

T.C.

ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TDE-YL-2014-0003

VEDAT TÜRKALİ'NİN ROMANLARINDA ŞAHISLAR
KADROSU

HAZIRLAYAN

Yasemin KOÇ

TEZ DANIŞMANI

Yrd. Doç. Dr. Berna AKYÜZ SİZGEN

AYDIN-2014

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TDE-YL-2014-0003

VEDAT TÜRKALİ'NİN ROMANLARINDA ŞAHISLAR
KADROSU

HAZIRLAYAN
Yasemin KOÇ

TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Berna AKYÜZ SİZGEN

AYDIN-2014

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Yasemin KOÇ tarafından hazırlanan “Vedat Türkali'nin Romanlarında Şahıslar Kadrosu" başlıklı tez, 17.06.2014 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

<u>Unvanı,</u>	<u>Adı ve Soyadı:</u>	<u>Kurumu :</u>	<u>İmzası:</u>
Başkan: Doç. Dr. Yasemin MUMCU		ADÜ	
Üye: Yrd. Doç. Dr. Berna AKYÜZ SİZGEN		ADÜ	
Üye: Yrd. Doç. Dr. Songül ASLAN KARAKUL		ADÜ	

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans Tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun .....sayılı kararıyla ..... tarihinde onaylanmıştır.

Doç. Dr. Fatma Neval GENÇ

Enstitü Müdürü

Bu tezde görsel, işitsel ve yazılı biçimde sunulan tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uyularak tarafımdan elde edildiğini, tez içinde yer alan ancak bu çalışmaya özgü olmayan tüm sonuç ve bilgileri tezde kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

Adı Soyadı : Yasemin KOÇ

İmza :

Adı Soyadı: Yasemin KOÇ

VEDAT TÜRKALİ’NİN ROMANLARINDA ŞAHISLAR KADROSU

ÖZET

Bu çalışmada “Vedat Türkali’nin Romanlarında Şahıslar Kadrosu” incelenmiştir.

Öncelikle giriş bölümünde Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türk romanının gelişim süreci genel hatlarıyla anlatılmış ve Vedat Türkali’nin bu süreçteki yeri ile ilgili bilgi verilmiştir.

Birinci bölümde Vedat Türkali’nin hayatı-sanat anlayışı-eserleri alt başlıklarla ele alınmıştır.

İkinci bölümde ise Vedat Türkali’nin romanlarında (Bir Gün Tek Başına, Mavi Karanlık, Yeşilçam Dedikleri Türkiye, Tek Kişilik Ölüm, Güven I, Güven II, Kayıp Romanlar, Yalancı Tanıklar Kahvesi) şahıs kadrosu, alt başlıklarla ve ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Türkali’nin romanları Nurullah Çetin’in “Roman Çözümleme Yöntemi” adlı kitabındaki “Kişiler kadrosu” tasnifi esas alınarak incelenmiştir. Aynı zamanda çeşitli araştırmacılarımızın kitapları ve makaleleri esas alınarak şahıs kadrosu ile ilgili terimlerin bilimsel çerçevesi sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca, yazarın romanlarında önemli yer tutan tarihsel süreçlerin, roman kişilerini değerlendirirken doğru biçimde ele alınabilmesi amacıyla yakın tarihimizle ilgili geniş bir inceleme yapılmıştır.

Sonuç kısmında ise, Vedat Türkali’nin romanlarında şahıslar kadrosu ile ilgili olarak tespit ettiğimiz özellikler, ulaştığımız yargılar özlü bir biçimde ortaya konmuştur.

Anahtar Sözcükler: Vedat Türkali, Roman, Şahıs Kadrosu

Yasemin KOÇ

THE CHARACTERS IN VEDAT TÜRKALİ'S NOVELS

ABSTRACT

In this study, "The Characters in Vedat Türkali's Novels" were investigated. In the first place, the development process of Turkish novel from the Tanzimat (Reform Era) to the Republic was elaborated on in general terms and Vedat Türkali's position during this period was dealt with.

In the first chapter, Vedat Türkali's life, understanding of arts and works were mentioned under sub-headings.

In the second chapter, the characters in Vedat Türkali's novels (Bir Gün Tek Başına, Mavi Karanlık, Yeşilçam Dedikleri Türkiye, Tek Kişilik Ölüm, Güven I, Güven II, Kayıp Romanlar, Yalancı Tanıklar Kahvesi) were investigated in details in sub-headings.

Türkali's novels were investigated based on the classifications of "characters" in Nurullah Çetin's book "Novel Analysis Approach." Furthermore, a detailed investigation was conducted on recent history with a view to accurately dealing with the significant historical processes while evaluating the characters in the novels.

In the conclusion part, the characteristics we identified in Vedat Türkali's novels about the characters and the implications we drew were elaborately presented.

Key Words: Vedat Türkali, Novels, Characters

ÖNSÖZ

Sanat dünyasında asıl olarak romancılığı ile ün yapan Vedat Türkali'nin yazar olarak tanınması, ilk romanı “Bir Gün Tek Başına” ile olur. Roman, yayınlandığı dönemde oldukça geniş yankı uyandırır. Bir “ilk roman” olan Bir Gün Tek Başına'nın bu kadar dikkat çekmiş olması, büyük ölçüde şahıs kadrosu ile ilgili bir durumdur.

Vedat Türkali'nin romanlarından tanıyacağımız kişiler, hem kendisiyle hem de toplumla kavgalı olan kişilerdir.

Yazar, romanlarında birey bunalımını toplumsal bunalım paralelinde toplumcu gerçekçi bir perspektifle çizmiştir. Vedat Türkali'nin romanlarında şahıs kadrosunun incelenmesi bu tarihsel süreçlerle ilgili olarak da aydınlatıcı bir yapı teşkil etmektedir. Yazarın romanları sosyal ve siyasal tarihimiz açısından da önemli malzeme içermektedir.

Tez çalışmamızın birinci bölümünde Türk romanının gelişim süreci ve Vedat Türkali'nin bu süreçteki yeri ile ilgili bilgi verildi, daha sonra da Vedat Türkali'nin hayatı-sanat anlayışı-eserleri ele alındı. İkinci bölümde ise önce roman özetlerine yer verilerek, çalışmamızın Vedat Türkali'yi yeterince tanımayan okurlar ve araştırmacılar için yapacağı katkının artırılması düşünüldü. Çalışmamızın ana gövdesini oluşturan şahıs kadrosu incelemesinde ise, romanların her biri tek tek ele alındı. Sonuç kısmında ise Vedat Türkali romanlarında yer alan şahıslar kadrosu hakkında genel değerlendirmelerimiz dile getirildi. Kaynakça kısmında ise, çalışmamızda dolaylı ya da dolaysız olarak yararlandığımız tüm kaynakları belli bir sistem içinde sunduk.

Türkali'nin romanları Prof. Dr. Nurullah Çetin'in “Roman Çözümleme Yöntemi” adlı kitabındaki “Kişiler Kadrosu” tasnifi esas alınarak incelendi. Ayrıca, çeşitli araştırmacılarımızın kitapları ve makaleleri incelenerek hem romanların ele aldığı tarihsel süreçler hem de şahıs kadrosu kapsamındaki başlıklar teorik düzeyde de ayrıntılı olarak incelendi.

Vedat Türkali edebiyatımızın henüz yeterince değerlendirilmemiş yazarlarından. Hakkındaki çalışmalar onun edebî kimliğini tüm yönleriyle ele almaktan uzaktır. Çalışmamızın amacı, Vedat Türkali'nin kaleme aldığı sekiz romanda (Bir Gün Tek Başına, Mavi Karanlık, Yeşilçam Dedikleri Türkiye, Tek Kişilik Ölüm, Güven I, Güven II, Kayıp Romanlar, Yalancı Tanıklar Kahvesi) şahıslar kadrosu incelemesi yaparak yazarın edebî kimliğinin değerlendirilmesine katkıda bulunmaktır. Edebiyatımız henüz tam ve kapsayıcı bir edebiyat tarihi çalışmasına kavuşmamıştır. Yapılan bu tür çalışmalar, böylesi bir edebiyat tarihimizin yazılabilmesi için de önemli katkılar sağlayacaktır.

Bu tez çalışması esnasında benden yardımlarını esirgemeyen hocalarım Doç. Dr. Yasemin Mumcu'ya, Arş. Gör. Ebru Özlem İncekar'a, kütüphaneci Hicran Tokgöz Tölek'e, manevi desteklerini esirgemeyen aileme, Adnan Menderes Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanı Hatice Çataloğlu ve Daire Başkanlığı çalışanlarına, dostlarım Şayesde-Alpay Sertoğlu'na, Türkan Karabulut'a Satı Sarıaslan'a Nilgün Akgöz ve Gülgün Akgöz'e, varlığıyla hayatımda hoş bir sada bırakan Derya Şen'e çok teşekkür ederim. Ayrıca tez çalışmamın her aşamasını büyük bir titizlikle takip eden birikimiyle beni yönlendiren ve aydınlatan saygıdeğer hocam Yrd. Doç. Dr. Berna Akyüz Sizgen'e teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Yasemin KOÇ

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
KISALTMALAR	vii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	9
VEDAT TÜRKALİ'NİN HAYATI, SANAT ANLAYIŞI, ESERLERİ	9
HAYATI	9
SANAT ANLAYIŞI	14
1. 3. ESERLERİ	18
1. 3. 1. Roman Özetleri.....	18
1. 3. 1. 1. Bir Gün Tek Başına	18
1. 3. 1. 2. Mavi Karanlık.....	21
1. 3. 1. 3. Yeşilçam Dedikleri Türkiye	23
1. 3. 1. 4. Tek Kişilik Ölüm	26
1. 3. 1. 5. Güven 1-2	29
1. 3. 1. 6. Kayıp Romanlar.....	39
1. 3. 1. 7. Yalancı Tanıklar Kahvesi	44
1. 3. 2. Şiirleri.....	48
1. 3. 3. Tiyatro Oyunları	48
1. 3. 4. Film Senaryoları	49
1. 3. 5. Anı	53
1. 3. 6. Fikri Eserlerini Topladığı Kitaplar	53
İKİNCİ BÖLÜM.....	54
VEDAT TÜRKALİ'NİN ROMANLARINDA ŞAHISLAR KADROSUNUN İNCELENMESİ	54
2. 1. ŞAHISLAR KADROSU	54
2. 1. 1. Kişilerin Genel Nitelikleri	56
2. 1. 1. 1. Olumlu /İyi Kişiler.....	56
2. 1. 1. 2. Olumsuz/ Kötü Kişiler	63
2. 1. 1. 3. Kişilerin Gerçekliği	67

2. 1. 1. 4. Kişilerin Sonu	75
2. 1. 1. 5. Kişi Kadrosunun Belirleyiciliği	81
2. 1. 1. 6. Kişi Kadrosunun Sayısı	84
2. 1. 1. 7. Romancıların Kişiler Karşısındaki Konumu	84
2. 1. 1. 7. Okuyucunun Kişileri Görüşü	87
2. 1. 2. KİŞİLERİN SINIFLANDIRILMASI	92
2. 1. 2. 1. Merkezi Kişi	92
2. 1. 2. 2. Tip	96
2. 1. 2. 3. Karakter	201
2. 1. 2. 4. Yardımcı Kişi	332
2. 1. 3. KİŞİLERİN SUNUMU	337
2. 1. 3. 1. Kişilerin Başkaları Tarafından Sunumu	337
2. 1. 3. 2. Kişilerin Kendi Kendilerini Sunumu	347
2. 1. 3. 3. Kişi Sunumunda İki Boyut	352
2. 1. 3. 3. 1. Bedensel Boyut	352
2. 1. 3. 3. 2. Ruhsal Boyut	358
2. 1. 3. 3. 2. 1. Ruhsal Boyutun Sunuluş Yöntemleri	358
2. 1. 3. 3. 2. 1. 1. İç Konuşma	358
2. 1. 3. 3. 2. 1. 2. Bilinç Akımı	366
2. 1. 4. KARŞILAŞTIRMA VE KARŞITLIK MOTİFİ	373
2. 1. 5. KİŞİ İSİMLERİNİN SİMGESEL DEĞERLERİ	375
SONUÇ	381
KAYNAKÇA	388
ÖZGEÇMİŞ	391

KISALTMALAR

age	:Adı geçen eser
agm	:Adı geçen makale

GİRİŞ

Roman, Türk edebiyatına Batı tesiri ile girmiş türler arasında yer alır. Batı'da roman geleneği köklü temellere dayanır. Ancak Türk edebiyatında roman başlangıçta Batı'dan yapılan tercümelemlerle var olmaya başlar.

Yusuf Kamil Paşa, 1859'da Fenelon'dan yaptığı Telemaque çevirisi ile bu yolda ilk adımı atmıştır. Daha sonra Victor Hugo'nun Sefiller'i (1862), Daniel Defoe'nun Robinson Crusoe'su (1864), Alexandra Dumas Pere'in Monte Kristo'su (1871), Chateaubriand'ın Atala'sı (1872) ve Bernardin de Saint-Pierre'in Pol ve Virjini'si (1873) tercüme edilmiştir.

Batılı anlatıları tanıyana kadar destanlar, Dede Korkut Hikâyeleri, halk hikâyeleri ve mesneviler gibi sözlü ve yazılı kültür geleneğine ait anlatılar, halk arasında yaygın olan anlatılardı. Aydın kitle, Divan edebiyatı nazım şekliyle yazılmış olan mesnevileri okuyordu. Leyla ile Mecnun, Hüsrev ve Şirin, Hüsni ü Aşk önemli eserler arasında yer almıştır. Bu hikâyelerde yer alan kişilerin gerçek hayatla ilgileri yoktur. Gözleme ve psikolojik tahlillere dayanmayan bu eserlerde dil ağırdır. Bu eserlerin dışında halk arasında yaygın olan halk hikâyeleri, Divan edebiyatına göre fert ve toplum hayatı ile daha çok iç içedir. Dil ve üslup bakımından da halk diline daha yakın anlatılardır. Kerem ile Aslı, Tahir ile Zühre, Ferhat ile Şirin halk arasında yaygın olan eserlerdir.

Osmanlı Devleti'nin Batı'ya açılması sonucu XIX. yüzyılın ikinci yarısında roman türünde eserler kaleme alınır. Batılı tarzda oluşturulan roman ve hikâye türündeki ilk denemelerde sözlü ve yazılı kültür geleneğinin izleri sürdürülmüştür:

Şiirde olduğu gibi hikâye ve romanda da Batılılaşmanın ilk örnekleri, anlatım tekniği, dil ve konu bakımından uzun zaman geleneğinin izlerini devam ettirmiştir. Geleneksel hikâye diyebileceğimiz tür Türklerin İslamiyeti kabulünden önce yarı şiir özelliğinde destanlarla ve ozanların anlattıklarıyla başlatılır. İslamiyetin kabulünden sonra Dede Korkut'tan başlayarak, içlerine Hint, İran, Arap gibi Doğulu ve İslami unsurların birbirlerine karıştığı halk

*hikâyeleri ile divan edebiyatında poetik ve sembolik karakteri ağır basan mesneviler de bu geleneğin parçaları olarak düşünölmelidir.*¹

İlk roman denemeleri ilk görüşte aşk, Doğu-Batı çatışması, yanlış batılılaşma, alafrangalık, mirasyedilik, kölelik, görücü usulü evliliğin doğurduğu aksaklıklar çerçevesinde şekillenir. Roman sanatı açısından başarılı değildir.

*Konunun ve çıkarılacak dersin önem kazandığı bu anlatılara günümüzün bilgi birikimi içinden baktığımızda gerçeklik duygusunun zayıf kaldığını, yaşanan hayatı başarılı bir şekilde yansıtmadığını, kahramanların psikolojik dünyalarının derinliğine yer verilmediğini, zaman ve mekân unsurunun soyut bırakıldığını, mekânın sembolik yapı içinde ve genellikle sadece isim olarak geçtiğini, tasvirlerle mekâna ait unsurların ayrıntılı şekilde aksetmediğini, tasvirler genellikle süs olsun diye yapıldığı için dekoratif bir unsur olmaktan pek öteye geçmediğini, belli tipler ve karakterler çevresinde iyilerle kötülerin mücadelesinin sergilendiğini görürüz.*²

Ahmet Mithat Efendi, Şemsettin Sami geniş kitlelere seslenirken Namık Kemal, Recaizade Mahmut Ekrem, Samipaşazade Sezai aydın kesime hitap eden romanlar kaleme almışlardır.

Türk romanı iki ayrı yoldan gelişme göstermiştir:

*Birinci yol; aydın olmayan geniş halk topluluğunun Avrupalı hikâye ve romana yadırgamadan alıştırılması için Ahmet Mithat tarafından açılan ve batılı hikâye ve romanla Türk halk hikâyeleri uzlaştırmaya çalışan yoldur. Bu halk hikâyelerinin bir çeşit modernleştirilmesidir ve Şinasi'nin Orta Oyunu ile batılı komediye uzlaştırmaya çalışmasının yerli unsura daha çok kayan şeklidir. İkinci yol ise; batı kültürü ile değişik ölçülerde temasa geçmiş olan sınırlı aydınlar topluluğu için Namık Kemal tarafından açılan ve yerli hikâye ve roman örneklerini dikkate almadan, doğrudan doğruya batılı hikâye ve roman tekniğini uygulamaya koyan yoldur.*³

¹ *Türk Edebiyatı Tarihi c. III, s. 77.*

² Korkmaz, *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000*, s. 60.

³ Akyüz, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923*, s. 68.

Servet-i Fünun döneminde oluşturulan romanlar daha gerçekçi bir temele oturtulur. Romanda yer alan kişiler ferdi bir nitelik taşımaya başlar. Romanlar yasak aşk, kıskançlık, evlilik gibi konular etrafında şekillenir. Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf dönemin önde gelen sanatçıları arasında yer almaktadır.

*Edebiyat-ı Cedide olarak da bilinen bu dönemin yazarları ve eserleri incelendiğinde, olay örgüsündeki güçlü nedensellik kurgusu, mekân-insan ilişkisindeki diyalektik boyut, kişileri rolüne uygun davranışlara hazırlayarak gerçekçi bir izlenim oluşturma ve anlatı kişilerini psikolojik derinliğiyle kavrama gibi yeniliği yapan unsurları kolayca görmek mümkündür.*⁴

İkinci Meşrutiyet ve Milli Mücadele yılları Türk romanı açısından bir geçiş süreci olarak görülür:

*1908'den sonra sadece ferdi temaları işleyen, dilde Servet-i Fünun nesrinin bir devamı olan, sosyal hayat ve onun sorunları ile genellikle ilgisiz Fecr-i Ati roman ve hikâyelerinin yanbaşında; daha çok hayata ve sosyal meselelere yönelen, yapma dil ve üslubu bir yana bırakarak konuşma dilini ve üslubunu hâkim kılmaya çalışan yeni bir hikâye ve roman tarzının da hızla yer almaya başladığı görülür.*⁵

Cumhuriyet devri Türk edebiyatında roman cumhuriyet ideolojisi etrafında şekillenir. Atatürk'ün getirdiği ilke ve inkılâpların yerleştirilmesi esasında romanlar yazılır. Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin, Aka Gündüz, Peyami Safa Milli Mücadele döneminde vermiş oldukları desteği Cumhuriyet'in ilk yıllarında da sürdürmüşlerdir:

Bir önceki kuşağın romancıları, batılılaşma, kaybolan değerlerle ilgili izlekler çevresinde çalışmalarını sürdürürken; çocukluk ve gençlik dönemleri İttihatçıların parti kavgaları, Birinci Dünya Savaşı ve Mütareke döneminin buhranlı sahneleri içinde geçmiş, daha sonra İstiklal Savaşı'na ve Cumhuriyet'in kuruluşuna tanık olmuş genç kuşak romancılar, dönemin

⁴ *Türk Edebiyatı Tarihi c. III, s. 135.*

⁵ Akyüz, age., s. 179.

*koşulları gereği, yeni kurulan devletin prensiplerini benimseyen/destekleyen romantik eserler yazarlar.*⁶

Bu dönemde tarih romanlarının sayısında önemli artışlar olmuştur. Tarih romanları konularını eski Türk tarihinden, Osmanlı döneminden, Birinci Dünya Savaşı'ndan, Kurtuluş Savaşı yıllarından ve Cumhuriyet döneminin yakın tarihi olaylarından almıştır. Sanatçılar eserlerini sosyal fayda prensibiyle yazmaları nedeniyle romanın sanat yönüyle yeterince ilgilenmemişlerdir.

*Cumhuriyetin birinci kuşak romancılarından, eserlerinin büyük bir bölümünü 1930-1960 yılları arasında yazan, Abdullah Ziya Kozanoğlu, Hüseyin Nihal Atsız, eserleriyle okuyucularını uzak geçmişe, Orta Asya bozkırlarına taşıran; Reşat Ekrem Koçu, Oğuz Özdeş, Bekir Büyükkarkın, Yılmaz Boyunağa, Yavuz Bahadıroğlu, Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, M. Turhan Tan konularını ilk, orta ve yakın dönem Osmanlı tarihinden alırlar.*⁷

Bu isimlerin yanı sıra Halide Edip Adıvar'ın (Vurun Kahpeye), Mithat Cemal Kuntay'ın (Üç İstanbul), Ahmet Hamdi Tanpınar'ın (Sahnenin Dışındakiler) adlı romanları konularını Birinci Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı gibi yakın dönem tarihsel olaylarından almıştır.

1940'lı yıllardan itibaren köy kökenli yazarlar, köyü ve köylüyü kalkındırmak amacıyla toplumcu-gerçekçi anlayış doğrultusunda köy romanları yazarlar. Mahmut Makal'ın 1950'de yayımladığı *Bizim Köy* adlı eseri köye ve köylüye olan ilgiyi arttırmıştır.

Köy romanları kaleme alan sanatçılar, eserlerini toplumsal gerçekçilik kaygısı ile oluşturduklarından eserlerinde sanat kaygısını göz ardı etmişlerdir.

İşlenen temel izlekler; din, batıl inançlar; gelenekler ağa ve jandarma baskısı, topraksız köylü ve toprak kavgaları, toprağın çoğu zaman zorla köylüden alınarak belli ellerde toplanması, yasadışı hak arama çabalarını sembolize eden eşkıyalık, su ve toprak sorunu; oç alma, teknolojik gerilik, traktörün köye girişiyle emeğin ucuzlaması ve ardından gelen yoksulluk, işsizlik

⁶ Korkmaz, age., 399.

⁷ *Türk Edebiyatı Tarihi*, c. IV, s. 284.

*ve buna bağlı olarak kasabaya ve kente göç edenlerin simsarlar elinde sömürülmesi, bununla bağlantılı olarak namus anlayışının ve kişiliğin yozlaşması; kan gütme, ırza tecavüz; göçebelikten yerleşik düzene geçişin sıkıntıları, idari yapının tenkidi, çok partili hayat ve köylü, evlilik ve sorunları, köy öğretmeninin yalnızlığı, köylünün psikolojik bunalımı... gibi başlıklar altında toplanabilir.*⁸

Fakir Baykurt, Yaşar Kemal, Kemal Bilbaşar gibi sanatçılar köy ve kasabaları konu alan romanlar kaleme alırken Sabahattin Ali, Kemal Tahir, Orhan Kemal, Samim Kocagöz ise kent insanının ve bykentin sorunlarını romanlarında dile getirmişlerdir.

Cumhuriyet döneminde romanlarını geçmiş-şimdi çatışması üzerine kuran Ahmet Hamdi Tanpınar, Abdülhak Şinasi Hisar gibi sanatçılar ise toplumcu gerçekçilik akımının dışında sanat gücü yüksek eserler kaleme almışlardır.

Türk romanı çok partili döneme geçişle birlikte yeni bir boyut kazanmıştır:

*1950’li yıllardan itibaren başlayan çok partili hayat ve buna bağlı olarak gelişen özgürlük ortamı, birtakım ideolojik arayışları, yapılanmaları, gruplanmaları da beraberinde getirir. İhtilal sonrası gerçekleştirilen 60 anayasasının sağladığı serbestlik ortamının da etkisiyle sağ-sol şeklinde biçimlenen görüş ayrılıkları başta niversiteler olmak üzere tüm kamu kurumlarında, sivil toplum örgütlerinde önce dőinsel planda sonra eyleme dönüşen çatışmalara neden olur. Türk toplumunun gündemini 80’li yıllara kadar işgal eden bu çatışmalar ile onar yıl arayla gerçekleştirilen 12 Mart ve 12 Eylül askeri muhtıraları/darbeleri ve sonrasında yaşananlar ister istemez her iki görüşü temsil eden yazarlar tarafından romanlarına konu edildi.*⁹

Melih Cevdet Anday (Gizli Emir), Firuzan (47’liler), Vedat Türkali (Mavi Karanlık, Yeşilçam Dedikleri Türkiye), Sevgi Soysal (Şafak), Mehmet Eroğlu (Issızlığın Ortasında, Geç Kalmış Bir l), Erdal z (Yaralısın, Deniz Gezmiş Anlatıyor, Glnn Solduğu Akşam), Pınar Kr (Yarın Yarın), Ayla Kutlu (Tutsaklar stnde Yürümek), Adalet Ağaoğlu (Bir Düğün Gecesi), Emine Işınsu

⁸ *Türk Edebiyatı Tarihi c. IV, s. 307.*

⁹ *age., s. 346.*

(Sancı, Cambaz), Sevinç Çokum (Zor), Çetin Altan (Büyük Gözaltı, Bir Avuç Gökyüzü), Tezel Özlü (Çocukluğun Soğuk Geceleri), Erhan Bener (Sisli Yaz) gibi pek çok sanatçının eserlerinde 12 Mart Muhtırası ve uygulamaları işlenmiştir. Ayrıca Samim Kocagöz (Mor Ötesi), Nazlı Eray (Arzu Sapağında İnecek Var), Latife Tekin (Sevgili Arsız Ölüm), Vedat Türkali (Tek Kişilik Ölüm, Kayıp Romanlar, Yalancı Tanıklar Kahvesi), gibi sanatçılar da eserlerinde 12 Eylül 1980 uygulamalarını ve etkilerini işlemişlerdir.

12 Mart romanları, Moran'ın yerinde tespitleriyle yapı bakımından köy romanlarının kent romanlarına yansımaları olarak kabul edilebilir. Öncekilerde bilinçlenen köylüler kendilerini sömüren ekmeklerini ellerinden alan ya da alın terlerinin karşılığını vermeyen mütegalibeye, ağalara ve yerel parti kodamanlarına karşı mücadele ederken, 70'li yıllardan sonra bu mücadele kente taşınır. Bu kez, çatışan tarafların karşısında kendilerini ezdiğine inandıkları kapitalist güçler, iş çevreleri ve onların destekçileri vardır.¹⁰

Ancak köy romanlarında görülen “köylünün bilinçlenerek başkaldırması ve bu başkaldırının çoğu zaman başarıyla sonuçlanması” durumu, bu romanlar için tam anlamıyla geçerli değildir. Söz konusu “kent romanlarında” kişinin bunalımı, ezilmişliği çoğu zaman bir başkaldırını doğurmaz. Bir başkaldırı olsa bile, bu çoğu zaman içsel kalan, kişinin yaşam pratiğine yansımaya bir başkaldırısıdır. Kent roman yazarı, bir başkaldırış sürecinden çok, bunalım süreci anlatmayı yeğlemiştir.

Romanlarının konusunu 12 Mart dönemi uygulamalarından alan romancıların büyük bir bölümü, 68 kuşağı olarak ünlenen siyasal gruplar arasında bulunmuş, eylemlere katılmış ya da bu kuşağın düşüncelerine romantik bir yakınlık duymuş kişilerdir. Yaşamlarını öyküleştirdikleri kişiler çoğunlukla çevreleriyle uyumsuz, yalnızlık çeken, isyankar, biraz marjinal kişilerdir. Söylemleri yerleşik düzene karşı çıkan, sınıfsal çatışmasını ön plana çıkaran kutupluluk üzerinedir. Romantik, gerçekçi ya da doğalcı akıma bağlı olsalar da en büyük hedefleri yaşadıkları/tanık oldukları dönemin gerçeklerini yansıtmaktır.¹¹

¹⁰ age, s. 347.

¹¹ age., s. 346-347.

Vedat Türkali de bu dönem kent insanının bunalımını farklı perspektiflerden, farklı panoramalarla yansıtmak istemiştir. Onun romanlarında da gerçekçi durum tespitlerine rağmen, yaşanan sıkıntılı zamanların son bulacağına dair umut dolu mesajları bulmak zordur.

Toplumcu-gerçekçi bir anlayışla eserlerini oluşturan Vedat Türkali, modern anlatı tekniklerinden yararlanır. Romanlarında yer alan kişilerin ferdi bunalımlarını ve toplumla çatışmasını iç monolog, bilinç akımı ve diyalog gibi anlatım teknikleri ile yansıtır. Vedat Türkali, modern Türk romanı çerçevesinde başarılı eserler kaleme almıştır.

1980 sonrası Türk romanında klasik gerçeklik anlayışı yerini kurmaca gerçekliğe bırakır. Romanda sosyal fayda prensibi göz ardı edilerek dilin kullanımı, anlatı teknikleri ve kurgunun önem kazandığı bir sanat anlayışı ortaya çıkar:

1980'lerden itibaren roman yazmaya başlayanlar, toplumsal sorunları ele almakla birlikte biçim ve sanat kaygısını ön plana çıkarırlar. Bu değişimin temelinde Sovyet Bloku'nun çözülmesi, globalleşme, toplumdaki yerleşmiş ahlak normlarının değişmesi gibi dünyadaki gelişmelerin ve kuşak romancılarını politize olmaktan bir ölçüde uzaklaştıran 12 Eylül harekâtının etkisi olduğu açıktır. Bu yeni açılımın gereği olarak, ele alınan konuların da birtakım zıtlıklara değil, buluşma noktalarına kaydığı dikkati çeker. Artık, zaman, mekan, olay, anlatıcı gibi geleneksel biçim anlayışı dışında, yapısal dil kuramlarını esas alan yeni roman öğeleri olan simgeler, mitler, yeni imgelerle örülü bir sanat anlayışı, biraz el yordamıyla da olsa, romanda uygulama alanı bulmaktadır. Romanlarda anlatılan konudan ziyade nasıl anlatıldığı öne çıkmış, anlatım aracı olan dil, başlı başına romanın temel öğeleri arasında yer almıştır.¹²

Yusuf Atılgan (Anayurt Oteli), Pınar Kür (Yarın Yarın, Bir Cinayet Romanı), Adalet Ağaoğlu (Bir Düğün Gecesi), Bilge Karasu (Kılavuz), Nazlı Eray (Arzu Sapağında İncecek Var) Latife Tekin (Sevgili Arsız Ölüm), Orhan Pamuk (Kara Kitap, Yeni Hayat) gibi sanatçılar postmodern akım etkisiyle romanlarını kaleme

---

¹² age., s. 359.

almışlardır. Post modern anlayış, günümüz Türk ve dünya edebiyatında belirgin biçimde etkisini hissettirmeye devam etmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

VEDAT TÜRKALİ’NİN HAYATI, SANAT ANLAYIŞI, ESERLERİ

1.1. HAYATI

Asıl adı Abdülkadir Pirhasan olan Vedat Türkali, ailesinin dördüncü ve son çocuğu olarak 13 Mayıs 1919’da Samsun’un şehir merkezine uzak yoksul bir mahallesinde dünyaya gelmiştir.

Vedat Türkali, muhafazakâr bir aile yapısı çerçevesinde yetişmiştir. Türkali’nin ailesine ve kendisine dönük algısı şu şekildedir:

İlk-ortaokul boyunca, belletilenler doğrultusunda ateşli bir Kemalisttim. Babam namazında, orucunda, yobaz denecek ölçüde Müslüman, Kemalist reformlara tiksinererek karşı çıkan, şeriat yanlısı biriydi. Tüm ailem çevrem de öyle. Üç ablam da okuldan alınmış, okutulmamıştı. Nedeni yoksulluk kadar, okulda başlarını açıp çizgiden çıkacakları korkusuydu.¹³

Babasının katı dini prensipleri altında yetişen Vedat Türkali, din eğitimi küçük yaşlarda iken babasından alır: “Amme’yi, Tebareke’yi, sonra da Kuran’ı okul sıralarındayken babam belletti. Bana çok düşkün olan babamdan bir gün az kaldı dayak yiyordum! Okulda aldığım eğitimle övünerek, “Türküm!” dememe çok kızmıştı! Ne demekti “Türküm;” “elhamdülillah Müslümanım!” diyecektim!”¹⁴

Vedat Türkali, bir süre sonra ikilemler yaşamaya başlar. Çünkü okulda aldığı eğitim Kemalist çizgidedir. Ancak ailesi ve çevresi geleneklerin etkisi altında yaşayan dindar bir kesimdir: “Kemalist okulda öğrendiklerimle evimde, çevremde görüp yaşadıklarımın çelişkisi içinde sallandım bir süre.”¹⁵

“Herkes Kuran okuyordu evde. Özellikle Cumhuriyet bayramlarında, ya da bir başka şenlik günü kente gezmeye gitmeleri için babamdan izin istendi mi alınacak yanıt belliydi: “Ne işleri var orada? Oturup Kuranlarını okusunlar evde!” Bir ablam hafızdı; ben de Kuran’ı beş kez hatmetmişimdir.”¹⁶

¹³ Türkali, *Komünist*, s. 1.

¹⁴ Türkali, *age.*, s. 2.

¹⁵ Türkali, *age.*, s. 2.

¹⁶ Türkali, *age.*, s. 1.

Vedat Türkali yoksul bir çevrede yetişmiştir. Yaşamın ağır yükü altında ezilen işçilerin, emekçilerin yaşam koşullarını küçük yaşlarda iken idrak etmeye başlar:

Bizim mahalle, Kökçüoğlu, Seyyid-i Kutbettin Tekkesinin bulunduğu eski mezarlığın üst başında, köyle kent arası bir yerdi. Oradan sonra Toraman Tepesi'ne kadar, tütün, buğday, mısır tarlaları başlıyordu. Küçük topraklarda tütün, tahıl üreten, yarım yoksul, az sayıda çiftçi aile dışında, mahallenin geniş kesimi, ya çeşitli iş yerlerinde çalışan emekçilerdi. Göçmen gelmiş kimi Boşnaklarla doğudan gelen Kürtler, pazar yerlerinde hamallık, küfecilik yapıyorlardı.¹⁷

İşçi bir babanın çocuğu olan Vedat Türkali, evin ekonomisine ablaları ile birlikte katkıda bulunmuştur:

“Ortanca ablam, evin asıl emekçi kızı, mevsiminde tarlalarda gündelikte tütün dikimine, sonra da tütün kırmaya gider, büyük sepetlerle eve gelen tütünleri evcek dizerdik. Çok tütün dizdim ben de. Gelire katkıydı bu da. Bir de, hafız olan küçük ablam, ramazanlarda mukabele okumaya çağrılır, ordan da eve bir şeyler girerdi sanıyorum.”¹⁸

Vedat Türkali, ortaokul sıralarında iken annesini kaybeder. Yoksul bir yaşam altında eğitimini sürdürmeye çalışır:

Liseyi nasıl bitirebildiğime de hep şaşarım. Beş numara gaz lambası altında oturulan, yemek yenen, yatıp uyunan, gereğinde soba üstünde su kaynatılarak koca leğen konup ykanılan sobalı tek odada, babam, ben ortaokul ikiye geçtiğimde annem öldükten sonra üç ablam, hiçbir gece evimizden eksik olmayan kapı komşularımızla birlikte olduğum tüm geceler boyu derse çalışabildiğimi hiç anımsamıyorum. Hiçbir sınıfta tastamam kitaplarım da olmadı. Çoğu kez bir defter, bir kalemle gidiyordum okula.¹⁹

Lise yılları, Vedat Türkali'nin aynı zamanda toplumsal bilinç kazandığı bir dönemdir. Bu dönemde yaşamına dâhil olan lise arkadaşı Komünist Memet, Gazi

¹⁷ Türkali, age., s. 4.

¹⁸ Türkali, age., s. 5.

¹⁹ Türkali, age., s. 6-7.

Kitaplığı ve orada tanıştığı Çırakman Köyü öğretmeni Sefer Aytekin, Türkali'nin hayatında önemli bir yer teşkil eder:

Liseye geçtiğim yıl, dünyaya daha uyanık bakmaya başlamış olmalıyım. Nazım'ın şiirlerini okuyordum .... Lisede, ailesini savaşta yitirmiş, kimi kimsesi olmayan, birilerince korunup bakılan, Mehmet diye bir çocuk vardı Samsun'da. "Komünist Mehmet" derlerdi. Onunla arkadaşlığa başladık. Gazi Kitaplığı diye bir yer vardı Samsun'da.... Çeşitli kitapları, şiirleri, romanları, birçokları gibi ben de orada bulup okuyordum.... Gazi Kitaplığı, okumaya düşkün kişilerin buluşma, tanışma yeriymiş de. Mehmet'le arkadaşlığımız orda oluştu sanırım. Yaşamımda önemli yeri olan bir başka kişiyle, Sefer Aytekin'le karşılaşmış arkadaş olmamız da gene o kitaplıkta başlayacaktı, epeyi bir süre sonra.²⁰

Vedat Türkali, lise son sınıfta iken okulu karma eğitime başlar. Türkali, bu nedenle sınıflarına gelen iki kızdan biri olan Merih Baykal'ı görür görmez ona âşık olur. Bir süre sonra Türkali'nin aşkına Merih Baykal da karşılık verir: "Kısa bir süre sonra yalnız sevgime değil, düşüncelerime de açmıştı yüreğini Merih; çok önemli bir gizi onunla da bölüşüyorduk artık, komünistti o da! Yarım yüzyılı aşkın nice yollardan geçen birlikte arkadaşlık serüvenimiz başlamıştı."²¹

Vedat Türkali, 3 Ekim 1937'de Yüksek Öğretmen Okulu (İstanbul Üniversitesi) Türkoloji Bölümü yatılı sınavlarına girmek üzere Samsun'dan ayrılır. İki kişinin alınacağı sınava yirmi kişi girer ve dördüncü olur. Bu durumda büyük bir hayal kırıklığı yaşar. Ancak bir tesadüfle Milli Savunma'nın Askeri Tıbbiye Okulu adı altında çeşitli fakültelerde Milli Savunma adına askeri liselerde öğretmenlik yapmaları için bazı öğrencileri okuttuğunu öğrenir. Hemen başvurur ve kabul edilir. Kız arkadaşı Merih Baykal da aynı üniversitede Felsefe bölümünde eğitime başlar.

Son dakikada, Samsun'a gitmekten kurtulup bu yapıdaki askeri öğretmen bölümüne kapağı atarak Türkoloji'de okuma yolunu bulmuştum. Nasıl acı bir umutsuzluktan ne coşkunun sevince ulaştığımı ben bilirim. Kaydımı yaptırdım. Kaçınılmaz bir zorunlulukla asker olmuştum. Ben Türkoloji'de asker

²⁰ Türkali, age., s. 2-3.

²¹ Türkali, age., s. 22.

*öğrenciyim. Merih, Felsefe’de babasının parasıyla okuyor; üniversite öğrencilik yıllarımız başladı böylece.*²²

Milli Savunma bünyesinde askeri bir öğrenci olmanın ağırlığını zaman zaman hisseder: “Olan olmuştu; yararı yoktu yakınmanın. Bu koşullar içinde yapacaktım ne yapabilirsem. Sonraki yıllar askerlikten ayrılmanın yollarını aradım, olmadı; nasıl olacaktı ki?37 yılının Ekimi’nde başlayan serüven on beş yıla yakın sürdü.”²³

Büyük umutlarla girdiği Türkoloji bir süre sonra onun için çekilmez hale dönüşür. Ancak Fuat Köprülü ve Ahmet Hamdi Tanpınar’ın dersleri onun için önemli bir yer teşkil etmiştir:

*Başlangıçta aylarca, Türkoloji’den çok Merih’le Felsefe derslerine girdim. Reichenbach, ya da Von Aster’i dinlemek varken Caferoğlu, Rahmeti ya da Ali Nihat Tarhan’a katlanmak kolay değildi. Daha ilk günlerde anladım; çocuksu bir tutkuyla kafama taktığım Türkoloji yanlış seçimdi. Öğretim görevlileri de, öğrettikleri de, öğrencileri de, çok dışımda, çok uzağımdaydı benim. Kötü yanılmıştım. Katlanmaktan başka yol da yoktu. Fuat Köprülü’nün Türk Edebiyatı Tarihi’yle, iki yıl sonra Fakülteye atanan Ahmet Hamdi Tanpınar’ın Tanzimat derslerinin, bu yüzden özel anlamı oldu benim için; onlardan bir şeyler edindim. Tutucu, giderek gerici bir yapı içindeydi Türkoloji. Savaş öncesinde, savaş yıllarında Nazi ideolojisinin, bir bölümü Almanya’da yetişmiş, Tatar, Türk, Azeri öğretim üyeleriyle ateşli kan ulusalcılığı, Alman yanlılığı, Pantürkizm, Sovyet düşmanlığı biçiminde duyumsanır bir baskısı, ağırlığı vardı Türkoloji’de.*²⁴

Sosyalist bir dünya görüşüne sahip olan Vedat Türkali, Merih Baykal ve diğer arkadaşları ile TKP’yi arar:

Birkaç arkadaş, Tahsin Berkem, Asaf Ertekin, Osman Paçalı, Yusuf Atılgan, Haig Açıkgöz, Merih ben, tüm aramamıza karşın, gizli çalışan bir TKP örgütü bulamadığımızı göre böyle bir örgütü biz kendi aramızda kuramaz mıyız diye çoktandır düşünmeye başladık.... Yaptığımız, Hikmet Kıvılcımlı’nın

²² Türkali, age., s. 25.

²³ Türkali, age., s. 26.

²⁴ Türkali, age., s. 27-28.

*kitaplarını okuyup Marksist bilgimizi genişletirken, ülkemizin sorunlarına çözüm üretmeye çalışmaktı! Hiç güç değildi o da! İşçi sınıfı ile köylü emekçiler sömürüye karşı el ele vererek burjuva iktidarını yıkıp “inkılap”ı yıktılar mı çözülmeyecek hiçbir sorun yoktu! Biz komünist devrimcilere düşen de koşulları oluşturmaya çalışmaktı! Bir süre daha arayacaktık Parti’yi; bulamazsak kendimiz girişecektik işe!*²⁵

Mezun olduktan sonra Akşehir, Maltepe, Kuleli Askeri liselerinde Edebiyat öğretmenliği yapar. Vedat Türkali, Kuleli Askeri Lisesi’nde edebiyat öğretmenliği sırasında Türk Ceza Kanununun 141. Maddesine aykırı eylemde bulunduğu gerekçesiyle tutuklanır. Dokuz yıl hapis cezası alır; ancak yedi yıl sonra şartlı tahliye ile serbest bırakılır.

Vedat Türkali, 1958’de cezaevinden çıktıktan sonra Rifat Ilgaz ve Suavi adlı bir arkadaşıyla Babıâli’de Gar Yayınları’nı kurar. Ancak yayıncılık hayatı bir süre sonra sona erer. Bu dönemde Yılmaz Güney’le tanışır. Bu dönemden sonra sinema, Türkali’nin yaşamında önemli bir yer tutmaya başlar. Senaryo ve oyun yazarlığı yapmaya başlar. Film yönetmenliği yapar. Siyasi kimliğinden dolayı yazmış olduğu senaryoların sansürden geçmesinin güç olması gerekçesiyle Abdülkadir Pirhasan, “Vedat Türkali” adını bu yıllarda kullanmaya başlar.

Vedat Türkali, toplumcu gerçekçi bir anlayışa sahiptir. Ancak Yeşilçam’ın yapısı ve ülkenin içinde bulunduğu siyasi koşullar çalışma hayatını kısıtlar. Bu nedenle sinemada ticari amaçlı film senaryoları da yazar ve yönetir.

Türk sinemasında önemli başarılar gösteren Vedat Türkali, 1974’te yayımlanan ilk romanı Bir Gün Tek Başına ile önemli bir başarıya imza atar. Bu süreçten sonra roman yazarı kimliğiyle hayatına devam eder.

Vedat Türkali’nin eşi ve çocuklarının annesi olan Merih Baykal, Türkali’nin her dönem yanında olmuştur. Merih Baykal, Türkali’nin hayatında önemli bir yere sahiptir:

---

²⁵Türkali, age., s. 55.

Merih Pirhasan bir biçimde, benimle birlikte hep var olmuştur. Kesin konspirasyon gereği, kendisine söylenmemiş-çok az olayın dışında yaptığımız etkinliklere bir biçimde katılmış, benim gidemediğim buluşmalara gitmiş, benim yapamayacaklarımı sırasında o yapmış, tam bir devrimci alçakgönüllülikle hiçbir sava kalkışmadan birçok işi militanca üstlenmiş “uzun yol arkadaşım”dı.²⁶

Vedat Türkali, oyuncu Deniz Türkali ve yönetmen Yusuf Pirhasan'ın babası, Deniz Türkali'nin kızı şarkıcı Zeynep Casalini'nin dedesidir.

Vedat Türkali, Türkiye Yazarlar Sendikası ve Barış Derneği yöneticilik ve üyeliklerinde bulunmuştur. Aydınlar Dilekçesi ve Barış Derneği davalarından yargılanmıştır.

1 Mayıs 2004'ten 1 Mayıs 2005'e aydınların, sanatçıların, sanat kurumlarının ve insan hakları savunucularının katılımı ile “Vedat Türkali Yılı” ilan edilmiştir. Bu platformda etkinlikler düzenlenmiştir.

Vedat Türkali'nin oğlu Barış Pirhasan ve yönetmen torunu Yusuf Pirhasan“Bir Gün Tek Başına” adlı romanı sinema filmi yapmak için Vedat Türkali'yi ikna etmişlerdir. Bir Gün Tek Başına'nın film senaryosunu Vedat Türkali yazmıştır.

Vedat Türkali 2013'te eşi Merih Baykal'ı kaybetmiştir. Şimdi 95 yaşında olan Vedat Türkali, Londra'da yaşamaktadır.

1.2. SANAT ANLAYIŞI

Vedat Türkali, küçük yaşlarda iken sözlü kültür geleneği ile tanışır. Edebiyata ilgisi, annesinin okuduğu Siret-i Nebiye, Ahmediye, Muhammediye gibi dini kitapları dinlerken başlamıştır:

Geceleri bir evde toplanılıp padişah-şehzade-dev, keloğlan-köse dayı masalları anlatılır, ramazanlarda, hemen de her gece bir evde, kadınlar, yüzlerini boyayıp, kılık değiştirerek, kimi erkek kılığına girerek oyun çıkarırlar (Ramazanlarda “oyun çıkarmak” denir buna), kimi günlerde mani yakılıp türkü söylenir, düğünlerde geleneksel oyunlar oynanır, evlerde seslice okunan “Siret-

---

²⁶ Türkali, age., s. 90.

*i nebi”, “Ahmediye”, Muhammed’in gazalarının öykülediği Siret-i nebi” okuyan annemin ince, yanık sesi bugün bile kulağımdadır.*²⁷

Vedat Türkali’nin ortaokul son sınıftaki edebiyat öğretmeni Salim Rıza Karapınar, Türkali’nin edebiyata olan ilgisinin artmasını sağlamıştır.

*Ortaokul son sınıfta Türkçe öğretmenimiz Salim Rıza Karapınar, biz öğrencilerini o günün ileri edebiyat zevkine, Necip Fazıl’a, Ahmet Haşim’e, Yakup Kadri’ye, Reşat Nuri’ye, Hüseyin Rahmi’ye, tiyatrodaki sözcüleri Şekspir’e, Molyer’e, İbsen’e yönlendirdiğinde sınıfın, verilmek isteneni algılayıp dört elle sarılacak düzeyindeki öğrencileri arasındaydım.*²⁸

Vedat Türkali, ortaokul yıllarındaki okul dönüşlerinde, babasının çalıştığı un iskelesine gider. Un iskelesi yöresindeki işyerlerine çay, kahve veren ve hamalların da uğrak yeri olan Yalıkahve Türkali’nin toplum bilinci kazanmasını sağlamıştır.

1974’te Milliyet Yayınları Roman Yarışması’nı ve 1976’da Orhan Kemal Roman Armağanı’nı kazanan Vedat Türkali kendisini şu şekilde tanımlar:“Düşünsel, sanatsal yaratıcılığın çeşitli alanlarında, şiirde, sinemada, tiyatrodaki düzyazıda, ortaya iyi kötü bir şeyler koymaya çalışmış, yaşayıp gördüklerini, bildiklerini, elinden geldiğince aktarma çabasında, emekçi halkına yararlı gördüğü konularda kimi belaları da göğüsleyerek kalem oynatan [...] bir yazarım.”²⁹

Sanat anlayışını toplumcu-gerçekçi bir temele oturtan Vedat Türkali, sanatın toplumsal bir işlevi olduğu inancındadır.

Bu ülkenin yurttaşı olarak, acı çeken insanlarımız için ne yapabilirim, ülkemizi daha güzel, daha iyi günlere nasıl götürebiliriz? Temel sorulum bu oldu benim. Namuslu her yurttaşın yüreğinde olan o duyguyu içimde duydum ve bunu yerine getirmeye çalıştım ben de. Böyle bir sorumluluğu üstümde taşıyordum aslında. Çok yoksul kesimden geliyordum. Bu ülke okutmuştu beni. Üniversiteyi bitirdim bu ülkede. Evet bedava okudum.... Köyünde okul olmayan, çocuğunu okutacak, giderek doğru dürüst besleyecek gücü olmayan milyonlardan toplanan vergilerle, yoksul halkımız ödüyordu onu. Bir şansım

²⁷ Türkali, age., s. 12.

²⁸ Türkali, age., s. 13.

²⁹ Sert, *Çağının Tanığı İki Yazar Vedat Türkali ve Christa Wolf’ta Gerçekçilik*, s. 40.

oldu; bu bilince, çok gecikmeden kavuştum ben. Hep bu acı çeken emekçi halktan yana olmanın yollarını düşündüm daha ortaöğretim günlerinde...³⁰

Vedat Türkali, romanlarında kronolojik olarak Türkiye'nin tarihsel süreçlerini anlatmıştır. Çağının tanığı olarak toplumun değişmesini ve dönüşmesini yansıtmıştır. “Romancının, çağını doğru yansıtmaktan sorumlu olduğuna inanırım. İnsanı doğru tanımanın da doğru yolu odur. Romanlarımda, çirkine, yanlış, sömürüye baş kaldırıp bu toplumu değiştirme kavgasına girmiş özverili kişiler vardır daha çok.”³¹

Vedat Türkali için bellek ve geçmiş birbirini bütünleyen önemli iki sözcüktür. Kaleme aldığı eserlerde geçmiş önemli bir yer tutar.

Kan bağı olan iki sözcüktür, “bellek”le “geçmiş”. Toplumda egemen kara güçler, geçmişteki kimi olayların anımsanmasını istemezler pek.... Geçmişin saklı tutma yetisidir bellek. Saldırgan kültürüyle emperyalizm, insanlığın tarih boyu kazanımının bir parçası olan, ülkelerin, halkların kendi ulusal kültür değerlerini benimsemelerine kuşkuyla bakar. Geniş tüketim pazarı yaratan kendi standart yaşam biçimini, ona bağlı olarak sanat, edebiyat, müzik, sinema, resim, her alanda kendi teneke kültürünü kolayca oturtacağı belleksiz toplumlar ister.... Eleştirel yöntemden kopmaksızın toplumumuzun gelişmesinde geçmişle varolagelen bağı özenle belirtmeye çalışırım.³²

Romanlarında önemli bir mekân unsuru olarak karşımıza çıkan İstanbul Türkali'yi büyüleyen bir şehirdir.

Evet, kara sevdalıyım İstanbul'un. 1937'de, on sekiz yaşımda Karadeniz vapurunun güverte yolcusu olarak, İstanbul'a çıktığımdan beri böyleyim. Eskilerde taşralığıma veriyordum bu duyguyu. Dışarlara çıkıp dünyanın ünlü büyük kentlerini görünce bu kompleksim de kalmadı. “Dünyada başka İstanbul yok” sözü ne doğruymuş! Birbirinden apayrı, akıl almaz güzelliklerin

³⁰ Özdemir, *Vedat Türkali*, s. 2-3.

³¹ Türkali, *Tüm Yazıları Konuşmaları*, s. 550-51.

³² Türkali, *age.*, s. 552-553.

*kaynaştığı, her yöresinin ayrı sazla katıldığı benzersiz dev bir orkestra kent İstanbul!*³³

Vedat Türkali'nin hayatında önemli bir yeri olan sinema roman sanatı için zengin bir kaynaktır:

*Roman bir anlatıdır. Fakat benim için salt anlatı değildir. Bence romancının tavrı anlatmak kadar, giderek anlatmaktan çok göstermektir.... Sinema görsel bir sanat ve bütün sanat dallarına yeni bir bakış açısı getirmiştir. İnsana bir bakış açısı getirmiştir. Romanın da sinema sanatından yararlanmaması, etkilenmemesi düşünülemezdi. Ben kendi ölçülerim içerisinde bunun peşindeyim, bunu yapmaya çalışıyorum.... Roman insanları anlatıyor her sanat gibi. Ben insanı bulanıklığından kurtararak açık seçik, ne olarak ortaya koymak çabasıdayım. Ama insanoğlu hiçbir zaman dört dörtlük bir netliğe kolay kolay kavuşmaz. Hayat karmaşalarla yürür. O anlattığımızı sandığımız insanda bile anlatamadığımız o kadar çok düğümler kalır ki. Benim için, edimler, eylemler ve davranışlar var. Böyle bir anlatımı karalayan, gölgeleyen her şeyden kaçırım. Biçimde süsler, süslemeciler en korktuğum şeylerdir.*³⁴

Toplumcu-gerçekçi bir sanat anlayışına sahip olan Vedat Türkali romanlarında döneminin siyasi olaylarını, kişiler vasıtasıyla yansıtmıştır. Şahısların kendi iç ve dış dünyaları ile olan çatışmasını verebilmek için iç monolog, bilinç akımı ve diyalog gibi modern anlatım tekniklerinden faydalanmıştır: “Vedat Türkali'nin romanında olaylar ve kişiler anlatılmaz, monolog ve iç diyaloglarla verilir. Çoğu kez iç monolog iç diyaloga oradan da direkt anlatıma dönüşür.”³⁵

Vedat Türkali cinselliğin doğal bir ihtiyaç olduğunu düşünür: “Türkali romanında cinselliği dozunda, yemek içmek gibi insanın maddi ihtiyacı olarak tüm doğallığı ile verir. Ona göre aşk ve cinsellik ayrılmaz bir bütündür.”³⁶

Vedat Türkali'nin romanlarında yer alan kişiler kendi ait oldukları toplumsal sınıfın konuştukları dili konuşurlar:

³³ Türkali, age., s. 550-551.

³⁴ Türkali, age., s. 213-214.

³⁵ Sert, age., s. 193.

³⁶ Sert, age., s. 196.

Yapıttaki karakterler, yazarın ağız ile değil kendi sınıf ve statülerini ortaya koyacak şekilde, yani gerçek hayatta konuştukları dille verilirler. Türkali'nin kişileri cinsiyete, sınıfa, eğitime, yöreye göre konuştukları dili taklit yoluyla canlandırması, hem romanın anlatımını zenginleştirmekte hem de eserin geçekliğini iyice vurgulamaktadır. Türkali Karadenizlilerin, Bulgar göçmenlerinin, Ermenilerin Türkçesini, Rumeli ağızını gerçeğe tıpatıp uygun biçimde verir.³⁷

Toplumcu-gerçekçi bir yazar olarak çağının tanığı olan Vedat Türkali, modern anlatı tekniklerini başarılı bir şekilde kullanarak önemli esere imza atmıştır. Yazar, romanlarında ideolojik tutumunu ortaya koymaktan kaçınmamıştır. Bu nedenle, yer yer objektif olmaktan uzaklaşsa da, kişilerin iç dünyalarını yansıtmadaki başarısı ve bunu yaparken toplumsal panoramaları da başarıyla çizmiş olması, onu romanımızın önemli isimlerinden biri haline getirmiştir.

1.3. ESERLERİ

1.3.1. Roman Özetleri

1.3.1.1. Bir Gün Tek Başına

Felsefe bölümü mezunu olan Kenan, 39-40 yaşlarındadır. Üniversiteden tanıştığı Nermin ile 14 yıldır evlidir. Zeynep adlı bir kız çocuğuna sahiptir. Öğrencilik yıllarında devrimci mücadelenin içerisinde iken 1944 yılında komünizm propagandası yaptıkları gerekçesiyle fakülte'deki arkadaşı Selami ile birlikte gözaltına alınan Kenan, birkaç gün müdüriyette kalır ve yediğı birkaç tokattan sonra siyasi yönünü değıştirerek korunaklı ve düzenli bir yaşamı seçer. Nermin'le evlenir ve bir süre Konya'da edebiyat öğretmenliğı yapar. Ardından, Anadolu'dan İstanbul'a taşınırlar. Erenköy'de Kenan'ın annesinin evinde dört yıl oturduktan sonra, Şişli'de beş odalı bir apartman dairesi satın alıp yerleşirler. Kenan, memuriyetten ayrılır Babıâli'de eski bir hanın girişinde, çocukluk arkadaşı Rasim'in aracılığı ile bir kitabevi açar.

---

³⁷ Sert, age., s. 197.

Kenan, görünürdeki düzenli, mutlu yaşantısına rağmen kendi hayatını sorgulamaya başlar ve içindeki mutsuzluğun gün yüzüne çıkmasını önleyemez hale gelir. Bir akşam eski bir arkadaşı olan Sait ile karşılaşır. Kenan'ın davetlisi olarak gittikleri meyhanede, Sermet'in kız arkadaşı olan Günsel ile tanışır. O gece Günsel ile Kenan arasında bir yakınlık doğar. Kenan, aynı gece aşırı alkolden dolayı rahatsızlanır. On gün hastanede, bir ay kadar da evde yatar. Bu süreç içerisinde hep Günsel'i düşünür. İyileştikten sonra, Günsel'i aramaya çalışır; ancak bulamaz. Aradan bir süre geçtikten sonra Günsel, Kenan'ın işyerine gelir. Sermet'ten ayrılmış olan Günsel ile Kenan arasında bir ilişki başlar. İşçi bir ailenin kızı olan Günsel, İstanbul Üniversitesi'nde Felsefe bölümünde okumaktadır. Günsel, siyasi suçtan Muğla'da sürgünde olan ağabeyi Hasan'ın da etkisiyle, devrimci bir dünya görüşüne sahiptir.

Kenan, geçmişteki siyasî mücadelesinden kolayca vazgeçmiş olmasını yaşamının büyük hatalarından biri olarak görmektedir. Günsel sayesinde bu hatayı düzeltebileceği düşüncesinin de etkisiyle, bu devrimci genç kıza bağlanır. Kenan ile Günsel, Kenan'ın arkadaşı Rasim'in Teşvikiye'deki evinde buluşmaya ve birlikte olmaya başlarlar.

Günsel ile ilişkileri ilerledikten bir süre sonra Kenan, Nermin'e boşanmak istediğini söyler; ancak Nermin bunu kabul etmez. Bu süreçte Günsel, Kenan'a sabırlı olmaları gerektiğini sık sık telkin eder.

Romanın ön planına Kenan ile Günsel aşkının bunalımlı süreci yerleştirilirken, arka planda ise Türkiye'nin geçirdiği zorlu süreç yansıtılır. Demokrat Parti iktidarının yönetimi ülke için çalkantılı bir süreç getirmiştir. Ülke Demokratlar ve Paşacılar olarak ikiye ayrılmıştır. Demokrat Partinin önlem olarak aldığı Tahkikat Komisyonu kararlarının yasalaşmasıyla ülkedeki gerilim doruğa tırmanır. Ankara ve İstanbul'da üniversite öğrencileri arasında protesto eylemleri baş göstermeye başlar. Günsel, ağabeyi Hasan'ın etkisiyle işçiler ve öğrenciler arasında saygı gören, öğrenci toplantılarında ve yürüyüşlerinde ön saflarda yer almaktan kaçınmayan biridir. İki kez gözaltına alınan Günsel, Ankara ile güçlü ilişkileri olan Rasim aracılığıyla serbest kalır.

Günsel, Kenan'dan hamile kalmıştır. Ancak, Kenan, bu durumdan habersiz bir biçimde, Nermin'in hamile olduğu haberini Günsel'e verir. Bu haberle yıkılan Günsel, çocuğu aldirmaya karar verir. Günsel, hamile olmasına rağmen mücadelenin merkezinde yer almaktan geri durmaz. Olaylar bu şekilde ilerlerken Günsel'in ağabeyi Hasan'ın isteği üzerine, devrimci kesim tarafından, Kenan hakkında bir araştırma yapılır. Bu araştırma sonucunda, Kenan'ın gizli polis olduğu sonucuna ulaşılır. Bu haberle birlikte, tüm dünyası başına yıkılan Günsel, Kenan'ın polis oluşunu bir türlü kabul etmek istemez. Ancak kendisine verilen bilgilere bir süre sonra inanmaya başlar ve Kenan'ı çok sevmesine rağmen aralarındaki ilişkiyi bitirir.

Kenan, Günsel tarafından terk edildikten sonra evine gider. O, eve girer girmez Nermin'in "merak ettim" sözü ve her şeyi bilmesine rağmen rol yapması, Nermin'i görmeye tahammül edemez hale gelen Kenan'ın yaşamış olduğu ruhi bunalımın doruğa çıkmasına ve cinnet geçirmesine sebebiyet verir. Hamile olan karısı Nermin'i ve kızını döver. Nermin bu şiddet olayından sonra kızını Zeynep'i de alarak annesinin evine gider. Kenan'ı terk eder.

Kenan, kitabevinde çalışan işçisi Matmazel'in polis olduğunu Günsel'den duymuştur. Matmazel'i o işe yerleştiren kişi Rasim olduğu için, ona olan öfkesi patlar ve aynı akşam Rasim'in evine gider. Kapıyı, Rasim'in eşi Refüş açar. Rasim'in bir iş sebebiyle Ankara'da olduğunu söyler. Refüş, Kenan'ı cinsel cazibesıyla etkilemeye çalışır. Onun bu ilgisinin daha önce de farkına varmış olan Kenan, Refüş'le birlikte olarak, Rasim'den intikam almayı düşünür. Ancak, günlerin getirdiği bunalım ve yorgunluk sonucu, cinsel ilişkide başarısız olur. İntikamını evdeki kırmızı balıklarla süslü olan akvaryumu kırarak alır.

Eve dönen Kenan, Nermin'i arayarak af diler ve evliliklerine bir şans daha vermesini ister. Daha sonra Günsel'e de polis olmadığını bildiren bir mektup yazar ve bileklerini keserek intihar eder. Ertesi gün eve gelen Nermin, kocasını, banyoda kanlar içinde bulur.

Kenan ile tekrar konuşmak üzere Babiâli'ye Kenan'ın işyerine giden Günsel, onun intihar ettiğini duyar. Bu acı haber Günsel'in bir kez daha derinden sarsılmasına neden olur. Günsel, cenazeyi uzaktan izlerken çocuğunu doğurmaya ve

devrimci mücadeleye çocuğuyla birlikte kaldığı yerden devam etmeye karar verir. Roman Günsel'in inançlı sözleriyle son bulur.

1.3.1.2. Mavi Karanlık

Psikolog olan Nergis, bir yandan da doktora öğrenimini sürdürmektedir. Fen Fakültesi'nde fizik asistanı olan Korhan'la birlikte. Korhan, siyasi tutumu nedeniyle belli çevrelerden ölüm tehditleri almaktadır. Nergis, Korhan'ı koruyabilmek için, onu anne tarafından uzak bir tanıdıklarının Bodrum'daki yazlık evine götürür. Nergis'in eski sevgilisi Özgür de Hollandalı sevgilisi Hanna ile Bodrum'dadır.

Nergis'in babası Muhtar Bey ve annesi Jale Hanım boşanmışlardır. Muhtar Bey, İstanbul'daki işlerini bırakır ve Bodrum'a bir tekne yaptırmaya gider. Bir süre sonra annesi de sevgilisi Ferhat Bey ile Bodrum'a gelir.

Romanın ön planına Nergis'in Korhan ile eski sevgilisi Özgür arasında yaşamış olduğu çatışma yerleştirilirken arka planında ise ülkenin geçirmekte olduğu siyasi ve sosyal bunalım verilir. Ülke sağ-sol olarak ikiye ayrılmıştır. Kanlı eylemler ülkenin gündemini oluşturur. Televizyonlar, radyolar, gazeteler hemen her gün pek çok kişinin öldürüldüğünü bildirir. Yaşanan bu zorlu süreçten sıyrılmak ve korunmak isteyen pek çok aydın ise Bodrum'a sığınır.

Bodrum'da hatırı sayılır biri olan İzzettin Hadi'nin, vermiş olduğu bir davette sağ kesimi temsil eden Doktor Oğuzata'nın ileri geri konuşması üzerine Özgür ile Doktor Oğuzata arasında bir kavga çıkar. Özgür, Doktor Oğuzata'nın üzerine yürür. Bu olaydan bir süre sonra da Doktor Oğuzata, öğrenciler tarafından linç edilerek hastanelik edilir.

Ülkenin içinde olduğu sıkıntılı sürecin dışında olduğunu yansıtmaya çabası içerisinde olan Özgür, Bodrum'da tüm bu kaygılardan uzak sanatını yapma amacında olduğunu sık sık dile getirir. Ancak daha sonra bir örgütün başı olduğu ve kaçakçıları evinde saklayıp bazı isimlere yönelik saldırıları yönlendirdiği gerekçeleriyle Ankara'dan gelen bir tim tarafından tutuklanır. Özgür, bir süre sonra serbest kalır. Tutuklu bulunduğu süreçte çeşitli işkencelere maruz kalmış olan Özgür, bedensel ve

psikolojik bir çöküntü içerisine girmiştir. Bu zor dönemlerinde Nergis, Özgür'ü iyileştirmek için çaba sarf eder.

Korhan'ın ona daha önce de yapmış olduğu evlenme teklifini tekrarlaması üzerine Nergis ile Korhan arasında bir uzaklık oluşur. Nergis, sık sık Özgür'ü ziyaret ederek Korhan'ı ihmal etmeye başlar. Bir müddet sonra zaten Bodrum'a kaçışı içine sindiremeyen Korhan, Nergis'i terk ederek yarım bıraktığı deneyini tamamlamak için Ankara'ya gider.

Özgür, sevgilisi Hanna'dan ayrılır. Özgür ile Nergis arasında tekrar bir ilişki başlar. Nergis, Korhan'ın kendisini terk etmesinden sonra Özgür'e olan ilgisinin eskisi gibi olmadığını, aslında Korhan'ı sevdiğini fark eder.

Nergis, Korhan'ı bir akşam arar ve onu sevdiğini söyler. Korhan da onun ne vakit Ankara'ya geleceğini sorar. Bir süre dinlenmek istediğini dile getiren Nergis, Korhan'ın yeniden Bodrum'a gelmesini ister. Korhan ise çalışmasını bitirdiğini, bir hafta sonra geleceğini söyler. Nergis, bunun üzerine çok mutlu olur. Ancak birkaç gün sonra Korhan'ın silahlı bir saldırı sonucu hayatını kaybettiğini televizyondaki haberlerden öğrenir. Tüm dünyası başına yıkılır. Günlerce kendini toparlayamaz.

Nergis, geçmiş yıllarda sevgili iken Aspat'ta kaldıkları kulübede bir süre kalmalarını öneren Özgür'ün teklifini kabul eder. Özgür ile birlikte vakit geçirmeye başlarlar.

Özgür, İzzettin Hadi'nin geleneksel olarak verdiği yaz sonu davetinde işkencecisi İrfan Serhan'ı görür ve bir kriz geçirir. Eski bir avukat olan İrfan Serhan, Özgür'ü çok fazla etkilemiştir.

Nergis ile balığa çıktıkları bir gün İrfan Serhan'la Özgür arasında suda bir mücadele başlar. Özgür, boğuşma sonucunda İrfan Serhan'ı öldürür. Nergis, bu cinayetten sonra Özgür'ü ele vermediği gibi terk etmez de. Bir süre sonra gazetede Ankaralı İrfan Serhan'ın dalış sırasında bir kaza sonucu yaşamını yitirdiğine dair bir haber çıkar ve cinayet de bu şekilde kapanır.

Bir süre sonra Özgür, İrfan Serhan'ın ölümünü siyasi bir gereklilik olarak algılar. Silahlı mücadele ile ülke sorunlarının çözüleceğini sık sık dile getirir. Öğrenciler, evine gelip gitmeye başlar. Özgür ile aralarındaki uçurumun farkına varan Nergis, Özgür'den hamile kalır. Ancak Özgür'e söylemez. Çünkü hamile kalışına çok üzülür.

Nergis'in, polisler tarafından aranan ve Ankara Koleji'nden ve fakülteden arkadaşı Banu'nun Bodrum'da babası yüzünden yakalanması üzerine Nergis, babası ile ilişkilerini koparır.

Nergis'in annesi Jale Hanım, sevgilisi Ferhat Bey ile kaçakçılık işlerine bulaşır. Jale Hanım, sevgilisi ile bir vurgundan sonra İsviçre'ye gider. Dönemin hâkim güçleri ile çıkar ilişkisine giren Muhtar Bey ise kalp krizi geçirir ve İstanbul'a yerleşir.

Banu'nun kendisini pencereden attığını bir tesadüf eseri olarak öğrenen Nergis, tam olarak dibe vurur. Özgür'ün evlenip İstanbul'da birlikte yaşama teklifini de İstanbul'a, babasının kendisine hediye ettiği ve kendi adını taşıyan tekne ile gitme şartı ile kabul edeceğini belirtir. Özgür, bu teklifi kabul eder.

Bodrum'un yerlilerinden olan İbraam da bir fabrikada işçi olarak çalışmak için İstanbul'a gitmeye karar verir. Özgür, İbraam'a kendileri ile gelmelerini teklif eder. Ancak yolculuğa çıkılacağı gün İbraam, İstanbul'a otobüsle gitmeye karar verir. Çünkü bu yolculuğun sonu belli değildir. Nergis, Özgür'ü ve denizlerde ölmek isteyen Kambur Kaptanı da yanına alarak babasının ona bıraktığı çatlak belli Nergis teknesi ile yolculuğa çıkar. Roman bu şekilde son bulur.

1.3.1.3. Yeşilçam Dedikleri Türkiye

Sinemada yönetmen olma arzusu içerisinde olan Refik, sinema eğitimi almamış; ancak çekirdekten yetişmiş bir Yeşilçam aşığıdır.

Refik'in babası Zühtü Bey, evli olmasına rağmen Elana adlı Rum asıllı bir kadınla ilişki yaşar. Bu durumdan haberdar olan eşi Mefharet Hanım ile Zühtü Bey arasında kavgalar başlar. Refik ve kız kardeşi Seniye küçük yaşlarda iken annesi

Mefharet Hanım, sevdiği adam olan Şemi Bey'e kaçar. Mefharet Hanım, Şemi Bey ile evlenir. Kız kardeşi Seniye ile Refik de Zühtü Bey ile yaşamaya başlar.

Ancak Seniye, on beş yaşlarında iken eczanelerinde çalışan kalfa ile yakalanır. Bu olay üzerine Zühtü Bey, kalfayı ve Seniye'yi döver. Kalfayı kovar, Seniye'yi de annesinin yanına yollar. Seniye, liseyi annesinin yanında Anadolu'nun bir ilçesinde bitirir. Daha sonra İstanbul Üniversitesi'nde hukuk okumak üzere tekrar babasının yanına gelir.

Zühtü Bey, oğlu Refik'in de kendisi gibi eczacı olmasını ister; ancak Refik Yeşilçam'ı seçer. Zühtü Bey, bu durumu bir türlü hazmedemez.

12 Mart döneminde hapis yatmış olan ve karısı tarafından terk edilen Gündüz, bir gazetede düzeltmenlik yapar. Adanalı olan Şahin Doğu aracılığı ile Refik ile tanışır.

Oyuncu olmak isteyen Şahin Doğu, Refik'le film yapmak istemektedir. Senaryoyu da Gündüz'ün yazmasını ister. Bu şekilde yolları kesişen Refik ile Gündüz bir süre sonra birlikte film yapma çalışmalarına başlarlar.

Refik, Seniye'nin arkadaşı olan Akademi'de iç mimarlık okuyan Emine'yi görür görmez âşık olur. Ancak Emine Fuat ile nişanlıdır. Bu durum Refik'i içten içe sarsar.

Bir süre sonra Emine, Refik'in ilgisine karşılık verir ve birlikte olurlar. Ancak daha sonra Emine, Refik'e onu arkadaş olarak gördüğünü söyleyerek bu ilişkiyi sonlandırır.

Gündüz, karısının hapiste iken siyasal polis memuru Atıl Durak ile kendisini aldatmasını bir türlü hazmedemez. Kızı Mine'nin yoksulluktan dolayı ölmesi de onu üzer. Yalnız ve huzursuz olan Gündüz, bir süre sonra Refiklerin kiracısı olan Pervin ile bir ilişki yaşamaya başlar. Daha sonra Refik'in kız kardeşi Seniye'nin kendisini sevdiğini Pervin'den öğrenir. Gündüz bir dergiye yazdığı yazılarından dolayı sorgulanır. Siyasi suçlu olduğu için tutuksuz yargılanır. Bu süreç içerisinde

avukatlığını Seniye üstlenir. Bir süre sonra Seniye'nin de isteği ile aralarında bir ilişki başlar.

Zühtü Bey, bir kalp krizi geçirir. Bu olay üzerine eczaneyi bir süreliğine Fuat işletmeye başlar. Sosyalist biri olan Fuat, muhafazakâr ve aynı zamanda zor bir yapıya sahip olan Zühtü Bey ile kıvrak zekâsı ve samimi yapısından dolayı iş ilişkisini sürdürür.

Temelde Refik ile Gündüz'ün sinemaya bakışı ve sinemadan beklentisi farklıdır. Gündüz sinemanın toplumcu gerçekçi bir temele oturtulması gerektiği inancındadır. Devrimci mücadeleye film senaryosu ve şiir yazarak destek vermeye çalışır. Siyasal yasaklardan dolayı devrimci mücadelenin kıyısına itilmek onu üzer.

Refik ise tam olarak bir Yeşilçam aşığıdır. Refik'in Yeşilçam tutkusu onu suya sabuna dokunmayan bireyci bir anlayışı benimsemesine yol açar. Zaman zaman bu konuda anlaşmazlık yaşarlar.

Ancak Refik, Gündüz, Emine ve Fuat ile tanıştıktan sonra kitap okumaya sorgulamaya başlar. Annesi ve Şemi Bey'in desteği ile yapımcılığını da üstlendiği bir film yapmaya karar verir. Emine ve Fuat da senaryosunu Gündüz'ün yazdığı "İlaç Dosyası" adını verdikleri filme ortak olurlar.

Polis tarafından izlenen ve ölüm tehditleri alan Gündüz, senaryoyu tamamladıktan sonra yurt dışına çıkartılır. Yurt dışında iken Pervin ve Seniye birbirinden habersiz bir şekilde Gündüz ile olan ilişkilerini sürdürür. Ancak bir süre sonra Pervin, Gündüz ile yaşadığı ilişkiyi Seniye'ye anlatır. Seniye, bu olayı öğrendikten sonra avukat bir arkadaşı ile evlenerek Hatay'a yerleşir.

Ancak ilaç sanayisinde çevrilen dolapların gün yüzüne çıkmasından korkan tekeller bu filmin yapılmasına engel olur. Zühtü Bey'in eczanesine bomba atarlar. Bu olay sonucunda ağır yaralanan Fuat, günlerce hastanede yatar. Emine, Fuat'ı Londra'da tedavi ettirme kararı alır. Gitmeden önce Fuat ile evlenir. Bu evlilik Refik'i çok üzer.

Filmin tamamlanmasını Refik'e bırakırlar. Bir süre sonra tekellerle mücadele edemeyen Refik kanser olan ve durumu gittikçe ağırlaşan Şemi Bey'in yanına gider.

Romanya-Almanya gezisine çıkan Zühtü Bey daha sonra onu derinden etkileyen Lena'yı bulmak için Yunanistan'a gider. Ancak Lena'yla evli ve çocuklu bir şekilde karşılaşır. Lena'nın da kendisini sevdiğine dair hayalleri bir çırpıda yıkılır. Eczanesinin bombalandığını da haber alan Zühtü Bey yıkılır.

Ülkesinden ayrı, sürgün bir şekilde yaşamayı içine sindiremeyen Gündüz yurda döner. Hakkında çıkartılan tutuklama emri üzerine teslim olmaya karar verir. Hapse girmeden önce "İlaç Dosyası" filmini yapmaları için işçiler ile konuşur. Ancak sendika başkanı olan Fahrettin'in öldürüldüğünü öğrenir. Gündüz, bu haber üzerine yıkılır. Fahrettin'in karısı hamiledir. Roman Gündüz'ün umut telkin eden ve devrimci mücadelenin ülkeyi çıkmazlara sürükleyenlere kalmayacağına olan inancını dile getiren sözleriyle son bulur.

1.3.1.4. Tek Kişilik Ölüm

Nazif, Doktor Gülşen'le evlidir ve bu evlilikten Levent adlı bir oğlu vardır.

Karısı Gülşen'le devrimci mücadele içerisindeyken örgüt ile bağlantısı olduğu gerekçesiyle bir süre sonra tutuklanır. Nazif, örgüt ilişkilerini öğrenmek amacıyla polislerce sorgulanır.

Kıskanç bir tabiata sahip olan Nazif, karısını çok kıskanır. Arkadaşı Müslim'in karısı ile ilişkisi olduğundan şüphelenmektedir. Gülşen ile Müslim'in dışarıda olmasına kendisinin ise içerde olmasına tahammül edemez.

Birinci Şube'de polis sorgusundayken komiser, ona evde olmadığı zamanlarda Müslim'in evlerine girip çıktığını söyler. Daha önce de evinde Müslim'le karşılaştığı için bu duyum onu altüst eder.

Polis sorgusunda arkadaşı Müslim'in Jale'de olabileceğini söyler. Bunun üzerine Müslim yakalanır. Müslim, sorgulamada konuşmadığı için işkence edilerek öldürülür.

Nazif, Türk Ceza Yasası'nın 141. Maddesinin 7. fıkrasından yararlanarak Marksist tutumundan döndüğünü beyan eder. Cezasının dörtte üçü silinir, bir süre sonra tamamen serbest kalır.

Karısı onu Müslim'in katili olarak hayınlıkla suçlar ve ondan boşanır. Doktor Gülşen, oğlu Levent'i de yanına alarak zorunlu hizmet için Doğu'ya gider.

Nazif, uzun süre parasız ve işsiz bir şekilde dolaşıktan sonra Kültür Bakanlığı'na bağlı bir yan kuruluşun kitaplığına atanır.

İlk önceleri hobi olarak yürüttüğü sanatsal faaliyetleri bir süre sonra meslek haline getirir. Sanat eleştirmenliğinin yanı sıra Doğu'dan getirttiği kilimleri satmaya başlar.

Bir süre sonra Doktor Gülşen, Doğu görevini tamamlar ve İstanbul'a döner. Nazif o zamana kadar oğlu ile hiç görüşmemiştir. Oğlu Levent, İstanbul'a geldiğinde yedi yaşındadır. Nazif, bir iki yaz tatili dışında oğlu ile pek vakit geçirmez. Zaman zaman oğluna para gönderir. Bu yüzden oğluyla iletişimleri kopuktur.

Gülşen, Nazif'ten boşandıktan sonra Doktor Kerim'le bir ilişkiye başlar. TKP'nin geçmişini, Marksizmin ve Leninizmin temellerini Doktor Kerim vasıtasıyla öğrenmeye başlar. Ancak, bir süre sonra Doktor Kerim ile anlaşamazlar ve ayırırlar. Doktor Kerim, daha sonra avukat bir kadınla evlenir. Birkaç yıl sonra da sirozdan ölür.

Doktor Gülşen, daha sonra karşı dairesinde oturan hukuk profesörü Semih Deren'le bir ilişkiye başlar.

Örgütle gizli bir bağı olan Gülşen, örgütten atıldığı haberini duyunca yıkılır. Bu kararı dış basında ve radyolarda ilan ederler. Bu karardan sonra ölüm tehditleri almaya başlar. Semih'le silahlı bir saldırıya uğrarlar. Yaşadığı bu zor günlerde intihar etmeyi düşünür. Ancak daha sonra Semih'in de telkinleriyle mücadelecilik ruhunu yeniden oluşturmaya çabalar.

Doktor Gülşen ile örgüt içinde yaşanan fikir ayrılıkları ve kişisel çıkarlar gün yüzüne çıkar. Örgütün önde gelen pek çok kişisi Doktor Gülşen ve arkadaşları vasıtasıyla geçmişe gidilerek hatırlanır.

Romanın arka planında ise ülke siyasi olarak bölünmüş, silahlı eylemler sonucunda pek çok kişi hayatını kaybetmiştir. Cezaevlerinde mahkûmlar çeşitli işkencelere maruz kalarak ölmektedir. Tutukluluklar, açlık grevi yaparak, aileleriyle görüşmeyerek olayları boykot ederler. Bu süreçte basın üzerine düşeni yapmaz. Bir takım güçlerin çıkarı uğruna gerçeklere sırt çevrilir.

Teknik Üniversite’de öğrenci olan Levent, silahlı bir eyleme katılma ve adam öldürme suçuyla tutuklanır. Levent, suçlamayı kabul etmez. Çeşitli işkencelere maruz kalır. Levent’e bir süre sonra idam cezası verilir.

Doktor Gülşen ve Levent’in kız arkadaşı Yurdağül bu karara çok üzülürler. Ancak devrimci mücadele içerisinde inançlı bir şekilde yolunu çizen Levent’e destek olmaya devam ederler.

Devlet yetkilileri siyasi tutukluların pişmanlık yasasından yararlanmaları için mahkûmları ve ailelerini ikna etmeye çalışır.

Nazif, yasadan istifade etmenin son gününde oğlu ile konuşmak için cezaevine görüşe gider. Oğlundan böyle bir istekte bulunacağını tahmin eden Doktor Gülşen de oğlunun görüşüne gider. Ahir ömründe anne ve babasını yan yana görmeyen Levent bu duruma çok şaşırır. Annesi görüşme boyunca hiç konuşmaz. Nazif, oğlunu pişmanlık yasasından yararlanması için ikna etmeye çabalar. Ancak başarılı olamaz. Levent, devrimci mücadelesinden dönmez.

Doktor Gülşen, Levent’in onun değil Müslim’in oğlu olduğunu eski kocası Nazif’e görüşme bittikten sonra söyler. Doktor Gülşen, Nazif’e sığındığı korunaklı yaşamına geri dönmesini, cezaevi yollarında işi olmadığını acı bir alayla söyledikten sonra oradan uzaklaşır. Nazif, eski karısının bu itirafı üzerine yıkılır ve bir başına kalır.

1.3.1.5. Güven 1-2

İstanbul Üniversitesi'nde Türk Dili ve edebiyatı öğrencisi olan Turgut ile aynı üniversitede hukuk öğrencisi olan Halil, Beşiktaş'ta bir evde birlikte kalmaktadırlar.

Turgut, Halil ve bir grup arkadaşları devrimci mücadelede yer almak için TKP ile irtibat kurmak amacındadırlar. Bu amaçla da örgütle bağlantısı olan kişilerle zaman zaman bir araya gelirler; ancak bir sonuç elde edemezler.

Turgut, CHP bürokrati ve aynı zamanda tütün ihracatı yapan Eşref Bey'in kızı Necla ile arkadaşlık yapmaktadır. Yoksul bir aileden gelen Turgut, Necla'yı bir burjuva kızı olarak görür. Necla'nın annesi ve babası ile tanışan Turgut, zaman zaman onların evlerine de gidip gelir.

İstanbul Üniversitesi'nde İngiliz Dili ve edebiyatı öğrencisi olan Necla, Turgut ile arkadaş olduktan sonra ülkesinde ve dünyada yaşanan pek çok gerçeğin farkına varmaya başlar. Bir evin bir kızı olan Necla, müreffeh bir yaşam içerisinde olan ailesini ve yakın çevresini sorgulamaya ve eleştirmeye başlar.

Necla küçük yaşlardan itibaren yaşamış olduğu cinsel deneyimler sonucunda bekâretini kaybetmiştir. Turgut ile ilişkileri başladıktan sonra da Turgut'un kendisini terk edeceği korkusuyla bu gerçeği ona söyleyemez. Ancak bir akşam Turgut'un da istemesi ile daha fazla direnemez ve aldığı alkolün de vermiş olduğu cesaretle Turgut'la birlikte olur. Turgut, cinsel ilişki sonunda Necla'nın bakire olmadığını anlar. Kızgınlık ve hayal kırıklığı ile Necla'nın evinden ayrılır. Bu olay Necla'yı çok üzer. Bir süre sonra da hastalanır.

Halil ile çok yakın arkadaş olan Turgut, bu olayı Halil ile paylaşır. Ancak Halil, bu duruma şaşırılmaz; çünkü ona göre Necla, bir burjuva kızıdır. Onun devrimci mücadelede yer almak istemesine de inanmamaktadır. Alt katlarında oturan ve Şahin Efendi adlı yaşlı bir adamla evli genç bir kadın olan Süheyla, ortak kullandıkları yerde Turgut'un sakladığı Nazım Hikmet şiirlerini bulur. Bu olay Turgut ile Süheyla'yı birbirine yakınlaştırır. Süheyla'nın istemesiyle beraber olurlar. Daha sonra aralarında bir ilişki başlar. Halil, bu ilişkiyi onaylamaz. Bir süre sonra Süheyla,

Çanakkale'den yakın arkadaşı olan ve Çapa Öğretmen Okulu'nda öğrenci olan Seher'i Turgut ve Halil ile tanıştırır. Halil, sosyalist bir kız olan Seher'i görür görmez beğenir. Daha sonra da aralarında bir ilişki başlar.

Necla'nın hastalandığını Jülide'den duyan Turgut, birkaç kez Necla'yı ziyaret eder. Ağır bir hastalık geçiren Necla bir süre sonra iyileşir. Necla, Turgut ile tekrar birlikte olur. Ancak daha sonra Turgut'u aşağılar ve onun ikiyüzlü olduğunu haykırır. Aralarında bir kavga çıkar. Birbirlerine hakaret edip ilişkilerini bitirirler.

Kemal, Halil ve Hasan, TKP'li bir işçi olan Rahmi Usta ile görüşürler. Parti ile bağ kurmak istediklerini dile getirirler ve bu konuda Rahmi Usta'nın kendilerine yardımcı olmasını isterler. Ancak Rahmi Usta, bu konuda gençlere dikkatli olmaları dışında bilgi vermez. Rahmi Usta, Kemal'in akrabası olan Fehime adlı bir kadınla evlidir. Kemal aracılığıyla ondan bir haber beklentisi içerisindeyler.

Bir süre sonra Turgut, İzmir'de evli ve bir çocuğu olan ablasından, kocasından boşanmak ve İstanbul'da Turgut'la birlikte oturmak istediğini dile getiren bir mektup alır. Bu haber Turgut'u üzer. Anne ve babalarının hayatta olmaması Turgut'un elini kolunu bağlar.

Şahin Efendi'nin ölümü üzerine Süheyla, Çanakkale'ye erkek kardeşinin yanına gider. Turgut da Halil ile ayrılıp ablasıyla yaşamak üzere bir ev tutar. Bir süre sonra Beşiktaş'taki ev de yıkılır.

Turgut, Ankara'da bir gazetede çalışan arkadaşı Refik aracılığıyla İstanbul'da bir gazetede işe girer. Turgut, gazetede çevirmenlik yapan ve Marksist bir ideolojiye sahip olan Sahir Hoca ile tanışır ve onu kendisine yakın bulur. Sahir Hoca, Fransa'da felsefe eğitimi almıştır. Ülkesinde bir müddet öğretmenlik yaptıktan sonra siyasi nedenlerle görevden alınmıştır. Evli ve iki çocuk sahibidir.

Galip, Darülfünun'da Felsefe'ye başladığının ikinci yılında annesini kaybeder ve oturdukları evin ipotekli olması üzerine ekonomik sıkıntılar içerisine girer. Tütün taciri Ali Rıfki'nin yanında kâtip olarak çalışan lise arkadaşı Mithat aracılığıyla Beşiktaş'ta bir işe girer. Dedesinin telkinleriyle geliştirmiş olduğu Almancası sayesinde bir dış alım ortaklığının dış yazışmalarını da gizliden yapmaya

başlar. Bir süre sonra iş için Almanya'ya giden gizli patronun çevirmeni olarak Berlin'e gider. Daha sonra Türkiye'ye dönmez.

Berlin'de Mannikyan'la tanışır. Türkiye'deki tütüncülerin birçoğunu tanıyan ve aynı zamanda onlarla iş ilişkisi içerisinde olan Mannikyan, baba yadigârı bir saati kendisine Türkiye'den getiren Galip'e vefa borcuyla bağlıdır.

Bir süre sonra Galip, Türkiye'ye döner. Almanca bilmesi, Alman çevresinin genişliği ve Türk elçiliğinde sayılan ve sevilen biri olması sayesinde Türkiye'yle iş yapan Alman firmalarında yazışmalara bakmak, Türk konukları karşılayıp çevirmenlik yapmak, ağırlayıp gezdirmek ve ilişkilerin gelişmesini sağlamak gibi görevler üstlenir.

Galip, Necla'nın halası Şerife Hanım ve eniştesi Hüsnumelek Bey'in aracılığıyla Necla ile evlenmek ister. Kızı Necla'nın Turgut'a kapılmasından korkan Eşref Bey de bu evliliğe sıcak bakar. Ancak Necla, bu evlilik teklifini reddeder. Galip, bu evliliği Eşref Bey'in siyasi ve ticari konumundan faydalanmak istediği için gerçekleştirmek ister. Bu amaçla da Necla ile ilişkisini koparmaz.

Necla'nın bu evliliği reddetmesini hazmedemeyen Hüsnumelek Bey, Necla'nın Turgut ile olan ilişkisini öğrenir. Üst kesimlerle olan ilişkisi vasıtasıyla Turgut, gözaltına alınır ve sorgulanır. Daha sonra serbest bırakılır.

Turgut ile kavgaları sırasında Turgut'un "bu evin kızıdır" söylemi üzerine aşağılandığını iliklerine kadar hissedenden Necla evinden ayrılır. İlk başlarda İngiliz Dili ve edebiyatından yakın arkadaşı olan kız arkadaşı Jülide ve onun erkek arkadaşı Salih ile kalır. Belediye Tiyatrosu'nda oyuncu olan Salih'in sarhoş olarak geç saatlerde eve gelmesine tahammül edemez. İngiltere'ye giden arkadaşı Sadi, bir süreliğine evini ona bırakır. Sadi'nin evine yerleşen Necla, bu sırada anne ve babasından maddi destek almaz. Hocası Halide Edip Adivar ve Felsefe Profesörü Mansur Bey, ona çeviri işleri bulurlar. Necla, kendi ayakları üstünde durmaya başlar.

Bir süre sonra Turgut'un ablası Mediha'nın ruh sağlığı bozulmaya başlar. Turgut'un arkadaşı Halil'e saplantılı bir şekilde bağlanır. Ablasının durumundan endişelenen Turgut, Sahir Hoca'dan yardım ister. Sahir Hoca, eşine danışır.

Nedret'in yakın dostu olan Doktor Şadan, onu muayene eder. Bakırköy'de hastaneye yatırır. Bu süre zarfında kızı Serpil'e de Nedret, bakar.

Bir süre sonra Sahir Hoca, Turgut'un karısına ilgisi olduğunu sezer. Karısının da Turgut'a yakınlık duyduğu şüphesi onu içten içe üzer. Mediha'nın hastaneden çıkacağı günlerde Nedret, kendi mahallelerinde kiralık bir ev olduğunu Turgut'a söyler. Bu haber Turgut'u çok sevindirir. Bir süre sonra da komşu olurlar. Ancak Sahir Hoca, bu durumdan hoşnut değildir. Karısını Turgut'tan kıskanmaktadır.

Rahmi Usta, komşusu Sahir Hoca ile zaman zaman bir araya gelip ülkenin ve dünyanın içerisinde bulunduğu savaşı ve TKP'yi konuşurlar. II. Dünya Savaşı'nın tüm dünyayı etkisi altına aldığı yıllardır.

Hitler İtalya ve Japonya ile anlaşıp 27 Eylül 1940'da Üçlü Pakt imzalar. Almanlar bir süre sonra Balkanlar'a yerleşir. Bu olay üzerine İngiltere ve Amerika Türkiye'yi savaşa sokmak için çabalar. Savaşa dâhil olmak istemeyen Milli Şef İsmet İnönü, çok ince bir siyaset izler. Savaşın başlarında Alman yanlısı olan ülke 18 Haziran 1941'de Türkiye ile Almanya arasında saldırmazlık paktı imzalar.

22 Haziran 1941'de Almanya, Sovyet Rusya'ya savaş açar. 12 Temmuz 1941'de Moskova'da İngiltere ve Sovyet Rusya arasında birlikte hareket etmek üzere antlaşma imzalanır. Bu anlaşmadan sonra Amerika da savaşa katılır. Almanların Sovyet Rusya'ya saldırması üzerine Türkiye, tarafsızlığını ilan eder. Savaşın sonuna kadar da bu tutumunu korur. Almanya, İngiltere ve Amerika ile ticari ilişkilerini sürdürür.

Ruslar birçok cephede Almanlara karşı saldırıya geçip Almanları geri püskürtürler. Hitler'in amacı Stalingrad'ı düşürmektir. Ancak bu isteğini gerçekleştiremez.

Almanya'nın işgal edilmesi üzerine Hitler 30 Nisan 1945'te intihar eder. Almanya teslim olur ve böylelikle Avrupa'daki savaş sona erer. Amerika 6 Ağustos 1945'te Hiroşima'ya, 9 Ağustos 1945'te Nagasaki'ye atom bombası atar. Ağır kayıplar veren Japonya'nın teslim olması ile dünya savaşı son bulur.

Türkiye savaşa girmese de savaş koşulları ülkeyi etkilemiştir. Olası tehlikelere karşı orduya ayrılan bütçe arttırılır. 1942’de Varlık Vergisi uygulaması halkı güç duruma düşürür. Savaşla birlikte ülkede yoksulluk artar. Temel ihtiyaç maddeleri karne ile verilir.

Sovyetler Birliği örgütü olan Komüntern, 1935’te yaptığı Yedinci Kongresinde komünist partileri savaşa, faşizme karşı barış ve demokrasi yanlısı güçlerle işbirliği içerisine girmeleri için görevlendirir. Sınıf sınıfa karşı mücadelenin yerini sınıflar arası kavga alır. Faşizme karşı demokratik savaş kararı alınır. Komünist Partileri’nin desteği ile Fransa’da, İspanya’da Halk Cephesi hükümetleri kurulur.

Komintern, dünya ülkelerini; savaş yanlısı ve savaşa karşı olarak ikiye ayırır. Kemalist Türkiye’yi ise savaşta çıkarı olmayan ülke olarak kabul eder. Türkiye Komünist Partisi’ne düşen görev barış çizgisinde olan Kemalistleri demokrasi yoluna çekmek, faşist Almanya ile ilişkilerinin gelişmesine engel olmak ve Sovyet dostu, emekçi yanlısı bir politika izlemektir.

Ancak TKP, Komintern’in bu kararını gerçekleştiremeyince “separat” olarak da adlandırılan 1937’de verilen desantralizasyon kararıyla TKP’nin örgütsel olarak gizli çalışması yasaklanır. Cumhuriyet Halk Partisi’nde demokrasi ve anti-faşist barış için Kemalistlerle birlikte çalışmalarına karar verilir. Ancak örgüt bu kararı da gerçekleştiremez.

Necla, Jülide ve Salih aracılığıyla uzun bir süreden sonra Turgut ile tekrar bir araya gelir. Necla, Turgut’a olan sevgisini dile getirir. Yüreğini ona tekrar açmasını ister. Aralarında tekrardan bir ilişki başlar. Ancak bu ilişkiyi herkesten gizli sürdürmeye karar verirler.

Bir süre sonra Çanakkale’de tutunamayan Süheyla, tekrar İstanbul’a gelir. Seher’le görüşür. Süheyla’nın bu çaresizliği Seher’i üzer. Halil, Turgut’un ev ve iş yeri adresini Süheyla’ya vermemesi için Seher’i tembihler. Seher’in Süheyla ile görüşmesini de istemez.

TKP’de önemli bir konuma sahip olan Reşat Fuat, askerden kaçır. İstanbul’da gizlenir. TKP 1938’de Harp Okulu ve Donanma olaylarından sonra Reşat Fuat’la yeniden harekete geçer. Rahmi Usta, Halil, Turgut ve bir grup arkadaşlarının örgüt için çalışmak istediklerini Reşat Fuat’a söyler. Reşat Fuat, gençlerin çalışmalarını onaylar. TKP ile bir bağ kurup çalışmak amacıyla uzun süre bekleyen Halil dışındakiler Parti ile çalışmaya başlar.

Rahmi Usta karısı Fehime’nin meme kanseri olması sebebiyle Reşat Fuat’ın isteği ile görev almaz. Karısı Fehime’yi ameliyat olmaya bir türlü ikna edemez. Göğsünün alınmasını istemeyen Fehime’nin dini inançları da buna engel olur. Fehime, bir hocaya görünür ve hocanın evlerinin nura kapalı olduğunu söylemesi üzerine kocası Rahmi Usta’yı terk eder. Kocasının inançsızlığı sebebiyle Allah’ın kendilerini cezalandırdığını dile getiren bir mektup göndererek eşyalarını Kemal ile aldırır. Rahmi Usta, Fehime’nin kendisini ölüme sürüklenmesine üzülür; ancak elinden bir şey gelmez. Bu süre zarfında Rahmi Usta, karısı Fehime’den maddi desteğini esirgemez. Bir süre sonra durumu ağırlaşan Fehime’nin kendisiyle helalleşmek isteğini Kemal’den duyar; ancak o sırada gözaltına alınır.

Galip’in babası devletin gizli örgütünde zamanında çalışmıştır. Bir süre sonra Galip’in Gizli Güvenlik’te çalışması istenir. Daha önce devletin bu teklifini kabul etmeyen Galip, bu kez bu teklifi reddetmez.

MAH’ın kilit adamlarından biri olan ve Nazif takma adını kullanan Mahir Çatan, Galip’e krom işi için bir ortaklık kurmalarını teklif eder. Sermet Bey ve Sermet Bey’in yakın dostu Hüsnümelek ve Mükerrerem Hanım da bu ortaklığa dâhil edilir.

Alman yanlısı olan Galip ve ortakları Almanlara savaş koşullarında krom satmaktadırlar. Ancak 21 Nisan 1944’te Almanya’ya krom gönderilmesini yasaklayan Bakanlar Kurulu’nun kararı Galip’in sınırlarını bozar. Kromların elde kalma korkusu içerindedir. Ancak Nazif Bey, korkmamasını söyler. Sermet Bey’e ait olan hisseyi de satın almasını ister.

Bir süre sonra Prostat Kanseri olan Hüsnümelek Bey, Galip'i Nazif'e güven konusunda uyarır. Almanlarla işbirliği içerisinde olan Hüsnümelek Bey, ölmeden önce karısı Şerife Hanım'a Galip'e teslim etmesi için yüklü bir para bırakır. Hüsnümelek Bey öldükten sonra ortaklıktaki payı ve tüm yönetim haklarını Galip'e bırakır. Bu para ile Sermet Bey'in hisselerini de satın alarak ortaklığın yüzde altmışına sahip olur. Geri kalan parayla sarraftan altın alır. İş Bankası'ndaki kasasına eski altınlarının yanına yerleştirir.

Bir süre sonra Eşref Bey, kısmi felçlik geçirir. Necla, babasının hastalığı nedeniyle annesini ara sıra ziyaret eder.

Nazif Bey, Alman parasıyla kurduğu krom ortaklığında İngilizler ile işbirliği içerisine girmekten çekinmez. Bin iki yüz seksen ton kadar olan kromu üç bin iki yüz seksen ton göstererek İngilizlere satarlar. Annesini ve babasını ziyaret etmek için eve giden Necla, Galip'le karşılaşır. Sözde Alman yanlısı olan Galip'in bu çelişkisini söylemesi üzerine Galip bozulur. Necla, daha sonra kalkıp gider.

Bu olay üzerine Mükerrerem Hanım, kendini kötü hisseder ve ağlamaya başlar. Galip, Mükerrerem Hanım'ı teskin eder. Mükerrerem Hanım'a aslında kızı Necla'yı değil onu sevdiğini söyler. Günlerin getirdiği yalnızlık ve yorgunluk içerisinde olan Mükerrerem Hanım, Galip'e inanır ve onunla birlikte olur. Galip, Necla'dan öç almak için başladığı bu ilişkiyi bir süre sürdürür.

Necla, babasının mirasındaki tüm haklarını annesi Mükerrerem Hanım'a devreder. Mükerrerem Hanım, Galip'e güven duyar. Eşref Bey'in Ankara'daki işleri için Galip'ten yardım alır. Bu sırada da Galip avukatları atlatarak Mükerrerem Hanım'a kendi işine yarayacak pek çok imza attırır.

Güzel ve alımlı bir kadın olan Süheyla, Anadolu'dan geldikten sonra İstanbul'da tutunmaya çalışır. Sitare takma adı ile şarkıcı olur.

Mithat, tütün taciri Ali Rıfki'nin ölümü üzerine Galip'in telkinleriyle Ali Rıfki'nin karısı Esmâ'nın üzerine kuma olarak getirdiği Pakize ile evlenir. Ali Rıfki'nin zamanında kâtibi olan Mithat işlerin başına geçer. Hovarda biri olan

Mithat, Sitare'yi kendisine metres tutar. Ancak Süheyla, Turgut'a âşıktır. Muharrem aracılığıyla ona ulaşır. Ara ara birlikte olurlar.

Halil, Ankara'daki tutuklamada kısa bir süre yattığı Mazlum'a tesadüf eder. Mazlum, Parti'nin Merkez Komitesi'ne bağlıdır. TKP'yi eylemsizlikle suçlar. Bildiri yayımlamaktan ve bülten çıkarmaktan ibaret olan parti çalışmalarını eleştirir. Halil, Mazlum'un bu düşüncelerinden etkilenir ve TKP'ye girmez.

Halil, Mazlum vasıtasıyla Sovyet Büyükelçiliği'nde görevli olan Mihail'le bir araya gelir. Halil'den bir aygıt saklanması istenir. Aygıtın saklanması için bir yer ayarlaması söylenir. Ev tutmak için teklif edilen parayı reddeder. Halil, Turgut'a bu durumdan bahseder. Turgut olası bir tehlike ihtimaline karşı Halil'i Necla'ya Rıfat adıyla tanıtır. Turgut, herhangi bir tehlikede kendi ismini vermesini Necla'ya söyler. Ancak bu durum Necla'yı kızdırır ve evin yedek anahtarını yaptırarak Halil'e vermesi için Turgut'a teslim eder.

Halil, parasızlık yüzünden kötü bir ev bulur. Evin zeminini kırarak aygıtı saklar. Bu ev Seher ile birlikte olmalarını da sağladığı için aslında Halil'i mutlu eder. Ancak bir süre sonra evi su basar. Lağım sularına batmış olan aygıtı Necla'nın evine götürüp saklar. Halil arkadaşları Kemal, Nihat, Ohannes, Mazlum ve daha pek çok kişinin gözaltına alındığını duyar. Polis sorgusundayken Mazlum, Halil'in ismini verir. Bunun üzerine Halil, polisler tarafından takip altına alınır. Teyzesinin evi polisler tarafından basılır. Birkaç gün Necla'nın evinde kaldıktan sonra oradan ayrılır. Mihail'den sonra iletişim içerisinde olduğu Yuri tarafından bir süre Sovyet elçiliğinde misafir edilir.

Necla, Jülide ve Salih'le bir yılbaşı kutlamasına katılır. Turgut'la aynı gazetede çalışan ve aynı zamanda Birinci Şube'ye muhbirlik yapan Muharrem'den Turgut'un şarkıcı Sitare ile ilişkisi olduğunu öğrenir. Bu olaydan sonra Turgut'u terk eder.

Seher, Halil'in isteği ile Necla'nın evinde saklanan aygıtı parçalayıp Haliç, Kadıköy vapurlarından denize atar. Ancak aygıt çantasını büyük olduğu ve dikkat çekeceği gerekçesiyle evden çıkaramaz.

Turgut, arkadaşı Refik'in isteği ile üst sınıftan olan zengin bir ailenin düğününe katılır. Bu düğünde Süheyla ve Mithat'a tesadüf eder. Süheyla'yı hüznü bulur. Düğünde Süheyla'dan şarkı söylemesi istenir; ancak reddeder. Bunun üzerine Mithat söylemesi için ısrar eder. Süheyla söylememek için direnir. Mithat'a ve zevk ü safa içerisinde olan burjuva sınıfına halkın yokluk ve sefalet içerisinde olduğunu haykırır. Mithat tarafından dövülerek susturulur. Onun çaresizliğine şahit olan Turgut, olayı bir yabancı gibi izler. Süheyla, düğünden apar topar çıkartılır. Süheyla'nın başına İngiliz anahtarıyla vuran Mithat, arabasını Süheyla'nın üstüne sürerek onu öldürür.

Galip ve Mithat'ın liseden arkadaşı İstanbul Birinci Şube Şefi olan Sait, cinayeti Sitare'ye âşık olan Başkan'ın oğlu Öner Bey'in üstüne atar. Mithat, bu şekilde hapse girmekten kurtulur.

Seher, Halil'in isteği üzerine Süheyla'nın da yardımıyla bir dansöze ait olan ve bir süre boş olan bir ev bulur. Sovyet elçiliğinde kaldığı yerden ayrılan Halil bir süre bu evde gizlenir. Ancak daha sonra Birinci Şube'den önce MAH gizli örgütü Halil'i yakalamak için kaldığı eve baskın düzenler. Bu sırada Halil, mutfak penceresinden kaçmaya yeltenir. Seher yakalanır. Görevliler, Seher'e Halil'in kaçtığı yalanını söylerler.

Gözaltına alınan Halil'in sorgusu Nazif ve Galip tarafından yapılır. Halil, ağır işkencelere maruz kalır ve ölür. Doktor tarafından ölüm raporu yazılmaz. Cesedi ortadan kaldırılır.

Birinci Şube, eşzamanlı baskınlar yaparak Reşat Fuat'ı Rahmi Usta'yı, Sahir Hoca'yı, Turgut'u, Necla'yı, Kürt Nurettin ve oğlu Selahattin'i, Hasan Basri Alp ve daha nicelerini gözaltına alır.

Ağır işkencelere maruz kalan Turgut ve Seher konuşmaz. Necla ise Turgut ve Halil'le olan ilişkisini reddeder. Rahmi Usta da hiçbir şekilde konuşmaz. Karısı Nedret'in kızına piyano dersi verdiği Kürt Nurettin'in gözü önünde dövülmesi nedeniyle ruhsal sağlığı bozulan Sahir Hoca, serbest bırakılır. Bakırköy'de Şadan tarafından tedavi altına alınır. Bir süre sonra eşi Nedret'in de desteği ile iyileşir.

Turgut, Necla, Seher ve Rahmi Usta bir süre sonra serbest kalır. Turgut, Ankara'da Refik aracılığı ile tanımış olduğu ve ilişkiye girdiği Zübeyde Hanım'ın yardımıyla serbest kalır. Gazetede işinden çıkarıldığını duyan Turgut, iş aramaya başlar. Eski Türkçe metinleri çevirmesi için bir avukat tarafından işe alınır. Refik'ten Halil'in MAH tarafından öldürüldüğünü duyar. Halil'in ölüm haberi onu derinden sarsar.

Fehime, Rahmi Usta tutukluken ölür. Rahmi Usta'nın patronu da işyerini satarak Mersin'e yerleşir. İşsiz kalan Rahmi Usta, bir süre sonra Bakırköy'de bir iş kurar.

Sahir Hoca ve ailesi Nedret'in dedesi Rasim Efendi'nin konağına yerleşir.

Necla, bir daha siyasi işlere karışmak istemez. Doktora çalışmalarına başlamak için hocası Halide Edip'le konuşur. Tutuklu bulunduğu sırada sorguda Turgut'un Sitare ve Zübeyde Hanım ile ilişkilerinden bahsetmeleri üzerine alçaldığını hisseder. Bir görevlinin kendisine tecavüz etmeye yeltenmesi nedeniyle de erkeklerden nefret eder.

Galip, Almanlar adına kurulan bir bankada çalışmak üzere İsviçre'ye giderek Mükerrerem Hanım'ı terk eder. Bu olay onu, yalnızlığa ve sessizliğe iter.

Jülide, Salih tarafından aldatıldığını öğrendikten sonra Necla'ya sığınır. Salih, Jülide'yi almak için gider; ancak Jülide gitmek istemez. Bunun üzerine Jülide'yi dövmeğe başlar. Necla bıçak çekerek Salih'i kovar. Necla, Jülide ile bir ilişki yaşamaya başlar.

Turgut tutuklama sırasında konuşmayan Necla'ya teşekkür etmek için evine gider. Ancak Necla, onu soğuk bir şekilde karşılar. Aygıtın çantasını sobada yaktığını ve bir daha da böyle bir işe girmek istemediğini söyler. Turgut'un onu özlediğini söylemesi üzerine ise bu özlemin cinsel ihtiyaçtan olduğunu dile getirir. Aralarında bir sürtüşme başlar. Turgut, Jülide ile olan ilişkisinden bahsedince öfkelenir ve kimseyi ilgilendirmeyeceğini söyler. Turgut, ona hakaret ederek evden ayrılır.

Bir süre sonra Turgut, Seher'le tramvayda karşılaşır. Seher'in okuldan atıldığını ve yakınları vasıtasıyla bir terzide çalıştığını öğrenir. Seher'in Halil'in ölümünden habersiz oluşu ve Halil'in yakında döneceği inancı Turgut'u ikilemde bırakır. Halil'in ölüm haberini ona veremez. Yapayalnız kalan Turgut, Seher'den etkilenir. Turgut, Seher'le devrimci mücadelede omuz omuza yürüyebileceğine inanır.

Turgut, Seher'den ayrıldıktan sonra derin kederler içerisinde kalır. Neyin doğru olduğunu bilemeyecek kadar karmaşık duygular içerisinde olan Turgut, bir suçlu gibi kesik kesik hıçkırarak roman son bulur.

1.3.1.6. Kayıp Romanlar

Yetmiş sekiz yaşında olan Doktor Nahit Kotar, otuz sekiz yıl süren siyasetal sürgünden İstanbul'a kesin dönüş yapar. Almanya'da salık verilen Avukat Mustafa vasıtasıyla yasal işlemler gerçekleştirilir. Bir süre otelde kaldıktan sonra çocukluk yıllarını geçirdiği mahallesinde okuldan ve mahalleden arkadaşının evini kiralama hevesine kapılır. Avukat Mustafa'nın yardımıyla bu isteği gerçekleşir.

Vedat Türkali'nin Güven adlı romanını büyük bir heyecanla okumuş olan Doktor Nahit Kotar, yazarın beşinci kitaptan başlayarak okuyucuların romanı sürdürmesi fikrinden etkilenir. Bu öneri o güne dek hayalini kurduğu yazarlığa geçme isteğini kamçılar. Daha önce yurt dışından tanımış olduğu Vedat Türkali ile bu amaçla irtibata geçer. Yazara Turgut ile Seher'in akıbetini sorar. Ancak Vedat Türkali, onları romanın sonunda Gülhane Parkı'nda bıraktığını ve bir daha da görmediğini dile getirir. Kim gördüyse o yazsın romanı der. Doktor Nahit Kotar'ın roman yazma isteğini destekler.

Marksist bir tutuma sahip olan Doktor Nahit, Kürt Meselesi ve ülkeyle ilgili bir sürü temel sorun nedeniyle örgüt ile çatışma yaşar. Bir süre sonra örgütten atılır. Meslektaşları olan karı-koca Sacide ve Macit ile beraber TKP adına sergiler, konserler, paralı toplantılar düzenlerler. Sacide ve Macit trafik kazası sonucunda yaşamlarını yitirir. Ancak Doktor Nahit, bu ölümü şüpheli bulur.

Bu etkinliklerden elde edilen geliri Türkiye’de varlığını sürdüren en uygun örgüte bırakma düşüncesi ile Türkiye’ye dönmüştür. Doktor Nahit Kotar, ölen arkadaşları ile birlikte hayalini kurdukları sosyal bir projeyi gerçekleştirmek için bu parayı kimseye kaptırmak istemez. Çünkü ülkede yaşayan ve yaşaması gerektiğine inandıkları kültürel mirası koruma ve sanatsal faaliyetlerde kullanmak amacıyla bu para toplanmıştır.

İstanbul özlemiyle yanıp tutuşan Doktor Nahit Kotar, bir süre İstanbul’un tadını çıkarır. Ancak zamanla yalnızlığının da etkisiyle sıkılmaya başlar. Avukat Mustafa’nın arkadaşları ile bir yemekte bir araya gelen Doktor Nahit, o gece yirmi yedi yaşında Esmeye adlı genç bir kadınla tanışır. Avukat Mustafa’nın Doktor Nahit’in roman yazacağından söz etmesi masadakilerin dikkatini çeker. Doktor Nahit, bir aşk romanı yazmak istediğini dile getirir.

Avukat Mustafa, Doktor Nahit’i DİSK’ten emekli olan Fikret Bey için düzenlenen bir doğum günü partisine davet eder. Doktor Nahit, bu partide Esmeye’nin de Güven romanını yazacağını duyar. Daha sonra Esmeye ile birlikte bir yemeğe çıkarlar. Esmeye, devrimci mücadelenin içerisinde olanları bireysel çıkarları uğrunda hareket etmekle suçlar. Esmeye, rahat hal ve hareketleriyle Doktor’u kızdırır. Doktor sövüp sayarak Esmeye’yi gece yarısı sokakta bırakıp oradan uzaklaşır. Bu davranışından ötürü daha sonra huzursuz olur.

Bir süre sonra rahatsızlanan Doktor Nahit, Fikret Bey’in evinde tanıştığı iş adamı Muhittin’den yardım ister. Muhittin’in yardımıyla hastaneye kaldırılır. Tedavi edildikten sonra taburcu edilir. Esmeye’nin çalıştığı Reklam-Ar’ın sahibi Suat Bey, Doktor Nahit’i geçmiş olsun dilekleri için arar. Konuşmanın sonunda Doktor Nahit, Esmeye’yi sorar; ancak Esmeye’nin sınavlarından dolayı izinli olduğunu öğrenir. Bunun üzerine Suat Bey ile Esmeye’ye selam gönderir.

Esmeye, Doktor Nahit’in selamını alır almaz onu ziyarete gider. Doktor Nahit, çok sevinir. Aralarında geçen tatsızlığı unutmaya karar verirler. Aralarında yaş uçurumu olmasına rağmen bir süre sonra Doktor Nahit ile Esmeye birbirine âşık olurlar.

Yakın arkadaşı Vasken ile İsviçre bankasında ortak hesaplarında olan yüklüce para bir süre sonra daha önceleri örgüt ile bağlantıları olan kişilerce tehdit edilmesine neden olur. Doktor Nahit, TKP'nin eski üst yöneticilerinden biri olan Ferdane adlı bir kadınla önceki yıllarda tek gecelik bir ilişki yaşamıştır. Daha sonra onunla görüşmemiştir. Bunu hazmedemeyen Ferdane, Doktor Nahit'i paralarının üstüne yatmakla suçlar. Olayı duyan Avukat Mustafa, büyük bir aşiretin başı ve varlıklı bir adam olan Ferhat Bey'den Doktor Nahit'e yardım etmesini ister. Ferhat Bey'in koruma verme teklifini geri çevirir. Bunun üzerine Ferhat Bey, ona bir silah hediye eder. Doktor Nahit istemeyerek bu hediyeyi kabul eder. Avukat Mustafa, silahın ruhsat işlerini tamamladıktan sonra Doktor Nahit'e teslim eder.

Kürt aşiret Bey'i Ferhat Bey, Doktor Nahit'in sorununu çözmesi için Macit adlı eski bir polis komiserini görevlendirir. Doktor Nahit, Macit'in sorguda ölümlere sebep olduğu için Güvenlik'ten atıldığını Avukat Mustafa'dan duyar. Macit Bey, Doktor Nahit'in eski yoldaşlarının bu işi sol bir mafyaya havale ettiğini öğrenir. Solcu Edip Mansır mafyası, yirmi bin dolar karşılığında bu işi durduracağını Macit aracılığıyla bildirir. Bir süre sonra Avukat Mustafa, kimliği belirlenemeyen kişiler tarafından vurulur. Tüm bu gerginlikler Doktor Nahit'i huzursuz eder.

Diyarbakır'da yapılacak etkinliklerde salonların tasarımı için Kürt arkadaşları Esme'den yardım ister. Esme, onların bu isteği üzerine kararsız kalır. Çünkü Doktor Nahit ile yaz tatili için mavi bir yolculuğa çıkmayı planlamışlardır. Ancak Doktor Nahit'in de desteklemesiyle Diyarbakır'a gitmeye karar verir. Doktor Nahit de Esme gittikten iki gün sonra Diyarbakır'a gider. Esme'nin çok yoğun çalışması nedeniyle pek görüşemezler. Doktor Nahit, daha önce örgütle bağlantısı olan iki kişi ile Diyarbakır'da tanışır. Onların rehberliği eşliğinde Diyarbakır'ı gezer. Ancak havalanın sıcak olması nedeniyle İstanbul'a dönmeye karar verir.

İstanbul'a döndükten bir süre sonra kalp krizi geçirir. Olayı duyar duymaz hastaneye koşan Esme, aynı anda çok sevdiği ve birlikte yaşadığı babaannesinin de bağırsak kanseri olduğunu öğrenir. Bu durum onu perişan eder. Babaannesinin tedavi için Berlin'e götürmesini ondan istemesi üzerine aklı Doktor Nahit de kalarak Berlin'e gider.

Doktor Nahit'in doktoru Neşide Hanım, Esmeye ile doktorun sağlığı üzerine konuşur. Bu ilişkinin doktorun sağlığını tehlikeye sokabileceğini söyler. Esmeye bunun üzerine doktordan uzak durmaya karar verir. Esmeye'den haber alamayan Doktor Nahit, perişan olur.

Doktor Nahit, mafyaların talep ettiği parayı vermez. Alışverişten evine döndüğü bir sırada kedisi Şeker'in kafasının parçalandığını, Ferhat Bey'in verdiği silahın da çalındığını görür. Bu olaylardan sonra yakın arkadaşı Vasken'in yanına İsviçre'ye gider.

Huzursuz ve mutsuz olan Doktor Nahit, Esmeye ile olan ilişkisi dışındaki tüm olayları Vasken'e anlatır. Ortak hesaplarındaki parayı Doktor Nahit'in isteği ile Vasken'e transfer etmek üzere bankaya giderler. Ancak Doktor Nahit, bu kararı içine sindiremez. Mücadeleye devam etmek üzere İstanbul'a döner.

Parayı teslim edeceği kişiyi aramaya başlar. Yurt dışından tanıdığı Kürt bir karı koca olan Şerife ile Mahmut'a sosyal projesinden bahseder. Onlardan bu konuda yardım ister. Şerife ile Mahmut aracılığıyla hukuk mezunu Zeynel ile tanışır. Zeynel, yurtsever bir Türk gencidir. Ulusların kültürel etkinliklerini gerçekleştirmeleri amacıyla çalışmaktadır. Polis baskısı altında olduklarını dile getiren Zeynel, bir süre sonra Beyoğlu'nun ara bir sokağında öldürölür. Başına taş düştü şeklinde rapor edilir.

Bir süre sonra Doktor Nahit, gözaltına alınır. Vasken'le İsviçre bankasındaki ortak hesaplarının bilindiği dile getirilir. Bu parayı tehlikeli buldukları bu sosyal projede kullanmaması için üstü kapalı bir şekilde uyarılır. Esmeye'yle olan ilişkisi ile ilgili sorular sorulur. Esmeye'den Diyarbakır'dayken hikâyesini duyduğu Rohat'ı tanıyıp tanımadığını sorulur. Daha sonra serbest bırakılır.

Doktor Nahit, Esmeye'nin yokluğu ile yapayalnız kalır. Bu sırada yazmaya çalışır. Esmeye bir süre sonra çıkagelir. Rohat adlı bir Kürt gencini Diyarbakır'dan İstanbul'a kaçırma suçu ile tutuklandığını ve çeşitli işkencelere maruz kaldığını söyler. Serbest kalmasında Doktor'un söylemlerinin etkili olduğunu anlatır.

Öğretmenken görevden alınan Rohat, teyzesinin kızı Zino ile evlidir. Zino düğünlerde Kürtçe şarkı söylemesi nedeniyle karakola çekilip birkaç kez dövülür. Ancak Zino şarkılarını söylemeye devam eder. Bunun üzerine karakolda tecavüze uğrayıp öldürülür. Rohat da ağır işkencelere maruz kalır. Bir süre sonra Rohat, karakola baskın yapar ve iki polis memurunu öldürür. Rohat'ın bu hikâyesinden etkilenen Esme, onun gizlenmesine yardım eder.

Doktor Nahit Kotar, Esme'nin isteği ile Rohat'a yardım etmek için Muhittin ile konuşur. Muhittin, yardım teklifini kabul eder. Onları kendi evinde gizler. Polisler tarafından yeniden aranan Esme'nin de yurt dışına gitmesini Doktor Nahit'e söyler. Doktor Nahit, Esme'yi yurt dışına gitmesi için ikna eder. Muhittin, onları yurt dışına kaçırmaya çalışır.

Doktor Nahit, Esme'nin başka bir erkeği sevmesi nedeniyle ondan uzaklaştığını düşünür. Esme, son gecelerinde yalnız onu sevdiğini hastalığı nedeniyle ondan uzaklaştığını anlatır. Birlikte olurlar.

Doktor Nahit, banka hesabındaki haklarını Esme'ye bırakır. Esme, ilkin bu sorumluluğu üstlenmekten çekinir. Ancak Doktor Nahit'in de onun arkasından gelmeyi kabul etmesi üzerine bu sorumluluğu üzerine alır.

Esme'nin gidişinden sonra heyecanla ondan haber bekler. Korku dolu günlerden sonra tekrar gözaltına alınır. Doktor Nahit, adının karıştığı dava sonuçlanana kadar yurt dışına çıkma yasağı getirildiğini öğrendiğinde yıkılır.

Doktor Nahit, Esme'ye bir not bırakır. Daha sonra Vedat Türkali'yi arar ve ondan eve gelmesini ister. Vedat Türkali geldiğinde Doktor Nahit'i ölü bulur. Tam o sırada telefon çalar. Arayan Esmedir. Vedat Türkali, Nahit'in uyuduğunu Esme'ye söyler. Esme, Doktor Nahit'i sevdiğini ve onu beklediğini dile getirir. Vedat Türkali onun bu dileklerini telefonu kapattıktan sonra sesli bir şekilde söyler. Doktor Nahit'in roman için tuttuğu notları alıp evden uzaklaştığı sırada polis arabası doktorun evinin önünde durur. Vedat Türkali, tam zamanında çıkmanın getirdiği buruk mutlulukla yoluna devam eder.

1.3.1.7. Yalancı Tanıklar Kahvesi

Muhsin, Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Felsefe öğrencisidir. Kendisine bir kardeş kadar yakın gördüğü ve aynı üniversitede İngiliz edebiyatında öğrenci olan arkadaşı Salih'le fakülte okumaktan ziyade Marksist tutumlarıyla Türkiye'de devrimi gerçekleştirme gayesindedirler.

Muhsin, Antalya'da geniş arazilere sahip zengin bir aileye mensuptur. Ailesi ile ilişkileri iyi değildir. Babasının varsıllaşma uğruna haksız kazanç elde etmesi babasıyla ilişkisini koparmasına yol açar.

Diş ağrısı nedeniyle tedavi gördüğü Hacettepe'de Diş Hekimi öğrencisi Reyhan'la ilişkilerinin gelişmeye başladığı sırada örgüt bağı olduğu gerekçesiyle tutuklanır. Üç yıl sonra afla cezaevinden çıkar.

Muhsin cezaevinden çıktıktan sonra Reyhan'la tanışmalarını sağlayan arkadaşı Rüştü'den Reyhan'ın fakülteyi bitirdikten sonra Almanya'ya yerleştiğini öğrenir.

Çok sonra bir tesadüf eseri Reyhan'la karşılaşır. Reyhan, evlendikten sonra eşi ile birlikte Almanya'ya yerleştiğini; ancak kısa bir zaman önce eşinden boşanıp Türkiye'ye döndüğünü söyler. Bir süre sonra Muhsin ile Reyhan ilişkilerine kaldıkları yerden devam ederler.

Örgüt tarafından Filistin'e gönderilen Salih, Hatay'dan yurda kaçak girerken yaralanır. Sınırdan izinsiz girmesi nedeniyle tutuklanır. Salih, hastanede tedavi gördüğü sırada ilişki yaşadığı dul bir kadın olan Sedef'e Niğde'de yaşayan annesini Ankara'ya aldırmasını bildiren bir mektup yazar. Bu konuda gerekirse arkadaşı Muhsin'den yardım istemesini dile getirir.

Muhsin, babasının kâtabi ile iletişime geçer. Yalandan ağır hasta olduğunu ve hemen ameliyat olması gerektiğini Kâtip Necati'ye söyler. Bu nedenle de ailesinden para ister. Sedef, Salih dönene kadar Muhsin'in verdiği parayla evi tutup Salih'in annesini eve yerleştirir. Salih de birkaç ay sonra aftan yararlanarak serbest kalır.

Salih Yapı-İş sendikasında işe başlar. Muhsin ise günlerini ara sıra fakülteye uğrayarak, sinemaya, tiyatroya giderek, yeni çıkan sol yayınları okuyarak geçirir. Salih'in kendisini işe aldırmasını bekler.

Muhsin, Felsefe öğretmeni Nedim Hoca'yı Antalya'da lisede okuduğu sırada tanır. Muhsin'in lise müdürü olan eniştesi, Nedim Hoca'nın komünist olduğunu polise duyurur. Nedim Hoca, okuldan ayrılmak zorunda kalır. Nedim Hoca'yla yıllar sonra Ankara'da karşılaşan Muhsin, Nedim Hoca'nın Fide adlı bir kitabevi açtığını öğrenir. Fide Kitabevine yakın bir çatı katında yaşayan Muhsin, Nedim Hoca ile saygı ve sevgiye dayalı bir ilişki içerisinde zaman zaman bir araya gelip ülke meselelerine dair sohbet eder.

Türkiye 70'li yılları yaşamaktadır. Ülke sağ-sol olarak ikiye ayrılmıştır. Televizyonlar, radyolar, gazeteler hemen her gün kanlı saldırıları, faili meçhul cinayetleri duyurmaktadır. Birçok işyerinde grevler, anlaşmazlıklar baş göstermiştir. Savcılar, yargıçlar, siyasal kimlikli kişiler, tanınmış akademisyenler, gazeteciler öldürülmekte toplu alanlara bombalar atılmaktadır. Bazı illerde sıkıyönetimlere geçilerek önlemler alınmaktadır.

Bir süre sonra ülkede Iğdır Olayları patlak verir. Alevi-Sünni çatışmaları kanlı olaylara neden olur. Iğdırlı bir aileye mensup olan Reyhan, babasının işyerinde saldırıya uğradığını, üvey erkek kardeşinin de ayağının kırıldığını öğrenir. Apar topar Iğdır'a gider. Reyhan babasını tedavi için Frankfurt'a götürmeye karar verir.

Muhsin de bir süreliğine annesini görmek üzere Antalya'ya gider. Babası Hacı Ağa ile evde bulunduğu süre boyunca karşılaşmamaya gayret eder. Ancak Hacı Ağa'nın köylüden sütü ucuz alması nedeniyle köylü ile aralarında bir gerginlik yaşanır. Muhsin, babası Hacı Ağa'ya sütü köylünün istediği fiyattan almasını söyler. Hacı Ağa'ya köylünün önünde diklenir. Şoförüne de babasını götürmesini öfkeyle söyler. Daha sonra Ankara'ya tekrar döner.

Reyhan, ülkede yaşanan kanlı olaylardan dolayı Türkiye'den ayrılmaya Muhsin ile olan ilişkisini de bitirmeye karar verir. Muhsin'in ısrarına rağmen bu kararından dönmez.

Nedim Hoca, sol yayınları satması nedeniyle sağ ideolojiye sahip bir grup tarafından tehdit edilir. Daha sonra Fide Kitabevi'ne bomba atılır. Bu olay sonucunda Nedim Hoca, kalp krizi geçirir.

Muhsin, kafa dağıtmak için bir süreliğine Salih'in yanına İstanbul'a gider. Salih, Muhsin'i de yanına alarak kendi sendikalarına geçmeleri için işçilerle bir araya gelir. Yasal haklar çerçevesinde işçi haklarının gözetileceği hususunda işçilere teminat verir. İşçilerle konuşmasını bitirdikten sonra Muhsin'le arabasına doğru ilerlerken silahlı saldırıya uğrarlar. Muhsin korkuyla oradan uzaklaşır. Ancak bir süre sonra Salih'in yanında olmadığını fark eder. Arabanın yanına gittiğinde Salih'in cesediyle karşılaşır. Bu ölüm onu derinden sarsar.

Muhsin, şüpheli olarak bir süre gözaltında tutulur. Ancak daha sonra serbest bırakılır. Muhsin, Salih'in annesi ve Salih'in çocuğunu taşıyan Sedef'e bu acılı günlerinde maddi ve manevi destek olur.

Olayı Almanya'dan öğrenen Reyhan, yakınlarından Muhsin'in durumunu öğrenmeye çalışır. Onun için endişelenir.

Reyhan babasının ölümünden sonra üvey annesi ve üvey kardeşlerini Almanya'ya götürür. Ancak üvey annesi ve küçük erkek kardeşi Almanya'da yaşamaya alışamaz. Reyhan, onları istekleri üzerine Türkiye'ye getirir. Muhsin'i görmeden Türkiye'den ayrılmak istemez. Muhsin'le tek gecelik bir ilişki yaşar. Reyhan, Muhsin'i çok sevdiğini; ancak birlikte olmalarının mümkün olmadığını bildiren bir mektup bırakarak onu terk eder.

Fide'nin mülk sahibi Fransa merkezli dışsatım-içalım büyük bir ortaklıkla orayı satış mağazası yapma kararı alır. Nedim Hoca'ya da dil bilmesi nedeniyle iş teklif eder. Ancak Nedim Hoca, bu teklifi reddeder. Karısı Naime Hanım ile memleketi Antakya'ya yerleşme kararı alır. Bu haber Muhsin'i çok üzer.

Muhsin, İstanbul'da hukuk okuduğu dönemde babası Hacı Ağa'nın iş yaptığı yağ, peynir tüccarı Kâşif Bey'in Süleymaniye'deki evinde bir süre kiracı olarak kalmıştır. Muhsin, o yıllarda Kâşif Bey'in kızı Nahide ile flört etmiştir.

Nahide muhafazakâr aile yapısından dolayı o dönemlerde oldukça dindardır. Daha sonra Muhsin Ankara'ya üniversite okumaya gider. Nahide ile iletişimleri kopar.

Nahide, babasına inme inip köşesine çekilmesinden cesaret alarak hafızlığı bırakır. İstanbul Üniversite'sinde hukuk okur. Büyük bir avukatlık bürosunda çalışır. Bir kitapçıda yıllar sonra Muhsin'le karşılaşan Nahide, bir iş için Ankara'ya geldiğini ve o gün de uçakla Ankara'dan ayrılacağını ona söyler. Ancak Muhsin'in ısrarı ile ertesi sabah gitmek şartıyla Ankara'da kalır. Muhsin ile Nahide o akşam birlikte bir yemek yerler. O gece birlikte olurlar.

Salih'in acı ölümü, Nedim Hoca'nın gidişi Muhsin'i yapayalnızlığa ve çaresizliğe sürükler. Kaldığı çatı katını Fide'nin eski çalışanı Rıza'ya bırakarak Antalya'ya döner. Tek istediği bir süre kafasını toplamak ve dinlenmektir.

Muhsin ramazan bayramı nedeniyle Nahide ve annesinin konuk olarak Antalya'ya geleceğini öğrenir. Nahide, bu ziyarette hamile olduğunu Muhsin'e söyler. Muhsin kürtaj yaptırmasını Nahide'den ister. Nahide, kürtaj yaptırmayı kabul etmez. Bunun üzerine Muhsin, Nahide'ye onu sevdiğini; ancak evlenmek ve çocuk sahibi olmak gibi bir yaşam tarzının devrimci mücadelesinde yeri olamayacağını anlatmaya çalışır. Nahide'den de makul davranmasını ister. Nahide kırgın bir şekilde Antalya'dan ayrılır.

Bir süre sonra Hacı Ağa bir trafik kazasında yaşamını yitirir. Bu sıralarda 12 Eylül 1980 darbesi televizyonlarda ilan edilir.

Nahide, Profesör Hocası'nın yardımıyla Sarbonne'dan master için burs hakkı kazanır. Gitme kararı aldığı sırada darbeyi duyar. Bu zorlu süreçte Muhsin'i bırakmaya gönlü razı gelmez. Hocasının yardımıyla sıkıyönetim izin kâğıdı ile Antalya'ya Muhsin'in yanına gider. Nahide, düşünmesi ve bir karar vermesi için resmi evraklarını Muhsin'e teslim eder. Kalmasını isterse evrakları yırtmasını yok eğer gitmesini isterse de evrakları yardımcıları Necibe ile göndermesini ona söyler.

Muhsin, bu zor kararı nasıl verebileceğini düşünür. Resmi evrakları alarak Nahide'nin yanına gider. Nahide'ye gerçekten yırtmasını isteyip istemediğini sorar. Nahide'nin de isteği üzerine evrakları yırtar. Roman bu şekilde son bulur.

1.3.2. Şiirleri

Eski Şiirler Yeni Türküler:1979

Yazarın Eski Şiirler Yeni Türküler adlı tek şiir kitabı 1979'da yayımlanır. "... kitapta yer alan ilk şiiri, "Barselona'dan Mektup"u 1938'de yazar. 1944 yılında yazdığı ünlü "İstanbul" şiirinden sonraki şiirlerinin çoğu cezaevinde yazdıklarıdır. Tiyatro oyunlarında 141. Basamak ve Bu Ölü Kalkacak oyunları için yazdığı şiirleri de aynı kitapta yer almaktadır."³⁸ Yazar, şiirlerinde de toplumcu sanat anlayışından uzak bir çizgide değildir.

1.3.3. Tiyatro Oyunları

141. Basamak:1968

141. Basamak Vedat Türkali'nin yazdığı ilk oyundur. Bu oyun, halk oyuncularından bir sezon oynanmıştır.

Dallar Yeşil Olmalı:1968

Vedat Türkali, Dallar Yeşil Olmalı adlı tiyatro oyununu gazetede çıkan bir haberden ilham alarak yazar.

*Gazetede ki haber şöyledir: Bir gece İnönü Stadyumu civarında ağaçların arasında bir kızla bir oğlan bulur polis ekipleri. Gençlerin boynunda birer bıçak asılıdır. "Ankara'dan, ailelerinden kaçıp geldiklerini, birbirini çok sevdiklerini, bundan sonra hiç ayrılmayacaklarını, eğer biri diğerini bir gün aldatırsa, bu bıçağı aldatılanın aldatanın yüreğine saplamaya yemin ettiklerini anlatırlar polise."*³⁹

Yazar bu hikâyeyi 1968'de bir tiyatro oyununa dönüştürerek kaleme alır. Dallar Yeşil Olmalı adlı bu oyun, 1970 yılında TRT Oyun Ödülü alır.

³⁸ Özdemir, age., s. 46-47.

³⁹ Özdemir, age., s. 41-42.

Bir Ölü Kalkacak:1970

Vedat Türkali, 1970 yılında TRT'nin açtığı yarışmaya, *Dallar Yeşil Olmalı* adlı dramatik oyunu ve *Bu Ölü Kalkacak* adlı epik oyunuyla katılır. Yarışmada, *Bu Ölü Kalkacak* adlı tiyatro oyunu beğenilir.

1.3.4. Film Senaryoları

Üsküdar İskelesi:1960

Yönetmen: Suphi Kaner, **Senaryo:** Vedat Türkali, **Görüntü Yönetmeni:** Muzaffer Pekkülyüz, **Oyuncular:** Fatma Girik, Suphi Kaner, Kemal İnci, Semra Ece, Nevin Han, Ayhan Candeğer, Asım Nipton, Danyal Topatan, Murat Tok, Yavuz Yalınkılıç, Selahattin İçsel, Yılmaz Aksoy, Ayşe Dalan.⁴⁰

Otobüs Yolcuları:1961

Yönetmen: Ertem Göreç, **Senaryo:** Vedat Türkali, **Görüntü Yönetmeni:** Turgut Ören, **Müzik:** Yalçın Tura, **Oyuncular:** Ayhan Işık, Türkan Şoray, Senih Orkan, Salih Tozan, Suna Pekuysal, Ahmet Tarık Tekçe, Reha Yurdakul, Atıf Kaptan, Suphi Kaner, Avni Dilligil, Diclehan Baban.⁴¹

Kızıl Vazo:1961

Yönetmen: Atıf Yılmaz, **Senaryo:** Vedat Türkali, **Görüntü Yönetmeni:** Mike Rafealyan, **Müzik:** Yalçın Tura, **Oyuncular:** Belgin Doruk, Göksel Arsoy, Şaziye Moral, Ahmet Tarık Tekçe, Sevim Emre, Mümtaz Ener, Hayati Hamzaoğlu, Hüseyin Baradan, Bilge Zobu, Muazzez Arçay.⁴²

---

⁴⁰Özdemir, age., s. 26-27.

⁴¹ Özdemir, age., s.27.

⁴² Özdemir, age., s. 28.

Dolandırıcılar Şahı:1961

Yönetmen: Atıf Yılmaz, **Senaryo:** Vedat Türkali, **Müzik:** Yalçın Tura, **Görüntü Yönetmeni:** Çetin Gürtop, **Oyuncular:** Orhan Günşiray, Nurhan Nur, Kadir Savun, Nilüfer Sezer, Ahmet Tarık Tekçe, Suphi Kaner, Ali Şen, Yılmaz Güney, Nubar Terziyan, Yavuz Yalınkılıç.⁴³

Allah Cezanı Versin Osman Bey:1961

Yönetmen: Atıf Yılmaz, **Senaryo:** Vedat Türkali, **Görüntü Yönetmeni:** Çetin Gürtop, **Müzik:** Yalçın Tura, **Oyuncular:** Orhan Günşiray, Peri Han, Çolpan İlhan, Atıf Kaptan, Kenan Pars, Ziya Metin, Saadettin Erbil, Nubar Terziyan.⁴⁴

Bir Gecelik Gelin:1962

Yönetmen: Atıf Yılmaz, **Senaryo:** Vedat Türkali, **Görüntü Yönetmeni:** Çetin Gürtop, **Oyuncular:** Orhan Günşiray, Gönül Yazar, Suphi Kaner, Suna Pekuysal, Saadettin Erbil, Ahmet Tarık Tekçe, Turgut Boralı, Erol Keskin, Osman Alyanak, Bedia Muvahhit, Samihazinses.⁴⁵

Üç Tekerlekli Bisiklet:1962

Yönetmen: Ömer Lütfi Akad, **Senaryo:** Hüsamettin Gönenli (Vedat Türkali), **Görüntü Yönetmeni:** Çetin Gürtop-Mustafa Yılmaz, **Oyuncular:** Ayhan Işık, Sezer Sezin, Küçük Kenan, Senih Orkan, Sadettin Erbil, Osman Alyanak, Reha Yurdakul, Ayla Kaya.⁴⁶

Şehirdeki Yabancı:1963

Yönetmen: Halit Refiğ, **Senaryo:** Vedat Türkali, **Görüntü Yönetmeni:** Çetin Gürtop-Mengü Yeğın, **Oyuncular:** Göksel Arsoy, Nilüfer Aydan, Talat Gözbak, Reha Yurdakul, Ali Şen, Erol Taş, Hasan Ceylan, Orhan Çubukçu.⁴⁷

---

⁴³ Özdemir, age.,s.28.

⁴⁴ Özdemir, age., s.29.

⁴⁵ Özdemir, age., s.29.

⁴⁶ Özdemir age., s. 33.

⁴⁷ Özdemir, age., s.30.

Yavaş Gel Güzelim:1963**Yönetmen:** Memduh Ün, **Senaryo:** Vedat Türkali. ⁴⁸**Kızgın Delikanlı:1964****Yönetmen:** Ertem Göreç, **Senaryo:** Vedat Türkali, **Görüntü Yönetmeni:** Çetin Gürtop, **Oyuncular:** Göksel Arsoy, Türkan Şoray, Efgan Efgan, Hüseyin Baradan, İlhan Hemseri, Mümtaz Ener, Suna Pekuysal, Sami Hazinses, Hüseyin Peyda. ⁴⁹**Karanlıkta Uyananlar:1964****Yönetmen:** Ertem Göreç, **Senaryo:** Vedat Türkali, **Görüntü Yönetmeni:** Turgut Ören, **Müzik:** Nedim Otyam, **Oyuncular:** Fikret Hakan, Ayla Algan, Beklan Algan, Tülin Elgin, Kenan Pars, Mümtaz Ener, Tolga Tigin, Ersun Kazançel. ⁵⁰**Sokakta Kan Vardı:1965****Yönetmen:** Vedat Türkali, **Senaryo:** Vedat Türkali, **Görüntü Yönetmeni:** Mahmut Demir, **Oyuncular:** Yılmaz Güney, Esen Püsküllü, Tülin Elgin, Tunç Oral, Tuncel Kurtiz, Mümtaz Ener, Necdet Çağlar. ⁵¹**Korkusuz Âşıklar:1972****Yönetmen:** Vedat Türkali, **Senaryo:** Vedat Türkali, **Görüntü Yönetmeni:** Ali Uğur, **Oyuncular:** Aytaç Arman, Aysun Güven, Hayati Hamzaoğlu, Kadir Savun, Erol Keskin, Hasan Ceylan, Cemil, Can Bıçakçı. ⁵²**Kopuk:1972****Yönetmen:** Vedat Türkali, **Senaryo:** Vedat Türkali, **Görüntü Yönetmeni:** Ali Uğur, **Oyuncular:** Kadir İnanır, Müşerref Tezcan, Suphi Tekniker, Altan

---

⁴⁸ Özdemir, age., s.30.⁴⁹ Özdemir, age., s.30.⁵⁰ Özdemir, age., s. 31.⁵¹ Özdemir, age., s.34.⁵² Özdemir, age., s. 35.

Günbay, Metin Serezli, Suna Keskin, Sedef Ecer, Kazım Kartal, Nubar Terziyan, Mustafa Alabora, Yeşim Yükselen, Muazzez Kurtoğlu, Nermin Altınses, Mualla Sürer, Tuncer Necmioğlu, Gülşen Tuncer.⁵³

Bedrana:1974

Yönetmen: Süreyya Duru, **Senaryo:** Vedat Türkali-İhsan Yüce, **Görüntü Yönetmeni:** Ali Uğur, **Oyuncular:** Perihan Savaş, Aytaç Arman, İhsan Yüce, Tuncer Necmioğlu, Talat Gözbak, Sırrı Elitaş.⁵⁴

Kara Çarşafı Gelin:1975

Yönetmen: Süreyya Duru, **Senaryo:** Vedat Türkali, **Görüntü Yönetmeni:** Ali Uğur, **Oyuncular:** Hakan Balamir, Aytaç Arman, Semra Özdamar, Aliye Rona, Hüseyin Peyda, İhsan Yüce.⁵⁵

Güneşli Bataklık:1977

Yönetmen: Süreyya Duru, **Senaryo:** Vedat Türkali, **Görüntü Yönetmeni:** Orhan Kapkı, **Oyuncular:** Hakan Balamir, Aytaç Arman, Semra Özdamar, Sırrı Elitaş.⁵⁶

Fatmagül'ün Suçu Ne? :1986

Yönetmen: Süreyya Duru, **Senaryo:** Vedat Türkali, **Görüntü Yönetmeni:** Ali Uğur, **Müzik:** Cahit Berkay, **Oyuncular:** Hülya Avşar, Aytaç Arman, Ayberk Çölok, İhsan Yüce, Cengiz Sezici, Menderes Samancılar, Güzin Özipek, Sevim Çalışgır, Gülşen Tuncer, Nurtekin Odabaşı, Burhan Gökan, Hakan Ökten, İsmail Atek, Murat Esen.⁵⁷

---

⁵³ Özdemir, age., s. 35.

⁵⁴ Özdemir, age., s.36.

⁵⁵ Özdemir, age., s. 37.

⁵⁶ Özdemir, age., s. 38.

⁵⁷ Özdemir, age., s.39.

1.3.5. Anı

Komünist:2001

Vedat Türkali *Komünist* adlı anı kitabında çocukluğundan, lise yıllarına daha sonra üniversite okumak üzere başlamış olduğu İstanbul serüvenine TKP ile olan ilişkisine ve tutuklanma sürecine dek yaşadıklarını samimi bir dille anlatır.

1.3.6. Fikri Eserlerini Topladığı Kitaplar

Özgürlük İçin Kürt Yazıları:1996

Vedat Türkali *Özgürlük İçin Kürt Yazıları* adlı kitabının tüm gelirini köyleri yakılarak göçe zorlanmış Kürt köylülerinin hasta çocuklarına bağışlamıştır.

Tüm Yazıları Konuşmaları:2001

Vedat Türkali, *Bu Gemi Nereye?* (1985), *Savunmalar* (1989), *Yanıtlar* (1992), *Ölmedikçe* (1999) adlı kitaplarındaki yazıları 2001 yılında tek bir kitapta toplar.

İKİNCİ BÖLÜM

VEDAT TÜRKALİ'NİN ROMANLARINDA ŞAHISLAR KADROSUNUN İNCELENMESİ

2.1. ŞAHISLAR KADROSU

Çalışmamızın konusu Vedat Türkali'nin romanlarında şahıslar kadrosunun incelenmesidir. İncelememizde Nurullah Çetin'in *Roman Çözümleme Yöntemi* adlı eserinin “Kişiler Kadrosu” adlı bölümündeki tasnif esas alınmıştır.

Roman, bir anlatı sanatıdır. Romanda çok önemli bir yere sahip olan kişiler, romanın olmazsa olmazlarındandır. Roman sanatının önemli unsurlarından biri olan şahıs kadrosu pek çok araştırmacı tarafından ele alınmıştır. Nurullah Çetin'in “şahıs kadrosu” ile ilgili görüşü şu şekildedir:

Roman kurgusunun önemli bir parçasını da kişiler oluşturur. Bunlar, romanda ya etken ya da edilgen konumdadırlar. Yani ya özne ya da nesnedirler. Olayların canlı, hareketli bir biçimde seyredebilmesi için, bunlara yön veren, oluşumlarına sebep olan kişiler vardır. Roman, bir insan sanatıdır. (...) Dolayısıyla kişisiz ya da kişiye özgü niteliklerin olmadığı metin, roman adını alamaz. Kişi kadrosunu genellikle insanlar oluşturmaktadır. Ancak bunun yanında az da olsa hayvan, eşya, harf, sayı, işaret ya da daha başka bir şey (simge) in roman kişisi olarak yer aldığı da görülmektedir.⁵⁸

Roman kurgusunun şekillenmesinde önemli bir yere sahip olan kişiler, roman sanatının en önemli unsurlarından biridir. Romanın şahıs kadrosunu genel itibariyle insanlar oluşturmaktadır; ancak kimi zaman hayvan, eşya, harf, sayı ya da başka simgeler de romanda roman kişisi olarak kullanılır.

Şerif Aktaş, “İtibari eserde nakledilen veya değişik şekillerde ifade edilen vakanın zuhuru için gerekli insan ve insan hüviyeti verilmiş diğer varlıklar ve

⁵⁸ Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, s. 142.

kavramları ”⁵⁹ şahıs kadrosu şeklinde tanımlamaktadır. Şerif Aktaş da romanın şahıs kadrosunu insan veya insan hüviyeti verilen varlıklar olarak tanımlamaktadır.

Şerif Aktaş, vakanın oluşumunda şahıs kadrosunun önemini vurgular. Kişiler arasında geçen münasebetin olay örgüsünün gelişmesi için zorunlu olduğunu dile getirir:

*Bir vakanın zuhuru için şahıs kadrosu içerisinde yer alan en az iki unsurun bir arada olması veya onları birbirine bağlayan ve birbiriyle ilgilenmeye zorlayan münasebetlerin bulunması şarttır. Aksi halde o iki şahıstan biri için diğerrinin varlığı manasızdır. Vaka çeşitli sebeplerden dolayı bir arada bulunmak veya birbiriyle ilgilenmek mecburiyetinde olan şahıslar arasındaki münasebetten kaynaklanır.*⁶⁰

Vakanın ortaya çıkmasında yer alan kişiler, şahıs kadrosunu meydana getirir. Mehmet Tekin de romanın kurmaca dünyasına dâhil edilmiş kişi ve figürleri şahıs kadrosu olarak kabul eder.

*Vakanın zuhurunda kişi ve kişilerin rol oynaması, kişiler sistemini meydana getirir. Bu nitelemeyi tam karşılığı olmasa da “şahıs kadrosuyla” karşılayabiliriz. Kişi, şahıs, figür... Aradaki farklılıklara rağmen, bu kavramlarla aynı noktaya işaret ederiz. Bu insan kimliği kazandırılmış ve romancının tasarrufuyla romanın kurmaca dünyasına dâhil edilmiş varlıktır.*⁶¹

İsmail Çetişli’ye göre ise: “Şahıs kadrosu; hikâye roman ve tiyatrodan anlatılan/ sahnelenen olayları var eden ve yaşayan insan ve insan hüviyetine büründürülmüş varlıklardır.”⁶²

Roman sanatında önemli bir yer teşkil eden şahıs kadrosu ile olay örgüsünde yer alan insan ve insan hüviyetine girmiş varlıklar kastedilir.

⁵⁹ Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, s. 148.

⁶⁰ Aktaş, *age.*, s. 150.

⁶¹ Tekin, *Roman Sanatı Romanın Unsurları1*, s. 71.

⁶² Çetişli, *Metin Tahliline Giriş/2 Hikâye-Roman-Tiyatro*, s. 67.

2.1.1. Kişilerin Genel Nitelikleri

Romanda yer alan kişilerin genel niteliklerini Nurullah Çetin, şu şekilde belirtir: “Roman kişileri en genel anlamda olumlu ve olumsuz; yani iyi ve kötü kişiler olarak karşımıza çıkarlar.”⁶³

2.1.1.1. Olumlu /İyi Kişiler

Bir Gün Tek Başına

Romanda karşılaştığımız olumlu/iyi kişiler, toplum sorunlarıyla hemhal olan ülke çıkarlarını bireysel çıkarlarına tercih eden ve mücadele ruhuna sahip olan insanlardır. Yine onurlu ve dürüst kişiler de romanın olumlanan diğer kişileridir.

“Olumlu ve iyi tiplerin bir kısmı iradelidir, umut ve güven telkin eden model kişiliklerdir. Bunlar, belirleyici, yönlendirici konumda olan ve olayların üstüne çıkabilen, öncü, güçlü, iyimser kişilerdir.”⁶⁴

“Baba” lakabıyla anılan ve aydın bir kimliğe sahip olan Reşit Ataşlı, Baba’nın karısı Hatice Hanım, devrimci mücadelenin içerisinde yer alan ve işçi sınıfını temsil eden Hasan, Şevket, Şevketin karısı Fatma, Remzi, Faik ve karısı Sevil romanın olumlu kişilerindendir. Handan, Burak, Günsel’in teyzesi Nahide Hanım, askerler, devrimci mücadele uğruna direniş gösteren Günsel ve üniversite öğrencileri de olumlu/iyi kişilerdir. Romanda Vedat Türkali’nin kendi ideolojik düşüncesine uygun davranan kişilerin çoğu, olumlu kişiler olarak karşımıza çıkar. Roman tekniği açısından, yazarın tarafsızlığına gölge düşürebilecek bu durum, yazarın diğer romanlarında da görülür.

Nurullah Çetin, romanda yer alan kimi kişilerin ise özünde iyi değerleri barındırmasına rağmen iradesiz ve karamsar özelliklerinden dolayı model alnamayacak kişiler olduğunu dile getirir:

---

⁶³ Çetin, age., s. 143.

⁶⁴ Çetin, age., s. 143.

*Kimi kişiler de ahlaki değerler açısından iyi insanlar olmakla birlikte model alınamayacak olan, iradesiz, güven ve umut telkin etmeyen, sadece merhamet edilecek ya da üzülmeyecek insanlardır. Bunlar çabucak yılgınlığa düşen, olayların altında ezilen, rüzgârın gelişine göre uçuşan bir yaprak ve akıntıya kapılmış bir çöp gibi aciz, edilgen bir konumda silik ve karamsar bir şahsiyet olarak kalan kişilerdir.*⁶⁵

Bir Gün Tek Başına romanının merkez kişisi olan Kenan, Çetin'in belirttiği bu özelliklerin tipik temsilcisidir.

Romanda edilgen ve karamsar bir karakter olan Kenan, hem kendisi ile hem de toplumla çatışma yaşayan biridir. Öğrencilik yıllarında devrimci mücadelenin içerisinde yer alır; ancak komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle tutuklanır. Müdüriyette yediği bir-iki tokat ile korkup ideolojisinden vazgeçer. Bu durum onu, kendisi ve toplum ile kavgalı biri haline dönüştürür. Yozlaşmış olan toplum değerleri onun karamsar bir bakış açısına sahip olmasına neden olur. Ancak romanın sonuna kadar çürümek için direnir.

Mavi Karanlık

Korhan, romanda olumlu bir karakterdir. Ülkenin geçirdiği sıkıntılı günlerin farkında olan bilinçli bir aydını temsil eder.

Romanda edilgen ve karamsar karakterler olarak karşımıza çıkan Nergis ve Özgür kendi iç benleriyle çatışma yaşarlar. İçlerinden çıktıkları aile yapısı onları huzursuz ve mutsuz kişilere dönüştürmüştür. Aslında toplumsal sorunlara karşı kaygısız görünmelerine rağmen ülkenin içerisinde bulunduğu kaos onları pasifize etmiştir.

Romanın bir diğer olumlu kişisi, Bodrum'un yerlilerinden biri olan İbraam'dır. İbraam, emekçi bir gençtir. Üniversiteli öğrencilerin vasıtasıyla zamanla daha bilinçli birine dönüşür. Onların verdiği kitapları okuyarak, onlarla sohbet ederek aydınlanmaya başlar. Bodrum'da bulunan hâkim güçlerle işbirliği yapmaz.

---

⁶⁵ Çetin, age., s. 143-144.

Malik Bey'in fabrikasından ayrılır. Romanın sonunda ise İstanbul'a fabrika işçisi olarak gitmeye karar verir.

Romanın bir diğer olumlu kişisi Banu'dur. Çeşitli işkencelere maruz kalan ve Bodrum'a sığınarak polislerden gizlenen Banu, devrimci mücadele içerisinde yer alan ve polis tarafından aranan genç bir kızdır. Sevgilisi olan Tuğrul'a yardım ve yataklıktan yakalanır. Banu, Güvenlik'te kendisini pencereden atarak intihar eder. Bu intihar Banu'nun yılgınlığa kapıldığını gösterir. Bu açıdan bakıldığında, Banu örnek alınmayacak bir davranış sergilemiş olur. Ancak onun intiharında, uğrayacağı işkencelere dayanamayıp çözüme korkusu da etkilidir.

Romanda yer alan bir diğer olumlu kişi Kambur Kaptan'dır. O tam anlamıyla bir deniz aşığıdır. Kaptanlık onun yaşamının temel değerini oluşturur. En büyük arzusu denizde ölmektir. Muhtar Bey'in sahip olduğu Nergis adlı tekneden bir an bile ayrılmaz. Kimseye zararı olmayan kendi halinde biridir.

Yeşilçam Dedikleri Türkiye

Devrimci mücadele içerisinde çeşitli sıkıntılara maruz kalmış ve bu uğurda hapislerde yatmış olan Gündüz, ülkenin içinde bulunduğu süreçten dolayı kaygılıdır. Siyasi suçlu olmasından dolayı devrimci mücadeleye yazarak katkıda bulunma gayreti içerisinde. Gündüz, çarklarını döndürmek amacıyla kirliliğe bulaşmış ve bu sayede zenginleşmiş kesimle mücadele içerisinde. Yeşilçam'da film senaryoları ile var olmaya çabalar. Çünkü emekçi kesimi çeviren bu oyunlara karşı uyandırmak ister.

Romanda edilgen bir karaktere sahip olan Refik, başlangıçta salt film yapma amacı ile Yeşilçam'da ilerlemek ister. Ancak bir süre sonra Gündüz, Emine ve Fuat'ın da telkinleriyle düşünce dünyası değişmeye başlar. Okuyarak, sorgulayarak olaylara yaklaşmaya başlar. Klasik bir yapıda ilerleyen Yeşilçam filmlerinden ziyade daha gerçekçi film çalışmalarına başlar.

Yaşam standartları yüksek ve kültürlü bir aileden gelen Emine ise sosyalist biridir. Refik vasıtasıyla Gündüz ile film çalışmalarına başlar. Toplumcu gerçekçi bir

anlayış ile olaylara yaklaşan, devrimci mücadele içerisinde yer alan biri olarak karşımıza çıkar.

Emine'nin nişanlısı Fuat da kıvrak zekâsı ve samimi yapısından dolayı çevresinde sevilen ve değer gören devrimci mücadele içerisinde olan bir diğer kişidir.

Doktor Ramiz Bey, büyük ilaç fabrikalarına sahip sanayiciler ile mücadele içerisinde. Kendi tekellerini döndürmek için her türlü kirli işe bulaşan kesimle bir savaş içerisinde; ancak bir süre sonra dolandırılarak çıkmaza sürüklenir.

Halkın gönlünde taht kuran sinema oyuncusu Adanalı Şahin Doğu, sosyalist düşünce yapısına sahiptir. Silahlara ve kumara düşkünlüğünden dolayı bir süre sonra silahlı bir eyleme adı karışır ve tutuklanır. Özünde iyi ve gözü pek biridir.

Nihat, Pervin, Seniye, Mefharet Hanım, Gündüz'ün ev sahibi Madam Annik, Makbuş; işçi sınıfını temsil eden ve devrimci mücadele içerisinde olan Fahrettin ve Gündüz'ün arkadaşı Salih de romanın olumlanan diğer kişileridir.

Tek Kişilik Ölüm

Marksist bir ideolojiye sahip Doktor Gülşen, devrimci mücadele içerisindeyken örgüt'ün onu saf dışı bırakması, ruhsal açıdan sıkıntılı bir dönem yaşamasına sebep olur.

Örgütte yönetici konumunda bulunan kişiler, Doktor Gülşen'in yaptığı eleştirileri hazmedemez. Hiçbir yasal kurala dayanmadan onu örgütten atarlar. Yadsıdığı örgüt bağı, polis makamlarına örgütte yetkili kişilerce bildirilir.

İsminin örgüt tarafından ifşa edilmesi ölüm tehditleri almasına, silahlı saldırıya uğramasına sebep olur. İntiharın eşiğine gelir. Ancak Semih'in yardımı ile içine düştüğü yalnızlıktan kurtulur ve devrimci mücadelesine devam eder.

Semih Deren, üniversite çevresinde adından sevgiyle, saygıyla bahsedilen demokrat bir aydındır. Marksist bir tutumu olmasına rağmen örgüte bağlanmamıştır.

Doktor Gülşen'le düzeyli bir ilişkileri vardır. Doktor Gülşen'in sıkıntılı günlerinde ona destek olur.

Teknik Üniversite'de öğrenci olan Levent, devrimci mücadele içerisinde. Devrim'in silahlı mücadele ile kazanılacağına inanmaktadır. Çok okuyan, çok fazla sorgulayan gözü pek bir genç olan Levent, bir süre sonra silahlı bir eyleme katılır. Adam öldürme suçuyla yargılanır. İdam cezasına çarptırılır. Ölümden korkmaz. Babasının ve devlet yetkililerin tüm telkinlerine rağmen pişmanlık yasasından yararlanmaz.

Levent'in kız arkadaşı Yurdağül de Marksist ideolojiye bağlıdır. İktisat okurken adının siyasi eylemlere karışmasından dolayı okuldan atılır. İki yıl hapis yattıktan sonra tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılır. Davasına yürekten inanır ve bu uğurda canla başla çalışır.

İlyas Tartan, örgütle bağlantısı olan yaşlı bir devrimcidir. Onurlu bir şekilde davası için mücadele etmiştir. Devrimci mücadelede yaşanan çarpıklıklar onun ruhsal açıdan yıpranmasına sebep olur. Mutsuz ve huzursuzdur. Gülşen'in ısrarı ile gözlerindeki rahatsızlık nedeniyle ameliyat olmak için hastaneye yatar. Ancak bir sabah hastane penceresinden kendisini boşluğa bırakarak intihar eder.

Devrimci mücadelede atak ve gözü pek olan Müslim, örgüte sızmış bir polis ajanı olan Nermin tarafından ele verilir. Nazif'i sorguda konuşturdukları için bunu Nazif'ten duymuş süsü verirler. Müslim yakalanır. Müslim, ağır işkencelere maruz kalmasına rağmen konuşmaz. İşkence sonucu hayatını yitirir.

Örgütle ilişki içerisinde olan Doktor Kerim, örgütün ileri gelen pek çok kişisiyle ilişki kurmuştur. Doktor Gülşen'in Doktor Şefik Hüsnü, Doktor Hikmet, Reşat Fuat gibi pek çok kişiyi tanimasını sağlamıştır. Örgüt'ün yaptığı tarihsel yanlışlar onu derinden üzer. Çok içki içtiği için sirozdan ölür.

1946'da Türkiye'den ayrılıp Almanya'ya yerleşen Doktor Nurettin de eski bir devrimcidir. Geçmişte yapılan yanlışlar onun devrimci mücadeleden uzaklaşmasına sebep olur.

Güven 1-2

Marksist bir ideolojiye sahip olan üniversite öğrencileri Turgut, Halil, Kemal, Hasan, Ohannes ve Nihat romanda olumlu/iyi kişiler olarak karşımıza çıkar. TKP'yi arama amaçları devrimci mücadelede yer almak istemeleridir. Emekçi sınıfın kurtuluşunu sağlamak utkusu için pek çok tehlikeyi göze alırlar. Takip altındadırlar. Bir süre sonra tutuklanıp çeşitli işkencelere maruz kalırlar. Ancak hiçbir şekilde yığıya düşmezler. Halil, bu uğurda hayatını kaybeder.

Varlıklı bir ailenin kızı olan Necla, Turgut ile tanıştıktan sonra yaşama daha farklı bir gözle bakar. Düşünmeye, sorgulamaya başlar. Ailesinden ve yakın çevresinden bir süre sonra uzaklaşır. Kendi imkânları çerçevesinde yepyeni bir yaşam kurar. Sınıfsal eşitsizliğin bilinciyle başta babasına ve annesine olmak üzere pek çok kişiye kafa tutar.

Çapa Öğretmen Okulu'nda öğrenci olan Seher, Marksist bir tutuma sahiptir. Halil ile tanıştıktan sonra devrimci mücadelede onun yanında yer alır. Masum ve samimi olduğu için kısa zamanda Halil'in güvenini kazanır. Tutuklanıp işkence görmesine rağmen hiçbir şekilde çözülmez. Bir süre sonra serbest kalır. Okuldan atılır. Bir yakınları vasıtasıyla terzide çalışmaya başlar. Halil'e kavuşma ümidiyle hayata tutunur.

Yoksul bir aileden gelen Süheyla, kocası öldükten sonra kendi ayakları üstünde durma çabası içerisine girer. Genç ve güzel bir kadın olduğu için pek çok sıkıntıyla karşılaşır. Bir süre sonra şarkıcı olarak hayata tutunur; ancak Mithat'ın metresi olur. Turgut'u sever ve onu kurtarmasını ister. Turgut bunu gerçekleştiremez. Bir süre sonra Mithat tarafından öldürülür.

İşçi sınıfını temsil eden Rahmi Usta, TKP örgütüne bağlı bir işçidir. Rahmi Usta'nın örgüte ve hükümete yer yer yaptığı eleştiriler yaşanan olayların siyasal ve sosyal bir temele oturtulması yönüyle aydınlatıcıdır.

Fransa'da felsefe eğitimi alan Sahir Hoca, aydın sınıfı temsil eder. Kendisini Marksist-Leninist olarak nitelendirir. Fransız Komünist Partisi'ne girmiş; ancak Türkiye'ye döndükten sonra örgütle ilişkisini devam ettirmemiştir. Düşünen,

sorgulayan biridir. İçi ile barışık değildir. İki kez gözaltına alınır. Ancak hiçbir şekilde konuşmaz. Ruh sağlığı bozulur, bir süre sonra iyileşir.

Sahir Hoca'nın eşi Nedret, ideal bir zevce ve annedir. Varlıklı ailelerin çocuklarına piyano dersi verir. Eşi Sahir gibi Marksizm'e ilgi duyar. Turgut ve ablasının zor günlerinde onlara yardım eli uzatan yardımsever biridir.

Kayıp Romanlar

Bütün ulusları ve onların kültür miraslarını büyük bir sevgi ve hoşgörü ile kucaklamayı yaşam felsefesi haline getiren Doktor Nahit, Esme, Ermeni asıllı Vasken, Doktor Sacide ve Macide çifti, Kürt karı koca Şerife ile Mahmut, işçi Fikret Bey, Avukat Zeynel romanın olumlu/iyi kişileridir.

Çağını doğru yansıtma gayreti içerisinde olan ve romanda bir yazar olarak yer alan Vedat Türkali, romanda olumlu kişi olarak karşımıza çıkar. Değerlerin çevrilen oyunlarla kirletildiği bir dünyada yaşadığı bu kirli düzene kalemiyle başkaldırır.

Yalancı Tanıklar Kahvesi

Babası Hacı Ağa'nın köylüyü yoksulluğa sürüklemesine başkaldıran sosyalist bir dünya görüşüne sahip olan Muhsin, özünde iyi olmasına karşın ait olduğu sınıfsal konumundan sıyrılamayan edilgen biridir.

Devrimci mücadelede işçinin, emekçinin özgürleşmesi için canla başla çalışan Salih, bu yolda yaşamını kaybeder.

Nedim Hoca, yurtsever bir aydındır. Ülkenin sağ sol çatışmaları ile kanlı kıyımlara sürüklenmesinin hâkim güçlerin bir oyunu olduğu inancını taşır. Nedim Hoca, okuyan ve sorgulayan biridir.

Reyhan, ülkede yaşanan kanlı olaylarda kendini hiçbir tarafa ait hissedemez. Ailesinin ve insanlığın maruz kaldığı acılardan kurtulmak amacıyla Almanya'ya yerleşen edilgen biridir.

Avukat Nahide, sürdürmüş olduğu muhafazakâr yaşam çizgisini değiştirir. Sosyalist bir ideolojiye sahip olan Muhsin ile hayatına devam etmek ister.

Sedef, Salih'in annesi Hanife Teyze, Nedim Hoca'nın eşi Naime Hanım, Rıza, Rüştü romanda yer alan diğer olumlu/iyi kişilerdir.

Vedat Türkali, romanlarında ideolojik tavrını fazlasıyla yansıtan bir yazardır. Bu tavrına paralel olarak, devrimci mücadeleye katılmış kişilerin çoğunu olumlu bir bakış açısıyla ele almıştır. Bu mücadeleye yürekten inanmış, ancak bu inancı eyleme dökemeyen roman kişileri, diğerlerine oranla daha silik, zayıf karakterli olarak belirse de, onları olumlu roman kişileri kategorisinden ayrı tutmamıza neden olacak tavırlar içerisine girmezler.

2.1.1.2. Olumsuz/ Kötü Kişiler

Nurullah Çetin, romanda yer alan olumsuz/kötü kişiler hakkında şu şekilde bilgi verir:

*Bunlar romancı tarafından kötü, çirkin ve zararlı bilinen değerlerle donanmış kişilerdir. Genellikle toplum için zararlı, yıkıcı, korku, endişe ve yılgınlık ve ümitsizlik telkin ederler. Okuyucu, bunlar karşısında kızgınlık, tiksinti ya da korku duyar. Kimi zaman onu gülerek küçümser. Bunlar genellikle gülünç bir şekilde hicvedilen kişilerdir.*⁶⁶

Bir Gün Tek Başına

Romanda karşılaştığımız olumsuz/kötü kişiler bireysel çıkarlarını ülke çıkarlarının önünde tutan, yalnızca kendisini ve yakınlarını düşünen, dönemin iktidarı ve hâkim güçleriyle karşılıklı çıkar ilişkisi kuran küçük burjuva kesimi temsil etmektedir.

Nermin, Rasim, Rasim'in karısı Refia (Refüş), Nermin'in annesi Melahat Hanım, Nermin'in babası Ragıp Bey, Nermin'in ağabeyi Selim küçük burjuva sınıfının tipik temsilcileridir. Rasim'in ülkenin hâkim güçleriyle girmiş olduğu çıkar

---

⁶⁶ Çetin, age., s. 144.

ilişkisinden dolayı Kenan'ın kitabevine hafiye olarak yerleştirdiği Matmazel de olumsuz/kötü kişi olarak romanda yer alır.

Mavi Karanlık

Romanda karşımıza çıkan olumsuz/kötü kişiler ülkenin geçirmiş olduğu siyasi, sosyal ve ekonomik bunalımı umursamayan, kendi maddi çıkarlarını her şeyin üstünde tutan ve Bodrum'u güvenli bir sığınak olarak gören küçük burjuva aydınlardır.

Onlar için temel kıymetler para, seks, içki ve denizdir. Muhtar Bey, Jale Hanım ve sevgilisi Ferhat Bey, Malik Bey ve eşi Nazan Hanım, Fatoş ve kocası Rahmi, İzzettin Hadi Bey ve kız kardeşi Jülide Hadi, Zübeyde ve kocası Ramiz Ayrancı, İrfan Serhan, Doktor Oğuzata romanda olumsuz kişiler olarak karşımıza çıkar.

Yeşilçam Dedikleri Türkiye

Zühtü Bey, küçük burjuva sınıfını temsil eder. Komünizm önyargısı içerisinde olan, sözde geleneklerine bağlı muhafazakâr, milliyetçi biridir; ancak kadınlara olan düşkünlüğünden dolayı karısını aldatır. Oğlu Refik'e ve kızı Seniye'ye karşı babalık görevlerini tam olarak yerine getirmez. Çocuklarını sevgisiz bir şekilde büyütür. Daha sonra Nazmiye adlı bir kadını kendisine metres olarak tutar. Devrimci mücadele içerisinde olanlara karşı ise bir kızgınlık içerisinde.

Kocası Gündüz hapiste iken onu siyasi polis görevlisi olan Atıl Durak ile aldatan Feriha da olumsuz bir şekilde yansıtılır.

Siyasi polis memuru iken daha sonra yön değiştiren, devrimci mücadele içerisinde yer alanları destekleyen Komiser Atıl Durak ise inandırıcı ve samimi değildir.

Gündüz'ün arkadaşları olan, küçük burjuva sınıfı temsil eden Mandrake Nevzat, Niyazi, Turgut ise toplumsal bilinçten yoksun, bireysel yaşamlarını önemseyen olumsuz kişilerdir.

Tek Kişilik Ölüm

Nazif, devrimci mücadele içerisindeyken örgüt ile bağı olduğu gerekçesiyle tutuklanır. Bu tutukluluk onu ürkütür. Polis sorgusunda Müslim'i ihbar eder. Daha sonra pişmanlık yasasından yararlanarak serbest kalır. Karısı tarafından terk edilir. Korunaklı bir yaşamı seçerek davasından vazgeçer. Nazif, sanata sığınarak bireysel bir yaşam süren oportünist biridir.

Azeri kökenli olan Fehmi Bey, bir bankada önemli bir konuma sahiptir. Nazif'in yakın çevresindedir. Marksist ideolojiye bağlı insanlara tiksinierek bakan, devletin yürüttüğü politikalara bağlı, oportünist biridir.

Cezaevi yönetiminin, mahkûm yakınlarına saygıyla sözünü ettiği ünlü profesör ve gazeteci karısı olumsuz kimlikleriyle öne çıkar. Kendi çıkarları uğruna devlet ile işbirliği içerisinde, lümpen kişilerdir. Profesör, mahkûmlara fikirlerini dayatma çabasındadır.

Nazif ile ilişkisi olan Ressam Zekiye, ülkenin siyasal ve toplumsal olarak sürüklendiği keşmekeşin bilincindedir. Başta kendisini ve pek çok aydını eleştirmesine rağmen fırsatçı yaşam şeklini değiştirmez.

Güven1-2

İkinci Dünya Savaşı'nın dünyayı kasıp kavurduğu yıllardır. Yaşanan bu savaştan faydalanmak isteyen Türk iş adamları ve yöneticileri, varlıklarına varlık katarlar. Halkın yaşamış olduğu yokluk ve yoksunluklar onları hiçbir şekilde ırgalamaz. Almanlarla, İngilizlerle ve Amerikalılarla ticaret yapmak, zenginliklerine zenginlik katmak arzusu içerisindeyler. Romanda CHP bürokratu ve tütün ticareti yapan Eşref Bey, Varlık Vergisi'nden istifade ederek pek çok toprağı yok pahasına satın alır.

Sözde Alman yanlısı Galip, Almanlarla yaptığı krom ticaretinin yasaklanması üzerine daha sonra İngilizlerle işbirliği içerisine girer. Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti içerisinde olan Galip ve Nazif pek çok yasadışı olayda yer almaktan çekinmezler.

Mithat ve Sait de menfaatleri uğruna pek çok kirli işe dâhil olurlar. Pek çok rüşvet olayına adı karışan İstanbul Birinci Şube Şefi olan Sait, Mithat'ın cinayet olayının üstünü kapatır. Bir süre sonra Mithat'tan bu yardımı için para almaya başlar. Mason olarak Almanlara, İngilizlere çalışan Hüsnumelek Bey ve Kurtdoğan Paşa da romanda olumsuz/kötü kişiler olarak karşımıza çıkarlar.

Necla'nın annesi, CHP bürokrati ve tütün tüccarı Eşref Bey'in karısı Mükerrerem Hanım, burjuva sınıfını temsil eden kadınlardan biridir. Eşref Bey'in kendisini Terzi Nezahat ile aldattığını bilmesine rağmen bu duruma göz yumar. Edilgen bir kadındır. Kızı Necla ile çatışma yaşar. Kocasının Ankara'da olduğu zamanlarda kendi sınıfından kişilerle bezik partilerine katılır. Bir müddet sonra o da eşini Galip'le aldatır.

Eşref Bey'in ablası Şerife Hanım, Mithat'ın karısı Pakize, Pakize'nin kuması Esmâ, kocasını Galip'le aldatan Kurtdoğan Paşa'nın karısı Nebile, romanın diğer olumsuz kişileridir.

Kayıp Romanlar

Bir zamanlar devrimci mücadelede ön saflarda yer alan, çeşitli işkencelere maruz kalan birtakım kişiler bireysel çıkarları uğuna yön değiştirirler. Bazı güçlerle işbirliği içine girerek varsıllaşma yoluna düşerler.

Oportünist bir yaşam süren Muhittin, Doktor'un eski yoldaşlarından Süleyman, Ferdane olumsuz/kötü kişilerdir.

Kürt Aşiret Bey'i Ferhat Bey, eski Polis memuru Macit, sol mafya Edip Mansır ise romanda ülkede çevrilen kanlı oyunların içinde yer alan kesimi temsil eden olumsuz/kötü kişilerdir.

Yalancı Tanıklar Kahvesi

Muhsin'in babası Hacı Ağa, Antalya'nın tanınmış varsıl tüccarlarından. Yörede geniş topraklarıyla tek güç haline gelmiştir. Haksız yollarla köylünün topraklarını ele geçirmiştir. Köylüyü yokluğa ve yoksulluğa sürükleyen biridir.

Hacı Ağa'nın damadı Reşat Alımlı, Reşat Alımı'nın babası Gıyaseddin Bey, Kâtip Neşati, Kâşif Bey, Muhsin'in annesi Remziye Hanım, kız kardeşi Semiha romanın diğer olumsuz/kötü kişileridir.

2.1.1.3. Kişilerin Gerçekliği

Vedat Türkali, romanlarında kent insanının bunalımlarını farklı perspektiflerden, farklı panoramalarla yansıtmak istemiştir. Türkali, bireysel psikolojinin en derinlerine inerken canlı bir toplumsal dokuyu da gün yüzüne çıkarır. Onun romanlarında ele aldığı bu sıkıntılı zamanlar, kişiler aracılığıyla gerçekçi bir şekilde çizilir.

“Roman kişisi deyip geçmeyelim, her birinin ardından koca bir çağ görünür. İyi bir roman okuru için o kişi bahanedir. Bizi o kişiden çok o çağ ilgilendirir. Daha doğrusu, biz o çağla ilgilendiğimiz için o kişiyle ilgilenmekteyiz. Biz her romanda bir çağın bir yüzünü öğreniriz.”⁶⁷ cümleleri de roman kişisi ile anlatılan dönem arasındaki sıkı bağı ortaya koyar niteliktedir.

Roman kişilerinin gerçekliği hususunda pek çok görüş öne sürülür. Nurullah Çetin, kişilerin gerçekliğini belirlemek için şu soruların yanıtlanmasını ister:“ Roman kişileri yaşanan gerçek hayattan mı alınmıştır? Yoksa hayali midir? Sıradan alelade birisi mi, yoksa olağanüstü mü? Kişiler olağanın dışına mı çıkarılmış? Kişiler yalınkat (düz) midir?. Yoksa çok boyutlu (yuvarlak) kişiler mi yani birbiriyle çelişen nitelikte de olabilen çok farklı özelliklere mi sahip?”⁶⁸

Vedat Türkali'nin romanlarında karşımıza çıkan şahıs kadrosu yaşanan gerçek hayatta karşımıza çıkabilecek kişilerden oluşur. Ancak, gerçek hayattan alınarak kurmaca dünyaya dâhil edilen roman kahramanları itibari bir kimlik kazanırlar:

Romanın, belki de hayata en yakın yönü, “kişiler sistemini” oluşturan figürleridir. Onlar, romanın hayattan ödünç alıp borçlandığı değerlerdir. Romancı, bu değerleri biçimlendirirken hayatı esas alır ve doğal ortamlarında

⁶⁷ Timuçin, *Romanda Romancının Yeri*, s. 7-8.

⁶⁸ Çetin, age., s. 144.

*izleyip gözlediği insan örneklerini roman dünyasına taşır. Hayatta insanlar nasıl eşit ve benzer değillerse, romanda da aynı şekilde olacaklardır. Kişilerin bazıları başkisi, bazıları karakter, bazıları figüran, bazıları da tip olarak hayattan romana taşınır.*⁶⁹

diyerek romanın kişi kadrosu ile gerçek hayattaki kişiler arasında var olması gereken benzerliğe dikkat çeker.

İsmail Çetişli de roman kişilerinin gerçek hayattan etkilenecek kurmaca bir yapı teşkil eden romana dâhil edildiğini; ancak roman dünyası içinde gerçekliğini kaybederek kurmaca bir yapıya büründüğünü dile getirir:

*Çoğu zaman, hikâye, roman ve tiyatrodaki şahıs kadrosu ile yazar veya gerçek insanlar arasında benzerlik veya “ayniyet” ilişkileri kurulur. Söz konusu ilişki bir noktaya kadar tabi ve kaçınılmazdır. Zira yazar, eserindeki bu kahramanları yaratırken kendi şahsiyeti ve hayatından veya çevresinde görüp tanıdığı insanlardan faydalanacaktır. Yani şahıs kadrosunun modeli bizleriz. Bununla birlikte hikâye, roman ve tiyatrodaki kahramanların tamamıyla gerçek birer insan veya yazarın kendisi olduğu iddia edilemez. Çünkü onlar itibari bir eserin itibari kahramanlarıdır ve öyle olmak mecburiyetindedirler. Aksi takdirde böyle bir eser, roman, tiyatro ve hikâye değil, “biyografi”, “otobiyografi” veya “hatıra” olur.*⁷⁰

Vedat Türkali bir söyleşisinde yaşadığı dönemin, bir tarihin yok olup gitmesini istemediğini dile getirir. “Toplumcu gerçekçi” bir anlayışla romanlarını oluşturan Türkali, romanlarına dâhil ettiği kişileri de bu bilinçle seçerek roman kahramanlarını ölümsüzleştirir.

Romanda birileri vardır hep, yaşamakta olduğumuz dünyadakine çok benzeyen. Duygulanmalar, tutulmalar, kavgalar, eksikler yanlışlar, çöküntüler, bırakılmışlıklar, üçkâğıtçılıklar. Romanda en zor olan, anlatımı ve anlatılanı yaşama uydurmaktır. Bizler bir çağın, bir toprağın somut yanınız; bir çağın, bir

⁶⁹ Tekin, age., s. 98.

⁷⁰ Çetişli, age., s. 67.

*toprağın somut bilgisini varlığımızda taşıyoruz. Roman kişileri de bu bilgileri varlıklarında taşırlar. Ama bizler ölür gideriz, roman kişileri yaşar.*⁷¹

cümlelerinde ifade edilen, “roman kişinin bakılığı” Vedat Türkali’nin de roman kişilerine gösterdiği özenin temel gerekçelerindendir.

*Romancı kendine içten gelme olmayanı yazamaz. Ancak o en iyi bir romancıysa bütün irsiyetiyle münasebetlerinde olduğu, halatında ülfetlerinde bulunduğı; ruhen tanıdığı, anılarında yaşadığı, geçmiş zamanlarının tılsımları içinden hatırladığı ve kendi içinde hala kanlı bir ömürle yaşadıklarını duyduğu; hayatına, hülyalarına ve rüyalarına karıştırdığı; sevmiş, çilelerini çekmiş ve kendisini çileden çıkartmış ve hastalandırılmış olduklarını bildiğı; hulasa bütün bu sebepler yüzünden yaşatmak ihtiyacını beslediğı şahısları yaratabilir ve hikâye edebilir.*⁷²

Bu ifadelerle yazar, roman kişilerini oluştururken, onların gerçek hayattan, romancının yaşamışlıklarından beslenmesi gerektiğinin altını çizer. Abdülhak Şinasi Hisar da romancının yazdığı “içten gelme” olaylarda ve özellikle de kişilerde yaşamışlıkların, tanıklıkların payını göz ardı etmez.

Yazar, kendisinin de bir gereklilik olarak algıladığı kişilerin gerçek dünyadan yararlanılarak oluşturulmuş olması anlayışından beslenerek, romanlarında “gerçeklik” açısından başarılı roman kişileri yaratmıştır.

Yazarın kişiler aracılığıyla vermek istediğı bir başka bilgi de “çağın, toprağın somut bilgisi”dir. Kuşkusuz, kişilerin “gerçek hayat”tan esinlenilerek oluşturulmalarının yanı sıra, “çağın, toprağın somut bilgisini” taşımaları, yansıtmaları da Vedat Türkali için roman kişinin gerçekliği noktasında önemli bir ölçüttür.

⁷¹ Timuçin, agm., s. 7.

⁷² Hisar, *Romanın Şahısları*, s. 6.

Bir Gün Tek Başına

Vedat Türkali'nin “yöremizde her gün karşılaştığımız kişiler” den biri olarak çizdiği roman kişilerinden biri, Bir Gün Tek Başına romanının merkez kişisi Kenan'dır. Vedat Türkali roman kişilerinin gerçekliği hususunda şunları dile getirir:

*Sözgelimi Kenan tipi, hatta ötekiler de ne olağanüstüdür ne de hayatta rastlanmayan ya da az rastlanan tiplerdir. Tam tersine yöremizde her gün karşılaştığımız kişilerdir bunlar. Ancak abartılmış stilize edilmiş, sanat, dünya, tarih, toplum anlayışının prizmasından geçirilerek biçimlenmiş tiplerdir. Bir de çağımızın sorumluluğu var bizi bağlayan. Gerçekçilik anlayışım da buna bağlı benim: Toplumun yansıtmak değil yalnızca görevimiz, daha iyiye değişmesi için verilen savaşıma katkıda bulunmak sanat yoluyla.*⁷³

Vedat Türkali, romanda yarattığı “Baba” adlı tipi gerçek hayatta yaşayan Doktor Hikmet Kıvılcımlı'dan esinlenerek yaratmıştır. Baba, sosyalist ideolojiye bağlı, işçi sınıfıyla bütünleşmiş birini temsil eder. Vedat Türkali, bu durumu şu şekilde açıklar:

*Galiba öteki tiplerden de daha “gerçek” Baba. Diyebilirim ki sözlerinin neredeyse yarısından çoğuyla Hikmet Kıvılcımlı'dır Baba; otantiktir konuşmalarının çoğu... Doktor'u yıllar yılı tanımama, büyük saygı duymama, bir ara birlikte çalışmış olmamıza karşın yanılmazlığına, "Tek"liğine inanmadım hiçbir gün... bir tarihsel çizgi üstündeki yiğit, olağanüstü yetenekli bir adam olarak gördüm her zaman. Ne “azgın”, ne de “bağnaz” dı doktor. İnsandı her şeyden önce. Özel hayatındaki tutum ve davranışlarına hemen de en uygun görünümüdür Baba tipi... Üslubundaki saldırgan acılık, yalnız ömrünce itilip kakılmış, inkâr edilmiş olmasından değildir. Ezilmiş sınıfların öfkesini de simgeler. Kendi tipinin değil, yörenin, toplumun eleştirileridir romandaki konuşmaları...*⁷⁴

Fethi Naci, “Bir Gün Tek Başına” romanında kişilerin gerçekliğinin, çizilen geniş toplumsal manzara ile netleştirildiğini dile getirir:

⁷³ Türkali, *Tüm Yazıları Konuşmaları*, s. 92.

⁷⁴ Türkali, *age.*, s. 98.

“Hareket noktası insanlar, insanların iç ve dış çatışmaları, yani somut gerçeklik. İlerici dünya görüşü bu somut gerçeklikleri oluşturan koşulları belirtmekte yardımcı oluyor; böylece, kişileri doğru olarak saptanmış toplumsal ve tarihsel ortam içinde, bu ortamın belirleyici etkileri içinde daha iyi anlıyoruz.”⁷⁵Vedat Türkali’nin roman kişilerini içinde buldukları toplumsal ve tarihsel ortamdan bağımsız düşünmek mümkün değildir.

Mavi Karanlık

Roman kahramanları gerçekçi bir şekilde verilmiştir. Ülkede her geçen gün artan bir gerilim vardır. Televizyonlar, radyolar ve gazeteler her gün pek çok kişinin öldürüldüğünü bildirmektedir. Ülke tam olarak bir kaosa sürüklenmiştir.

Ülkede o dönem yaşanan grev ve işkence sorunları romanda kişiler vasıtasıyla gerçekçi bir şekilde verilir.

İşçiler çalışma koşullarını iyileştirmek amacıyla fabrikalarda greve giderler. Patronlar ise grevi kırmak amacıyla fabrikadan bazı kişilerle kendi adlarına çalışmalarını için işbirliği yaparlar. Direnen işçiler faili meçhul cinayetlere kurban gider.

İşkence de o dönemlerde pek çok insanda gerek bedensel gerekse ruhsal açıdan onulmaz yaralar açmıştır. Banu ve Özgür’ün maruz kaldığı işkenceler onları derinden sarsmıştır.

Toplumun genel psikolojisiyle birlikte içinden çıkılan aile yapısının da bireyi ruhsal açıdan nasıl etkilediği, nelere sürüklediği canlı ve gerçekçi bir şekilde verilir.

Yeşilçam Dedikleri Türkiye

Türkiye ile Yeşilçam arasında paralellik kurularak oluşturulan romanda Refik karakteri ile Yeşilçam’da yaşanan değişim ve dönüşümler; Gündüz’le 12 Mart 1971 sonrası ve 12 Eylül 1980 öncesinde ülkede yaşanan siyasi ve toplumsal

---

⁷⁵ Naci, *Yüz Yılın 100 Türk Romanı*, s. 348.

açmazlar; Zühtü Bey ile ise muhafazakâr-milliyetçi anlayışı altında yatan para tutkusu yüzünden eczanecilikte halkı nasıl sömürdüğü verilir. Zühtü Bey, cinsel arzuları ve bencilliği sonucunda yalnız kalır.

Romanda devrimci mücadele içerisindeyken siyasi görüşlerinden dolayı hapislerde yatmış olan ve daha sonra Şahin Doğu vasıtasıyla sinema ile tanışan Gündüz karakteri ile Vedat Türkali arasında benzerlikler dikkat çekicidir. Türk sinemasına toplumcu-gerçekçi eserler kazandıran Vedat Türkali ile romanda aynı sorumluluğu üstlenen Gündüz arasındaki benzerlik kişilerin gerçekliği hususunda dikkatleri çeken bir noktadır.

Yine halkın gönlünde taht kuran sinema oyuncusu Adanalı Şahin Doğu da sosyalist düşünce yapısından, silahlara ve kumara düşkünlüğünden, gülüşünden ve bir süre sonra silahlı bir eyleme adının karışması gibi benzerliklerinden dolayı Yılmaz Güney'i akıllara getirir. Yılmaz Güney'in Vedat Türkali'nin sinema ile tanışmasında etkili olduğu bilinmektedir.

Tek Kişilik Ölüm

Vedat Türkali, TKP'nin geçmişinde yaşanan tarihsel hataları, kaçırılmış fırsatları kişiler aracılığıyla tüm canlılığı ile yansıtır. TKP' nin geçirdiği tarihsel süreci örgütün önde gelen pek çok yöneticisi ile gözler önüne serer. Doktor Şefik Hüsnü, Doktor Hikmet, Nazım Hikmet, Martel Rüştü, Zeki Baştınar, Mihri Belli, Behice Boran... gibi pek çok ismi Doktor Gülşen, Doktor Kerim, İlyas Tartan ve Doktor Muhittin vasıtasıyla geçmişe yolculuk yaparak öğrenme fırsatı yakalıyoruz.

Örgüt içinde yaşanan fikir ayrılıklarının İlyas Tartan'ı intihara; Doktor Gülşen'i zor günlere ve Nazif'i yılgınlığa sürüklemesi şaşırtıcı değildir. Bu durumu göz önüne alarak, kendilerinden beklenebilecek davranışlar sergilemiş olmalarını, onların gerçekliklerinin bir göstergesi olarak değerlendirmek mümkündür.

Güven 1-2

İkinci Dünya Savaşı yıllarında yaşanan siyasi ve toplumsal panorama kişiler vasıtasıyla somutlaştırılır.

Bir grup üniversite gencinin TKP'yi arama çalışmaları, burjuva iktidarını yıkıp işçi emekçi sınıfın yükselmesini sağlama mücadeleleri çerçevesinde TKP'nin tarihsel süreci ve yapılan pek çok hatalar gün yüzüne çıkartılır. TKP'nin ileri gelenleri Doktor Şefik Hüsnü, Doktor Hikmet Kıvılcımlı, Nazım Hikmet, Vedat Nedim, Laz İsmail, Reşat Fuat, Suat Derviş, Zeki Baştımar, Mihri Belli, Hasan Basri Alp vasıtasıyla TKP'nin Komüntern ile olan bağlantısı yansıtılır.

Yıllarca hapislerde yatan ve çeşitli işkencelere maruz kalan TKP'lilerin yaşamış olduğu zorlu süreç yansıtılır.

İkinci Dünya Savaşı'nda Milli Şef İsmet İnönü'nün manevralarıyla Türkiye savaşa girmez; ancak savaşın etkileri ülkede hissedilir. Almanlarla, İngilizlerle, Amerikalılarla ticari ilişki sürdürülür. Orduya ayrılan bütçe arttırıldığı için Varlık Vergisi, Karne sistemi ile geçici çözümler arayan hükümet başta azınlıklar olmak üzere pek çok kişinin tepkisini çeker. Ülkede savaş varsılları artarken halk yoksullaşır. Yaşanan bu sancılı süreç roman kahramanlarıyla somutlaştırılır.

İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve edebiyatı öğrencisi olan Turgut'un Vedat Türkali olduğu düşünülür: ancak kendisi ile yapılan bir söyleşide Turgut kadar yakışıklı olmadığını aynı zamanda öyle ağır bir işkenceden geçmediğini dile getirir. Turgut karakterinin bir anlamda Yusuf Atılgan olduğunu söyler. Yusuf Atılgan'ın fakültede kızların gözdesi olduğunu yakışıklılığıyla dikkat çektiğini dile getirir; ama Yusuf Atılgan'ın da işkenceye maruz kalmadığını dile getirir.

Dönemin Hükümeti'nin politikaları da siyasiler verilerek yansıtılır. İsmet İnönü, Refik Saydam, Şükrü Saracoğlu, Fevzi Çakmak, Bakan Hasan Ali, Numan Menemencioğlu, Maliye Bakanı Fuat Ağralı sık sık isimleri anılan kişilerdir.

Tarihsel gerçekçilikten beslenerek oluşturulan kitapta Hitler, Mussolini, Roosevelt, Churchill gibi dünya liderlerinin izledikleri politikalar da verilir.

Kayıp Romanlar

Vedat Türkali gerçek kimliği ile romanda yer alır. Yozlaşmış olan değerlerin emperyalist bir düzen ile varlığını sürdürdüğü ülkede Vedat Türkali, kalemiyle insanlığı aydınlatma görevini üstlenmiştir.

Romanda Güven adlı romanını devam ettirmek isteyen eski TKP'li Doktor Nahit'in İstanbul tutkusu yine türkölere ve klasik müziğe olan sevgisi Vedat Türkali'yi hatırlatır.

Ülkede gerçekleşen faili meçhul cinayetler, polis baskısı, örgütte bir zamanlar ileri savlarla yola çıkan devrimcilerin çürüyüp yozlaşması romanda kişiler aracılığı ile canlı bir şekilde çizilir.

Yalancı Tanıklar Kahvesi

Türkiye 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi'ne doğru gitmektedir. Ülke sağ-sol çatışmaları kanlı kıyımlara neden olur. Türkiye'de kaos yaşanmaktadır. Ülkenin yaşamış olduğu siyasi ve toplumsal bunalım roman kişilerinin yaşamış olduğu bireysel çatışmalar parelinde verilir.

70'li yıllarda yaşanan kanlı olaylarda yaşamını yitiren ve yaralanan kişiler Bedrettin Cömert, Bedri Rahmi Karafakioğlu, Abdi İpekçi, Mihri Belli, Cavit Orhan Tütengil, Ümit Yaşar Doğanay, Cevat Yurdakul, Ümit Kaftancıoğlu, Nihat Erim, Kemal Türkler romanda gerçek kimlikleriyle yer alır.

Yazarın roman kişileri arasında gerçek hayattan alınmış olanlar, gerçek hayattan esinlenilerek yaratılmış olanlar çoğunluktadır. Bunun yanı sıra, roman sanatının doğal bir sonucu olarak görülmesi gereken kurmaca kişiler de vardır. Ancak, yazar bunları da gerçek kişiler şeklinde kurgulamayı başarmıştır. Olağanüstü özellikler taşıyan roman kişilerinin varlığından söz edilemez. Yazar, roman kişilerinden bazılarını oldukça düz bir perspektiften ele almışken, kimilerini de ayrıntılı psikolojik tahlillerden yararlanarak çok boyutlu biçimde yansıtmıştır. Bu kişiler, ilerleyen kısımlarda “tip, karakter” başlıklarında çok daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Kişilerin gerçekliği konusunda belirtilmesi gereken bir nokta da, yazarın bazı romanlarda kişilerin bireysel gerçekliğinden çok, içinde buldukları toplumsal koşulların gerçekliğini önemsemiş olduğudur. Kendisinin de dile getirdiği bu kaygı, bazı romanlarını kurmacanın sınırından belgeselci bir yaklaşıma doğru götürmüştür.

2.1.1.4. Kişilerin Sonu

Roman kişilerinin sonu nasıl bitiyor? Trajik mi, mutlu sonla mı, belirsizlikle mi veya başka türlü bir sonla mı?⁷⁶ diye soran Nurullah Çetin, kişilerin sonlarının, akıbetlerinin de romanın tematik dokusu içinde bir önem taşıdığına dikkat çeker.

Bir Gün Tek Başına

Ülkede yaşanan siyasi bunalım, toplumsal bunalımı da beraberinde getirir. Türkiye, tam olarak bir kaos içerisindedir. Yaşanan bu kaos halk üzerinde olumsuz sonuçlar doğurmuştur. İnsanlar sürekli bir tedirginlik içerisindedir. Kimse kimseye güvenmez. Halk, sürekli bir takip altında olduğunu hisseder. Yaşanan bu toplumsal bunalım romanda Kenan'ın yaşadığı bireysel bunalım ile somutlaştırılır.

En büyük korkusu yalnızlık olan Kenan, Nermin ve Günsel tarafından romanın sonunda terk edilir. “Bir Gün Tek Başına” kalan Kenan, 26 Mayıs 1960'da bileklerini keserek intihar eder. Yılgın, pasif kişiliğine yalnızlığın da eklenmesiyle, Kenan, yaşam mücadelesinden vazgeçer. Kenan'ın trajik intiharından bir gün sonra yani 27 Mayıs 1960'ta askeriye yönetime el koyar. Bu durum aslında bir umut göstergesidir.

Kenan'ın cenaze merasimini uzaktan izleyen Günsel, elini karnına götürür ve bebeğini dünyaya getirmeye karar verir. Mücadelesine bebeğiyle kaldığı yerden devam etmeye karar verir. Sonuç olarak Kenan'ın intiharıyla trajikleşen roman Günsel'in bebeğini doğurmaya karar vermesiyle son bulur. Günsel'in bu kararı da, yazarın romanın sonunda umudu yeşertme çabalarından biridir. Bu bağlamda bu bebeğin varlığı, doğacak olması simgesel bir boyut da kazanmış olur.

---

⁷⁶ Çetin, age., s. 145.

Vedat Türkali, “Bir Gün Tek Başına” yı şu şekilde değerlendirir: “Biraz karamsar olduğuna inansam yırtar atardım bu romanı. Tam tersine, karamsar insanın eleştirisi, giderek taşlamasıdır bu roman. Tarihimizin öyle bir anına oturtulmuş ki adam umutsuzlukla kendine kıydığının ertesi Türkiye’de patlama olmuştur.”⁷⁷

*Toplumda zaman zaman ağır bulutların çökmesiyle yaratılan ürkü ve korkunun boşluğu, saçmalığı, insana yakışmazlığı görülür romanda. O günün çöküntü içinde, umutsuz, umarsız yaşayan aydınının, bugünün bakış açısından nasıl kolayca suçlanabileceği görülür. Doğrudur bu suçlama yerindedir. Asıl doğru olan gününde yapabilmektir bu suçlamayı... Aydınımızın köksüzlüğünden, emekçi yığınlara dayanmamasından gelen bir ezikliktedir biraz da bu ürkü. İyimserdir roman bu sergilemeyi yapmasıyla, hem de çok iyimsir. Ondan da öte karamsarlığın taşlamasıdır. Ürkünün, korkunun taşlamasıdır “Bir Gün Tek Başına”.*⁷⁸

Bu değerlendirmeler, romanın sonunda Kenan’ın intihar etmiş olmasını “kötü son” algısının dışında bırakmayı daha doğru bir yaklaşım olarak gösterse de, Kenan’ın bireysel hikâyesi kötü bir sona ulaşmıştır.

Mavi Karanlık

Korhan’ın silahlı bir saldırı sonucu hayatını kaybettiğini öğrendikten sonra Nergis’in tüm dünyası altüst olur. Kendi beni ile zaten çatışma yaşayan Nergis’i anne ve babasının çarpık ilişkileri de çökertir.

Arkadaşı Banu’nun babası yüzünden yakalanışı ve intihar edişi ile birlikte Nergis için hayatın hiçbir amacı ve anlamı kalmaz. Babasının kendi ismini verdiği kırık belli Nergis teknesi ile Özgür ve Kambur Kaptan’la birlikte mavi bir yolculuğa çıkarlar. Nergis bilerek ve isteyerek Özgür ve Kambur Kaptan’ı da bu yolculuğa sürükleyerek sağlam olmayan bir tekne ile ölüm yolculuğuna çıkar. Bu noktada, romana çok net bir son verilmemiş gibi görünmektedir. Ancak, teknenin bu yolculuğa dayanamayacak oluşu, çıkılan yolculuğun her üç birey için de ölümü çağrıştıran bir akıbetle karşılaşılacağını düşündürür.

⁷⁷ Türkali, *Tüm Yazıları Konuşmaları*, s. 90.

⁷⁸ Türkali, *Bir Gün Tek Başına*, s. 3.

Ayrıca, Özgür'ün kendilerine katılmasını istediği İbraam'ın onları atlatması ve “Enayi miyim işi Allah'a bırakayım? Dosdoğru yol varken...” şeklindeki ifadeleri de bu düşünceyi pekiştirir. Yazar bu yolculuğu biraz da simgesel boyutlu kullanmış ve yaşanan karmaşanın en azından bir süre daha devam edeceğini de düşündürmüştür. Bu tekne yolculuğunun yanı sıra, İbraam'ın fabrika işçisi olarak İstanbul'a gidişi, onun açısından bir umudu simgeler.

Yeşilçam Dedikleri Türkiye

Gündüz'ün sendika başkanı Fahrettin'in ölüm haberini almasıyla roman trajik bir şekilde son bulur; ancak Fahrettin'in karısı hamiledir. Fahrettin'in doğacak olan çocuğu simgeseldir.

Roman, Gündüz'ün cezaevine girerken onurlu ve güvenli bir şekilde işçi sınıfı ile “İlaç Dosyası” filmini yapacağını bildiren sözleri ile son bulur: “...Güvenliydi, dimdikti gene. Neyi durdurabilirler? İşçileri mi? Sonsuz kökenini mi yaşamın? Mafyalara kalır mı bu ülke? Onun çocuğu doğacak. Döktükleri kanda boğulacaklar bir gün. İLAÇ DOSYASI'nı yapacağız Fahrettin!...Cezaevindeyiz şimdi...”⁷⁹

Tek Kişilik Ölüm

Doktor Gülşen'in itirafı ile Nazif açısından roman trajik bir şekilde sonlanır. Ancak Nazif'in tüm çabasına rağmen Levent pişmanlık yasasından yararlanmaz. Devrimci mücadelesinde yılgınlığa düşmez. Doktor Gülşen, oğlunun ve nicelerinin inançlı yapısından dolayı huzurlu bir şekilde cezaevinden ayrılır.

Güven 1-2

İki cilt olarak kaleme alınmış olan roman kendi içerisinde beş kitaptan oluşmaktadır. Güven birinci ciltte *Savaş yılları*, *Kara Duvarın Gölgesinde*, *Daldaki Kiraz* Güven ikinci ciltte ise *Savaş Bitiyor* ve *Savaş Başladı* adlı kitaplar yer alır.

⁷⁹ Türkali, *Yeşilçam Dedikleri Türkiye*, s.568.

Turgut Seher ile bir tramvayda karşılaşır. Halil'in ölümünden habersiz olan Seher Turgut'u etkiler. Halil'in ölümüne çok üzülmüne rağmen Seher ile yeni bir ilişkiye başlama arzusundan kendini alamaz. Bir araf yaşar gibidir. Bu duyguları hissettiği için kendini suçlar. Turgut Seher'den ayrıldıktan sonra derin kederler içerisinde kalır. Neyin doğru olduğunu bilemeyecek kadar karmaşık duygular içerisinde olan Turgut, bir suçlu gibi kesik kesik hıçkırır. Dördüncü kitap olan *Savaş Bitiyor* adlı kitap bu şekilde trajik bir şekilde biter.

Vedat Türkali Beşinci kitap olan *Savaş Başladı* adlı kitapta kendisi için İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesiyle romanın son bulduğunu dile getirir. *Savaş Başladı* adlı kitapla romanı sürdürmeyi okuyuculara bırakır.

Vedat Türkali, romanı devam ettirmeleri için roman boyunca hikâyelerine şahit olduğumuz roman kişilerinin akıbetleri hakkında bilgi verir. Ancak Turgut ile Seher hakkında okuyucuyu bilgilendirmez.

Galip, ölüm döşeğinde olan tütün tüccarı Muhittin'in kızı Semra ile evlenerek karısının babasından kalan mirasına sahip olur. Alman bacanağı ile ortaklık kurarak yıkılmış olan Almanya'nın içinde bulunduğu durumdan istifade ederek büyük paralar kazanır. Aynı zamanda Alman bankaları ile işbirliği içinde olan Salim Başkur ve Mannikyan ile olan iş ilişkisini sürdürür. Daha sonra bir Amerikan uçak ortaklığı için Türkiye'ye yerleşir. Nazif ile olan ilişkilerini de bir süre devam ettirir. Bir holding kurduktan sonra yeni kurulan partiden milletvekili olur. Meclis İnsan Hakları Komisyonu Başkanlığı yapar. 27 Mayıs 1960'ta tutuklanır; ancak daha sonra serbest bırakılır. Evliliğinden iki oğlu olur. Küçük oğlu dışişlerinde görev alırken büyük oğlu da milletvekili olur. Galip, bir süre sonra diyalize bağlı olarak yaşamını sürdürür.

MAH'ın adamı Nazif, 27 Mayıs 1960'ta tutuklanır ve daha sonra serbest bırakılır. Görevden alınır; ancak daha sonra tekrar göreve alınır. Ankara'da yaşadığı apartmanın yedinci katından atlayıp intihar ettiği söylenir; ancak ölümünün arkasında gizli güçlerin olduğu düşünülmektedir.

Mithat, Sitare cinayetinden sıyrılabilmek için mal varlığının çoğunu kaybeder. Öner Bey, atılan iftiradan aklanır; ancak gerçek suçlu olan Mithat yakalanmaz. Mithat, karaciğer kanserinden ölür. İşlerin başına Pakize'nin oğlu Tahir geçer.

Kendi isteği ile emekliye ayrılan Sait, kayınbabasının çiftliğine gider. Çevre köylülerle çıkan bir toprak çatışmasında atılan bir taş ile sağ gözünü kaybeder. İstanbul'da bir market işletmeye başlar; ancak huysuzluğu nedeniyle kimse ile anlaşamaz. Ruhsal problemler yaşar. Karısı öldükten sonra kızının yanına gider. Üst düzeyde bir güvenlik görevlisi olan damadı tarafından yer yer şiddete uğrar.

Sahir Hoca, bir süre kitapçılık yapar. Rasim Efendi öldükten sonra önemlice bir miras kalır. Küçük oğulları Özgür, Kürdistan'da solcu bir gerillaya katılıp öldürülür. Sahir ve Nedret bu ölümle yıkılır. Bir süre sonra Sahir, kalp krizinden ölür.

Rahmi Usta, işlerini yoluna koyduğu sırada 1946'da kurulan Türkiye Sosyalist ve Köylü Partisi tutuklamasında tutuklanır. Dört yıl hapis cezası alır. Çıktığında işyerinin yandığını ve ortağının işi bıraktığını öğrenir. Bir iplik fabrikasına işçi olarak girer. Kocasını kan davasında yitirmiş ve iki yaşındaki oğlu ile dul kalmış bir işçi kadınla evlenir. Bu evlilikten bir kızı olur. 1951'de tutuklanır, daha sonra serbest bırakılır. Fabrikada kuşkulu bir iş kazasına kurban gider.

Necla, Jülide ile Sadi'nin konağında bir süre birlikte yaşar. Sadi İrlanda'dan dönünce de onları evden çıkarmaz. Alt katta yaşamaya başlar. Mükerrerem Hanım, beyin kanamasından ölünce Necla, Jülide'yle babasının evine yerleşir. Bir müddet sonra Eşref Bey de ölür. Galip'in ailesinin varlığının çoğuna el koyduğunu anlar; ancak yasal yolla da bir sonuç elde edemez. Bu süreçte ona el uzatan tek kişi babasının iş ortağı ve aynı zamanda metresi olan Terzi Nezahat olur. Bir süre sonra Jülide ile araları bozulur. Doçentliğini beklerken tüm mal varlığını satarak İsviçre'ye yerleşir.

Mükerrem Hanım'ın Necla'ya hitaben yazdığı; ancak yarım bıraktığı bir mektupta aslında Galip'le yaşadığı ilişkiden dolayı pişman olduğu ve azap çektiği anlaşılır. Ancak Necla bunu Galip tarafından dolandırılması olayına bağlar.

Roman genel anlamda trajik bir sonla biter.

Kayıp Romanlar

Yaşlı ve sağlık problemleri olan Doktor Nahit Kotar, bir kalp krizi sonucunda hayatını yitirir. Ölmeden önce isteği roman notlarının ve Esmeye yazdığı mektubun polislerin eline geçmemesi olur. Bu amaçla Vedat Türkali'yi evine çağırır. Bu isteği gerçekleşir.

Vedat Türkali, polisler gelmeden yazılanları almayı başarır. O sırada Esmen'in telefonu ise bir umudun simgesi olur. Çünkü Esmeye, yurt dışına sağ salim gitmiştir. Esmeye, Doktor Nahit'in uğrunda pek çok tehlikeyi göze aldığı sosyal projesini gerçekleştirebilecek bir potansiyele sahiptir. Roman Vedat Türkali'nin buruk bir mutlulukla Doktor Nahit Kotar'ın evinden ayrılmasıyla son bulur.

Yalancı Tanıklar Kahvesi

12 Eylül 1980 Darbesi'nden sonra Nahide, Muhsin'i bırakmak istemez. Hocasının yardımıyla sıkıyönetim izin kâğıdı ile Antalya'ya Muhsin'in yanına gider. Nahide, master yapmak için yurt dışına gitmeye karar verdiğini Muhsin'e bildirir. Muhsin'in bir karar vermesi için resmi evraklarını ona teslim eder. Kalmasını isterse evrakları yırtmasını yok eğer gitmesini isterse de evrakları yardımcıları Necibe ile göndermesini Muhsin'e söyler.

Muhsin, arafı yaşar gibidir. Resmi evrakları alarak Nahide'nin yanına gider. Nahide'ye gerçekten evrakları yırtmasını isteyip istemediğini sorar. Nahide'nin de isteği üzerine evrakları yırtar. Muhsin'in Nahide ile yepyeni bir yaşama başlamaya karar vermesi ile roman son bulur.

Romanlardaki merkez kişilerin çoğunun, eserin sonunda kötü bir sonla karşılaştığı görülür. Kenan'ın intiharı, Koray ve Nergis'in çıktıkları yolculuk, Gündüz'ün mahpusa girmesi... bu durumun örnekleridir. Ancak, yazar, ideolojik

kaygılarından bu noktada da kurtulamamış ve sonlara, umut, inanç gibi duyguların simgesi olarak görülebilecek olumluluklar eklemiştir. Günsel'in bebeği doğurmaya karar vermesi, İbraam'ın İstanbul'a gitme kararı, Gündüz'ün İlaç Dosyası filmini yapma kararı bu açıdan yorumlanması gereken durumlardır.

2.1.1.5. Kişi Kadrosunun Belirleyiciliği

“Şahıs kadrosunun özelliği ve ortak nitelikleri, belirgin biçimde öne çıkarılıyorsa o zaman ona göre adlandırılır. Olaylar bir aile çevresinde geçiyorsa “aile romanı”, bir meslek grubu içinde geçiyorsa “meslek romanı” gibi. Dolayısıyla bazen kişi kadrosu, roman türünü belirleyebilir.”⁸⁰ diyen Nurullah Çetin, “kişi kadrosu”nun roman türünde de önemli bir belirleyiciliğe sahip olduğunu altını çizer.

Bir Gün Tek Başına

Kenan ve Günsel'in bunalımlı bir hale dönüşen aşkları ekseninde şekillenen romanın arka planında ise ülkenin yaşamış olduğu sıkıntılı günlere yer verilir. Yazar bunu yapabilmek için toplumun hemen her kesimini temsil eden kişilerle destekleyerek paralel bir panorama çizilir. Ülkenin geçirmiş olduğu sıkıntılı süreç ile bireylerin bunalımları birbirine paralel biçimde ele alınır.

Bir Gün Tek Başına, bireysel psikolojinin derin bir şekilde yansıtılmasına rağmen, yazar geniş bir toplumsal kesime yer verdiği için toplumcu gerçekçi bir romandır. Romanda toplumun hemen her kesimini temsil eden kişilere yer verilerek geniş bir panorama çizilir.

Bir Gün Tek Başına, Kenan isimli başkahramanın şahsi hayatında girdiği çıkmazlarla, onun sıkıntılarıyla Demokrat Parti'nin, bir anlamda da Türkiye'nin çıkmazlarını, sona doğru gidişini birlikte vermektedir. Kenan, eşi Nermin ve kızından iyice soğumuş, Günsel'le girdiği ilişkiden gayr-i meşru çocuk sahibi olma noktasına gelmiş, işletmekte olduğu kitapçı dükkânıyla ilgilenmemeye başlamış, bir manada hayatın gerçekliğinden kopma noktasına gelmiştir. İktidarının son yıllarında iyice bunalan, meclis içerisinde ve dışında gördüğü çeşitli muhalefet yüzünden sıkıştıkça baskısını arttıran Demokrat Parti

⁸⁰ Çetin, age., s. 145.

de benzer bir durumda resmedilmiştir. Bu sıkışma durumunu daha iyi vermek için yazar, Kenan'ı çeşitli insanlar ve mekânlar içerisinde gösterir ve hem onun hem de Türkiye'nin halini vermek ister...⁸¹

Romanda dönemin siyasi dünyası ve liderleri Adnan Menderes, İsmet İnönü; devrimci mücadele içerisinde yer alan ve bu inanç uğrunda yıllarca hapis yatan aydın profili çizen Baba; işçi sınıfını temsil eden Hasan, Şevket, Remzi, Faik, Sevil; devrimci mücadele içerisinde olan üniversite gençliği, onların protesto eylemleri de hocalarıyla, askeriyle, polisiyle halkı ile canlı bir şekilde yansıtılır.

Böylesine geniş bir kişi kadrosu ve yazarın, bu genişlikle toplumun pek çok kesimini yansıtmaya çabası, Bir Gün Tek Başına için de belirleyici bir rol oynar ve romanı, toplumcu gerçekçi romanlar arasında değerlendirmemize yol açar.

Mavi Karanlık

Ülkenin içinde bulunduğu zorlu süreci yansıtmaya amacı taşıyan yazar toplumun hemen her kesimini simgeleyen geniş bir toplumsal panorama çizer. Bodrum, ülkenin içinde bulunduğu kaostan yani tufandan kaçan küçük burjuva aydınlardan dolayı Nuh'un gemisine benzetilir. Bodrum, aydınlar için sığınılacak güvenli bir limandır. Romanda bireysel bunalımlarıyla karşımıza çıkan Nergis vasıtasıyla dış dünya aydınlatılır. Toplumsal bunalım beraberinde bireysel bunalımı da getirmiştir. Mavi Karanlık, toplumcu gerçekçi bir romandır.

Yeşilçam Dedikleri Türkiye

Romanda Yeşilçam yapısı ve Yeşilçam dünyasında yaşanan günübürlük ilişkiler verilmek istenir. Yapımcılar, yönetmenler, oyuncular, set işçileri ile film çekimlerinde yaşananlar, geniş bir kişi kadrosu etrafında sergilenir.

Film senaryolarının sansüre tabi tutulması yine sinemayı bir süre etkisi altına alan seks filmleri gibi toplumu da derinden etkileyen olaylar ile 12 Mart sonrası ve 12 Eylül öncesinde gerçekleşen olayları da dâhil eden yazar, toplumcu gerçekçi bir anlayış ile eserini oluşturur.

⁸¹ Samsakçı, *Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Parti/Particilik Algısının Türk Romanına Aksisi (1909-1980)*,s. 466.

Kişilerin neredeyse tamamı sinema sektöründendir bu açıdan bakıldığında roman, “meslek romanı” olarak değerlendirilebilir. Ancak, yazarın amacı, sinema sektörü aracılığıyla Türkiye’nin siyasal, toplumsal yapısını göstermektir. Romanın adı da, bu anlayış çerçevesinde belirlenmiştir. Yazar, Yeşilçam’ı adeta, Türkiye’nin mikro ölçekli bir modeli olarak görmüş ve değerlendirmiştir. Bu durum, romanı toplumcu gerçekçi çizgide değerlendirmemize yol açacaktır.

Tek Kişilik Ölüm

TKP içinde yaşanan olaylar, ülkede doruğa tırmanan siyasi eylemler kişi kadrosunun belirleyiciliği ile yansıtılır. Siyasi ve toplumsal olaylar çeşitli kesimden kişiler aracılığıyla sergilendiği için Toplumcu gerçekçi bir romandır.

Güven

İkinci Dünya Savaşı’nın hüküm sürdüğü yıllarda ülkede ve dünyada yaşanan savaşın etkileri ekseninde bir grup gencin TKP örgütünü arama mücadeleleri, örgütün tarihsel yanlışları ve bireylerin yaşamış olduğu bunalımlar geniş bir toplumsal manzara çizilerek verildiği için toplumcu gerçekçi bir romandır.

Kayıp Romanlar

Doktor Nahit Kotar ve Esmen’in aşkı etrafında şekillenen olaylar ülkenin içerisinde bulunduğu panoramayı gözler önüne serer. Devrimci mücadelesinde ulusların kardeşliği ve kültürel zenginliği muhafaza etme amacıyla Türkiye’ye gelen Doktor Nahit Kotar, bir süre sonra polis ve mafya baskısıyla yüz yüze gelir. Faili meçhul cinayetlere tanıklık eder. Tehdit edilmeye ve takip edilmeye başlar. Ülkede yaşanan bu açmazlar kişiler aracılığı ile eleştirel bir şekilde yer aldığı için Toplumcu gerçekçi bir romandır.

Yalancı Tanıklar Kahvesi

Muhsin’in mutsuz ve huzursuz yaşamı etrafında şekillenen romanın arka planında 70’li yılların karanlık ve kanlı olayları yer almaktadır. 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi’ne doğru sürüklenen Türkiye’de yaşanan siyasi ve toplumsal süreç kişiler

aracılığıyla gerçekçi ve eleştirel bir yaklaşımla sergilenmesinden dolayı Toplumcu gerçekçi bir romandır.

Yazarın romanlarının tamamı toplumcu gerçekçi çizgidedir. O, roman kişilerinin gerisinde toplum panoramasını vermek istemiştir. Kişi kadrosu bu nedenle, genellikle geniştir. Her ne kadar, yazar, romanlarının çoğunda toplumun hemen her kesimini yansıtmak istemişse de, bu noktada çok başarılı değildir. Genellikle, tek bir ideolojik tutum açısından konuya yaklaşmıştır ve roman kişileri de bu ideolojinin destekçileri ya da karşıtları olarak gruplandırılabilirler. Bunun yanı sıra, Yeşilçam Dedikleri Türkiye romanı, sinema sektöründe çalışan, var olmaya çalışan insanların ağırlıkta olduğu bir romandır. Bu açıdan, bu roman bir meslek romanı olarak da değerlendirilebilir. Ancak, yukarıda belirttiğimiz gerekçeler, bu romanla ilgili olarak da, toplumcu gerçekçi niteliğini öne çıkarmaktadır.

2.1.1.6. Kişi Kadrosunun Sayısı

Nurullah Çetin'in " Romanda az ya da çok sayıda şahsa yer verilmesinin sebebi nedir? Mesela bazı romanlarda toplumu alabildiğince geniş bir biçimde sergileyebilmek için çok farklı kesimlere yer vermek amacıyla bol miktarda kişi görevlendirilir. ”⁸²şeklindeki değerlendirmesine uygun düşecek biçimde yazarın romanlarının tamamında şahıs kadrosu oldukça kalabalıktır.

2.1.1.7. Romancıların Kişiler Karşısındaki Konumu

Yazarın romanda yer alan kişiler karşısındaki konumu oldukça önemlidir.

Romancı kişilerini yargılıyor mu, yoksa yargılamayı okuyucuya mı bırakıyor? Kişileri seviyor mu, onlara sevecenlik, şefkat ve merhametle mi yaklaşıyor, yoksa düşmanca hınç, kin ve öfkeyle mi yaklaşıyor? Taraflı davranmayarak onları salt oldukları gibi mi sunuyor?. ⁸³ diyen Nurullah Çetin, romancının konumunu belirlememizi sağlayacak temel soruları sıralar.

---

⁸² Çetin, age., s. 145.

⁸³ Çetin, age., s. 145.

Bir Gün Tek Başına

Vedat Türkali, romanda yer verdiği kişilere karşı tarafsız bir tutum sergileme çabası içindedir. Ancak, Türkali'nin kendi ideolojik tavrından yola çıkarak, örgütlenecek mücadele etmenin başarı getireceğine inanan bilinçli ve güçlü aydını temsil eden “Baba” ve işçi sınıfını temsil eden Hasan, Şevket, Faik, Remzi ve devrimci mücadelenin içerisindekilere daha olumlu bir yaklaşım sergilediği de göz ardı edilemez.

Sınıf kökeni gereği, iç ve dünya gereği, yani tarihimizin o anındaki sınıfsal yapısı gereği, hem böyle bir sağlam temelden hem de böyle bir temele sapına kadar inanmanın yiğit bilincinden yoksundur romanın anlattığı dönemde, ülkede öksüz, tek başına kalmış zavallı Kenan'lar!. . . Baba'lardır, Hasan'lardır, Günsel'lerdir o yolun yiğit savaşçıları... Emekçi aydınların savaşı hala aramızda olan Kenan tipinin sürekli eleştirisi ile yürür bugün de; yerine göre de özeleştirir olur o!⁸⁴

diyen yazar, “Baba, Hasan, Günsel” gibi kişilerle ilgili olumlu tavrını da ifade etmiş olur.

“Romanda açık seçik koymaktan kesinlikle kaçındım ya, ben Kenan tipini sevmem, karşıyım ona. Oysa birçokları özdeşleşiverdiler Kenan'la. Romana sevgileri, tattıkları acı mutluluk bundan geldi. Devrini kapatması gereken bir baş belası tipidir Kenan bence. ...”⁸⁵ diyen yazar, romanın sonunda Kenan'ın intihar etmesini sağlayarak, ondan kurtulmuş ya da onun devrini kapatmış olur.

Vedat Türkali, Kenan'ın karısı Nermin hakkında ise “Nermin aslında burjuva “mafya”sının güler yüzü. Meikleştikçe korkunçlaşır bence. Bu kavranılmamışsa romanın yansıtmaya çalıştığı bataklığın farkında değiliz demektir, burjuva konformizminin, kaba hazların özlemi içinde çürüyüşün...”⁸⁶ şeklinde değerlendirmelerde bulunur.

⁸⁴ Türkali, *Tüm Yazıları Konuşmaları*, s. 95.

⁸⁵ Türkali, age., s. 89.

⁸⁶ Türkali, age., s. 88.

Yazarın bu değerlendirmeleri romanda kişileri ele alış biçimine de yansır. Nermin, eğitimi, sadakati, kızına düşkünlüğü, kocası için yaptığı fedakârlıklar gibi pek çok olumlu özelliğine rağmen, romanda Kenan'ın iç dünyasındaki uzlaşmazlıkların başlıca nedenlerinden biri olarak görünür.

Bir Gün Tek Başına romanında dikkati çeken nokta, yazarın kişiler karşısındaki tutumunu, çoğunlukla onların toplumsal sınıflarına göre belirlemiş ve tarafsız kalma noktasında fazlaca başarılı olmadığıdır.

Mavi Karanlık

Vedat Türkali, romanda yer alan kişilere karşı tarafsız bir tutum sergileme çabasıdadır. Ancak yazarın burjuvaya, sahte aydına öfkesi, nefreti; işçilere, emekçilere karşı ise sevgisi ve olumlu tavrı belirgindir. Nergis'in annesinin tarihi eser kaçakçılığına bulaşması, İbrahim'in romanda daima olumlu bir kişilik yapısıyla karşımıza çıkması ve sonunda da onun için yeni umutların simgesi olabilecek İstanbul'a gitme kararı gibi olaylar yazarın kişiler karşısındaki konumunu yansıtır.

Yeşilçam Dedikleri Türkiye

Vedat Türkali roman kişilerine karşı tarafsız tutumunu sürdürme çabasında olmasına rağmen devrimci mücadele içerisinde olan, emekçi kesime olan sevgisini ve inancını bu romanda da yansıtmaya devam eder.

Yazar, küçük burjuva dünyaları içinde kendi bireysel çıkarlarından başka hiçbir şeyi önemsemeyen kişilere yönelik eleştirisini Gündüz, Emine, Fuat gibi kişiler aracılığıyla verir.

Vedat Türkali'nin ilaç sektöründe var olan problemleri film senaryosu ile gün yüzüne çıkarma ve halkı bilinçlendirme amacı içinde olan kahramanlara yönelik sempatisi gözlerden kaçmaz. Çünkü Türkali de toplumcu gerçekçi film senaryoları ile halkı bilinçlendirme gayesini gütmüştür.

Tek Kişilik Ölüm

Türkali, örgüt içerisinde olan pek çok kişinin kişisel hırsları ve aymazlıları uğruna pek çok fırsatı kaçırmış olmasını bir türlü hazmedemez ve bu üzüntüsünü her fırsatta dile getirir. Bu yaklaşımını romanda kişiler aracılığıyla yansıtır.

Bireysel çıkarları uğruna ülkede yaşanan siyasal olaylara sırt çeviren sözde aydınları da bu romanda da kişiler aracılığıyla eleştirir.

Güven 1-2

Komünist bir yazar olan Vedat Türkali İkinci Dünya Savaşı yıllarında yaşanan siyasal, toplumsal ve ekonomik açmazlara toplumcu gerçekçi bir tutumla yaklaşır. Komüntern-TKP ilişkisini, alınan kararları roman kişileri aracılığıyla eleştirel bir tutumla sergiler.

Yapılan vurgunları, Almanlarla, İngilizlerle, Amerikalılarla yapılan iş birliklerini, alınan rüşvetleri, varsıllaşma uğruna çevrilen oyunları, işkence ve kısımları vererek tarihsel bir sürece ışık tutar. İşçi, emekçi sınıfının özgürlüğü taraftarı olan Türkali, devrimci mücadeleye olan inancını eleştirel tutumuna karşın bir kez daha canlı tutar.

Kayıp Romanlar

Kendisini Komünist olarak tanımlayan Vedat Türkali, Kayıp Romanlar'da kalemini çağının gerçeklerine adayan aydın yazar kimliği ile romanda yer almaktadır. Marksist-Leninist bir ideolojiye sahip olan Türkali, romanda devrimci mücadelede namuslu ve onurlu bir şekilde tüm ulusların barışı uğruna mücadele edenlerin yanındadır. Oportünist bir yaşam içerisinde olanlara ise romanda yer alan kişiler aracılığı ile eleştirel bir tutum sergiler.

Yalancı Tanıklar Kahvesi

Marksist-Leninist bir ideolojiye sahip olan Vedat Türkali, Yalancı Tanıklar Kahvesi adlı son romanında da devrimci mücadeleye inanan ve bu uğurda her türlü tehlikeye göğüs geren namuslu insanlara olan inancını, insanlığı yoksulluğa ve yoksunluğa sürükleyen hâkim güçlere olan öfkesini yansıtmaktadır.

2.1.1.7. Okuyucunun Kişileri Görüşü

Nurullah Çetin, okuyucunun kişileri görüşünü belirlemek için şu soruların yanıtlanmasını ister: “Roman kişisi, okuyucuda nasıl bir duygu uyandırıyor? Okuyucu roman kişisine nefretle mi bakıyor, ona saygı mı duyuyor, acıyor mu? vb. Okuyucu, roman kişisiyle kendini özdeşleştirebiliyor mu? Yani onda kendi özelliklerini, duygu ve düşüncelerini bulabiliyor mu? Okur, kendini hep onun yerine koyabiliyor mu?”⁸⁷

Bir Gün Tek Başına

Romanda gerçek hayatta karşımıza çıkabilecek kişiler yer alır. Bu durum okuyucunun empati yapabilmesini kolaylaştırır.

Ülke Demokrat Parti tarafından yönetilir. İktidarda ise CHP vardır. Halk, demokratlar ve Paşacılar olarak ikiye ayrılmıştır. Ülke siyasi, ekonomik ve toplumsal olarak zor günler geçirmektedir. Toplumda duygu ve düşünceleri dile getirmek çok tehlikeli bir duruma dönüşmüştür. Kimse kimseye güvenmemektedir. Romanda ye alan kişiler de hep bir takip altında olduklarını hissettirirler. Bu durum birbirinden çok farklı tutum takınan roman kişilerini anlamamızı kolaylaştırır.

Romanın başkahramanı olan ve küçük burjuva aydınını simgeleyen Kenan, okuyucuda çok çeşitli duygular uyandırır. Okuyucu Kenan’ı zayıf ve güçsüz bulur. Ancak çoğu zaman Kenan’ın yaşamış olduğu ruhi bunalım ona acımamıza neden olur.

Vedat Türkali okuyucularda Kenan’ın yarattığı acıma ve sevmeye duygularına şu şekilde yaklaşır: “Toplumumuzun sosyoekonomik yapısı belirtilmeden, Kenan’ın

---

⁸⁷ Çetin, age., s. 146.

sınıfsal durumu ve asıl önemlisi bu durumu yaratan nedenler belirtilmeden; yani tekeli finans-kapitalin tefeci bezirgânlarla ortak ve Türkiye’yi bugünkü yazgısına iten oyunu açıklanmadan yermek de, sevmek de boştur Kenan’ı. ”⁸⁸

Üniversite’de tarih eğitimi alan, kısa bir süre öğretmenlik yapan ve daha sonra eşi Kenan’ın isteğiyle mesleğini bırakıp kızı Zeynep ve evinin sorumluluğu ile hayatını sürdüren Nermin’in neden kariyerini tamamen arkasına alıp bireysel kimliğinden vazgeçerek kendisini sadece ailesine adadığını ve bunun ne derece doğru olduğunu sorgulamamıza neden olur.

İstanbul Üniversitesi’nde felsefe eğitimi alan, işçi bir ailenin kızı olan Günsel, evli ve çocuklu bir adam olan Kenan ile gayr-i meşru bir aşk ilişkisi yaşamaktan kendisini alamaz.

Romanda kişilerle ilgili olarak, okuyucunun belki biraz yadırgayabileceği noktalar Nermin ve Günsel’le ilgilidir. Nermin’in kendisini evine, ailesine adamış tavrı ve Günsel’in ait olduğu toplumsal çevreyle de örtüşmeyecek şekilde gayri meşru bir ilişki yaşaması, okuyucunun empati yapmakta zorlanabileceği durumlardır. Yazarın Kenan’ı bu kadar ayrıntılı biçimde ele almasını, Nermin ve Günsel’in bu davranışlarını da anlamlandıran bir tutum olarak değerlendirmek mümkündür. Nermin’in de Günsel’in de bu davranış biçimlerinde Kenan “ asıl neden” olarak ele alınabilir.

Günsel’in ağabeyinin Kenan-Günsel ilişkisini onaylayan tavrı ise, yazarın tüm çabasına rağmen, okuyucu açısından yapay görülebilir. Yazarın bu tehlikeyi göze almış olması da yine, toplumsal sınıf çatışmaları ve devrimci mücadele ile ilgilidir.

Günsel ile Kenan’ın yaşamış olduğu bunalımlı aşkın getirdiği sıkıntılı sürecin roman kişilerini nelere sürüklediği okuyuculara yansıtılır.

Romanda yer alan ve bilinçli aydını simgeleyen “Baba” tipi, Türkiye’nin tarihi koşullarının anlaşılmasını ve gerçek aydınının ne yapması, nasıl bir süreci takip etmesi gerektiğini yansıtması açısından okuyucuda bir soru işareti oluşturur.

⁸⁸ Türkali, *Tüm Yazıları Konuşmaları*, s. 96.

Kendi çıkarlarını her şeyin üstünde tutan ve bu çıkarlar uğruna dönemin hâkim güçleriyle her türlü çıkar ilişkisine giren Rasim, Selim gibi kişiler de okuyucuda burjuva kesime, ya da bireysel faydacı anlayışa yönelik olumsuz duygulara sebep olur.

Yazar, kendi ideolojik tavrı ile ilişkili olarak, olumsuz bir yaklaşım sergilediği roman kişilerine karşı, okuyucuda da olumsuz bir duygu oluşmasını ya da tam aksi biçimde, kendisinin olumladığı kişilerin okuyucunun gözünde de olumlanmasını sağlamıştır.

Mavi Karanlık

Nergis'in anne ve babasının yaşamış oldukları çarpık ilişkiler sonucu ruhunda açılan yaraların etkisi ile yaşadığı trajedi sergilenir. Bu durum okuyucunun Nergis'in yaşamış olduğu çatışmaları anlamasını sağlar.

Romanda küçük burjuva aydınının temel kıymetleri olan tinsel arzular, para, yiyip içmek ve Bodrum'un güzelliklerinden ibaret olan yaşamları okuyucuda bu kişilere karşı olumsuz tutum oluşmasına yol açar.

Yeşilçam Dedikleri Türkiye

Olaylar, Refik, Gündüz ve Zühtü Bey'in yaşamış oldukları bireysel bunalımlar etrafında şekillenir. Yeşilçam'da ve ülkede yaşananlar, roman kişilerinin yaşamış oldukları çatışmayı belirginleştirir.

Gündüz ve Refik okuyucuda sempati ve acıma; Zühtü Bey ise kızgınlık uyandırır.

Tek Kişilik Ölüm

Doktor Gülşen'in, örgütten atılmasına rağmen nefret söylemlerine girmeyip örgütü sağlam temellere dayandırarak eleştirmesi, okuyucuda, onun gerçekliği ve tutarlılığı ile ilgili soru işaretleri uyandırabilecek noktalardır.

Nazif, Fehmi Bey, Profesör ve karısı, Zekiye gibi kişilerin ise kendi bireysel çıkarlarına bağlı yaşam şekilleri okuyucuda acıma ve kızgınlık uyandırır.

Güven 1-2

Bireysel çıkarları uğruna yasa dışı pek çok işe bulaşmış olan Eşref Bey, Hüsnümelek Bey, Kurtdoğan Paşa, Galip, Nazif, Mithat, Sait ve daha niceleri okuyucuda nefret duygularını oluşturur.

İşçi emekçi sınıfın kurtuluşu uğruna devrimci mücadelede yer alan, işkenceye, kıyım maruz kalan kişiler ise yazarın tutumu sayesinde okuyucuda saygı uyandırır.

Kayıp Romanlar

Nahit Kotar ve arkadaşlarının, ulusların kardeşliği ve kültürel mirasın özgür bir şekilde devam ettirilmesi amacıyla BİRARADA adlı sosyal projeleri, ütöpik olsa da okuyucuda bir inanç ve güven oluşturur.

Faili meçhul cinayetler, takipler, polis-mafya ilişkisi ise insanlığı yozlaştırdığı için okuyucunun tepki duymasına neden olur.

Yalancı Tanıklar Kahvesi

1970'li yıllarda yaşanan siyasi ve toplumsal süreci yansıtan olaylar etrafında şekillenen roman, okuyucuların o dönemi anlamasına ışık tutar. Roman kişilerinin yaşamış olduğu bireysel bunalımları ve çatışmaları ülkenin içinde bulunduğu tarihsel süreç paralelinde anlamlandırmasını sağlar.

Vedat Türkali, okuyucuyu, kendi algıları doğrultusunda yönlendirebilen, roman kişilerine yönelik olumlu ya da olumsuz duygularına onları da ortak etmeyi başarabilmiş bir yazardır.

2.1.2. KİŞİLERİN SINIFLANDIRILMASI

2.1.2.1. Merkezi Kişi

Merkez kişi romanda önemli bir konuma sahiptir. Merkez kişinin romanda temel kişi, başkişi, esas kahraman, asıl kahraman, protagonist gibi pek çok karşılığı vardır. Merkez kişi romanın genelinde varlığını sürdürür. Romanda yer alan diğer kişiler merkez kişiye göre hareket ederler. Merkez kişi olay örgüsünün şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir. Nurullah Çetin, “merkez kişi” yi şu şekilde açıklar:

“Temel kişi” (figür), “başkişi”, “esas kahraman”, “asıl kahraman”, “protagonist” gibi karşılıkları var. Birincil konumda olan bu kişi, romanın genelinde ya da çoğu bölümlerinde yer alır. Genellikle özne durumunda olup, diğer kişiler de ona göre nesne konumundadırlar. Bazen de edilgen bir konumu olmakla birlikte yine romanda merkezi bir konuma sahiptir. Diğer kişiler, merkezi kişiye göre tavır alırlar, onun etrafında dönerler, bir şekilde ona bağımlıdırlar ya da onunla mutlaka bir ilişkileri vardır. İster etken ister edilgin konumda olsun merkez kişi, sürükleyicidir, olayların kendi etrafında yoğunlaşmasına ve organik bir bütünlük oluşturmasında yani romanın başı sonu belli bir kompozisyon oluşturmasında kaynaştırıcı, çekici toplayıcı bir rolü vardır⁸⁹

Mehmet Tekin’in de “merkez kişi”yi romanda yer alan diğer kişilerden daha önemli kabul eder. Merkez kişi romanın varoluş sebebidir. Roman okuyucuları romanda yer alan merkez kişinin ahlaki ve felsefi tutumundan etkilenir. Zaman zaman bu tutumu eleştirir.

Bir romanda “yapıyı oluşturan unsurların merkezi” konumunda bulunan kişiye, “başkişi” veya daha yaygın bir nitelemeyle “asıl kahraman” (protagonist) denir. O, romanın genel yapısında yer alan diğer kahramanlardan farklı bir rol ve işleve sahiptir. Okuyucunun en çok ilgi duyduğu, sevinç ve kederlerini paylaştığı, ahlaki ve felsefi tutumunu benimseyip veya reddettiği, yerine göre öykündüğü, yerine göre özdeşleştiği kahraman, odur. Başkışiler: “Romanda en ilgi çekici soruların ortaya atılmasına hizmet eden araçlardır;

⁸⁹ Çetin, age., s. 146.

*bizde inanç, sempati ve ani değişiklikler yaratır, bütün romanda ifade edilen ahlak felsefesinin somutlaştırılmasına hizmet ederler. Bu anlamda roman başkışileri, romancının esas ürünleridir, romanın varoluş sebebidirler; roman onlara hayat vermek için yazılır.*⁹⁰

İsmail Çetişli de merkez kişinin hikâye, roman ve tiyatro gibi anlatılarda olay örgüsünün gelişip şekillenmesinde önemli bir konuma sahip olduğunu dile getirir.

*Asıl kahraman, hikâye, roman ve tiyatrodaki olay örgüsünün başlayıp gelişmesi, şu veya bu istikamette şekillenmesinde en önemli ve birinci derecede rol oynayan kahramandır. Çoğu zaman eser, bu kahramanın merkezinde şekillenir. Diğer kahramanlar hep onun etrafında yer alır ve onunla olan ilişkileri ölçüsünde değer kazanırlar. Ayrıca asıl kahraman, eserde ele alınıp işlenen tema ve konunun gerçekleştirilmesi veya vurgulanmasında asıl yükümlü durumundadır. Okuyucuya iletilmek istenilen mesajın, eserin itibari dünyasında savunulması, hayata geçirilmesi de onun sorumluluğundadır. Bunun için ona tematik güç de denilir.*⁹¹

Merkez kişi romanda bir arzu ya da ideali gerçekleştirmek ister. Ancak merkez kişinin karşısında duran, karşıt kahraman olarak da adlandırılan antogonist kişi bu duruma engel olur. Bu nedenle merkez kişi ve antogonist kişi arasında bir çatışma yaşanır.

*Romanda aksiyonu sürükleyen kişiye başkahraman ya da protogonist denir. Souriau bu karaktere tematik güç der. Başkahramanın görevi belli amaca ulaşmak, bir arzu ya da ideali gerçekleştirmektir. Karşıt kahraman ya da antogonist başkahramanın karşısında duran kişidir. Romancı okuyucunun dikkatini çekmek için genellikle başkahraman ile karşıt kahraman arasında bir gerilim/ çatışma yaşatır. Çatışma dışarıdan olabileceği gibi, kişinin kendisi-benliği de olabilir.*⁹²

Philip Stevick, roman sanatını oluşturan ve roman incelemelerinde önemli bir yer teşkil eden anlatı unsurları incelemesinde merkez kişinin önemini vurgular.

⁹⁰ Tekin, age., s. 84.

⁹¹ Çetişli, age., s. 70.

⁹² *Hece Türk Roman Özel Sayısı*, s. 180.

Merkez kişinin romanın en önemli karakteri olduğunu dile getirir. Araştırmacı merkez kişinin romanın varoluş sebebi olduğunu ve pek çok konunun somutlaştırılmasındaki öneminin altını çizer.

Bazı karakterler, bütün boyutlarıyla aydınlatıldıkları halde, ötekiler gölgede kalabilirler, bir başkaları da bilinç alanımıza girip çıkarlar. Bununla beraber, kolaylık olsun diye, roman karakterlerini üç kategoride incelemek mümkündür. En önemli karakterler, başkişiler (protagonist) dir; başkişiler, iç dünyaları ve hayatları en ayrıntılı bir şekilde belirten karakterlerdir. Bunlar daha canlı olmasa da, daha karmaşık bir şekilde, hikâyenin akışı içinde çatışmalar ve değişme süreçleri yaşayan, tepkilerimizi sürekli ve tam olarak yönlendiren karakterlerdir. Başkişiler romanda en ilgi çekici soruların ortaya atılmasına hizmet eden araçlardır; bizde inanç, sempati ve ani duygusal değişiklikler yaratır, bütün romanda ifade edilen ahlak felsefesinin somutlaşmasına hizmet ederler. Bu anlamda roman başkişileri, romancının esas ürünleridir, romanın varoluş sebebidirler; roman onlara hayat vermek için yazılır.⁹³

Olay örgüsünün gelişip şekillenmesinde önemli bir yer teşkil eden başkahraman, romanın merkez kişisidir.

Bir Gün Tek Başına

Romanın merkezi kişisi Kenan'dır. Kenan, romanda edilgen bir konuma sahip olmakla beraber romanın temel kişisidir. Romanın diğer kişileri Kenan etrafında şekillenirler.

Roman on dört yıldır Nermin ile evli olan ve bu evlilikten bir kızı olan Kenan'ın, 1959 sonbaharında tekdüzeleşmiş evliliğini ve öğrencilik yıllarında, devrimci kimliği nedeniyle, müdüriyette yediği bir iki tokattan sonra çizgisinden sapıp korunaklı bir yaşamı tercih etmiş olmasını sorgulaması ile başlar. Mutsuzluğu ve huzursuzluğu içselleştirmiş ve sınırlı bir çevre ile ilişkide olan Kenan, Günsel ile tanıştıktan sonra hem içsel dünyasında hem de somut yaşamında farklılaşmalar başlar.

---

⁹³ Stevick, *Roman Teorisi*, s. 173.

Mavi Karanlık

Romanın merkez kişisi, Nergis'tir. Roman boyunca Nergis kendi iç dünyası, ailesi ve sosyal çevresi hakkında bilgi verir.

Nergis, sevgilisi Korhan'ı ölümden kurtarmak için anne tarafından uzak bir tanıdıklarının Bodrum'daki yazlık evine getirir. Nergis'in eski sevgilisi Özgür de Hollandalı sevgilisi Hanna ile Bodrum'dadır. Nergis, Özgür ile olan ilişkisini aslında kendi içinde tam olarak bitiremediğini düşünür. Korhan ve Özgür arasında çatışma yaşar. Romanın sonunda aslında Korhan'ı sevdiğini anlar. Özgür'ün onu geçmişte terk edişini hazmedememiştir. Ancak Özgür ile Bodrum'da tekrar bir ilişki yaşadıktan sonra bu gerçeği anlar.

Yeşilçam Dedikleri Türkiye

Romanın merkez kişisi, yoktur. Refik ile Yeşilçam dünyası, Gündüz ile 12 Mart sonrası ve 1980 öncesi ülkenin siyasi yapısı, Zühtü Bey ile ise muhafazakâr-milliyetçi dünya görüşünün altında yatan çelişkiler ve kabuk tutmuş yaralar sergilenir.

Olaylar, Refik, Gündüz ve Zühtü Bey etrafında şekillenir.

Tek Kişilik Ölüm

Romanın merkez kişisi, Nazif'ir. Nazif, karısı Gülşen ve arkadaşı Müslim'le devrimci mücadele içerisinde iken tutuklanır. Bu tutuklulukta çarçabuk yılgınlığa düşer. Müslim'i ele verir. Pişmanlık yasasından yararlanarak serbest kalır. Karısı Gülşen bu nedenle ondan boşanır. Yeni bir düzen kurar. Ancak sığındığı bu korunaklı düzen oğlu Levent'in silahlı bir eyleme karışmasından sonra bozulur. Oğlunu ziyaret etmek için cezaevine gider. İşte bu süreçte bilinçaltının derinliklerinde kalmış pek çok olay gün yüzüne çıkar.

Güven 1-2

Romanın merkez kişisi, Turgut'tur. Bir grup arkadaşıyla TKP'yi arar. Rahmi Usta vasıtasıyla bir süre sonra arkadaşlarıyla örgüte kabul edilir. Devrimci mücadele içerisinde yer alır. Bu uğurda çeşitli işkencelere maruz kalır; ancak davasından vazgeçmez. Roman boyunca ruhunun derinliklerinde kabuk tutmuş yaralara şahit oluruz. Yaşamış olduğu içsel çatışmalar tarihsel ve sosyal süreçle paralel bir şekilde verilir.

Kayıp Romanlar

Romanın merkez kişisi Marksist bir ideolojiye sahip Doktor Nahit Kotar'dır. Yetmiş sekiz yaşında olan Doktor Nahit Kotar, otuz sekiz yıl süren siyasi sürgünden İstanbul'a kesin dönüş yapan yurtsever bir aydındır.

Yalancı Tanıklar Kahvesi

Romanın merkez kişisi, sol görüşlü Felsefe öğrencisi Muhsin'dir. Arayış içerisinde, bireysel bunalımlar yaşayan, ülkenin geçirdiği sallantılı süreci ruhunda hisseden yalnız ve mutsuz biridir.

2.1.2.2. Tip

“Tip” kavramı pek çok araştırmacımız tarafından ele alınmıştır. Bu konuda çok çeşitli açıklamalar vardır.

“Yunanca “typos”. Çoğaltma, kalıp, basım için temel örnek demektir.... Tip, temsilcisi olduğu sosyal grubun medeniyet, kültür ve dünya görüşünün adeta bir sisteme kavuştuğu kişidir. ”⁹⁴ diyen Nurullah Çetin, romanda yer alan kişilerin tip olarak kabul edilmesi için tipin içinde bulunduğu sosyal grubu temsil etmesi gerektiğini dile getirir.

---

⁹⁴ Çetin, age., s. 147.

Toplum değerlerini yansıtan tip romanda önemli bir işleve sahiptir:“Tip diye nitelenen kişi, toplumsal kimliğiyle “temsili” bir nitelik taşır. O kendinin dışında kalan değerlerin temsilcisidir.”⁹⁵

Lukacs tipi, “sosyal ve tarihsel koşulların belirlediği” bir şahsiyettir. ⁹⁶ şeklinde tanımlar. Tipin tarihsel ve sosyal olayların sonucunda ortaya çıktığını dile getirir.

Mehmet Kaplan ise tipi “muayyen bir toplumda toplumun inandığı temel kıymetleri” temsil eden şahsiyetler olarak görür. ⁹⁷

Murat Belge de romanda yer alan tiplerin bireysel özelliklerinden ziyade temsil görevi üstlendiklerini ifade eder.

.... bireysel özelliklerinden, yani çeşitli huyları, davranışları, duygulanış ve düşünüş biçimleri, içsel gelişim ve değişmelerden pek fazla söz edilmeyip, daha çok dıştan görünüşüyle ele alınan, nesnel şekilde gösterilen, benzerlerinin temsilciliğini yapabilmek için genel niteliklerle donatılmış, öncelikle toplumsal gerçekliğin bir kesitini yansıtan ve iddiaya göre bu arada kendi hayatını yaşamaya pek fırsat bulamayan kişidir. ⁹⁸

Ferdi olmaktan ziyade başkalarında da var olan özellikleri temsil eden tarihsel ve sosyal koşulların belirlediği kişilerin tip olduğunu ifade edebiliriz.

Bir Gün Tek Başına

Nurullah Çetin tipleri konularına, yapılarına göre sınıflandırır. Romanda konularına göre sosyal ve zihinsel tipler; yapılarına göre de yüceltilmiş ve nihilist tiplerin yer aldığı görülmektedir.

Sosyal tipler: Topluma bağlı ve toplum kaynaklı, kişilerin doğuştan getirdiği değil, sosyal şartlar nedeniyle sonradan çıkmış olguları, durumları, olayları, duygu ve düşünceleri temsil eden tiplerdir. Ortak özelliklere sahip belli

⁹⁵ Tekin, age., s. 99.

⁹⁶ Tekin, age., s. 99.

⁹⁷ Tekin, age., s. 100.

⁹⁸ Belge, *Edebiyat Üstüne Yazılar*, s. 23.

*sosyal zümrelerin temsilcisi olan tipler. Bu kişilerin bireysel sorunlarından çok, ortak sosyal sorunları gündeme getirir.*⁹⁹

Bir Gün Tek Başına romanı sosyal tipler açısından oldukça zengindir. Romanda işçi sınıfını temsil eden işçiler, aydın kesimi yansıtan Baba, devrimci mücadele içerisinde yer alan üniversite öğrencileri, Günsel'in hiç evlenmemiş emekli tarih öğretmeni teyzesi Nahide Hanım, Nermin'in annesi Melahat Hanım sosyal tiplerdir. Nermin ve Refüş ise küçük burjuva sınıfının tipik kadın temsilcileridir.

Romanda yer alan ve "Baba" lakabıyla çevresinde tanınan ve sevilen Reşit Ataşlı, işçi sınıfıyla bütünleşmiş, yıllarca hapislerde yatmış ve sürgün hayatı yaşamış sosyalist ideolojiye bağlı bir aydın tipinin temsilcisidir. Vedat Türkali "Baba" tipini gerçek hayatta yaşayan Doktor Hikmet Kıvılcımlı'dan esinlenerek yaratır.

Baba yüceltilmiş bir tiptir. Nurullah Çetin, "yüceltilmiş tipi" şu şekilde açıklamaktadır:

*Yüceltilmiş Tip: Buna "idealize tip" de denir. Yazarın ana izleğe bağlı kalarak kendi kafasında biçimlendirdiği kusursuz bir tip olup; romancının düşünce ve duygularını dile getiren ve temsil eden bir kişidir. Bu tip, yazar tarafından olumlanan değerleri, fiilleri, duygu ve düşünceleri savunarak, yaşayarak temsil eden biridir. Dini, milli, ideolojik, felsefi ya da başka bazı sosyal nitelikli değerleri taşır. Bu değerler adına yerine göre mücadele ederek üstün fedakârlıklarda bulunabilen kahraman bir kişidir.*¹⁰⁰

Baba, topluma kitaplarıyla, düşünceleriyle yol gösteren biri konumundadır. Romanda bireysel problemleriyle yer almaz. Kendisini davasına adayan bir tiptir. Ülkesinin çıkarlarını her şeyin üstünde tutan biridir.

Baba'yı öğrencilik yıllarından tanımakta olan Kenan, iç monolog yöntemi ile şöyle tanıtır: "Her sözünü böyle "ya evlat"la bitirirdi. Yine sürgünde midir ki? Şimdi 70'inde falan olmalı. Beyaz saçları, kösemsi buruşuk yüzü, ışıklı alnı, küllerin

⁹⁹ Çetin, age., s. 155.

¹⁰⁰ Çetin, age., s. 149.

örtemediği bir kıvılcım gibi parıldayan gözleri, ufak tefek yapısını aydınlatır, bir görkem kazandırır. Elli yıldır savaşıyor adam. ”¹⁰¹

Kenan vasıtasıyla Baba'nın inançlı, kararlı ve mücadele ruhunu her daim güçlü tutan bir tip olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda Baba'yı fiziksel özellikleri açısından tanıma fırsatı yakalanır.

Kenan, Günsel ile tanıştıktan sonra Baba'yı Günsel'in de tanıdığını öğrenir. Kenan, Günsel vasıtasıyla yıllar sonra Kocamustafapaşa'da karısı Hatice Hanım ile birlikte yaşayan Baba ile tekrar bir araya gelme fırsatı yakalar.

“Baba” çevresinde saygı uyandıran biridir: “Benim hocamdır o, dedi Kenan. Her şeyi o duyurdu bize ilk kez... Günsel saygılı bir sessizlikle önüne baktı. -Kimin hocası değildi ki o?..dedi. ”¹⁰²

Kenan, Günsel ile birlikte Baba'yı ziyarete gider. Baba'yı yıllar sonra tekrar gören Kenan, şöyle tasvir eder: “Bembeyaz saçları, kırışıklıkları iyice artmış alnı, fosforlu gibi parıltısı ile yüzündeki bütün yaşlılık anlamını siliveren yeşil gözleri, yuvarlak, güçlü çenesi, geniş omuzlu sağlam yapısı ile Baba... ”¹⁰³

Baba'nın, hayvanları, hele kedileri çok sevdiğini duymuştu Kenan. Bu bahçeye bakan pencereler, eski kitap dolu raflar, kucağındaki kedisiyle kerevete yaslanmış ihtiyar, her şeyiyle bizden bir tablo gibi geliyordu Kenan'a. İhtiyar konuşmaya başlayınca, bütün bu eksiklik, tutuculuktan arınmış, soylu, köklü, dipdiri bir yeniye dönüşüveriyordu sanki... ”¹⁰⁴

Kenan, Baba'yı dinlerken Baba onda şu duyguları hissettirir: “Kimi için için, kimi alev alev, ama hiç sönmeden sürekli yanan bir ateş gibiydi ihtiyar. Biraz sokulmanız yetiyordu ısınmanız için. İçindeki güvensizliğin yerini, daha pek tanımlayamadığı güçlü bir direnç almıştı Kenan'ın. ”¹⁰⁵

¹⁰¹ Türkali, *Bir Gün Tek Başına*, s.12.

¹⁰² Türkali, age., s.108.

¹⁰³ Türkali, age., s.117.

¹⁰⁴ Türkali, age., s.119.

¹⁰⁵ Türkali, age.,s.127.

Baba, çok okuyan, düşünen, yazan zihinsel bir tiptir. Nurullah Çetin “zihinsel tip” ile ilgili şu şekilde bilgi verir:

“Zihinsel Tipler: Entelektüel tipler. Bunlar zihinde, düşünceyle, sanatla, edebiyatla, felsefeyle, dinle yani genel anlamda zihin faaliyetleriyle ilgili değerleri temsil eden tiplerdir. Doğuştan getirilen değil; sonradan elde edilmiş soyut değerleri temsil eden tiplerdir.”¹⁰⁶

Ülke 1960’a doğru giderken yaşananlar can sıkıcı hale gelir. Demokrat Parti 1950’den beri iktidardadır. 1950-1954 seçimlerinde iktidar kimliğini muhafaza eder. 1957 seçimlerinde oy oranının düşmesine rağmen çoğunluk sistemiyle tekrar iktidar olur. CHP ise muhalefet partisi olmaya devam eder. Halk Demirkıratlar ve Paşacılar olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Adnan Menderes, partisinin gücünü korumak ve halkın desteğini yitirmemek için Vatan Cephesi adlı bir örgüt kurar. Baba, yaşanan bu zor dönemi Osmanlı Devleti ve Atatürk dönemine kadar götürerek paralellikler kurar. Bu teorilerini onu ziyarete gelen işçilerle, aydınlarla paylaşır. Yaşanan bu zorlu süreci tarihten benzerlikler kurarak örneklendirir. Baba’ya göre Türkiye, yabancı ülkelerin sömürgesi olmaktan kurtulamaz. Tarih adeta tekerrürden ibarettir:

-Yeni bütçe dolayısıyla istatistikleri karıştırıyorum bugünlerde. Sayılara bakıyorum. Tıpkı Osmanlı'nın son günleri... Sığınmışlar düvel-i muazzamaya. Ağzının içine, eline bakıyorlar. Süründürmeye bayılıyorlar onlarda... Ne ondurur, ne güldürürler. Yüz yıla yakın var ki, ülkede dönemselleşti bu. Tam böyle anlarda, birilerinin ayranı kabarır. Duman ederler ortalığı... Vatan, millet derken bir bakarsınız eski hırsızlar yine yerlerini almışlar. Bir tür oyun. Tefeci-bezirgân, finans-kapital ortaklığının indi bindi oyunu.¹⁰⁷

Baba, ülkenin içine düştüğü durumdan tedirginlik duymaktadır. Dönemin siyasi yönetiminden ve zihniyetinden memnun değildir. Kurtuluşu bilinçli namuslu askerde arar. Bu durumu şu şekilde eleştirir:

-Ayrı bir durum vardı ortada, dedi. Mustafa Kemal komprador burjuvaziye vurdu. Pre-kapitalist tefeci-bezirgân yapıyı değiştiremedi.

¹⁰⁶ Çetin, age., s. 158.

¹⁰⁷ Türkali, *Bir Gün Tek Başına*, s.121-122.

Devletçiliğimiz, hangi iyi niyetle yapılmış olursa olsun, bu zümrelerin egemenliğini pekiştirmekten, göbeklerinden bağlı oldukları finans-kapitali semirtmekten başka işe yarayamazdı. İş Bankası'nın gücü buradan geliyor. Ne görüyoruz bugün? En geri tefeci-bezirgân zümrelerle, kapitalizmin en son aşamasının emperyalizmin, kucaklaşıp tepindiği bir ülke... finans-kapital saltanatı. İş Bankası grubunun baş mimarı Celal Bey'in başta bulunması rastlantı değil... Kim verdi bu fırsatı onlara? Tarihin iki büyük avallığı: Birincisi –yağmaya katılmış, suç ortaklığı etmişleri bir yana bırakırsak-yönetimi elinde tutan sivil, asker bürokratların dar görüşlülüğü, bir soy kafasızlığı, ikincisi harpten hemen sonra ülkeye yöneltmiş Stalin, Molotof politikası... Bunlar olmasa bu yola düşmeyecek miydi bu tefeci-bezirgân, finans-kapital toplumu? Tarihte zorunluluklar da vardır sorumluluklar da...

-Perşembenin gelişi çarşambadan belliydi ya, ülke daha böylesine apaçık vatan satıcılarına kaptırılmamıştı. Bu atom çağında, Amerikan üsleriyle donattılar ülkeyi. Şaka değil bu iş!. . Birkaç yıl önce Bulganin'in bir mesajı vardı bunlara; biliyorsunuz, üç tane hidrojen bombası bizi millet olarak haritadan silmeye yetiyor.

Bir süre dalgın sustuktan sonra:

-Belki namuslu askerlerimizin gözlerini açar bu gidiş, dedi. Tek umut onlarda görünüyor.¹⁰⁸

Baba'nın "tek umut" olarak askeri görmesi, romanın sonunda darbenin yapılması ile somut olarak gerçekleşecektir. Baba'nın diğer değerlendirmeleri ile birlikte bu durum da, yazarın Baba ile arasındaki fikri yakınlığın bir göstergesidir.

Baba, aydınların halk ile birleşip örgütlü bir şekilde mücadele etmeleri gerektiği inancındadır. Aydınların, arkalarını halka yaslayarak güçlü ve başarılı olacaklarını savunur. Ancak ona göre aydınımız halk ile kaynaşıp birleşmediğinden bir süre sonra yığıla düşer ve bu yüzden tek başına kalır. Bu durumun da bilinçli bir şekilde yapıldığını söyler:

¹⁰⁸ Türkali, age., s.122-124.

-Ben gerçekten acırım aydınlara, dedi. Çıkarlarını aştıkları da görülmüştür. Fakat yiğitlikleri, özverileri de yürekler acısıdır. Hiç değilse bir süre çırpınır durur, zavallılıklar!..Sonunda bakarsınız bezmişler, ya da çürümeye başlamışlar. Nedeni öyle basit ki ancak bizim aydınımız göremez onu... Sınıf yoktur ardında... Karıştırmayın sakın... Ülkede sınıf yok değil, bizim aydınlarımız sırtını vermesini bilmez sınıfa... Dramı da bu... Toplumu sınıflar değiştirir, kişiler değil ki... Tek başlarına uğraşır durur zavallılıklar. Düşman kurnaz. Okul kitaplarını bile hep, tek başına aydının yiğitliklerine övgü ile doldurmuştur. Namık Kemal, Tevfik Fikret... Bir gün Nazım'ı da böyle bir övgüyle budayıp kitaplara sokarlarsa şaşmayın!

Acı bir gülümsemeyle baktı, sonra yavaşça ekledi:

-Devrimci teori, ancak devrimci sınıfla birlikte çözüm getirir. Neyiz ki biz, ardımızda sınıfımız olmazsa?..¹⁰⁹

Romanın adından da yola çıkarak, Baba'nın vurguladığı "tek başına" kalma durumunun Kenan ile ilgili bir gönderme taşıdığı da göz ardı edilemez.

Baba, bu düşünceleriyle, genel kanının aksine Nazım, Tevfik Fikret, Namık Kemal gibi isimleri övgüyle anmanın, onları ait oldukları sınıflardan bağımsız olarak ele almak anlamına geldiğini ve böylelikle tüm bu isimlerin aslında değersizleştirildiğini ifade eder.

Aydınların halktan kopukluğu, uzaklığı Türk romanında sıkça dile getirilen bir durumdur. Bir Gün Tek Başına'da aydının işçi sınıfına uzaklığı vurgulanırken Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun "Yaban" adlı romanında aydının köylüye uzaklığı karşımıza çıkmaktadır:

"Ahmet Celal, Anadolu köylüsünün yobazlığından, kabalığından, sinikliğinden hep Türk aydınına sorumlu tutar. Köylüyü aydının eseri olarak görür. Aydınların köylüyü anlamak, dinlemek için hiçbir çaba göstermediklerini, onunla hiç ilgilenmediklerini söyler. Kendisinin de bu aydınlardan biri olduğunu itiraf eder."¹¹⁰

¹⁰⁹ Türkali, age., s.124-125.

¹¹⁰ Akyüz Sizgen, "Mithat Cemal Kuntay ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Romanlarında İstanbul, s. 45.

Baba, emekçi halkın da oynanan oyunlarla doğruyu bulamadıklarını ve örgütlenemediğini dile getirir ve seçilen yolun kimliğimizi yansıttığını dile getirir:

-Tefeci-bezirgân, finans-kapital saltanatı öylesine bir baskı yarattı ki ülkede, emekçi sınıfları, işsizlik, yoksulluklarıyla bile yolunu bulamıyor bir tür. Bu gerçek. Bizim sınıfa dayanma çabamızın teori planından pek öteye gidemeyişi de bu yüzden. Burda iki yol çıkar karşımıza. Ya sorunu böyle koyup işi pratiğe geçirmenin umudu, uğraşyla güçleniriz ya da bir çöküntüye kaptırırız kendimizi. Yapacağımız seçim kişiliğimizi belirler.¹¹¹

Baba, aydın kesimin halk ile bir dayanışma içerisinde olarak daha güçlü, daha inançlı ve daha kararlı bir şekilde yoluna devam edeceğini vurgular. Ona göre, aydının halkla bütünleşmesinin önünde önemli engeller vardır. Bu engeller devlet baskısı, düzenden ibaret de değildir:

On üçüncü yüzyıldan sonra halkından kopmuş Türk aydını. İşin acı yanı, ilerici aydında kopuk bugün halktan. Yalnız devlet yasakları, düzenin baskısı ayırmıyor bizi halkımızdan, yapımızla da ayırıyor; duygumuzla, düşüncemizle, inançlarımızla, belki en önemlisi dilimizle ayırıyor. 700 yıldır ayırıyor. Ülkücü, eylemci, halkçı aydının en yüce örneğini vermiş Türk halkı. Türkmen hocasını, Yunus Emre'yi çıkarmış. En soyut kavramları, düşünceyi nasıl iletmiş halka! . Ne inançtır, ne güvençtir o, halkın diline, anlama, kavrama yeteneğine! . Bugün, yüzlerce yıl sonra, onun bıraktığı, başlattığı yerden yola çıkacağız yeniden. Arada tükenip giden yüzlerce yılı düşünün.¹¹²

Baba, Kurtuluş savaşından sonra yapılan ilke ve inkılâplarla halk ile aydın kesimin birbirine daha da yabancılaştığını düşünür. Batı'ya sırtını dönen Atatürkçü aydınımızla, hala geleneklerini muhafaza eden halk arasında ayrımlar daha da güçlenmiştir. Baba, Demokrat Parti'nin bu durumdan istifade ederek halka yakınlaştığını dile getirir. Devrimci mücadelenin halk ile el ele verilerek yapılacağına olan inancını şu şekilde savunur:

Batı kapitalizminin geliştirdiği toplumlara özenen, o ekine, ürüne, o yaşama bağlı, vurgun ATATÜRKçü aydınımızla halk arasında

¹¹¹ Türkali, *Bir Gün Tek Başına*, s.126.

¹¹² Türkali, *age.*, s.450-451.

Osmanlı'dakinden daha büyük uçurum var şimdi. Bir de iyice ortaya dökülen yaşantı biçimi, kadın-erkek ilişkilerindeki zıtlık, ahlak sorunu, din sorunu bindirdi. Devrimler yaptı Atatürkçü aydınlarımız!..Bir tek devrim, temelde devrim, gerçek devrim yapabilseydi ya, halkla el ele verip. Halkı ekonomik özgürlüğüne kavuşturacak devrim. Değişmeyen tefeci-bezirgân, finans-kapital düzeninde çiğnenen, ezilen sömürülen halkın, şapka giymeye, Latin harfini kullanmaya, kızını okula göndermeye, karısını çarşafsız gezdirmeye zorlanması, bunları savunan aydınla halkı kanlı bıçaklı etmekten başka ne sonuç verdi? Öyle bir tefeci –bezirgân, finans-kapital oyunu ki kötü şeyler diyemiyoruz bunlara işin kötüsü!. . Demokratlar on yıldır bu oyunun ürününi devşiriyor. Köksüz, temelsiz ülkede aydınlar; kendi kendilerine... Düzene başkaldıran ormana kaçır sıkıştı mı; saklanmak, güçlenmek için. Orman halktır burada. Kaçacak, sığınacak ormanı yok bizim aydınının. Tefeci-bezirgan, finans-kapital kılıcının gölgesinde yaşamak zorunda.¹¹³

Baba, halkı küçümsemez onları dinler. Onlara sabırla gerçeği göstermeye çabalayan bilinçli bir aydındır. Temelde savunduğu ve inandığı şey devrimci mücadelenin ancak bilinçli bir örgütlenmeyle gerçekleştirilebileceğidir: “-Yetti dağınıklık. -Herkes bir köşesinden kaldırmalı, derdi Baba. -Örgütsüz hiçbir şey olmaz...Yiğitlikler yapmışsın, dayanılmaz acılara katlanmışsın, ölmüşsün tek tek, bir örgüt içinde olmadıysa bunlar, boş.... -Kimsenin kimseden haberi bile olmaz. - Birikim de yapamazsın. -Çektiğinle kalırsın. -Aydınlarımızın çilesi işte...”¹¹⁴

Bir süre sonra Baba, karaciğer kanserine yakalanır ve durumu giderek ağırlaşır. Ancak buna rağmen işçilerle ve devrimci aydın kesimle bir araya gelmekten, tartışmaktan geri kalmaz. Romanın sonlarında Birinci Şube'ye çağrılan Baba hakkında yeniden sürgün kararı çıkarılır. Onunla, ilgili olarak verilen bu karar, düzenin Baba gibi gerçek ve muhalif aydınlara katlanamadığını gösterir.

Romanda tip olarak gösterebileceğimiz bir diğer kişi ise Günsel'in ağabeyi Hasan'dır. Günsel, ağabeyi Hasan'a büyük bir sevgi ve saygıyla bağlıdır. Hasan'ı Günsel vasıtası ile tanıma fırsatı buluruz. Günsel ağabeyi Hasan'ı devrimci mücadele içerisinde yer alan şakacı, tatlı bir adam olarak tanıtır.

¹¹³ Türkali, age., s.457.

¹¹⁴ Türkali, age., s.218-219.

Hasan, ortaokulda okurken eğitimini yarıda bırakır. Elektrik teknisyenidir. Muğla'da iki yıl Genel Güvenlik gözetimi altında sürgün hayatı yaşamıştır. Hasan, 1936'da, 1944'te, 1951'de tutuklanmıştır. Baba ile uzun yıllar hapislerde yatmış, çeşitli işkencelere maruz kalmışlardır. Hasan'ın karısı Gülsüm, onu ve oğlu Turgut'u bırakarak başka bir adama kaçar. Hasan çevresi ve özellikle işçi kesim tarafından sevilen, sayılan biridir.

İşçi sınıfını temsil eden Hasan, devrimci mücadeleye yürekten inanmış ve bunu da pratiğe dökmüş biri olarak çizilir. Bu düşüncesini şu sözünde görmekteyiz: "Devrimci pratikte başardığı işle belli olur."¹¹⁵

Hasan da ülkenin içinde bulunduğu süreçten dolayı huzursuzdur. Bu zorlu sürecin sağlam ve yığınlara yayılabilen bir örgütlenmeyle aşılabileceğine inanır.

Hasan, kadın erkek ilişkilerinde ise esnek bir tavır sergiler. Karısı Gülsüm'ün onu terk edip başka bir adama kaçmasını namus meselesi haline getirmez. Bu durumu kabullenmiştir. Kız kardeşi Günsel'in evli ve çocuklu bir adam olan Kenan ile ilişkisini de yadırgamaz ve bu ilişkiye engel olmaz:

"-Kızdınız mı bana? Dedi Günsel.

Hasan anlamadan şaşkın baktı.

-Kızdım mı? . Neden?..

....

-Evli, çocuklu bir adamla...

Sonunu getiremedi. Çekingenlikle sustu. Hasan bir kahkaha attı,

-Ne kızması Günselciğim dedi. Bana umutlar verdin. Demek genç kızlar evli, çocuklu erkekleri de sevebiliyorlarmış!"¹¹⁶

Hasan, karısı Gülsüm'ün boşanma talebini hiçbir problem çıkarmadan kabul eder. Oğlu Turgut'un annesi ile görüşmesine engel olmaz. İstanbul'a geldiğinde

¹¹⁵ Türkali, age., s.286.

¹¹⁶ Türkali, age., s.293-294.

kendi eliyle oğlu Turgut'u annesine götürür. Hasan oğlu Turgut'a bir kardeş geleceğini duyduğunda yine bu durumu olağan karşılar. Onun bu tavrını, teyzesi Nahide Hanım ve Günsel yadırgar. Kız kardeşi ve halasının bile yadırgadıkları bu tavır, Günsel-Kenan birlikteliğine tepkisizliği ile birleşince, Hasan'ın gerçekliği konusunda okuyucuda kuşku uyandırır. Ancak, yazar, işçi kesimden bir kişiyi, genel geçer ahlak ilkelerinden daha ileri bir bilinç düzeyine ulaşmış bir noktada gösterebilmek adına, bu tehlikeyi göze almıştır:

“-Herkesin yanlışı da, doğrusu da kendine, ”¹¹⁷ diyen Hasan, genel geçer ahlaki algılarla uyuşma çabası içinde olmadığını ifade etmiş olur. Hasan'ın sözlerinde ironi vardır. Kalıplaşmış toplum doğruları üzerine düşündüren bir şekilde olaylara yaklaşır.

Hasan da kendisini davasına adanmış, ülkesi için kendisini feda etmiş, yüceltilmiş bir tiptir.

Romanda işçi sınıfını temsil eden bir diğer önemli tip ise dokuma işçisi Şevket'tir. Hasan ile mahpus günlerinden arkadaşlardır. İşçi sınıfını bilinçlendirmek ve örgütlemek için mücadele eder.

Şevket, ülkenin bu duruma gelmesinde muhalefet partisi olan CHP'nin de etkili olduğunu dile getirir. İsmet Paşa'ya kızgındır. Şevket'in CHP'ye ve İnönü'ye duyduğu öfkenin nedenini Gonca Arkon, şöyle ifade eder:

Şevket, işçilerin CHP iktidarı döneminde örgütlenmeye çalıştıklarını, ancak hükümetin sendikalaşmaya geçit vermediğini ve emekçinin en temel özgürlüğünü engellediğini söyleyerek asıl suçlunun İnönü olduğunu savunur. Şevket'e göre işçiyi demokrasiye dâhil etmeyen tek parti iktidarı, özellikle de İnönü, ülkedeki bozuk düzenin temel sorumlusudur... İşçilerden Remzi de İsmet Paşa'ya tepki duymakla birlikte, işçilerdeki İnönü düşmanlığının onları alternatif olarak gördükleri Demokrat Parti'ye yönelttiğini, bu durumun daha vahim olduğunu düşünmektedir... ”¹¹⁸

¹¹⁷ Türkali, age., s.401.

¹¹⁸ Arkon, *Türk Romanında Cumhuriyet Dönemi Siyasi Partileri (1923-1960)*, s. 376.

İşçi sınıfını temsil eden diğer sosyal tipler ise Defterdar'da dokumacı Faik ve çorapta çalışan karısı Sevil, Demirdöküm'de çalışan Remzi'dir. Temel amaçları işçilere ülkenin içine sürüklendiği çıkmazı gösterip onları bilinçlendirmektir. Ancak üretimdeki işçilerin ülkenin içine düştüğü durumu kavrayamadıklarını düşünmektedirler. İşçilerin davalarına destek vermekten ziyade, onları yadırgadıklarını dile getirirler. Ülkenin iki ayrı siyasi görüşe ayrıldığını Remzi şu şekilde anlatır:

-Bizim Malatyalılar Paşa der, başka demezler;ama onun dışında on sekiz il dolaştım; işçiye, Paşa deme de ne dersin de!Demirkıratlıkları da oradan geliyor...Başka yol bilmiyorlar ki...Ya o, ya bu! .

....

-Bir şeytan girmiş beyinlerine!. . Sendika diyorsun herif komünistlik diyor... Grevin sözünü bile ettirmiyorlar zaten... Geri kardeş geri, geri... Daha çok ister...¹¹⁹

Remzi, işçilerin DP yanlısı tutumlarının bilinçli bir siyasi tercih olmadığını, yalnızca İnönü'ye duyulan tepkiden kaynaklanan bir tutum olduğunun altını çizer. Remzi'nin sözünü ettiği antikomünist tavrıda da, İnönü'ye duyulan tepkinin izlerini görmek mümkündür.

Romanda Kenan'ın karısı Nermin, küçük burjuva sınıfını temsil eder. Vedat Türkali de Nermin'i "tipik küçük burjuva kadın" olarak niteler. Nermin sakin tabiatlı, kavgadan kaçan, itaatkâr ve uysal biridir. Kendisini, eşi ve kızı Zeynep'e adamıştır. İstanbul Üniversitesi'nde tarih eğitimi almıştır; ancak evlendikten sonra eşi Kenan'ın isteği ile öğretmenliği bırakmıştır. Bu durum onun için bir sorun teşkil etmemiştir.

Kenan karısı Nermin'i şu şekilde sunar:

İdeal zevce!..Konya Öğretmen Okulu'nun Müdürü sık sık böyle derdi Nermin için. Bir yıl öğretmenliği vardı Nermin'in burada. Doğumdan sonra ayrılmıştı... Aslında Nermin gerçekten de ideal zevceydi. Son kertede dürüst,

¹¹⁹ Türkali, *Bir Gün Tek Başına*, s.225.

evine, eşine bağlı, başka da hiçbir şeye bağlı değil! Annesiyle babasının serüveni onda bir tür, kocasına (Kenan'a) tapınma içtepisi yaratmıştı.¹²⁰

Kenan, Nermin ile ilgili tutarsız algılar içerisinde:

Bütün gün öyle yoruluyor ki... Allah kahretsin bu ev işlerini... Yatağın kenarına ilişti. Yastığına dağılmış gür saçları... Titriyormuş gibi duran minicik kulak memesi... Ne çok sevdim bu kızı... Yine de seviyorum. Bir kez çok güzelsin... Yalnız ağladığın zaman çirkinsin. Her şey bitip de seni ağlar düşündüğümde de güzelsin. Hele sıcaklığın...Üşüme nedir bilmeyen dudakların...Ne suçun var senin?...Ağlayıp zırlayan bir çocuğa isteklerinden vazgeçsin diye verilen elma şekeri kadar suçsuzsun. Ama sen beni yedin isteklerimden vazgeçmem için. Çocuğu yiyen elma şekeri..."Kimine para, kimine kadın, kimine hapis yaa evlat..." "Devran kurnaz yaa evlat..." Suçlusun! En az benim kadar suçlusun! Koskoca Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nü bitirmiş kız..."Devletlerarası denge"yi ne güzel bellemiştin... Unutturuncaya kadar... Belki de unutmamışsındır. Sen bana unutturdun...¹²¹

Kenan, Nermin'i kendisini pek çok arzusundan vazgeçiren, ona pek çok şeyi unutturan kişi olarak görür.

-Hiç ister miyim ben senin üzülmeni?..Sana kuru bir söz gibi geliyor... İnan ki ölürüm ben senin için... Canım benim. Görmüyor muyum çektiğini?..

Taa içine düştü Kenan'ın... Yenilgiyi duymaya başladı. Demek görüyor çektiğimi. Niye olmasın?..Yıllarca duymadık mı birçok şeyi?..Ne kadar çok şey anlattım. Beni tanır kuşkusuz. Biraz daha sokulan Nermin'e baktı. Bu sıcaklık dolu gözler, bu güzel yüz, daha yıpranmaktan çok uzak olgun kadın sokulganlığı... Günsel değil bu, olmaz da... Ama Nermin işte... Benim Nerminim... Beni karanlıkta tek başıma bırakıp gitmeyen Nerminim. Bir öpücük daha aldı ıslak dudağının kıyısından. Savaşa sokamadınsa biraz da senin suçun var demektir. İnsan bu, niye olmasın?..İşte sana yepyeni arkadaş... Saçlarını ağır ağır okşadı karısının. Nermin mutluluğa gömülmüştü.¹²²

¹²⁰ Türkali, age., s.112-113.

¹²¹ Türkali, age., s.15.

¹²² Türkali, age., s.155.

Nermin, her şeye rağmen, Kenan'ı bırakıp gitmez. Kenan, Nermin'in koşulsuz bağlılığını, terk etmezliğini, kendisine ait oluşunu önemser.

Kenan, Nermin'in sığ bir insan olduğunu, mücadele insanı olmadığını dile getirir:

-Aramızda, nerdeyse yirmi yıl var Günsel, dedi. İnsanlar belli bir birikim olmadan kimi şeyleri anlayamazlar. Bu da bir yasa... Fakat kimi insanlar için birikim diye bir şey yok sanki... Her biriken şey bu insanları biraz daha çürütüyor. Umduğumuzdan uzak yönler düşmesini sağlıyor. Nermin, bu işte... Yıkılışımı iyi görmüştün. Bencilliğime bağla istersen. Ama bu bencillikte başkaları için bir şey var.¹²³

Nermin'in yirmi yılda biriktirdiklerinin onu çürüttüğünü, umduğundan uzak yönler ittiğini ifade eder.

-Düşüncelerimi bildiği, her zaman paylaşmak değilse bile, beni büyük umutlara düşürecek kadar yakınlık gösterdiği de doğru. Ama o kadar işte... Bunca yıldır değişen, gelişen hiçbir şey yok. Bu düşünceler onun için gençlikte var olan, sonra da ara sıra söz konusu edilen, yaşam çizgisine bulaşmasına kesinlikle izin veremeyeceğimiz şeyler. Belki öyle de değil, hemen unutulacak şeyler. Yaşarken, konuşurken bile. Bilincine varamamış öneminin...¹²⁴

Kenan'a göre Nermin, onun düşüncelerine yakınlık duymuş; ancak bunların önemini kavrayamamıştır. Belki de gençlik hevesi gibi hemen unutulacak düşünceler olarak görmüştür. Kenan'ın Nermin'i böyle görmesinde bencilliğinin de payı vardır. Taşındığı düşüncelerin, yaşam çizgilerine bulaşmamış olması yalnızca Nermin'e ait bir suç değildir. Ancak Kenan, bu durumda kendi payını göz ardı eder, hatta kendisinin vazgeçmişliğini, unutmusluğunu da büyük ölçüde Nermin'e bağlar.

¹²³ Türkali, age., s.134.

¹²⁴ Türkali, age., s.134.

Nermin, Kenan ile yaşamış olduğu sorunları çevresine, en yakınlarına bile yansıtmama çabasındadır: “Hiçbir şey sızmamalıydı bu odadan. Hele annesine... Mutluluk düşü bozulmamalı.”¹²⁵

Nermin, kocasını Rasim’in baskısından koruma içgüdüleriyle kızı Zeynep ile Vatan Cephesine girer. Kenan, bu olayı duyunca Nermin ile olan evliliğinden umudunu kaybeder. Nermin, Kenan’ın boşanma talebini reddeder. Kenan’ın onu aldattığını bilmesine rağmen kadınlık gururunu da hiçe sayarak Kenan’ın evine geri döneceği inancıyla sabreder:

-Her şeyi yapmakta özgürsün Kenan.

Belli ki hıçkırığını tutmaya çalışıyordu Nermin. Bitkin bir ses, gittikçe azalan bir ses duyulmaya başladı...

-...Akşamları evine gel... Yalvarıyorum sana... Gel akşamları! Benim için gelme, Zeynep için... Söz veriyorum, odanda yalnız bırakacağım seni... Gözüne batmayacağım...

Sonunu tamamlayamamıştı belli ki... Hıçkırıklarını duyurmamak için ağzını kapatmış olmalıydı... Yavruna dön!¹²⁶

Nermin’in anne ve babası Nermin küçükken boşanmıştır. Annesi ile yaşayan Nermin babasız kalmanın acısı ile yaşamıştır. Kızı Zeynep’in kendi kaderini yaşamasını istememektedir. Saplantılı bir şekilde Kenan’a bağlanmıştır:

-Zeynep’i babasız bırakacak kadar bencil olamam, izin vermem... Senin olmana da kesinlikle izin vermem.

....

-Bizi babasız bıraktığı için bütün küçüklüğüm için için anneme lanet etmekle geçti...Biliyorsun babam kim!. . Sen ne yapsan ondan aşağılık olamazsın...

¹²⁵ Türkali, age., s.145.

¹²⁶ Türkali, age., s.256.

-Öyle mutlu yıllar yaşadım ki, dedi, hastalığına da katlanırım ömrümün sonuna kadar...¹²⁷

Üniversite eğitimi almış, aydın bir kadın olan Nermin, evliliklerine nazar değdiğine inanır. Eyüp Sultan'a ve büyücülere giderek adaklar adar.

Nermin, güzelliğini ve dişiliğini kullanarak bu gergin süreçte Kenan'ı tekrar elde etmeye çabalar: "Kapıyı açıp içeri girince çakılıp kaldı. Nermin tuvalet aynasının önünde oturmuş saçlarını tarıyordu. Çırlıçıplaktı. Kenan'ın girişi ile hiç ilgilenmemiş, omuzlarına sırtına dağılmış saçlarını fırçalıyordu ağır ağır."¹²⁸

Nermin, çarka ayak uydurmak gerektiğini düşünür. Ona göre kendi hayatları her şeyden daha önemlidir. Annesinin Alemdağ'daki arsasından yararlanmalarında hiçbir sakınca görmez:

-O küçümsediğin annem, o sövüp saydığın Rasim olmasaydı açtık biz şimdi, aç... Anlıyor musun? Sonumuzun ne olacağı da belli değil daha. Benim bütün suçum bu acı gerçeği senin payına da görüp yüklenmek. Süs için göze almadım ortaklık işini. Rasim dünyanın en dalavereci insanı olabilir. Bir çıkarı olmazsa ne diye yardım etsin bize? Ağbimden duyduklarımıza sevinmemiz bile gerek. Hiç kimseye borçlu değiliz. Rasim'in de kazanmasına yarayan bir işe girmişiz. Hileli işler yapıyormuş. Bize ne? O kadar incisini düşünmek niye? Kendimizi kurtardık da bir ülkenin yüksek çıkarı kaldı; onları düşüneceğiz! Zeynep'i kim düşünecek peki?¹²⁹

Ülkenin çıkarlarından önce kendi çıkarlarını, Zeynep'in çıkarlarını düşünmeleri gerektiğine inanan Nermin, bu çıkarlar için "o kadar ince" düşünmemek gerektiğini söyler:

-O ki böylesine inanıyorsun, beni de inandırman gerek... Yalnız seninle ilgili bir şey değil ki bu... Bir yuvayı yıkıyorsun; çocuğunu, karını çiğniyorsun acılar içinde... Sana yardımcı olmamı istiyorsun bir de... Duygusal şeyler bütün söylediklerin... Beni küçük görüyorsun biliyorum... Ne dersen, de, anlamayacak kadın değilim ben... Düşüncelerine de saygım var... Karşı olmak

¹²⁷ Türkali, age., s.216-217.

¹²⁸ Türkali, age., s.356.

¹²⁹ Türkali, age.,s.364-365.

*şöyle olsun, yanındayım bile... Düşüncelerini bilerek, paylaşarak evlendim seninle. Hepsi güzel... Peki biz nasıl yaşayacağız? Bunu açıklar mısın bana?*¹³⁰

diyen Nermin, Kenan'ın anlattığı sıkıntıları “duygusal şeyler” olarak niteleyerek hafife alır. Kenan'ın iç dünyasını kapsayan tüm bu “duygusal şeyler” Nermin için, nasıl yaşayacaklarından daha önemsiz meselelerdir.

Romanda yer alan Kenan'ın yakın arkadaşı Rasim, konu olarak sosyal bir tip olan küçük burjuvayı; yapı olarak da nihilist tipi temsil eder. Rasim, merdud tiptir. Yazar tarafından olumsuzlanan, reddedilen bir tiptir. Nurullah Çetin “nihilist tip”i şu şekilde açıklamaktadır:

-Nihilist Tip: Nihilizm, bizatihi hayatı, salt yaşamayı en üstün değer bilen dünya görüşüdür. Nihilist idealist değildir ve ideolojik, dini, milli, sosyal değerlere kayıtsızdır. Onda fiziksel dünyayı ve biyolojik varlığı korumak ve devam ettirmek esastır. Nihilist, ölümden korkar. Sahip olduğu kısa ömründe dünya nimetlerinden sonuna kadar yararlanmayı, zevkle, hazla, eğlenceyle yaşamayı amaç edinir. Hedonisttir, tensel hazlarına bağlıdır.

*Nihilist tipler, genelde yazar tarafından olumsuz boyutlarıyla sunulurlar. Ancak bazı romancılar, nihilist tiplere karşı tarafsız ve nesnel kalabilirken; bazıları onları reddederler. Dolayısıyla nihilist tiplerin bazıları merduttur. Merdud (reddedilen) tip, yazar tarafından beğenilmeyen, reddedilen, ortadan kaldırılmak istenen, zararlı görülen, karşı çıkılan, muhalefet edilen değer, davranış, düşünce ve yaşantıları temsil eden olumsuz tiplerdir.*¹³¹

Romanda Rasim'i Kenan aracılığıyla tanırız. Rasim, pek çok olumsuz özelliği bünyesinde barındırır. Rasim ile Kenan'ın arkadaşlıkları çok eskilere dayanmaktadır:

Kötü oğlan değildir, aslında. Kötü olsa ne bok yiyecekti, Allah bin belasını versin. Bunca yıllık arkadaşlık. Ta Üsküdar'da Selimiye'den, mahalleden, ilkokuldan, sonra Galatasaray'dan. Babam Tokattan Üsküdar Nüfus Memurluğu'na atandığında dokuzunda filandım. Otuz yıl geçti demek.

¹³⁰ Türkali, age.,367.

¹³¹ Çetin, age., s. 153-154.

”Ulan, ” derdi Rasim, “İhsaniye’deki bizim çürük evle sen kaldın eskilerden, senin gibi hıyarın kahrı çekilir mi yoksa?” Kim kimin kahrını çekiyor? Aşağılık hergele. Paradan başka değer tanıdın mı? Altında son model araban, önüne geleni çiğnedikçe keyifleniyorsan akıllısın. Hıyarlığı bırak oğlum çiğnenmeyeceksin, trafiğin kuralı bu. Rasim’in öğüdü bu! .¹³²

Çocukluk arkadaşı Kenan, Rasim’in tüm olumsuz özelliklerini bilir ve buna rağmen, onunla olan arkadaşlığına son vermez.

Rasim, kumar oynamaya ve içki içmeye çok küçük yaşlarda başlamıştır.

Rasim’in işleri yolunda gitmektedir. Kurnaz, iş bilir bir tiptir. Yönetimin üst kesimiyle karşılıklı çıkar ilişkileri içerisindedir:

*Gerçekten de akıl sır erdirmek güçtür Rasim’in işlerine. Yapmadığı yoktur. Elmadağ’da bir yazıhanesi vardır. Bir Yahudi’yle ortaktır. Ama her işi Rasim çevirir. Yalnız paranın çoğu Yahudi’den olmalı. Birkaç firmaları vardır, kendilerinin, karılarının üstüne. Rasim, Hilton’dan çıkmaz. Amerikalılar’la sıkı fikirdir. Yöneticilerden sözü geçen herkesi tanır.*¹³³

Rasim, karısı Refia ile tam bir burjuva hayatı sürmektedir. Evleri de burjuva yaşamlarını destekler biçimde düzenlenmiştir:

*Salona geçtiler. Kenan bir koltuğa çöktü hemen. Rasim kayboldu. Refiş de yoktu görünürlerde... Mutfaktadır. Ayazpaşa’da bir apartmanın yan yana iki çatı katını almış, birleştirip tam kata çevirmişti. Bütün Marmara’yı, Boğaz’ı görürdü. Dışarda İhsaniye, Salacak, Üsküdar, Kızkulesi, gemiler. Beylik İstanbul görüntüsü. İçerde kendine göre zevkli, ama daha çok pahalı döşenmiş yeni, kocaman bir apartman katının ağırlığı... Halılar, şömine, en modern oturma, yemek odası takımları, kristal avizeler, vazolar, ağır sigara tabloları, veyyözler, tül ve kadife perdeler, iki akvaryum, klasik tablolar... Bir burjuva evi için akla gelen her şey, aman bu da eksik kalmasın diye, yerli yerine konmuş gibiydi.*¹³⁴

¹³² Türkali, *Bir Gün Tek Başına*, s.19.

¹³³ Türkali, age., s.79.

¹³⁴ Türkali, age., s.81.

Rasim için en temel değer kendi çıkarlarıdır ve bu uğurda da yapmayacağı şey yoktur. Tensel hazlara düşkündür. Para, cinsel haz ve müreffeh bir yaşam sürmek en önemli kıymetleridir. Bu özellikleri Kenan'a da kazandırmak istemektedir: “Başka bildiği yok ki herifin. Cüzdanı, karnı, bir de orası.”¹³⁵

“-Öyle bir dönemdeyiz ki Kenancığım, gemisini kurtaran kaptan, oğlum... Kesme sözümü. Sen iste, isteme, alışmışım, senin gemiyi de düşünürüm ben...”¹³⁶

Romanın merkez kişisi Kenan, arkadaşı Rasim'i İstanbul'un Beyoğlu semti ile özdeşleştirir. Bu özdeşleştirmede, Kenan'ın Beyoğlu'nu nasıl algıladığı da dikkat çekicidir:“-Beyoğlu barları, meyhaneleri, genelevleri, hayat kadınları ile türlü ahlaksızların mekânıdır.”¹³⁷ diyen araştırmacı, Mithat Cemal Kuntay ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun romanlarında da benzer bir algının varlığına dikkat çeker.

Beyoğlu bugün de çirkin mi çirkin. Hangi gün sevdim ki? İstanbul demek Boğaz demek, Haliç, Sultanahmet, Süleymaniye demek... Beyoğlu olmasa ne yitirir İstanbul? Meyhane, kerhane, Batakhane... Kenan'ın Beyoğlu ile ilgili bu algısı pek çok Türk romancısı tarafından paylaşılan bir algıdır. Beyoğlu'nda da bir durgunluk var bugünlerde. İnsanlarda, vitrinlerde!Apaçık işte!. . Bir şey bekleniyor sanki bezginlikle! Boş ver oğlum böyle inceliklere. Sen bekliyorsun bir şeyler. Sen de beklemiyorsun bir şey ya işte!..Kimse bir şey beklemez bu ülkede. Herkes kendi dümeninde, yoluna bakıyor. Beyoğlu'na kaldı Türkiye için bir şey beklemek!..Beyoğlu Rasim demek! Rasim ne bekler; çıkarını, vurgununu. Rasim Beyoğlu'nu bekler. Beyoğlu kimseyi beklemez.¹³⁸

diyen Kenan, ülkedeki gergin havanın, “bir şey” bekleyen durgunluğun insanlarda, vitrinlerde bile hissedilebilir hale geldiğini belirterek, romanın sonunda gerçekleşecek bu “beklenen” ile ilgili göndermede bulunur.

Rasim'in kendi çıkarları uğruna yapmadığı dalkavukluk yoktur:

-Nasılısınız Rasim Bey?

¹³⁵ Türkali, age., s.26.

¹³⁶ Türkali, age., s.27.

¹³⁷ Akyüz Sizgen, age., s. 205.

¹³⁸ Türkali, *Bir Gün Tek Başına*, s.21-22.

-Arz-ı hüürmet ederim beyefendi... Duacınızım...

-Bilmukabele... Afiyetler olsun efendim...

-Allah ömürler versin beyefendi...

Kenan şaşkın bakakaldı. Rasim'in böyle cafcaflı, eski biçim kibarlığını akli almamıştı. Rasim eğildi, giz verir gibi kıstı sesini.

-Kim bu adam biliyor musun? Dedi.

-Hayır, dedi, Kenan. Ben senin kim olduğunu düşünüyorum.

-Düşün, anlarsın belki! .

Anlaşılabacak neyin var ulan senin, pis köpek. Aptallık etme, bilmediğin bir yanı var demek. Külhanbeyi ağzı da var herifte, Osmanlı çelebisi ağzı da... Fırlayıp adam eteklemekteki ustalığına bak. İkiyüzlü köpek. Ne iki yüzü? Bir yüzü bile yok herifin.

-Ünlü bankacı Razi Bey bu, dedi, yavaşça. Kuyruğumuz elinde pezevenğin bugünlerde. Bir gerisini öpmediğimiz kalıyor... Nerden düştü buraya?

Yediği boku açıkça söylemesi sevimlilik verir oğlana. Küçüklüğünden kazanılmış şeyler bunlar. Okulda öğretmenlere gider, yalvarır yakarır, bin bir yalan uydurup ağlar, dilenir, numara alırdı. Gelir ballandırarak anlatırdı üstelik. Başkası olsa alay konusuydu çocukların; o dinletirdi, hem de ilgiyle.¹³⁹

Kenan'ın görüşünden anlatılan bu dalkavukluk, Rasim'in inkâr etmediği bir davranıştır. Onun bu inkâr etmeyen tavrı, Kenan'a göre, belki de bu dalkavukluğu "sevimli" kılan yöndür.

Romanın başkahramanı Kenan'ın kayınvalidesi Melahat Hanım'ın Alemdağ yöresinde bir toprağı kamulaştırılır. Bir türlü bedeli çıkmayan bu toprak için Rasim, tanıdığı bir avukatı Ankara'da vekil yapar. Rasim'in araya girmesiyle toprağın değeri elli bin iken yüz doksan bine çıkar. Kenan'ın kayınvalidesi bu parayı torunu

¹³⁹ Türkali, age., s.29.

Zeynep'e vermek ister. Rasim de bu fırsattan istifade etmek ister. Ankara'da Bakanlıkta aslında çok iyi durumda olan matbaanın resmen hurdaya çıkarılacağını ve isterlerse hemen İstanbul'da ya da Ankara'da kurup başlayabileceğini söyler. Bunun için de Kenan'ı ikna etmek ister. Hemen bir anlaşma imzalayarak bakanlığın beş yıllık baskı işini alabileceklerini söyler. Rasim, yasal ve etik olmayan her türlü dalaverenin içindedir. Bu durum onu hiçbir şekilde huzursuz etmez. Onun için en önemli şey kendi menfaatleridir. Bu durumu kabul etmek istemeyen Kenan'ın tavrı karşısında şunları söyler:

-Bir hırsızlık, içtepisine kaptırmışsın kendini. Neresindeymiş bunun suç? . Suç olsa, devletin polisi var, yargıcı var, yarası var. Sen tek başına bunlara bekçilik mi edeceksin aklın sıra?..Dünyada iki tür insan var oğlum, akıllı davranıp kazananlar, akılsızlık edip kazanamayanlar. Seçmek herkesin kendi bileceği iş... Seni sevmesek, düşünmesek umurumuzda bile olmazsın ya, şimdi bir de çocuğun var.¹⁴⁰

Rasim, Kenan'ın Vatan Cephesi'ne girmesi için çok uğraşır; ancak başarılı olamaz. Nermin'i, Melahat Hanımı, Zeynep'i ve Melahat Hanımın ahretliğini Vatan Cephesi'ne yazdırır. Dönemin iktidarıyla çıkar ilişkisi içerisindedir. Rasim menfaatperest bir tip olarak çizilmiştir. Çıkarları doğrultusunda ilişkiler kurar ve bu durumu hiçbir şekilde yadırgamaz. Rasim, Demokrat Parti'nin kurduğu Vatan Cephesi örgütüne dâhil olmaktan hiçbir şekilde rahatsızlık duymaz:

-Sende şu kadar akıl varsa havlarım ben, dedi. Vatan Cephesi imiş. Sıçmışım Vatan Cephelerine... Manyak pezevenkler tutturmuşlar bir Vatan Cephesi. Bizi de alın dedik...Ne olmuş bir imza verdik diye? . Ağzına sıçayım hepsinin... Sen de başka bir deli... G...mü istiyorlar ulan senden?¹⁴¹

Rasim'in bu örgüte katılımı da yine, yalnızca bireysel çıkar beklentisinden kaynaklanır.

Rasim için en önemli şey kendi çıkarlarıdır:“-Aptal oğlan değil Rasim. Muhalefete kızar, İsmet Paşa'ya saygılıdır. İktidarın yanındadır. Hoş politik

¹⁴⁰ Türkali, age., s.151.

¹⁴¹ Türkali, age., s.253.

sorunlara değindiği pek az görülür ya... Ülke sallanıyor. İktidardakiler sallanıyor. Herkes bir şey bekliyor.”¹⁴²

Rasim, Günsel’i, Kenan’ın isteği ile üst kesim ile ilişkileri sayesinde iki kez kurtarır. Rasim için namus, şeref gibi kıymetlerin de hiçbir önemi yoktur. Karısı Refüş ile evliliğinde de aynı rahat tavrı sergiler:

-Bilmediğim neyin var ulan? Ne bok yesen kıramazsın. Git istersen bizim karının kapısına kasketini as!..Bolşeviklik bize de bulaştı gördün mü?

Senin kariya kasket asmayan kaldı mı diyecekti az kalsın. Desem de çok umursar ya. En iyi o bilir Refiş’in nymphoman’lığını. Bilmeyen de yok. Yine de söylenmez. Bayılır bana Bolşevik demeye. Hem de böyle aile, namus şakalarıyla...Nermin’in ağırbaşlılığını mı kıskanır?..¹⁴³

Rasim’in Bolşevikliğe bakış açısı anlaşılır. Bolşevikliği namus ve ahlak değerlerinin yozlaşması olarak algılar.

“Kadehi kaldırmış alaylı bakıyordu Rasim. Kenan da kaldırdı, soğuk gülümseyerek baktı aynı alayla: -Senin şerefine içelim!. . dedi. Aldırmazlıkla sırttı Rasim. -Hastir ulan, dedi. Şerefim merefim yok benim. Senin anladığın şeref bu canım masaya sıçmak!”¹⁴⁴

Rasim’in karısı Refia ise tam anlamıyla tipik küçük burjuva kadını temsil eder. Sosyal bir tiptir. Adı kısaltılarak Refüş şeklinde hitap edilir.

Refüş, hafifmeşrep bir kadındır. Cazibeli ve becerikli biri olarak çizilir. Pek çok erkekle ilişkisi olduğu ve bu durumu da kocası Rasim’in bildiği yansıtılır:

Acılı bir kız bu... Aman ne acılı ya... Acı da buna kalmış... Kenan pek sevmezdi Refia’yı. Daha doğrusu hiç sevmezdi. ”Orospu” derdi içinden. Ama bu herife göre karı işte... Damdösyon, sonra kolejde okumuş. Daha okuldayken çocuk düşürmüş. Bir adamla kaçmış, bilmem nerde Rasim’le karşılaşmışlar, Bir süre nikahsız oturup sonra evlenmişlerdi. Çocukları olmuyordu, olmazmış da...

¹⁴² Türkali, age., s.161.

¹⁴³ Türkali, age., s.25-26.

¹⁴⁴ Türkali, age., s.27.

Düşükten, kürtajdan bilmem nesini yitirmiş. Çok uğraştılar, birkaç kez Avrupa'ya, hekimlere götürdü Rasim. Sonunda bıraktılar. Orospuların çocuğu olur mu?.. Göz çekecek kadar güzel kadındı. Yeşil gözleri, gür, kapkara saçları, pürüzsüz mat teni, en iyi ölçüler içindeki dişi yapısı ile her girdiği yerde ilgi çekerdi. Akla durgunluk veren bir becerikliliği vardı üstelik. Çoğu giysilerini kendi diker, en ünlü terzilere bir şey diktirecek olsa, akıl verir, yol gösterir, saygıyla dinletirdi. Rasim, Refiş'in bütün yaptıklarını bilir derlerdi. Bir tür ruh hastası sayıyordu kadını belli ki... Nymphomania... Erkek değişimi, giysi değişimi gibi bir şeydi Refia için. Son günlerde Rasim'in ortağı Benbanaste'nin yeğeni, cılız bir oğlanla söyleniyordu. Tanıştıklarının ilk günlerinde Kenan'a istekli davranmış, yüz bulamamıştı. Kenan, Nermin'e açmamıştı bunu, kimseye de... Fakat o günden sonra daha az gitmişler Rasimler'e, Nermin'in gidip gelmesini de engellemişti. Birinde Nermin dikilmiş, "Yoksa Refia'dan bana da huylar bulaşacağından mı korkuyorsun? Demişti. Kim bilir, niye olmasın?.."¹⁴⁵

Refia, nihilist bir tiptir. Pek çok olumsuz özelliği bünyesinde barındırır.

Romanın bir diğer nihilist tipi, Nermin'in babası, Melahat Hanımın kocası Ragıp Bey'dir. Ragıp Bey, Nermin ortaokuldayken ölmüştür. Melahat Hanım kocası ile çocukları Nermin ve oğlu Selim küçükken ayrılmıştır. Kenan, Ragıp Bey'i şu şekilde tanıtır: "Aşırı bencil, kadına düşkün, evini, çocuklarını, günlük keyfinden başka hiçbir şeyi umursamayan bir avukatmış. Bir kadına kaptırmış sonunda her şeyini, Mersin'de inmeyle ölmüş."¹⁴⁶

Melahat Hanım'ın oğlu ve Nermin'in ağabeyi Selim de nihilist bir tiptir. Selim'i de Kenan vasıtasıyla tanıma fırsatı buluruz:

Oğlan Ankara'da bir Amerikan pazarı işletiyordu. Sayılı kişilere kadın aracılığı ettiği, Amerikalılar'la kaçakçılık yaptığı söylenenlerin en hafifiydi. Selim, Nermin'in ağabeyi, annesiyle pek az kalmıştı. Daha ortaokuldayken babası, oğlanı askeri okula yatılı vermişti. Lisede alaya çıkardılar. Annesi ile

¹⁴⁵ Türkali, age., s.87.

¹⁴⁶ Türkali, age., s.91.

*yıllarca, hemen hiç buluşmamıştı. Babasının ölümünden sonra çıkıp gelmiş, varını yoğunu elinden almaya kalkmıştı kadının. Sonra koptular.*¹⁴⁷

Selim, annesi ve kız kardeşi ile olan kötü ilişkisinden dolayı babasını suçlu görür:

-Asıl suçlu rahmetli peder belki de. Sevdirmedim birbirimizi; düşman etti, parçaladı bizi. Neyse... Yine de Allah rahmet eylesin diyelim. Bütün suç yalnız babamda da değil doğal ki... Annem iyi kadındır belki ya, çocuklarına görevini doğru dürüst...

-Annemin adını ağzına alamazsın bu biçimde sen.

....

*-Layık evlat değilsin o anneye... O annenim senin için yaptıklarını bilmeyenlere dök bu dilleri. Ne nankör olduğunu...*¹⁴⁸

Miras davasından dolayı Selim'in annesi ve kardeşi Nermin ile arası iyice açılır. Selim için de para her şeyden değerlidir ve bu uğurda yapmayacağı şey yoktur. Karanlık işlere bulaşmıştır. Rasim, Selim hakkında şu bilgileri verir:

-O hırt Selim duymuş Alemdağ'daki toprağın satıldığını... Gelmiş Melahat Hanım'a tabanca çekmiş... Size gelip Nermin'e baskı yapmaya kalkmış... Nermin kovmuş evden. Daha bir sürü şey... Oğlan tam çirkef... Ankara'da öğrendim, arkasını öyle yerlere dayamış ki! Daha doğrusu öyle yerlere pezevenklik ediyor ki...

Rasim durdu, şöyle bir baktı Kenan'a, sanki içinden geçeni anlamış gibi alaylı tamamladı:

-.... Benim pezevenkliğimin gücü yetmez!

-Daha bitmedi... Oğlan mahkemeye başvurup anasının bunadığını, hacir altına alınmasını istedi... El altından annemin mallarını eniştem komünistlere

¹⁴⁷ Türkali, age., s.91-92.

¹⁴⁸ Türkali, age., s.341.

*yardım için kullanıyor diye veryansın ediyor... Bir gün kitabevini polis basıp da aramaya kalkarsa şaşma!*¹⁴⁹

Selim Alemdağ'daki arsa işinde Nermin ile Kenan'ı kendi tarafına çekmek istemektedir. Nermin ağabeyi Selim'i sevmez ve ona hiçbir şekilde güvenmez. Bu miras olaylarından sonra ailesine zarar vereceğinden endişe duyar: "Ne halt edeceği belli olmaz dayısının. Konuşurken ağzından bal akar. Yapmayacağı itlik yoktur işini yürütmek için." ¹⁵⁰

"Nesine inanılır onun? . Etmeyeceği kötülük var mı? Babasının oğlu... Sırf anneme kötülük olsun diye kaç kez beni kaçtırmaya kalktı babam, biliyor musun bunu?" ¹⁵¹

Selim, kız kardeşi Nermin'in Alemdağ arsasında Rasim ile işbirliği yapmasını hazmedemez. Bütün çabalarına rağmen Kenan, bu arsa işinde iki tarafla da birlikte hareket etmez. Kenan'ı da kendi safına çekemeyen Selim, eniştesi Kenan'a kız kardeşinin kendisini Rasim ile aldattığını bile söyler.

Sermet, sosyal bir tiptir. Küçük burjuva devrimci tipini simgeler. Teknik Üniversite'de mimarlık son sınıf öğrencisidir. Kenan ile tanışmaya dek Günsel ile sevgili olan Sermet, zengin bir ailenin çocuğudur: "Şişli'de lüks bir apartman. Bilmem kaç katı kendilerininmiş... Gidinin burjuva piçi... Kötü çocuk değil belki de... Günsel öyle düşünüyor..." ¹⁵²

Sermet, Baba ve Hasan tarafından sevilmez ve samimi bulunmaz. Sermet'in ideolojik tavrını Günsel ve Kenan arasında geçen diyalog ile öğreniriz:

-Sermet'in kuramlarından söz etti Baba demin, pek çıkaramadım ya, yakınlık duymuyormuş gibiydi.

....

-Pek yakınlık duymazlar, dedi. Sermet kendince eleştirir Baba'yı.

¹⁴⁹ Türkali, age., s.153.

¹⁵⁰ Türkali, age., s.350.

¹⁵¹ Türkali, age., s.358-359.

¹⁵² Türkali, age., s.684.

“Kendince” sözcüğünde saklanmak istenen yumuşatılmış bir küçümseme vardı; “aklınca” anlamına alınabilirdi. Kenan bastırdı:

-Yersiz mi eleştirileri?

-Eleştiri olduğuna inanmıyorum ki, dedi. Duygusal, ayağı havada şeyler. Ülkeyi tanımıyor ki...

Kenan soluğu kesilmiş gibi dinliyordu. Mutluluğa batmıştı artık. Ah bencil herif!.. Günsel oralı değildi, dalmış ağır ağır yürüyor ve anlattıyordu.

-Biraz Fransa’da kalmış, iki yıl kadar. Sonra Mimarlık’a yazılmış burada... Kafasında ne varsa Fransız prizmasından geçiyor. Önceleri ilginç, inandırıcıydı benim için... Baba’ya ağabeyime çok şey borçluyum. İnsan bağışıklık kazanıyor bu soy hastalıklara... Ağabeyim de hoşlanmaz Sermet’ten. “Meyhane devrimcileri” der. Biraz acımasız bir yargı ola ki... Ama gerçek payı büyük.¹⁵³

Yalnızca Baba ve Hasan değil, Günsel de Sermet’in devrimciliğini yüzeysel, “ayağı havada” bulur.

Osmanlı Devleti, Tanzimat döneminde Batıya özellikle Fransa’ya Batı’nın ilim ve irfanını öğrenmeleri için öğrenciler göndermiştir. Batı’da eğitim gören aydınların kendi değerlerimiz ile aldıkları ilmi eğitimi içselleştirmeleri istenmiştir. İdeal olan Doğu ve Batı değerlerinin sentezi olarak algılanmıştır. Ancak Avrupalı okullarda eğitim alan aydınlar ya tamamen Batı’yı örnek almış kendi kültürel değerlerine sırtını çevirmiş ya da Doğu kültürünü benimseyerek; Batının değerlerimizi yozlaştırdığını savunmuştur. Aydınların içine düştüğü bu ikilem Cumhuriyet devrinde de problem oluşturmaya devam etmiştir. Sermet de Fransa’da almış olduğu eğitimin etkisinde kalarak kendi ülkemizde olan olayları Batı perspektifiyle algılayıp yorumlar. Bu durum devrimci mücadele içerisinde olan kişiler tarafından eleştirilir.

---

¹⁵³ Türkali, age., s.138-139.

Günsel, Sermet'in devrimci mücadele adına yaptığı işlerde bir yapaylık hisseder ve Sermet'i tam olarak inançlı ve samimi bulmaz. Sermet'i içten içe küçümser:

Sermet'te önemli işlere el koymuş ağırbaşlı yönetici davranışları vardı. Günsel'in elini sıkarken aynı ağırbaşlı görünüşü yüzüne de kondurmuştu.... elini gereğinden çok sıkkan Sermet'e güleceği gelmişti birden. Oynuyordu bu oğlan! Baş yönetici olmak bütün düşü! İçten belki de... Büyük adam olursun inşallah! Ben de görürüm!¹⁵⁴

Nermin'in annesi ve Kenan'ın kayınvalidesi Melahat Hanım, özgüveni eksik, silik bir anne tipidir. Sosyal bir tiptir. Kocasından aldatılmış ve terk edilmiştir. Oğlu Selim ile ilişkileri kötüdür; ancak kızı Nermin ve torunu Zeynep'e çok düşkündür. Tüm mal varlığını torununa bırakmak ister. Damadı Kenan ile olan ilişkileri resmidir.

Melahat Hanım, Alemdağ'daki arsasından elde edilecek geliri torunu Zeynep'e vermek istemektedir. Rasim de Kenan'ı bu para ile bakanlığın matbaa işine ortak etmek ister. Kenan, Melahat Hanım'a bu işin yanlışlığını anlatır; ancak Melahat Hanım kendince iyilik etmektedir:

-Demek siz alıyorsunuz böyle bir parayı? . . dedi.

Melahat Hanım şaşırmişti, zaten konuşmasını fazla beceremeyen bir kadındı. Ne varmış bunda der gibi bakındı. Kenan, aynı ağırlıkla başladı.

-Biliyor musunuz o para da tüyü bitmemiş yetimin hakkı var. Hani dindarsınızdır diye söylüyorum. İçinizdeki Allah korkusu önleyemiyor mu böyle bir hırsızlıktan yararlanıp, milletin parasını çalanlarla ortaklık etmeyi? . .

Melahat Hanım allak bullak olmuştu. Alışık değildi Kenan'dan böyle ağır sözler işitmeye... Ağlamaklı bir sesle:

-Rica ederim Kenan Bey... diyebildi.¹⁵⁵

¹⁵⁴ Türkali, age., s.407.

¹⁵⁵ Türkali, age., s.148-149.

Romanın bir diğere sosyal tipi Günsel'in teyzesi Nahide Hanımdır. Emekli ilkokul öğretmenidir. Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı biridir. İsmet Paşa hayranıdır. Nahide Hanım hiç evlenmemiştir. Gençliğinde bir iki erkek ile ilişkisi olmuştur. Deniz üstegmeni bir erkekle ciddi bir ilişki yaşarken adamın evli olduğunu öğrenir. Bu durum onda büyük bir hayal kırıklığı yaratmıştır.

Günsel ile kendi durumu arasında bir benzerlik kurar: “-Çok mu seviyorsun? .... -Sakin acımaya filan kalkma, dedi. Karısıymış, çocuğuymuş!.. Ayağını sürüyerek giderken kendi kendine söylenir gibi: -Sana kimse acımaz sonra, dedi.”¹⁵⁶

Nahide Hanım, yeğeni Günsel'i çok sevip saydığı için evlat edinmiştir. Günsel'e, Hasan'ın oğlu Turgut'a sahip çıkan yardımsever biridir.

Kenan'ın kitabevinde çalışan Burak, aynı zamanda akşam lisesine giden çalışkan ve dürüst bir işçidir. İhtiyar bir annesi ve belediyede daktiloluk eden bir ablası vardır. Burak liseyi bitirdikten sonra Ticari Bilimlere devam etmek ister.

Kenan'ın kitabevinde çalışan bir diğere işçisi Matmazel'dir. Matmazel işinden başka hiçbir şeyle ilgilenmeyen biridir. Kenan'ın bakış açısından Matmazel'i şu şekilde tanıırız:

“Her şeyi vaktinde eksiksiz yapar cadı!. . Buruşuk, sevimsiz yüzü, el attığı işin gereğince yumuşar, sertleşir, gerilir, pörsür; her işi yüzü ile yapar sanki. Rasim bulmuştu bunu da. Babası Ermeni, annesi Beyaz Rus ya da Gürcüymüş. Hıristiyan Gürcü... Dört yüz alır ayda. Öğlene kadar gelir: Muhasebe, matbaa, alım satım ne varsa hepsine bakar;12'ye doğru gider. Böyle iki yeri daha varmış akşama kadar.”¹⁵⁷

Romanın sonunda Matmazel'in Rasim tarafından yerleştirilmiş bir polis olduğu anlaşılır.

Baba'nın eşi Hatice Hanım ve Şevket'in karısı Fatma da romanın diğere sosyal tipleridir.

¹⁵⁶ Türkali, age., s.232-233.

¹⁵⁷ Türkali, age., s.24.

Romanın çocuk tipleri Kenan ve Nermin'in kızı Zeynep ve Hasan'ın oğlu ve Günsel'in yeğeni Turgut'tur. Zeynep ilkokul birinci sınıfa giden şirin bir kız çocuğudur. Turgut ise dokuz yaşında sokaklarda başıboş büyüyen bir çocuktur. Okul durumu iyidir. Anne ve babasından mahrum kalmıştır. Günsel de yeğeniyle çok fazla ilgilenemez.

Mavi Karanlık

Romanda sosyal tip olarak küçük burjuvayı simgeleyen aydınlar ve işçi sınıfını temsil eden tipler yer almaktadır. Küçük burjuvayı simgeleyen aydınlar merdud tiplerdir. Yapı olarak nihilist tiplerdir.

Muhtar Bey, küçük burjuva aydın tipinin pek çok özelliğini simgeleyen nihilist bir tiptir.

Muhtar Bey, romanın merkez kişisi olan Nergis'in babasıdır. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. Hukuk'u bitirdikten sonra Güzel Sanatlar Akademisi'nde Resim bölümünde seramik eğitimi alan Jale Hanım ile evlenir. Tensel arzulara düşkün olan Muhtar Bey, bir süre sonra karısını aldatır ve bu duruma kızı Nergis şahit olur; ancak annesinden gizler. On yedi yıl evli kaldıktan sonra Jale Hanım'ın isteği ile boşanırlar.

Kırk dokuz yaşında olan Muhtar Bey için temel değerler para, tensel arzular, içki ve denizdir. Şahsi çıkarlarından gerisi onu ilgilendirmez. Bencilliğini şu şekilde yansıtır:

Canı cehenneme hepsinin... Kaplumbağa olacağım gene. Kabuğuma çekilip burnumun ucuyla gözetleyeceğim çevreyi. Buraya gelirken öyle dememiş miydim; niye döndüm? Dönmedim. İşte, söylüyorum gene. Yetti be. Bu pis, bu rezil, bu kanlı dünyada sevginin de yeri yok, sevecenliğin de. Hepsi bela kişinin başına. Seveceksen kendini sev!¹⁵⁸

¹⁵⁸ Türkali, *Mavi Karanlık*, s.316.

Ülke siyasal ve sosyal açıdan zorlu günler geçirmektedir. Muhtar Bey, olayların canlı bir merkezi olan İstanbul'dan kaçarak Bodrum'a sığınır. Muhtar Bey, oportünist bir tiptir:

Sarıyer'de doğmuştu. Babası ilkokul öğretmeniydi burada yıllardan beri. Annesini küçük yaşta yitirmişti. Çocukluğu Boğaz'dan gelip giden gemileri uykusunda, düşlerinde görmekle geçmişti. Heybeliada Deniz Lisesi'nde iki yıl üst üste çıkıp çıkarılmasaydı... Emekli Albay'dık şimdi... Gülerek anımsıyordu olanları. Okuldaki sıkıya gelemediğinden sermişti aslında bütün dersleri. Çıkıp dışardan verdi lise sınavlarını. Hukuk Fakültesi'nde başarılı oldu. Avukatlıkta tez ilerledi. Deniz Lisesi'nden kovulunca teknelerden, gemilerden soğuduğunu sanmıştı. Yazları denize girmek yetiyordu. Bir de kadınlar vardı yaşamında, kadınlara öyle doymaz bir düşkünlüğü vardı ki.... Tekne yapımına başlamayı yalnız işinde değil, cinsel yaşamında da emeklilik döneminin başlangıcı diye düşünüyordu yarı acı bir alayla.... İstanbul'dan uzaklaşıp emeklilik dönemini açmasında biraz da olaylara karışmamak, gün günden, içine düşülen kanlı oyunlardan ürkererek kaçmak isteği neden olmuştu. Çevre, yakınlar, avukat oluşu, kendisi ne kadar istemese, eteğini biraz daha çekip bağlıyordu bu kıran kıran savaşta. Yakın tanıdığı birilerinin üst üste öldürülmeleri, işinde de, İstanbul'da da artık kalamayacağını anlamasına yaradı. İşi ortağına bıraktı. Ortağı Selami'nin en büyük mutluluğu, parayla gerdeğe girmeyi düşlemektir! Çoğu işte epeyi kazığını yemişti ya, umrunda değildi Muhtar'ın. Şimdi de daha rahat oynar. Oynasın. Bana kalan bana yeter!¹⁵⁹

Muhtar Bey, Bodrum'da bir tekne yaptırmaktadır. Hayatının kalan kısmını Bodrum'da ve denizlerde geçirme arzusu içerisindedir: “-Şu tekne bir bitse, dedi Muhtar, birleşecek başka şeyim kalmadı benim...Denizle evleneceğim artık!..Tekne, deniz, balık.... -Gelip gitmeyle yitirecek vaktim yok artık. Yerleşeceğim buraya. Emekliliğim de ekim de zaten... Bıktım büyük kentten...”¹⁶⁰

Tekne yaptırmak onu maddi açıdan zorlar. Nakit para arayışında olan Muhtar Bey'in kendi çıkarları için yapmayacağı şey yoktur. Muhtar'ın bu haletiruhiyesi romanın bir başka tipi olan Haberci tarafından şu şekilde lanse edilir:

¹⁵⁹ Türkali, age., s.46-48.

¹⁶⁰ Türkali, age., s.5.

“-Muhtar Bey, Rahmi Beylerin avukatı, biliyorsun. Derdi de tekneyi bitirmek için üç beş yüz bin lira bulmak bugünlerde!.. Rahmi cimrisinden çıkacak bu para eninde sonunda ya, ben de merak ediyorum bakalım nasıl çıkacak? Pürüzler olmalı ki Muhtar Bey de çöplensin...”¹⁶¹

Muhtar Bey, nakit para sıkıntısını Bodrum’un zenginlerinden olan ve her türlü karanlık işle ilişkisi olan, dönemin hâkim gücünü simgeleyen Malik Bey’den borç alarak çözer.

Malik Bey, Muhtar’a kıyılarıdaki Yapı Ortaklığı’nın işlerini yürütmesini teklif eder. Muhtar Bey, arsa spekülasyonlarında yer almaktan çekinmez. Muhtar için para, temel kıymettir ve bu uğurda her şey mubahtır.

Muhtar Bey, çarka ayak uydurma taraftarıdır. Çıkarları uğruna her şeye göz yummak gerektiği inancını taşır. Bu duygularını şu şekilde yansıtır: “Sımsıcak düşler doğuran bu tatlı yaşam elden gider diye aşırı tedirginliklerini de sevecen, hiç değilse anlayışla karşılamak gerek bu adamların.”¹⁶²

Malik Bey ile girdiği iş ilişkisinin kendisini onlara bağımlı kıldığını bilir; ancak bu durumu görmezden gelir: “Sen o adamlarla öyle bağlar kurdun ki!.. Borcun yarım milyonu buluyor... Borçlu kalacağına alacaklı ol! Doğru değil mi? Doğru olan ne ki şu dünyada? Kim biliyor doğruyu?”¹⁶³

Muhtar Bey, tensel hazlara düşkün biridir. Kadın onun zayıf noktasıdır. Müvekkili Rahmi’nin karısı ile ilişkisi vardır. Bu durumu bir süre sonra kanıksar: “Muhtar anlamsız bulmasına karşın yenemediği, içine gömmeye çalıştığı suçluluk duygusuyla önceleri göz göze gelmekten kaçınmıştı Rahmi’yle... Fatoş öylesi doğaldı ki bir süre sonra o duygusu da dağıldı.”¹⁶⁴

Muhtar Bey, korkak ve bencil biridir. Başını belaya sokmaktan korkar. Özgür’ün gözaltına alınmasından sonra durumu öğrenmek için hiçbir eylemde bulunmaz: “Özgür’ü niye aldıklarını öğrenemedik daha. On beş günü geçti, bir haber

¹⁶¹ Türkali, age., s.41.

¹⁶² Türkali, age., s.271.

¹⁶³ Türkali, age., s.24-76.

¹⁶⁴ Türkali, age., s.189.

yok. Ben de bulaşmak istemiyorum. Korkup kaçıyorsun. Ne korkacağım be!. . Bir dünya tanıdığın var Ankara’da, açıp da soramaz mıydın? Nergis söylemiyor ya, o da bunu bekliyor senden, anlamıyor musun? Anlamıyorum!”¹⁶⁵

Muhtar Bey, İstanbul’da olan işlerini aslında hiç sevmediği ve de güvenmediği ortağı Selami’ye bırakmıştır. İlişkileri samimi değildir. Bir süre sonra yazıhanesine bomba atarlar ve ortağı Selami ağır yaralanır. Muhtar Bey, korkuyu iliklerine dek hisseder:

*Korkuyorsun. Korkmaz da ne halt edersin? Kimin nereden saldıracağı belli değil ki. Yazıhaneye niye bomba atarlar? Bana mı, Selami’ye mi bu? Belki de solcular attı. Selami solcuları sevmez. Hele ben de ayrılınca iyice sağa... Ne sağı, solu be; paradan başka ne biliyor o herif? İyi ya para için bir boklar yemeye kalktıysa. Dosyalar yanmış... Benim için bitti o işler.*¹⁶⁶

*Bombayı atanların da, Selami’yi vuranların da solcular olduğu söyleniyordu ya, kesin değildi. Olmayacak şey gibi gelmedi Muhtar’a. Selami’nin, komandoların bilmem ne oymağındaki bir oğlanla yakınlığı varmış. Birçok da davalarını almış onların. Para için her boku yer bu herif. Sen de... Öyle olmasa, iş başka deyip bu herifle ortaklık kurar mıydın? Ben kurmadım. Olaylar...*¹⁶⁷

Muhtar Bey’in kızı Nergis ile olan ilişkileri iyi değildir. Kızını sevdiğini sık sık dile getirmesine rağmen sevgisini gerektiği gibi kızına vermemiştir:

*Yaşlandıkça kişi vurdumduymazlaşır derler, bende işler tersine mi oluyor ne? Bugün Jale’yi görünce de bozuldum. Kızından da utanmıyor karı! Nasıl fingirdiyordu meyhanede; Ferhat bile tedirgindi taşkınlıklarından. Sana ne? Doğal ki bana ne ya, Nergis için üzülüyorum! Vah vah! Nergis’in de pek umurunda... Nergis’i böyle düşünmek de yeni çıktı. Dünya umrunda oldu mu senin? Olmamıştı ama oluyor şimdi! Demek yaşılanıyoruz. Kızımı da öteden beri severim. Başka neyim var şu dünyada?*¹⁶⁸

¹⁶⁵ Türkali, age., s.116.

¹⁶⁶ Türkali, age., s.201.

¹⁶⁷ Türkali, age., s.263.

¹⁶⁸ Türkali, age., s.116.

diyen Muhtar Bey, Nergis ile ilgili olarak da çelişik duygular yaşar. Geçmişte kızını çok umursamadan yaşamış olduğunu kabul eder. Kızına karşı içinde uyanan yakınlığın belki de yaşlılıkla açıklanması gerektiğinin farkındadır.

Muhtar Bey, dönemin hâkim güçleri ile ilişkisinden dolayı tehdit telefonları almaya başlar ve bu durum onu tedirgin eder. Banu'nun Bodrum'da yakalanmasına sebep olur. Daha sonra Banu'yu kurtarmak için uğraşır. Bir süre sonra İstanbul'da bir kalp krizi geçirir. Hastanede tedavi altına alınır. Hastaneden çıktıktan sonra İstanbul'da evinde kalmaya karar verir. Tekneyi de Nergis'e bırakır.

Jale Hanım, Nergis'in annesidir. Konu olarak küçük burjuva bir tipi simgeler. Yapı olarak da nihilist bir tiptir. Jale Hanım, Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü'nde seramik eğitimi alırken Muhtar Bey ile evlenir ve eğitimini yarıda bırakır. Jale Hanım, varlıklı ve güzel bir kadındır.

Jale Hanım evlilikleri sırasında eşi tarafından bir başka kadınla aldatılır. Daha sonra o da aynı şekilde kocasını Ferhat Bey ile aldatır.

Onun için de hayat gezmekten, süslenmekten, lüks yaşamaktan, yemek ve içmekten ibarettir. Ülkenin yaşamış olduğu sıkıntılar onu hiçbir şekilde ilgilendirmez.

Nergis'in annesi ile ilgili olarak izlenimi şu şekildedir:

Niye böyle tın tın bu kadın? Dünyadan habersiz. Haberli de, umrunda değil. Akli şeyinde hep. Sen nymphomanın birisin, diye bağırmişti bir gün babam. Kızgınlıkla söyledi. Kendi ne sanki! Soyacak mı böyleyiz biz? Bu Jale Hanım da hiç kimseye benzemiyor. Bu sıcakta üşenmeden o ne makyaj öyle? Söylesen küser. Aslında güzel kadın. Benden güzel olduğunu hep söylerler. Lacivert gözleri, kestane saçları. Alnından inen klasik burnu. Dimdik yürüyüşü. Dudakları bile benden daha genç; etli, kırmızı. Duysa bu övgümü... O kadar çok duymuş ki övünmeye bile gerek görmez.¹⁶⁹

Nergis, annesi Jale Hanım'dan söz ederken aralarındaki anne-kız ilişkisine hiç değinmez. Kendi annesinden değil de bir yabancından söz eder gibidir.

¹⁶⁹ Türkali, age., s.132-133.

Jale Hanım'ın kızına uzaklığı, kocasını aldatmışlığı, yaşına rağmen hala son derece şuh olan tavırları onun temsil ettiği burjuva değerleri yansıtır. Hatta o tüm bunlarla da yetinmez. Sevgilisi Ferhat Bey ile antika kaçakçılığı yapmaktadır. Daha sonra da Ferhat Bey ile İsviçre'ye giderler.

Ferhat Bey, Jale Hanım'ın sevgilisidir. Konu olarak küçük burjuva aydını yapı olarak da nihilist bir tipi temsil eder. Yakışıklı bir adamdır. Mimarlık eğitimini yarıda bırakmıştır. Antika kaçakçılığı yapmaktadır.

Ferhat Beyler antik bir madalyonu.... köyündeki bir adamdan yirmi bin liraya almışlar. İzmir'de on bir milyona satmışlar! Bir sağlık bir de güvenlik görevlisinin parmağı varmış bu işte. Birer milyon vermişler onlara. Üç milyon da yerli halktan biri (adını söylüyordu Haberci; ortalarda dolaşıp duran lümpen bir adamdı) almış. Jale Hanım'a en azından üç milyon düşmüş bu vurgunda.¹⁷⁰

Ferhat Bey, Jale Hanım'la birlikte hedonist, bireyci, çıkarıcı bir yaşamı paylaşır. Her ikisi de kendi küçük ve kirli dünyalarında yaşamaktadırlar.

Malik Bey, devrin hâkim güçlerini simgeleyen ve her türlü olumsuz özellikleri bünyesinde barındıran merdud bir tiptir. Malik Bey'in ağabeyi de siyasi arenada yer alır. Malik Bey ve ortakları kıyılarıdaki arsaları yerli halktan türlü dalaverelerle düşük paralara alma peşindedir:

Bu Malik Bey, yanındaki Recai Bey, yüz elli milyonluk AKİTAŞ Yapı Ortaklığı'nın en büyük üç ortağından ikisi. Malik Bey başlarında. Öteki ortak Ankara'da.

.... Asıl önemlisi de, bu Malik'in ağbisi de iki dönemdir [...] 'den seçilen ünlü politikacı, yörenin toprak ağası, kurtların tutkulu yanlısı Abdülhalik Bey... Duymuşsunuzdur. Abdülhalik Bezmez. Malik Bezmez.¹⁷¹

Yazar, Malik Bey ve onun ağabeyinden söz ederek böylesi büyük kazanç getiren işlerde politikanın kirli yüzünün de ne kadar etkili olacağını ortaya koyar.

¹⁷⁰ Türkali, age., s.350.

¹⁷¹ Türkali, age., s.140.

Yaşanan kaosa rağmen, dönemin bazı politikacıları hala kendilerine ve yakınlarına çıkar sağlama gayretinde olan, milli bilinçten yoksun kişilerdir.

Malik Bey, işçileri sömüren, kendi çıkarlarından başka hiçbir şeyi gözü görmeyen ve her türlü karanlık işin içerisinde yer alan tehlikeli biridir:

-O gangsterlerle kes artık be, Muhtar, dedi. Recai'yi bile yedi o herifler...

....

-Kürt Nihat'a ne ettiklerini biliyor musun? dedi.

....

-Herifi, silah kaçakçılığından götürdüler... Adamın Güllük'ten ötelerde, koyda bir evi varmış. Kaçak silahları koydurmışlar. Bir ihbar. Yallah... Rahmi bile acıdı herife...¹⁷²

Malik Bey, her türlü dalaverenin içinde olan biridir. Malik Bey'in fabrikasında çıkan grevler sırasında greve destek veren ve Malik Bey'e kafa tutan dört çocuk sahibi işçi ve emekçi Feyzullah'ın bir sabah ölüsü bulunur. Bu faili meçhul cinayetin ardında Malik Bey ve yandaşları vardır.

Nazan Hanım, küçük burjuva bir tiptir. Malik Bey'in eşidir. Armatör kızıdır. Nihilist tipin özelliklerini taşımaktadır. Nergis'in Nazan Hanıma dönük algısı şu şekildedir: "Ulan ne aşağılık, sonradan görme Laz karısı bu. Babası takacı Çaparçılar'dan. Armatör kızı. Korhan soyunu sopunu iyi tanır bunların."¹⁷³

Nazan Hanım'ın ülke sorunlarına yaklaşımı onun oportünist bir tip olduğunu açığa çıkarır. Ülkenin içinde bulunduğu siyasi çıkmazları kendi çıkarları doğrultusunda yorumlar:

-Çok sinirlisiniz, dedi.

Kirli yüzü daha da karardı Nazan'ın,

¹⁷² Türkali, age., s.310-311.

¹⁷³ Türkali, age., s.142.

-Ne siniri be, dedi. Kusacak gibiyim... İçim bulanıyor komünistleri görünce...

....

-Başımıza ne geldiyse hoşgörüsüzlükten geldi Nazan Hanım, dedi. Yüzlerce kişinin canına kıyılıyor... Salt bu yüzden... Böylesi acımasız...

-Acımak mı? diye kesti birden Nazan Hanım sağlıksız bakışla, nesine acınacakmış?.. Komünistlere mi acınacak?..¹⁷⁴

Korhan, ileri geri konuşan, sözde yurtsever bir tablo çizen Nazan Hanım'ın ve ailesinin yaşamış oldukları müreffeh yaşamın nereden geldiğini şöyle açıklar:

-Biliyorsunuz, dedi, bir devrim yaptılar Rusya'da, soyluları, kentsoyluları kaçırdılar ülkelerinden...

....

-O yüzden kaç soyu bozuk, aşağılık, hırsız, katil, motorcu altın babası oldu, dedi. Kaçmak için teknelerine sığınan nice zavallıyı öldürüp Karadeniz'e attılar; teknelerle altın çaldılar...

....

-.... Bir sürü görgüsüz zengin türedi başımıza, dedi... Hak ederek kazanmaya alışamamış dangalak sürüsü... Duymuşsunuzdur bunları... Bir sürü kafasız, hırsız...¹⁷⁵

Korhan, Nazan'ın sonradan görme tavırlarını, hak edilmemiş kazancı yadırgamamasını tarihi ve coğrafi koşullarla, gerçeklerle gerekçelendirir.

Rahmi, İstanbul Üniversitesi Kimya Mühendisliği'nden mezun olmuştur. İzmir'de ilaç karaborsacılığı yapmaktadır. Onun için para temel bir değeri

¹⁷⁴ Türkali, age., s.144.

¹⁷⁵ Türkali, age., s.145.

simgelemektedir: “Eczacı Rahmi... Daha doğrusu ecza depocusu... İzmirli ilaç tüccarı...”¹⁷⁶

Fatoş Rahmi'nin ikinci karısıdır. İlk karısı Rahmi'nin kullandığı arabada trafik kazası sonucu hayatını kaybeder. Rahmi bu kazadan sonra kendisini suçlar ve ruhi bunalımlar geçirir. Rahmi silik, pasif ve ürkek küçük burjuva bir tiptir. Para, içki temel kıymetleridir.

Fatoş ile Rahmi'nin evliliği sağlam temeller üzerine kurulu değildir. Fatoş ile iki kez boşanıp tekrar evlenmişlerdir. Rahmi için namus gibi bir kıymetin hiçbir önemi yoktur; çünkü karısının kendisini Muhtar ile aldattığını bilmesine rağmen bu duruma göz yumar. Muhtar ile arkadaşlığını ve iş ilişkisini sürdürmeye devam eder. Muhtar bu durum hakkında şu şekilde bilgi verir:

*Muhtar ile olan ilişkilerini de bir gün söyleyecek olmuş Fatoş, inandırمامış. Muhtar bana öyle şey yapmaz. Sen beni soğutmak için söylüyorsun, diye diretince üsteleyememiş. Böyle bir güvenceyi yıkmak için pek çok acımasız olmam gerekirdi, demişti Fatoş. Bu güvence artık Muhtar'ı da bağlıyordu. Gerçi kocalar en son duyar derler ya; aylarca çan çan çalınan olayı Rahmi duymasın! Duymak istemedi demek. İlkel, temiz bir yanı var herifin, ondan kurtarıyor!. . Fatoş'taki acımalı bağlılık buna dayanıyor belki. Bir de Fatoş'un dayanıklılığını, Rahmi'nin yüz milyona yakın varlığının tek varisi olduğuna bağlayan dedikoducular da var...*¹⁷⁷

Fatoş, Rahmi'nin karısıdır. Güzel, alımlı hafifmeşrep bir kadındır. Küçük burjuva yaşamın yozlaşmış pek çok özelliklerine sahip nihilist bir tiptir.

Fatoş, İzmirli orta gelirli küçük bir çiftlik sahibinin kızıdır. Enstitü'den mezun olduktan sonra havacı bir teğmenle nişanlanır. Nişanlısı Amerika'ya kursa gider ve daha sonra nişanı bozduğuna dair bir mektup yazar. Bu durum Fatoş'u derinden yaralar. Fatoş o sıralarda hamile olduğundan zor günler geçirir. Kürtaj olarak bebeği aldırır. Sonrasında Rahmi ile evlenir. Rahmi ile çarpık bir evlilik

¹⁷⁶ Türkali, age., s.25.

¹⁷⁷ Türkali, age., s.51.

hayatı vardır. Fatoş, Rahmi'yi sevmez ve evli olmasına rağmen kocasını Muhtar ve diğer erkeklerle aldatmaktan çekinmez.

-Seninle evlenmeyi bile kurmuştum bir zamanlar, dedi. Düşlerime bile girerdi. Şimdi ayaklarıma kapansan olmayacak şey bu. Gül istersen Muhtarcığım. Kapanmayacağını biliyorum. Sözgelimi işte. Erkek dediğin, üç aşağı beş yukarı, hepsi aynı bokun soyu. O puşt oğlan Amerika'dan beni bıraktığını bildirince, ölücem sandım. Üç aylık da piçi vardı karnımda.¹⁷⁸

Muhtar, Malik Bey'in aile dostlarından biri olan evli ve çocuk sahibi olan Zübeyde ile beraber olur. Bu durumu anlayan Fatoş, olay çıkartır. Bu durum karşısında trajik bir aile dramı sergilenir. Çürümüş olan ahlaki ve toplumsal değerler belirgin bir biçimde gözler önüne serilir. Rahmi'nin bu olay karşısında kendi karısını teselli etme çabası çarpıcıdır:

-Suç bende, dedi. Bilmeliydim senin ne aşağılık karı olduğunu...

....

-Aşağılık sensin ulan, dedi. Namussuz!..

....

-Haklı dedi Fatoş. Aşağılık olmasam neyim var neyim yok, ayaklarına serer miydim böyle bir adamın?

-Bak istediğin kadar bencil hayvan, dedi. Çıkarlarından, keyfinden başka hiçbir şeyi, hiç kimseyi gözün gördü mü?

....

-Hepimizi kandırdı bu adam, diyordu kesik kesik. Bizi yedi bitirdi Fatoşcuğum, benim güzel karım, bizi yedi bu adam... yuvamızı yıktı...¹⁷⁹

İzzettin Hadi Bey, küçük burjuva aydın tipini temsil eden nihilist bir tiptir. Üniversiteden emekli uzman bir maliyecidir. Karısının ölümünden sonra Bodrum'a

¹⁷⁸ Türkali, age., s.196-197.

¹⁷⁹ Türkali, age., s.337-339.

her şeye boş vermek için yerleşir. Ülkenin içinde bulunduğu sıkıntılı sürecin dışında kendi hayatını yaşayan varlıklı biridir. Yaşam felsefesi Leleg Çobanı gibi dağ, taş ilkel giysilerle gezmektir. Sık sık davetler verir:

Resimden anlar İzzet Bey, edebiyata düşkündür, ara sıra piyano sesleri gelir Akkonak'tan. Hayli varlıklı olduğu bilinir. İstanbul'da han, apartman. Burda yöre köylerde kıyı arsaları... Sanatçılarla dosttur özellikle. Dostluklar yaratmasını bilecek güçte koşulları var... Tanıdığı tanımadığı bunca kişiyi, yoksa nasıl toplar yöresinde? Bu cömertlikler neden bulma kaygısı da çoktan unutulup gitmiştir. Tatlı adamdır Leleg Çobanı...¹⁸⁰

Doktor Oğuzata, dönemin hâkim güçleri ile bağlantıları olan merdud bir tiptir. Sağ ideolojiyi temsil eden Doktor Oğuzata, derneklerinin bir şubasını açmak için bir grup öğrenciyi yanına alarak Bodrum'a gelir. Doktor Oğuzata, astığım astık kestiğim kestik biridir.

İzzetin Hadi'nin verdiği bir şölende Doktor Oğuzata'nın devrimci mücadele içerisinde olanlar hakkında ileri geri konuşmasından dolayı Özgür ile Doktor Oğuzata arasında tartışma yaşanır. Özgür, Doktor Oğuzata'yı dövmeye kalkışır:

Dün geceki konuşmaları yetti de arttı bile köpeği tanımaya. İzzet Bey'in bahçede. Herif tutmuş, hepsini temizlemeden olmazmış, diyordu. Önce anlamadım, kimi temizliyor bu? Dediği kendine karşı olan herkes. Ya kan kusturacağız diyorlar ya... Herif hepimizi gözden çıkarmış. O Pakize Hanım mıdır, nedir, o orospu da demez mi: Ulusal operasyonları da sizler gibi büyük doktorlar yapmalı filan gibi laflar. Ulan dedim buraya da geldiler...¹⁸¹

Doktor Oğuzata, bir süre sonra üniversite öğrencileri tarafından linç edilerek hastanelik edilir.

Bodrum'un yerli halkından olan İbraam, işçi sınıfını temsil eden olumlu bir tiptir. Malik Bey'in fabrikasında çalıştığı sırada grev başlar. Malik Bey'in adamları grevin bozulmasına yardım etmesi için İbraam'la işbirliği yapmak ister; ancak İbraam bu tekliften huzursuz olur İbraam, bu durum karşısında yaşadığı çatışmayı

¹⁸⁰ Türkali, a.g.e., s.22-23.

¹⁸¹ Türkali, a.g.e., s.67.

gözler önüne serer: “İki gece uyuyamadım Korhan ağbem... Arkedeşlerim var grev yapanların içinde. Onlar depduru bizdensin. Kardeşimizsin. Bunlar disen... Gaçtım ertesi gün...”¹⁸²

İbraam, Bodrum’da bulunan üniversite öğrencileri ile arkadaşlık yapar. Ona verdikleri kitap ve dergileri okur. Onlarla sohbet eder. Malik Bey’in çevirdiği dalavereleri anlar ve daha bilinçli birine dönüşmeye başlar: “Ne güzel biliyor oğlan tratacıları. Kökenlerini, dayanaklarını, hangi sosyal yapıdan kaynaklandıklarını. Gün günden gelişen bir kafası var bu oğlanın. Öğrencilerden öğreniyor belki,”¹⁸³

İbraam, İstanbul’a bir fabrikaya işçi olarak gitmek ister. Nergis’in İbraam’a dönük algısı şu şekildedir: “Bileği, kolları güçlü. İstanbul’a, fabrikaya gidecek. Gitsin. Bunun yeri orası. Burda kalırsa çürür, esnaflaşır...”¹⁸⁴

Gideceği fabrikada da grev başlar. Bir süre sonra arkadaşından grevin bittiğini bildiren bir mektup alır. İstanbul’a Nergis teknesi ile değil de otobüsle gitmeye karar verir. İbraam, işini şansa bırakmak istemez. İbraam bu tavrını da şu şekilde yansıtır:

*Biraz sonra İbraam göründü kahvelerin ordan. Üzgün, acılıydı yüzü.
Görünmekten çekinir gibi yürüdü Kale'nin önünden, mendireğe çıkıp baktı.*

....

-Yoo, gidecem, dedi. Fabrikada be'lepdururlar. Birazdan otobüsnen gidecem...

Elinde tuttuğu biletini gösterdi.

-Enayi miyim, işi Allah'a bırakayım? Dosdoğru yol varken...¹⁸⁵

Haberci lakabı ile tanınan gazete habercisi Halil, romanda ülkede gerçekleşen pek çok olayın habercisi olan sosyal bir tiptir. Haberci herkesin

¹⁸² Türkali, age., s.134.

¹⁸³ Türkali, age., s.222.

¹⁸⁴ Türkali, age., s.223.

¹⁸⁵ Türkali, age., s.447-448.

gölgesinden korktuğu bir dönemde çevresine güven telkin etmez. Küçük burjuva aydınlar ve çevresi ona kuşkuyla yaklaşır.

*Haberci adını onu bunu polise kovaladığım anlamına kullananlar var, dedi. Haber almak için karakola uğrarım. Yillardır uğrarım. Benim işim bu... Onlar benden değil, ben onlardan alırım bir şeyler. Kimselerin duymadığı, duymayacağı ya da herkesten önce duyduğum gizler olur bazı.*¹⁸⁶

Haberci, mesleğinden ötürü sıkıntılı günler geçirdiğini dile getirir: “-Gazete habercisi olmak belalı iştir taşrada, dedi. Hele bu kentte. Başıma gelmeyen kalmadı bu yüzden.”¹⁸⁷

Haberci, oynanan kirli oyunlara destek olmak ya da göz yummak zorunda bıraktıkları için hâkim güçlere karşı öfke duyar. Mesleğinin getirdiği zorluklar onu yıpratır: “Onlar gibi düşünmedin mi, suçlu olacaksın. Hırsıza hırsız, katile katil demeyeceksin. Ya ortak olacaksın ya göz yumacaksın her yaptıklarına. Ölmek kötü değil ki bundan... Bu ne rezil dünya?”¹⁸⁸

Nergis’in polisler tarafından aranan ve Ankara Koleji’nden ve fakülteden arkadaşı Banu, devrimci mücadele içerisinde yer alan bir tip olarak karşımıza çıkar. Banu, devrimci mücadele içerisinde yer alan sevgilisi Tuğrul’a yardım ve yataklıktan aranmaktadır.

Daha önce tutuklanmıştır ve çeşitli işkencelere maruz kalmıştır. Kaçak yaşamak Banu’yu yıpratmıştır: “Bitmiş, yenik düşmüş bu kız. Ne yapmalı şimdi? Odanın sessizliğinde öylece kaldılar bir süre. Elinde topla, güler gibi baskete sıçrayışı geliyordu Nergis’in gözleri önüne, Banu’nun. Kolay değil bir kavgada dimdik durabilmek eriyip dökülmeden.”¹⁸⁹

Bodrum’da Muhtar Bey’in de kaldığı otelde Filiz takma adı ile kalır. Ancak Muhtar Bey, sarhoş olduğu bir sırada kızından uzak durması için otelde bir yaygara

¹⁸⁶ Türkali, age., s.153.

¹⁸⁷ Türkali, age., s.149.

¹⁸⁸ Türkali, age., s.156.

¹⁸⁹ Türkali, age., s.301.

kopararak Banu'nun yakalanmasına neden olur. Banu, bu olaydan sonra Güvenlik'te pencereden atlayarak intihar eder.

Yeşilçam Dedikleri Türkiye

Zühtü Bey, küçük burjuva sınıfın tipik temsilcilerinden biridir. Yaşam şekli ve düşünce yapısı ile nihilist bir tiptir.

Sözde geleneklerine düşkün muhafazakâr ve milletperver biridir. Ancak özde sığ bir dünya görüşüne sahip, tensel hazlara düşkün hovarda biridir.

1933'te Hitler iktidara geldiğinde Almanya'ya kimya eğitimi almaya gider. Ancak bir yıl sonra babasının ölümü sebebiyle öğrenimini yarıda bırakıp yurda dönüş yapar. Eğitimini Türkiye'de sürdürür. Eczanecilik Fakültesi'nden mezun olur. Ailesinin yardımıyla bir eczane açar.

Zühtü Bey'in evliliği aileler aracılığı ile gerçekleşir. Ancak bu evlilikten dolayı pişmandır.

Evlilikleri boyunca karısına güven duymaz. Mefharet Hanım, Zühtü Bey'in kendisini Elana ile aldattığını bilir. Çıkan pek çok kavgadan sonra karısı Zühtü Bey'i terk eder. Zühtü Bey, bu olayı bir türlü sindiremez. Aslında Zühtü Bey, evlilikleri boyunca Mefharet Hanım'a güven duymaz. Bunu da karısının evlilik öncesi kendisine çarçabuk teslim olmasına bağlar:

Mefharet'in birileriyle ilişkisi olduğundan gerçekten kuşkusu vardı Zühtü Bey'in. İzledi, izletti; yakalayamadı. Sonunda o pinpon herifle çekip gidince... Adam da Mersin'liymiş, Şem'i Bey. Anamur'luymuşlar da Mersin'de mi otururlarmış?...Daha küçük yaştan aşıkmiş Mefharet'e. Sonunda bir akraba evinde rastlamışlar... Önce kıyametleri koparmıştı Zühtü Bey. Cezaevlerinde süründürecekti ikisini de.¹⁹⁰

Zühtü Bey, daha sonra Lena tarafından da terk edilir. Bu terk edişler onu çok üzer ve hayatına giren ve onu derinden etkileyen iki kadına da öfke duymasına yol açar:

¹⁹⁰ Türkali, *Yeşilçam Dedikleri Türkiye*, s.129.

Ya Lena ne olacaktı? Mefharet biliyordu Lena ile ilişkisini bilmeyen mi kalmıştı? Sorunu gürültü çıkarmadan çözümlmek iki yanın da yararınaydı. Kendine bile söyleyemiyordu ya, uzun süre aramıştı Mefharet'i. Hem de öyle bir cinsel özlemle ki... Lena'dan başkası da karşılayamazdı bunu. Gün geçtikçe çevresini kuşatan yalnızlık duygusuyla bir şeyin bilincine vardı; Lena'yı Mefharet'le birlikte istiyordu; bütün hır güre karşın, Mefharet evdeyken başka tür tatlıydı Lena! Şimdi yalnızlığı yaratan eksiklik duygusuydu; bir yanlı eksiklik duygusuydu; bir yanlı eksiklik... Kurtulması için çok yıllar geçmesi gerekti. Tam alıştığı sırada da Lena çekip gitmişti. Bu orospulara acımak mı neresine acıyacaksın? Uyumak en iyisi...¹⁹¹

Zühtü Bey'in geçmişte yaşamış olduğu ve onu derinden etkileyen Rum asıllı Elena adlı kadın kabuk tutmuş yarasıdır. Elena'yı sık sık hatırlar: "Hiç çıkmamıştı ki aklından! . . . Nazmiye'yi tutmasında da Lena'ya benzerlikler taşıması etkin olmuştu belki...Burnu, çenesi...Boynu da andırıyor...Lena'nın kuğu boynu yanında Nazmiye'nin ki yolunmuş hindi be!... Doyurucu kadın!... Lena'da doymak bilmezdim bir türlü..."¹⁹²

Geçmişine, geleneklerine ve inancına olan sözde bağlılığından dolayı Elana'nın Müslüman olmasını istemiş; ancak Elana, bunu kabul etmemiştir. Yıllar geçse de Zühtü Bey bu durumu bir türlü hazmedememiştir.

Lena ile gayri meşru bir ilişki yaşayan Zühtü Bey, bu ilişkinin ahlaki boyutunu sorgulamazken Rum bir kadınla evlenmeyi Müslüman Türk bir adama yakıştırmaz. Zühtü Bey, bu çelişkili durumu şu şekilde yansıtır:

Lena'ya, Elana Mavridis'e, erkekliğinin dorukta dolaştığı dönemde, en ateşli yıllarını vermişti... Evlenecekti bile. Leman deriz olur biter. Müslüman olmaya yanaşmaması çıldırtmıştı Zühtü Bey'i. Ağzından nasılsa, biraz da söz olsun diye çıkan koşula Lena'nın gösterdiği tepkiyi, direnci bağışlayamamıştı bir türlü. Haçını, putunu s..... . ğim o kiliseyi bana yeğliyorsun ha? . . . Sofu da değildi Zühtü Bey. Ne sofuluğu, Müslümanlığın törelerini, kurallarını doğru dürüst bildiği de kuşkuluydu. Lena da koyu bir Hıristiyan sayılmazdı bildiği kadar. Tek yakını, babası, eski pastacı, yarı felçli Yorga Mavridis'i kolladığı da

¹⁹¹ Türkali, age., s.129-130.

¹⁹² Türkali, age., s.128.

*söylenemezdi; dinsizin biriydi Yorgo Mavridis. Demek karı içinden kin besliyordu bizim dinimize!...*¹⁹³

Sonraları kocasını trafik kazasında kaybetmiş, annesi ve çocuğu ile yaşayan, kuaför Nazmiye adlı bir kadını kendisine metres tutar.

Zühtü Bey, ırkçılığa varan bir ideolojiye sahiptir. Gençliğinde Almanya’da aldığı eğitimden dolayı Almanlara Hitlere bağlıdır:“Hitler deli meli, şu bu, ama yurtseverdi. Almanya’yı yüceltmek için yaptı ne yaptıysa. Sonunu getiremedi... Baştan iyi gidiyordu. Kış yıktı adamı. Rus kış!...”¹⁹⁴

Zühtü Bey, geçimsiz, aksi, ağzı bozuk biridir. Oğlu Refik’in baba mesleği olan eczacılığı seçmeyip de Yeşilçam’a yönelmesinden dolayı kızgındır. Kızı Seniye ile de mesafeli bir ilişkisi vardır.

Bir süre sonra Zühtü Bey, bir kalp krizi geçirir. Bu olaydan sonra eczaneye Pervin’in arkadaşı Fuat bir süre ilgilenir. Geçirdiği kriz neticesinde gösterilen ilgi onu bunaltır:

*Bana hastalığımдан söz edeni kovarım bu evden, dedi. Herkes kendi işinde gücünde... Bitti bu. Bu hastalığın ne olduğunu bana siz öğretecek değilsiniz. Doktorların da tümünün ağzına sıçayım... Sanki bir bok bilirler... Kaçının reçetesini kafalarına çalmışımıdır. Böyle miydi eskiden? İlaçları biz yapardık. Tekel bayiine döndürdüler eczaneyi. İşlerine geliyor pezevenklerin... Cahillikleri örtbas oluyor... dediğim gibi hadi çıkın odadan, uyuyacağım...*¹⁹⁵

Zühtü Bey, genellikle oğlu ile çekişme halindedir: “Refik koluna girmek istedi babasının, Zühtü Bey iteledi. Senin koltuğunda yürüyeceksem öleyim daha iyi ulan!. .”¹⁹⁶

Zühtü Bey için eczanesi çok değerlidir. Fuat’la aralarında geçen diyalog bu durumun çarpıcı örneğidir:

-Bir de şunu sorayım Ağbi: Devretmeyi düşünür müsünüz?

¹⁹³ Türkali, age., s.122.

¹⁹⁴ Türkali, age., s.219.

¹⁹⁵ Türkali, age., s.131.

¹⁹⁶ Türkali, age., s.130.

-Düşünmem dedi Zühtü Bey, sertçe.

Sevdiği oyuncuğu elinden çekilen çocuk gibi kötü kötü baktı,

-Ben gözlerimi kapatınca dedi, sandalyadaki Refik'e kızgın bir bakış atarak.

....

-Satarlar mı, yakarlar mı? Ne bok yerlerse yerler o zaman...

....

-Zaten bu it bekliyor kurt gibi dedi, Refik'i göstererek. Yeşilçam'ın puşt, pezevenkleriyle film yapar... Götü donsuz dolaşır ondan sonra...¹⁹⁷

Dünya görüşleri birbirine zıt olmasına rağmen Fuat'ın samimi ve esprili yapısı Zühtü Bey'in ilgisini çeker. Fuat, Zühtü Bey'in ideolojik olarak bakış açısını değiştiremeye de bir şekilde olayları sorgulamasını sağlar:

Yaratılan kargaşanın, kıyımların, komünistlerin başının altından çıktığını biliyordu ya, bazı yargılar şimdi eskisinden daha az kesindi. Bu sallantılı duygu da yanlışa düşme kaygısını büyüttükçe büyütüyor, yüreğini tırmalayan korkuya dönüştürüyordu bu tür... Sonumuz nereye varacak bu gidişle? Fuat'tan, nerdeyse belleğine kazınacak biçimde duyduğu şeyler, karşı çıkılacak hiçbir yanı olmayan doğrular gibi görünmeğe başlamış; ötesi, onun da diline takılır olmuştu bazı bazı.¹⁹⁸

Ancak Zühtü Bey, devrimci mücadele içerisinde olanları komünist olarak algılar ve onların şeref, aile, din gibi temel değerlerden yoksun olduklarına inanır:

Son bir yıldır, Fuat'ın anlattığı şeyler, verdiği örnekler hele kılı kırk yaran titizlikteki dürüst, namuslu tutumu, davranışı değiştirmek değil de, kimi şeyleri bulandırmıştı kafasında. Bir iki takıştılar bayağı. En çok da geçmişten söz edilince bozuluyordu. İkinci Dünya Savaşı yıllarında Alman'lara, Hitler'e bağlılığı, sevgisi uçmuş sanki. Savaştan sonra kendi gibi düşünen çoğu kimsenin döndüğünü, Hitler'e sövüp saydığını anımsıyordu. O da ağrına

¹⁹⁷ Türkali, age., s.133-134.

¹⁹⁸ Türkali, age., s.448-449.

gitmişti. Hitler deli meli, şu bu, ama yurtseverdi. Almanya'yı yüceltmek için yaptı ne yaptıysa. Sonunu getiremedi... Baştan iyi gidiyordu. Kış yıktı adamı. Rus kışı... Yok, öyle değilmiş; faşist olduğu için yıkılmış herif! Kafalarına takmışlar bir kez. Tarihin akışına ters düşmüş de ondan gitmiş... Neymiş tarihin akışı? Kurnaz olan Fuat; artık girmiyor o tartışmalara. Hepsi solcu hergelelerin. Solcu sözüne de alıştık; eskiden böyle miydi? Nesine alışacağım; Allah belalarını versin. Din, iman, aile, namus dümdüz pezevenklerde... Ondan sonrası Bolşeviklik zaten; ne ana, ne baba, ne kardeş... Allah sonumuzu hayretsin... Ah hükümet hükümet değil... Heriflerin şu salonda bağırıp çağırmaclarını görünce insan diyor... Hadi, Allah belalarını versin... Adımızı faşiste çıkarır bunlar. Bizim Fuat'ı al... Söyledikleri doğru. Olacak şey mi bakanlığın yediği nane?... İlaça vur zammı, endüstriciyi zengin et;eczacı payının yüzdesini de aşağı indir!. İlaç pahalı, halk anlamaz;eczanenin payı bir de öyle düşsün...İyi!Ama, öte yandan ne diyor herif!. İlaç endüstrisine devlet el koymalıymış. İnsan sağlığını bu. Özel fabrikacılar dışarıya sömürtüyorlarmış bir de... Yurdumuz için zararlıymış, filan... Doğru belki. Ama, sonu şuraya gidiyor bu sözün;Bu meslek kurtulmaz nasıl olsa;devlet eczaneleri de alsın!. Komünistlik değil mi bu? Eşşoğlueşşekler. Sonunda karıları da bölüşürler...¹⁹⁹

Refik'in arkadaşı Temel, bir film çekimi esnasında Nazmiye'yi tanır. Bir süre sonra aralarında bir ilişki başlar. Bu ilişki üzerine Temel, Nazmiye ile evlenmek ister. Babası ile konuşmasını Refik'ten ister. Bu durumu Refik'ten öğrenen Zühtü Bey, çılgına döner. Ailede büyük bir kavga patlak verir. Evin emektarı konumunda olan Makbuş bu kavgada Zühtü Bey'e geçmişte yaşadıklarını öfkeyle haykırır:

Yatmadık mı Godoş? Sen bozmadın mı kızlığımı?...Kafesli odada koynuma girdim... Donup kalmıştı Zühtü Bey. Kafesli odayı bile unutmamış cadı... Balkan'da... Gencecikti. Taptaze... Kadını kucaklayıp...Kaskatı odasına dönen Refik'in, kapıda suratına tükürür gibi bağırduğu sözleri unutamıyordu bir de; yüreğine çakılıp kalmıştı.

-Derebeyi misin ulan?. . . Aşağılık, ahlaksız herif!. . . İçine sıçayım senin evinin...²⁰⁰

¹⁹⁹ Türkali, age., s.219.

²⁰⁰ Türkali, age., s.446.

Bu olaydan sonra Zühtü Bey ile Refik'in bağları tamamen kopar. Zühtü Bey, oğlu Refik'le arasının bozulmasından dolayı içten içe üzülür. Refik, Beyoğlu'nda kiraya çıkar. Oğlunun annesi ile artan yakınlığı onu incitir:

Sövüp saymalarına karşın içten içe artan özlemle anımsar olmuştü oğlunu. Ters günümde geldi; aslında, oğlanın söylediklerinde öyle parlayacak bir şey de yoktu belki... Temel'den duymuş; babasıym; uyarmasın mıydı? Ben de bazen bokunu çıkarırım! Koskoca oğlanı dövmeye kalk! Bırak, düşüneneğin o mu kaldı? Herif bize namussuz dedi. Hele o sırtması eşşoğlueşşegin. Ben babamla konuşurken gözünün içine bakamazdım be... Bunlar... Ağzına sıçayım hepsinin... Mefharet kim bilir nasıl doldurmuştur hergeleyi? Para vermiş. Fuat söylemişti, ortaklıkta asıl büyük pay Refik'in diye. Anası veriyormuş. Bu da yüreğinde işleyen yara gibiydi Zühtü Bey'in. Bunca yıl bakıp büyümüştü karı şimdi ortaya çıkmış, annesiyim diye çekip yanına alıyordu oğlanı. Makbuş'un annelik savı bile daha geçerliydi.²⁰¹

Zühtü Bey, ülkede artan siyasal olaylardan dolayı Refik için endişelenir. Oğluna olan sevgisiz davranışlarına rağmen aslında onu sever:

Doğal. Gençleri vuruyorlar; beni vuracak değiller ya... Yüreği cız etti. Refik de genç!. O girmez böyle şeylere! Avukat kim bilir ne bokun soyuydu. Bu kızı da vurmazlar!. Duyduğu her kanlı kıyımla yüreğine damlayıveren bu acı olasılık, ne kadar önemsemese, büyüyen bir kara leke gibiydi içinde. Refik'e duyduğu kızgınlık da, belki bu nedenlerle, kaskatı kalamıyordu. Yumuşamış hiçbir şey yok o ite karşı içimde... Oğlum karşıma geçip bana sövüp sayacak! O ananın oğlu, orospu çocuğu... Anasına yaklaşmasını her anımsadığında, oğlan karşısına geçip yeniden sövüp sayıyordu sanki. İşlerini izlemekten gene de bir türlü alamıyordu kendini.²⁰²

Zühtü Bey, Makbuş ile yüz yüze gelmek istemez. Fuat, Makbuş'un hastaneye yatırılmasını sağlar. Bir süre sonra da Darülaceze'ye yerleştirilir.

Zühtü Bey, evinin içerisinde gittikçe yalnızlaşır. Kızı ile sağlam temeller üzerine kurulu olmayan ilişkilerinden dolayı evi gün geçtikçe tahammül edilemez

²⁰¹ Türkali, age., s.448.

²⁰² Türkali, age., s.450.

bulur. Bu yalnızlıktan kurtulmak için kiracısı Pervin'e meyleder. Ancak Pervin onu reddeder.

Kızıyla olan ilişkileri de gittikçe gerginleşen bir sessizliğe bir gerginliğe dönüşüyor gibiydi. Konuşkan bir baba olmamıştı hiç bir gün; hele kızıyla... Ama artık mutsuzluğu, evi karanlık bir kuyu gibi içine çeken bu sessizliktendi sanki. Pervin'in geliş gidişleri bile eskisi gibi canlılık değil, duvarlara çarpıp dökülüveren bir kıpırtı getiriyordu sadece.²⁰³

Arkadaşlarının da ısrarı ile Bulgaristan gezisine katılır. Zühtü Bey, Anti-komünisttir. Sosyalist bir ülke olan Bulgaristan'da karşılaştığı yaşam onu şaşırtır. Her ülkeden, her ulustan turistin varlığı da ona ilginç gelir. Daha sonra dünya görüşünün oluşmasında etkili olan Almanya'ya gider. Son olarak da âşık olduğu kadını, Elana'yı, bulmak için Yunanistan'a gider. Yazar aslında Zühtü Bey'i içsel bir yolculuğa çıkartır.

Aradan geçen onca yıldan sonra Elana ile kavuşma hayalleri kurar. Ancak Elana evlenmiş ve bu evlilikten iki kızı olmuştur. Karşılaştığı bu durum onu büyük bir hayal kırıklığına uğratar.

Zühtü Bey ile Elana arasında bir tavernada ilgi çekici bir konuşma gerçekleşir. Elana, Zühtü Bey'in oportünist kaygılarla geçmişte halkı ilaç karaborsası ile nasıl sömürdüğünü haykırır. Elana, onu sığ bulur ve ona olan nefretini haykırır:

-Sen de tam ortasına düşmüşsün komonistlerin! dedi.

....

-Onlar Yunanistan için vuruştular...

....

-Hepimiz için!. . . Ama, sen nerden bilezeksin?...

....

---

²⁰³ Türkali, age., s.449.

-Ayıptır! dedi Lena baş kaldırarak. Palyo sensin!... Burda bir sürü kişi Türkler, kardeşimizdir dedi bizim. İşkence gördü cuntadan, Türk'lere kardeş dediği için. Yıllarca zından da yattılar... İstanbul'daki komşularımız düşlerime giriyor benim. Onlar için hırsızlık bile yaptım ben,

-Nerden bilezeceksin? dedi. İlaçlar çalıyordum eczaneden. Sasirdin değil mi? Kalfalara öpücük veriyordum. Yattım bile...

....

-Oğlun film yapacak dedi. Gelsin ben anlatayım ona senin askını...Göstersin o da!. Babası nasıl soyuyordu bes parasız, zavalli hakli. Ekmak parası bulamayan hastaları nasıl soyuyordu?...

....

Ermenilere düşmansındır. Sevmezsin. Kimseyi sevmezsin sen kendinden başka... Kalfaları kovuyordun çalyorlar diye... Hırsız kim anladın mı şimdi? Hadi konuş sen de... İlaçlar piyasadan çekildi mi nasıl saklıyordun, anlat. Bak ben açık açık söylüyorum...Her ilaç zamanında ne vuruyordun;sen de söylesene!...

....

-Andrea'n vardı bir zamanlar da!... Sonra da gelip benim altıma yattın!.

....

-Demek unutmadın Andrea'yı, dedi...

Uzunca süre baktı.

-Dağda öldü o, dedi yavaşça... Nico'yla yan yana vuruştular... Almanlar'a, sonra İngilizlere, sonra Amerikalılar'a, bütün faşistlere karşı... Kavga sürüyor. Senin kafan almaz!...Tiksiniyorum senden!. Yüzünü gördükçe kendimden de tiksiniyorum... Her vakit midemi bulandirdin. Oğluna bunları da anlat!...²⁰⁴

---

²⁰⁴ Türkali, a.g.e., s.483-486.

Zühtü Bey, Elana'nın kendisi hakkındaki bu düşüncelerinden dolayı derin kederler içerisine girer:

Yıllarca sakladığı kinini mutlulukla kusan Lena vardı karşısında. İnanmadığı bir düş gibiydi, kızmak gelmiyordu içinden. Nasıl da öc alarak konuşuyor bu kız! Oğluna da anlat!.. Neyi anlatacağım oğluma? Ben bu kadını... Nasıl söylerim? Kimselere söylenmez bu!. Utanca battı. Git kendine söyle!. . . Seni seviyorum, söylenmez bu! Utanca battı. Git kendine söyle!. . . Seni seviyorum, de!. . . Yüzüne bir daha tükürsün. Bu çalkantıdan kurtulmanın bir yolu olmalı. Batsın böyle gerçek!. Lena bir türlü çekilip gitmiyordu gözlerinin önünden. Düşlediği değil, dün gece ağular saçan Lena'ydı bu; yüreğinin bir incecik damarına inatla çakılıp kalmıştı. Oracıktan söküp atmaya gücü yetmiyordu Zühtü Bey'in. Yetmedi de.²⁰⁵

Bir süre sonra eczanesinin bombalandığı haberini alır. Yurda dönüş yapar. Sonunda yapayalnız kalır.

Adanalı Şahin Doğu, sinemacı olma hayali ile iktisat ikinci sınıfta iken okulu bırakır. Aynı zamanda öyküler de yazar. Sosyal bir tip olan Şahin Doğu, Yılmaz Güney'in temsilcisi gibidir. Sosyalist bir ideolojiye sahip olan Şahin Doğu, bir süre sonra sinemada halkın gönüllerine taht kurar. Bir film çekiminden diğer film çekimine gider.

Şahin Doğu'nun amacı yığınların sevgisini kazanmaktır; çünkü ancak bu şekilde sinemada gerçekleştirmek istediklerini hayata geçirecektir. Bu uğurda da bir süre vurdulu kırdılı filmler yaparak ödün verir. Gündüz ise Şahin Doğu için kaygılanır:

-Çok kötü şeyler yapıyorsun!...

Ak dişleri gene dizi dizi...

-Öyle Ağbi, dedi Şahin. Biliyorum. Siz yapmayacak mısınız?

-Sanmıyorum dedi Gündüz...

---

²⁰⁵ Türkali, a.g.e., s.487.

-Yazık Ağbi, dedi Şahin. kalamazsınız!...

Güvenli, hep de aynı gülüşle gözlerinin içine bakıyordu.

-İstediğim yere geleyim, göreceksiniz!. Hem, yakında!²⁰⁶

Bir süre sonra Şahin Doğu'nun kumara olan tutkusu ortaya çıkar. Hatta bazen bahis olarak filmde oynama tekliflerini de kabul eder: "Kulağına gelen şeyleri üzüntüyle anımsıyordu. Kumarhanedeki serüvenlerinden söz etmişlerdi.... Çok da içiyormuş. Buna daha çok şaşırıyordu Gündüz. Oğlan limon suyundan başka bir şey koymazdı ağzına."²⁰⁷

Sinemada toplumcu gerçekçi filmlere bir süre sonra imza atar. Amacı ezilmiş, horlanmış olan halkın acılarını filmlerinde yansıtmaktır:

-Şahin Doğu'nun son filmini gördünüz mü? dedi. Çok güzel...

-Öyle mi? dedi Gündüz. Sevindim. Çoktur sinemaya gidemiyorum.

....

*Filmde Şahin Doğu'yu, ağır başlı, olgun, ülkenin sorunlarını tartışmaya getiren ilerici bir aydın kimliğinde görünce sevindi birden.... Kurgusu çarpıcı bir kez...Sorunlara atak, yürekli yaklaşımıyla göz dolduran görkemli bir film, akıp gidiyor işte!...*²⁰⁸

Şahin Doğu, halkın içinden gelen biri olduğu için insanların sevgilisi haline gelir. Filmleri gişe rekorları kırmaya başlar. Artan şan ve şöhret, silahlara ve kumara olan tutkusu ve inatçı yapısı Gündüz'ü kaygılandırır. Çünkü Gündüz, onu özünde samimi ve içten bulur:

-Kaygılarım var Şahin, dedi birden. Büyük kaygılarım var senin için.

....

-Ne yaptığımı da biliyorum!. . .

²⁰⁶ Türkali, age., s.303-304.

²⁰⁷ Türkali, age., s.424.

²⁰⁸ Türkali, age., s.426-427.

....

-Belli kendine çok güveniyorsun! Kuşku duymak yararlıdır bazı...

....

Çok var birbirimizi görmüyoruz, dedi. Ülke öyle karışık ki... Bu sayısal kargaşada doğru çizgide yürümek çok önemli, hem de çok güç... Sinemada düşler var bir de...

-Düşmüş değil Ağbi, dedi birden.

....

-Bugün silahı alıp çıksam yüz binler var peşimde! . . .

....

-Silahla oynayacak gün değil oğlum, dedi Gündüz, gizliyemediği bir sinirlilikle.

Kendini tutmaya çalışıyordu.

-Silahlı serüvene kıskırtıyorlar, dedi. Kimlerin parmağı var belli...ülkeyi çıkmaza itiyorlar...Bugün beğenmediğimiz haklara göz dikildiği oğlum!. . . Keskin devrimci aldatmacalarla, tuz buz edip alacaklar elimizden. Bu işlerin oyuna, şakaya gelir yanı yok...

....

-Tamam Ağbi, dedi yusyumuşak bir sesle. Söyleyeceklerini de biliyorum. Kıрма kalbimi!. İyi şeyler yapacağız, göreceksin...

Nasıl sıcak gülümsüyor bu adam. Sevgi gözlerinin bebeğinde.²⁰⁹

Şahin Doğu tabancasından çıkan kurşunla bir görevliyi gözünden vurur. Adam ölür, kendisi de ayağından yaralanır. 1974'te Yılmaz Güney'i ve karısı Fatoş Güney'i Yumurtalık Yargıcı Sefa Mutlu, sözlü eylemleriyle taciz eder. Bu olay neticesinde Yılmaz Güney yargıcı gözünün ortasından vurur. Bu olay da romanda

²⁰⁹ Türkali, age., s.433-434.

Yılmaz Güney'in temsilcisi Şahin Doğu ile verilir: “-Bir görevli miymiş ne, o yörede. Puştun biri diyorlar. Kafayı bulunca sövüp saymaya kalkmış Şahin'e... Saldırınca o da herifi tam gözünden...”²¹⁰

Emine'nin nişanlısı eczacı Fuat, sosyalist ideolojiye sahip devrimci mücadele içerisinde yer alan bilinçli aydın kimliği ile karşımıza çıkan sosyal bir tiptir.

Zühtü Bey'in hastalığından sonra eczanede çalışmaya başlar. Seniye'nin fakülteden arkadaşıdır. Samimi ve esprili kişiliğinden dolayı başta Zühtü Bey olmak üzere pek çok kişinin sevgisini kazanır.

İnsanların sorunlarıyla hemhal olan yardımsever biridir. Fuat'ı Refik'in gözünden tanıma fırsatı buluruz: “Beni kızdıran şeylere hep güler mi bu adam? Zühtü Bey'le ne olacak bakalım? Olacağı haftasına çekip gitmesi çok çok... Ne güzel adam bu!.. Ne biçim eczacı?... Eczacı dediğin ille de Zühtü Bey gibi mi olacak?”²¹¹

Fuat, ilaç sanayinde insan sağlığı üstüne oynanan oyunlarla mücadele içerisinde. Eczane Sahipleri Derneği'nde ilaç tekelleri ile aktif olarak mücadele eder:

-Biz mi ne yapıyoruz? Mesleğin düşmanlarına karşı elimizden ne geliyorsa onu yapıyoruz, dedi Fuat. Eczacılığı öldürenlerle boğuşuyoruz Ağbi. Ne yapalım başka?...

....

-Bizim meslek sizin kurtarmanıza kaldıysa, içine sığayım o mesleğin ben, dedi.

....

Parça parça anlatmaya başladığı şeyler, hemen de tümüyle eczacı Fuat'ın da katıldığı gerçekçi gözlemlerdi. Elden gitmişti eczacılık. Oyuncak,

²¹⁰ Türkali, age., s.526.

²¹¹ Türkali, age., s.116-117.

plaj gereçleri satmaya kadar (Hele buna hiç dayanamıyordu Zühtü Bey) düşmüştü iş. Eczane boşluğunda kirasını bile çıkaramayan eczaneler vardı. Kapanyorlardı. Nedeni neydi bütün bu olup bitenlerin? Meslek öldüden öteye gidemiyordu Zühtü Bey.²¹²

Bir süre sonra Refik'in yapımcılığını ve yönetmenliğini üstlendiği Gündüz'ün de senaryosunu yazdığı "İlaç Dosyası" adlı filme nişanlısı Emine ile ortak olur. Ancak ilaç tekellerinin oynadığı oyunları gün yüzüne çıkarmayı amaçlayan toplumcu gerçekçi bu film ilaç sanayicilerini ürkütür. Eczaneye bomba atılır. Fuat, ağır bir şekilde yaralanır. Fuat'ın yanına aldığı çırağın bombayı eczaneye yerleştirdiği ortaya çıkar.

Yapanlar sağcı teröristlerdi; işi gördürdükleri de Fuat'ın yanına aldığı çirak! Sıkıştırınca açıklamıştı oğlan. Korkudan yapmış yoksa seni öldürürüz demişler.... Refik'i en çok düşündüren de oğlandan gelmesiydi bunun. Ne çok iyiliğini görmüştü Fuat'ın. Eczacı kalfası yapacağım diyordu bu çocuğu... Bu kadar alçaklık... Para verir Fuat, yardımına koşar. Annesi gelmişti köyden, hastaneye o yatırttı. Ameliyat olup köyüne döndü kadın. Bir sürü dua Fuat'a...Sonra da...Alçaklık da değil!...Söz bulamıyor insan!²¹³

Emine, Fuat'ı tedavi için Londra'ya götürür. Fuat durumunun ağır olmasına rağmen Refik'ten bu filmi bitirmesini ister: "İyiyim!...Galaya buradayım... Filmi bitir... Gülümseyip gözlerini kırıştırıyor. Saçları daha mı seyrelmiş? -Açılış konuşmasını sen yapacaksın... Gözlerini gülümseyerek kırpar gibi yumup onaylıyor... Mutlulukla fısıldıyor gene. Hep birlikte... diyor."²¹⁴

Doktor Ramiz, ilaç tekelleri ile bir savaş içerisine giren bilinçli aydın bir tiptir. Ancak türlü oyunlarla iflasın eşiğine düşürülür. İlaç sorunlarını çözüm önerileri ile birlikte bakana sunar. Ancak bakan, onu deli olarak nitelendirir. Çünkü o çalıp çırpamaz.

²¹² Türkali, age., s.135.

²¹³ Türkali, age., s.490.

²¹⁴ Türkali, age., s.513-514.

Gündüz ile yıllarca mahpuslarda yatmış olan Salih, işçi sınıfını temsil eden sosyal bir tiptir. Evli ve iki çocuk babasıdır. Uzun süren işsiz günlerinden sonra Haliç'te bir yağ fabrikasında boğaz tokluğuna çalışır.

Salih, işçiler arasında sevilen sayılan biridir. Devrimci mücadelede sabırlı ve inançlıdır. Yakın arkadaşı Gündüz'e de bunu telkin eder.

Salih'in öyle yumuşak ilişkileri vardı ki genç işçilerle, devrimciden çok, babacan, kimseyi kıramadığı için varını yoğunu ona buna kaptırıp nasıl olsa top atacak tatlı bir esnaf görünümündeydi. Hacer Hanım gibi bir kadınla yıllar yılı yaşamaktan mı edindi bunu?...Birazdan doğaçtan geliyor. ...İçerde de en çetin çatışmaların arasında böyle kaldı bu adam. En yakınına sertleşir, o da gerekli görmüşse. Bana birkaç kez gerekli görmüştü... Haklı mıydı? Ne bileyim? Haklıydı belki. Biz aydınlar, her şey birden değişsin, olsun bitsin bekliyormuşuz... Çok kızmışım. Şimdi düşünüyorum da, yanlış değil belki... Beklediğimiz değişim gecikince de mutsuz oluyoruz. Boş bunlar. İşçi mutsuz olmuyor mu? Günlük ekmek kavgasında öncesini düşünemiyor belki. Siz düşününün incisini...Benim ekmek kavgam yok mu?Ben emekçi değil miyim?.. Dipsiz düşüncelere dalıp yitmek yalnızlığın getirdiği bir şey.²¹⁵

Bir süre sonra Salih mide delinmesinden hastaneye kaldırılır. Yakın arkadaşı Gündüz'ü görmek en büyük arzusu olur. Ancak ömrü vefa etmez, kaldırıldığı hastanede vefat eder. Ardında dul bir kadın, iki küçük çocuk bırakır. İşçiler Salih'e görkemli bir tören yapmak ister. Ancak muhafazakâr kimliğini bağnazlığa götüren Hacer Hanım, Salih'in mübarek bir gün olan cuma günü öldüğünü ve ölünün ertesi güne bekletilemeyeceğini söyleyerek buna engel olur.

İşçi Salih'in karısı Hacer Hanım, ev hanımlığını temsil eden, bağnaz bir sosyal tiptir. İkizleri Tahir ile Mahir'in ilk olarak din eğitimi ile yetişmesini ister. Salih'in ölümünden sonra, Gündüz, Tahir ile Mahir'in akıbetine ironik bir şekilde yaklaşır: "İşçiler demiş ki, Salih Ağabey'e görkemli bir tören yapalım, yarına bırakıp. Sendika da demiş. Hacer Teyze günah diyormuş. Ölü yarına kalmazmış; mübarek günmüş bugün, Cuma günü... Nasıl karşı çıkarız Hacer Teyzeye öyle

²¹⁵ Türkali, age., s.198-199.

demişse? Çocuklarını da şimdi dilediği gibi okutur; birini imam, birini müezzin yapar...²¹⁶

Ancak Hacer Hanım, yıllarca cezaevinde yatan kocasına ve arkadaşlarına cezaevi kapılarında yemek yapıp götüreren, çalışkan, korkusuz bir kadındır:

Hacer'in cezaevi kapısına elinde kovalarla yemek getirişini anımsadı. Aralarında para toplayıp veriyorlardı; Hacer de haftada iki kez yemek yapıp getiriyordu elli kadar siyasi tutukluya. Ceza evlerinde yemek verilmiyordu o sıralar tutuklulara. Yemek yapılmasına izin de yoktu. Askeri cezaevinin yöneticileri, gardiyanlarıyla sık sık çatıştı Hacer hanım; dangul dungul konuşmaları, tok sözleri önceleri sert tepkiler uyandırmıştı. Kadındaki korkusuz, açık yürekli davranışa alıştılar bir süre sonra! Yaz kış demeden bir yıla yakın, dava Yargıtay'da onanıp da hepsi Anadolu'da bir cezaevine yollanuncaya dek, elli kişiyi besledi. Hacer Hanım, haftada iki gün, iki yanında kocaman yemek kovalarıyla cezaevi kapısına taşınarak. Namazını, ramazanda orucunu da aksatmadan. Salih'in kararını Yargıtay bozup da cezasında indirim yapılmasının, dualarının, okuduğu delaillerin, mahallede okuttuğu keskin hocaların etkisiyle olduğundan en küçük kuşkusu yoktu Hacer Hanım'ın.²¹⁷

Sendika başkanı Fahrettin de devrimci mücadele içerisinde olan işçiler arasında sevilen sosyal bir tiptir. Ölüm tehditleri alan Gündüz'ün saklanmasında elinden gelen yardımı yapar.

Gündüz, hapse girmeden önce Fahrettin ile bir araya gelir. “İlaç Dosyası” adlı filmi işçilerle el ele verip bitirmesini ister. Fahrettin'den söz alır. Ancak Fahrettin'i kapısının önünde vururlar. Ardında hamile bir kadın bırakarak ölür.

Adanalı Türkoloji öğrencisi olan Nihat Gündüz ile aynı gazetede düzeltmenlik yapmaktadır. Yetenekli, çalışkan ve saygılı biridir.

Gizli bir örgüte bağlı olduğu gerekçesi ile tutuklanır. Daha sonra serbest bırakılır. Gündüz'le aralarında geçen diyalog ilgi çekicidir: “-Neymiş aradıkları? -

²¹⁶ Türkali, age., s.369.

²¹⁷ Türkali, age., s.42-43.

Örgüt... Sorsa mı sormasa mı, duraladı gene. -Buldular mı?... Dönüp şöyle bir baktı Nihat, -Bulsalar bırakırlar mıydı beni? dedi. ”²¹⁸

Kuşkularla dolu olan Gündüz, başlangıçta Nihat’a da güvenmez. Ancak bir süre sonra yanılığını anlar:

*Geçmişteki bütün konuşmalarını birer ikişer anımsıyordu, bu çocuğa daha ilk günden niye yakınlık duyduğunu şimdi anlamaya başlıyordu sanki. Falakanın ciğerine işleyen acı şokunu böyle atlatmak için nasıl bir işkence ortamından geçmiş olma... İçerde neler gördü, neler yaşadı kim bilir... Koşullar gün günden kötüleşiyor... Örgüte inanmayan biri böylesine doğal, yürekli olabilir mi?*²¹⁹

Romanda tip olarak karşımıza çıkan kişilerden biri de Melih’tir. Aydın tipini sergiler. Yeşilçam filmlerini eleştirir. Yeşilçam dünyasının temel sinema yapıtlarına düşman olmasını doğru bulmaz. Ancak Melih’in yerli sinemaya olan küçümseyici tutumu da eleştirilir.

Sine-kulübün kurucularından biridir. Sinemanın dev yapıtlarını ve çeşitli ülkelerin en önemli filmlerini ülkemize tanıtmaya amacını taşır.

Refik’in yardımcısı Serdar, Yeşilçam dünyasında ve ülkesinde yaşanan kaosa karşı mücadele eden biridir.

Gündüz’ün fakülteden arkadaşı Mandrake Nevzat ise küçük burjuva sınıfını temsil eden, merdud bir tiptir.

Kendi çıkarlarından başka hiçbir şeyi önemsemez. Gündüz’ü ortak arkadaşları Kâğıtçı Turgut aracılığı ile gazetede işe alır. Ancak Nevzat, siyasi suçlu olmasından dolayı Gündüz ile resmi bir iş ilişkisi sürdürür:

Mandreke Nevzat günde kaç kez koşturur oraya. Masalarında çalışan didinen bir sürü adamın arasından kaşlar çatık, baş ilerde gitmenin mutluluğunu yaşıyor oğlan... İlk karşılaştığımızda gülümseyerek başıyla selamlayıp camlı bölmeye koşuyordu gene.... Sen Fakülte bitirdin, ben bıraktım

²¹⁸ Türkali, age., s.551.

²¹⁹ Türkali, age., s.551.

ama, bak camlı bölmeye gidiyorum demek istedi belki! Gazeteye onun eliyle girdiğimin bilinmesinden çekiniyor; kaçması bundan... Kaçsın bakalım. Arkadaşlığımızla öğünecekleri gün de gelir bakarsın! Gene öğünüyordur. Kolay mı, kadrosuz düzeltmenliğe aldı benim gibi geçmişi bozuğu!. Kağıtçı Turgut olmasaydı...²²⁰

Gündüz, Nihat'ı tekrar işe alıp almayacağını Nevzat'a sorar. Gündüz ile Nevzat arasında geçen konuşmada Nevzat, oportünist kaygılarını yansıtır:

-Nihat'ı alacak mısın işe?...

....

-Personele ben karışmam...

-Biz burjuvaların adamıyız Gündüz'cüğüm, dedi düşmanız sana!. . . Ne dersem boş!...

....

-Biliyorsun dedi, çeyrek yüzyıldır buralardayım ben. On yıldır da bu gazetedeyim. Görevim burayı batırmadan yürütmek. Özellikle bu günlerde batırmadan yürütmek. Özellikle de bugünlerde batırmadan kapattırmamak...

....

-Sırtımda kamburla yürütemem bu işleri...Senin bilmediğin, belki de umursamadığın ne çok göz var üstümüzde biliyor musun?...

-Bak Nevzat'çığım dedi Gündüz. Bizlerin kambur olduğumuza sizi böyle inandırdıkları sürece ne kamburdan kurtulabilirsiniz, ne de üstünüzdeki gözlerden...

Dikilecek gibiydi Nevzat, Gündüz aldı hemen,

-Bizim için özveride bulunmaya kalkmayın, dedi. Kendiniz için yapın yapacağınızı. Kişilik özverisinden kurtulun... Bize bir şey olmuyor, kendinizi kemirip çürütüyorsunuz ödünlerinizle.

---

²²⁰ Türkali, age., s.36.

Düşünceleri yasaklanmış bir kişiyi gizli gizli korumaya kalkmak vicdanınızın sadakası bir tür... Apaçık savunabiliyor musunuz? Bu bize değil, insanlığını yitirmemeniz için asıl size gerekli Nevzat'cığım... Gazete batmasın diye sizler batıyorsunuz.²²¹

Gündüz'ün fakülteden bir diğer arkadaşı Turgut da işlerini yoluna koymuştur. Küçük burjuva sınıfını temsil eden merdud bir tiptir. Gündüz, onun yakın çevresi hakkında bilgi verir: "Bir kez de Gündüz'ü Tarabya'da yemeğe götürmüştü Turgut. Doğru dürüst konuşamamışlardı. Bir sürü tanıdıkları çıkmıştı lokantada. Masa hemen büyümüştü. Kimler, ne abuk sabuk herifler, karılar çevresini alıvermişti Turgut'un. Hepsi de üst düzeyde siyasetçi, partici..."²²²

Gündüz'ün fakülte arkadaşlarından biri olan Niyazi de küçük burjuva dünyasında mutlu bir şekilde suya sabuna dokunmadan bir yaşam süren, merdud bir tiptir:

İki oğlu var. Biri highschool'da öteki bu yıl Koleji bitiriyormuş. İkinci evliliği. Sen de ayrılmışsın değil mi Gündüzcüğüm? Boş ver, yenilersin. Bak bu hergele üçüncüyü de sepetledi, şimdi aygır gibi dolaşiyor. Bu işi hiç yapmayan eşek, iki kez yapan eşşoğlu eşek. Kahkahalar atıyorlar Turgut'la Niyazi. Gündüz de gülüyor. Ulan Şehit Niyazi, peki sen ne iş yapıyorsun? Galata, Ferneciler'de hırdavat, dışalım, dışsatım. . . Turgut karışıyor hemen,

-O iyidir, diyor. Köşeyi döndü, Şehit derken, bizi şehit etti!

-Sen dönmedin mi ulan?

Birbirleriyle takışıyorlar. Gülüyor Gündüz. Demek şehit olan bir biziz!..²²³

Merdud bir tip olan Gündüz'ün eski karısı Feriha, kocasını hapisteyken siyasal polis görevlisi Atıl Durak ile aldatır. Daha sonra Atıl Durak ile evlenir. Bu evlilikten iki kız çocuğuna sahip olur.

²²¹ Türkali, age., s.547-549.

²²² Türkali, age., s.36.

²²³ Türkali, age., s.55.

Feriha, dişiliği ve güzelliği ile Gündüz' elde etmiştir. Gündüz, evlilikleri boyunca ona güven duymamıştır:

Lise birden terk ayrılma. Aslında cin gibi, zeki. Ne zekisi be; bir kitap okutamadım doğru dürüst. Okuduğunu anlamaz, anlatırsın uykusu gelir. Ustalığı, becerisi kadınlığında orospunun. İyi ki böyle oldu da kurtuldum... Ama kadınlığı da.... Aslında kötü kız değildi Feriha. Gene mi Feriha? Sıcaktı. Anladık. O anlamda değil yüreği sıcaktı. O halk kızlarındaki saf sıcaklık vardı. Yalnız dişiliği değildi beni çekip bağlayan? Hiç güven duymadım. Daha ilk soruşturma sırasında, Müdüriyet'te beklemediğim bir gün görüşmeye götürülüp de karşımda bunu görünce... şaşalamıştı. Kimseyi grştrmyorlar. Atıl Bey'den izin almış. Kuşkular depresmişti içinde ya, o anlamda değil daha. Bütün kaygısı siyasal. Nasıl bir oyun var bunun altında, onu arıyor. Oyun başkaymış, nereden gelirdi aklıma ki... Ama sonra sonra bir şeyler sezinlemeğe başlamıştı. Atıl bey demiş ki... Atıl Bey olmasaymış... Allah razı olsun, Atıl bey girmiş araya, yoksa almıyorlarmış... Cezaevine geçtiklerinde de korkusu iyice çıkmıştı. Söylentiler başladı. Gündüz'e de duyurdular. Feriha'nın ayağı kesildi, görüşmelere gelmez oldu. Bir keresinde annesini göndermişti. Karı o alır gibi dikilmişti Gündüz'n karşısına. "Genç karısı olan böyle pis işlere bulaşmaz evladım!. ." Bas bas bağırarak, svglere kovmuştu kaynanasını...Nasıl gülünç de oldumdu Salih de olmasaydı, ben nasıl?..²²⁴

Feriha, Pervin ve Seniye'nin içinde olduğu "Kadınlr Dayanışma Derneği" adlı bir kuruluşta yer alır. Kocası Atıl Durak tarafından aldatılır. Bir süre sonra da meme kanserine yakalanır. Sol göğsü alınır.

Komiser Atıl Durak, bir dönem devrimci mücadele içerisinde bulunanların karşısında yer alırken daha sonraları yn değiştirip ilerici bir tutum sergiler. Örgütte ileri gelenlerden biri haline gelir. Ancak Atıl Durak, yaşam şekli ve düşünceleri ile reddedilen merdud bir tiptir. Samimi ve gerçekçi değildir.

Saffet Duran, Yeşilçam sinemasında yapımcıdır. Zengin bir aileden gelen Saffet Duran, Yeşilçam dünyasında dönen kirli işleri yansıtan merdud bir tiptir.

²²⁴ Türkali, age., s.48.

Evli ve çocuklu olmasına rağmen yapımcılığını üstlendiği filmlerde genç ve güzel oyuncularla onları ünlü yapma vaatleri ile birlikte olur.

Yeni gözdesi on altısında, genç ve güzel bir kadın olan Narin Ceylan'dır: "Ne tatlı gülüyor... Saffet ağbi kaçırır mı? İşi bu herifin. Leyla'yı sepetledi. Kimleri sepetlemedi ki... Birkaç film sonra buna da yallah... Herifin güzel de karısı var. Çocukları... Böyle işte."²²⁵

Saffet Duran, Narin Ceylan'ın adını duyurmak için Gündüz ve Refik ile film çalışmalarına başlar: "Narin Ceylan'ın Saffet Duran'la olan ilişkisi üstüne cinsel dedikodular, fiskoslar, kahkahalar arasında üç film yaptıracaktı. Sine-Ar Film Narin'e senaryolar hazırlanıyormuş... Şimdi anlaşıldı Saffet ağbimizin bizi niye topladığı."²²⁶

Bir süre sonra Saffet Duran'ın ilişkisi Yeşilçam dünyasında yayılır. Bunun üzerine karısının ailesi bu ilişkiyi bitirmesini ister. "-Ağbi, dedi, aslında işler yaş biraz. Sen gene duymamış ol! Saffet Duran'ın para durumu bombokmuş. Badikyan kesmiş krediyi. Ortakları varmış bunun, madenciymişler. Baştaki de kayınbiraderi. Bu Narin Ceylan işi kapanmazsa zırnık alamazsın demiş... İşletme bonolarına da el koymuşlar..."²²⁷

Sinema oyuncusu Narin Ceylan, bir süre sonra ünlenir. Pek çok filme imza atar. Narin Ceylan, Yeşilçam'da yaşanan yozlaşmayı, ahlaki çürümeyi yansıtan sosyal bir tiptir.

Daha küçük yaşlarda ünlü bir oyuncu olma hayalleri ile annesi ile Yeşilçam'la tanışır:

On altısında filan. Antlaşmalara anası imza atıyor, kendinin yasal hakkı yok daha. Baktın mı on sekiz. Boyu bosu, gözleri. Şimdiden epeyi kucak değiştirdi. Kızlığını, bir topal işletmeci var, o bozmuş diyorlar. Seni yıldız

²²⁵ Türkali, age., s.63.

²²⁶ Türkali, age., s.61.

²²⁷ Türkali, age.,s.177.

*yapacağım diye, yazıhanede... Ne pis piyasa be... Zavallı kız. Anası da... Anası, da kendisi de aynı bokun soyu.*²²⁸

Bir film setinden diğerine koşturmasına rağmen mutsuzdur. Ekonomik sıkıntılar yaşar. Saffet Duran ile birlikte iken Refik’le birlikte olur: “Nasıl acı bakıyor bu kız? -Paraları Narin Ceylan’a yediriyor diyorlarmış Saffet Duran için. Ağzına sıçayım bu piyasanın... Sustu, kızgın kalktı yerinden, -Katın taksitlerini ödeyemiyorum daha, dedi.”²²⁹

Bir süre sonra Yeşilçam’da ticari kaygılarla seks filmleri yapılmaya başlanır. Pek çok yapımcı gizliden gizliye bu tarz filmler yapar. Yine pek çok ünlü oyuncuya gazinolarda şarkı söylemesi için teklifler yapılır.

Bir süre sonra Narin Ceylan’a da seks filminde oynaması için teklif gider. Narin Ceylan yaşanan bu gidişattan dolayı mutsuzdur: “-Ev yok, bark yok, çocuk yok, koca yok... Para da yok... Terzilere de bir sürü borcum var... Kimse inanmaz.... -Si...ş filmi önerdiler bana da dedi, biliyor musun?Ama, ne para!... Kovdum puştı...Gebertmek geldi içimden!... İyice orospuluk yapacağız artık!... Gazinocular da geliyor ikide bir...”²³⁰

Refik’in annesi Mefharet Hanım, sosyal bir tiptir. Genç yaşlarında kocası tarafından aldatılır. Bir süre sonra kocasını terk ederek Şemi Bey ile evlenir. Çocuklarından ayrı bir şekilde yaşar. Bu durumdan dolayı evlatlarına karşı mahcupdur. Ancak evliliği boyunca çok acı çekmiştir: “-Ben sizlere annelik edemedim Refik’ciğim, dedi. Suçluyum belki de... Hele seninle öyle uzak kaldık ki... Zühtü Bey’le çektiğim acıları kim bilecek? Tüylerim diken diken olur anımsadıkça. Sizleri ağlayıp kendime kıymayı kaç kez kurdum. Makbuş olmasaydı yapacaktım belki de... Tımarhaneydi benim sonum...”²³¹

Zühtü Bey, sık sık çocuklarının annesinin ardından kötü konuşur: Mefharet Hanım ise bu evliliği zorunlu bir şekilde bitirdiğini çocuklarına dile getirir:“Mefharet Hanım’ın, annelerinin ikinci kocası yaşlı bir kaymakamdı. Zühtü Bey’in ettikleri

²²⁸ Türkali, age., s.63.

²²⁹ Türkali, age., s.299.

²³⁰ Türkali, age., s.397.

²³¹ Türkali, age., s.386.

canına tak deyince, iki çocuğu bırakıp bu adama kaçmıştı yıllar önce. Bu, Mefharet Hanım'ın anlatması. Zühtü Bey'e sorarsan orospunun biriydi Mefharet. Kaymakamı boynuzlatmak daha kolayına gitmişti. »²³²

Ancak bir süre sonra çok sevdiği kocası Şemi Bey'e prostat kanseri tanısı konur. Bu durum Mefharet Hanım'ı çok üzer. Çünkü Şemi Bey ile sevgi ve saygı temelleri üzerine bir evlilik kurmuştur: “ -Acılar yıktı beni hep, acılar yıktı... Yaşamım boyu sizlerin özleminizle yandım... Şimdi de bu... Dünyanın en iyi insanına... »²³³

Şemi Bey, Mefharet Hanım'a karşı kibar ve uyumlu bir kocadır. Hiçbir şekilde kirli bir işe bulaşmaz. “Şemi Bey'in halkla ilişkilerini, onların yararı için nasıl uğraş verdiğini, kaç rüşvet önerisini geri çevirdiğini, bakanlığa yapılan kovculuklar sonucu gönderilen müfettişlerin, övgüler yazarak döndüklerini anlattı uzun uzun. »²³⁴

Bir süre sonra kanser hastalığına yakalanır. Ankara'da tedavi görmeye başlar. Durumu ağırlaşınca memleketi Mersin'de son demlerini geçirir.

Zühtü Bey'lerin emektarı konumunda olan Makbuş ise özverili bir ev hanımıdır. Refik Makbuş'u şu şekilde tanıtır:

Makbuş diye tanıdığı Makbule Hanım. Bücür, çirkin, çok az konuşur. Evin her işine koşar. Evlenmemiş. Serez'de ağbisiyle, sözlüsü delikanlıyı pusuya düşürüp öldürmüşler. İstanbul'a gelince (Babası yanı Rumeli göçmeniydi Refik'in.) Zühtü Bey'in annesinin ahretliği olarak kalmış evde. Onlar ölünce de... Evin büyükannesi yerinde sayar kendini. Yalnız Zühtü Bey değil, bütün ev Saadet'in (Zühtü Bey'in annesi) yadigârıdır Makbule Hanım'a. Ama Mefharetle hiç çatıştıklarını görmemişti Refik. Kaynanalığa da kalkmadı, kendini de dışlatmadı. Çocuklara bakması da Mefharet'i de yumuşatıyordu belki. Asıl iş

²³² Türkali, age., s.11.

²³³ Türkali, age., s.386.

²³⁴ Türkali, age., s.387.

*Makbuş'taydı gene de. Ağırlığını duyurmadan nasıl da yolu, yordamıyla yürütebiliyordu her şeyi.*²³⁵

Makbuş, Zühtü Bey'e büyük bir sevgiyle bağlıdır. "Zühtü Bey'in hastalığını duyurmamalı. Makbuş ne eder, kalır hastanede. Koridorda yatar... Nasıl bağlılıktır bu, babama? Çocuğu olsa bu kadar olur belki."²³⁶

Makbuş, evin içerisinde adeta bir hayalet gibidir. Geçmişini temsil eden biridir. Zaman zaman hafızası gidip gelir.

-Söyle de bir daha gelmesin! dedi.

Dikip boşalttığı süt şişesini taşa korkun baktı Refik. Bu kadının saç başı ne böyle? Deli saraylı... Gülecekti.

-Kim? Dedi....

-Ablan!

....

Ablam mı?

-Ablan...Mefharet!...

*Mırıldanır gibi söylüyordu. Bu kadına ne oldu?...Ses çıkarmadı Refik. Çözemediği bir şeylerin ayağına dolanmasından kaçır gibi paltosunu alıp çabucak çıktı evden.*²³⁷

Zühtü Bey, daha küçük yaşlarda iken Makbuş'a sahip olur. Makbuş, bu hikâyeyi kalbine gömmüştür. Ancak Refik ile Zühtü Bey'in tartışmaları esnasında bilinçaltının derinliklerinde saklı olan bu hikâyeyi gün yüzüne çıkarır. Sonrasında ise hastaneye oradan da Darülaceze'ye yerleştirilir. Refik Makbuş'un akıbetine üzülür:

Asıl acınası, o kadın. Yılların birikmiş hıncı vardı çığlıklarında. Darülaceze'de şimdi. Seniye gidiyor ara sıra. Baba uğrar mı hiç? Ben de

²³⁵ Türkali, age., s.69-70.

²³⁶ Türkali, age., s.70.

²³⁷ Türkali, age., s.244.

*gidemem; çok kötü olacağım görürsem. O günü bile anımsamak istemiyordu. Zavallı anacığım, bu Makbuş işini de biliyor muydu acaba? Sen bok herifin birisin Zühtü Bey...*²³⁸

Zühtü Bey'in metresi kuaför Nazmiye de sosyal bir tiptir. Zühtü Bey'in tuttuğu evde annesi ve oğluyla yaşar. Ancak bir süre sonra Temel ile evlenerek Zühtü Bey'den ayrılır.

Temel, Yeşilçam'da oyunculuk yapan, kumara, içkiye ve esrara meftun bir tiptir. Yeşilçam dünyasında yaşanan her türlü kirli oyunun habercisidir. Bir süre sonra Nazmiye ile evlenir.

Gündüz'ün ev sahibi Madam Annik, altmışını geçmiş Ermeni asıllı azınlık bir tiptir. Kocasını Bedros'un mezarı İstanbul'da olmasından ve İstanbul'da yaşanan anılarından dolayı şehirden kopamaz. Ancak bir süre sonra ülkede artan terör olayları nedeniyle Kanada'ya, oğlunun yanına gider.

Zühtü Bey ile zamanında birlikte olan Rum asıllı Elana da sosyal bir tiptir. Zühtü Bey ile olan zorunlu birlikteliği onu mutsuz etmiştir. 6-7 Eylül'de yaşanan olaylardan dolayı hor görülmenin ve fakirliğin verdiği çaresizlikle Zühtü Bey'e sığınmıştır. Ancak Zühtü Bey'i hiçbir zaman sevmemiştir.

Yunanistan'da yeni bir düzen kurmuştur. Kablo fabrikasında teknisyen olan Niko adlı bir adamla evlenmiştir. Bu evlilikten iki kız çocuğu vardır. Sevgi ile yuvasını kurmuştur.

Tek Kişilik Ölüm

Sosyalist bir ideolojiye sahip olan Levent, devrimci mücadele içerisinde önde gelenlerden biridir. Anne ve babası o çok küçükken ayrıldığı için bir aile sıcaklığı içerisinde büyümemiştir.

Marksist bir tutuma sahip olan annesi ve annesinin çevresi ideolojisinin şekillenmesinde etkili olur. Doktor Gülşen, fikirlerini oğluna empoze etmez; ancak yine de annesinin arkadaşlarıyla sohbetleri, kütüphanesi onu etkiler:

---

²³⁸ Türkali, age.,s.496.

O güne dek konuştukları siyasal konular genel şeylerdi daha çok. Küçük yaşından beri evde görmeye alıştığı, sevecen yaklaşım kendisiyle arkadaşlık kurmuş Semih Amcası'yla annesinin siyasal söyleşilerini dinler, söze seyrek karışırdı. Yan evdeki Semih Amca'sının ya da kendi evlerinin kitaplıklarındaki Marksist yayınları sessizce okuduğunu, ara sıra annesine ya da Semih'e sorular sorduğunu gördükçe, çocuğu hiç etkilemek istemeden işin nereye varacağını biraz da merakla izlemişti. İşin sonu gelip buraya varmıştı. Oysa ülkedeki yasadışı en eski Marksist Leninist Parti konusunda oğluyla konuştuklarını hiç anımsamıyordu.²³⁹

Levent, içe kapanık, az konuşan birisi olmasına rağmen Marksist düşüncelerini temellendirerek sonuna kadar savunmaktan kaçınmaz: “Konuşmasını pek sevmeyen oğlunun, konu açıldı mı, karşı düşünceleri, önerileri uzun uzun, kesinkes, öğretisel dayanaklarıyla ödün vermez katı tutumunu anlaması önce kolay, sonra da güç olmamıştı!”²⁴⁰

Zaman zaman annesine ve babasına karşı alaycı bir tutum içerisindeydi:

Başıyla büyüdükçe her konuda her yolda karşısına dikilen Levent. Ortaokulla birlikte uysallığı da yitip gitmişti Levent'in. Sert tepkiler gösteren, inatçı, sinsi alaylara kalkıp damarına basan bir oğlandı. Gene de hiçbir önemli sorun yaratmamıştı. Okulda hep başarılı olagelmışti. Bağırıp çağırdığı olmuştu ya, dövdüğünü hiç anımsamıyordu oğlunu.²⁴¹

Babasını Ankara'da ziyaret ettiği bir sırada babasının kütüphanesini inceler. İnce bir alayla babasını kızdırır:

Nasılsa Ankara'ya gelip babasında kaldığı bir gece, raftaki kitaplara bakmış, Marx'ın, Lenin'in bir-iki yapıtını karıştırırken, “Gene okuyor musunuz bunları?” demişti. “Her şeyi okurum ben. ”Bu tür bir savunmaya kalkışmasından bugün daha çok utanç duyuyordu. “Okuduğunu unutmamak gerek, ” demişti Levent, “unuttu mu çakıyor insan. ” Üstünde bıyıkların

²³⁹ Türkali, *Tek Kişilik Ölüm*, s.193.

²⁴⁰ Türkali, *age.*, s.197.

²⁴¹ Türkali, *age.*, s.192-193.

*terlediği dudak kıvrımındaki sinsî gülücükle kabaca açıklık kazanıyordu sözcükler.*²⁴²

Teknik Üniversite’de okurken siyasal eylemlere katılma nedeniyle okuldan atılır. Devrimcinin pratikte belli olacağına inanır. Bu yüzden annesini ve çevresini eylemsizlikle suçlar:

*Yanlış, ” dedi. “Kişisel konumunuzdan söz etmedim ben. Siyasal konum. Önemli olan siyasal konum... Kişisel yeğlemenizin ötesinde ülke düşülmüş bir yanlıgı... Kâğıt kalemle, parlak bir iki sözle, yanık marşlarla sınıf kavgası yürüttüğünü sanmak. İster gizli yapın bunu, ister açık; ne değişir? Oportünizmdir! Küçük burjuva komünizmine batmaktır. Gerçek savaşı yürütmek gerek.*²⁴³

Devrimin silahlı mücadele ile gerçekleştirileceğine inanır. Tarihsel hatalardan kurtulmak gerektiği düşüncesindedir:

*İşi silahlı savaşa götürmedikçe bir yere varılacağına inanmıyordu Levent. Ülkede bir-iki bu yolu tutanlar hemen yenilivermişlerse, beceriksizliklerinden, işi gereği kadar ciddi tutmamalarındandı. Yapılacak şey, yanlılardan çıkarılacak derslerle yola yeniden, daha bilinçli koyulmaktı! Yarım yüzyılı geçkindir, yineleyip duran, korkak, devrimci gevezeliklere ülkenin dayanması artık beklenemezdi! Çökmekte olan burjuvaziye yardım elini uzatmaktı bu! Bir vurumluk canı kalmış bu heriflerin!*²⁴⁴

Annesinin ve Semih Deren’in karşı çıkmasını ise sert bir şekilde eleştirir. Daha önceki devrimcileri eylemsizlikle suçlar: “Peki, önünde koskoca bir yaşam olduğu yıllar ne yapıldı Türkiye’de” dedi. “Korkuyla sinmekten başka? Sesini alçaltıp evlerde gizli gizli devrimci marş söylemeyi yiğitlik sandı en kabadayısı!”²⁴⁵

Gülşen oğlu Levent’in silah taşımaya karşı çıkar. Levent’le tartışırlar. O günden sonra Levent arkadaşları ile bir eve çıkar.

²⁴² Türkali, age., s.8.

²⁴³ Türkali, age., s.196.

²⁴⁴ Türkali, age., s.196-197.

²⁴⁵ Türkali, age., s.198.

Daha sonra da iki kişiyi öldürme suçuyla tutuklanır. Ağır işkencelere maruz kalır. Hakkında idam kararı çıkarılır. Babasının ve devlet yetkililerinin pişmanlık yasasından yararlanarak örgüt bağlantılarını itiraf etmesini istemesine rağmen bu isteği reddeder. İnandığı düşüncelerini canı pahasına savunmaya devam eder.

Levent'in kız arkadaşı Yurdağül de devrimci mücadele içerisinde olan sosyalist bir aydın tipidir. İktisat ikinci sınıftayken siyasal eylemlere katılma nedeniyle okuldan atılır. İki yıl hapis cezasından sonra tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılır.

Yurdağül'ün avukat olan ağabeyi de tutukludur. Karısı, arandığı için ortadan kaybolur. Bebeklerine annesi bakar. Bir süre sonra ağabeyi katıldığı açlık grevinde mide kanamasından hastaneye kaldırılır. Tüberküloz olduğu anlaşılır. Tekrar cezaevine getirilir.

Yurdağül, takip altında olmasına rağmen mahkûm yakınları ile tutukluların ağır hapisane koşullarından kurtulması için mücadele etmekten çekinmez. Nazif'in bu eylemleri küçümsemesini doğru bulmaz: "Anlıyorum, " dedi kız "Oğlunuzu düşünüyorsunuz. Ama ona neler yaptıklarını biliyor musunuz? Yalnız ona değil, herkese... Kaç kişiyi öldürdüler işkencede... İçerde dayak, baskı, her türden aşağılama sürüp gidiyor. Kimse durduk yerde grev yapmaz. Açlıktan ölmeye razı olmaz. İnsanlığınızı çiğniyorlar;ne yapacaksınız?.. ”²⁴⁶

Nazif, bu mücadelenin başarılı olacağına inanmaz. Yurdağül'e ne elde ettiklerini sorar: "Ne yararı oluyor peki? Etkisi?" -"Böcek gibi ezemeyeceklerini gösteriyoruz. Kendi istencimizle neler yapabileceğimizi kanıtıyoruz. " -Sadece kendinize!. . " "-Olsun az şey mi bu?.. ”²⁴⁷

Yurdağül, halk ile el ele vererek devrimci mücadelenin başarıya ulaşacağına inanır. Romanın sonunda tekrar hapse girer.

---

²⁴⁶ Türkali, age., s.56.

²⁴⁷ Türkali, age., s.57.

Semih Deren, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur. Üniversite yıllarında TKP'yle ilişkisi olmuş; ancak örgüte girmemiştir. Doktorasını Fransa'da yapmıştır.

Daha sonra akademik kariyerinde hızla ilerler. Profesörlüğe yükselir. Demokrat bir aydını temsil eder. Doktor Gülşen'le düzeyli bir birliktelikleri vardır: “Erken emekli edilmiş, yönetimlerin kuşkuyla baktığı bir hukuk profesörüydü Semih Deren. Yaşamına girmiş erkekler içinde dupduru sevgiyle, sırasında başkaldırıp ödünsüz diretecek kadar saygıyla bağlanabileceği tek kişiydi.”²⁴⁸

Başlangıçta Doktor Gülşen, Semih Deren'in ona yaklaşmasını kuşku bulur. Hakkında araştırma yapar. Zamanla da ona sevgi ve saygıyla karışık bir duyguyla bağlanır:

*Kitaplarını alıp okumuştun; sorup sorduğumu da üniversite çevresinde herkes saygıyla, sevgiyle söz ediyordu. Namuslu, tam bir demokrat tanınıyordu en azından. Konuşmalarına, ilişkilerine de yansıyor yumuşak kişiliği. Eğilimleriyle daha ilerdeydi belki, yapılarındaki sosyal siyasal kimliği ılımlı bir sosyal-demokrat görünümündeydi. Egemenlerin buna bile dayanmadığı bir ülke üniversitesinde ne olacaktı başka?*²⁴⁹

İlyas Tartan, devrimci mücadele içerisinde örgütle geçmişte gizli bir bağlantı içerisinde olan sosyalist bir aydın tipidir. Doktor Gülşen, ondan şu şekilde bahseder: “Daha lisedeyken tanıdığı, gizli örgütün kendisiyle ilişkiye geçmesinde dolaylı biçimde katkısı olduğunu sonraları sezip duyumsadığı eskilerden, yaşlıca bir devrimciydi İlyas Tartan.... Çok eskilerde bir-iki kez polise alınmış; sonraları bırakmışlar peşini.”²⁵⁰

Marksist dünya görüşüne sahip olmasında Nazım Hikmet'in şiirleri etkili olur. Daha sonra Nazım Hikmet, parti gençlik kolunda onu görevlendirir. Devrimci mücadele içerisinde kullanıldığı inancındadır: “Önünde sonunda iki tür devrimci kalıyor geriye, sırtına bindirenlerle, sırta binenler! Kimsenin sırtına binmedim ben,

²⁴⁸ Türkali, age.,s.175.

²⁴⁹ Türkali, age.,s.201-202.

²⁵⁰ Türkali, age.,s.171.

ama hep birilerini taşıdım! Sevinerek hem de, güle oynaya. Gerçek devrimci de kimsenin sırtına binmeyen kişidir bence!”²⁵¹

Doktor Gülşen, ondan anılarını yazmasını ister. İlyas Tartan ise devrimciye anı yazmanın yasak olduğunu ve bu algının da bazı kesimlerin işine yaradığını dile getirir: “Yaşamı gizli kavgada geçmiş devrimciye anı yazma yolu kapalıdır; ne biçimde olursa olsun düşmana belge vermek sayılır. Belgesiz de tarih olmaz. Gerçek tarihi olmamak, kötülerin işine yarıyor daha çok. Geçmiş olayları utanmazca değiştirip istedikleri biçimde yutturabiliyorlar yeni kuşaklara.”²⁵²

Devrimci mücadelesinin özünde sevgi olduğunu dile getiren İlyas Tartan, büyük toprak sahiplerinin köylüleri, burjuvaların ise işçi sınıfını sömürdüğünü söyler.

Evli olmasına rağmen Şahika adlı bir kadına tutulur. Karısı bilmesine rağmen ilişkisini sürdürür. Ancak bir süre sonra kızın ağabeyleri Şahika’yı zorla alıp götürürler.

İlyas Tartan, mutsuz ve huzursuzdur. Çeşitli sağlık problemleri vardır. Doktor Gülşen’in isteği ile anılarını yazmaya başlar; ardında yeşil kaplı bir bloknot bırakarak intihar eder.

Doktor Kerim örgütle bağlantıları olan, sosyalist bir ideolojiye sahip aydın kesimi temsil eden bir tiptir. Doktor Gülşen, Doktor Kerim’i şu şekilde tanıtır: “Ondan yaşlı, ondan eski partiliydi Doktor Kerim; tanımadığı, şu ya da bu biçimde ilişki kurmadığı pek az kişi vardı eskilerden. Doktor Şefik Hüsnü’yü, Doktor Hikmet’i, Reşat Fuat’ı, daha nicelerini onun aracılığıyla tanımişti Gülşen. Kimileriyle yıllar yılı içerde yatmıştı Kerim.”²⁵³

---

²⁵¹ Türkali, age., s.289.

²⁵² Türkali, age., s.211.

²⁵³ Türkali, age., s.247-248.

Doktor Gülşen, Doktor Kerim'in kadınlara karşı tutumunu beğenmez: "Bir kadının onun yöntemiyle düşünmesi, onun biçemiyle konuşması dayanılır şey değildi; ukalalığı düpedüz!"²⁵⁴

Doktor Kerim, Doktor Gülşen'i ukala bulur. Bu yüzden de zaman zaman Doktor Gülşen'e kaba davranır: "Dayanamadığı, giderek bağışlayamadığı şey Doktor Kerim'de, küçük görürcesine kaba davranmasıydı Gülşen'e. İki bir "Ukala!" diye çıkışıp paylamalarına alışmıştı, içinden doğru da buluyordu bazı bazı."²⁵⁵

Doktor Gülşen'le Doktor Kerim ilişkilerini yürütemedikleri için ayrılırlar. Doktor Kerim avukat bir kadınla evlenir. Bir kaç yıl sonra sirozdan ölür. Bu evlilik Gülşen'i üzer. Gülşen, Doktor Kerim'e minnet borcu ile bağlıdır:

*Ta içinden kızmasına, zaman zaman da nefretle dolmasına karşın gene de sevgiyle giderek borçlulukla anımsıyordu Doktor Kerimi. Belki de, tanınmasa olmaz, tek kişiydi yaşamında. Perihan'la evlendiklerini duyunca, kendini de inandırdı önemsemediğine ya, içinde buruk bir şeyin kımıldadığını bugün bile duyumsuyordu. Türkiye'de devrimci tarih üzerine bir şey biliyorsam temelde Doktor Kerim'e borçluyum. Ama asıl önemlisi kadının doğru yeri, doğru konumu saptanmadan sürdürülecek siyasal devrimci çizginin çok silik, çok yüzeyde kalacağını kavramışsam bunu da ona borçluyum!*²⁵⁶

Müslim, yurtsever bir inançla devrimci mücadele içerisinde olan bilinçli bir aydının temsilcisidir. Polis sorgusunda kimseyi ele vermez. İşkence sonucu hayatını yitirir.

Gülşen'in Avrupa gezisinde tanıştığı Doktor Nurettin, 1944, 1946 tutuklamalarında ağır işkencelere maruz kalır. 1946'lardan sonra Avrupa'ya yerleşir. Örgüt içerisinde yaşanan çelişkiler onun kendi kabuğuna çekilmesine neden olur. Eski devrimci bir tipi temsil eder. Doğu Berlin'de ünlü bir beyin cerrahıdır. Yakın zamanda emekli olur; ancak zaman zaman bazı önemli ameliyatlara, dış kongrelere katılan aydın biridir.

²⁵⁴ Türkali, age., s.248-249.

²⁵⁵ Türkali, age., s.248.

²⁵⁶ Türkali, age., s.248-249.

Nazif'in birlikte olduğu Zekiye, küçük burjuva dünyasında kendi bireysel çıkarları uğruna yaşayan merdud bir tiptir. Oportünist yaşam şekillerini eleştirir:

“Biz korkağız” demişti Zekiye! Evet, korkakmışız. Bu çocuklar bir şeyleri değiştirmenin uğraşı içindeymişler. Biz ne yapıyor muşuz? Kızgın, şaşkın tıkanır gibi olmuştu. Bu kız böyle demezdi; mimardan kapmış olmalı. Söylediklerinin acısını da yaşamıyor. Doğal bir olgudan söz ediyor gibi gülüyor. “Biz asalağız, ” demişti sonunda.²⁵⁷

Bir bankada önemli bir görevde olan Fehmi Bey, siyasi yönetimi destekleyen, devrimci mücadeleyi yadsıyan merdud bir tiptir. Azeri kökenli olan Fehmi Bey'e göre devrim, insanlığın sonu demektir.

Hükümetin pişmanlık yasasını ve profesörün bu yöndeki çalışmalarını destekler: “Düşüncelerini yenileyerek çılgınlıktan sağduyuya geçmeye başaracaklara destek olmanın da gereğine inanıyordu. Hoca'yı, dergisini arkalamak gerekti. Bankaca da böyle düşünülüyordu.”²⁵⁸

Profesör ve gazeteci karısı da olumsuzlanan merdud tiplerdir. Doktor Gülşen'e göre Profesör ve gazeteci karısı kendi çıkarları uğruna devlet politikalarına destek verirler. Doktor Gülşen, onların bu menfaatperest yaşamlarını eleştirir: “Yolundan dönenleri kutsayan profesörü içi bulanarak düşündü. Bu kadar duygusallığa da gerek yoktu aslında. Kendisine yakışanı arayıp buluyor herkes. Bugün, CIA'dan birileriyle içli dışlı olan, dergisine, tanıtma faslından dolar sağlayan adamın daha baştan yola nasıl çıktığına baktın mı şaşmıyorsun.”²⁵⁹ Ancak Profesör'ün ve karısının bu tavrı başka ideolojileri savunan kişiler tarafından böyle algılanmayabilir.

Doktor Gülşen'e göre seçilen yol kişinin yapısını ortaya koyar. Profesör bu uğurda kendisini harcamıştır: “Bir yere ulaşmanın çeşitli yolları var; onursuzunu

²⁵⁷ Türkali, age., s.88.

²⁵⁸ Türkali, age., s.119.

²⁵⁹ Türkali, age., s.323-324.

seçmek de yürek işidir!.. Kafasına “yükselme”yi koymuşsa etini de sunar, beynini de. Güçlük onurlu yürümekte. ”²⁶⁰

Nazif, Doktor Gülşen, Levent, Yurdagül, İlyas Tartan çok boyutlu (yuvarlak) kişilerdir. Semih Deren, Fehmi Bey, Zekiye, Müslim, Doktor Nurettin, Doktor Kerim, Profesör ve gazeteci karısı ise tek boyutlu (yalınkat) kişilerdir.

Güven 1-2

Marksist tutuma sahip oldukları için devrimci mücadelede yer alan üniversite öğrencileri Halil, Seher, Nihat, Kemal, Ohannes romanda tip olarak karşımıza çıkarlar.

Halk kesimini temsil eden Rahmi Usta'nın karısı Fehime, Turgut'un ablası Mediha, Turgut'un komşuları Ebe Hanım, kızı Rabia ve oğlu Şahap Bey, Halil'in teyzesi sosyal tiplerdir.

Rahmi Usta, Turgut ve Halil'in arkadaşı Hasan, Ortaköylü Tütün işçileri devrimci mücadele içerisinde yer alan işçi sınıfını temsil eden tiplerdir.

Aydın sınıfı temsil eden Sahir Hoca, Nedret, Kürt Nurettin ve oğlu Selahattin zihinsel tip olarak romanda yer alırlar.

Eşref Bey, Hüsnümelek Bey, Kurtdoğan Paşa, Galip, Mithat, Sait, Felsefe Profesörü Mansur Raşit, Nazif Bey, Fikri Bey burjuva sınıfını temsil ederler.

Turgut'un arkadaşı Refik, Turgut'un ve Sahir Hoca'nın çalıştıkları gazetenin sahibi Remzi Bey, gazetede çalışan aynı zamanda muhbirlik yapan Muhittin, Jülide'nin oyuncu sevgilisi Salih merdud tiplerdir.

Mükerrem Hanım, Pakize-Esma kumalar, Şerife Hanım, Terzi Nezahat, Zübeyde Hanım, burjuva sınıfının tipik kadınlarıdır.

---

²⁶⁰ Türkali, age., s.325.

Halil, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi üçüncü sınıf öğrencisidir; ancak fakülteye uğramaz. Turgut'la aynı evi paylaşmaktadır. Aynı zamanda iki yakın arkadaşlardır. Halil, devrimci mücadeleye yürekten bağlıdır.

Yoksul bir aileden gelen Halil, Niksarlıdır. Liseyi Sivas'ta okumuştur. Erbaa'da çiftçilik yapan ağabeyinden gelen para ile yaşamını idame ettirmektedir. Ara ara da İstanbul da yaşayan teyzesinden maddi destek alır.

Halil, Turgut ve bir grup arkadaşı ile Parti'yi aramaktadır. Örgütlü bir şekilde devrimci mücadelede yer almak temel amacıdır. “Bir sürü kapı çaldık, aylardır onu da mı duymadılar? Yaklaşıp el atmaları, yol göstermeleri gerekmez miydi? Sovyetlerin saldırıya uğramasından bu yana çözmeye çalıştıkları bütün bu sorunların içinde kimi kez umarsızlıkla, taştan bir duvara kapatılmış gibi duyumsuyordu kendini.”²⁶¹

Kemal vasıtasıyla Parti ile bağlantısı olduğu düşünülen tornacı Rahmi Usta ile görüşür. İşçi sınıfı ile örgütlü bir şekilde devrimci mücadele de yer almak istediğini söyler.

Halil, Süheyla aracılığıyla tanıştığı Seher'i görür görmez beğenir. Bir süre sonra da Marksist tutuma sahip olan Seher ile bir ilişkiye başlar: “Çok çok seviyorum seni. Büyük kavgamı sevdiğim gibi seviyorum seni.”²⁶²

Seher'in yaşamına dâhil olmasından mutludur. Ancak kimi zaman Seher ile başladığı ilişkisinin devrimci mücadelesini sekteye uğratması kaygısını yaşar.

Yaşadığı ekonomik sıkıntılar, onu zaman zaman iç çatışmaya sürükler:

Ağbim Niksar'dan para gönderecek, ara sıra da Teyze Hanım'dan turtuklayacağız; yaşayıp devrim yapacağız! Teyzemin de canına tak dedi, ağbimin de. Fakülte ne vakit bitecek? diyordu geçen mektubunda. Daha ne kadar uyutacağız bakalım? Bir de Seher çıktı! Yaşamının en güzel olayı,

²⁶¹ Türkali, *Güven 1*, s.18.

²⁶² Türkali, *age.*, s.300.

*çıkmasa mıydı? Ne kadar iyi etmişti çıktığına. Bütün dünyaya da, devrimci kavgaya da daha coşkulu bakıyordu artık.*²⁶³

Halil, Seher ile ilişkisini doludizgin yaşadığı bir sırada İstanbul'da yaşayan Lüsyen adlı bir Rum'la tek gecelik bir ilişki yaşar. Lüsyen'e kendisini Selim olarak tanıtır. Daha sonra pişman olur: "Lüsyen'e bir daha uğramamıştı Halil. Bu yüz karası olayı kazıyıp atmıştı içinden.... Hem o değildi ki Lüsyen'e giden, Selim'di! Halil'in kadını Seher'di; başkası giremezdi yaşamına."²⁶⁴ Halil'in bu tavrı, onun ısrarla savunduğu devrimci ilkelerle örtüşmediği gibi, kişilik bölünmesi olarak da yorumlanabilir. Ancak, yazar, onun bu davranışı üzerinde fazla durmamıştır.

Ankara'da tutuklandığı dönemde tanıştığı Mazlum'a yıllar sonra rastlaması hayatının seyrini değiştirir. Mazlum, Parti'nin Merkez Komitesi'ne bağlıdır. Halil, örgüte bağlanmak istediğini Mazlum'a söyler; ancak Mazlum'un Parti'ye dair tutumu Halil'in kafasını karıştırır: "-Sovyetler birliği ölüm kalım savaşı veriyor. Tarihin ilk işçi-köylü devletini yıkacaklar diye korkuyoruz. Bülten çıkaracağız! Kaç kişi okuyacak? Biz söyleyip biz dinleyeceğiz gene. Bir de polis... Öyle mi?..."²⁶⁵

Kafa karışıklığını gideremediği için Parti ile çalışmaz:

*Turgut basında, Babıâli'de beklemekle görevliymiş; öyle uygun bulunmuş Parti'ce! Nihat'ı görüyormuş ara sıra, diyordu. Biraz da öyle uyutacaklar bizimkileri. Desem bunu kıyamet kopartacak Turgut. Partiye söz söylenmezmiş artık. Girmişiz, onlar ne diyorsa öyle olacak. Köle mi girdik biz bu Partiye? Ben yokum, dedim.*²⁶⁶

Halil, Mazlum aracılığı ile Sovyet Büyükelçiliği'nde görevli olan Mihail ile gizli bir şekilde çalışmaya başlar. Bu olayı Turgut dışında kimseye söylemez. Diğer arkadaşları Parti'de çalışmamasını anlamlandıramazlar.

Mihail, Halil'den bir aygıt saklamasını ister. Belli aralıklarla da Mihail'le görüşür. Ancak Halil'in istediği tüm dünyayı kasıp kavuran savaş ortamında devrimci mücadelede aktif bir şekilde yer almaktır: "Sosyalist ülkeden bir yoldaşla gizli

²⁶³ Türkali, age., s.283.

²⁶⁴ Türkali, age., s.588.

²⁶⁵ Türkali, age., s.290.

²⁶⁶ Türkali, age., s.594.

buluşmanın, tehlikelerle dolu sorumluluğa dayalı, onurlandırıcı heyecanı olmasa, bu buluşmalar da tekdüzeleşmişti.... Dünyada, ülkede herkes savaşıyor, kavgada yer alıyor bir biçimde, bizim payımıza düşen de bunlar üzerine çene çalıp beklemek!”²⁶⁷

Halil’in aygıtı sakladığı evi su basar. Halil, aldığı görevini eline yüzüne bulaştırdığı için öfkelenir. Teklif edilen parayı kabul etmediği için kendi imkânları dâhilinde bir ev tutmuştur:

*Lağım sularına batmıştı aygıt; çalışır durumda olup olmadığı da belli değildi. Saklandığı yer de.... Para darlığı yüzünden kötü bir yere girmekle aygıtı tehlikeye atması eleştirilecekti herhalde. Küçük burjuvaca duygulara kapıldın, geri çevirdin para önerilerini; beğendin mi yaptığını şimdi; buydu diyecekleri! Verecek yanıt bulamıyordu gene de içine sindiremiyordu para almayı.*²⁶⁸

Halil, aygıtı Necla’nın evine götürüp saklamaktan başka bir çare bulamaz.

Bir süre sonra Halil’in pek çok arkadaşı ve Mazlum tutuklanır. Mazlum sorguda Halil’in ismini verir. Bunun üzerine Halil, polisler tarafından aranır. Teyzesinin evi basılır. Teyzesi bu duruma çok üzülür. Halil’e kızının evine gitmesini söyler. Bir miktar para ile onu koruması için enam’ı şerif verir. Halil, kitaplarının korunması şartı ile enam’ı şerifi yanından ayırmayacağına söz verir.

Halil, bir süre Sovyet Elçiliği’nde gizlenir. Daha sonra Seher ile Süheyla’nın bulunduğu bir evde saklanır. Ancak bir süre sonra MAH tarafından yakalanır. Uğradığı ağır işkenceler sonunda ölür.

Eşref Bey, üç dönem çeşitli bölgelerden milletvekilliği yapmış varlıklı bir CHP bürokratıdır. Yaşamının çoğunu Ankara’da geçirmektedir. Ankara’da Terzi Nezahat adlı bir metresi vardır. Karısı da dâhil pek çok kişi onun bu ilişkisini bilmektedir.

Cumhuriyet Halk Partisi’nin sorumlu yerlerinde görevli olmak, ortaklık ettiği dışalım-dışsatım firmasının bürokraside, hükümet katlarındaki çıkar

²⁶⁷ Türkali, *Güven 2*, s.43.

²⁶⁸ Türkali, *age.*, s.61.

ilişkilerini açık vermeden sürdürmek bu savaş yıllarında bile gelişen Ankara'yı içi, dışı, çevresi, yöresi ile el altından parselleyip kapatanlar arasındaki yarışmadan kendine, yakınlarına bir şeyler koparmak, gerçekten kolay yürütülür uğraş değildi. Çeşitli katlarda dostları vardı. Bir sürü düşmanı da vardı kuşkusuz. Kolay mı o dengeyi yürütmek? Terzi Nezahat yalnız bir kadın değil, iş çıkar ortağıydı...²⁶⁹

Eşref Bey, Komünizm karşıtı tutumuyla karşımıza çıkar. Sözde Kemalist değerlere bağlı bir bürokrattır: “-Her yerde komünistlere saldırır faşistler Turgut Bey, dedi. Bize ne bundan? Rusların hesabını görüyorlar!”²⁷⁰

Eşref Bey, bencil bir kişidir. Dünya Savaşı kendi burjuva sınıfını etkilemediği için önemsizdir: “-Boş ver be hocam, dedi. Keyfimize bakalım. Dünya ateş ortasında, biz cennet vatanımızda kavgasız dövüşsüz... Hadi şerefe...”²⁷¹

Varlık Vergisi ile servetine servet katan merdud bir tiptir. Bir süre sonra felç geçirerek yatağa bağlı olarak yaşamaya başlar.

Eşref Bey'in karısı, Necla'nın annesi olan Mükerrerem Hanım, Alman yanlısı, Komünizm karşıtı biridir: “-Niye bize saldırınsınlar? Bolşevikliği temizliyor adamlar. Almanlar bizim dostumuz kızım. Bolşeviklik kalktı mı yeryüzünden, savaş mavaş da biter kaygılanmayın.”²⁷²

Mükerrerem Hanım, kocası tarafından aldatıldığını bilmesine rağmen bu durumu sineye çeker. Evin ve kızının bütün sorumluluğu onun omuzlarındadır. “Kadın erkek eşitmiş, özgürmüş; sözde bunlar hep. Erkek erkek, kadın da kadın.”²⁷³ diyen Mükerrerem Hanım kadın-erkek eşitliğine de inanmaz.

Kızı Necla ile ilişkileri iyi değildir. Necla, annesinin babası karşısında ezilip büzülmesini hazmedemez. Bu durumdan dolayı da annesine sert davranır: “Ne olur şu kız benimle doğru dürüst konuşsa biraz. Hele hastalık öncelerinde düşman gibi bakıyordu sanki. Ya alay eder, ya tersler. Hele Turgut'un yanında yaptıklarına nasıl

²⁶⁹ Türkali, *Güven 1*, s.93-94.

²⁷⁰ Türkali, age., s.82-83.

²⁷¹ Türkali, age., s.103.

²⁷² Türkali, age., s.12.

²⁷³ Türkali, age., s.91.

güç katlandım. Hele o sözü! Hapur hupur dünyayı yiyenlerdenmişiz! Hiç unutamıyorum. Nasıl gücüme gitti.”²⁷⁴

Mükerrem Hanım, Eşref Bey’den yer yer şiddet de görmektedir. Ancak Eşref Bey’in tüm kaba davranışlarına rağmen bu durumu olağan karşılar: “Bol bol kazanan her erkek gibi Eşref de... Ama evine bağlıydı neyse ki.”²⁷⁵

Bir süre sonra kızı Necla’nın Mükerrem Hanım ve Eşref Bey’in yaşam şekillerini ve babasının kazancını eleştirerek evi terk etmesi Mükerrem Hanım’ı çok üzer.

Mükerrem Hanım bu yalnız ve mutsuz günlerinde bezik partilerine katılır, Pakize ile vakit geçirir.

Eşref Bey’in felç olup yatağa bağlı bir yaşama mahkûm olması onu bir başına bırakır: “Eşref Bey’in beklenmedik hastalığı, yaşamı boyu hiç ayrımında olmadan önünde gezinip durduğu dev bir kristal aynanın çatlayıvermesi gibi olmuştu Mükerrem Hanım için. Dönüp baktıkça parçalanmış görüyordu kendini bu kırık aynada.”²⁷⁶ Tüm yaşananlara rağmen, Eşref Bey, onun aynası gibidir.

Mükerrem Hanım, bu yalnız ve mutsuz günlerinde Galip’e inanır ve onunla birlikte olur. Galip’in İsviçre’ye giderek onu terk etmesi ile daha da yalnızlaşır. Bir süre sonra beyin kanamasından ölür. Kızına yazmaya çalıştığı; ancak yarım bıraktığı mektuptan bu ilişkiden dolayı azap çektiği anlaşılır.

Rahmi Usta, Moskova’da yetişmiş eski bir Parti’lidir. Tornacı olan Rahmi Usta, namuslu ve dürüst bir devrimcidir. Siyasi görüşlerinden dolayı hapse girmiş, işkencelere maruz kalmıştır.

Gaziantep’li olan Rahmi Usta’nın asıl adı Abdürrahim’dir. Moskova’da yaşadığı sırada Larissa adlı Rus bir kadınla bir ilişki yaşamıştır. Bu ilişkiden Senem İrina adlı bir kızı olmuştur. Ancak Türkiye’ye döneceği zaman Larissa’dan ayrılır.

²⁷⁴ Türkali, age., s.90.

²⁷⁵ Türkali, age., s.88.

²⁷⁶ Türkali, age., s.711.

Türkiye'ye döndükten sonra kendisinden on yaş küçük olan Fehime adlı bir kadınla evlenir. Fehime'den kaynaklanan sorun nedeniyle çocuğu olmaz. Rahmi Usta, karısına karşı oldukça sevecen ve anlayışlıdır.

Rahmi Usta, Komintern'in Parti'ye verdiği görevleri yerine getirememenin üzüntüsünü yaşamaktadır.

Bir süre sonra karısı Fehime, meme kanserine yakalanır. Bu duruma çok üzülür. Bu dönemde Parti çalışmalarını başlatır. Ancak ona Fehime'nin hastalığı nedeniyle görev verilmez. Bu durum onu içten içe üzer: “Niye evlenmişti sanki! İçine bir acı damlıyordu böyle düşündü mü O acıya da kızılıyordu. Reşat'ın sözleri koyuyordu şimdi ona. Sen karının hastalığıyla uğraş! Partiden çok şu eve bağlandığımı başıma vurmak değil mi bu?”²⁷⁷

Fehime, ameliyat olmayı bir türlü kabul etmez. Muhafazakâr bir kadın olan Fehime, dini inancını softalık boyutuna taşır. Hoca'ya gider. Kocasını Rahmi Usta'nın tanrı tanımazlığından dolayı başlarına bu felaketlerin geldiği söylenir. Bu olaydan sonra evi terk eder.

Rahmi Usta, trajikomik olan bu olayı öğrenince şaşkına döner. “Çok derin bir hocaya baktırmışlar, nur'a kapalı görmüş bizim evi. Uzak duracaksın, demiş Fehime'ye, dertten kurtulamazsınız. Benim gücüm yetmez demiş. Saçağın, bıçağın, bacağına altına yatmayacaksın, demiş. Kötü cinleri uğratmış biri bizim eve.”²⁷⁸

Rahmi Usta, Fehime'nin evi terk etmesine, ameliyat olmamasına üzülür. Karısının kendisini ölüme sürüklemesine çaresizce seyirci kalır. Karısının kendisine hitaben yazdığı mektup aslında Rahmi Usta ve karısı arasındaki derin uçurumu gözler önüne serer. Kendi halinde cahil bir kadın olan Fehime'nin kocasına ve evliliklerine bakışı nedeniyle yazdığı mektup dikkat çekicidir. Mektupta kocasını inançsız olması nedeniyle eleştirir:

*İtikadınız yok. aptest, namaz bilmediniz. mübarek ramazanlar bizim evde
kuran okutup dinlediniz mi biricik olsun. gelip geçti hep. bir tek gün olsun oruç*

²⁷⁷ Türkali, age., s.450.

²⁷⁸ Türkali, age., s.627.

*tutmadınız. aptest yok, gusül yok. başınız secdeye varmadı. elinizi açıp bir dua etmezsiniz görmedim. anneciğimin cenaze namazını da kılmadın hep de güldünüz. Şeytan da gülermiş. Ekmek bulup yememiz bizim Allahın inayetidir bir. başımıza gelenler bundandır. hafızlığa çalıştım ben, bu evlenme çıktı. alnuma yazılmış elimden bişi gelmez. demek ceza bana taktir oldu. yüce mevlam taktir etmiş bunu. dinimize göre nikahımız yok bizim. Var mı. duasız nikah olunca efendim sayılmazsın dedi hocaya danıştık. ayrısınız dedi. bir büyük günah o da. ben burda şimdi daha iyiyim. kurban olduğum Allahım dermanımı da verirse verir derdimi verdi ne takdir ederse o olur.*²⁷⁹

Komşusu Sahir Hoca ile zaman zaman TKP'nin tarihsel sürecine dair yaptıkları sohbetler dikkat çekicidir. Sahir Hoca'yı namuslu bir aydın olarak görür. Ona ve eşi Nedret'e güven duyar. Kendisi ve Sahir Hoca'nın olaylara yaklaşımındaki farklılığı şu şekilde açıklar: “-Siz aydınısınız. Sizin gibi göremem ben. Aydın dememe de kıızıyorsunuz, biliyorum. Bir ayrı yanımız var işte! Ben kafamı karıştırmaktan korkarım. Sizin işiniz de karıştırmak!”²⁸⁰

Halil ve bir grup arkadaşları ile görüşmeyi kabul ettiği sırada dünyanın ve ülkenin içinde bulunduğu savaş koşullarını şu şekilde değerlendirir: “Nazilere karşı dünya savaş veriyor, bizinkiler Nazilerle uyum içinde. Halk soyuluyor. Yalnız işçi sınıfı diye almamak gerekir. Dizginleri elinde tutanların koruduğu bir avuç vurguncu dışında ezilip soyulmayan halk yok bugün Türkiye’de.”²⁸¹

Bir süre sonra tutuklanır. Ancak hiçbir şekilde konuşmaz. Bu sırada Fehime ölür. Daha sonra serbest kalır. Yaşama yeniden tutunmaya çalışır.

Sahir Hoca dört yıl kadar Fransa’da Sorbon’da Felsefe eğitimi alır. Bu dönemde Fransız Komünist Partisi’ne girip çıkar. Annesinin hastalığı nedeniyle ülkesine döner. Daha sonra peş peşe anne ve babasını yitirir. Yurt dışına gitmeden önce aralarında duygusal bir bağ olan akraba kızı Nedret ile evlenir. Bu evlilikten Özgür ve Tuğrul adlı iki çocuğa sahip olur. Kendi hallerinde mütevazı bir yaşam sürerler.

²⁷⁹ Türkali, age., s.650.

²⁸⁰ Türkali, age., s.657.

²⁸¹ Türkali, age., s.463.

Lisede Felsefe öğretmenliği yaptığı dönemde dersinde Marks'tan söz ettiği gerekçesiyle öğretmenliğine son verilir. İleri derecede Fransızca ve İngilizce bildiği için gazetede çevirmenlik yaparak hayatını sürdürür. Eşi Nedret de çocuklara piyano dersi verir.

Her şeye kuşkuyla bakan Sahir Hoca, zihinsel bir tiptir. Sahir Hoca, küçük burjuva bir aydın olarak romanda yer alır.

Kendisini şu şekilde tanımlar: “Ben sosyalistim. Lenin Komünizmi’ne bağlıyım.”²⁸²

Yaşanan zorlu süreçte aydınların sorumluluklarını yerine getirmemelerini eleştirir: “-Halk acınacak koşullar içinde. Savaş var deyip uyutuyorlar milleti. Hele şu son bir yıldır soygun gırla. Halk perişan. Ama örgütsüz. Hırsızlarla ortakların eline kalmış ülke. Aydınlar dersin, herkes kendi dümeninde. Zaten aydın denecek kaç kişi var ya...”²⁸³

İşçi sınıfının örgütlü bir yapı teşkil etmediğini dile getirir: “Senin işçin köylülükten kurtulamamış, horul horul uyuyor daha; dünyadan habersiz. Üç beş kişi vardır belki, TKP çevresinde göstermelik!”²⁸⁴

Sahir Hoca, karısı Nedret’e Parti’ye girmeme nedenini şu şekilde açıklar: “Gizli örgüte girdin mi, yasadışına çıkıyorsun; yasalara değil kendine güveneceksin! Kendine güvenin temelinde, bağlandığın örgüte güvenin yatar! Bilmediğim, ötesi kuşku taşıdığım bir örgüte nasıl güveneydim? Polise düştün mü her türden işkence var. Direteceksin. İçine kurt düşmüş yürekle girilmez o işlere.”²⁸⁵

Ancak zaman zaman bunalımlara düşer. Devrimci ruhuna sahip olmadığı için kimi zaman kendisini yüreksiz bulur.

Dünyada ve ülkesinde sömürülen insanlara karşı sorumluluklarını yerine getirmediği için kendisine öfke duyar:

²⁸² Türkali, age., s.471.

²⁸³ Türkali, age., s.482.

²⁸⁴ Türkali, age., s.486.

²⁸⁵ Türkali, *Güven 2*,s.238.

*Marksist olmanın tek ölçütü buydu belki de; çevreni değiştiremedikten ya da o yolda, hiç değilse, bir iki taşı oynatamadıktan sonra, ne olursan ol; kime ne! Acılar içinde soyulup sömürülüyor insanlar; sen de yaşamını bir biçimde sürdürmenin yoluna bakıyorsan; bir de Marksizlikten filan söz etmeye kalkışmışsan, gülerler adama. Rahmi Usta da “küçük burjuva” der sana; şu ortalarda dolaşıp, evine girip çıkmaya başlayan yakışıklı da. Kim bilir içlerinden neler dedikleri de ayrı! Korkak, yüreksiz derler; ne diyecekler başka! Ben biliyorum korkak olmadığımı. Ben korkağım diyen kaç kişi çıkmıştır? Onu diyebilmek en büyük yürek işi belki de!*²⁸⁶

Sahir Hoca, ailesine karşı sorumlulukları nedeniyle de devrimci mücadelede yer almaktan çekinir. Aile kurmanın devrimciliği engellediğine inanır.

Sahir Hoca, Turgut'un karısı Nedret'e ilgi duyduğunun ayırına varır. Bu şüphe onu ruhsal olarak çökertir:

*Kafasında bir bulanıklık vardı Sahir Hoca'nın; nedenini bulup söyleyemiyordu yalnız açık açık. Turgutların yakınlarına taşınmasıyla başlayan tedirginlik miydi? Belki de öyleydi. Asıl tedirginlik de, Nedret'le bir türlü konuşamıyor olmasıydı bunu. Karısıyla her şeyini bölüşmeye öylesine alıştı ki, düzeni bozulmuş olmanın yarattığı sallantı, içindeki her şeyi bulandırıyordu sanki. Böyle değildik biz. Nedret'te de bir durgunluk var. Ben karımı kısıktayım, o da Turgut'a âşık!*²⁸⁷

Bu şekilde acı çekmesine karısı Nedret'in duyarsız davranmasına içten içe küser:

*İçinden kırılmıştı. Niye? Asıl neden, ondaki, nerdeyse çökiüntüye varacak bu ruhsal depreme Nedret'in ilgisiz kılmasıydı belki. Ayırında değilse, olmamışsa? Bağışlanmaz olan da oydu işte. Nasıl bilemez benim ona bu kadar yabancılaşamayacağımı? Demek, kendince de nedenleri var ki, bunu doğal görüyor! Buraya vardı mı iyice kararıyordu içi.*²⁸⁸

²⁸⁶ Türkali, *Güven 1*, s.498-499.

²⁸⁷ Türkali, age., s.609.

²⁸⁸ Türkali, age., s.611.

Sahir Hoca, bir süre sonra sessizleşir. Hem kendisine hem de iğnelemeleriyle karısına hayatı dar eder. Bu duruma bir süre sonra Nedret tepki gösterir:

*-Dürüst olmanı istiyorum, dedi Nedret. En az benim kadar dürüst olmanı. Sürekli içimi tırmalamakla eline ne geçecek söyler misin? Ben de insanım. Yanlışlarım olabilir. Sen varsın. Çocuklarım var. Ne denli bilincindesin bilmiyorum, ama benim için ölçülemeyecek kadar büyük önemde müzik uğraşım var. Yeteri kadar mutlu ediyorsun bunlar beni. Başka şeye yer yok, anlıyor musun? İznim de yok! neyi arayıp, neye varmak istiyorsun, anlamıyorum ki. Mıy mıy mıy, sinsi sinsi yiyip bitiriyorsun, kendini de beni de. Hadi, açık ol, söyle bana! Ne istiyorsun benden? Lütfen söyle hadi!*²⁸⁹

Nedret Sahir'i sevdiğini ve ona olan bağlılığını dile getirir: “-Asıl ben korkuyorum sensiz kalmaktan Sahirciğim, dedi fısıldar gibi. Seni seviyorum. İnanıyorum, güveniyorum, ta içimden saygı duyuyorum sana. Senin gibi karmaşık düşüncelere alışmamışım ben.”²⁹⁰

Sahir Hoca, öğrencisi Tayyar aracılığı ile tanıştığı Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde öğrenci olan Kürt Veysel'in Kürt olduğunu söyleyememesine öfkelenir.

Kürt meselesine yönelik TKP'nin aldığı kararı Rahmi Usta aracılığı ile görüştüğü Doktor Şefik Hüsnü'den öğrenir: “-Tutumumuz açtı bizim, dedi. İşçi sınıfı iktidara geldiğinde, Kürtlere, Lazlara, kendi yazgılarını belirleme hakkı doğrultusunda, dilerlerse ayrılıp bağımsız devlet kurma hakkını bahşeder.”²⁹¹

Sahir Hoca, Kürtlerin yok edilip yadsınmasına karşı çıkar. Ancak Kürt Muhittin'in Kürt ulusalcılığı yapmasına da karşı çıkar. Bu ikilemini şu şekilde dile getirir: “Veysel'e çattın Kürtlüğünü söyleyemiyor diye! Doktor Nurettin'e dayanamıyorsun “Kürt'üm” dedi diye.”²⁹²

²⁸⁹ Türkali, *Güven 2*, s.275.

²⁹⁰ Türkali, *age.*, s.275-276.

²⁹¹ Türkali, *Güven 1*, s.263.

²⁹² Türkali, *age.*, s.836.

Kürt Veysel, Sahir Hoca'nın kendisiyle yaptığı Kürt meselesine dair konuşmayı olduğu gibi polise rapor eder. Bu nedenle Sahir Hoca, Doktor Kürt Nurettin ve oğlu Selahattin tutuklanır. Doktor Kürt Nurettin, Sahir Hoca'nın gözü önünde dövülür. Bu olay Sahir Hoca'nın ruh sağlığının bozulmasına yol açar.

Sahir Hoca, “Kürt Meselesi”nde aydın olarak üzerlerine düşen sorumluluğun hakkını vermediklerini dile getirir. Kürt Muhittin'in Kürt oluşunu dile getirmesine bile tahammül edemediklerini acı bir alayla anlatır:

*Doktor'un gerici olduğuna inanıyordum. Düşüncelerine kıızıyordum adamın. Dövenler bir şovenliğe karşı çıkmış oluyorlardı! O koşullarda bile, beni onlardan ayırmıştı Kürt Doktor! İçinizde bir adam var, diye beni göstermişti! Öyle sanıyordu demek! Yoktu oysa! Ben de o saldıranlardan biriydim! Bizim bu ülkedeki ilerici kafamız bu işte! Çok mu ayırız, Kemalistlere kovculuk eden Kürt Veysel'den? Kürtlerin soykırımına, biz bu kafayla seyirci kaldık! İlericilik adına alkış tutanlarımız bile oldu!*²⁹³

Sahir Hoca, devrimcilerin Sovyet Rusya'nın komünist lideri Stalin'i sorgulamadan adeta tapar derecede benimsemelerini doğru bulmaz. Her fırsatta bu durumun yanlış olduğunu dile getirir. Stalin'e eleştirel yaklaşanları hayın olarak niteleyenlere kızar.

Sahir Hoca, özgürce düşünüp eleştiri yaparak karanlıkların aydınlığa çıkarılacağı inancındadır.

Sahir Hoca, olayları tarihsel ve sosyal bir temele oturtarak sorgulamasına ve bu tutumunu doğru bulmasına rağmen, aydın olmanın getirdiği çıkmazdan kendini kurtaramaz: “Sen de kendi aklına tapıyorsun! Bozuk aygıtla yüklü çuval gibi, yolun kıyısında bekle dur öyleyse! Beklerim! Çok beklersin! Kim bir yere varmış bu eğri büğrü felsefeyle? Nasıl değiştirirsin yaşamı, kirine, pasına batmayı göze almadan! Aman namusuna gölge düşmesin!”²⁹⁴

Eşref Bey'in kız kardeşinin kocası Hüsnümelek Bey, Alman yanlısı ve ırkçılığa varacak derecede milliyetçidir. Savaş koşullarında Almanlara masonluk

²⁹³ Türkali, *Güven 2*, s.565.

²⁹⁴ Türkali, *age.*, s.226.

yapar. Bu işlerden dolayı yüklü paralar alır. MAH' la ilişkisi olan merdud bir tiptir: “Devletimizin başındaki Moskof belası yıkılıyor. Komünistlik temizleniyor. Bize görev düşmez mi? Kırım, Kafkas Cumhuriyetleri, Azerbaycan kurtulmadan bu devlet nasıl rahat soluk alır? Başımızda Rus belası varken Türüke rahat olur mu? Almanlar bu pisliği temizliyor. Biz olmadan yapamazlar.”²⁹⁵

İstanbul Üniversitesi'nde tarih okuyan Refik, Turgut'un yakın arkadaşıdır. Turgut, Nazım Hikmet şiirlerine Refik aracılığı ile ulaşır. Yoksul bir aileden gelen Refik, siyasi düşüncelerinden dolayı tutuklanıp serbest bırakılır. Bir süre sonra eğitimini yarıda bırakıp Ankara'ya yerleşir. Bir gazetede çalışmaya başlar.

Ankara'da kendisinden yaşça çok büyük ve varlıklı bir kadın olan Müjgan'la yaşar: “Evet jigololuk yapıyormuş bir yıldan beri. Evlenmeye de kalkışabilirmiş ya, kadın yanaşmıyormuş. Oğlu, kızı, torunları çevresi filan; çekiniyormuş onlardan. Yüklü bir kalıt bekliyormuş hepsi. Pay alacak birilerini isterler mi?”²⁹⁶

Devrimci mücadele içerisindeyken yön değiştiren Refik, müreffeh bir yaşam sürmeye başlar. Bu durum Turgut'u iç içten içe üzer.

Refik kendisini aklamak için örgüt içinde yaşanan yanlışları öne sürer:

“Ben komünistim Turgutçuğum! Sizlerin göze aldığımızı ben alamıyorum. Niye alamıyorum? Bizde bu yolla bir yere varılacağına inanmıyorum. Aptal aptal yapılan işlere kızıyorum. Korkuyorum belki de Bir günler sen de dolandın bu çevrelerde; şimdi rahata kavuştun, diyordu; demesin miydi? Bu rahat elinden gitmesin istiyorsun! İçiyle barışksa kim ne diyecek bu adama? Kolay mı içiyle barışık olmak? Olsa böyle konuşur muydu?”²⁹⁷

Galip'in arkadaşı Mansur Raşit, İstanbul Üniversitesi'nde Felsefe Profesörüdür. Alman yanlısı ırkçı bir tutuma sahiptir. Bu düşüncelerini şu şekilde dile getirir: “Her ulus, gerçek ulus bilincine varmışsa kendini üstün görür, ” demişti. Almanlar nice acı deneylerden sonra akıllılık edip bir kurama dayandırıyorlardı

²⁹⁵ Türkali, *Güven 1*,104-105.

²⁹⁶ Türkali, *age.*, s.385.

²⁹⁷ Türkali, *Güven 2*,s.551.

bunu. Aynı şeyi biz de yapabiliriz. Uyanmanın artık bizde de başlamış olduğunu görüyor, seviniyordu. ”²⁹⁸

Hitler’in Nazi ideolojisine sözde bağlı olan Galip, yaşam şekli ve düşünceleriyle karşımıza çıkan merdud tiplerden biridir. On yaşındayken babasını yitirir. Babasının devlet adına gizli bir örgütte çalıştığını babası öldükten sonra öğrenir.

Uzun yıllar Almanya’da yaşamış olan Galip, bir süre sonra Türkiye’ye döner. Öğrencilik yıllarındaki arkadaşlarının pek çoğu İstanbul Üniversitesi’nde çeşitli fakültelerde, yüksekokullarda öğretim görevlisidir. Ankara’da, İstanbul’da bürokratlarla, iş adamlarıyla güçlü ilişkiler kurar.

Temel amacı çok zengin olmak olan Galip’in bu uğurda yapmayacağı şey yoktur: “Parti-iş-iktidar çevrelerindeki etkin konumu; askerlerden, Genelkurmay’ın üst katlarından önemli kişilerle ilişkileri, Necla’dan başka kalıtçısı olmayan Eşref Bey’i, oynaması gerekli oyunun en önemli kartı yapıyordu. ”²⁹⁹

Gizli Güvenlikte çalışması için yapılan teklifi bir süre sonra kabul eder. Nazif Bey’le birlikte çalışmaya başlar: “Devletin güvencesine kavuşmuştu! Ne olacaktı devletin güvencesinden? Kendi güvencesini kendi sağlayacak güçte olma onun bugüne dek hep kurup düşlediği. Vaz mı geçmişti? Hiçbir şey değişmemişti aslında onun için her şey eskisi gibiydi gene. Varacağı yere ancak Eşref Bey’in varlığıyla varabilirdi. ”³⁰⁰

Galip, menfaatperest biridir. Para en kıymet verdiği değerdir. Varlıklı bir ailenin kızı olan Necla, onun evlilik teklifini reddetmesine karşın kurnaz bir şekilde Necla’nın gönlünü kazanmak için uğraşır:

Eşref Bey’in hastalığı, ummadığı kadar işine yaramıştı Galip’in. İlklerde hemen her gün, sonraları gün aşırı hastanede Eşref Bey’i çiçekler taşıyarak yoklamak, İstanbul’da, Ankara’da kimi ivedi işlerinin izleyiciliğini üstlenip

²⁹⁸ Türkali, *Güven 1*,s.307.

²⁹⁹ Türkali, age., s.276.

³⁰⁰ Türkali, age., s.531.

olumlu biçimde sonuçlandırmak, Mükerrerem Hanım'a dokunsan ağlar duyarlıkta bir bağlılıkla kazanmasını sağlamıştı. Aileden biriydi sanki.³⁰¹

Bir süre sonra Galip, Mükerrerem Hanımı da dâhil ederek Nazif Bey, Hüsnümelek Bey, Sermet Bey ile Almanlara satmak üzere krom ortaklığı kurarlar. Savaşın seyri Türkiye'nin dış politikasını etkiler:

Almanya'ya krom gönderilmesinin, 21 Nisan 1944 akşamı saat 19'dan itibaren yasaklandığını açıklayan Bakanlar Kurulu bildirisini, bir gün önceki akşam, eve yorgun argın gelip de, radyodan dinlediğinde sinirleri tuz buz oldu birden. Peki, ne olacak kromlar? İngiltere'ye, Amerika'ya mı satacağız? Onlara yasak yok. Kara listelerindeyse bizden krom alır mı bakalım o herifler?³⁰²

Alınan bu karar Galip'i korkutur. Sözde Alman yanlısı olan Galip, bu durum karşısında yaman bir çelişki sergiler. Söz konusu ticari kazanç olunca gözü başka bir şeyi görmez. Elde kalan kromu Amerikalılara, İngilizlere pazarlama amacı taşır.

Bu çelişkisini Necla, şu şekilde eleştirir: “Görüyorsunuz, zor durumda adamlar! Dostlarından destek beklerler pek yerinde olarak. Siz de kromlarınızı satmak için İngilizlerden, Amerikalılardan öneri bekliyorsunuz! Yakışır bir yanı var mı bunun?”³⁰³

“Milyonlarca insanı doğradılar. Kitapları yakıp bilim adamlarını kovdular. Kamplara yığdılar bir sürü düşünen başı. Yaktılar, yıktılar dünyayı, milyonlarca insana kıydılar.”³⁰⁴ şeklindeki söylemleri Galip'i öfkelenendirir. Necla'nın bu söylemlerinden sonra Necla'dan öç olmak için annesi Mükerrerem Hanım'la bir ilişkiye başlar.

Galip, Mükerrerem Hanım'ın güvenini kazanarak Eşref Bey'in servetini yavaş yavaş üzerine geçirir: “Terzi Nezahat'la ilgili arsalar konusunda bir karar almaya birlikte gittikleri Ankara'da, avukatlarını da atlatarak öyle kâğıtlar imzalatmıştı ki

³⁰¹ Türkali, age., s.628.

³⁰² Türkali, age, s.808-809.

³⁰³ Türkali, *Güven 2*, s.24.

³⁰⁴ Türkali, age., s.134.

Mükerrem'e yapmayacağı şey yoktu istese. Uzun süre düşünülecek şeylerdi onlar. Bir yanlış adımla Necla kaltağını uyandırırca işler sarpa sarabilirdi!"³⁰⁵

Galip, varsıllaşmanın çevrilen kirli oyunları, tehlikeleri göze almayı gerektirdiğini düşünür. MAH'ın kilit adamı olan Nazif'e güven duymamasına rağmen onunla ilişkisini sürdürür:

Bir yerlere varıp büyük para kazanmanın her vakit bir bedeli olur. Bunu sen bilmiyorsun sanki! Çocuk oynucağı mı bu? Ne çevirirse çevirsin, senin gibi çok para kazanmak istiyor bu adam da; kazanmanın başka bir yolu varsa sen söyle! İstenen ne senden? Kaçak bir vatan hayının yakalanmasını sağlamak için devlet düşmanlarının sorgulanmasına katılacaksın! Ortak işimizi de yürüteceksin, diyor!"³⁰⁶

Galip, bencil, toplumsal değerlerden yoksun, ırkçı, sözde milletperver biridir. Sınıfsal eşitsizliğin olması gerektiğini düşünür. Halka sürü gözüyle bakar. Tramvayda geçirdiği kısa anda pek çok özelliği gün yüzüne çıkar:

Çok var ki binmemişti; tramvaya bindi. Oturdu da. Tepebaşına geldiğinde tikiş tikişti tramvay. Galatasaray'dan binen Rum, ya da Ermeni yaşlıca bir madama dikilmişti yanına.... Yer vermeye kalkışıp itiş kakış içine dalmayı göze alamazdı madama için! Türk olsaydı? Kalkardı da ona da gönüllü kalkmazdı doğrusu.... Bir sürü insan, birbirini ite kaka, tramvayın tıngirtüsü içinde, sallanarak gidiyorlar işte! Biz niye karışalım aralarına? Üstlerinde olmak zorundayız, aralarında değil!"³⁰⁷

Galip'in zengin olma tutkusu tüm varlığına sinmiştir. Nazif ile ilişkisinden hoşnut değildir:

Galip'in istediği Fehmi Bey'lerin katında olmaktı, koruma görevlilerinin değil! Düşmanlardan kurtaranlar vardı ülkeyi; geliştirip yükseltenler bir de! İkinciler arasındaydı onun yeri. Nazif Bey engelini aşmadıkça, başında bulunduğu ortaklık, ona bu kapıyı aralasa da, kolay kolay geçemeyecekti o kapıdan.... Nazif Bey'le İngilizlere attıkları krom kazığı başlarını göğe mi

³⁰⁵ Türkali, age., s.370.

³⁰⁶ Türkali, age., s.381.

³⁰⁷ Türkali, age., s.382.

*erdirmişti? Kim kime kazık atmıştı; o da belli değildi daha! Getirdiğinden çoğunu götürecekti Nazif Bey. Bu, hep böyle olacaktı.*³⁰⁸

Galip kadınlarla olan ilişkilerini de çıkarları doğrultusunda yürütür. Kurdoğan Paşa'nın karısı Nebile, Eşref Bey'in karısı Mükerrerem son olarak da tütün tüccarı Muhittin Nakışçının kızı Semra ile ilişki yaşar.

Alman bankasının Türkiye'deki çıkarlarını kurucusu olduğu banka adına Salim Bey devralır. Galip'e Mannikyan'la banka adına İsviçre'de çalışması teklif edilir. Galip bu teklifi kabul eder.

Mithat, tütün tüccarı Ali Rıfki'nin kâtibidir. Ali Rıfki'nin ölümünden sonra karısı Pakize ile liseden arkadaşı Galip'in de telkinleri ile evlenir. Bir süre sonra Ali Rıfki'nin işlerinin başına geçer.

Bir süre sonra Ali Rıfki'nin resmi nikâhlı karısı Esmâ ile Pakize'yi aldatır. Bu işten sıyrılması da Galip aracılığı ile olur:

*Pakize, bir gece Mithat'ı, Ali Rıfki'nin ilk karısı, eski kuması Esmâ'nın karyolasında yakalayınca evde kıyametler kopmuştu; az kalsın ki kopuyordu daha doğrusu! Mithat ertesi günü, tam bir ürkü içinde gelip olayı Galip'e açmış; onun akıyla yoluna koymuştu işleri. Ortaklığın asıl büyük payını elinde tutan Esmâ'ya dış geçirmeye kalkışamayacağını Pakize'ye anımsatmak güç olmamıştı.*³⁰⁹

Mithat, daha sonraları Pakize'yi umursamaz. Hovarda bir hayat sürer. Şarkıcı Sitare'yi kendisine metres tutar. Yaşanan bir tartışma sonrası Sitare'yi öldürür. Ancak düşündüğü tek şey müreffeh yaşamının elinden kayıp gitmesidir.

Onu bu olaydan, Galip'in telkinleriyle, lise arkadaşları İstanbul Birinci Şube Şefi olan Sait Tartan türlü oyunlara başvurarak kurtarır: “ -Git arabayı al! Tanıdığın bir tamirhaneye çek! İçini dışını tertemiz yıkatıp boyat hemen. Lastiklerini, tekerleklerini değiştir. Cimrilik etmeye kalkma sakın! Anlıyorsun değil mi?”³¹⁰

³⁰⁸ Türkali, age., s.427.

³⁰⁹ Türkali, *Güven 1*,s.396.

³¹⁰ Türkali, *Güven 2*,s.343.

Bir süre sonra Sait, bu olayı fırsat bilerek Mithat'tan para almaya başlar. Mithat bu durumdan dolayı bezgindir.

Bu olay ile Galip-Mithat-Sait arkadaşlığının tamamen çıkar ilişkisine dayandığı ortaya çıkar: “Vay itoğlu it Sait! Baştan sen kışkırttın oğlanı! Ben kışkırtmasam yapmayacaktı sanki! İyi etmiş de niye benden saklıyor hergele.... Sen işini bilirsin Saitçiğim! Yol hırpoyu! Acınacak yanı yoktur bu herifin.”³¹¹

Asıl adı Mahir Çatan olan Nazif, devletin gizli örgütü MAH'ta çalışır. Kendi çıkarları nedeniyle yer altı dünyasının pek çok kirli işine bulaşan merdud bir tiptir. Onun için temel kıymet paradır: “Devlete çalışıyorlardı; onurluydu, yurtseverlikti yaptıkları kuşkusuz. Devletin, ulusun çıkarlarını korurken kendilerini de düşünmeleri gerekiyordu. Sonunda, emekli aylığıyla sürünmek akıl işi değildi.”³¹²

Nazif varmak istediği yere devlet desteğini alarak ulaşacağına inanır: “Ancak, yalnızca varsıllık yetmez Nadirciğim! Devlet gücü de gerekli. Devletin demir yumruğu ile bizim altın yumruğumuz yan yana gelmedikçe güçlü olamayız!”³¹³

Devlet'in Almanlarla krom ticareti yasağını getirmesi onu bir anda İngilizlere yakınlaştırır.

Nazif, insani değerlerden yoksun, acımasız biridir. Halil'i ağır işkencelerden geçirerek öldürür. Aynı zamanda gizli örgüt adı altında devlet adına yapılan kanlı cinayetleri gün yüzüne çıkarır. Bu cinayetlerin izleri bir şekilde ortadan kaldırılır:

-Hep kaçtın! En kötüsünü de bu akşam yapmışsın! Gene kaçmışsın arkadaşların elinden! Tutamamışlar seni! Yani, sen burda yoksun aslında! Yakalansan bir yerlerde kaydın olacaktı. Devlet seni saklamak, soruşturma yapmak, yargılamak zorundaydı. Bugün bir soranın çıksa, kimse hiçbir yerde bulamaz seni. Çünkü yoksun! Ne olur dağ başındaki adam? Kurda kuşa yem olur! Uçuruma yuvarlanır, suda boğulur, canavar parçalar, bir kaya düşer

³¹¹ Türkali, age., s.419.

³¹² Türkali, *Güven 1*,s.637.

³¹³ Türkali, *Güven 2*,s.379-380.

*kafasına, itin biri çekip vurur! Çoğu kez leşi bile bulunmaz. Bulunsa bile namuslu kimselere kimse bir şey sormaz.*³¹⁴

İngiliz Dili ve edebiyatı mezunu olan Jülide, Rum Lisesi'nde yardımcı Fransızca öğretmenidir. Şehir tiyatrosunda oyuncu olan Salih'le birlikteliği nedeniyle kimya mühendisi olan ağabeyi ile araları açılır. Jülide, Necla'nın yakın arkadaşıdır. Yardımsever ve iyi yürekli biridir.

Salih, günübürlük yaşayan, alkol bağımlısı merdud bir tiptir.

Bir süre sonra Salih'in kendisini aldattığını öğrenir. Daha önce de Salih'den şiddet gören Jülide, bu olaydan sonra Necla'nın da desteği ile Salih'den ayrılır. Necla ile bir ilişkiye başlar.

Sahir ve Turgut'la aynı gazetede çalışan Muharrem, aynı zamanda Birinci Şube'ye muhbirlik yapan merdud bir tiptir.

Eşref Bey'in metresi ve ortağı Terzi Nezahat da harp zengini merdud bir tiptir: "Birinci sınıf diplomat... Bu savaş ortamında benzersiz kadın giysilerinin tüm kumaş karaborsası onda diyorlar. İzmirli yaşlıca bir tüccar doktorla şimdi!"³¹⁵

Nedret'in kızlarına piyano dersi verdiği Kürt Nurettin de romanda sürgün bir Kürt ailesini temsil eden azınlık bir tiptir. Kürt oluşunu ve bu uğurda yaşadığı acıları tüm benliği ile hisseder: "Tam yerimi bulamadım ben daha. Ama bunların arasında değilim. Kürt'üm ben. Kana buladılar bizim halkı. Onu biliyorum. Yapanları da biliyorum. Elimden bir şey gelmiyor."³¹⁶

Hukuk Fakültesi öğrencisi olan ve Marksist ideolojiye bağlı oğlu Selahattin babasının ulusalcı tavrını eleştirir:

Sizin bu ulusalcı yaklaşımınızla bir yere varılmaz; her vakit onu diyorum ben. Türkler ulusçuluk yaptılar diye ben de düşmem o ters yola. Şu anlattıklarınızın acısı benim de yüreğimde. Kuşkunuz var mı bundan? Kürt doğdum diye, bütün suçu başkalarına yükleyip Kürt'ün soyguncusunu, ağasını,

³¹⁴ Türkali, age., s.424.

³¹⁵ Türkali, *Güven 1*, s.790-791.

³¹⁶ Türkali, age., s.822.

*şihını, derebeyini, aşiretçisini görmezden gelemem. Irmak diyorsunuz, denizler dolusu kan akıyor bugün yeryüzünde. Bütün ileri dünyanın tek umudu da Sovyetler. Kurtuluşumuz birlikte olacaktır.*³¹⁷

Sahir'in çalıştığı gazetenin sahibi Remzi Bey de romanda merdud tip olarak karşımıza çıkar. Onun için önemli olan suya sabuna dokunmadan kendi çarkını döndürmektir. Ne halkın yaşadığı sefalet ne de gazetecilik ahlakı onun için önemlidir: "Hiçbir yanda değilim ben. Olamam da. Ama bugün istediğim, şu çark dönsün; o kadar..."³¹⁸

Turgut'un Refik aracılığı ile tanıdığı Zübeyde Hanım, burjuva sınıfını temsil eden bir tiptir. Bir süre Felsefe öğretmenliği yapmıştır. Sayıştay emeklisi Fikri Bey ile evlidir. Kocasını Fikri Bey'in Mason olduğu söylenmektedir. Hükümet ile yakın ilişkiler içerisinde olan bir ailedir.

Zübeyde Hanım, hükümetin aldığı kararları yerinde bulan ulusçu düşüncelerinde aşırıya kaçan biridir. "Varlık Vergisi diyorsun! Askeri besleyecek para yoktu bütçede kuzum. Bir iki Ermeni'nin, Yahudi'nin canı yandı diye mi tasalanacağız? İnsanları katur kutur doğruyorlar dünyada. Yazık ki, kapattılar o işi yasa çıkarıp; daha alsalardı keşke! Kaygılanma, en varlıklı gene onlar Türkiye'de!"³¹⁹

Zübeyde Hanım, Turgut ile bir ilişkiye başladıktan sonra kocasından ayrılmaya karar verir. Ancak Fikri Bey bu boşanmaya razı olmaz. Turgut'u sever: "Bütün yaşamımda böylesi mutlu günlerim hiç olmadı Turgutçuğum, dedi. İlk kez seninle tattım bunu. İnanmayacaksın ya, ölümü bile umursamıyorum artık!"³²⁰

Turgut'un tutuklandığını ve ağır işkencelere maruz kaldığını duyunca kocası Fikri Bey'e Turgut ile yaşamış olduğu ilişkiyi açıklar. Fikri Bey'den Turgut'u kurtarmasını ister. Zübeyde Hanım, kocasına Turgut'u kurtarması halinde bir daha onu bırakmayacağına dair söz verir. Turgut, Zübeyde Hanım sayesinde serbest kalır.

³¹⁷ Türkali, age., s.823.

³¹⁸ Türkali, age., s.496.

³¹⁹ Türkali, *Güven 2*, s.22.

³²⁰ Türkali, age., s.188.

Zübeyde Hanım, Turgut'u görmek için Birinci Şube'ye gider. Sait Tartan'ı yapılan yasa dışı uygulamalara önderlik ettiği için eleştirir. Sait Tartan, bu suçlamadan yalan söyleyerek sıyrılmaya çalışır: “İnanıp inanmamak sizin bileceğiniz iş! dedi. Ben buradayken ne işkence, ne yasadışı hiçbir şey söz konusu olamaz!”³²¹

Süheyla, Şoför Rasim adlı bir adama gönlünü kaptırır. Onunla birlikte olur. Ancak şoför Rasim onu ortada bırakır. Bunun üzerine on yedisindeyken altmış yaşlarında Berber Şahin Efendi ile evlendirilir.

Çanakkaleli olan Süheyla anne ve babasını küçük yaşlarda kaybettiği için erkek kardeşi ile bir başlarına kalırlar. Kocasını Şahin Efendi, erkek kardeşini istemediği için kardeşine sahip çıkamaz.

Özünde saf ve iyi niyetli olan Süheyla, kendisinden çok yaşlı biriyle evli olması nedeniyle mutsuzdur. Zaman zaman kocasından şiddet de görmektedir. Kocasının cinsel iktidarsızlığı nedeniyle Turgut'la kendi isteği ile birlikte olmaya başlar.

Turgut'a zamanla bağlanır; ancak kendisinin onun dengi olmadığını düşünür: “Ben seni seviyorum Turgut Ağbi!” diyordu. “Tek seni istiyorum ben. ” “Ölüm neymiş ki!” “Seni seviyorum ben. ”³²²

Kocasını Şahin Efendi öldükten sonra Çanakkale'ye gider. Genç ve güzel bir kadın olduğu için orada tutunamaz. Tekrar İstanbul'a döner.

Bir süre sonra şarkıcı olur. Genç ve alımlı olması nedeniyle Mithat'ın dikkatini çeker. Mithat'ın metresi olur. Mithat ona Cihangir'de lüks bir daire tutar.

Süheyla, Turgut'a kara bir sevdıyla bağlıdır. Turgut'u bulur. Onunla yeniden bir ilişkiye başlar. Turgut'tan hamile kaldığı için iki kez kürtaj olur. Turgut'un kendisini kurtarmasını ister. Ancak Turgut onun çaresizliğine seyirci kalmaktan başka bir şey yapamaz. Kardeşini esrara alıştırdıkları ve erkekler

³²¹ Türkali, age., s.413.

³²² Türkali, age., s.41.

tarafından cinsel saldırıya uğradığı gerçeği de onun acılar içinde kıvrınmasına neden olur. Dertlerinin çaresini içkide bulur. Mithat tarafından öldürülür.

Mithat'la katıldığı düğünde acı bir çığlık misali haykırdığı ve bu nedenle öldürülmesi aslında onun adil olmayan yaşam şartlarına bir başkaldırışıdır.

Kayıp Romanlar

Vedat Türkali, romanda yazar kimliği ile karşımıza çıkar. Yazar aydın sorumluluğu ile hareket etmektedir: “Milyonların açlıktan öldüğü dünyadayız.... Mutluyum gene de; bunların bilincindeyim çünkü. Çirkinliklere göz yumarak aramadım mutluluğu.”³²³

Vedat Türkali, roman yazma amacını şu şekilde dile getirir:

*Çırpınıp durduğumuz bu aptallıklarla dolu yaşamda umutsuzluğa düşmemek için yazılır bir roman. Yeryüzünde yalnız olmadığını bilmek, yok edilemeyen paylaşma güdüsüyle yakınlık duyduklarımıza çağrı çıkarmaktır roman yazmak. En karamsar bile var olduğuna inandığı, ya da olmasını beklediği birilerine, onlara bilmedikleri bir yanlarını göstererek ulaşma çabasıdır, bilincinde olsun olmasın.*³²⁴

Vedat Türkali, insan sevgisi ile dolu olan hümanist bir yazardır. İstanbul tutkusunu ruhunda taşır:

Kenti buz gibi gecenin ele geçirdiği bu saatlerde, sinemalar, tiyatrolar boşalmadan, akşamları uğradığım tanıdık bir meyhaneye girip eş-dost birilerine merhaba demek, ana caddede açık kitapçılara uğrayıp kitap karıştırmak, ara sokaklara dalıp meyhanelerin önünden geçerken pencereden bakıp içerde bir bildik yüz aramak, varsa bir süre çene çalmak, Beyoğlu'nda dolaşanların yanı sıra çevreye bakınarak yürüyüp sinema afişleri önünde durmak, yanından geçip giderken kafaya takılacak kadar göze çarpan güzel-çirkin, genç-yaşlı, kadın-erkek birileri üstüne düşler kurup yaşam öyküleri

³²³ Türkali, *Kayıp Romanlar*, s.3.

³²⁴ Türkali, *age.*, s.121.

*yakıştırmak, dışarılardayken özlemine duyduğum İstanbul'da yaşamının vazgeçilmez tadıdır benim için. İçkiden uzak dururum; insanlara yakınım.*³²⁵

Yaşamı inançları için bir fırsat olarak algılar: “Ben hep yaşamı, salt yaşamı düşündüm, nasılsa ele geçirdiğim bir ayrıcalığı iyi kullanma kaygısıyla!”³²⁶

Doktor Nahit'in yakın arkadaşı Vasken, Adıyamanlı Kürt bir babadan, Ermeni asıllı bir anneden dünyaya gelmiştir. Babasını sert tabiatlı biri olarak tanımlar. Annesinin Ermeni olması nedeniyle babasının zulmüne uğraması onun ruhunda onulmaz yaralar açmıştır:

*-Benim anacığım Ermeni'ydi biliyorsun, diye aldı. Babam yobaz bir Şafii Kürdü'ydü. Önceki iki karısından ilki kaçmış. İkincisi kuyuya atmış kendini. Belki de o itmiştir! Kırkında filanken, Müslüman ettim deyip on dört yaşında eve kapatmış anamı. Anasını, babasını, kardeşlerini, soyunu sopunu kesmişler köyde. Yapanların içinde babam da var! Büyük ağbisi kaçıp dağda hayduk'lara katılmış anacığımın. Ermeni çetelerine yani. Vurmuşlar onu da. Vasken onun adı biliyorsun. Benimki Vakkas'tı. Çocukluğumda kök salıp yıllar içinde büyüyen bir tiksinti duymuşumdur babam denen herife. Ağzından Ermenice bir söz çıksa acımasızca döverdi anacığımı.*³²⁷

Vasken, devrimci mücadele içinde yer almasının geçmişinde yaşamış olduğu acılara bağlı olduğunu dile getirir. Bu inançla Ermeni vatandaşı olarak Vasken ismini alır:

-Ben kolay komünist olmadım. Kendimi tam mutlu duyumsadım olunca da. Uzun yıllar, içinden bir türlü çıkamadığım çelişkiler batağından kurtulmuş gibiydim komünist olunca! Babama duyduğum tiksinti geçmemişti ama tüm canavarlıklara iğrenerek bakışım doğru temele dayanıyordu artık. Din, mezhep, cins, ırk, ulus ayrımcılığının nasıl aptalca pislik olduğunun bilincindeyim. Yüreğimin bütünüyle, tüm gücümle ezilenlerden yanayım. Çocuk gözlerimin önünde ezim ezim ezilen anacığım da “Vaskenim” diyordu, kollarında görmek istiyordu beni. Vakkas olmasam da Vasken olsam ne yitirecektim inandıklarımından? Din mi değiştirecektim! Gene de aylarca çözümsüz dolaşıp

³²⁵ Türkali, age., s.120.

³²⁶ Türkali, age., s.122.

³²⁷ Türkali, age., s.525.

*durduktan sonra, karar verdim; babamın Vakkas'ı değil, anacığımın Vasken'i olmak, komünist bana daha çok yakışırdı.*³²⁸

Vasken yetmiş yaşlarındadır. Eşini yitirdikten sonra Ovsanna adlı iyi, yumuşak mizaçlı bir kadınla evlenmiştir. Uyumlu bir evlilik hayatları vardır.

Vasken, Doktor Nahit Kotar'ın BİRARADA projesini destekler. Bu projeyi bir anlamda “Nuh'un Gemisi” ne benzetir:

*-Çağlar boyu, iç içe ezilen, ezdirilen halkların coğrafyasındayız. Türk'ü, Kürt'ü, Ermeni'si, Süryani'si, aslında hepsi tarihsel varsıllığı ülkenin. Her kasırga kopuşunda nice kültür-sanat değerleri yitip gitmiş! Yitiren ülke; hepimiz, insanlık. Tufandan kaçan halklar, bizim yapımıza sığınsalar; dayanışma içinde, ellerdeki değerleri savunup korumayı öğrensinler; sevgiyi, kardeşliği bulsunlar burada. NUH'UN GEMİSİ DEDİĞİM BU BENİM.*³²⁹

Vasken, gerçek komünistlerin tüm ulusların kurtuluşu için mücadele edenler olduğunu dile getirir: “Komünist olmak bu! Her halk doğal olarak kendisini düşünür; komünist, kendi halkına öteki halkları da düşünmenin bilincini verir.”³³⁰

Doktor Nahit'in işlerini yürüten Kürt asıllı Avukat Mustafa, yirmi iki yıllık evli ve iki çocuk babasıdır. Sola yakın bir kimlikle romanda yer alır. Kimliği belirlenemeyen kişilerce vurulur. Bir müddet yoğun bakımda kalır. Daha sonra tedavi için Almanya'ya götürülür. Bir süre sonra sağlığının iyi olduğunu, yakında döneceğini Doktor Nahit'e bildirir.

Marksist bir tutuma sahip olan Şerife ve Mahmut çifti Kürt kimlikleriyle romanda yer alır. Kürt oluşları nedeniyle dışlanmışlardır.

Almanya'da buldukları sırada Doktor Nahit'ten yardım ve destek gören karı koca Doktor'a minnet borcu ile bağlıdır: “Kürtlüğümü eskisi gibi

³²⁸ Türkali, age., s.529.

³²⁹ Türkali, age., s.531.

³³⁰ Türkali, age., s.530.

unutmuyorum artık, dedi. O güç günde bize elini uzatan komünist tek siz oldunuz.”³³¹

Mahmut, pek çok örgüt ile ilişki içerisine girmiş; ancak hiçbirine bağlanmamıştır. Dış basına Kürt sanatı, edebiyatı üzerine yazılar yazar. Karısı Şerife ise bir konfeksiyon atölyesinde yönetici olarak çalışmaktadır.

Avukat Zeynel, yurtsever bir aydındır. Tüm ulusların barış içerisinde özgürce yaşayabilmeleri için mücadele eder. Temel gayesi siyaset dışında sanatsal etkinliklerle uluslararası kardeşliği gerçekleştirmektir:

*Sanat ekseninde toplanmış arkadaşlardır. Siyasal baskı istemiyorlardı üstlerinde. İsteyen gider istediği siyasal partiye girerdi; içlerine bu yanlarını getirmesin diyorlardı yalnız. Irk, ulus, din, cins ayrımı gibi siyasal ayrımı da sokmak istemiyorlardı aralarına. Müzik, oyun, saz türküyü ortak paydaları; ayrımcılık olmazdı onlarla da.*³³²

Avukat Zeynel, polis baskısıyla her an yüz yüze olduklarını dile getirir: “- Gençlerin bir arada olmasına dayanamıyorlar. Gizli silah için baskı yaptılar birkaç kez. İki de bir dalıp kaçak birini ararlar! Sazları toplayıp götürdüler bir gün, güç kurtardık savcılıkta! Şifreli yazı saklıyormuşuz sazların içinde! Bezdirip dağıtmak istedikleri. Psikolojik savaş!”³³³

Bir müddet sonra Beyoğlu'nun ara sokaklarından birinde başından vurulur. Kafasına taş düşerek öldüğü şeklinde bir rapor düzenlenir. Olay bu şekilde unutturulmaya çalışılır.

Örgütle bir ilişkisi olmayan, DİSK'ten emekli Fikret Bey, emekçi sınıfla ekmek kavgasında omuz omuza çalışan solcu bir tiptir.

Bir zamanlar devrimci mücadelede ön saflarda emekçi sınıfının haklarını savunan eski TKP'li Süleyman, yön değiştirmiş merdud bir tiptir: “Yeni bir toplum kurmak için yaşamını koyarak yürüttüğü büyük devrimci kavga, bir günler alaylı

³³¹ Türkali, age., s.218.

³³² Türkali, age., s.548-549.

³³³ Türkali, age., s.549.

biçimde taşıdıkları bir küçük burjuva düzenine kavuşmasıyla bitmişti sonunda; yüzünün kızararak gülmesi bundan olmalıydı. »³³⁴

Doktor Nahit Kotar'ın bir zamanlar örgütte birlikte çalıştığı Süleyman, küçük burjuva standartlarında bir yaşam sürmeye başlamıştır.

Yurtdışındaki ülkelerde etkinliklerden elde edilen parayı ticari bir ortaklıkta kullanmayı teklif eder. Süleyman'ın bu teklifi yozlaşmasını, çürümesini gözler önüne serer: “ -Bizim çocukların ortaklığına kullansak bu parayı? Büyük kazanç vardır. Paramız olsa bu işi çok büyütürüz, hemen Avrupa'ya açılırız deyip durur bizimkiler! Şaşırdı kızacak oldu; sonra sinir boşalması gibi bir kahkaha attı Doktor, -Yaman burjuva olmuşsun be Süleyman, dedi. »³³⁵

Sol eylemlerde yer alan; ancak ilk tutuklamasından sonra korkup yaşam çizgisini değiştiren Muhittin de nihilist bir tiptir.

Yasal olmayan yollardan varsıllaşır. Başına buyruk bir yaşam şekline sahiptir. Ancak içi ile barışık değildir. Zaman zaman huzursuz ve sallantılı duyguların eşiğine gelir: “-Kapitalizm nedir, biliyor musunuz? ... Çok parası olanın, olmayanları sinek gibi görmesidir! Gerisi ıvır zıvır! Sinek gibi gördüklerinden de ödleri patlar heriflerin, ellerindeki balı kapışacaklar diye!”³³⁶

Muhittin, dünyada yaşanan kötülüklerin suçlusuz olmadığını dile getirir. Ezilen sıradan bir vatandaş olarak görülmek istemez:

*-Anahtarı kayıp bu dünyanın Ağbi! Kolay da bulunmaz; çünkü canavarların elinde! Siz kitaptan tanıyorsunuz, ben yakınlarındayım! Kimseye sinek gibi bakmıyorum. Balımdan da korkum yok! Eski komünistliğimin tek yararı bu belki! Beni sinek gibi görmelerini de istemiyorum. Koca Sovyetler Birliği yıkıldı; suçlusuz ben miyim? Bir bokluk var demek bu işin içinde!*³³⁷

Muhittin, Dede diye hitap ettiği Fikret Bey'e minnet duygusuyla bağlıdır. Temeli sağlam olmayan bir aileden gelir: “Babamı da, annemi de sürünmekten bu

³³⁴ Türkali, age., s.78-79.

³³⁵ Türkali, age., s.208.

³³⁶ Türkali, age., s.476-477.

³³⁷ Türkali, age., s.477-478.

ihtiyarcık kurtardı çünkü. Esrarkeşin tekiydi babam. Okumamı da bu adama borçluyum biraz. İyi adam, biliyorum.”³³⁸

Doktor Nahit Kotar’ın sağlık problemi yaşadığı her anında onun için elinden gelen yardımı yapar. Onunla zaman zaman bir araya gelerek içini döker. Bazen yaşamı anlamsız bulur:

-Hiçbir şey olduğu yok Ağbi, dedi Muhittin. Bıktım bu heriflerden ben. Bakma hepsi aynı! Yaşam da öyle! Her şey anlamsız geliyor artık.

....

-Evlensem diyorum. Çocuk filan olursa değişiklik hani. O da bir bela! Sonra hangi karı dayanır bana? İkisi kaçtı. Evleneceğim; alışımsım, başlayacağım gene orospularla düşüp kalkmaya. Karı da aptal değil ya.

....

-Senin derdin dertsizlik.

İsteksizce güldü Muhittin.

-Doğru! Ciddi biçimde dert edineceğim hiçbir şey yok...”³³⁹

Çelişkiler içinde, mutsuz biri olan Muhittin, Esmeye ile Rohat’ı yurt dışına kaçırma görevini üstlenerek bir işe yaramanın mutluluğunu yaşar.

Moskova’da devrimci eğitimden geçen, hapislerde işkencelere maruz kalmış ve TKP’de eskiden yöneticilik yapmış olan Ferdane adlı kadın da merdud bir tiptir.

Doktor Nahit Kotar’la kendi isteği ile tek gecelik bir ilişki yaşar. Doktor Nahit’in bu ilişkiyi sürdürmek istememesi üzerine ona tepki duyar. Doktor Nahit’in etkinliklerden elde edilen parayı zimmetine geçirdiği şeklinde bir dedikodu yayar. Doktor Nahit, bir süre sonra ruhsal sağlığının bozulduğu, bir kliniğe yatırılacağı üzerine duyum alır.

³³⁸ Türkali, age., s.477.

³³⁹ Türkali, age., s.578.

Kürt Aşiret Bey'i Ferhat Bey, eski Polis memuru Macit, sol mafya Edip Mansır ise romanda ülkede çevrilen kanlı oyunların içinde yer alan merdud tiplerdir.

Yalancı Tanıklar Kahvesi

Salih, devrimci mücadele içerisinde yer alan sosyalist bir gençtir. Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi'nde İngiliz edebiyatı öğrencisidir. Fakülte okumaktan ziyade devrimi gerçekleştirme telaşı içerisinde.

Salih, örgüt bağlantısı ile Filistin'e kampa gönderilir. Hatay'dan yurda kaçak giriş yaparken yaralanır. Tutuklandıktan bir süre sonra af ile serbest kalır: “Çeşitli silahları kullanmayı öğretiler. Bomba atmayı, bomba yapmayı öğrendik. Bıçak kullanmayı, dinamit, bubi tuzağı yerleştirmesini, baskını, yakın dövüşü. Hepsini öğrendik. Biliyor musun, bana saldıran birini, anında boyun kemiğini kırıp öldürebilirim!”³⁴⁰

Salih, halkla aralarında gittikçe açılan derin uçurumun farkındadır:

-Namazlıya, oruçluya tepeden bakını, Allah yok deyip Muhammed'e söveni devrimci bir bok saymayalım.... Amerika'nın köpeği olduk. Halk yok; biz genç subaylarla el ele verip devrim yapacağız! İşçilerden başlayacağız: o da tamam da... Arayı o kadar açmış ki. Nasıl kapatacağız, bakalım. Adam umarsız kalmış, camiye sığınmış. Sen onun dilinden anlamıyorsun; o senin dilinden anlamıyor!”³⁴¹

Bir süre sonra Salih, bir sendikada çalışmaya başlar. İşçileri sendikalarına kazanmak amacıyla onlarla bir araya gelir. Onları yasal hakları doğrultusunda aydınlatır: “Doktor vizite sorunuz çözüldü mü? Hayır. Çay ocağı var mı? Yok! İş saatiniz belli mi? İnsaflarına kalmış çalışmanız. Bir sürü arkadaş sigortasız. Yasaların verdiği hakların hepsinin üstüne yatmışlar oyalayıp duruyorlar sizi. Korkacak bir şeyimiz yok. Onlar korksun; yasaları onlar çiğniyor çünkü.”³⁴²

³⁴⁰ Türkali, *Yalancı Tanıklar Kahvesi*, s.79.

³⁴¹ Türkali, age., s.80.

³⁴² Türkali, age., s.219.

İşçilerle görüşme sonrası Muhsin’le birlikte arabasına bineceği sırada silahlı saldırı sonucunda hayatını kaybeder.

Felsefe öğretmeni olan Nedim Hoca zihinsel bir tiptir: “Gazetelerdeki köşe yazılarını, fıkraları, dergilerdeki önemli makaleleri dikkatli okuyor, kesip dosyalıyordu. Yüzeysel bilgileri, yarım yurum, sığ kafalarıyla koca koca savlarla kalkışan ünlü aydınlarlaydı sorunu.”³⁴³

Yurtsever bir aydın olması ve Marksist ideolojisi nedeniyle öğretmenlikten ayrılmak zorunda bırakılmıştır. Ankara’da Fide adlı bir kitabevi açarak hayatını idame ettirmeye çalışır.

Karısı Naime Hanım’a inme inmesi nedeniyle sıkıntılı günler geçirir: “Naime Hanım’ın yediği vurgun ondan da bir şeyler götürmüş gibi, kiminde konuşurken bile dalgın, düşünceli durup boş boş bakıyordu. Çok güçlükle konuşuyormuş Naime Hanım. Yüreğine su serpen yanı, biraz uzasa da atlatır demiş doktorlar.”³⁴⁴

Daha sonra yanında çalışan işçilerin ırkları ve mezhepleri nedeniyle Birinci Şube’ye çağırılır. Naim Hoca, bu durumu yadırgar. Çünkü onun için önemli olan namus ve çalışkanlıktır:

-Mahmut’u soruyorlarmış. Behçet’in yerine gelen çocuk. Hem Kürt’müş, hem de Aleviymiş!

.... “Bana ne Kürt oluşundan, mezhebenden? Çalışkan, kasaya bakıyor, hırsızlığı yok. Önemli olan o bizim için.”

Ondan önce çalışan da öyleymiş. Kürt, Alevi, hem de komünistlermiş. Behçet’i diyor. Kötü kötü bakıyordu herif.

....

-İşten çıkaracak mısınız?

³⁴³ Türkali, age., s.29.

³⁴⁴ Türkali, age., s.57.

-Nasıl yaparım FİDE'yi kapatırım, daha iyi! Bu pis heriflerin korkusuyla mı yaşayacağız?³⁴⁵

Nedim Hoca, kanlı kıyımlara neden olan çatışmaları hâkim güçlerin bilinçli oyunu olarak görür.

Silahlı mücadele ile bir yere varılacağına inanmaz. Sağ sol çatışmaları finans kapitale batmış tefeci bezirgân sınıfın yarattığını savunur.

Sağ görüşlü bir grup tarafından sol yayınları sattığı gerekçesiyle tehditler alır. Nedim Hoca, halk ile aydın arasındaki kopukluğun bilincindedir:

Kahraman olmak için çırpınan aydın, ayağı toprağa sağlam basmamış, tarihi değiştirme gücündeki emekçi halka yabancılaşmış, yalnız kalmışsa zavallının biri! O halk da zavallı.... Peki halk niye bizimle değil? Niye olsun? İşsizlik, sağlık, eğitim; hiçbir sorunu doğru dürüst çözememişsin. Bir "toprak reformu" yapmamışsın. Köylü topraksız.³⁴⁶

Bireysel çıkarları uğruna hâkim güçlerle işbirliği içerisine giren aydın, çarpık düzenin temsilcisi olmaya başlar. Sırtını halka dayamayan namuslu aydın ise bir süre sonra yapayalnız kalır:

Bak "özgür" basına! Aslında canciğer olanların her biri, bir gazete patronuna kapılanmış yalancı tanık! İlkesine bağlı yazar yok mu? Var olmaz olur mu? Söz süreleri kısıtlıdır onların. "Uyumsuzluğa" kalkıştın mı kapının önünde bulur kendini. "Ne olacak benim halim!" diye düşünmeye başlar. Uyanıklar gazeteyi değiştirdi mi ağzını da değiştirir.... Diyelim dürüst, bilinçli aydın birileri dayatıp dayandı! Kime dayanacak bu adamlar? Emekçilere mi! Dayan bakalım nasıl dayanacaksın! Baştan kopmuşsun! Öyle yabancılaşmışsın ki, herif açlıktan ölüyor, gelmiyor peşinden! Yalnızsın.³⁴⁷

Nedim Hoca, halkla dini inançlar konusunda münakaşaya girilmemesi gerektiği inancındadır. Vurgunları yapanların din kisvesi altında da bu amaçlarını gerçekleştirebileceklerini anlatabilmek önemlidir: "-Bana sorarsanız, dinsel felsefe

³⁴⁵ Türkali, age., s.159.

³⁴⁶ Türkali, age., s.265.

³⁴⁷ Türkali, age., s.267.

tartışmalarına kalkışmayın halkla. Allah'ın varlığı, yokluğu dalaşmalarına bulaşmayın sakın! Halkı yitirirsiniz. Allah'ına dokunmayın yoksulun! Allahlı Allahsız, soygunun değişmediğini gösterin! Asıl bilinç budur. ”³⁴⁸

Daha sonra Fide Kitabevi'ne bomba atılır. Savcılığa suç duyurusunda bulunmaya gittiği sırada kalp krizi geçirir. Bir süre sonra iyileşmeye başlar. Bu olay Nedim Hoca'yı çok üzer.

Ülkeyi kaosa sürükleyenler çıkarları uğruna hareket etmektedirler. Ülkenin panoramasını çarpıcı bir şekilde gözler önüne serer:

*-Gönderenler kimlerdi, biliyor musun? FİDE'Yİ kim yaktı o gelenler mi? İnsanları öldürüyorlar. Tetiği çektirenler kimler? Tetiği çeken ahmak da bilmiyor bunu! Asıl sorun bu Rızacığım. Bombalı, bombasız birileri her gün bir yanından didikliyor Türkiye'yi. İçli-dışlı soyguncu finans takımı da malı götürüyor! “Şeriatçısın-laikçisin!” kavgası, devlet felsefesine dayalı, bir yanıyla en enayi, temelinde kurnaz bir parçası bu oyunun! Dinlisinin, dinsizinin soygunu için, kırım-kıyımlarla dönüp duruyor bugün dönme dolap!*³⁴⁹

Nedim Hoca karısı Naime Hanım'la Antakya'ya yerleşmeye orada da kitap yazmaya karar erir. Bu kararının nedenini de açıklar:

-İçimde sürekli bulantı gibi bir şey.... Bu koşullarda savaşı göze alamıyorum demek! Gününde korkmasını bilmeyen, sonunda rezil olur! Bu yalancı tanıklar dünyasında rezil olmayı göze alamam!

....

-Çekip gidince yalancı tanıklıktan kurtulmuş mu olacaksınız?

*-İyi yakaladın Muhsin, dedi. Kolay arınamayız. Daha kötüsünden kaçıyorum belki. Dedim ya, korkuyorum! Kendime güvenemiyorum demek!*³⁵⁰

³⁴⁸ Türkali, age., s.258.

³⁴⁹ Türkali, age., s.258.

³⁵⁰ Türkali, age., s.268.

Muhsin'in arkadaşı İğdırlı Rüştü, uzun yıllar sosyalist düşüncelerinden ötürü hapis yatmıştır. Ancak daha sonra yaşam şeklini değiştirir. Bedriye adlı bir kadınla evlenir. Bir akrabası ile ticaret yapmaya başlar.

Halkın inançlarına saygılı olmak gerektiğini savunur. Devrimci mücadelede bu nedenle halkı karşılarına aldıklarını savunur:

-Herkes beş vakit namaz mı kılıyor Türkiye'de? Sorun o değil Muhsinciğim. Saygılı davranmaz, karnı aç, kıcı çıplakken dinini saldırı hedefi yaparsan, ölür de verdiğin ilacı içmez bu halk. En güçlü inancının karşısına dikileceksin, peşimden gel de seni kurtarayım diyeceksin; o da gelecek! Aklın alıyor mu?³⁵¹

Dul bir kadın olan Sedef, ilkokula giden kızı ile birlikte yaşamaktadır. Bir şirkette işçi olarak çalışmaktadır. Salih'le ilişkisinden hamile kalır ve çocuğunu doğurma kararı alır. Salih'in ölümünden sonra Salih'in annesi ile birlikte yaşamaya başlar.

Salih'in annesi Hanife Hanım, namazında niyazında kendi halinde yaşlı bir kadıncağızdır. Tek varlığı olan oğlu Salih'e kendisini adamıştır: "Küçük yaşta ölen kızının, birkaç yıl önce yitirdiği sağlık emeklisi kocasının acısıyla tek çocuğuna, Salih'ine adamıştı kendini. Kocasının, kendinin (hasta bakıcılığından emekliydi o da emekli aylıklarıyla oğlunu Ankara'da okutmaya çalışıyordu."³⁵²

Salih'in ölüm haberiyle yıkılır. Oğlunun ölümüne inancı sayesinde sabır göstermeye çalışır.

Nedim Hoca'nın eşi Naime Hanım, Muğlalıdır. Ankara'da Siyasal okuduğu dönemde ailesi ile trafik kazası geçirir. Anne ve babasını trafik kazasında yitirmesi nedeniyle eğitimini yarıda bırakır. İş Bankası'nda çalışmıştır. Nedim Hoca ile sevgi ve saygı temeline dayalı bir evlilikleri vardır.

³⁵¹ Türkali, age., s.239.

³⁵² Türkali, age., s.16.

Muhsin'in babası Hacı Ağa, Antalya'da geniş topraklara sahip zengin bir tüccardır. Köylüyü sömüren Hacı Ağa, merdud bir tiptir. Asıl adı Fahri Tulukçu olan Hacı Ağa'nın varsıllığı atalarından gelmektedir.

Hacı Ağa, zamanında köye yerleşmiş göçmen bir yaşlı karı kocanın torunları olan Zarife'yi kendisine metres yapar. Zarife'nin bir çobanla adı çıkınca kötü bir dayaktan sonra onu geneleve attırır. Ancak bir süre sonra bu olay onu huzursuz etmeye başlar. Yaptırdığı büyüler ve muskalar işe yaramayınca şeyhin yardımıyla Zarife'yi genelevden çıkartır. Kendi halinde bir imamla evlendirir. Fahri Tulukçu, daha sonra da Hacca gidip tövbe eder. Zarife ve ailesine de düzenli olarak para yardımı yapmaya başlar.

Hacı Ağa, oğlu Muhsin'i okuttuğu için pişmanlık duymaktadır: “Gencecik çocuğu İstanbullara, Ankara'lara göndermekle asıl yanlışı kendileri yapmışlardı. Damadıyla kızının çok üstelemesindendi biraz da. İlle de yüksekokullarda okuyacakmış oğlumuz!”³⁵³

Oğlu Muhsin'i karıştığı olaylardan kurtarmak için tonlarca para dökmekten dolayı yakınır. Oğlunun hayırsız olduğunu düşünür:

*İlk tutuklandığında, ağlamaktan gözleri şişmiş annesiyle çalmadık kapı, başvurmadık yer bırakmadıklarını, polisten, yargıdan en az cezayla kurtulabilmesi için nasıl avuç dolusu para dağıttıklarını o oğlan da biliyordu. Çıkıp geldiğinde tam kurtulduk derken Ankara'ya yolladığı ağzına kadar zeytinyağı tenekeleri yüklü kamyonunu, Kâtip Neşati'yi kandırıp Allah'ın kırılığında, dinsiz yoldaşlarının kamyonuna boşalttırdığında da, çevrede günler boyu sessiz, saygılı dolanıp durmuştu!*³⁵⁴

Oğlu ile ilişkileri iyi olmayan Hacı Ağa'nın tek isteği Muhsin'in işlerin başına geçmesidir.

Trafik kazası sonucunda hayatını kaybeder.

³⁵³ Türkali, age., s.9-10.

³⁵⁴ Türkali, age., s.9.

Muhsin'in annesi Remziye Hanım, kocası Hacı Ağa'nın sözünde olan muhafazakâr bir kadındır. Remziye Hanım da baba tarafından zengin bir kadındır.

Oğlu Muhsin'e taparcasına bağlıdır. Kocası Hacı Ağa'dan gizli olarak Kâtip Necati aracılığıyla ona para yollamaktadır. Remziye Hanım da oğlunun Antalya'ya dönmesini, babası ile çalışmasını istemektedir.

Muhsin'in ablası Semiha da geleneksel aile yaşantısını sürdüren muhafazakâr bir kadındır. Lise Müdürü Reşat Alımlı ile evli ve Semra adlı bir kız çocuğuna sahiptir.

Hacı Ağa'nın damadı, kent lisesi müdürü matematik öğretmeni Reşat Alım'lı oportünist biridir. Nedim Hoca'nın komünist olduğunu yayarak okuldan uzaklaştırır. Sözde muhafazakâr olan, merdud bir tiptir.

Hacı Ağa'nın işlerinden sorumlu olan Kâtip Neşati, kendi bireysel çıkarları etrafında yaşayan merdud bir tiptir. Hacı Ağa'nın işlerini ahlaki açıdan sorgulamadan yerine getirir.

2.1.2.3. Karakter

İncelememizde azami şekilde yararlandığımız Nurullah Çetin, karakteri şu şekilde açıklamaktadır:

“Karakter, Yunancada “basma, basım” kelimesinden gelir. İnsan için bu, Allah'ın insan yaratılışına bastığı şeydir. Karakter, olaylar, zaman, hayat, dünya, varlık, yokluk gibi unsurlar karşısında ferdi tavır alan kişidir.”³⁵⁵

Karakteristik özelliklerin oluşumunda sosyal çevre, eğitim, coğrafi iklim gibi dış faktörler de etkilidir.

“Karakter, karakteristik özelliklerini daha çok doğuştan getirir, yani onun fitratından kaynaklanır. Ancak karakteristik özelliklerinin oluşumunda sosyal çevre, eğitim, coğrafi iklim gibi dış faktörlerin de etkisi olabilir.”³⁵⁶

---

³⁵⁵ Çetin, age., s. 158.

Mehmet Tekin, kişiyi başkalarından ayıran ve davranış biçimlerini etkileyen karakteri anlatının başat ögesi olarak görür.

*Karakter, bir nesnenin, bir bireyin, hatta bir topluluğun kendine özgü yapısı, onları başkalarından ayıran belirti ve bireyin davranış biçimlerini belirleyen ana özellik demektir. Karakter kelimesi, genellikle hikâyedeki kişi veya kişileri nitelemek için kullanılır. Kişi (fail=eyleyen), hikâyeyi canlandırmak için devreye sokulan bir elamandır. O, olmadan hikâye genel anlamda anlatı olmaz. Çünkü hikâyeyi sürükleyecek okuyucunun ilgisini çekecek olan odur. Bu nedenle bir hikâyeci, anlatı için böyle bir değer taşıyan kişiyi özenle seçmeli, ona inandırıcı nitelikler kazandırmalıdır.*³⁵⁷

Olay örgüsünde önemli bir yer teşkil eden karakter romanda kendi bireysel kimliğiyle yer alan karmaşık yapılu kişidir: “Toplumsal gerçeklikleri yansıtırsa da ilkin kendi hayatını yaşayan, olumlu ya da olumsuz yönde gelişen, psikolojik yaşantısına ve öznelliğine öncelik tanınarak anlatılan, karmaşık yapılu kişi...”³⁵⁸

Olaylar karşısında sergiledikleri kendilerine has tutum ve davranışlar roman kişilerinin karakter olarak kabul edilmesinde önemlidir.

*Roman kahramanlarının, bir karakter olabilmeleri için tutum ve davranışları, konuşmaları, olaylar karşısındaki reaksiyonları hep kendine özgü olmalıdır. Yani karakterler, yazarın yönlendirdiği ve anlattığı insanlar değil; kendi sosyokültürel yapılarına bağlı psikolojik derinliklerini dışa vuran roman kahramanlarıdır. Bu yüzden olaylara verdikleri tepkilerle psikolojik durumları ve sosyal statüleri arasında mutlaka bir ilgi bulunmalıdır. Bu ilginin gerekçeleri ve bağlantıları ciddi bir gözlem ve araştırma sonucunda ortaya konulmalı ve okuyucu ile özdeşleştirilmelidir.*³⁵⁹

Yaşadıkları olaylar karşısında ferdi tavır alan ve psikolojik bir derinliğe sahip olan karakter, yaşadığı iç ve dış çatışmalarla romanda yer alan karmaşık yapılu kişilerdir.

³⁵⁶ Çetin, age., s. 160.

³⁵⁷ Tekin, age., s. 78.

³⁵⁸ Belge, age., s. 23.

³⁵⁹ Yalçın, *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Çağdaş Türk Romanı*, 1946/2000, s. 51.

Bir Gün Tek Başına

Romanda karakter olarak karşımıza çıkanların ilki romanın merkez kişisi Kenan'dır. Kenan, kendisi ve içinde yaşamış olduğu toplumla çatışma içerisinde olan mutsuz ve huzursuz, düşünceleri ve eylemleri arasında denge kuramayan edilgen bir karakterdir.

Kenan, kendi evine bir yabancıнын evine girer gibi isteksiz bir şekilde girer. Adını, kapı zilinın yanındaki ismini görünce sorgular. Aslında adını sorgularken varlığının sorgulamasını yapar. Adına, kendine öfke duyar:

Üçüncü kata gelmişti. Durdu, kapıya, zile, üstte çakılı 16 numaraya baktı. Ne sersem herifim ben, ilk geliyorum sanki. Anahtarı uzattı, yavaşça kapı kilidine soktu, döndürdü. Durdu. Kapı zilinın yanındaki adına takılmıştı. Heceledi. Böyleydi; içinde bir ağırlık duydu mu kendi adına kızardı en çok. Ne güzel adlar var dünyada. İçeri girdi, ağır ağır kapıyı kapattı.³⁶⁰

Kenan, rutinleşen hayatından ve evliliğinden dolayı mutsuzdur.

Kenan, unutmaya arzusu içerisinde:

-Kusura bakma canım, gelemiyorum. Ellerim yağlı...

Ses çıkarmadan terlikleri geçirdi ayağına. Bir şey mi dedim gelmedin diye? Severim seni Nerminciğim, biliyorsun; gelemesen de severim biricik karıcığım. Salona geçti, koltuğa bıraktı kendini. Soyunup dökünmeye, yıkanmaya gücü yoktu. Uzandı raftan bir kitap aldı. Yararı olur böyle durumlarda. Bir şeyler okursun. Dalar gidersin. Her şeyi unutursun çoğu kez.³⁶¹

Kenan, başta kendisi olmak üzere her şeye kırgındır. Onun bu kırgınlığında, öfkesinde 1944'te yapılan polis tevkifatı ve ardından müdüriyette yaşadıklarının payı büyüktür.

Ne yapalım Nerminciğim? Sen de kırgın ol biraz. Ben nasıl kırgınım biliyor musun? Her şeye, herkese, başta kendime. Ne suçun var senin? Bende iş

³⁶⁰ Türkali, *Bir Gün Tek Başına*, s.3.

³⁶¹ Türkali, *age.*, s.4.

yokmuş. İki tokatlıkmiş demek direncim, inancım... Bu kadarı da çok! Bir şey yitirmedim ki inancımдан. Tokat da vız gelir. İnandım mı koydum mu aklıma her şey vız gelir. Müfettişe nasıl direndim Konya'da? Yalnız müfettişe mi? Bütün kente direndim tek başıma... Kentin kodamanlarına... Yıldırabildiler mi? Yolumu mu kesmediler, dövmeğe mi kalkmadılar? Vız gelir bana... Bir not koparabildiler mi? Kimin oğlu olursa olsun, çakar ne yapalım? Alır tasdiknamesini, o kadar. Bırak şimdi o başka. O dayak da başka... Benzer mi... Polis müdürlüğündekine? Elin kolun bağı, geçmiş karşına bir sürü namussuz herif; "Vatanı satıyorsun ha, ulan puşt, ulan eşşoğlueşşek, "diye. Şıraaak, şıraaak. Ayağa fırladı birden. On beş yirmi yıl önce genç bir üniversiteli iken yediği iki tokat ara sıra böyle yeniden patlıyor gibiydi yüzünde. Hele son günlerde öyle sıklaşmıştı ki çıldırmaktan korktu bir ara... Her seferinde de yirmi yıl öncesinin tam tersine, yılgınlık, ürkü değil, gittikçe artan bir kızgınlık, bir başkaldırma kaplıyordu içini. Hele biri, o namussuz, o kalın kaşlı polis, o orospu çocuğu... Yorgunlukla çöktü koltuğa yeniden, başını arkaya yasladı, gözlerini kapatıp kaldı öylece.³⁶²

Müdüriyette yediği dayak ve bu olayın kendisindeki etkilerini, Konya'da öğretmenlik yaptığı sırada, tüm baskılara rağmen bir öğrencinin tasdikname almasına neden olan dirençli tavrı ile karşılaştıran Kenan, kendini inançlı, dirençli bulup bulmamak arasında sürekli gidip gelir. Yirmi yıl önce müdüriyette yediği dayak ona yılgınlık, ürkü vermiş, onu devrimci mücadeleden uzaklaştırmıştır.

Kenan, kendisindeki bocalamaların, gidip gelmelerin yalnızca devrimci mücadele ile ilgili olmadığını farkındadır.

Kenan'ın kendisine dönük algıları şu şekildedir:

Sende iş yok oğlum. Bu sıcak, beriki soğuk... Öteki sert, beriki yumuşak... Ömrünce sınırdan kalacaksın. Sende iş yok oğlum, sende iş yok... Biraz ferahlamıştı. Şofbeni ayarladı, tekrar girdi suyun altına. Her vakit böyle olurdu. Sonunda dönüp dolaşıp kesinlikle kendini suçladı mı bitirirdi. Söyleyecek söz kalır mı? Ben, böyleyim... Bitti... Artık savunma bile boşuna. Değil mi ki değişmez... O vakit bırakırsın yaşamayı kendi yoluna, yürür gider. Sonra yine kımıldamaya başlar birikenler. Sonra yine kızgın su. Ya da bir diş ağrısı...

³⁶² Türkali, age., s.8.

Yirmi yıl önce de müdüriyette patlattıkları iki tokatla bitiverdik. Sen de iş yok oğlum sen de iş yok oğlum, sen de iş yok... Haksız mı Rasim, . . . Yalan mı söyledikleri?.. “Eline sağlık o herifin, iki tokatta adam etmiş seni, haddini bildirmiş... Yoksa kim bilir ne boklar yerdin de altından kalkamazdın. ”Sonra pis kahkahası... Doğru kalkamazdım...³⁶³

Kenan'ın sürdürdüğü yaşamdan hoşnutsuzluğu, yaşadığı bıkkınlık, sahibi olduğu kitapçıda neredeyse gözle görülür haldedir:

Her türden kitapla dolu demir rafların kapladığı duvarları, döner merdivenle çıkılan küçük asma katındaki büyük yazıhanesi, kâğıt, mürekkep, toz kokan serinliği ile izbe bir Babıâli kitapçısı. Üniversite bitirmiş aydının, namuslu memuriyetten bıkkınlıkla düşlemeye başladığı, bağımsız, başına buyruk geçim tezgâhi.³⁶⁴

Kenan, kendi bencilliğinin farkındadır. Hatta Günsel'in durumunda bile, asıl kaygısı kendisi ile ilgili olacaktır. Söylemesi zor olsa da, Kenan bu durumu kendi kendisine itiraf eder: “Ya bu kızı öldürürlerse?.. Ne yaparsın değil mi?.. Kendini düşünüyorsun aslında. Hep kendini, sadece kendini. Basbayağı, bilincindesin de bunun. Ne çöküntüsü?.. Bencilsin. Söylemesi zor.”³⁶⁵

Ülkede yaşanan siyasi açmazlar Kenan'ı karamsar birine dönüştürmüştür.

Kenan'ın geçimsiz kişiliği, kolayca bıkip küsmesi, yüz çevirmesi kendisi ile çatışmasına sebep olur: “Eski huysuzluğun, geçimsizliğin! Küsümediğin bıkip yüz çevirmediğin kim var, ne var? Nermin'den de bıktın, ipe sapa gelmez şeyler uyduruyorsun şimdi bir sürü. Açıkça söylesen olmaz! Kaç babayığit var şu yeryüzünde asıl nedeni küt diye söyleyiveren.”³⁶⁶

Şiire sığınmak karamsar zamanlarında şiire başvurmak Kenan için genel bir durumdur. Edebiyatı bir afyon olarak görür: “Bir uyusam. Uzanıp yandaki küçük lambayı söndürdü. Oda iyice kararmıştı birden. İşte Türkiye!.. En küçük bir ışık

³⁶³ Türkali, age., s.14.

³⁶⁴ Türkali, age., s.22.

³⁶⁵ Türkali, age., s.640.

³⁶⁶ Türkali, age., s.23.

umudu yok. İçinde ışık yok senin!Bu kadar mı karardın?..“Hiçbir zaman tam karanlık değildir gece...” Yine şiir. ”³⁶⁷

Kenan, İstanbul’a, kendi geçmişine yönelik özlem içerisindedir. Onun bu özleminde, geçmiş günlerin, cezaevi korkusuna rağmen, yaşadığını daha çok hissettiği günler oluşunun payı oldukça büyüktür:

İstanbul’u İstanbul yapan sonbahar günlerinden biriydi. Öğretmenlik yıllarında Anadolu’da düşlerine giren günler. Sınıfta cama yaklaşır, sırtı çocuklara dönük dalıp giderdi çoğu kez. Mavinin, güneşin, koşuşan insanların, araçların delice yarışa karışıp gittiğiniz günler. Cezaevine atılmak korkusunu iliklerine kadar duyduğunuz günler!..Ne olmuş duymuşsam? Duydum diye ben yolumdan hiçbir gün...³⁶⁸

Kenan, bir tür iç hesaplaşma içerisindedir. Kendi iç beniyle sürekli konuşma hali içerisindedir. Nermin ile evlenerek geçmişi tamamen arkasına aldığı inancıyla yıllarını geçirmiştir. Ancak 1959 sonbaharında kafasındaki çekmecelere koyarak unuttuğu sandığı şeyler gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Kenan, acı çekmektedir. Kendisine öfke duymaktadır:

Ara sıra böyle çatıştıkları olurdu. Eskiden “bıkkınlık kavgası” derdi Kenan buna, alaya alarak. Fakat 1959’un sonbaharında başka nedenleri olduğunu da iyice anlamaya başlamıştı. Yalnız on dört yıllık evlilikle yıpranan değil, bu evlilikle birlikte bitti, yok oldu sandığı şeyler de kımıldıyor, aralarına giriyordu artık.³⁶⁹

Kenan, kendisine karşı öfkeli olsa da, etrafındaki hemen herkesin de, yaşadığı bu olumsuzlukta payı olduğunu düşünür:

Sayende bugüne çiğnenmeden geldik bugüne dek Rasim kardeşim, neyse...Çiğnenmeden mi?. . Ne yaptı Rasim? Ne mi yaptı? Herkes bir şey yaptı. Nermin’in annesi, şu ak saçlı herif, şu taşıtlar dolusu insan... Zeynep bile... Herkes, hepsi bir şeyler yaptı....

³⁶⁷ Türkali, age., s.141.

³⁶⁸ Türkali, age., s.19.

³⁶⁹ Türkali, age., s.6.

Hangi yarışı kazanırım ben? Yarışmadım ki hiç. Nasıl yarışsın boyuna kaçarsın hıyarağası?. . Durdu, bakınmaya başladı boş boş. Bilincine varmıştı. Rasim gerçekten oynadığı at gibi görüyordu kendini. Kazanmamı istiyor... Bir dayakla buluyorsun doğru yolu'. . Kalın kaşlı polis de, "Ulan eşşeoğlueşşek, demek vatani..." deyip de iki de tokatla doğru yolu buldurdu sana kuzu kuzu!. . Ev kirası, işyeri kirası, Burak'ın, Matmazel'in ücreti, bizim harcadıklarımız, yuvarlanıp gidiyoruz işte... Öğretmenlikte böyle rahat oldu mu hiç? Paramız bitiverirdi daha ayı yarılamadan. Kasaba borç, bakkala borç, Nermin yüzünü kızartıp annesinden bir şeyler koparır, açıklar kapanır bir süre. Sonra yine... Ama içimle barıştım. Halkın yoksulluğunu duyuyorduk. Savaşıyordum da... Sevsinler savaşanı... Zengin, fakir çocuklarına tam bir eşitlikle Fuzuli, Yahya Kemal öğretiyordum!. . Hiç değilse kendimi aldatıyordum, şimdi o da olmuyor! "İnsan âlemde hayal ettiği müddetçe yaşar. " İşte senin afyonların.... Sen kendi korkaklığını bilinmez kişilere kargış yağdırmakla örtbas edeceğini mi sanıyorsun? Böylece yiğit olacaksın hıyarağası! Bu hıyarağası da Rasim'den bulaştı ağzıma. Kimden bir şey bulaşmadı ki?..³⁷⁰

Kenan, öğretmenlik ve kitapçılık yaptığı yılları da kıyaslar. Bu konuda da gelgitler yaşar. Öğretmenliği, ekonomik zorlukların yanı sıra manevi doyumla birlikte anmaya çalışsa da bunun kendisini aldatmak olduğunun farkındadır.

Kenan, eski bir arkadaşı olan Sait vasıtasıyla Günsel ile tanıştıktan sonra devrimci mücadelenin içinde olan bu kıza bağlanır ve onun vasıtasıyla iliklerine dek hissettiği bu çürümüşlükten kurtulacağına inanır: "Borçluluk duygusuyla baktı kıza. İnsan böyle biriyle her şeye başkaldırabilir. Hem de üstüne giderek, çiğnenmeden..."³⁷¹

"-Ne olur beni bırakma Günsel, dedi. Kimseyle böyle konuşmadım ben. Belki budalayım, ama inan ki dürüstüm. Şaşırma istemiyorum yolumu... Yalnız yakalıyorlar beni. Bırakma artık. Sensiz hiçim. Çevremdeki her şey sırtımda. Tek başıma ezecekler beni."³⁷²

³⁷⁰ Türkali, age., s.19-21.

³⁷¹ Türkali, age., s.102.

³⁷² Türkali, age., s.132.

Kenan, Günsel’le birlikte olmanın, kendisine her anlamda iyi gelen bir durum olduğunu düşünür. Onunla birlikte olmayı, kendisinin daha doğru yargılara varmasını da sağlayan bir durum olarak değerlendirir.

Günsel’le oldu mu yürekliydi, her işin üstesinden gelebilecek güçteydi. Öyle doğru yargılara varıyordu ki olayları değerlendirirken, gittikçe artan saygı ile dinliyordu Günsel’de. Tıpkı ağabeyini, Hasan’ı dinlediği gibi. Atma!.. Daha o kadar değil ya olacak. Hasan’ın verdiği büyük savaş, geçirdiği acı deneyler nerde, sen nerde?... Bunları ayıramayacak kadar kör mü bu kız? Sonra, o işçi. Gel de bozulma bu işçi, aydın ayrımına... İşçiymiş... Benim de kafam çalışıyor, okuduk bunca yıl. Bilinç sınıftan daha az mı önemli?.. Bilinci sınıftan mı ayırmaya kalkıyorsun? Peki ne oldu o okudukların?.. Amaaan!.. Günsel’den ayrılıp da eve girdin mi birer ikişer ortaya çıkan, depreşen kuruntular, korkular, kuşkular hangi bilincinden geliyor? Bu yıkılası evden. Ne olacak, nereye varacak bu iş?..³⁷³

Günsel’e âşık olan Kenan, onu her an kaybetme korkusu yaşar: “Benim olamaz bu kız. Böylesi güzel, her kıvıldanışında beni böylesi mutluluğa erdiren şeyi bırakmaz bana bu aşağılık dünya!..³⁷⁴

“-Sakın benim için kötü şeyler düşünme, dedi. Yavaşça ekledi: -Ölürüm sonra...³⁷⁵

Kenan, devrimci mücadele içerisinde bilinç-sınıf gibi kıstaslar olduğunu düşünür. İşçi-aydın ayrımı olarak adlandırdığı bu duruma öfke duyar. Ama bu öfkesi de, yine Günsel’e olan düşkünlüğünden kaynaklanır. Devrimci mücadele içinde Günsel’in gözünde “İşçi” nin daha değerli olabileceği düşüncesine öfke duyar. Ayrıca, böylesi kaygılara, evine girdikten sonra yerlerini farklı kuruntulara, kuşkulara bırakacağını da farkındadır.

Kenan, tensel hazlara düşkün biridir. Cinsellik onun zayıf noktasıdır: “Bütün etinden bir ürperme geçti. Çırlıçplak düşlemişti Günsel’i. Soluk soluğa,

³⁷³ Türkali, age., s.436.

³⁷⁴ Türkali, age., s.140.

³⁷⁵ Türkali, age., s.175.

sımsıcak... Uff daha cumaya kadar bir yıl var. Ben de azdıkça azıyorum. ”Cumadan önce olmaz, ” demişti Günsel. ³⁷⁶

Nermin ile kavgalarının sonunda Nermin’in tahriklerine karşı yenik düşer. Aslında için için haykırmak ister; çünkü mutsuzdur. Bu durumu Nermin’in de görmesini ister. Ona kızgın ve kırgındır:

-Canım, dedi, canım benim... Seni nasıl seviyorum bilmezsin. Bilmez olur muyum Nerminciğim? Bilmez olur muyum?.. Ben de seviyorum. Bir de şunlar olmasa aramızda. Bu kadar çok şey olmasa...Rasimler, Melahat Hanımlar, hanlar, matbaalar, bakanlıklar olmasa...Şu sıcaklığını duyduğum pırl pırl yüzle aramızdaki minicik boşluğa doluşanları görüp bir başkaldırsan!.. Nerminler olmasa aramızda!.. Hıçkırarak ağlamak geldi içinden. Zor tutuyordu kendini. Nermin’in anlayacağından korktu, yüzünü, gözlerini kaçırmak için yavaşça sarıldı... Sonra sımsıkı sarıldı, düşerken bir dala tutunmuş gibi... İstekli, çıplak bir dişinin bütün sıcaklığı kuşatıvermişti Kenan’ı. Direnci kalmamıştı artık. Bir boşluğa, tutunduğu dalla birlikte, düşüverdi...³⁷⁷

Günsel’le birlikteyken Nermin’e de karşı koyamayan Kenan, bunun bencillik olduğunun farkındadır. Bencilliği, Nermin’le yaşadığı sevişmeleri, “Günsel’e anlatılmaya değmeyecek” durumlar olarak görmesine kadar varır.

İstekle dolu kadına dokunuyormuş yetmişti deli bir açlıkla karşılık vermelerine. Beklemediği, ummadığı çılgın bir hazda yitip gitmişti Kenan. Karşı koymak da istemiyordu. Et ete, soluk soluğa bir azgınlığı upuzun dakikalar boyu yaşadılar. Tükenip de yan yana uzanınca suskunluk başladı yeniden. Konuşacak da bir şeyleri kalmamıştı. Var mıydı ki?.. Bomboştı Kenan. Gözlerini yavaşça kaydırıp baktı. Ağır ağır inip kalkan göğsü ile yanı başında uzanıp kalmış bu kadın da bomboş olmalı. Sevişmenin bir türü de bu...Söz açmak bile gereksiz Günsel’e bundan!Hangi yüzle açacaksın?..Yooo, öyle değil, aslında bilir o. Nermin’le aynı evdeyiz sonunda. İnsan bazı...Uzatma bencil köpek!Ne yapalım?.. Belki de... Böyle büyütecek bir yanı yok.³⁷⁸

³⁷⁶ Türkali, age., s.490.

³⁷⁷ Türkali, age., s.93.

³⁷⁸ Türkali, age., s.505.

Kenan, Günsel'i Sermet'ten kıskanır ve bu kıskançlık onu bunalıma sürükler. Çünkü Sermet'i çok yakışıklı Günsel'i de çok güzel bulur.

Belki de Günsel'le şimdi onlar... Öyle saplantıya düştü ki, birden, bir ürperme duydu. Nasıl düşünmedim bunu? Bekar kız, istediği delikanlıyla çıkar, niye hesap versin sana?.. Ya senin dün yediğin bok... Karın değil mi? Kafasından atmaya çalıştıkça daha çok yapıştıyordu sanki. Ağzı kurumuştu... Yapmaz Günsel... Benim biriciğim o... Kendi çirkeflliğini sıçratma ona da...³⁷⁹

Bencilliği nedeniyle, kendisi için mazur gördüğü başkasıyla sevişmeyi, Günsel için mazur görmez. Aslında, kendi yaptığığın da çirkeflik olduğunun farkındadır.

Günsel de Nermin de Kenan'ı "bencil" bulurlar: "Kimseyi sevemeyecek kadar bencil olduğumu biliyorum, dedi. Hangi zavallıysa onun bunu anlayacağı güne kadar beklemesini de bilirim."³⁸⁰

Günsel tarafından aldatılma korkusu Kenan'ı olmadık düşüncelere sürükler. Günsel'in polis saldırısına uğrayan Sermet'e yardım etmesi, ikisinin aynı hücrede kalabileceği olasılığı Kenan için hep bir aldatılma ihtimalini akla getirir. Bu da yine, onun bencilliğinin başka tezahürüdür: "Sermetlere polis saldırınca Günsel... Hücrelere koyarlarmış. Kızlarla erkekleri ayrı hücrelere koyarlar! Günsel de ayrı hücrededir. Sermet de..."³⁸¹

Kenan zaman zaman Nermin'in de kendisini Rasim ile aldattığı kuşkusuna düşer:

Rasim'le Nermin şimdi... Bir duygu belirmeye başladı içinde. Evde kimse yok başka. Rasim'le Nermin... Gülecek gibi oldu. Hiç aklına gelmeyen bir şeydi bu. Öylesine doğaldı ki Nermin'in kendisine bağlılığı. Hıyarağası... Hay Allah, bir de bunu mu düşünelim? Ne bok yerlerse yesinler. Birden dönsem mi eve? Ne yapacaksın yakalasan? Aldırmazlık edemiyorsun. E karın. Yapmaz Nermin, nasıl yapabilir? Sana ne be! Hem ayrılacaksın, hem de bilmem nesine

³⁷⁹ Türkali, age., s.379.

³⁸⁰ Türkali, age., s.370.

³⁸¹ Türkali, age., s.548.

karışırın. Birak oğlum belki daha iyi... Nesi iyi? Boynuzlu olmak mı?.. Hem de o Rasim puştuyla... Başkasıyla olsa?.. Aşağılık küçük-burjuva seni. Anlat bunları Günsel'e. Günsel'i niye söylemez Rasim, Nermin'e? Arkadaşınmış da... Belki de her şeyi biliyor Nermin de. İki birlikte oynuyorlar. Şimdi yatak odasında. Zeynep'in odasında belki. Ahlaksız herifin birisin sen aslında.³⁸²

Nermin'le ilgili olarak da kesin bir karar verip tavır alamayan Kenan, aldatılma ihtimali karşısında umursamaz kalıp kalmama arasında gidip gelir.

Kenan, kendini kötü hissettiğinde bazı sığınaklar arar. Bu hayali sığınaklar arasında deniz, sıkça karşımıza çıkar.

Psikanalizde ana rahmi insanın kendini en güvende hissettiği yerdir. Mağara, deniz ve mezar metaforları ana rahmine benzetilir. Bu durum Kenan'da deniz olarak kendini gösterir:

Bir bezginlik bütün ilişkilerini sinsice kemirmeye başladı; kısa süre de yapayalnız, karanlıklar içinde buldu kendini. Günsel de yoktu orada! Tek başınaydı. Kalkmak istedi yataktan, kalkamadı. Biraz sonra iyice yitirmişti bütün direncini. Kalkmak da istemiyordu artık. Başkaldırma gereğini de duymuyordu. Hiçbir şey istemiyordu. Hiç, hiçbir şey... Günsel'i de... Yok ki Günsel! Uyudum belki de. Şimdi uykudayım. Düş filan da görülmeyen dupduru bir uyku işte. Ölüm uykusu! Çok ötelerde birileri mi var ne; Cemaller, Hüseyinler, Kadirler var. Günsel var, Hasan, Baba... Bembeyaz saçları. Girmezler buraya. Girmesinler, girmesinler; üşüyüveririm sonra. Kimıldamasın durgun su. Balıklar da dolaşmasın. Yok balık filan yok. Köpekbalıkları da yok; ne istiridye, ne canavar balıklar... Su durgun... Durgun, karanlık. Kimıldamasın durgun su. Balıklar da dolaşmasın. Yok balık filan. Kırmızı balık, yosun, bitkiler filan yok. Köpek balıkları da yok; ne istiridye, ne canavar balıklar... Su durgun... Durgun karanlık. Kimıldamasın. Ne güzel; boğulup gitmişim. Sessizce... Ayaklarım da yüzüp duruyor derinlerde. Bu başım ne güzel kurtulmuş, suların altında, boğuk, batık.³⁸³

³⁸² Türkali, age., s.442.

³⁸³ Türkali, age., s.338.

Suya, denize sığınmak Kenan'ın sık sık anımsadığı bir kurtuluştur: “Suyun dibinde batık kalmak en iyisi. Ölü sessizlikte, uyku belki de o, kımıldamadan bırakıvermek kendini... İşte böyle... Baş ağrısını da unutup insan... Unutmak gerek... Her şeyi, her şeyi unutmak...”³⁸⁴

Cemal Süreyya da “Göller Denizler” adlı şiirinde ölümü bir gölün dibinde durgun uykuya benzetir:

“Ölüm mü?

Bir gölün dibinde durgun uykudasın”³⁸⁵

“Burada işe dalarsın akşamı bulursun. Peki akşam? Hele bir akşam olsun... Yukardaki maroken koltuğa yerleşip kaldı bir süre. Durgun suda batık oldu yine.”³⁸⁶

Kenan, yalnızca suya sığınmak istemez. Uzaklara gitmek de onun için kurtarıcı bir çözümdür. Ama bu noktada da ikilemler yaşar: “Öylesine bir bezginliğe düşmüştü ki... Çekip gitmek uzaklara, ne bileyim, Edirne’ye, Van’a gitmek. Bok var sanki oralarda. Kendini götürdükten sonra nereye kaçacaksın?”³⁸⁷

Kenan, “Baba”nın savunduğu işçi-aydın kaynaşmasının gerçekleşeceğine inanmaz. Çünkü işçileri yeterli bulmamaktadır:

İşçilerin konuşmaları yer yer duygulandırıyordu adamı. Ta içinden yakalayıp sevinçle, şaşkınlıkla güldürdüğü de oluyordu. Yine de bir küçümseme ile dinlediğinin farkına vardı birden. Öyle yalın şeylere takılıyordu ki doğruları bunlara anlatmak, açmak, kavratmak dünyanın en güç, ola ki en üstesinden gelinmeyecek bir sorunu gibi göründü Kenan’a. Her şey en yalına indirgenmişti kafalarında. Dört köşe takır tukur bir gerçektir gördükleri. Aklarla karalar vardı yeryüzünde. Griler yoktu. Bunlar anlayacaklar da!..Hem sıradan iki işçi de değiller bunlar. Ya ötekiler?..Yüz binlerle, milyonlarla sayılanlar?..Bütün dünyaları yüz sözcük içinde olanlar?..Bütün bu duygularını Baba’nın anlayıvereceğinden korktu bir anda. “Sınıfa dayanmayan aydın” diye

³⁸⁴ Türkali, age., s.346.

³⁸⁵ Süreyya, *Sevda Sözleri*, s. 296.

³⁸⁶ Türkali, age., s.377.

³⁸⁷ Türkali, age., s.586.

suçlayıverecek şimdi beni. Günsel de katılır ona...Bunları uyarmaya Baba sabrında, ustalığında kaç kişi gerek?..³⁸⁸

Kenan'ın işçilerle ilgili beklentisi, kendisinin de ifade ettiği gibi “tarih koşulları” ile örtüşmez. Günsel de onun böylesi beklentilerini “devrim edebiyatı sınırları içinde düşünmek” olarak değerlendirir ve hoş karşılamaz:

-Fransız işçisi Balzac okurmuş. Söz gelişi... Tarih koşulları çok ayrı biliyorum. Nasıl anlatayım? . Güçlü olsunlar, gerçekleri her yanıyla görsünler istiyorum. Bir savaş nasıl kazanılır başka türlü?..

Günsel biden baktı Kenan'a. Sanki sinirlenmişti:

-Devrimi edebiyatın sınırları içinde düşünüyorsunuz da ondan, dedi. Fransız devrimini yapanlar, 17 devrimini, Çin devrimini yapanlar da bu Balzac okumayanlar!.. Ola ki hiç okumayanlar.³⁸⁹

Kenan, Günsel ile ettikleri bir kavgadan sonra İstanbul'un ücra bir semtinde soluğu alır. Orada yaşayan işçilerle kaynaşma umudu içerisinde. Meyhanede bir araya geldiği işçileri dinlemeye ve anlamaya çalışır. Aralarına girmiş olan aydın-halk uzaklığını ortadan kaldırmaya çalışır; ancak başarılı olamaz. Çünkü işçiler, Demokratçılar ve Paşacılar olarak ikiye ayrılmıştır. Dünya görüşleri aydın ile halk arasına nifak tohumları ekmesine sebep olmuştur. Sarhoş olduklarından gece kavga ile son bulur. Başlangıçta neden oraya gittiğini sorgular:

Niye geldim buralara ben?.. Kimi işte, kimi evde, kendi dünyasında herkes. Nasıl ilişki kurulur bunlarla! Kız haklı aslında, ayağı havada pis bir küçük-burjuvayım ben. Nasıl arılar gibi yaşıyorlar bu evlerde, bu fabrikalarda... Arılar gibi yaratıyorlar. Yine de sapsarı yüzleri. Öyle alışmışlar ki verdiklerinin çok azını almaya, her şeyimi vermeye hazırım da umursamıyorlar bile. Biraz üstlerine varsam hemen kuşkulacaklar.³⁹⁰

Başlangıçta işçiler Kenan'a kuşku ile yaklaşır. Kenan, onları samimiyetine inandırmaya çalışır: “-Sizleri görmeye geldim, dedi, inanın bana. Tek görevim, tek

³⁸⁸ Türkali, age., s.128.

³⁸⁹ Türkali, age., s.130-131.

³⁹⁰ Türkali, age., s.229.

isteğim bu... Sizleri görmek, tanımak, sizlerle birlik olmak. Yanınızda olmak. Yeryüzünün tek mutluluğu benim için sizlerden bir parça olmakta.”³⁹¹

İdeolojik tavrı “Demokrat Parti-İnönücü” ibaret algılayan işçiler Kenan’ın safını öğrenmek isterler: “Hiçbirini tutmam, dedi Kenan, hiçbir partiden değilim. Sizden yanayım ben. Çalışan namuslu fakir fukaradan yanayım, işçilerden yanayım.”³⁹²

İşçilerin yaşamış olduğu ikilem romanda şu şekilde verilir:

“-Lan piktuk Yonanlindan, İsmet Paşa ’ndan...İsmet Paşa, İsmet Paşa!. . Karapeçir olmiyaydu körurdum senun İsmet Paşa ’nı... Piz mi pisleyruk ekmek yeduğumuz çanağu? Bizim babamuz emicemuz Yonanliya pirluk mu oldiler... Temikratlar celdu bereçet cirdi melmeçete. Acinden eleydi millet.

Reşit de bozulmuştu. Pancar gibi kızardı.

-Asıl şimdi acından ölüyo millet, dedi. O devirdeydi asıl bereket.

Mustafa söze karıştı, bir gözünü kurnazca küçültmüş yan yan bakıyordu.

-Ulan Haymanalı, dedi. Pir de sofiluk tasluysun. Tinsuzluğu çim soku ha bu melmeçete? Hem gomonistluğu...

....

Sonra Reşit sövdü Demokratlar’a... Sonra Cemal sövdü Halk Partisi’ne... Sonra Mustafa sonra Reşit...³⁹³

Kenan bu durum karşısında daha bir karamsar olur ve işçilerin düşüncelerini, inançlarını değiştirmenin düşünüldüğü kadar kolay olmadığını anlar:

Parça parça etmişler insanları, ustalıkla düşman etmişler... Her geçen günle, her yeniçağla birlikte yeni düşmanlıklar bulup koymuşlar eskilerinin üstüne. Gel de asıl düşmanlığı çıkar ortaya bakalım, göster şunlara. Düzenin çıkarına yaradığı gün Cemal yatırıp keser mi Hüseyin’i Kızılbaş diye?.

³⁹¹ Türkali, age., s.308.

³⁹² Türkali, age., s.310.

³⁹³ Türkali, age., s.310-311.

. Öteye bile gider. Hele Mustafa daha şimdiden hazır görünüyor. İtteki şu bakışlara bak... Hüseyin ne yapar? O da yer aynı boku... Ötekiler de... Allah hepinizin belasını versin koyun sürüleri! Neyinize güveneyim ben sizin.³⁹⁴

Kenan, işçilerle kendisi arasındaki düşünsel, duygusal uzaklığın da farkındadır. Bu uzaklığın aşılmasına da, iyimser beklentiler içerisinde de değildir:

*Bir daha gitsem mi? Öldürürler mi, ne ederler ki? Hiçbir şey de yapamazlar. Dostluk böyle kurulur belki de! Git işine be! . Yine bir acı çöktü içine; büyümeye başladı. Nesini seviyorum ben bu adamların? Apayrıyım onlardan. En yaklaştığım, en iç içe olduğumu sandığım anda bile böyle yabancı, öyle uzak, küçük bir bahane ile de kanlı bıçaklı düşman! Düşman değilim. Onlar sana düşman! Süleyman Dayı girmeseydi araya öldürmüşlerdi seni. Öyle engeller yağmışlar ki aramıza, nasıl aşacağız! Nasıl aşacağım? Nasıl aşarım?*³⁹⁵

Kenan kendi beni ile kavgalı olduğundan topluma yabancılaşmıştır. Onları sürü gibi görür ve her şeyi hak ettikleri inancını taşır:

*İştah mı bırakır insanda bu pis hava? Dalalım bakalım. Bir sürü herif, bir sürü karı, eşekler gibi yesinler ancak. Bak şu çenelere, ha babam öğüttür. Ağzını aygır gibi açan öküze bak, takma dişleri komposto çanağına düşecek. Gözleri yarı süzgün nasıl da boşaltıyor kaşığı: Hööörтт... Cak cuk cak cuk cak cuk... Haaarтт... Yok olasıca deyyuslar, atom bile az size!*³⁹⁶

Kenan, halka öfke duyar. Rasim'in Günsel ve ailesinin takip altında olduğunu Kenan'a bildirmesi onda ürkü yaratır: "Halk mı?.. O halkın ben...Ne kaçması?..Kaçmadılar bile be... İnekler gibi bakıyorlardı. Öküz sürüleri... Hiçbir şey olmaz bu halktan! Üç tane romantik ülkücü ile... Topu fişli zaten. Soyacak fişli."³⁹⁷

Rasim, Kenan'ı da Vatan Cephesi üyeliğine dâhil etmek için çaba sarf eder. Alemdağ'daki arsa işinde Kenan'ı kandırmak için elinden geleni yapar. Ancak başarılı olamaz. Kenan, bu kirli işlere bulaşmamak için mücadele eder. Kenan, Rasim ile arkadaşlığını bitirecek gücü kendisinde bulamaz. Söylediği gibi "elinden

³⁹⁴ Türkali, age., s.316.

³⁹⁵ Türkali, age., s.338.

³⁹⁶ Türkali, age., s.443.

³⁹⁷ Türkali, age., s.641.

tutacak başka kimsesi yoktur” çünkü. Rasim’e borcu vardır. Aynı zamanda Rasim’in Teşvikiye’deki garsoniyerinin anahtarı da ondadır. Yani Rasim ile aslında bir nevi çıkar ilişkisi içerisindedir. Ayrıca, Kenan, Rasim aracılığıyla devlet malından, parasından yapılacak vurguna, kazanılacak büyük paraya ortak olmak istemez:

-Belki yine döversin. Tıpkı öyleyim işte ben. Vazgeç. Ben buyum... Belki de sürünürüm dediğin gibi. Elimden tutmuş tutacak senden başka da kimsem yok; onda da haklısın. Hiçbir şey değişmez yine de. Yok Vatan Cephesi’ne gireceğim, yok kağıt tahsisi verecekler... Bu namussuz, bu alçak herifler, orospu çocukları koruyacak beni de param olacak, işim sağlama bağlanacak... Söyleyeceğim bunlar... Şu kadehe zehir koyman bana daha erkekçe gelir inan’.. İstersen bakma bir daha yüzüme. Son olsun, burda ayrılalım.³⁹⁸

-Bakanlıkları soyacaksınız, çalacaksınız, matbaa kuracaksınız, ben de size suç ortaklığı edeceğim. Devlet malı ulan bu, bu fukara milletin parası...Yanınıza kalacak mı sanyorsunuz?Haa, söyle bana!. . Sehbalar kuracak ulan bu halk size... Geberenlerinizin mezarına sıçacak. Bakmayın bugün sustuğuna hep böyle mi gidecek?. . Rezil herifler be...³⁹⁹

Kenan, kızı ile olan ilişkilerinde de aslında içten değildir. Kızının yakınlığına rağmen çoğu zaman ona soğuk bir tavır içindedir: “Artık mutluluk duymuyordu Kenan bu öpücüklerden, konuşmalardan. Neden? Hiçbir şeyden mutluluk duymuyorum ki,⁴⁰⁰

Zeynep’teki çocuksu masumiyet bile Kenan’ı rahatlatmaz: “Zeynep iştahla yiyordu. Okuldan, arkadaşlarından, öğretmenden söz ediyordu. Yalnız oydu konuşan. Kenan ara sıra Zeynep’e bakıyor, gülümsüyor, başını sallıyor; aslında ne onu, ne hiçbir şeyi duymuyor, dinlemiyordu.⁴⁰¹

Kenan, Nermin ile çıkmaza giren sorunlu ilişkilerini kızının sezdiğini düşünür: “Zeynep’e karşı da bir soğukluk vardı içinde. Bir sabah gelip kahvaltıda sarılmıştı Kenan’a. O da kucaklayıp öpmüştü ya, sevimli komşu çocuğunu öper gibi.

³⁹⁸ Türkali, age., s.30.

³⁹⁹ Türkali, age., s.149-150.

⁴⁰⁰ Türkali, age., s.349.

⁴⁰¹ Türkali, age., s.350.

Yine de bir burkulma duydu yüreğinde. Zeynep'in de eski sıcaklığı kalmamıştı, bir şeyler seziniyordu; belki sezinlemekten de öte, kavramıştı olup bitenleri”⁴⁰²

Kenan, yaşadığı gelgitleri kızına da yansıtır. “Zeynep sokulmak istedi, yüz vermedi. Ona karşı da soğukluk düşmüştü içine.”⁴⁰³

Kenan ürkek ve kuşkucu bir yapıya sahiptir. Kenan, ürkekliğini gittiği her yere götürür. Bu durum toplumun genelinde mevcuttur. Kimse kimseye güvenemez hale gelmiştir. Herkeste izlenme hissi vardır:

*Baba'ya gittikleri günden beri tedirginlik içindeydi Kenan. Hep izleniyor sanınsındaydı. Kuruntu muydu, yoksa birileri peşindeydi sürekli?. . Birkaç kez ıssız sokaklara sapıp yokladı peşinden gelenleri, pek bir şey çıkaramadı. Bir yerlerden gelip bir yerlere gidenler eksik olmuyordu sokaklarda. Nasıl yargıya varırsın?. . Günsel'e açmak istemiyordu. Korkaklığı belki de. Oldum bittim hiçbir şeyi umursamaz görünmüştü Günsel. Kendini bildi bileli içinde bulunduğu bu koşullar kaygı konusu olmaktan çıkmış onun için. Her şey olağan. Bir onun gibi olsam ben de.*⁴⁰⁴

Kenan, yalnızca izlenme korkusu yaşamaz. Başkalarıyla ettiği sohbetlerden bile tedirginidir. Karşısındakilerin muhalif sözlerini, kışkırtma çabası olarak görmeye başlar: “Tedirginlik duymaya başladı Kenan. Adam öyle umursamaz söz ediyor ki... Kışkırtmak için mi yapıyor. Neyini kışkırtacak. Susar dinlersin.... Her sözünün altında, üstünde, çatma saldırı vardı Menderes yönetimine. Kenan ara sıra yöresine bakmıyor, dinleyen, izleyen birilerini arıyordu. Herkes kendi havasındaydı.”⁴⁰⁵

Kenan, roman boyunca yalnızlığını sorgular. Yalnız kalmak onun en büyük korkusu ve kaygısıdır. Günsel'le birlikte yeniden devrimci mücadelenin içine karışmış olan Kenan, bu mücadele içerisinde de yalnız olduğunu düşünür. Çünkü haklı olanın hangi taraf ya da kim olduğuna bile tam olarak karar verememiştir henüz. Sınırdadır ve bulunduğu sınırı “cehennem” diye niteler:

⁴⁰² Türkali, age., s.435.

⁴⁰³ Türkali, age., s.580.

⁴⁰⁴ Türkali, age., s.481.

⁴⁰⁵ Türkali, age., s.494-495.

Sokak kıyılarında, duvar diplerinde yığın yığın meraklı halk, ortada koşuşan, bağırın çağırın genç kalabalıklara bakıyordu. Niye yalnızca bakıyorlar? İşe ne zaman karışacaklar? Menderes haklı değil mi? Yalnızca bakıyorlar işte!..Bakan halkla devinimler içinde bağırıp çağırın gençliğin sınırında şaşalayıp kalmıştı Kenan. Cehennem, cennetle dünyanın sınırı demek! . Hangi yanda olduğunu bilmeyen bir ben varım!. . Haklı değil Menderes, biliyorum... Bu çocuklar haklı mı? Bakıp duran halk mı haklı? Ben miyim haklı? Değilim biliyorum. Günsel de değil...Ama devinim içinde.... Haklılığa gidiyor belki de!..Tek başınayım, benim üstüme çöküyor bütün yanlışlar... Nasıl direneyim? Ezer beni...Yirmi adım ötemde işte Günsel...Bir atılıştta varırım yanına...Nasıl varırım?..⁴⁰⁶

Anayasanın çiğnendiğini düşünen öğrenciler dersleri boykot ederek Tahkikat Komisyonu yasasını protesto ederler. Diğer öğrencileri ve halkı ülkenin içine girdiği bu çıkmazlara karşı uyarıya ve örgütlemeye çalışırlar. Kenan, yalnızlığını bir kez daha gözler önüne serer. Ne işçi sınıfına ne de öğrenci kalabalığına dâhildir. Onlarla birlik olamamasının sorgulamasını yapar. Kenan, tek başına çaresiz bir şekildedir:

Önünden sel gibi akıp giden yığın yanında yapayalnız, ezilmiş gibi kaldı. Günsel, kızlı oğlanlı bu binlerce gençten biri, sen kimsin yolun kıyısındaki? Toparlanmaya çalıştı, bir-iki adım attı öğrencilerin yanı sıra. Kolbaşı geçip gitmişti. Dönüp bir daha baktı önünden geçenlere, hiçbir tanıdık yüz yoktu. Bir ara yaya kaldırımından inmiş, gençlere karışacak gibi olmuştu. Hemen iteleyip uzaklaştırdı öğrenciler. Kimseyi sokmuyorlardı aralarına. Dağılık duygular içinde bir sarsıntı daha geçirdi Kenan. Nasıl onların arasına girersin budala... Alırlar mı? Bağırarak geldi içinde onlarla birlikte, olmadı bir türlü. Bir iki denedi. "Hürriyet" dedi, "İstifa" dedi; öyle yalnız, öyle cılız ki sesi, kendine bile gülünç geliyordu. Peki kiminle bağıracağım ben? İşçilerin arasına da giremedim. Tek başınayım şu yolun kıyısında. Yöresine bakındı, sanki başka kimsenin yok böyle tasası. Öylece bakıyorlardı geçenlere... Hepsi tek başına onların. Oralı bile değil hiçbiri. Onlar gibi bak sende... İki işyeri arasında bir duvara yaslanıp acılı bakınmaya başladı.... Kavgalar kıyasıya gidiyordu alana girişte. Atlasam, karışsam mı aralarına? Yöresine bakındı, yine

⁴⁰⁶ Türkali, age., s.662.

*seyirciydi herkes. Bizim kavgamız değil demek bu. Peki kimin kavgası?
Günsel'in.*⁴⁰⁷

Kenan, mücadele adamı değildir. Özeleştirisini de zaten sık sık yapar.
Korkak bir tabiata sahiptir:

*Marmara Sineması'na doğru ilerlemeye çalışıyordu kıyılardan, duvar diplerinden. Birden silahlar patlamaya başladı. İrkilerek kaldı olduğu yerde. Baktı, ellerinde tabancalarla yaklaşan dizi dizi sivil polis sürekli ateş ediyordu çocukların üstüne. İnanamadı önce. Çıglıklarla düşen öğrencileri görünce ayıldı. Halk kaçıyordu. Çok yakınındaki duvarlara, yerlere kurşunlar çarpıyor ya da vınlayarak, sekerek geçiyordu önlerinden. Sürekli ateş ediyordu polis. Birçokları devrilmişti yine. Bilinçsiz bir korkuya düşüverdi birden. Kıyılardan, duvar diplerinden deli gibi kaçmaya başladı. Demin ki sokak başına gelince soluk soluğaydı. Sokağı döndükten sonra, duvarı siper ederek baktı. Yaylım ateş yine başlamıştı yeniden. Birkaç kişi de kaçarak döndüler sokağa. Kenan yine tutamamıştı kendini, kaçanlarla birlikte, hem onları da geride bırakarak sokağın alt başına doğru koşmaya başladı yeniden. Silah sesleri durmuştu. Çıglıklar, bağrışmalar geliyordu. Birden o zaman vardı bilincine:Kaçıyorum!. . Ter içindeydi. Şimdi yeniden ter döküyordu utançla. Döndü, sokağın başına doğru yürümeye başladı. Kızgın, yaralı, kendine küskündü yürekten. Tek tük silah sesiyle duraladı yine; ayaklarına baktı suçlayarak, silah sesiyle koşullanmışlardı sanki; şimdi bile zor tutuyordu. Tıpkı Müdüriyyet'teki gibi. İki tokatta kaçmışım o zaman, şimdi de silah sesiyle...Acılı başkaldırmayla bağırarak gibi oldu. Yok orada Günsel, yok!. . Varsa, yaralıların arasında yatıyorsa o da, öldüyse.... Köşede öylece kalmıştı Kenan. Alana yaklaşacak, ortalara çıkacak yüzü mü kalmıştı? Kaçtım. Onlar dövüştü. Taşla, yumrukla, kazanmışçasına hem. Gözlerinin içi yanıyordu. Dudakları, dili, boğazı yanıyordu.*⁴⁰⁸

Kenan, bu korkaklıktan dolayı utanç içerisindedir. Sermet'in mücadelede Günsel ile yan yana omuz omuza olması onda kıskançlığa neden olur. Çünkü kendisi böylesi bir cesareten yoksundur. Bu korkaklığının anlaşılmasını istemez:

⁴⁰⁷ Türkali, age., s.532-533.

⁴⁰⁸ Türkali, age., s.533-534.

Dün kavgaların oluştuğu yerlere bakınca bir burkulma duydu içinde. Günsel de buralardaydı demek. Eşşek, hayvan, korkak ben... Değilim korkak. Günsel'in yaptığı doğru mu?..Fahir Cemaller... Siktir et şu pezevenkleri. Çocuklar dövüştü polisle, sen kaçtın. Günsel kaçmadı. Ne oldu kaçmadı da? . . . Harcandı pisi pisine. İyi, sen kurtuldun pisi pisine harcanmaktan, yap bakalım ne yapacaksan?⁴⁰⁹

Korkaklığı, Günsel'den utanmasına da neden olur:“Kuduz bir kızgınlıkla sövüp saymak geliyordu içinden. Günsel kazağından kurtardığı kan yürümüş eğik başını kaldırıp gözlerini merakla yüzüne dikince utanç duydu. Biliyor musun, ben korktum? Senin gibi değilim. Bir sövmek geliyor elimden.”⁴¹⁰

Günsel'in tutuklanması Kenan'ı çok üzer. Onun yokluğu sonsuz acılar içinde kıvrınmasına kendisini yapayalnız hissetmesine yol açar:

Yapayalnızdı Kenan. Bitmiş, boşalmıştı birden. Anlamsız bakındı yöresine. Tutunacak bir şey arıyor gibiydi. Peki ben ne yapacağım şimdi? Ne olacağım ben anlamındaydı bu. Her şey, bütün olaylar, Beyazıt Alanı'ndaki kavgalardan, elektrik direklerinin başını alıp gittiği yolları boşaltıp bekçilere, polis ciplerine bırakan sıkıyönetim uygulamasına kadar her şey, Günsel'i koparıp götürmek, Kenan'ı yalnız yılların karanlığına gömmek için uydurulmuş düzmece oyunlardı sadece. Beni de alırlar belki. Keşke alsalar. Peki beni kim arar müdüriyette? Kim sorar polisten? Her türlü kötülüğü yaparlarmış yalnız buldular mı? Öyle dedi ya... Kim dedi? O kız dedi. Yıllarca yok artık. Yapayalnız bıraktılar beni.⁴¹¹

Kenan, aslında arafı yaşar gibidir. “Benim kavgam değil” deyip çekip de gidemez; ama kavgaya dâhil olacak gücü de kendinde bulamaz. Çünkü bu mücadeleye ta içinden inanmaz. Aslında Günsel'in bu davaya baş koymuş olması da çekip gidememesinin en önemli sebebidir:

Tamam, tarih öğretmeni. Rastlantıya bak. Epeyi kavgaları olmuştu Konya'da. Sağcı, gerici, Osmanlıcı... Nurcu olduğu da söylenirdi. Naima diye alay ederlerdi. Kurban olmuş Naima'ya. İstanbul'daki liselerden birine

⁴⁰⁹ Türkali, age., s.585.

⁴¹⁰ Türkali, age., s.629.

⁴¹¹ Türkali, age., s.550-551.

atanmıştı. Naim şöyle bir baktı uğultulu alandan yana, umursamadan döndürdü başını, Sahaflar'a doğru yürüyüp gitti. Duraladı, Kenan. Ne duruyorsun? Yürüsene sen de. Bak ne rahat gitti herif. Onun kavgası değil. O ki senin de değil..."⁴¹²

Kenan, aslında düzenli ve korunaklı bir yaşama alışmıştır. Rasim, Kenan'ı, Günsel ve ailesinin soycağ fişli olduğu ve üst kesim tarafından izlendiği konusunda uyarır. Bu olay, Kenan'ı ürkütür:

Nasıl anlatırım?.. Bırakıp kaçmaz mı beni?.. Kaçmaz da yüzüne tükürür belki. Bırakayım da Sermet'e mi gitsin?.. Nermin'e mi kalayım ben?.. Doğrusu bu belki de... Doğrusu bu mu?.. İyice çürümeye başladın, aşağılık herif?..Bana göre doğru demedim ki. Birçokları öyle düşünür. Sen değil!. Ben değil. Hiçbir gün öyle düşünmedim be. Yalnız sabahleyin kapı vurulur gibi olunca korktum doğrusu. Korkmak değil de, birden... Gerçekten neydi o?.. Soycağ fişli bunlar. Belki de polis izliyor bizi. Ya da Nermin'le Rasim.⁴¹³

Günsel Kenan'ın polis olduğunu duyduktan sonra Kenan ile olan ilişkisine son verir. Kenan, masumiyetine başta Günsel'i inandıramaz. Bu olay Kenan'ın dibe vuruşunu hızlandırır:

-İstersen hiç arama artık... Cehenneme kadar... Bana pislik atmayın yalnız... Parçalarım hepinizi!. . Pis... Çirkef...

Sesi dudakları, her yanı titriyordu. Kesik kesik soluyarak gözlerini Günsel'e dikmişti. Gider artık şimdi. Gitsin orospu!. . Gitmesin. Gitmesin. Ne olur gitmesin. Ölürüm giderse. Acıya batmışlık içinde işte o da!

....

-Bir siz varsınız dünyada namuslu. Biz polisiz, biz ajanız...

Soluk soluğa kaldı birden. Sesi kısılmış da çıkmıyordu sanki kızgınlıktan... Günsel başını acıyla çevirmiş, raylara bakıyordu. Eğildi Kenan:

⁴¹² Türkali, age., s.584.

⁴¹³ Türkali, age., s.631.

-Bağışlamayacağım seni, dedi boğuk boğuk. Anlıyor musun, bağışlamayacağım. Sen...

Hay Allah, ağlayacaktı şimdi de. Güç tuttu kendini, başını çevirdi birden.⁴¹⁴

Kenan, aslında Günsel ile olan ilişkisinde her zaman tedirginlik duymuştur. Günsel'in onu terk etmesi korkusu ile hep iç içedir. Sonunda bu hazin son ruhen yalnız ve bunalımda olan Kenan'ın sonu olur.

Romanın bir diğer önemli karakteri ise Günsel'dir. İşçi bir ailenin kızı olan Günsel, İstanbul Üniversitesi'nde Felsefe okumaktadır. Bitirme tezi Marksçı tutuma dayanıyor gerekçesiyle onaylanmaz. Üniversitenin kitaplığında memur olarak çalışır. Günsel, siyasi suçtan Muğla'da sürgünde olan ağabeyi Hasan'ın da etkisiyle devrimci bir dünya görüşüne sahiptir. Günsel, yirmi iki yaşlarında güzel bir genç kızdır. Ağabeyi Hasan ve teyzesi tarafından çok sevilmektedir.

Kenan'ı meyhanede görür görmez onda Kenan'a karşı acıma ile sevgi benzeri bir duygu uyanır. Sermet ile yaşadığı ilişkisini bitirir. Zamanla Kenan'ı çok sevdiğini anlar:

Günsel gerçekten büyük tutkuyla bağlandığını her geçen gün daha iyi anlıyordu. İlk karşılaştıkları gecedan beri Kenan önce sinsi, sonra açıkça el koymuştu duygularına... Hem de Sermet'i çiğneyerek!.. Sermet mi... Haa şu bizim Sermet!.. Onunla böyle değildi ama... Yemin ederim ki değildi. Devrimci namusum üstüne yemin ederim ki!.. Ağbimin en büyük yemini.⁴¹⁵

Günsel, Kenan ile yaşadığı ilişkide devrimci mücadelesinden sapmaktan korkar:

Önemli gelişmeler oluyormuş öğrenciler arasında. Günsel giden çocukların ardından dalıp kaldı bir süre. Geleceğini bile unutmuştu bugün onların. Sözleşmişlerdi oysaki. Hem de gerçekten önemliydi bu ilişkiler. Gittikçe de arttırıyordu önemini. Ama ben sadece onu düşündüm bütün gün. Yoksa... Kuşkulara düşecekti. Onunla ilişkilerimiz bencilliğe itiyor bizi. Sevmekten,

⁴¹⁴ Türkali, age., s.713.

⁴¹⁵ Türkali, age., s.194.

sevilmekten öte her şeye kapanıp bir gün... Ne yapayım? Seviyorum... Seviyorum ama... Daha şimdiden bireycilik... Hem de onu eleştirirken, şimdi sen... Şeytan demek ki bu... Şeytanım benim. İyi şeytanım.⁴¹⁶

Kenan'ın kıskanç ve çocukça davranışlarından dolayı Günsel, Sermet ile olan ilişkisinde temkinli davranır. Kenan, evli ve çocuklu olmasına rağmen Sermet ismini duymaktan hiç haz etmez. Hatta bir kıskançlık krizinde Günsel'e tokat bile atar. Günsel, Kenan'a âşık olduğu için bu durumu kabullenir:

Günsel sürekli bir tedirginlik içindeydi. İyi etmedim bu oğlanla gelmekle. Kenan görse çıldırır! Çıldırmasın! Ne yapıyorum ki? Handan bile iyi gözle bakmaz! Gerçekten kötü mü yaptığım? Peki, önemli bir şeyse söyleyeceği? Nasıl devrimcilik bu; soluk alırken bile adamın kıskançlık damarını mı kollayacağım? Bir ara yüreği hop etti; kapıda görünen bir adamı Kenan'a benzetmişti birden. Yüzüne ateş basmıştı. Sermet'in anlayacağından korkup başını önüne eğdi. Çarpıntısını bir süre dindiremedi.⁴¹⁷

Günsel, zaman zaman neden Kenan'ı seçtiğini sorgular. Evli ve çocuklu bir adamla yasak bir ilişki yaşamak Günsel'i yıpratır:

Kenan bu. Seviyorum bu adamı... Gerçekten seviyor muyum? Sorulacak şey mi? Niye başkası değil de bu? Ne bileyim. Rastlantı belki de. Belkisi filan yok, düpedüz rastlantı... O gece meyhanede karşılaşmasaydık... Söyle, utanma... Daha mı iyi olacaktı? Saçmalama... Üzgünüm belki... O kadar. Yaşamımın bir parçası filan da değil... Evli, çocuklu bir adamla mı olmalıydı ille! Söze bak! Ben mi istedim evli, çocuklu olmasını? İşte bu rastlantı!..⁴¹⁸

Günsel'in neden Kenan'ı seçtiğine dair kendisine sorduğu sorulara verdiği en mantıklı cevap, Kenan'ın içten, yürekten bir adam olduğu şeklindedir:

Külrengi gökte minicik bir uçak vardı. Bir sövgü, bir tokatla çiğneyip geçebileceğin birine nasıl bağlandın? Aşağılık bir küçük-burjuva tutkusu muydu bu? Devrimci bağ değil miydi? Biraz kendini küçümsesen! İçten, yürekten her şeyiyle bu adam. Seviyorum bu adamı. Bu çocuğu! Omuzlarından çekip

⁴¹⁶ Türkali, age., s.203.

⁴¹⁷ Türkali, age., s.397.

⁴¹⁸ Türkali, age., s.418.

*döndürmek, gözyaşlarıyla yıkanmış yüzünü öpmem gerek. Böyle yapmak istiyorum.*⁴¹⁹

Günsel, Kenan ile yaşamış olduğu ilişkiden dolayı aslında yıpranır. Kenan'ın karısı Nermin'in boşanmak istememesi içten içe onu üzer ve gelgitler yaşamasına sebep olur: “Kenan öyle mutlu bakıyordu ki duygularını saklamak için başını çevirdi Günsel, sonra önüne baktı. Sen benim değilsin ama, başkasıyla bölüşüyorum seni... Bölüşemiyorum bile. Hay Allah. Sinirlerimi bozdu bu hastalık benim. Kenan irkildi birden. Gözleri mi dolmuştu Günsel'in?”⁴²⁰

Günsel'in gelgitleri, Zeynep'in ölümünü isteyip istememe arasında bocalamasına kadar varır:

*Aklı hep Kenan'da, Zeynep'teydi. Resmimi görmüştü bir kez. Çok güzel bir çocuktü. Bizim çocuğumuz da ona benzer mi?.. Yine saçmalamaya başladın. Ya ölürse Zeynep?.. Kötü mü olur? Kadından kurtulmamız kolaylaşır işte. Ben çok rezil, çok alçak... Hastalıkla ölmez çocuk. Minik, tatlı çocuk. Sakın ölmesin. Ben öldürmüş gibi olurum. Ah bu çelişkiler.*⁴²¹

Günsel, Kenan'ın evine cevapsız telefonlar eder. Bu aramalar, Nermin'in olduğu kadar, kendisinin de sinirlerini yıpratır:

*Aloo, buyrun efendim... Artık kızmıyordu da. Sadist bir zevk olmuştu telefonda Nermin'in sesini duyup küt diye kapatıvermek. O gün öğlen de aralıklarla, üç dört kez, işten ayrılınca da bir o kadar açtı telefonu. Akşam eve gelince yaptığı bu oyundan pek karlı çıkmadığını, kendi sinirlerinin de karşısındaki kadar yıprandığını anladı.*⁴²²

Günsel, ağabeyi Hasan'ın etkisiyle işçiler ve öğrenciler arasında saygı gören, öğrenci toplantılarında ve yürüyüşlerinde ön saflarda yer almaktan kaçınmayan sabırlı biridir:

⁴¹⁹ Türkali, age., s.424.

⁴²⁰ Türkali, age., s.207.

⁴²¹ Türkali, age., s.274.

⁴²² Türkali, age., s.393.

Hiçbir şey öğrenmemişse sabırlı olmasını öğrenmişti ağbısından. Düşündüklerini çok zorunlu olmadıkça açıklamayı, herkesten sonra konuşmayı, kısa konuşmayı huy edinmişti. Sabırlı olmanın özenti bir seçim değil, bir zorunluluk olduğunu öğrenmişti. Bir tür yaşamak sorunu. Sabırlı olmayıp da ne edeceksin bu çocuklarla? İşte yine bilinen şeyleri geveleyip durmaya başladılar. Bir istifa etse Menderes her şey düzelecek! İsmet Paşa demiş ki... Artık kanıksamıştı Günsel. Dağıtmamak gerek çocukları, tek doğru bu. Gerisine de katlanacağız!⁴²³

Günsel “bilinen şeyleri geveleyip duran” genç devrimcilere karşı sabırlı olmak gerektiğinin farkındadır. Aksi durumda o çocukların dağılacağı gerekçesiyle bu gevelemelere katlanacaktır.

Günsel, hamile olmasına rağmen cesur bir şekilde devrimci mücadelesine devam eden, inançlı biridir. İki kez gözaltına alınır. Çok ağır işkencelere maruz kalmasına rağmen direnir:

Kalabalık içinde bağırarak yürüyen Günsel her şeyi unutmuştu. Ne bulantı, ne ağrı... Sağ kolunda Handan, sol koluna kenetlenmiş, tanımadığı bir başka kız, ayakları yerden kesilmişçesine yürüyordu. Öne yakın ortadaydılar. Handan da unutmuştu her şeyi. Hiçbir kuşkunun bulandırmadığı bir inançla, pırıl pırıl bir doğruluk duygusuyla bağırıyorlardı birlikte.⁴²⁴

Devrimci bilincinin yanı sıra kadınlık, annelik güdülerini de Günsel’in iç dünyasında yer etmeye başlar. Yediği dayak sırasında, karnına darbe almadığı için sevinç duyar:

Kalçasına inen taş gibi bir yumrukla sarsıldı Günsel, düşecek gibi oldu... Kalçasındaki ağrı içine işlemişti ya, yine de bir sevinç vardı içinde. Sille, tokat, yumrukları umursamıyordu. Omzuna, sırtına inmişti yumruklar. Bu kadarla atlattıysa iyi. Karnımda bir şey yok.⁴²⁵

⁴²³ Türkali, age.,s.386.

⁴²⁴ Türkali, age.,s.525.

⁴²⁵ Türkali, age.,s.556.

“Güç yıkar beni bu itler? Sonra nasıl bakarım Kenan’ın, ağabeyimin yüzüne? İnanmasa bana güvenmese, akıllı kızım der mi hiç?”⁴²⁶

Günsel, tüm işkencelere rağmen yıkılmayacaktır. Yıkılmak, Kenan’ın, ağabeyi Hasan’ın yüzlerine bakmamasına neden olacak, onu utandıracaktır. Günsel, sırf bu utancı yaşamamak için bile olsa yıkılmamakta kararlıdır.

Romanda karakter olarak yer alan Handan ise Günsel’in Sivas’tan çocukluk arkadaşıdır. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi son sınıf öğrencisidir. Günsel’in yakın arkadaşıdır.

Handan, muhafazakâr bir aile ortamında yetişmiştir. Özünde iyi ve yardımsever biri olmasına rağmen kendisini çirkin bulmasından dolayı Günsel’i zaman zaman kıskanmaktadır:

*Anlamıyorum bu kıızı. Kendisi de anlamamış galiba. Bir bakarsın iyi gider, bir bakarsın dünyanın en bencil, en umursamaz insanı. Kökeninden geliyor. Kolay mı Hacı kıızı; Sivas’ta manifaturacılık yapan, ortadan epeyi üstün durumda, bağlı, bahçeli bir aileden bundan iyisi mi çıkacaktı?.. Soy sop koyu demokrat.*⁴²⁷

“Bazı nasıl çekilmez oluyor bu kız. Saçmacı, kıskanç, kötü huylu... Asıl kendisi inatçı katırdı ya... Hep kendini çirkin sanmaktan bunlar!..”⁴²⁸

Sevgisiz ve baskıcı bir aile ortamında büyüyen Handan, Günsel’in Hasan ile olan ilişkilerine imrenir. Ekonomik özgürlüğünü kazanarak bireysel anlamda özgür olmak ister:

-Ah benim de böyle, beni şımartan bir ağabeyim olsa!..Handan içtenlikle söylemişti. Onun bir ağbisi vardı, evlere şenlik!..Yobaz, kafasız, tam tüccar. Sivas’taki manifatura mağazasına o bakıyor şimdi. Handan’a parayı gönderen oydu. Yılda bir gelir, bir iki hafta kalır, kızın tadını tuzunu bırakmaz, çeker

⁴²⁶ Türkali, age., s.562.

⁴²⁷ Türkali, age., s.269.

⁴²⁸ Türkali, age., s.609.

*giderdi. Handan bir an önce doktor olup evin ekonomik baskısından kurtulmak özlemiyle çalışıyordu yıllardır.*⁴²⁹

Handan, bencil bir kişidir ve bu bencilliği Günsel'e de zaman zaman telkin etmek ister:“-Diyorum ya aptal kız, dedi, sevdikten sonra, karısıymış, yok çocuğuymuş... Valla kuma giderim üstüne, saçını başını yolar, evden kaçırırım o karıyı.”⁴³⁰

Handan, başlangıçta öğrenci eylemlerinde ve toplantılarında yer almazken zamanla ön saflarda yer almaya başlar: “Handan nerelerdedir ki? Yaman kız olacak o. Söylediğinden daha çoğunu yapanlardan. O da gelir mi ki? İstiyorsun gibi. Çüş! . . O kadar mı bencilim ben?”⁴³¹

*Karakter çiziminde esas olarak iki yol vardır: Biri, çizilmek istenen kişiyle ilgili bilgilerin bizzat yazar tarafından verilmesi (açıklama yöntemi) ; diğeri, kişinin davranış, düşünce ve duygularıyla kendi kendini ortaya koyması (dramatik yöntem) Bir yazar, çizimi gerçekleştirirken, aynı metin halkasında bu yöntemlerden herhangi birini bağımsız olarak kullandığı gibi, ikisini birleştirerek de kullanır.*⁴³²

Romanda karakter çiziminde dramatik yöntem kullanılmıştır. Karakterler, duygu düşüncelerini anlatarak ve davranışlarına yansıtarak kendilerini tanımamızı sağlar. Kişilerin duygu ve düşüncelerine tanıklık etmemizde yazarın, öznel konumlu gözlemci anlatıcıdan yararlanmış olmasının da payı vardır. Romanda yer alan kişiler hem kendi karakterleri hem de romanda yer alan diğer karakterler hakkında bilgi verirler.

“Forster kişileri, “düz” (flat) ve “boyutlu” (round) olmak üzere ikiye ayırır. O, bu tasnife giderken kişileri, romandaki konum ve işlevlerine, hatta mizaçlarına ve felsefelerine göre değerlendirir. “Düz” kişiler basit bir yapıya sahiptirler ve tek bir düşünce ve nitelikten doğmuşlardır. Okuyucu onları, kolayca tanır ve hatırlar. Çünkü onlar, “olayların etkisiyle değişmezler. ”Onlar sabit ve belirgin çizgileriyle bir “karikatür”e benzerler. Şaşırtıcı olmaktan çok,

⁴²⁹ Türkali, age.,s.271.

⁴³⁰ Türkali, age.,s.294.

⁴³¹ Türkali, age.,s.554-555.

⁴³² Tekin, age., s. 79.

*dikkat çekicidirler. Forster “boyutlu” kişilerin ise, derinlikli ve nitelikli bir yapıya sahip olduklarını söyler. Onlar, “düz” kişiler gibi kolay hatırlanmazlar. Çünkü olayların etkisi ve akışıyla değişirler. Bu nedenle bizleri şaşırtır ve yanıltabilirler.”*⁴³³

Vedat Türkali, romanın kurmaca dünyasına dâhil ettiği kişileri bireysel psikolojinin derinlerine inerek çok boyutlu bir şekilde verir. Romanlarda yer alan kişiler olayların etkisiyle değişir ve dönüşürler. Düz kişiler ise tek bir düşünceden doğmuştur.

Kenan, çok boyutlu (yuvarlak) bir karakterdir. Roman boyunca ürkek ve pasif bir tavır sergileyen Kenan, romanın sonunda bileklerini keserek intihar eder. Müdüriyette yediği bir iki tokattan sonra korkup yön değiştiren, Beyazıt'taki öğrenci eyleminde silahların patlamasıyla korkup kaçan Kenan, bu sonla bir şaşkınlık yaratır.

*Düz kahramanların tamamıyla zıttı olan yuvarlak kahramanlar; psikoloji ve karakter bakımından büyük bir derinlik ve zenginliğe sahiptir. Yuvarlak kahramanlar olay örgüsü boyunca yaşanan gelişmelere göre sürekli değişir; zihnen ve ruhen büyürler. Bu sebeple onların ne zaman ne yapacağı pek belli olmaz. Bunu için de sık sık okuyucuyu şaşırtırlar. Yuvarlak karakterler, düz karakterlere göre insan gerçeğine çok daha yakındırlar. Modern roman ve hikâye, çok büyük ölçüde yuvarlak kahramanların ekseninde vücut bulur.*⁴³⁴

Romanda yer alan kişiler yaşamış oldukları bireysel bunalımlar nedeniyle farklı ruh halleri sergilerler. Bu durum kimi zaman kendileriyle kimi zaman ise toplumla çatışma yaşamalarına yol açar.

*Bir küçük burjuva aydını denebilir Kenan için; ama sadece bir küçük burjuva aydını değil. Sosyalist bir devrimci denebilir Günsel için; ama sadece sosyalist bir devrimci değil. Madrabazın teki denebilir Rasim için; ama madrabazın teki değil. İyi bir ev kadını denebilir Nermin için: ama sadece iyi bir ev kadını değil... Hiçbir şey ak ve kara diye ayrılmaz Vedat Türkali'nin romanında; o, karmaşıklığı ve bütünselliği içinde verir insanları...*⁴³⁵

⁴³³ Tekin, age., s. 96.

⁴³⁴ Çetişli, age., s. 69.

⁴³⁵ Naci, age., s. 348.

Güçlü biri olarak çizilen Günsel ise Kenan ile yaşamış olduğu ilişki sonucunda hamile kalır ve Kenan'ın intihar etmesine ve içinde yaşamış olduğu topluma rağmen çocuğunu dünyaya getirmeye karar verir. Günsel, çok boyutlu (yuvarlak) bir karakterdir.

Roman boyunca Kenan, Günsel, Nermin, Handan değişir ve yaşadıklarıyla bizleri şaşırtır.

Rasim, Refüş, Baba, Baba'nın karısı Hatice Hanım, Hasan, Şevket, Şevket'in karısı Fatma, Remzi, Faik, Faik'in karısı Sevil, Sait, Engin Erbil, Handan, Burak, Nermin'in annesi Melahat Hanım, Nermin'in ağabeyi Selim, Sermet, Burak, Matmazel, Günsel'in teyzesi ise yalınkat (düz) kişilerdir.

Mavi Karanlık

Romanda karakter olarak değerlendirebileceğimiz kişilerin ilki romanın merkez kişisi olan psikolog ve doktora öğrencisi Nergis'tir. Muhtar Bey ve Jale Hanım'ın kızı olan Nergis'i romanda yaşamış olduğu iç ve dış çatışmalarla tanıma fırsatı buluruz.

Nergis, oldukça rahat ve zengin bir ailenin kızıdır. Ailede herkes kendi hayatını yaşar. Aile üyelerinin birbirine karşı ahlaki sorumlulukları yoktur. Nergis anne ve babasından sevgi görmemiştir. Anne ve babası kendi heva ve isteklerinin kölesidir. Anne ve babası kızları Nergis'e paradan başka bir şey vermemiştir.

Nergis, on dört yaşlarında iken babasını botta Berrin adlı bir kadınla sevişirken görür. Daha sonra annesinin de babasını aldattığını anlar. Nergis'in yaşamış olduğu bu olaylar onun ruhsal yapısını derinden etkiler. Anne ve babasının boşanmalarını sağlar:

Ayrılmayı isteyen Jale oldu görünürde. Genç kızı varmış; her önüne gelen kadınla yatan böyle bir ahlaksızla daha fazla birlikte olamazmış. Aslında onları ayıran Nergis'ti; öyle değil, basbayağı baskıyla yapmıştı işi. Annesiyle babasının, kendini bildi bileli, önce korkuyla, sonra gözyaşlarıyla, sonra da alayla seyrettiği bitmez tükenmez kavgalarından kurtulmanın tek yolu olarak gördüğü için boşanmalarını ikisine de dayattı denebilirdi. Başlarda babasını

suçlu bulurdu; bütün yaygarası içinde annesinin de ne cevizler, ne fındıklar kırdığını öğrenmiş olmalı ki babasına sokulmaya başladı. Muhtar Bey kızındaki bu değişikliklerin nedenlerini sezdi sezmedi, boşanma işi çıktı ortaya. Hem de Jale'den geldi. Daha önceleri bu konuda hep direten Jale'den. Neyse, Allah razı olsun kim yaptıysa... Ağzı çok sıkıydı Nergis'in. Muhtar Bey, Jale'nin Ferhat'la ilişkisini kızının da bildiğini, ancak karısıyla ayrıldıktan sonra öğrenmişti. Çok zekiydi bu kız daha parmak kadarken kavramadığı bir şeyimiz kalmamıştı; huysuzlukları, edepsizlikleri, sırasında etmediğini komaması, açıklarımızı iyi biliyordu da ondan.⁴³⁶

Nergis, klasik aile yapısında var olan “sevgi, saygı, ahlaki sorumluluk, sadakat” gibi değerlerden yoksun olan kendi aile yaşantılarına daha fazla katlanamadığı için anne babasının boşanmalarını sağlar:

Ferhat'la, ara ara sanatçı delikanlılarla evindeki tutkulu yaşantısında belki daha başıboş olacağı düşüncesiyle, annesi de desteklemişti Paris yolculuğunu. Çekiniyordu kızından. Karı beni uzaklaştırdı ki istediği çılgınlığı yapsın. Sevmez yulğundur benden... Ferhat'la, iniltiler, hırıltılarla çiftleşirken oda kapılarını omuzlayıp girdiğimde tutsaktı ikisi de. Çirkin, ürkmüş iki çıplak hayvan vardı yatakta. Babamın kıyıya ağaçlar altına çekilmiş botta o çıtı pıtı kadınla sevişmeleri şiir doluydu bunun yanında. Belki çıplak sevişmeyi ilk kez gördüğüm için! Dakikalarca ürpertilerle seyrettim kayanın ardından. Yorgun düştüler sonunda... Ne romantikti!.. Dediğimi yapar mıydım Jale Hanım'a? Ya hemen ayrılırsın kocandan ya da ben gidip Bentsdere'sinde genelev'e yazılıyorum...⁴³⁷

Henüz çocuk denecek yaşta anne ve babasının başka bireylerle birlikte olmalarına tanıklık eden Nergis, belki de böylesi bir yaşamdan uzaklaşma arzusuyla Paris'e gider. Annesinin, bu isteği destekleyişini “kendisinden kurtulmak, daha özgür olmak” arzusu olarak yorumlar. Annesini boşanmaya ikna etmek için savurduğu tehdit, onun ne kadar inatçı, gözü kara biri olduğunu da ortaya koyar. Nergis'in Paris'e gidişinde, ilk sevgilisi Özgür'ün de payı vardır.

⁴³⁶ Türkali, *Mavi Karanlık*, s.9-10.

⁴³⁷ Türkali, *age.*, s.13.

Nergis, Özgür'ün kişilik yapısında çok etkili olduğuna inanmaktadır. Özgür'le yaşadığı ilişki onu cinsel anlamda başıboşluğa itmiştir. Her şeye boş vermiş bir tavır sergilemesine yol açmıştır:

Ne alçak heriftir!.. Ama çok şey borçluyum ona. Dünyaya, içinde yaşadığım topluma ilk gözümü açan o. Paris'e gitmem, Fransızca öğrenmem, psikoloji lisansı... Bırak da asıl doğruyu söyle... Bunlar da doğru. Bugün adını bile unuttuğun çeşitli kişilerle yatıp kalkmaya başlaman da başka bir kişiliğe yöneltti beni. Neyi kanıtlamak istedim, orospuluk mesleğini becerebileceğimi mi? Özgür'ü kıskandırıp küçültebileceğimi mi? Her neyse sonunda pısrıklıktan kurtulmama kişilikli bir kadın olmama yaramadı mı bunlar? Yaramaz olur mu? Özgür şimdi bir gel deyiverse, kişilikli biçimde bobi gibi koşarsın!"⁴³⁸

Nergis, geçmişte Özgür sayesinde dünyaya, topluma gözünü açtığını ifade ederken, bir yandan da, onu kıskandırmak için pek çok erkekle birlikte olduğunu kendi kendine itiraf eder. Bu durumu, aradan geçen uzun bir zamandan sonra bile, onu pısrıklıktan kurtaran, kişilikli olmasını sağlayan bir durum olarak görür. Onun bu değerlendirmesi bile, kendisi ile olan çatışmalarının bir örneğidir. Eğitimsel ve kültürel donanımı sayesinde, kişilikli olmayı beraber olunan erkek sayısı ile ilişkilendirmesini hiç beklemediğimiz Nergis, böylesi bir değerlendirme yaparak kendisi ile adeta alay eder. Ayrıca, bu değerlendirmenin onun gerçek düşüncelerini içerdiğini kabul etmemiz, Korhan gibi geleneksel yapı içerisinde yetişmiş ve bu yapı ile fazlaca meselesi olmayan bir erkekle birlikteliğini de anlamsız kılacaktır.

Nergis, ölümle tehdit edilen, Fen Fakültesi'nde fizik asistanı olan sevgilisi Korhan'ı ölümden kurtarmak için Bodrum'a getirir. Bodrum'da eski sevgilisi Özgür de vardır. Nergis, Korhan ile Özgür arasında çatışma yaşar. Özgür'e ta içinden kırgındır; ancak ona karşı hala bir şeyler hisseder:

Yalnız Korhan için gelmedin buraya. Özgür de var... Varsa var!. . İlk göz ağrımız diye ölüp bitecek değiliz ya. Yoo, ölüp bitmiyorsun da... Bitmeden ölüyorsun!.. Doğru uzun süre öyle sandım, ölüyorum sandım... O Hollandalı kızla çırılçıplaktır şimdi! Kapıyı bile açmaz eşşoğlueşek... İçini oyan bir acıyla geçiyordu bunları. Seviyordum o herifi... İlk yattığı erkekti Özgür. On yedi

⁴³⁸ Türkali, age., s.13.

yaşında kızlığını vermişti ona. İlişkileri üç yıl sürmüştü. Askerliğini yaptı bir süre; sonra da habersiz çekip Paris'e gitti. Üniversitede Dil Tarih'teydi Nergis. Ankara'da annesiyle kalıyordu. Zindana kesmişti dünyası. Her şeyi yüzüstü bırakıp Özgür'ün peşinden gitti o da.⁴³⁹

Korhan, Nergis'e Bodrum'u Özgür olduğu için yani kasıtlı olarak seçtiğini söyler:

-Niye ille de burası?..

....

-Ev var, dedi. Çevreyi tanıyoruz... Kıyımdı, vur kıldı daha girmedim. Sonra, ne bileyim, yılların alışkanlığı işte...

....

-Özgür burada da onun için mi getirdim seni buraya bunu mu demek istiyorsun?

-Evet, dedi...

Başkaldırmak, bağırıp çağırmak geliyordu Nergis'in içinden. Deli edecek beni bu adam. Kimmiş Özgür?.. Yıllar önce silip attığım... Şimdi de doğruca buraya geldim. Bağırsana aptalın birisin, de!..Marmaris'teki motel de güvenli demedi miydi arkadaşlar?.. Çevre bizdenmiş... Özgür de olmasın... Acı mı çekiyorsun Korhan'cığim?.. Alışığım ben...⁴⁴⁰

Nergis, kendi beni ile kavgalıdır. Yaşamla olan bağı oldukça kopuktur. Evlenmek ve çocuk sahibi olmak ona çok uzaktır. Korhan'ın evlenme teklifine de bu yüzden kaygıyla yaklaşır. Bir süre sonra evlilik teklifini kabul eder; ancak daha sonra Özgür'ün serbest bırakılmasıyla evlilik kararı Nergis tarafından gündemden kaldırılır: "Başım dertte bu Laz'la benim! Bütün alışkanlıklarımı tuz buz edecek yüz versem! Kaldı mı yüz verse mi? Öyle uysallaştım ki... Evlenme düşüncesi bile doğal

⁴³⁹ Türkali, age., s.12.

⁴⁴⁰ Türkali, age., s.31.

görünüyor.... Bu ay içinde evlenme işlemlerine de başlayacağız. Öyle konuştuk ya...”⁴⁴¹

Kendi mesleğine de yabancısıdır: “Annenin fal merakından öteye geçmedi mesleğine ilgin.”⁴⁴²

Mesleğinin yanı sıra annelik kavramını da sorgular. Belki de Korhan’la aldıkları evlilik kararı ona, kendi “anne” liğini düşündürtmeye başlar:

*Başkasının kucagındaki bebeği sevmek kolay. Sevgi bu mu? Ben de seviyorum ona bakarsan. Şu şişşirin maviş yaratık sevilmez mi? Edepsizce zorlamasında bile tatlılık var. O mu anne olmak? Benim annem de anne! Niye psikoloji seçtim sanki? Onu da çok yapıyorum da. Aylardır unuttum bile. Kendini bir şeye verdin mi Korhan gibi vereceksin.*⁴⁴³

Nergis aslında için için kanamaktadır. Ülke siyasi, sosyal ve ekonomik açıdan bir hastalık geçirmektedir. Bodrum’da kendisi de olmak üzere yozlaşan küçük burjuva aydın kalabalığı bu gidişattan hiçbir şekilde etkilenmezler. Bu durum onun dibe vuruşunu hızlandırır:

Gittikçe artan kalabalığa, gördüğü herkese, her şeye karşı bir kuşku doluyordu içine. Sokağın dibindeki lokantanın önündeki masalardan gelen Jale Hanım’ın kahkahasıyla irkilerek eğilip baktı; Ferhat Bey’i, tanımadığı kadınlı erkekli birilerinin çevrelediği masada annesini gördü. Yanındaki adama bir şeyler anlatıyordu Jale Hanım. Gülüşmeler yaygınlaşıyordu hemen. Eğleniyorlar! Biz de eğleneceğiz burada! Dışarda fırtına var. Tekneler batıyor; Denize dökülenlere, düşenlere canavarlar saldırıyor paslı dişleriyle, paralıyorlar. Deniz kanla kaplı. Burda, liman içinde sallanıp duran lodos süprüntüleri, dalgalanmalarla alçalıp yükseliyor çevrede. Bir kahkaha, yemek şıptısı, konuşmalar, gülücükler, mırıltılar, tabak, çatal, çanak sesi. Kavun, karpuz kabukları bu iç limanda; domates, salatalık, patlıcan çürükleri, boş şişeler, bayat ekmek parçaları, yosunlar, yüzen insan pislikleri, ölü balıklar, konserve kutuları, birkaç mısır koçanı, kedi leşi... Yüzerek fırtınadan kaçıp

⁴⁴¹ Türkali, age., s.211.

⁴⁴² Türkali, age.,s.249.

⁴⁴³ Türkali, age.,s.216.

buraya sığındık işte. Burdan nasıl kurtulacağız? Bardağı dikti başına, boşalttı. Başka yolu yok bulantıyı bastırmanın.⁴⁴⁴

Etrafında gördüğü pislik yığınından duyduğu bulantıyı bastırmanın tek yolu olarak içki içmeyi görür.

“Biz burada, kotralarda fink atıyoruz, binlerce kişi ne acılarla kıvraniyor şu anda?..⁴⁴⁵ diye sorarak, başka insanların, memleket sakinlerinin çoğunun acılarına ne kadar kayıtsız olduklarını düşünür.

Nergis, kendisini güvende hissetmediğinden unutmaya arzusu içerisindedir. Ana rahmine dönmek ister. Deniz metaforuyla bu durum kendisini gösterir: “En iyisi unutmak her şeyi. Yaşam boyu yüzsek sularda. İnsanı arıtan bu mavili yeşilli giysilerden başka, böylesine mutlulukla kuşatan ne var yeryüzünde? Balıklardan gelmiyor muyuz?Dönelim artık aslımıza!..⁴⁴⁶”

Nergis, zaman zaman yalnızlık özlemiyle yanıp tutuşur: “Yalnız olmak istiyorum. Yalnız. Yalnız. Yalnız.... İçindeki yalnızlık yetmiyor mu? Yetmiyor demek...⁴⁴⁷”

Nergis, sürekli Korhan ile Özgür’ü karşılaştırır. Kendini kişilik özellikleri bakımından Özgür’e yakın bulur. Nergis, günübürlük bir yaşam sürer. Akademik kariyer yapmasına rağmen mesleğini tam anlamıyla benimsemez:

Senin gibi olmak zorunda mıyım ben? Kiskaniyorsun işte, bal gibi kiskaniyorsun. Özgür, insan; senin gibi şey değil... Ne değil? Hiçbir şeyi senin gibi değil onun. Olamaz da. Sen onun gibi olabiliyor musun? Kendini her şeyin üstüne çıkaran gülümsemenden utan! Bilimmiş! Beni mutlu etmiyorsa ne yapayım o bilimi ben?⁴⁴⁸

Özgür’ün plansız programsız yaşantısı, umarsız tavırları, hiçbir olumsuzluktan etkilenmemiş görünen tavırları Nergis’i biraz da kiskandırır.

⁴⁴⁴ Türkali, age.,s.138-139.

⁴⁴⁵ Türkali, age., s.341.

⁴⁴⁶ Türkali, age., s.253.

⁴⁴⁷ Türkali, age., s.251.

⁴⁴⁸ Türkali, age., s.297.

Nergis, işkenceden çok fazla etkilendiği için Özgür'ü sık sık ziyaret ederek Korhan'ı ihmal etmeye başlar. Bir müddet sonra zaten Bodrum'a kaçıışı içine sindiremeyen Korhan, Nergis'i terk ederek yarım bıraktığı deneyini tamamlamak için Ankara'ya gider. Nergis, Özgür'ün iyileşmesine yardım ederek yaşamına anlam katmak ister; çünkü tam olarak ne istediğinin ayırımında değildir:

Sorun, önce neyi istediğimizi bilebilmek! O da o kadar güç ki... Neresi güç? Şu adamın iyileşmesini, Özgür olmasını istemiyor musun? Ben mi yapacağım o işi? Hanna mı yapacak? Kişilik üstüne bildiklerini anımsa bakalım; bu senin alanın. Sanatçı bu adam. Yaşam yeni bir anlam kazanır senin için de... Anlamı yok muydu? Vardı da...⁴⁴⁹

Nergis, bir süre sonra fakülteyle ilişkisinin kesildiğini bildiren bir mektup alır. Bu durumu da kanıksar. Nergis, Korhan gittikten sonra Özgür ile yeniden bir ilişki yaşamaya başlar; ancak bir süre sonra arzuladığının bu olmadığını anlar: “Korhan gittikten sonra, Özgür'e eski ilgiyi duymamasına Nergis'in kendisi de şaşıyordu ya, ne yapsın böyleydi! Bir onur kırıklığı duygusuyla sürekli Korhan'daydı kafası!”⁴⁵⁰

Nergis, kışı Bodrum'da geçirmeye karar verir. İstanbul ya da Ankara'da bulunmak istemez. Kendi özünü bulmak, içindeki karmaşayı, gelgitleri sonlandırmak ister:

Bu kış burada kalacağım. Ne Ankara, ne İstanbul... Gidip de ne yapacağım? Düzenli bir yaşam kurayım şurada. Çeviri yaparım her gün dört beş saat. Önce bir mektup yazayım Tijen'e; yayınevinde çalışıyor, bir şeyler ayarlasın. İstiyorlardı zaten... Bir süre tek başıma kalıp içimdeki dağınıklığı gidermem gerek; onarılmaz biçimde yıkılıp dökülürse toparlayamam bir daha.⁴⁵¹

⁴⁴⁹ Türkali, age., s.261.

⁴⁵⁰ Türkali, age., s.14.

⁴⁵¹ Türkali, age., s.348.

“Burası benim. Koca bir kış çalışıp kafamı dinleyeceğim köşem. Kimse giremez buraya ben istemeden. Jale Hanım’ı da sokmayacağım, Muhtar Bey’i de... Şeyleri de... Kimleri? ne bileyim. İstemediğim hiç kimse giremeyecek işte...”⁴⁵²

Nergis, kafasını dinlemek istediği alana anne babasının da girmesini istemez. Onların, kendisine huzur ya da herhangi bir olumlu duygu yaşatmayacaklarının farkındadır.

Nergis, babasının Malik Bey ve ortakları ile iş ilişkisine girmesine çok içerler. Annesinin de Ferhat Bey ile antika kaçakçılığı işine girdiğini Korhan’ın yakınları vasıtasıyla öğrenir. Tüm bu olaylar anne ve babasına olan öfkesini ve soğukluğunu arttırır: “Muhtar Bey de bir şeyler kolluyor. Hay sen babam olmasaydın keşke.”⁴⁵³

Nergis’in anne ve babasının almış oldukları tavırlar onu psikolojik olarak derinden sarsar. Ruhi bunalımlar yaşamasına yol açar. Babasının Malik Bey ile girdiği iş ilişkisi onu kızdırır: “Şu babamı deli gibi severim bazı. Bir tek adam yoktur yöresinde. Nerden bulur bu herifleri? Bir tekne için şu herifle şu kariya katlanılır mı? Haberci bile gülüyor. Haydi İbraam, biz de içelim oğlum.”⁴⁵⁴

“Onların gönlünü yapacak. Koş; sana da bir iki kemik atsınlar; gemisini yürüten kaptan bu dünyada. Sen de tekneni yüzdür Muhtar Bey. Batasınca tekneni!.. Peşleri sıra koşturan Jale Hanım’ı da tersleyip sokağın ortasında bıraktı Nergis.”⁴⁵⁵

Nergis aslında pesimist ve optimist düşünceleri bir arada yaşamaktadır. Türkiye’nin panoraması onu zaman zaman bedbinliğe sürüklese de yine de hayatı yaşanmaya değer bulur: “Aksonadayım; nasıl çıkarım yukarı!..Çevremi kuşatmış bulanık, kirli su, yosunlar, çirkin köpek balıkları. Açık havayı beklediğim için gene de güzel her şey.”⁴⁵⁶

⁴⁵² Türkali, age., s.354.

⁴⁵³ Türkali, age., s.134.

⁴⁵⁴ Türkali, age., s.142.

⁴⁵⁵ Türkali, age., s.148.

⁴⁵⁶ Türkali, age., s.362.

Nergis, aslında Korhan'ı sevdiğini anlar. Nergis, Özgür'ü zamanında gerçekten sevmiştir; ancak Özgür'ün onu terk etmesini bir türlü içine sindirememiştir. Bodrum'da bir iç yolculuğa çıkan Nergis, ne istediğini sonunda anlar. Nergis, aydınlanma anını yaşar:

*Eski Nergis değilim ben de... Değiştik... Seninle birlikte ben de iyileştim Özgürçüğüm... Sen de bana inan. Sana borçluyum. Taş atıyorum sanma, üzülürüm. Ben de apaçık konuşuyorum senin gibi... Seni sevmediğimi öğrettin bana. Hanna'yı, Fatoş'ı boş bunlar... Sen bilirsin. Kırılma. Coşkulu etimiz konuştu mu, doğrular bulanık oluyor... Bak şimdi ne güzel... Daha güçlüyüz...*⁴⁵⁷

Özgür'ü artık sevmediğini anlamış olan Nergis, bunun nedenini de sorgular:

*İçimde niye yıkıldı bu adam? Korhan'la birlikteyken tattığım güven, bütün karşı duyguları yıktı içimde, yalnız onu değil. Yeğlemenin bilincine geç vardım biraz, o kadar. Benim de haklı yanlarım vardı! Eski alışkanlıkları denemek, elden geçirmek gerekti bu pörsümüştü duyguları aşabilmek için. O da uzun sürmedi. Yılmak da değil; ben bir solukta geçip gittim oralardan; onlar belki de yerli yerindedir gene!.. Sen ne domuz Laz'sın, benim koca erkeğim! Beni bana kazandırdın; senden esirgeyecek neyim olabilir artık? Seninle ancak böyle yan yana gelebilirdik. Artık hep haklı olacağız birbirimize karşı; insanca mutluluk böyle üretilir. Bunu da senden duymuştum bir gün. Niye hep ağır işledi kafam? Yılların pisliği dolanmıştı ayaklarına kolay mı? Elime geçirdiğim oyuncuğu da bozmadım işte aptal Laz!.. Yanında öyle bir işe koyulacağım. Sen de şaşacaksın!..*⁴⁵⁸

Nergis, Korhan'la birlikteyken hissettiği güven duygusunu çok önemser. Bu duygu, belki de onun hep aradığı; ancak anne babası ya da ilk sevgilisinde bulamadığı duygudur: “Bu karşılaştırma bitmedi mi daha? Çoktan bitti. Gene de takılıyor işte... Karşılaştırmaktan korksaydım Korhan'a erişebilir miydim?”⁴⁵⁹

Nergis, Korhan'ı bir akşam arar ve onu sevdiğini söyler. Korhan da onun ne vakit Ankara'ya geleceğini sorar. Bir süre dinlenmek istediğini dile getiren Nergis,

⁴⁵⁷ Türkali, age., s.365.

⁴⁵⁸ Türkali, age.,s,374.

⁴⁵⁹ Türkali, age., s.381-382.

Korhan'ın yeniden Bodrum'a gelmesini ister. Korhan ise çalışmasını bitirdiğini, bir hafta sonra geleceğini söyler. Nergis, bunun üzerine çok mutlu olur. Ancak birkaç gün sonra bir tesadüf eseri Korhan'ın silahlı bir saldırı sonucu hayatını kaybettiğini televizyondaki haberlerden öğrenir. Tüm dünyası başına yıkılır. Günlerce kendini toparlayamaz.

Nergis, Korhan'ın ölümünden kendisini sorumlu tutar: “Öldüren benim O'nu! Götürmezler beni!.. Ne yüzle çıkacağım karşısına? Seni bir daha öldürmeyeceğim desem inanacak mı?”⁴⁶⁰

Korhan'ın ölüm haberini alan Nergis, bir süre eve kapanır. Kimseyle görüşmek istemez: “Saatlerce, sabah ışıyınca dek boğulacak gibi hıçkıra hıçkıra ağladığımı anımsıyordu. Sonra telefon başlamıştı. Kaç kez sövgüyle kovmuştu herkesi. Kim olduğunu bile sormadan. Jale Hanım'mış, Haberci'ymiş, İzzet Hadi'ymiş, Ankara'ymış... Yok olun tümünüz!.. Ben de yokum artık...”⁴⁶¹

Nergis, Korhan'ın kendisini değiştirdiğine inanır. Yakın çevresinin kirli dünyasından Korhan sayesinde uzaklaştığına inanır: “Beni de o kurtardı bunlardan. Gerçekleri bir bir gösterdi bana. Kalın kafalıyım ben. Çok güç anladım. Onun için vurdular onu. Ben neydim ki o olmasaydı?.. Çürüyüp kalmıştım bu heriflerin arasında...”⁴⁶²

Nergis, Korhan'ın özünün değişmesini sağladığı inancındadır: “Benim dokularımı değiştirdi birisi, tastamam olmasa bile yapımda, özümde bir başkalığın yolundayım.”⁴⁶³

Nergis, Özgür'ün, işkencecisi olan İrfan Serhan'ı öldürmesine şahit olur. Cinayetten sonra soğukkanlılığını korumaya çabalar; ancak bu durum onu yıpratır. Nergis silahlı mücadele ile bir yerlere varılamayacağına inanır. Özgür'ün silahlı mücadele ile ilgili görüşlerini samimi bulmaz. Zaman zaman aralarında tartışma yaşanır.

⁴⁶⁰ Türkali, age., s.387.

⁴⁶¹ Türkali, age., s.389.

⁴⁶² Türkali, age., s.388.

⁴⁶³ Türkali, age., s.405.

Nergis tanık olduğu bu cinayetin de etkisiyle insanlara daha kuşkulu yaklaşmaya başlar: “Çevresine, yöresinde herkese kuşkuyla bakmaya başlamıştı. Belki de ben yitiriyorum sağlığımı. Paronaya belirtileri mi yoksa? Ama ben doğruları savunuyorum. Alkol de sorundu. Sürekli içen Özgür’le aralarındaki cinsel ilişkiler de gün günden kırıncı olmaya başlamıştı Nergis için.”⁴⁶⁴

Bir süre sonra Nergis, Özgür’den hamile kalır. Bu durum Nergis’i çok üzer: “Şimdi ne yapacağım? Karnımda bu adamın dölü. Günler haftalar geçince iyice anladı durumunu. Sabaha kadar çocuk gibi içini çeke çeke ağladı bir gece.”⁴⁶⁵

Hamile kalmış olması, Nergis’te olumlu duygular uyandırmaz. Çünkü olayı “Özgür’ün dölünü karnında taşımak” olarak algılar. Kabullenemediği bir durumdur bu.

Nergis’in polisler tarafından aranan ve Ankara Koleji’nden ve fakülteden arkadaşı Banu, Bodrum’da Nergis’in babası Muhtar Bey yüzünden yakalanır. Nergis, bu durumdan rahatsızlık duyar; çünkü Banu’nun gizlendiğini ondan başka hiç kimse bilmez. Banu’nun onu yanlış anlamasından endişe duyar:

*Korhan’ın çekip gitmesinden sonra, babasını, daha doğrusu ismarladığı ilaçları alıp Banu’yu görmeye, otele gittiği sabah, kapıda sivil görevliler arasında cipe bindirilen Banu’nun birden üstüne dikilmiş karanlık bakışlarındaki giz, o gizi çözümlene çabası, kurtulamadığı karabasan olup kalmıştı. Ne vardı o gözlerde? Suçlama mı? Acıma mı? Saldırı mı? Acılı yola çıkarılan birinin ayrılık bakışı mı?Başını birden döndürmesi ne anlamaydı peki?Benden mi kuşkulandı yoksa?.. Niye olmasın? Öylesine sağlıksız bir kafanın üretemeyeceği ne var?*⁴⁶⁶

Banu’nun bakışlarındaki bu çözemediği anlamda Nergis’in sırtında çok ağır bir yük haline dönüşür.

Bu olaydan sonra Nergis, babası ile ilişkilerini koparır. Annesi de sevgilisi Ferhat Bey ile yurt dışına apar topar gider. Anne ve babasının oportünist yaşam

⁴⁶⁴ Türkali, age., s.436.

⁴⁶⁵ Türkali, age., s.436.

⁴⁶⁶ Türkali, age., s.322.

şekilleri onlardan ve kendinden nefret etmesine neden olur: “Ne yazacak kaçakçı Jale Hanım? Vurdular vuracaklarını, soluk soluğa dışarı kaçıyorlar şimdi.... Öpüyor, öpüyor beni... Sağ ol anneciğim, sözünden çıkar mıyım senin?.. Kaçakçı paradan bana da pay vermişsin.... Muhtar’ın Ankara’da bir kliniğe yattığını duydum. Kalp krizi dediler! Babanla ilgilenirsin değil mi?”⁴⁶⁷

Nergis’in annesi Jale Hanım’ın, kızının yaşadığı zor günlerde onunla ilgili herhangi bir kaygı taşımadan yurt dışına gitmesi de manidardır.

Banu’nun kendisini pencereden attığını bir tesadüf eseri olarak öğrenen Nergis, tam olarak dibe vurur. Özgür’ün evlenip birlikte İstanbul’da yaşama teklifini de Nergis teknesi ile giderirse kabul edeceğini Özgür’e bildirir. Özgür, bu teklifi kabul eder. Nergis, babasının ismini verdiği kırık belli “Nergis” teknesi ile denizlerde ölmek isteyen Kambur Kaptan’ı da yanına alarak ölüm yolculuğuna çıkar.

Romanın bir diğer önemli karakteri Nergis’in sevgilisi Korhan’dır. Korhan, Fen Fakültesi’nde fizik asistanıdır. Korhan son zamanlarda telefonlarla, fakülteye bırakılan pusulalarla öldürüleceğine dair tehditler alır. Bunun üzerine sevgilisi Nergis’in isteğiyle apar topar Bodrum’a gelirler. Ancak Korhan, bu tutumlarını doğru bulmaz: “-Onların isteği de bırakıp kaçmamız, dedi. Bakışları karaltılıydı. İçtenlikle acı çekiyor.”⁴⁶⁸

Korhan, zeki ve çok başarılı biridir. Mesleğine meftun bir bilim adamıdır. Ciddi ve ağır başlı bir yapıya sahiptir:

Kıskandığım oluyor. Yeteneklerini kısıkanyorum. Einstein” diye takırlarmış Fakülte’de daha öğrenciyken. Koşuda iki birincilik bir de boks madalyası alınca, “Einstein az buna,” demiş bir oğlan, “Zweistein bu herif...” Boşuna takmamışlar bu adı. Nasıl okurdu yetenekli olmasa. Rizeli bir köy öğretmenininin çocuğu. Girdiği bütün devlet sınavlarını kazanmış. Amerika’da dört yıl burs. Orda kalmasını çok istemişler yanaşmamış... Bir çalışmaya daldı

⁴⁶⁷ Türkali, age., s.395.

⁴⁶⁸ Türkali, age., s.20.

mi ne yemek, ne içmek, bıraksalar ne uyku... Çok da az konuşur. Dinlerken bile dinlemiyor çoğu, kaç kez yakaladım, gözü sende kafası o-oo-ooo...⁴⁶⁹

Korhan, ülkenin yaşadığı sıkıntılı günlerin sosyal bir bilinçle algılanması gerektiği inancını taşır. Aydınların bu sürece gözlerini kapayarak, kulaklarını tıkayarak yaklaşmamaları gerektiğine dikkat çeker: “-Demek kafalarımız uymuyor, dedi Korhan. Sanatçı güzelin, güzele kaynaklık eden doğruların avukatı değilse, daha işin başında sanatçılık da değil, insanlık görevinden kaytarıyor sayılmaz mı?”⁴⁷⁰

Sanatın güzelden, güzelin de doğrudan kaynaklandığının bilincindedir. Sanatçının bu nedenle, güzellik için uğraşırken bile doğrunun avukatlığını yapması gerektiğini düşünür:

-Mavi kentte oturup nasırlı el çizilmez, sen demiştin, dedi. Baş döndürücü bulduğun iletişim sana çıplak kadınlarla, mavi koyuları mı getirdi içinde kıvrandığımız bu dönemde? Salt iletişimden kaynaklanıp insan sorununa değinmek de şematiklik olur ya; geçtik iletişimden, yörede bunca çalışan insan var. Demircisi, marangozu, gemicisi, yağlı tulumlar içinde koşturan bir sürü genç. Hem de burada biliyorsun, sosyete hanımların fitil gibi kafa çektikleri, sirtaki dinleyip tepindikleri meyhanelerle bu kir pas içindeki genç insanların karanlık işyerleri yan yana, omuz omuza, bitişik. Kendi payıma hiç değilse onlardan yana bir şeyler görmek isterdim, onları çizmesen bile. Sonra bu resimler, hiç sevmediğin, karşı olduğun, alay ettiğin kişilerin duvarlarını süsleyip salt onları keyiflendirirse tedirgin etmeyecek mi seni? Dünyaya tersinden bakan bir sürü adamın...⁴⁷¹

Korhan, sanatın, sanatçının toplumun belli kesimlerine gözlerini kapamasına ve eserlerini sadece “dünyaya tersinden bakan” insanları keyiflendirmek için üretmelerine karşıdır.

Korhan, sosyalist bir aydının temsilcisidir. Toplumsal sorunlara karşı bilinçli bir yaklaşım sergiler. Yaşamlarındaki her şeyi eğreti ve yapay bulur. Ülkede yaşanan sorunları değerlendirirken dünyadan gözlemlerine yer verir ve ülkemizdeki

⁴⁶⁹ Türkali, age., s.17.

⁴⁷⁰ Türkali, age., s.102.

⁴⁷¹ Türkali, age., s.104-105.

aydınlık ile paralellikler kurar. Bodrum'a sığınmış pek çok aydının para, içki, seks ile çürüdüklerini, yozlaştıklarını savunur.

Korhan, Nergis ile evlenmek ve ondan çocuk sahibi olmak ister. Çünkü Nergis'i gerçekten sever. Aslında Nergis ile ayrı dünyaların insanları olduklarını bilir. Korhan, Nergis ve Özgür'ü bencil ve şımarık bulur. Ona göre Nergis ve Özgür tensel arzularının kölesidir. Onlarda gününbirlik yaşam kaygısı ve her şeye karşı duyulan bir kayıtsızlık mevcuttur. Bu duruma yönelik duygu ve düşüncelerini ise şu şekilde dile getirir:

Düpedüz söylüyorum işte, diye bağırdı Korhan. Evimiz olsun istiyorum. O evde bileyim seni; kuşku olmasın. Laboratuvarında çalışırken ya da okurken, deneylerimi yazarken seni değil yaptığım işleri düşünüyüm yalnız. Saldırı da umrumda değil. O zaman daha kolay korunabileceğime inanıyorum. Dağınıkken yakalanmak en kötüsü değil mi? Seni yanımda, hemen yanımda istemem mi bozacak eşitliği? Bunlar snopluk kızım. Bir yanımla köyliüyüm ben. Anadolu insanıyım. Boyuna yazıyorlar bizim ordan, karını al da gel, diye. Sen neyimsin benim? Niye titriyor dudakların? Kötü bir şey mi çocuğumuz olması? Dünyanın her yanında en doğal hak değil mi bu? İnsanoğlunun yaptığı üretimlerin en güzeli be. Snopluk da değil, sapıklık sizinki. Doğadan sapmak. Senin Özgür'e duydukların da bu ortak yanınızdan kaynaklanıyor. Biliyorum, kıskandığımı bile sandın. Belki kıskandığım da olmuştur. Gelip geçer; o kadar... Yanlışa giden hiç kimseyi kıskanmam be. Seni seviyorum. Etini, kanını, sinirini, yüreğini seviyorum. Hele o yürekli yüreğini... Öyle ayrı yerlerden gelmişiz ki, nasıl buluştuk, bu iş nasıl oldu ona da şaşırıyorum hep.⁴⁷²

Korhan, Rizeli bir köy öğretmenin çocuğudur. Korhan, ev, evlilik, çocuk arzularını Anadolu insanı, köylü olmakla ilişkilendirerek açıklar: "Gireceğin kavganın türü senin bileceğin şey. Sonu gelmez kadınlık sorunlarıyla uğraşamam. Eşit olamayız seninle; güzeli, birbirimizden üstün yanlarımız var. Birlikte olabilirdik, ancak istemedin... Sana daha yakın birini yeğledin belki. Hakkın."⁴⁷³

⁴⁷² Türkali, age., s.179-180.

⁴⁷³ Türkali, age., s.323.

Korhan, “eşit olamayız” ifadesini kullanır; ancak bu ifade kadınlar ya da kadınlık aleyhine bir anlam içermez.

Bodrum’daki yaşam tarzı Korhan’a göre değildir. Bu şekilde bir hayat onu mutsuz ve huzursuz eder. Ankara’ya yarım bıraktığı deneyini tamamlamaya gider. Bir süre sonra Nergis’in pişmanlık duymasından dolayı Korhan, onu affeder. Bodrum’a dönme kararı alır; ancak silahlı bir saldırı sonucunda hayatını kaybeder.

Nergis’in eski sevgilisi olan Özgür, romanın bir diğer önemli karakteridir. Özgür’ün aile yapısı da Nergis’in aile yapısına benzer. Özgür de tıpkı Nergis gibi başına buyruk hareket eden, sağlam bir aile temelinden yoksun, değerler karmaşası yaşayan biridir:

Özgür’ün babası defterdarlıkta yüksek memurmuş. İzmitli. İzzet Hadi (Özgür Lezzet Bey der) üniversiteden tanıdığı arkadaşı filan... Epeyi varlığını kumarda yitirmiş. Birinci karısı, Özgür’ün çok sevdiği, şimdi Londra’da Kıbrıslı bir iş adamıyla evli olan ablasının annesi, adamın kumarı yüzünden kendine kıymış derler. Özgür’ün annesi de erken ölmüş. Babasını çok yıllar önce bir kez görmüştü Nergis. Asık yüzlü, içine kapanık bir adamdı. İstanbul’da otururdu. Arada bir çıkar gelir, üç beş gün sonra Özgür’le bir dalaşırılar, önce Özgür, Zoka’ya, küçük motoruna atlayıp Aspat’taki kulübesine çeker gider, bir iki gün sonra da babası tutar İstanbul’un yolunu. Paris’te uzun süre kalışını da babasından kaçışa yoranlar vardı. İhtiyarın ölümünden sonra ülkeye dönmesine, buraya dönmesine bakılırsa yanlış da değil belki.... Galatasaray’ı güçlükle bitirmiş, mimarlığı yarım bırakmıştı. Çok yıllar önce ablasıyla ortak aldıkları bu evde, Karaköy’de bir hanın, annesinden kalmış hissesinin dolgunca kirasıyla geçiniyordu Nergis’in bildiği kadar. Resimlerini satabildiğini anımsamıyordu. Paris’teki sıkıntılı günlerinde Londra’daki ablasından para gelirdi ara sıra. Kısa süreyle değişik bazı işlerde de çalıştığı olmuştu dışarılarda ya, ekmeğini kazanmak için alın teri döktüğü, iş kaygısıyla çırpınmak zorunda kaldığı söylenemezdi. Çalıştığı kısa süreleri de abartmaktan hoşlanırdı. Hamallık bile yaptım... Gerekirse ben... Gerekmeyeceğini biliyordu. Sinemaya tutkusu vardı. Ödün vermeden yapmak istiyordu sinemayı. Paris’te,

*İDHEC' teki bir iki tanıdığı gençle bir işlere kalkmışlar, kavgayla bitirmişlerdi. Yaratıcılığına da kimsenin karışmasına izin veremezdi.*⁴⁷⁴

Aile temellerinin zayıf olmasının da etkisiyle Özgür temel değerlerden yoksun büyümüştür. Varlıklı bir aileden geldiği için çalışmak zorunda kalmamıştır.

Özgür, ülkenin içinde bulunduğu sıkıntılı sürecin dışında olduğunu yansıtmaya çabası içerisindedir. Bodrum'da sanatı ile uğraşmak istediğini sık sık dile getirir: “- Ben sanatçıyım, dedi yavaşça. Burada çalışıyorum. Ülkede bir sürü gerzeğin, bir alay dangalağın yediği bok da beni ilgilendirmiyor... Kara köpekler düşmanım. Girmesinler buraya. Sokmam...”⁴⁷⁵

Özgür, bencil alaycı, kendine güvenen, zaman zaman aksi ve geçimsiz biridir.

*El atmak, iyilik ne, en yakınlarından sürekli kazık yemiştir bu oğlan. Belki de ondan bencilliği. O da kazıklamış onu bunu. Başta da seni. Beni bırak... Özveriyi tanıtmamışlar. Ondan niye beklensin? Peşi sıra senin Paris'e gitmen özveri değil miydi? Beni bırak dedim. Korhan'a yakınlık gösteriyor, bu bile önemli adım Özgür için. Kendini eleştirenlerle geçinebildiği görülmemiştir. İşte görülüyor.*⁴⁷⁶

Özgür, kendisini eleştirenlere tahammül edemezken Korhan'a yakınlık göstermesi, Korhan'ın Özgür'de saygı uyandıran bir kişi olduğunu ortaya koyar.

Özgür, tensel hazlara düşkün biridir. Kadınlar onun zayıf noktasıdır. Bodrum'da Hanna ile bir süre yaşar. Sonra Fatoş ile birlikte olur. Daha sonra eski sevgilisi ile tekrar bir ilişki yaşamaya başlar: Özgür, erkeğin orospusu. El atan her dişi kapar Özgür'ü...”⁴⁷⁷

Özgür karmaşık bir ruha sahiptir. Tezatlara bünyesinde barındırır:

Hainlikle bağlılığın, sevgiyle nefretin, dostlukla düşmanlığın karmaşık simgesidir bu oğlan. Okşarken boğabilir insanı, kurt dişi gibi parlak dişleriyle -

⁴⁷⁴ Türkali, age., s.62-63.

⁴⁷⁵ Türkali, age., s.67-68.

⁴⁷⁶ Türkali, age., s.111.

⁴⁷⁷ Türkali, age., s.37.

günde üç öğün fırçalar dişlerini-ısıyıp parçalamak için atıldığı bir sıra ateş gibi bir öpücük kondurabilir dudaklarıma... Cehennem öpücüğü! Çok istiyorum sanki de... Dengesiz delinin biri. Deli meli değil de; insan doğasındaki diyalektiğin kaba sergilemesi deli oğlan. Yarısından çoğunu abartarak yapıyor belki de; özeniyor...⁴⁷⁸

Özgür, bir örgütün başı olduğu ve kaçakçıları evinde saklayıp anarşistleri yönettiği ona buna saldırttığı gerekçesiyle Ankara'dan gelen bir tim tarafından tutuklanır; ancak bu iddia tam olarak açıklığa kavuşturulmaz. Bu tutuklamanın altında yatan sebep Özgür'ün dönemin hâkim güçlerini simgeleyen Doktor Oğuzata'ya saldırması ve daha sonra öğrencilerin Doktor Oğuzata'yı linç etme girişimleridir.

Bir süre sonra serbest kalır. Tutuklu bulunduğu süreçte çeşitli işkencelere maruz kalmış olan Özgür, bedensel ve psikolojik bir çöküntü içerisinde. Bu zor dönemlerinde Nergis, Özgür'ü iyileştirmek için çaba sarf eder:

Üç numaraya vurulmuş omuzlara dökülen saçların, kazınmış sakalların altındaki bu soluk, sarı yüze çakılı duran gözler, çevreye öyle boş, öyle anlamını yitirmiş biçimde bakmaya başladı ki gülünç geldi Nergis'e. Gülecekti de; bir hıçkırık takıldı boğazına.... Bir de... Belki kalın bir şey sokulmuş... Anüsten... Cop filan belki.... Özgür gibi biri musluk hırıltısına ürküyle bakacak!...⁴⁷⁹

“Kalın bağırsağını parçalamış copun, cinsel organlarına indirilmiş tekmenin üstüne çıkamayacak kadar tuz buz olabilir mi yaşam boyu herkese, her şeye tepeden bakmış bu adam?”⁴⁸⁰ diye soran Nergis, işkencenin Özgür'ün ruhunda açtığı yaraların derinliğini sorgular.

Özgür, zaman zaman bunalımlar geçirir. En küçük bir sestem bile korkar hale gelmiştir. İşkence onda boş bakışlar, ürküntü gibi etkiler bırakmıştır:

-Kahpe analılaaar... Sizensiz ulan... Orospu çocukları... Vatan haini sizsiniz ulan. Ben değilim... Siz sattınız... Ben s...im sizin ananızı avradınızı... Aaaaaayyyy... Namussuzlaaaar... Sizensiiiiiz.... Bir saate yakın sürdü Özgür'ün

⁴⁷⁸ Türkali, age., s.79.

⁴⁷⁹ Türkali, age., s.226-228.

⁴⁸⁰ Türkali, age., s.254.

*bunalımı. Sesi kısılmıştı bağırmaktan. Yüzü gözü kan ter içindeydi. Ötekiler de bitkin düşmüşlerdi. İbraam olmasa işler iyice sarpa saracaktı zaten. Ağlarmış gibi kesik hıçkırıklarla içini çeken Özgür'ü yavaşça kaldırıp direğin dibindeki hasır koltuğa oturtular. Karanlık bakışlarla yörede bir şeyler aranır gibi gözlerini ağır ağır dolaştırıyordu avluda. Yüzünde ara sıra tikler oluyordu gene.*⁴⁸¹

Nergis, Özgür'e yardım etme arzusunu cinsellik alanına da taşır. Özgür, ağır işkencelere maruz kaldığından Nergis ile cinsel birlikteliklerinde başarısız olur. Herkese tepeden bakan, kendisini her daim güçlü gösteren Özgür'ün bu başarısızlığı içten içe Nergis'i mutlu eder; çünkü ona ta içinden kırgın ve kızgındır:

*Başarısızlığımla mutlu oluyorum hem de... Parmaklarının, ellerinin, çelik kuşak gibi kendini beğenmiş kollarının altında yitip gittiğim günlerdeki gibi gözlerini yukardan üstüme dikmezsin artık. Benim dudaklarım, derim sıcak, soluğum alev. Sen dudaklarını yitirmişsin, ara dur... Düşe kalka arandıkça yardımcı olacağım sana... Sonunda neyi bulacağız bakalım?.. Bulmayı hiç istemediğimi belki de. Sen de çok şeyi unutmuşsun oğlum!.. Yalnız kasların, sinirlerin değil, sen de yitirmişsin becerini! Görüyorsun ben elimden geleni yapıyorum... Hadi Özgürcüğüm güçlü erkektin sen...*⁴⁸²

Özgür, işkence sonrası ilk cinsel başarısını Fatoş'la yaşar. Bu duruma tesadüf eseri şahit olan Nergis, Özgür'e öfke duyar.

Bedensel ve psikolojik olarak yıpranan Özgür, zamanla eski sağlığına kavuşmaya başlar: “Yemesi, uykuları daha düzenliydi; tek başına yürüyordu, güvenli basıyordu, bakışlarındaki kuşku dağılmış denebilirdi. Artık alnına dökülen gür saçları, kara sakallı yüzdeki acınası anlam da silip atmıştı. Nergis'i her vakit çileden çıkaran o it gülümsemesiyle bakmıştı birkaç kez de... İşte canavar diriliyor!..”⁴⁸³

⁴⁸¹ Türkali, age., s.291-293.

⁴⁸² Türkali, age., s.254-255.

⁴⁸³ Türkali, age., s.279.

Özgür, işkencecisi olan İrfan Serhan'ı öldürür. Bu ölümü kendisi için yeniden diriliş olarak algılar: “Benliğimi, kişiliğimi, ruhumu çiğnedi herifler. Başka ne kurtarırdı beni, yok etmeseydim?”⁴⁸⁴

Bir süre sonra Özgür, Nergis'e kendisini yalnız bırakmamasını söyler. Nergis ile evlenmek istediğini dile getirir: “İkimiz de yaralıyız, dedi. Ben ölürüm tek başıma kalırsam...”⁴⁸⁵

Özgür'ün evlilik arzusunda da yine bencilliğinin, yalnız kalmama arzusunun payı olduğu görülür.

Özgür, silahlı mücadele ile ülkenin içinde bulunduğu sıkıntılı sürecin üstesinden gelinebileceğine inanmaya başlar:

Aslında, İstanbul deyip durması bundan değildi Özgür'ün. İdeolojik, doktrinler, artistik nedenleri, gerekçeleri vardı! Korhan'ı doğru bulmuştu, büyük kente gidip kavgaya karışmadan boştu yaratıcılık! Ses çıkarmıyordu, ilk duyduğunda sevinmişti bile, ya, bir eksiklik, bir terslik var gibi geliyordu Nergis'e bu doğruda. Bunları konuşmak, varsa eksikliğini gediğini çıkarmak, değilse anlamaya varmakta asıl yapılacak şey. İsteddiği de buydu Nergis'in. Sıra mı kalmıştı?..Kanlı olay, yorgun sinirlerini sağlıksız biçimde germekten de öte, aradaki boşluğu daha da açacak, çatlağı uçurum yapacak diye korkuyordu. Bu korkusunun yersiz olmadığını her geçen gün, ortaya çıkan her olay, yavaştan kanıtlamaya başlamıştı. Doku ayrımı dediğim işte buydu benim... Sağlıksız, tepkisel bir öğ almanın yarattığı doyum olarak görmüyordu Özgür, İrfan Serhan'ı öldürmekle kazandığını. Bu yaklaşımdan kaçıyor; siyasal gereklilik gibi görmeye, göstermeye çalışıyordu.... Ankaralı avukat İrfan Serhan'ın dinlenmekte olduğu Akdeniz kıyılarında dalış sırasında kazayla öldüğünü birkaç satırla verince, kocaman kaya kalkmıştı omuzlarından.... Silahlı, somut eylemdeymiş ülke sorunlarının çözümü; boş sözmüş gerisi... Eski tanıdığı gençlerle, kente gelişleriyle başlayan, yeni ilişkilerden kaynaklanıyordu belki de bu düşünceleri. Birkaç öğrenci sık sık uğrar olmuşlardı eve.⁴⁸⁶

⁴⁸⁴ Türkali, age., s.430.

⁴⁸⁵ Türkali, age., s.396.

⁴⁸⁶ Türkali, age.,s.433-434.

Nergis'in de algıladığı gibi Özgür, bu cinayeti aslında sırf intikam için işlemiş olmasına rağmen, bunu kabullenememekte, olayı siyasi bir kılıfa bürümeye çalışmaktadır. Nergis bu durumun farkında olsa bile, Özgür'le bu konuyu konuşmamaktadır. Özgür'ün bu tavrı, onun aktif siyasi mücadele arzusunu da sahte kılmaktadır.

Özgür de romanın sonunda Nergis ile birlikte sonu bilinmeyen bir yolculuğa çıkar.

Romanda karakter çiziminde dramatik yöntem kullanılmıştır. Karakterler, duygu düşünce ve davranışlarını yansıtarak onları tanımamızı sağlar. Romanda diyalog, iç monolog ve bilinçaltı tekniklerinin kullanıldığını görürüz. Romanda yer alan kişiler hem kendi karakterleri hem de romanda yer alan diğer kişiler hakkında bilgi verirler.

Romanda yer alan Nergis, Korhan, Özgür çok boyutlu (yuvarlak) kişilerdir. Kişilerin iç ve dış çatışmaları gerçekçi bir şekilde yansıtılır. Kişilerin yaşadığı gelgitler aile ve çevre ilişkisi ile temellendirilerek somutlaştırılır.

Muhtar Bey, Jale Hanım ve sevgilisi Ferhat Bey, Malik Bey ve eşi Nazan Hanım, Fatoş ve kocası Rahmi, İzzettin Hadi Bey ve kız kardeşi Jülide Hadi, Zübeyde ve kocası Ramiz Ayrancı, İrfan Serhan, Doktor Oğuzata, Haberci, Kambur Kaptan, İbraam yalınkat (düz) kişilerdir.

Yeşilçam Dedikleri Türkiye

Sinemada yönetmen olma arzusu içerisinde olan Refik, otuz iki yaşlarında sinema eğitimi almamış; ancak çekirdekten yetişmiş bir Yeşilçam aşığıdır.

Anne ve babasının ayrılığı, annesinin Şemi Beye gidişi, Zühtü Bey'in annesini aldatması onu derinden etkilemiştir:

Babasıyla annesinin, çocukluğunu karabasana döndüren kavgalı yıllarını anımsayınca soğukluk dolandı yüreğinde. Madam Lena olayı vardı bir de. Babası bir Rum karısına tutulmuştu. Annesinin ağlayıp sızlanmaları... Mefharet Hanım makası kapıp Zühtü Bey'in üstüne atılmıştı bir gece.

*Parmakları doğrantıyordu Zühtü Bey'in. Seniye çok küçük daha... Makbuş'un kucagında. Ama Makbuş babamı tutar.*⁴⁸⁷

Refik, zaman zaman annesi ile olan kopuk ilişkisini sorgular. Başlangıçta annesinin babasını bırakıp Şemi Bey'e gitmesini hazmedememiştir. Ancak zamanla annesinin Şemi Bey ile olan mutlu evliliği öfkesinin yok olmasını sağlar. Şemi Bey'in ağır hastalığı onu üzer:

*Niye bunca uzak kalmıştı annesine? Kendini suçlayacaktı nerdeyse... Acılar içinde kıvranan bu yorgun görünümlü kadını babamdan başka biriyle yaşıyor olması niye bu kadar etkiledi ilişkilerimizi? Çocukluk yıllarında, geceleri gizli gizli ağlarken, hep o adamı öldürmeyi düşünürdüm. Nasıl olsa ben de büyüyecektim bir gün!... Büyüdüm de işte. Adamın ölüme aday oluşuna şimdi nerdeyse ben de ağlıyacağım!...*⁴⁸⁸

Refik, aile sıcaklığından yoksun bir evde büyümüştür. Herkes kendi hayatını yaşar. Kız kardeşine karşı ise hep mesafelidir:

*Ev günlerdir ıssızdı. Makbuş üşütmüş, yattı bir iki hafta kadar; izbe odasından çıkmıyordu pek. Seniye bakıyordu eve. Onun eve bakması da biraz benim bakmam gibi! Zühtü Bey de bir görünüyordu, bir gece filan, sonra yok ortalarda. Herif ölse duymayacağız! Soramazsın da; eskisinden de huysuz şimdi. Ne yapalım gönlünce yaşasın yaşayacağı kadar... Yani ölsün sonra! . Niye ölsün canım... Bir şey olmaz... Farfara onunki; kendine iyi bakar o.*⁴⁸⁹

Babasının eczacı olması için onca ısrarına rağmen Refik, buna aldırtış etmez. Bundan dolayı babası ile kopuk bir ilişkisi vardır:

Yokuşun altında Ziba'ya götürmüştü bir arkadaşı, on altısında... Lise'deydi. İki yıl bir Çingene kızına taşınıp durdu orda, para buldukça. Zühtü Bey yavaş yavaş umudu kesmeye başlamıştı oğlundan. Liseyi bitirip Ziba'daki kadından belsoğukluğuna yakalandıktan, babasıyla son büyük kavgayı yapıp bir süre Akademi'ye de taşındıktan sonra Yeşilçam'a daldı.... Bak oğlum, bu eczane senin bu dünyada sırtını dayayabileceğin tek şey... Seniye evlenir gider.

⁴⁸⁷ Türkali, *Yeşilçam Dedikleri Türkiye*, s.69.

⁴⁸⁸ Türkali, age., s.384.

⁴⁸⁹ Türkali, age., s.281.

Sen sürünürsün. Önce mesleğini edinip de... Kaçınıcı kez söylediklerini bu kez de dinlemiyordu oğlu. Bir parmak çocukken dövemediği oğlunu dövmeye kalkacak değildi ya... İyice koptular Zühtü Bey'le. Aslında seviyordu babasını; ötesi, beğeniyordu da. İlkelerinden ödün vermemiş adam. Yakışıklıdır da...⁴⁹⁰

Babasının hovarda yaşamının hayatlarını mahvetmesine rağmen onu yakışıklı ve güçlü bulur. Babasının kalp krizi geçirmesi onu üzer. Öte yandan, babasının ölümü ile kavuşacağı servetle Yeşilçam hayallerini gerçekleştirebileceğine inanır:

Acıma, kızgınlık, küçümseme, kızgınlık, korku alışıma bir sevgiyle bağlıydı babasına. Osmanlı zamparası Zühtü Bey!. Birinden duymuştı bu sözü... Bu yaşta yakışıklı... Dediğim dedik herif... Sersem kızın ağlamasıyla öldüğünü sandığında acıya batmıştı. Yalnız acıya mı? Söylemeye utanıyordu. Kurtuluş gibi bir şey. Kaçınılmaz olanla birden yüz yüze gelmenin, yıllar yılı bekleyişin sonunda, akla gelmedik bir anda karşılaşmanın yarattığı oldu bitti duygusu. Bir de şey vardı... Eczane filan, ev, arsa, para... Gönünce film yapıp... Onu düşünmedim... Düşündüm ki... Düşündün mü dedik? Kafanda dolaşmak için senden izin beklemiyor. İnsan çok sesli. Tek melodi değil, melodiler, kontrpuvanlar, harmoniler kol geziyor içimizde. En basit kişi bile yalın kat değil öyle. Çok şey öğrenmişsin.... Düşünmesen de Zühtü Bey'in bırakacakları aslında sinemada benim şeylerimin filmi yönetip....⁴⁹¹

Refik, Yeşilçam tutkunudur: “Fakülteye, ya da Akademiye mi gitseydim?.. Sanat tarihi, ya da felsefe filan... Ne olacaktı da gidecektim de?.. Sinemadan uzak yaşayamam ben. Sinema düşünemediğim tek dakikam yok kendimi bildim bileli. Dünyaya değil sinemaya doğmuşum! Daha çocuklukta başlıyor bu. Beyoğlu'na yakın oturmamızdan belki.”⁴⁹²

Yeşilçam'da yönetmen olmak en büyük arzusudur. Bir süre sonra, Şahin Doğu vasıtasıyla siyasi görüşlerinden dolayı yıllarca hapislerde yatmış olan Gündüz'le tanışır. Birlikte film çalışmalarına başlarlar.

⁴⁹⁰ Türkali, age., s.13-14.

⁴⁹¹ Türkali, age., s.67.

⁴⁹² Türkali, age., s.16.

Refik'in sinema anlayışı suya sabuna dokunmayan bireyci bir yaklaşımdır. Yeşilçam melodramlarının tekrarı film çekme arzusu taşır. Sinemadaki ticari kaygılardan dolayı alışılmış kalıplar dâhilinde film yapmak ister: “Öykünün olduğu çevreyi abartmak gereksiz bence yani... Daha çok iki insan, kadınla erkek arasında, iki zıt dünyadaki çatışma, kendi kendileriyle, birbirlerine karşı düştükleri çıkmaz, bence, asıl bizi ilgilendiren; sinemacı olarak yani...”⁴⁹³

Gündüz'ün Refik'le ilgisi algısı şu şekildedir:

Üstündeki gerginliği atabilse aslında tatlı çocuk. Kız kardeşine de, Pervin'e de tepeden bakar, ötesi kızar gibi. Aralarında bir şey var belki.... En çok kullandığı söz de Ağbi. Epey şey biriktirmiş, boş görünmüyor. Saygıdeğer bir sinema pratiği var belli ki. Yalnız, kafası şemalarla dolu. Öyküyü tartışarak geliştirip uyarlamaya çalışırlarken kalıplarla dikiliveriyordu hemen. İlle de bu yoldan geçip şu sonuca varacak. Dışarı sinemanın yasak bölgesi! İşi insanlarla değil de, yazgıları çizilmiş, tanıdık insan resimleriyle...⁴⁹⁴

Refik, inatçı biridir. Gündüz'ün siyasi tutumundan dolayı da aslında onunla çalışırken tedirginlik duyar. Çünkü babasının milliyetçi yapısı, içinden çıktığı çevre onun olaylara önyargılı bakmasına yol açar: “Hepsi güzel de, biz bu çocukla biraz güç anlaşacağız. Yalnız Yeşilçam alışkanlıklarının getirdiği bir direktme değil, düşünce yapısında bir karşıtlık, örtbas etmeye çabaladıkça sırttan bir tedirginliği var. Ön yargıların baskısından mı kurtulamıyor demeli?... Kötü yollara sürüklemeyeceğimize inandırmasak olmayacak!”⁴⁹⁵

Bir süre sonra yapımcı Saffet Duran'a birlikte çalışamayacaklarını dile getirirler. Çünkü olayları algılayışları farklıdır:

-Çok tartıştık diye aldı Refik. Olmadı. Ayı şeyler söylüyoruz. Şema'da belki yakınlık oldu gibi görünüyor ama, temelde, işin özünde... Bir de bakıyorsunuz öyle ayrı ki...

....

⁴⁹³ Türkali, age., s.78-79.

⁴⁹⁴ Türkali, age., s.81.

⁴⁹⁵ Türkali, age., s.82.

-Doğru söylüyor dedi Gündüz. Benim de kaygılarım vardı, Refik çoğunu dile getirdi. Bir kez öykü anlayışımız, bildirisini yorumlamamız öylesine ters ki birbirine....⁴⁹⁶

Refik'te Gündüz'e karşı kızgınlıkla saygıyla karışık bir duygu oluşur. Aslında kabul etmekte zorlansa da Gündüz'le yaptıkları çalışmadan etkilenir. Yaşamış olduğu çatışmalar onu zaman zaman arafta bırakır:

Çalışmalar ilerledikçe Gündüz'e kızgınlığı artıyordu Refik'in. Nedenini de tam bilemiyordu; bilmek ağrına gidiyordu belki de. Tartışma açıldı mı en inandığı konularda gerilemek zorunda kaldığını, en keskin bildiği doğruları bile bir türlü yeterince savunamadığını gördükçe şaşırıp kaldı bir süre. Baş kaldırmaya kalktı, olmadı. Şahin'in gülümser bakışının yanı sıra, Gündüz'ün hiç de kesin tavırlı görünmeden elini kolunu bağlayan, ağırdan konuşmaları bir egemenlik kurmuştu çalışmalarda.... Bir şaştığı da Gündüz'e karşı içindeki saygının gün günden artmasıydı. Bu çelişkili gelişmeyle işin sonuna vardıklarında, kafasında beliren filme karşı da aynı duygularla dolu olduğunu görünce ne yapacağını bilemeden kaldı.⁴⁹⁷

Refik, Fuat'a karşı suçluluk duymasına rağmen, onun nişanlısı olan ve kendisinin âşık olduğu Emine ile beraber olur:

Unutamadığı gece böyle başlamıştı. Pek az konuşarak Kasımpaşa'ya inmişler, aralık bir sokaktaki ayaküstü meyhanesinde köfteyle şarap içmişler, geçen yıl Pervin'in annesinin ölümündeki yağmurlu günde sığındığı kahveye girip bir süre oturmuşlardı. O günden, o günkü sıkıntısından, yalnızlığından söz edecekti Refik, sustu hemen. Fuat'ı anımsamıştı. Kahve içtiler, kalkıp aynı suskunlukla Haliç kıyısında dolaştılar bir süre. Karanlık bir sokakta kollarına aldı Emine'yi, uzun uzun öptü. Karşı koymamıştı ya, yenilmiş, ya da kendini alamamış gibi de değildi; Kız sanki bir şeyi deniyor, olayları kurnazlıkla gözlemliyor gibiydi. Emine'lere gidip yattılar o gece.⁴⁹⁸

Emine, Refik'le aralarında hiçbir şey yaşanmamış gibi davranır. Emine'nin bu tavrından dolayı Refik öfkelenir: "Nasıl da rahat konuşuyor!... Refik uzanan eli

⁴⁹⁶ Türkali, age., s.148-149.

⁴⁹⁷ Türkali, age., s.105.

⁴⁹⁸ Türkali, age., s.241.

sıktı yavaşça. Biraz şaşırmişti doğrusu. Böyle mi karşılaşacaklardı? Ne pişkin kız bu!.”⁴⁹⁹

Marksist tutum içerisindekilerin “namus” kavramından yoksun oldukları inancı Refik’i de etkisi altına almıştır. Emine’nin “hiçbir şey yaşanmamış” tavrının solculuğu ile ilgili olduğunu düşünür:

-İlişkilerimizden söz edelim istersen, dedi.

Hiçbir renk katmamıştı sesine. Ne biçim kız bu? Bir ürperti gezindi Refik’in içinde. Neler diyeceğini sezinliyor da mutlulukla bekliyor, korkuyor da istemiyor gibiydi. Neyinden korkacağı?Seninle yattık biz kızım!. O gece altımda... Karanlıkta gülümsüyor muydu böyle?...

-Bir daha olacağını sanmıyorum.

Refik’in yüzündeki bulutu aralamak ister gibi bir süre bakıp ekledi Emine,

-Yatmamızdan söz ediyorum, dedi... Ayrıcalık kazandırmaz... Ne sana ne bana... Üstünlük filan yani... Umarım biliyordur...

Soğukluk, kırgınlık yoktu sesinde Hep aynı renksizlikle... Yemeğine eğildi. Öyle doğal ki her şey!... Refik için doğal değildi. Yüreğine acı oturdu oturacak, toparlandı.

-Solcuları biliyorum, dedi.

....

-Solcuları tanıyorsun demek!

Nasıl da ezici alay var şu gülümseyişinde. Çok önemli şey sanki solcuları tanımak!Ağır bir konuşma yap şuna, sonra çek git...Ağır ne diyeyim?. Tuttu kendini. Tutmak da değil. Eskiden ne çok şey vardı söyleyebileceği. Ne sövgüler... Şimdi anlamsız geliyordu çoğu. Çirkin de... Siz solcular zaten ne namus, ne ahlak, ne aile... Öyle boş ki bu sözler. Yanlış da belki... Yanlış mı?

⁴⁹⁹ Türkali, age., s.243.

*Peki bu kız? Ya senin piyasanın kızları? Emine gözlerini dikmiş, Refik'in içinde esen yelleri alaylıca izliyor gibiydi. Haydi söyle... Solcuları tanıyorsun...*⁵⁰⁰

Refik, Emine'ye aşk ve nefret karışımı bir duygu ile bağlanır:

*Taksim'e doğru koşturur gibi yürürken bir çıkmazın sıkıntısını taşıyordu. Yenik düşmenin... Ne yenik düşmesi? Aşşağılık kariya mı?... Dönüp Emine'yi yakalamak, suratına en pis şeyleri kusmak geliyordu içinden. Aşşağılık orospu... Tam buldum; bizim piyasanın karlarından biri bu. Şıllık. Oynadı benimle aklınca. Bizimkilerin cilalısı. Sanatçı aydınmışlar... Mimar... İlerici, solcu...*⁵⁰¹

Refik Emine'ye kızgındır. Emine'yi unutma çabası ile günübürlük ilişkiler yaşar:

*Suna'yı aradı. Çalıp çalıp duruyordu telefon. Bu saatte dublajda filandır. Doğal olmayan bir açlıkla düşünüyordu Suna'yı. Bu gece gitmezsem kötü olacağım. Bütün yaptığı, Emine'den kurtulma, içine sinsice çöreklenen bir özlemi yok etme çabasıydı. Ne özlemi, tiksiniyorum sadece. Bir daha da olacağını sanmıyorum. Orospu. Yeter bana. Tadını çıkardım. Artık Fuat'la mı, yoksa bir başka boynuzluyla mı evlenirsin, istediğin boku ye!...*⁵⁰²

Emine ile Refik, bir süre sonra aralarında sanki hiçbir şey yaşanmamış gibi davranırlar. Birlikte filmlerde çalışırlar. Ancak Refik, Emine'ye tutulmuştur. Ondan bir türlü vazgeçemez. Emine'ye olan aşkını iliklerine kadar hisseder.

Emine, Refik ile ayrı dünyaların insanı olduklarına inanır. Refik'in ülkenin içine sürüklendiği olaylardan bihaber bir şekilde yaşamasını doğru bulmaz. Yaşadığı, çalıştığı çevreye ilgisizliğini yadırgar:

-Sendikaya inansam, kendim atılırım, dedi. Serdar'a niye akıl vereyim?

....

⁵⁰⁰ Türkali, age., s.245.

⁵⁰¹ Türkali, age., s.244-246.

⁵⁰² Türkali, age., s.247.

-Kaç kez kalkışıldı. Olmuyor işte...İlk kez biz de katıldık...Boş!... Kendini o işe kaptıranlar film de yapamaz oldular... Çalışanlar iyi kötü kazanıyor bizde. Kazanmıyor mu?

Soruyu duymamış gibi bakıyordu Emine. Refik duralamıştı. Öyle uzaktan bakıyor ki bu kız!... hiç tanımadığı birine bakar gibi... Birden kalktı Emine.

-Boş ver! dedi. Hadi bir şeyler yiyelim... Acıktık...

....

-Niye kestini konuşmayı?

....

-Konuşmakla bir yere varamayız seninle, dedi. Temelde bir şey var. Uzağız... Senin kendi yolun... Yeteneklerin de var... Bilmiyorum.

Sustu. Başını tabağına eğip ekledi yavaşça,

-Yakınlaşmak için de özel bir neden yok. Özel bir neden.

Başını kaldırıp gülümseyerek baktı Refik'e, iki sözcük çıkıverdi ağzından umarsız gibi,

-Ne yapayım?...

Sarsıldığını belli etmemeye çalıştı Refik. Ne demek istiyor bu kız anlamıyorum ki... Uzağız, tamam. Özel bir neden... Ne yapsınmış?Umudunu kesmiş benden!. Ne umudu olacaktı?.. Benim de yok. Var mı? Elinde durmaz ki insanın, kaçırır....

-Beni anlamıyorsun sen...

....

-Görmediğimi sanıyorsun birçok şeyi. Film yapmak istiyorum ben. Bu piyasada kimseye güvenemezsin. Üç kuruşa satarlar adamı...

....

-Yanlış bu bence, dedi Emine. Sen güvenilir olursan, birileri de vardır güvenilecek... Şunu bunu üç kuruşa satarlar her yerde... Kabuğuna çekildin mi iyice yalnız kalırsın, korku bastırır. Stüdyodaki grevleri görmemiş gibisin. Aslanlar gibi diretiler. Dergi çıkarttılar birlikte. Akıllıca eleştirdiler, irdelediler sinemayı. Ankara'da yürüdüler, sansüre karşı, emekçi hakları için, ki başlı başına bir olay... Sen de yürüdün onlarla; yürümedin mi?

-Yürüdük de ne oldu?

Evecen konuşmaya buz kalıbı gibi çarpmıştı bu soru. Afalladı Emine. Kızacak oldu, toparlandı. Davranıp kalkarken masadan, amaan, dedi, boş konuşuyoruz. Böyle diyen birine hiçbir şey anlatılamaz...

....

Yine bir sarsıntıyla çakılıp kalmıştı Refik. Şeytan diyor ki... Güç tuttu kendini.⁵⁰³

Emine, Refik'in özünde iyi biri olduğuna inanır. Onun çevresinde gerçekleşen devrimci mücadeleye karşı daha duyarlı olmasını, kendisini aşmasını, dar kalıplar çerçevesinde olayları algılamamasını ister: "Konuşmak ille de anlaşmak değildir, dedi Emine. Denemek gerek gene de... Yeteneklerin besbelli. Çok çekici bir yaratıcılık alanındasın. Emekçi yanına da öyle saygım var ki... Belki senin kendine duyduğundan çok..."⁵⁰⁴

Refik, Emine'ye evlenme teklif eder. Ancak Emine, bu teklifi hiç kimse ile evlenmeyeceğini söyleyerek reddeder.

Refik, babası ile arasında çıkan kavgadan dolayı Beyoğlu'nda kendi evine çıkar. Zaten baba evinde yaşamaktan hoşnut değildir. Babasına duyduğu öfkeyi de içinden söküp atamaz.

Refik, Emine, Gündüz ve Fuat'dan etkilenir. Emine'nin verdiği kitapları okumaya, verdiği plakları dinlemeye başlar. Zamanla çevresine, ülkesinde yaşanan olaylara daha duyarlı bir şekilde yaklaşır. Annesi ve Şemi Bey'in maddi desteği ile

⁵⁰³ Türkali, age., s.330-331.

⁵⁰⁴ Türkali, age., s.333-334.

film yapımcılığına da soyunur. Emine ve Fuat ile bir film yapım ortaklığı kurarlar. Senaryosunu Gündüz'ün yazdığı İlaç Dosyası filminin çekimi için Emine ile pek çok araştırma yaparlar:

Gerçekten çok şey öğrenmişti Refik. Tüm dünya ülkelerindeki ilaç pazarlarında dönen oyunları, ilaç tekellerinin insan sağlığını, acısını, umarsızlığını sömürmek için nasıl kıran kırana savaş verdiklerini, hükümet adamları, devlet memurlarını nasıl satın aldıklarını, namuslu kalmakta diretenlere ne oyunlar oynadıklarını, kimi ülkelerde kurdukları açık ilaç pazarlarında şeker alır gibi halkı ilaç satın almaya nasıl kışkırttıklarını, gerektiğinde hayvan preparatlarını hiç sakınmadan insanlar için piyasaya sürdüklerini, çeşitli öyküleriyle biliyordu artık.⁵⁰⁵

Ancak bir süre sonra babasının eczanesi bombalanır. Fuat, ağır yaralanır. Emine, Fuat'ı tedavi için Londra'ya götürme kararı alır. Gündüz, ölüm tehditleri aldığı için yurt dışına çıkartılır. Ülkenin üzerine çöreklenen kara bulutlar Refik'in yüreğini de karartır. Emine ve Fuat, Refik'ten filmi bitirmesini isterler. Bu ağır sorumluluk Refik'i güç duruma düşürür:

Böyle değildim ben. Neyin bitip, neyin başlayacağını kesinlikle bilirdim. Her şey bulanık, her şey duman içinde şimdi. Üstüme bir şeyler çökmüş de kalkamıyorum sanki... Türkiye çökmüş üstümüze!... Ezilip gidecek miyiz? Öğrendiklerimiz ne işe yarıyor? Ne öğrendim ben? Kafasını saran dumanın yollarını aranıp durdu bütün gece. Filme başlamadan dağılmaz... Ertesi gün yazıhaneye gelirken, gece pek az uyumasına karşın daha aydınlıktı her şey. Yalnızım; bu işi de yalnız başıma yürütmek zorundayım. İlaç fabrikasını nerden bulacağım? İşçiler de yok... Ben işi bir toparlıyayım, bakarsın Gündüz Ağbi gelir; ya da Emine'yle araştırıp bir yolunu buluruz.⁵⁰⁶

“Yapacağımız film senden ayrı bir şey mi benim için?...”⁵⁰⁷ diyen Refik, Emine'ye olan aşkıdan vazgeçmez. Ancak, bir süre sonra, Emine ile Fuat'ın evlendiklerini öğrenir.

⁵⁰⁵ Türkali, age., s.493.

⁵⁰⁶ Türkali, age., s.504.

⁵⁰⁷ Türkali, age., s.517.

“Evlenmişler mi? Acı duyacak ne var bunda? Evlenmişler işte. Temeller de evlendiler ya dün; tanıklık etmiştin...”⁵⁰⁸

Emine, Refik’i arkadaşı olarak gördüğünü vurgulasa da, bu konuda pek inandırıcı değildir:

-Sana olan duygularımda bir değişiklik yok dedi, lütfen inan bana! O filmi yapacağız... Birkaç ay sonra buradayız biz... Birlikte direteceğiz. Başka yolu yok... Olayları da büyütmeyelim... Yazık olur. Arkadaşlığımız, dostluğumuz çok değerli benim için... Kendimi bağışlatmak için konuşmuyorum... Dün gece başına bir şey gelse kahrolurdum...”⁵⁰⁹

Emine’nin yokluğu Refik’i çok mutsuz eder. Yalnız ve üzgün bir şekilde bir başına kalır. İçinde derin bir boşluk oluşur:

Onsuzluğa alışmam gerek! Uzaklara gidiyor. Emine’nin merdivenlerde biten ayak sesleriyle birlikte bir şeyler arandı orada. Yoktu. Kimsizliğini umarsız biçimde duyurmak için uğrayıp gitmişti Emine! Gidip ben de uyuyabilsem onun gibi. İçinde bir kazıntı vardı. Bir şeyler yemek istiyordu. Telefona baktı. Çalsa şu, biri arasa. Kim Emine mi? Onu yok say artık, Londra’ya gidiyor. Ben niye gitmiyorum? Nasıl gidersin? Görevlisin! İlaç Dosyası filmini...”⁵¹⁰

Bir süre sonra Refik de ölüm tehditleri almaya başlar. Tanımadığı kişilerce takip edilir. Yalnız başına kalan Refik, durumu iyice ağırlaşan Şemi Bey’in yanına Mersin’e giderek içinde yaşadığı bilinmezlikten kaçır.

İstanbul Üniversitesi Tarih bölümü mezunu olan Gündüz, roman boyunca derinlerinde yatan ve onu derinden etkileyen anları yansıtır.

Gündüz, Feriha ile dört aylık hamile iken evlenir. Feriha’nın hamile kalışından dolayı zorunlu bir evlilik yapar. Feriha’ya aslında hiçbir zaman güven duymamıştır:

⁵⁰⁸ Türkali, age., s.523.

⁵⁰⁹ Türkali, age., s.524.

⁵¹⁰ Türkali, age., s.508.

Feriha'nın gözyaşları, hemen o yaz evlenmelerinden sonra da, Gündüz'ün kolay unutamadığı bu soruyu, bulanık bir geçmiş zaman öyküsüyle üstünkörü de olsa örtbas edivermişti. Komşu bir arkadaş gelmiş bir gün eve. Kimse de yokmuş... Zorla. Sonra bir gün de, Tıp öğrencisi Bursa'da... Ekmeğe kör baksın ki hepsi bu. Tıplıyla da sadece bir kez. Nerden bilecekti karşısına Gündüz'ün çıkacağını, böylesine deli gibi seveceğini Gündüz'ü? Doğru ya!.. O zaman da inanmamıştım ki... İnanmayıp ne yapacaktın? Aklın başında değildi ki... Aklım başımdaydı. Kadınların daha genç kızlıklarında her türden haklarının yadsınmasına karşıydım. Hele o kızlık zarı öyküleri... Doğru, kafamdan atamadım ama, Feriha aptalının bana yutturduğunu sandığı şeyleri ben onun en doğal hakkı sayıyordum. Uzatma öyleyse; en doğal hakkını kullanmayı sürdürdü o da.... Aklınla vardığın doğrularla taşralı koşullanmışlığı aşamıyorsun.⁵¹¹

Feriha, Gündüz'ü içsel çelişkilere iter. Onun başka erkeklerle birlikteliklerini, aklı sayesinde bir tür “hakkını kullanma” olarak görürken, “taşralı koşullanmışlığı” bu durumu kanıksamakta zorlanır.

Gündüz, devrimci mücadele içerisindedir ve bu uğurda uzun yıllar hapislerde yatmıştır. Gündüz, hapisteyken karısı Feriha, onu Polis memuru Atıl Durak ile aldatır. Feriha'nın bu ihaneti onun içini kanatır. Kızının ölümü de onun unutamadığı hadiselerden biridir:

Seviyordum bu yaşamı. Parasal sorunlar mı? Hangi gün olmadı ki parasal sorunlarım? Gene de en az gerilimli dönemi yaşıyorum; yalnız kendimden sorumluyum. Feriha'yla çektiklerimizi düşündükçe... Mine'nin ölümü yoksulluktandı... Para bulup da doğru dürüst baktıramadık yavruyu... Şimdi onsekizinde filan mı olurdu? Yüreğinde sızı yoktu artık. Uzun yıllar öylesine işleyip durmuştu ki içinde, hiç unutamayacağım sanmıştı. O da geçmiş. Utanarak örtbas etmeye çalıştı kafasında gezinenleri; iyi oldu diye düşünüyordu. Utanacak ne var? Yaşasa ne olacaktı? Anası siyasal polis komiserle evli, babası siyasal suçlu... Varlığıyla utanacaktım belki; acılarımı büyütecekti. Annesinin büyüttüğü yetmedi!.. Atmaya çalıştı kafasından. Neyi

⁵¹¹ Türkali, age.,s.39-40.

*atacağım? Dursun durduğu yerde!.. Geçmişte hepsi; eriyip gitti, lekesi kaldı yalnızca.*⁵¹²

Gündüz, Feriha'yı sevmiştir. Ancak ihanetini unutamaz: "Bu kadar mı seviyordum bu Feriha'yı? Ne sevgisi be!.. Sevgi değil de ne? Seni cezaevindeyken bırakması mı? Çok mu görülmedik şey? Değil. Düşmanla sevişmesi mi?"⁵¹³Gündüz, Feriha tarafından ilk kez aldatılmadığının farkında olsa da, diğer erkeğin bir polis olmasının bu acıyı arttırdığını düşünür.

Muğla'da yaşadığı sürgün yıllarından sonra İstanbul'a döner. Bir süre işsiz kalır. Fakülteden arkadaşı Turgut'un aracı olması ile ortak arkadaşları olan Nevzat'ın çalıştığı gazetede kadrosuz olarak düzeltmenlik yapar.

Elmadağı'nda Madam Annik'in evine kiracı olarak yerleşir. Bir yandan da dergilere şiirler, küçük öyküler yazar.

Eski arkadaşı Salih ile ilişkilerini sürdürür. Yalnız bir yaşam sürer. Arkadaşı Şahin Doğu, onu Refik ile tanıştırır. Daha sonra birlikte film çalışmalarına başlarlar.

Gündüz, toplumcu gerçekçi bir anlayışla film senaryolarını yazar. Devrimci mücadeleye kaleminin gücü ile destek verir. Siyasi suçlu olduğu için yazdığı senaryoların sansüre takılması ihtimalinden dolayı takma ad kullanır.

Gündüz, Refik'lerin kiracısı Pervin ile gizli bir ilişki yaşar:

Böylesi bulanık ortamda ne iyi olmuştu Pervin'le karşılaşması. İlişkilerinin belli ölçüler içinde kalması birçok tatsız gelişme olasılığını da önliyordu. Haftada bazı on günde bir akşamları buluşuyorlar, bazı geceleri muayenehane, ara sıra da Pervin'in evinde, birlikte geçiriyorlar (Madam'ın olmadığı bir gece de Gündüz'ün evine gelip kalmışlardı)⁵¹⁴

Pervin'le yaşadığı bu ilişkiye, belki de bu kadar aralıklı oluşu sayesinde katlanabildiğini düşünür. Onunla her gün birlikte olmayı göze alamaz.

⁵¹² Türkali, age.,s.32-33.

⁵¹³ Türkali, age.,s.37.

⁵¹⁴ Türkali, age.,s.264.

Uyumlu bir aile yuvası işte!. Haftalık, on günlük aralarla olmasa sürüp gider miydi bu uyum? O olasılık bir iki aklına gelince dayanılmaz bir sıkıntı çökmüştü içine. Allah'ın günü, bu kadınla... Ya nasıl bir kadınla olacaktı?... Ne bileyim; ille de olması gerekli mi? Bu sorunun yanıtını da evde yalnız gecelerinde düşünüyordu daha çok. Hele uykusu kaçmışsa, çalışamıyorsa... Çocuk sorunu bir de... Öyle bir sorun yok. Salih'in cin gibi ikizleri var işte, onlar yetiyor. Yetmiyordu. Taksim parkında kanapede dalgın oturduğu bir gün ayağının dibine yuvarlanmış bir topu almaya üç dört yaşlarında bir kız çocuğuna takılıp kalmıştı gözleri. Sarı bukleli başı, maviş maviş bakışı, çekinerek yaklaşıp topu alır almaz kaçıışı... İçinde beliren sızı öylesine bir özleme dönüştü ki... Çocuğa gitmek, bir şeyler demek, sevip okşamak, oyunlar oynamak geliyordu içinden.⁵¹⁵

Çocuk sahibi olmayan Gündüz, bu konuda da çelişkiler içindedir. Bazı anlarda bir çocuğu olmayışını doğru bulurken, bazı anlarda çocuk özlemi çekmekten kurtulamaz.

Feriha'nın ihanetinden sonra kadınlara güvenmez. Kendine kızmasına rağmen kadın erkek ilişkisine geleneksel bağlar çerçevesinde yaklaşır. Fuat ile nişanlı olan Emine'nin Fuat'ın gözünün önünde rahat bir şekilde Refik'e yaklaşmasını eleştirmekten kendini alamaz. Temelde bazı değerlerin yozlaştığı inancındadır:

Fuat'a acıma duydu. Niye? Acıma değil, kızgınlık... Niyesi var mı? Böyle kızlarla evlenmeye kalktın mı sonunda ya komiser Atıl'a, ya komiser kafalı Refik'e... Nasıl sinsi puşt o Refik!... Nerden biliyorsun Emine'yle Refik'in... Bilmesi var mı be? ... Pislik sende oğlum.... Bırak elin orasıyla burasıyla uğraşmayı... Bıraktık. Bakıyorsun oğlan iyi, has, akli başında; bir de bakıyorsun gidip çirkef bir karıya... Çirkef herife bulaşan akli başında kadın yok mu? Akli başında kadın mı?... Vardır... Ne bileyim ben, ters işte... Aradığını buldu sanıyor insanlar, ayvayı yiyor!. Ha bire aramakla geçiyor yaşam.⁵¹⁶

⁵¹⁵ Türkali, age.,s.265.

⁵¹⁶ Türkali, age.,s.165.

Gündüz, eski arkadaşı Salih'i kaybedince adeta yıkılır. Birlikte yıllarca hapislerde yattığı, çeşitli işkencelere maruz kalan arkadaşını yitirmek onu daha da yalnızlaştırır.

Bir süre sonra Seniye'nin de isteği ile onunla birlikte olur. Gündüz, Seniye'nin beraber olduğu ilk erkektir. Pervin ve Seniye birbirinden habersiz bir şekilde Gündüz'e bağlanır. Gündüz, bu şekilde yaşamayı kendisine yakıştıramaz. Pervin ve Seniye'ye gerçeği söylemeyi de bir türlü beceremez: "Sallantıdaki yüreğini ele geçirmek için, birbirinden habersiz savaşır gibi didinen iki kadına da, çekilip; uzaklardan bakmaya çalıştı... Bu parçalanış da ağırına gidiyordu. Yürütemeyeceğini biliyordu böyle bir ikiyezlülüğü. Bu günlerde nasıl da yakıcı bir özlem duyuyordu bir kadına!".⁵¹⁷

Gündüz, yaşanan süreçte kendisinin konumundan da hoşnut değildir. Koşullar daha fazlasına kolay kolay izin vermediği için, devrim adına yapabileceğini yaptığını düşünmekle bu avuntu için kendisini kıyasıya eleştirmek arasında gidip gelir:

*Ülkenin becerikli bir elden çıkmış izlenimi veren yasaklarla bezeli çirkin devrimci mozağında, eski bir devrimci için, güzel rengi bulmak değildi sorun; o çizgide, yasal vuruşanları kara baskılara uğratmadan yararlı olmanın yolunu, biçimini bulmaktı. Bu sorumluluk duygusuyla köşesinde, içi içini yiyerek, ama gene de içiyle barışık sessiz çalışırken, eski bir devrimci işçinin güvenini taşımanın, kendisi için de nasıl bir güvence olduğunun tam bilincine, onurlmaz bir yitirme acısıyla varabilmiş olmasını da sindiremiyordu içine. Bu bilinci küçümsemediği de oluyor;küçümsemesine kızıyordu da!.*⁵¹⁸

Karanlık güçlerin Gündüz'ü öldürmeyi amaçladıkları ortaya çıkar. Üstelik bu haberi Atıl Durak Gündüz'e iletir. Bu durum Gündüz'e trajikomik gelir: "Komiser Atıl, ölüm fermanımızı bildiriyor gizli biçimde, hem de kaçıp kurtulmamızı sağlamak için!... Gerçekten ne ülke be!..."⁵¹⁹

⁵¹⁷ Türkali, age.,s.403.

⁵¹⁸ Türkali, age.,s.403.

⁵¹⁹ Türkali, age.,s.441.

Gündüz, “İlaç Dosyası” adlı film senaryosunu yazdıktan sonra yurt dışına çıkarılır. Ülkesine, İstanbul’a özlem duyar:

Dört aydır, bir göçmen gibi ordan oraya sürttüğü büyük batı kentlerinden –Paris’i, Berlin’i, Londra’sı içinde-hiç biri, sinemalarda gördüğünden daha çekici gelmemiştir. Düzenli, bakımlı, temiz, büyük hepsi... Düzensiz, bakımsız, pis... ama şaşırtıcı, vurucu görünümüyle benzersiz İstanbul. Özlemlerle dönüyordu ülkeye. Yüreği yanık, içinde taş gibi bir özlemlerle... Bomba olayını, Fuat’ın başına gelenleri, nice sonra Paris’te duymuştu. Nasıl acıyla kavrulmuştu yüreği. Umarsızdı. Ne gelirdi elinden? Londra’ya getirildiğini de, Londra’dan ayrılp Berlin’e geldiği günlerde öğrenince yanıp durdu, niye ordayken sorup soruşturmadım diye. Nerden bileceksin?... Film çekiminin belki de bittiğini düşünüyordu... Refik yürütür o işi. Fahrettin var, sendika var. Destek sözü vermişlerdi. Şahin Doğu da... Şahin konusunda, nedenini tam bilemiyordu ya, ikircikliydi. Şahin Doğu’nun saldırıya uğrayıp bir görevliyi öldürerek tutuklandığını ajanslar verince, çok üzüldü ama, şaşmadı...⁵²⁰

Gündüz, bir dergiye yazdığı yazılardan dolayı bir buçuk yıl hapse çarptırılır. Yurt dışında kaçak bir hayat sürmeyi onuruna yediremez. Ülkesine dönüş yapar. Hapse girip cezasını çekmeye razı olur.

İstanbul’a geldikten sonra Pervin’e olan biteni anlatmaya ve Seniye ile evlenmeye karar verir. Seniye, Gündüz’e hiçbir sorumluluk yüklemeyen Gündüz’le birlikte olarak bekâretini kaybeder. Gündüz, Seniye’yi masum bulur:

İstanbul dedi mi ilk günler Pervin geliyordu usuna. Onunla buluşmayı düşledi durdu kaç kez. Sonra sonra... Seniye’nin, şimdilerde Seniye’nin, hem de sade Seniye’nin yakıcı özlemi ağır basıyordu. Boğaz’daki otelde geçirdikleri o ilk geceyi anımsayınca başı dönüyor gibiydi. En iyisi, bu işi bitirmek!... Seniye’yle mi evleneceksin? Niye olmasın? Önce Pervin’le konuşmalı bu konuyu. Olup bitenleri tam bir açık yüreklilikle anlatmalı ona!Bağışlayıcı kadın o...Çok mu acımasızım?Hem Seniye’nin bağışlayacağına nasıl güvenli

⁵²⁰ Türkali, age.,s.527.

*olabiliyorsun?Gerçekten işin o yanı da var.... Evlenmek diyorum, bakalım kız cezaevine tıklacak bir adamı koca diye alır mı?*⁵²¹

Ancak Pervin'den duydukları Gündüz'ü çok üzer. Pervin, ilişkilerini Seniye'ye anlatmış ve böylece onun Gündüz'den umudunu keserek bir başkasıyla evlenmesini sağlamıştır:

*Kendini melodram kahramanı gibi gülünç buldu Gündüz. Hep acıklı rastlantılar gelip çatar adama!... Yeşilçam'daki düzmece oyunlar senin başına geliyor işte!... En küçük bir kötü olasılığı bile konduraması bu kadının, hiç mi acı vermiyor sana? Vermez olur mu?Hem de güldürecek kadar!... Gül öyleyse!... Kalkıp tuvalete gitti... Yüzünü yıkadı, ensesini, saçlarını ıslattı. Tarandı. İçindeki karmaşa durulup oturmaya başlamıştı. Sağolsun bu kız;yarın cezaevine gidecek birine en doğru yolu çizdi!*⁵²²

Gündüz hapse girmeden önce işçilerle bir araya gelir. Sendika başkanı Fahrettin ve işçilerden “İlaç Dosyası” adlı filmi yapmalarını ister:

*-Yalnız ilaççıların değil işçi, sendikacı olarak hepimizin sorunu bu. Türkiye'nin açmazını yaratanlar yalnız ilaç işverenleri mi? İlacın insancıl yönü ağır bastığı için aldık. Simge gibi. Endüstri kuruyoruz diye her alanda atılan adım ülkeyi biraz daha bağımlı kılıyor, biliyorsunuz. Sömürüyü biraz daha arttırıyor, derinleştiriyor... Bu gidişe dur diyebilecek sizden başka kim var? Emekçileri, işçileri uyarıp bilinçlendiremezsek sonumuz karanlık. Dünyayı yıkacakların peşine taktılar bizi... Nükleer çağda... Sorumluyuz... Bankacısı, borsacısı, holdingcisi, iç tekelcisi, dış tekelcisi, soyguncusu, vurguncusu...Daha neler düzenliyorlar kim bilir?... Her gün kan akıyor sokaklarda... Acılarını hep birlikte yaşıyoruz... Bütün bunlar üstünde düşündürmek için bir sergileme bu film... Verdiğimiz savaşın sineması...*⁵²³

Gündüz, bu filmi ülkenin her alanda sömürülmesine karşı uyarıcı bir çaba olarak gördüğünden, tamamlanmasını oldukça önemsemektedir.

⁵²¹ Türkali, age.,s.530-531.

⁵²² Türkali, age.,s.540-541.

⁵²³ Türkali, age.,s.561.

Teslim olmaya gittiği gün Hacer Hanım'dan Fahrettin'in öldürüldüğünü duyar. Bu haber onu derinden sarsar. Ancak hâkim güçlerin kirli oyunlarını devrimci mücadele ile bir gün başlarına yıkacağı inancıyla dimdik ve onurlu bir şekilde hapse girer.

Romanın bir diğer önemli karakteri Emine'dir. Devrimci mücadele içerisinde olan Emine, Fuat'la nişanlıdır. Akademi'de İç Mimarlık okumuştur.

Yaşam standartları yüksek bir ailenin kızı olan Emine, entelektüel biridir. İyi bir eğitim almıştır:

Kitapların çoğu yabancı dilde... Fransızca, İngilizce... Romanlar, tiyatro, sinema kitapları. Marks'lar bir sürü. Kapital İngilizce. Lenin'ler. Engels, Antidühring... Gene Marksızmin bilmem nesi... Üstüne çöken karaltı koyulaşıyordu sanki....Çok az aldı yiyeceklerden. Emine de üstelemiyordu, soruyordu sadece. Konuşmaları da tek tük sözcüklere inmişti. Kız da bir şeylerin değiştiğini sezinlemiş de düşünüp bulmaya çalışıyor gibiydi. Okuldan söz edildi bir ara. Notre Dame de Sion'u bitirince Ankara'da Ortadoğu'da okumuş bir süre. Sonra babası ölünce bırakıp gelmiş buraya, Akademi'de yeniden başlamış...⁵²⁴

Emine, Batı sinemasını iyi bilir. Yerli sinemayı çok iyi tanımaz; ancak aydın kesimin yaptığı gibi yerli sinemaya tepeden bakmaz. Refik'in önyak olması ile Art-direktör olarak sinemada çalışmaya başlar.

Emine, aşkın gelip geçici bir duygu olduğu inancındadır. Evlilik kurumunu samimi ve inandırıcı bulmaz. Temelde ise kendi ailesinin çarpık ilişkileri bu şekilde düşünmesine neden olmuştur:

-Sorun benden kaynaklanıyor Refik'ciğim dedi... Sen de bunu benim geri zekalılığımıza ver!;Sür git sevgiye aklım ermiyor!... Mutluluğa da... Gelip geçici şeyler gibi görünüyor bana. On yılı epeyi aştı; ilk kez seni seviyorum dediğim oğlanı görünce içimden gülmek geliyor şimdi; Oğlana değil, kendime... Bu güvenilmez koltuğa oturmak, evlilik de... Çöküyor!...

⁵²⁴ Türkali, age.,s.194.

-Çökmeyeni yok mu?...

Gözlerine bir karaltı oturdu Emine'nin,

-Var dedi. Ama neler ödeyerek... Ben göze alamam...

....

-Fuat'la evlenmeyi nasıl isterdim, bilemezsin, dedi.

Duralamıştı Refik, mırıldandı,

-Seviyorsun Fuat'ı!...

Refik'in ağzından belirsiz bir alayla dökülmüş gibi görünen sözlere bir süre bakıp kaldı Emine,

-Seviyorum, dedi, kesin bir açıklama yapar gibi. Evlenemeyecek kadar çok...⁵²⁵

Refik'e, Zühtü Bey'i, annesi Mefharet Hanım'ı, kendi anne babasını ve ablasını örnek gösterir:

-Düşmansın aileye! dedi, gene de kızmadan.

....

Düşman ne söz, dedi Emine, tiksinti duyuyorum. Kusmak geliyor içimden...

....

-Düşmansınız demek istiyorsun, anladığım! dedi. Gözünü iyice açıp, çevrene baksan yetecek!. Aileye kimlerin neler ettiğini ben mi öğreteyim sana? Zühtü Bey'leri de mi göremiyorsun? Anneni, annenin yaptığını beceremeyen, göze alamayan bir sürü zavallı Mefharet Hanım'ı da mı göremiyorsun? Ben birini biliyorum...

---

⁵²⁵ Türkali, age.,s.336-337.

Diyeceğini bulamadan kalmıştı Refik. Böyle söyleyeceksin işte doğruyu. Kızmak istiyor, kızamıyordu.

-Babam doktoru biliyordun, dedi Emine. Ünlü bir operatördü Ankara'da. Koyu sağcıydı. Faşistti bana sorarsan!. Tıp Fakültesi'nde bir hocaları varmış... O kafada... Nietzsche felsefesi filan diye bir şeyler bellemiş bunlar. Kaç kez kadınlarla basıldı. Metresleri oldu hep. Hele bir keresinde hastasını bayılıp düzmeğe kalkmış muayenehanesinde. Epeyi sürttü mahkemelerde... Solculara sövüp sayardı aile düşmanı diye!...

-Yukarı gösterdi başıyla,

-Neyire Hanım'la birlikte yıkmadan götürdüler bizim aileyi!... Alkolik oldu bu zavallı aptal, zor kurtardı kendini... Bir keresinde de canına kıymaya kalkmıştı, anımsıyorum, küçüktüm...

Neler kımıldatmıştı yüreğinde Refik'in!Acıyı da biliyor bu kız;öyle iyi biliyor ki....

....

-Öykü çok, dedi. Perihan'in öyküsünü de anlatayım mı? Ablam... Kocasını Selim de, o da, her bir boku yiyorlar gizli gizli. İki çocuklarını da büyütüyorlar bu mutlu aile yuvalarında!... Sevişerek evlenmişlerdi deli gibi...⁵²⁶

Emine, çelişkilerle yüklü biridir. Fuat'ı mı yoksa Refik'i mi sevdiği net olarak verilmez. Refik'i arkadaş olarak gördüğünü sık sık dile getirmesine rağmen bu söylem çok da inandırıcı değildir. Refik ile ayrı dünyaların insanı olduklarının bilincindedir: “-Senin film yapmanı istiyorum ben, Refik’ciğim dedi. Sinemacı yanın her şeyin üstünde. Eksiklerini aşacaksın. Neler var daha öğreneceğimiz... Hepimizin... Takma kafanı!... ”⁵²⁷

Fuat'ın eczanede patlayan bombadan dolayı ağır yaralanması Emine'yi perişan eder. Tedavi için onu Londra'ya götürmeye karar verir. Gitmeden önce Fuat'la evlenir.

⁵²⁶ Türkali, age.,s.337-338.

⁵²⁷ Türkali, age.,s.375-376.

Zühtü Bey'in avukat olan kızı Seniye de romanda karakter olarak karşımıza çıkar. Anne ve babası küçük yaşlarda iken olaylı bir şekilde birbirinden ayrılmıştır.

Babası, onu, eczanesinde bir kalfa ile yakaladıktan sonra annesinin yanına gönderir. Liseyi Anadolu'da bir ilçede okur. Daha sonra üniversite eğitimi için İstanbul'a tekrar babasının yanına gider.

Sevgisiz bir ortamda büyümüştür. Ağabeyi Refik ile de sağlıklı bir iletişimleri yoktur. "Zavallı kız. Ana baba ayrılığının ağır yükünü o çekti. Babam için ha var, ha yok evde; pek sevmez gibi. Annesiyle de takışıp durmuş gelişme çağlarında. O da doğal hangi kız takışmaz ki?..."⁵²⁸

Bir süre sonra Seniye, ağabeyi Refik'in arkadaşı Gündüz'e âşık olur. Gündüz, Seniye'nin kendisine karşı olan duygularını daha önce Pervin'den öğrenmiştir. Gündüz'ün davası ile ilgilenirken aralarında bir ilişki başlar.

Seniye, masum bir genç kızdır: "İlk kadehte gözlerini dikti gözlerime. Çimen rengi. Ağbisine hiç benzemiyor. Oğlan serttir, sonra hep saklı bir şey vardır bakışının altında. Aşağılık içtepisiyle kıvrandır sanki!... Bunun her şeyi ortada, gün ışığında. Kumsalda çocuklar oynar, güneş altında; öyle..."⁵²⁹

Evlenip çoluk çocuğa karışmak Seniye'nin en büyük arzusudur. Mutluluğa olan inancı sonsuzdur. Gündüz evlilik kurumunu samimi ve inandırıcı bulmaz. Gündüz ile aralarında geçen şu diyalog onun iyimser yapısını gün yüzüne çıkarır:

-Sevgi değişen bir şey dedi Gündüz, her şey gibi... Birbirini göremez duruma gelirler, çok değil, bir süre sonra...

İçkinin tesiriyle mi ne, iyice kızardı Seniye.

-Hiç de değil dedi. Annem biliyorsunuz, Şemi Bey'le evli. Bunca yıl ben onların bir kez bile görmedim şey olduklarını! Öyle bağlılar birbirlerine, öyle mutlu...

⁵²⁸ Türkali, age.,s.70.

⁵²⁹ Türkali, age.,s.356.

Yaa, öyle mi ne diyeceksin?Hiç!... Bırak, kız ayıncaya dek yaşayıp gitsin mutluluk düşünde!... Nasıl olsa başını çarpar bir gün!... Ben de gerçekten katı mıyım ne? En azından “aydın mükemmeliyetçiliği” benimki! Yok mu mutlu olan? Evlilikte mutlu olan? Tanıdığı birilerini anımsadı. Çoluk çocuğa karışmış, birbirine sımsıkı bağlanmış karı kocalar. Mutlular mı? Ne bileyim. Ayrılmadıklarına göre... Ayrılamıyorlar demek!... O zaman mutluluk oluyor!.

-Karamsarsınız demek!.

-Yo, dedi Gündüz. Ne karamsarım, ne iyimser. Gerçekçi olmaya çalışıyorum...

....

-Bizim arkadaşlardan da var sizin gibi düşünen. Tartışırız bazı. Emine'yle konuşsanız çok iyi anlaşsınız. Bağışlayın, bana ters görünüyor. Gerçekçilik buysa... Mutluluk da yok yeryüzünde... Çok tatsız... Çalışmanın, didinmenin ne anlamı kalır? Sonra çocuklar... Onlar nasıl olacak? Çocuğu çok severim ben...

....

-Dilerim sen mutlu olursun, dedi Gündüz sevecen bir bakışla. Biz yanılıyor olabiliriz. İnşallah da öyledir. Herkes kendi deneyini yaşıyor. Yol bir tek değil. Sevgiyi tanımak gerek...⁵³⁰

Seniye, evinde mutsuz ve huzursuzdur. Gündüz'de sevgiyi bulur: “-Nereye gideceğiz? Dedi Seniye. Nefret ediyorum o evden... Makbuş... Dangalak Ağbim... Zühtü Bey'i hiçbir gün sevmedim. Babam olacak... . İyi ki yok... Tümünün.... - Pervin olmasaydı delirirdim ben o evde... Ya da canıma kıyardım!.”⁵³¹

Bir süre sonra Gündüz'ün Pervin'le de aynı zamanda bir ilişkisi olduğunu öğrenir. Bu olaydan sonra avukat bir arkadaşı ile evlenip Hatay'a yerleşir.

Zühtü Bey'in alt katlarında oturan kiracısı Pervin de romanda karakter olarak karşımıza çıkar. Annesi ile yaşayan ve genç yaşlarında dul kalmış bir kadın

⁵³⁰ Türkali, age.,s.358-359.

⁵³¹ Türkali, age.,s.364.

olan Pervin, bir doktorun yanında çalışır. Bir süre sonra annesi ölür. Pervin yalnız başına kalır.

Gündüz ile herkesten gizli bir ilişki yaşar. Pervin, evliliklerinde mutsuz olmuştur. Gündüz'e anlattığı evlilik hikâyeleri aslında onu genç yaşında olgunlaştırmıştır:

-İki kez, dedi. Birincisinde on dördüneydim. Mahallede imam nikâhlı bir bakkala verdiler. İki ay sonra gitti adam. Enfarktüsüymüş. Kızları vardı, yetişkin. Kötü dövdüler beni. Annemle kalkıp İstanbul'a geldik. Babam da yeni ölmüştü zaten.

-Sonra burada mı evlendiniz?

....

-Hayır, dedi. Bursa'da... Annemin akrabaları vardı, oraya gitmiştik bir ara. Havlu dokumada iş buldular bana, Salih de ordaydı. Usta gibi... Almanya'ya gideceğim diye tutturdu o da...

....

-Gitti, dedi Pervin...

Taş filan yok sesinde. Salih de Almanya'ya gitmiş. Peki, nikâh filan? Sormadı Gündüz. Dolu bir kadın bu. Yaşadıklarını biriktirmiş.⁵³²

İkinci kocası Salih'in onu bırakıp Almanya'ya gitmesi onu derinden yaralamıştır: “-Salih beni bırakıp gidince ölecem sandım... İlk kez söylüyorum dedi. Başımı anacığımın dizine koyup günlerce ağladım... Kimseler bilmez...”⁵³³

Pervin'i birlikte olduğu erkekler hüsrana uğratmıştır. Bu yüzden de Gündüz ile yaşadığı ilişkide bir beklenti içerisinde olmadığını dile getirir. Ancak Gündüz'e değer verir ve ona tutulmaktan korkar:

-Bugüne kadar kimseyi bırakmadım ben, dedi. Hep beni bıraktılar.

⁵³² Türkali, age.,s.103-104.

⁵³³ Türkali, age.,s.317.

Gözlerini ayırmadan dim dik bakıyordu.

-Sabri'yi de biliyorsun... Yetiştirmişler...

....

-Seninle iyi anlaşacağız gibi, dedi Gündüz yavaşça...

-Bana da öyle geliyor, dedi Pervin. Kimseden öyle aşırı bir isteğim yok benim... Herkes verebildiğini verir. Ben biraz daha çoğunu vermeye alışığım o kadar...

....

-Korkuyorum Pervin'ciğim, dedi yavaşça. Sevmekten korkuyorum...

....

-Ben de...⁵³⁴

Pervin, Kadın Dayanışma Derneği'nde aktif olarak çalışır. Devrimci mücadele içerisinde yer alan Pervin, kadınların hakları için kadınlarla sırt sırta omuz omuza vererek çalışır. Yürüyüşlere, işçilerin grevlerine katılır. Pervin, Gündüz'ün hapse girmesiyle yapayalnız kalır.

Romanda karakter çiziminde dramatik yöntem kullanılmıştır. Karakterler, duygu düşünce ve davranışlarını diyalog, iç monolog ve bilinçaltı teknikleri ile sergiler. Romanda yer alan kişiler, hem kendi karakterleri hem de romanda yer alan diğer kişiler hakkında bilgi verirler.

Refik, Gündüz ve Emine, Pervin, Seniye çok boyutlu (yuvarlak) kişilerdir. Yaşadıkları bireysel bunalımlar onları çeşitli çatışmalar ve çelişkilerle yüz yüze bırakır. Yaşadıkları olaylar onları değiştirir ve olgunlaştırır.

Zühtü Bey, Fuat, Şahin Doğu, Mefharet Hanım, Şemi Bey, Saffet Duran, Narin Ceylan, Niyazi, Turgut, Nevzat, Nihat, Serdar, Melih, Temel, Nazmiye, Madam Annik, Makbuş, Salih ve karısı Hacer Hanım, yalınkat kişilerdir.

---

⁵³⁴ Türkali, age.,s.211.

Tek Kişilik Ölüm

Romanda oportünist yaşam şekliyle karşımıza çıkan Nazif Durak, küçük burjuva dünyasında geçmişte yaşadıklarını unutmaya çabası içersindedir. Ancak bir süre sonra, ona ağır gelen pek çok şeyle yüzleşmeye başlar.

İçi ile barışık değildir. İçten içe yanlısını bildiği için huzursuzdur:

Yılların silip yok edemediği, düşmanlıktan da öte şeyler var aramızda. Levent var! Yirmi yılı aşkın ayrılık serüveni, cezaevi kapısında da bitmemiş; belleğinden sürüp atmak istediği ne varsa, önlenemez bir akışkanlıkla bu soğuk kışla cezaevi karşısındaki kahvede dolup duruyordu yüreğine. Oğluna, Levent'e, yıllar yılı uzak durmasının Doktor Gülşen'den kaçmak olduğunu söylerken, kendini suçlu saymaktan da bir türlü kurtulamamıştı. Yadsıyabilirsin, saklayamazsın. Sürüp giden yaşamın baş döndüren doğurganlığında bir şeyleri sonuna dek örtbas etmeye kimin gücü yetiyor ki? İyice yorulduğum artık. Geçmişte yitip kalmış acılı günleri bile buruk bir özlemle anımsıyordu.⁵³⁵

Nazif, kendisini savunma psikolojisi içersindedir. Aşağılık içtepisi ile kıvrınmaktadır. Devrimci mücadeleden vazgeçme kararını doğru bulur:

Doktor Gülşen, güçlü olabilir, hiç kuşku yok ki ben yenilmedim. Tuttuğum yoldan da mutluym, yaptıklarından da; bu da yetiyor bana. Yetmediği olmuyor mu? Eksiksiz olan ne ki? Aslında yenilen onlar. Taptıkları kişiliklerin pislikleri, çirkinlikleri ortaya apaçık dökülünce çelişkiler yumağına dönen içleriyle hesaplaşmaları gerekirdi. Eski putlar devrildi, yenisini yaratmanın uğraşındalar. Onların devrimciliklerine...⁵³⁶

Nazif, yaşadığı olayları unutmak için sanata sığınır. Sanat onun için bir kaçıştır. Bu kaçışın bilincindedir: “Sanata tutkuyla bağlılığı acılardan kaçmak için, bilinçli bilinçsiz sığınmaydı biraz da. Biliyordu; bu yüzden suçlamıyordu da kendini. Çirkinliklerden güzele kaçış bu. Kaçış diyorsun!”⁵³⁷

⁵³⁵ Türkali, *Tek Kişilik Ölüm*, s.3.

⁵³⁶ Türkali, age.,s.4.

⁵³⁷ Türkali, age.,s.9.

Sanata sığınmasının bir diğer nedeni de geçmişte yaptıklarından dolayı duyduğu korkudur. Aldığı kararın yerinde olduğu inancındadır:

Benim sanata sığınmam da korkumdan demek! Çirkinliklerin getirdiği acılardan kaçıp sanata sığındığım doğru; tek neden korku mu bu kaçışın? Başka nedenleri de olabilir; Korkunun baskınlığını yadsıyabiliyor musun? .... Şiddetin böylesi yaygın olduğu toplumda korku da doğal. Gerekli bile. Küçültmez, daha insan kılar bizi. Diyelim korktuğumdan yaptım ne yaptımsa tutukluluk günlerimde. Korkmayıp eski yerimde diretseydim ne yanlışlara kayıp gidecektim kim bilir!⁵³⁸

Sanat eleştirmeni olarak kısa bir sürede tanınır. Doğu'dan getirdiği kilimleri yüksek fiyatlarla satarak kısa sürede epey kazanır:

Çok geçmeden tanındı. Önce yakın çevrede, sonra iyice yaygınlaşan üniyle dergilerde, gazetelerin sanat köşelerinde yazıları ilgiyle izlenen, aranan, gerektiğinde güvenle dinlenen yetkili bir kişi oluvermişti alanında. Birlikte işyeri açma önerilerine uymadı; birkaç yıl önceki emekliliğine dek kitaplıktaki görevinde kaldı. Aylığından çok, alanındaki uzmanlığından kazanmıştı... Bir katı, bankada birkaç lirası, biraz altını bile vardı.⁵³⁹

Nazif, devrimci ruhuna sahip olmadığını bilir. Ama cezaevinde karşılaştığı örgüt üyelerinin onu hayal kırıklığına uğrattığını dile getirir:

Gerçi cezaevinde görüp tanıdıklarının yarattığı düş kırıklığı küçümsenemezdi; ama bu muydu asıl neden? Dört yanın duvar; ranzaya kapanıp da özlemiyle iliklerine kadar titreyip sarsıldığın geceleri... Boşuna karalıyorum kendimi! Ben hiçbir gün çevremdekiler kadar saldırgan olmadım kimseye karşı. Devrimci yayınları susuzlukla okuyordum, doğru. Gene de hiçbir gün öyle gözü kapalı...⁵⁴⁰

Yönünü değiştirmesinde cezaevinde karşılaştıklarının etkisi olduğunu dile getirir:

⁵³⁸ Türkali, age.,s.88-89.

⁵³⁹ Türkali, age.,s.7.

⁵⁴⁰ Türkali, age.,s.13.

Hayınlık ettiğine inanmıyordu ki... Salt yüreklice atılımla bir yanlış düzeltmişti, o kadar. İlk acılı günlerden sonra kendini ikircilikten kurtarmış, çoktan varmıştı bu kesin sonuca. Öğrencilik yıllarının coşkulu saplantısıyla göremediklerini cezaevinin somut insan sergisinde apaçık, biraz da öğrenerek algılayan biri için, yanıfta diretmek, kendini beş-altı yıl daha zindana kapattırmak değil miydi asıl hayınlık? İlle de kahraman olacaktım, pisliklere de gölge düşürmeyecektim! Bunu yapacak kadar ne aptal, ne de yüreksiz olmadığım için mutluyum! Gerçi her vakit böyle kesin söylemiyordu ya, özünde kuşku duymuyordu davranışından.⁵⁴¹

Nazif, Gülşen'in kendisini Müslim ile aldattığını düşünür. İkisinin dışarıda olmasına tahammül edemez. Komiserin sorguda Müslim'in o yokken eve girip çıktığını söylerken ki tavrını aradan yıllar geçmesine rağmen unutamamıştır:

“Demek sen yokken geliyordu Müslim sizin eve;kapıya kasketi asıyordu!... ”Komiserin sesindeki vurgu, kurduğu savunma düzenini hiç beklemediği biçimde altüst etmişti. Parmağını uzatmış, bir akşam evde karşılaştığı Müslim'in gülerek bakışındaki alayı açıklıyordu komiser! Oysa Jale'nin çatı katında, Ankara Kalesi'ne bakan odasına gider Müslim. Jale kocasından da ayrıldı.⁵⁴²

Tam olarak dile getiremese de Müslim'i ele vermesinde ona duyduğu kızgınlık etkilidir:

Polis için sorun örgüt ilişkileriydi o da Müslim'de yoktu aslında. Yıllar önce, Fakülte'de, yeniden kurulan örgüt ilişkilerinde öndeydi, hep daha ataktı Müslim. Ağır ödettiler!.. Böylesine canavarlaşacaklarını nereden bilirdim? Kırımlar, kıyımlar mı vardı o günler? Tatsız bir saklambaçta sayım suyum yok deyip çekildim. Saklananları da ele vermedim aslında. Ötekiler her şeyi benden önce anlatmışlardı alındığımda, ben de uydum onlara... Duruşmaya çıkınca da her şeyi yadsıyacaktım örgütün emriyle, bunu istiyorlardı! Örgüt dedikleri de... Yıllarca cezaevinde sürünüp duracaktık! Müslim'i söylemen ayrı bir konu.

⁵⁴¹ Türkali, age.,s.9.

⁵⁴² Türkali, age.,s.49.

Gerçekten ayrı bir konuydu Müslim'i söylemesi. Tam adını koyamadığı bir yanı vardı işin.⁵⁴³

Nazif, unutmaya çabası içerisinde olmasına rağmen Müslim'i ele vermesi onun kanayan yarasıdır:

Gülşen'le Müslim'in hemen başlayıp gelişen arkadaşlıkları daha ilk günden çentik açmıştı yüreğinde. Kıskandığı anlaşılacak diye de korkuyordu. Uzun süre kendi kendinden bile saklamıştı. Saklayabildiği kadar! Sonra bir gün eve geldiği bir gece... Ne olmuştu ki eve geldiğim gece! Yeni evlenmiştik; Gülşen'i kıskanmadığım ne vardı ki? Pek de öyle olmayan yanı vardı işin! Ne vardı? Poliste çıktı ne olduğu! Nerden bunlar da şimdi? Geçmiş bitmiş şeyler!.. Bitmemiş demek ki, sürüp gidiyor işte! Sadece Müslim için bitti. Müslim için bitmesiyle başlamıştı onun için başladıysa! Yadsısa, unutmaya çalışsa da bilmekten de öte biliyordu bunu. Birinin ölümüyle kurtularak başladık mı; ne denli kıyasında dursan akan ırmağın, böyle ara sıra bak istersen; demek sen de düştün düşecek oluyorsun suların karaltısında. İrkiliyordu. Yıllar önce günler, geceler boyu yaşadığı bitip tükenmeyen karabasanlar yeniden birer birer karşısına mı dikilecekti? Niye yakasını bırakmıyorlardı? Yokum demişti. Ta içinden demişti, yokum ben bu işlerde artık. Bu acılı kalabalığa niye itilmişti gene? Üşüyordu. Dışında uçuşan karlı esintiden mi geliyordu üşüme, içindeki soğuk lekelerden miydi? Yılların artığı kara benekler, bir dönem patlayıp sönmüş yanardağın donuk kalıntıları güçlenebilir mi böyle?⁵⁴⁴

Nazif, bencil ve korkak bir kişiliğe sahiptir:

Derinden gelen çılgınlıklarla uykusuz, günler, geceler boyu karanlık hücrede, sorguya alınmak için kapı şimdi açılıverecek diye beklemek, yüreğini içten içe bir ivmeyle didikleyip çürütüvermişti sanki. Korku muydu bu? Değildi! Daha kötüsüydü belki de... Sımsıkı sarıldığı ne varsa ellerinden kayarak gitmiş, giysisiz, yapayalnız kalmıştı hücrede. Asıl şimdi tek başınaydı işte! Ateşler içinde bıraktığı Gülşen, giderek tutkuya dönüşen ışığa çıkma özleminin odağını oluşturuyordu.⁵⁴⁵

⁵⁴³ Türkali, age.,s.28-29.

⁵⁴⁴ Türkali, age.,s.17-18.

⁵⁴⁵ Türkali, age. ,s.29.

Müslim'in ağır işkencelere rağmen kimsenin adını vermemesi ve devrimci mücadelesinde onurlu bir şekilde ölümü Nazif'in kabuk tutmuş yarasıdır:

*Yani ben Müslim'i ele vereyim diye mi söyledim bir şeyler! Söyleyince de her şey solup gitmiş, önemini yitirmişti benim için. Yakamı bıraksınlar... Yakamı bıraksınlar... Cezaevinden kurtulup çıksındı da, kimler ne olacaksa olsun! Tek başıma olmak istiyordum yalnızca. Gülşen'i hasta bırakmıştım. Onu mu ele verecektim!.. Onu Müslim ele verebilirdi. Kimseyi ele vermedi o da. Öldü. Ölümünü duyunca bir kızgınlık ateşiyle kavrulmuştu yüreği. Öldüğü için bağışlayamıyordu Müslim'i. En ağır biçimde alçattı beni. Öç aldı!*⁵⁴⁶

Nazif, İt Necmi olarak tanıttığı bir tanıdığıının onun devrimci mücadeleden dönmesi üzerine söylediklerini unutamamıştır:

*İt Necmi'nin terbiyesizce iğnelemesini hep böyle anlarda anımsıyordu nedense. Hem de kadınların yanında söylemişti. "Kalın geldi fakire Müslümanlık ya Resulüllah!" .... Yasaydı. Yasadan yararlandık. Pisipisine dört yıl yatacağın... "Kalın geldi fakire..."Terbiyesizlik. Çirkin... Uğraşmayacaksın bu pis heriflerle. Bildiklerini söylesinler. Ne olacak söyleyecekler de?Hem kimler?Doktor Hanım bile belki!..*⁵⁴⁷

Devrimci ruhunun kendisinde olmadığını bilincindedir. Ancak savunma içerisinde. Yaptıklarının doğruluğuna kendisini inandırmaya çalışır:

*Kavgalarla yürütülen açlık grevine katılmaması... Niye katılacaktım? Sevmediğim, inanmadığım kişilerin arasındaydım. Kavgayı bırakmışım; bana neydi açlık greviden? Bu açık yürekli açıklamayı sorduran böcek içinde dolanıyordu gene. Kızıp baş kaldırmaya kalkışınca gücünü yitiriyor beceriksizleşiyordu. Açlık grevi dediğin aç kalıp ölümü beklemektir. Yadsımadığı bir korkuyla bakmıştı; hep de o korkuyla anımsıyordu. O güç yok bende. Olması için güçlü neden yok da ondan... Her şey o güçlü nedende bitiyor. Ya da başlıyor! Bu takıntılarla geçinerek yaşamak zorunda olduğunu biliyordu. Kimseye de bir kötülüğüm yok!Olmadı da...Yetti!..*⁵⁴⁸

⁵⁴⁶ Türkali, age.,s.46-47.

⁵⁴⁷ Türkali, age.,s.43-44.

⁵⁴⁸ Türkali, age.,s.37.

Devrimci ruhunun sağlam bir inançla oluşturulduğunun bilincindedir. Bu ruhun kendisinde olmadığını sık sık yineler: “İş inanacağını doğru saptamakta. Oğlunu da gözden çıkaracaksın, sevgilini de. Önce kendini... İş orada başlıyor! Kim bilir, belki biraz da doğa işi bu.... Benim yapım da elverişli değil böyle ağır özveriye demek.”⁵⁴⁹

Nazif, Gülşen’i sık sık özlemlerle anımsar. Ancak bir yanıyla da ona kırgındır. Müslim’le kendisini aldatmasını kabul etmek istemez:

*Gülşen’e sevgim bütün pırlantısıyla özbeöz çocuksu bencillikti. Onun kaskatı yüreğini ısıtamadı. Müslim’in evimize benden habersiz girip çıktığını poliste söylediklerinde yapamayacağım ne vardı ki?. . Bugün de anlıyorum bu duygumu. Hem de saygım eksilmedi. Ancak bazı yanlışlara düştüğünü de anlaması gerekiyordu. Onu da biliyordu. Uğrak yeri diye Jale’nin evini söylerken Müslim’le Gülşen’in ilişkisini temize çıkarmayı mı kurmuştu? Öyleydi belki de*⁵⁵⁰

Oğlu Levent’in görmek için Ankara’dan İstanbul’a cezaevine gider. Mahkûm yakınları ile görüş sırasının gelmesini bekler. Ancak oradaki insanları kendisine uzak bulur. Bir an önce güvenli yaşamına dönmek ister:

*Tutmaları gerekli yolu niye bulamıyor insanlar? Sen de yanlış başladın! Doğru başlayıp doğru götüren kaç kişi var? Geç de olsa yolunu bulmuş olmanın mutluluğunu duyuyordu içinde. Bu kalabalıktan ayırıyordu yolu onu. Rastlantı sonu kesişmeydi şimdi olan; bir süre sonra bitip gidecekti nasıl olsa! Kendi asıl yöresine kavuşup, yıllardır Ankara’da Küçüksaat’te gönlünce yerleştiği katında sereserpe çalışmasına kavuşmak için tedirgin kalabalıktan bir an önce sıyrılıp kurtulmaktı sorun.*⁵⁵¹

Kendisini içten içe eleştirir: “Benim savaşım değil bu; yokum ben. Hangi savaşta oldun ki? Senin savaşın salt kendi kendinle; onda da yeniksin her seferinde.”⁵⁵²

⁵⁴⁹ Türkali, age.,s.91.

⁵⁵⁰ Türkali, age.,s.48.

⁵⁵¹ Türkali, age.,s.16.

⁵⁵² Türkali, age.,s.59.

Levent'in kız arkadaşı Yurdağül, Sağmacılarda grev olduğunu Levent'e bildirmesini rica eder. Bu istek Nazif'i ürkütür. Sığındığı korunaklı yaşamın elinden kayıp gitmesinden korkar:

Şu paketleri götürüp oğluma vereceğim; bir de ne diyecekmişim? Sağmacılar'da grev var! Burası da karışacak. Kıza göre, içerde çatışmalar bitecek, bura da düzene girecek! Açlık grevinde öleceklerinin sorumluluğu biraz da bana yıkılmayacak mı? Bu Levent de olabilir! Gardiyanlardan gizli söylerken bir de anladılar... O pek önemli değil!.. Değil ama, tatsız gene de... Ne yapacakları belli mi olur? Örgüte yardım suçundan haydi bir de gazetelere! Ne olurum ben? O kadar da değil belki, ama gene de bir şey. Korktuğundan filan da değil... Niye bulaşayım? Bir yararı da yok, belki zararı var Levent'e.⁵⁵³

Mahkûmlar cezaevinin ağır koşullarına karşı kimi zaman açlık grevleri kimi zaman da görüşme boykotu yaparlar. Nazif, görüşme boykotunun olduğu sırada hayalini kurduğu Avrupa gezisine çıkar. Ülkenin yaşamış olduğu siyasal ve toplumsal bunalım onun bu gezisine engel olmaz. Ancak vicdanı rahat değildir:

Üç ayı bulan görüşme boykotu geçen hafta bitmişti. İlk görüşmeden hemen sonra dış geziye çıkmış, yirmi gün kadar süren İtalyan gezisiyle birlikte dört aya yakın dolaşmıştı çeşitli Avrupa ülkelerinde. Müzeler, müzeler, sanat galerileri, sergiler, gene müzeler, birkaç konferans; ama hepsi de yüreğinin bir yanına saplı duran ağırlı bir dikenin dinmeyen acısıyla birlikte. Bir kaç kez Levent'in avukatı aramış, durumu izlemeye çalışmıştı. Duruşma sürüp gidiyordu, yeni bir şey yoktu.⁵⁵⁴

Nazif, Levent'le sağlam bir ilişki kuramamıştır. Sınırlı zamanlarda yaptığı görüşmeler ve para yardımları dışında oğluyla bir araya gelmemiştir. Cezaevi görüşleri de bu uzaklığı ve soğukluğu yansıtır:

Levent'le beş dakikalık görüşmesi, gezdiği her yerde bir an bile ayrılmaksızın yanı başındaydı. Havada dolanıp durmuş üç beş sözcük. Nasılsın? Bir isteğin var mı? Yapabileceğim bir şey?..Sağlığın iyi mi? Camın ötesinde soluk yüzü, görkemli görüntüsü, beklenmedik bir biçimde çakıveren

⁵⁵³ Türkali, age.,s.69-70.

⁵⁵⁴ Türkali, age.,s.82.

ışılıtlı bakışıyla neresi bana benziyor bu adamın? diye arayıp durmuştu. Karşısında o alır gibi bakan Doktor Hanım'dı.... İçine oturan asıl acı da, Yurdagöl'ün verdiği görevi, biçimini kollayıp, sesindeki titremeyi de bastırmaya çalışarak yerine getirdiği andaki tepkisiydi. Hiç kuşkusu yoktu, Levent'in gülümsemesi de alaylıydı, yanıtı da. Biliyoruz, demişti, duyduk. Sağmacılar'daki grevi bildirmek sana mı kaldı? demek istiyordu uzaktan bakışıyla...⁵⁵⁵

Nazif, ülkenin yaşamış olduğu siyasi ve toplumsal olaylara sırt çevirmesini de eleştirir. Kaplumbağa olup kabuğuna çekilmiştir:

Bugünkü konumunu kendin seçtin. Bildiklerinden böyle yararlandık demek. Güvenlikte komisere ağzından bir şeyler kaçırdın, Yargıç'a çıkarılırken öküntüdeydin; zindandan kurtulmaktan başka kaygın yoktu. Peki, yıllardan beri ülkede olup bitenleri görmedin, görüp de algılayamadın olur mu? Ağzını, gözünü, kulağını kapatan üç maymun gibi yaşayıp gelmeni doğal sayıyor musun? Maymun gibi suçsuz da sayılmazsın. Gördün, duydu, konuştun da sırasında. Soygunu, yağmayı, vurgunu bilmiyordum diyemezsin. Sokaklarda niye kan döküldüğünü de biliyordun. Yıllardır da gençleri asıyorlar. Sıra senin oğluna gelince tam atılamıyorsun bir türlü!⁵⁵⁶

Oğlu Levent'in siyasi tutumunu “irkefe bulaşmak” olarak algılar: “Benim gücüm cellátlara yetmez! Pisliklere bulaşmamaya çalışıyorum. Bir güzel renk, bir güzel çizgi, bir güzel ses bulup tutunmaya çalışıyorum. Bu arap saı çirkinlik yumağında; suç mu? Oğlum bu irkefe bulaştı diye yolumu değiştirememe!”⁵⁵⁷

Cezaevi yöneticilerinden Binbaşı, pişmanlık yasası için oğlunu ikna etmesini ister. Binbaşı, pişmanlık yasasından yararlanan birini görüşme odasına alır. Bu gençle karşılaşan Nazif, bu yazđıya kendisinin sebep olup olmadığını sorgular: “Zindan karanlığından kaçarken birilerinin sırtına basmanın tohumunu ben mi serpiştirdim ülkeye? Soğuk duvarlar ötesinde ölçüle biçile, ustalıkla üretilen bu bağımsız yaratıklar bizim dölllerimiz mi oluyor? Doktor Hanım'ın savıdır bu!”⁵⁵⁸

⁵⁵⁵ Türkali, age.,s.82.

⁵⁵⁶ Türkali, age.,s.112-113.

⁵⁵⁷ Türkali, age.,s.113.

⁵⁵⁸ Türkali, age.,s.123.

Levent vasıtasıyla yıllar önce kendisinin de yararlandığı pişmanlık yasası ile yeniden yüz yüze gelir. Bu durum karşısında bir çatışma yaşar. Levent'in idam mahkûmu olması onu üzer:

*Dürüst ol! Oğlunun ölümden kurtulması için birilerini ele verip acı çektirmesi gerek. Ölmesini mi yeğleyeceksin! Babası, ucunda ölüm olmayanını bile göze alamayan bir hayın senin oğlunun. Övüneceğin asılmış bir oğul mu, şu karşiki zavallı gibi sürünerek yaşamda kalmayı başarmış, senin anlayışınla babasına çekmiş bir hayın mı?.. Senden uzak yaşamayacağımı sandığım için hayın olmuştun ben! İnanmayacaksın ama, doğru. Hiç değilse, o anda, o duygularla tuttum o yolu. Kendimi öyle kandırduğımı söylersin sen. Kim bilir, öyledir belki de!.. Acı, etimize değmeli ki acı olsun!*⁵⁵⁹

Mahkûmların cezaevlerinde ağır koşullar altında kalmasından dolayı tutuklu aileleri eylem düzenler. Bir süre sonra polisler direnişçi yığınını dağıtmaya çalışır. Polisler ön saflarda mücadele eden Yurdağül'ü saçlarından sürüyerek polis aracına bindirir. Nazif, bu eyleme seyirci kalır. Ancak bir süre sonra o da gözaltına alınır. Tutumu trajikomiktir: “Bırakın lütfen, ben...Görüyorsunuz, seyrediyorum ben!.. ” Sırtına inen bir yumrukla sarsılıp kolundaki polislerin arasında ileriye doğru savruldu. “Seyir yer burası değil mi!”⁵⁶⁰

Nazif, Levent'i yasadan yararlanması için ikna edemez. Eski karısı Doktor Gülşen, Nazif'ten bir kez daha utanç duyar. Yıllarca ondan gizlediği bir gerçeği Nazif'e söyler:

“Bir gizi açıklayacağım sana!.. ”

....

“Katlanmana gerek yok, ” dedi. “Sana göre değil bu acılar. ”

....

“Haklıydın kuşkularında. Babası sen değilsin Levent'in! Müslim'in oğluydu o!.. ”

⁵⁵⁹ Türkali, age.,s.127.

⁵⁶⁰ Türkali, age.,s.169.

Acı bir alayla tamamladı:

“Bir gençlik günahını bağışlarsın artık. İşe de yaradı; seni acılardan kurtarıyor... Hoşça kal!”⁵⁶¹

Nazif, Gülşen’in bu itirafı üzerine yıkılır. Aslında yıllarca bu kuşkuyla yaşamıştır. Levent’e olan uzaklığının bir sebebi de budur:

Yalnız, dilsiz değil, sağırdı da. Görmüyor, duymuyordu sanki. Yeni bir düzen kurma uğraşısıyla her şey, allak bullaktı. Toparlanmaya çalıştı; başaramıyordu. Ne demişti bu kadın? Levent benim çocuğum değil mi? Öyle dedi! Levent de biliyordu bunu! Sen bilmiyor muydun? Güneş indi incek çevrene. Gün bitti. Avukatlara öyle diyeceğim ben de. Benim oğlum değilmiş bu çocuk, diyeceğim. Gerek yok yardımcı olmanıza. Sevinsene!.. Başkasının çocuğunu asacaklar, sen kurtuldun! Hiçbir şeyi kımıldatamıyordu, kaskatıydı içi. Yaslanacak bir yere bakındı, yoktu. Minibüsler yol boyu koşuşup duruyorlardı.⁵⁶²

Ruh ve Sinir uzmanı olan Gülşen, Marksist bir ideolojiye sahiptir. Devrimci mücadele içerisinde olan, bilinçli aydını temsil eden bir tiptir.

Eski kocası Nazif’in ortak arkadaşları olan Müslim’i ele vermesini hazmedememiştir.

Yasanın özel firkasından yararlandığı için salıverilen Nazif’in karşısına saklandığı yerden çıkıp cezaevinin iki adım ötesindeki sokağın köşesinde dikilmiş, kafasına bir çekip vurmadığı kalmıştı. Örgüt izin verse onu da yapardı o gün... Akşama o da tutuklandı. Bir hafta boyu falakadan, işkenceden geçirdiler, konuşmadı. Gücünü konuşmayan Müslim’den almıştı.⁵⁶³

Müslim, kimseyi ele vermediği için ağır işkence sonucu ölür. Doktor Gülşen, Müslim’i sevgiyle özlemle yâd eder. Serbest kalmasını onun onurlu direnci sağlamıştır:

⁵⁶¹ Türkali, age.,s.335.

⁵⁶² Türkali, age.,s.335-336.

⁵⁶³ Türkali, age.,s.182-183.

Birlikte bir süre kavga yürüttükleri o güzel adamın, Müslim'in, Güvenlik'te en ağır işkencelerden geçirilerek öldürülmesi her şeyini allak bullak eden en ağır olguydu yaşamında. Kimseyi ele vermemişti Müslim. Beş ay süren tutuklanmadan sonra salıverilmesini de ona borçluydu. Levent'i memeden cezaevinde kesmişti.⁵⁶⁴

Bu olaydan sonra oğlu Levent'i de yanına alarak Doğu hizmetine gider. Bu yıllar onun iyileşmesinde yardımcı olmuştur: “Bazı düşünüyordu da, yaşamının en mutlu yılları, Doğu'da daha çok da Hakkâri bölgesinde doktor olarak geçirdiği üç yıllık çalışma süresiydi. Yoksul, kısıtlı, acılı ama alabildiğince dolu...”⁵⁶⁵

Nazif'le yaptığı evliliği sorgular. Evliliğin doğasına aykırı olduğuna inanır: “Evliliklerinden kısa bir süre sonra anladı yanılığını. Güç bir işti evlilik, ona göre değildi belki de... Ya da Nazif'le evlenmesi yanlıştı.”⁵⁶⁶

Doktor Gülşen, toplumların bağlandığı genel geçer ahlak kurallarının kadınları köleleştirdiğine inanır. Toplumda devrimcilerin “namus” kavramından yoksun oldukları anlayışı egemendir: “Komünistler kasketi asıp karıların koynuna girerler,” gibi söylemler nedeniyle inanmadığı toplumsal bağlara baş eğer.

Ailenin, sorumluluğu kadına yükleyen cinsel tekelci yapısını, insan gövdesine yönelik çalışmalar içindeki bir kadına dayatmak, her yönüyle gülünç görünüyordu kendine. “Komünistler kasketi kapıya asıp karıların koynuna girerler,” biçiminde, halkı kışkırtmaya yönelik pisliklere karşı devrimci yükümlülüğü olmasa bütün bağlara açık seçik boş vermek, kırıp dökmek geliyordu içinden. Kadınları gizliliğe iten bu erkek toplumuydu, çünkü erkeklerin buna gereksinimi vardı!..⁵⁶⁷

Doktor Gülşen, Nazif'in küçük burjuva kaygılar yüzünden yön değiştirdiğine inanır. Müslim'in ölümü, Nazif'in hayınlığı onun derin bir acıyla sarsılmasına yol açar:

⁵⁶⁴ Türkali, age.,s.182.

⁵⁶⁵ Türkali, age.,s.177.

⁵⁶⁶ Türkali, age.,s.81.

⁵⁶⁷ Türkali, age.,s.181-182.

*Öyle bir acıyı yaşamı boyu bir daha hiç tatmayacağına inanmıştı!Acıyı daha acısıyla unutturuyor yaşam!.. Çok değil, birkaç yıl sonra Nazif, belleğinden silinip gidecekti nerdeyse! Zaten ağır bir meslekte çalışma koşulları üstüne bir de, yasadışı, gizli örgütte bir dolu sürtüşmeyle görev yürütme çabası, uğraşı vermek, kolay taşınabilir bir yük değildi.*⁵⁶⁸

Gülşen, Müslim ve Doktor Kerim'in ideolojik bakış açısının şekillenmesinde önemli etkileri olduğuna inanmaktadır: “Devrimci yanına ilk etkiyi yapan Müslim'di kuşkusuz. Ama kişiliğini yoğurup ona bir anlamda yepyeni biçim veren Doktor Kerim olmuştu... Marksizmin, Leninizmin temel sorunlarıyla, partinin geçmişiyle ilgili ne öğrenmişse ondan öğrenmişti”⁵⁶⁹

Örgütten atılma olayı Gülşen'i derinden etkileyen bir başka olaydır. Bu kararı bir türlü hazmedemez. Çünkü birtakım güçlerin kendi menfaatlerine uygun bir şekilde örgütü yönetmelerini doğru bulmaz. Bu yanlışları dile getirdiği için saf dışı bırakılır: “Sonra soruşturmada sayfalar boyu, bildiğini, bilmediğini polise sayıp döken genel sekreterin cezaevinde, hem de kahramanlığına söz ettirmeden dolaştığını görünce de yıkılmışlardı. Aynı kişi dışarı kaçmış, şunu bunu örgütten atmaya kalkıyordu.”⁵⁷⁰

Doktor Gülşen zor günler yaşar: “Adının açığa çıkması yaşamını da tehlikeye atmıştı. Gece yarıları çalan telefonda sövgüler yemiş, ölüm bildirimlerini dinlemiş, bir kez de bilinmeyen kişilerin silahlı saldırısına uğramışlardı Semih'le bir gece, biraz geç vakit eve dönerlerken. Kurşunlar vınlayarak geçmiş, kıl payı kurtulmuşlardı.”⁵⁷¹

İntihar etmenin eşiğine gelir. Kendince bu şekilde örgütten intikam almayı düşünür:

Yapabileceği tek şey, bu aşağılık yaratıklara yaşam boyu yürüttüğü kavganın verdiği güçle yazılı bir bildiri bırakmak, kişisel çıkarları için verdikleri büyük zararları sergileyerek herifleri belgeleriyle en ağır biçimde

⁵⁶⁸ Türkali, age.,s.175.

⁵⁶⁹ Türkali, age.,s.247.

⁵⁷⁰ Türkali, age.,s.190.

⁵⁷¹ Türkali, age.,s.205.

*suçlayıp kendine kıymaktı. Akılda kalacak tepki gösterme çabasıyla bir Budist rahibi gibi kendini yakmaktı bu!*⁵⁷²

Semih'in desteği ile makul düşünmeye başlar: "Semih'in sıraladığı nedenler daha güçlü, daha gerçekçiydi. Kavgadan kaçmak değilse çekilmektir bu. Kavga sürüp gidiyordu. Bu tür budalalıklarıyla bu siyasal asalaklar kendilerini yalıtıp iyice yalnızlığa gömülüyorlar, ülkede gittikçe kabaran devrimci devrimin dışına düşüyorlardı."⁵⁷³

Örgüt içerisindeki pek çok kişi, kişisel hırslarından dolayı asıl ideolojilerinden sapmıştır. Bu sebeple pek çok tarihi fırsat kaçırılmıştır:

*Bir parti örgütleniyordu Türkiye'de o dönem. Yeni anayasanın kıvrımlarından yararlanarak oluşmaya çalışan siyasal işçi örgütünün kimi kişileri, tarihsel gizli örgütte şu ya da bu biçimde ilişkiler kurmuş, gizli çalışmalarda tanıştıkları, yakın oldukları kimselerdi. Nice günler, geceler acılıkla birlikte yanıp yakılmışlardı Türkiye'deki devrimci gizli devrimin devrimsizliğinden. Kimi zaman kalkışılarak, dar bir çevrede yürütülmeye çalışılmış eylemlerin hemen tümünde beceriksizce yönetmekten kısa sürede yenik düşülmüş, polis sevindirilmişti! Asıl sorunlar örgütçe aklanır, yüceltilir, bütün suç, poliste, daha çok yöneticilerin kurbanı olmuş bir-iki zavallı üstüne yıkılırdı her zaman da. Bunlar çoktan açık açık konuşulmalı, ayrıcalıksız herkes yanlışların hesabını vermeli, doğru davranış önyargısız saptanmalıydı. Temiz dönemlerinde sosyalist yönetimlerin, yoldaşlarına ettikleri anlatılırken gözleri dolan, üniversitede öğretim üyeliğinden atılmış, sevip güvendiği kadın devrimcinin sorumlu yeri tutmasına seviniyordu yeni partide. Umutlarla doluydu içi. Yeni bir dönem başlıyordu Türkiye'de de! En temel bölünmeler, parçalanmalar döneminin başladığını kestirememişti. Hele o, yapılan haksızlıklara gözleri dolup söyleyecek söz bulamayan devrimci kadın yoldaşın, eski arkadaşları örgütten attırmak için ön sırada koşacağını, en ağır biçimde suçlamak için elinden geleni geri koymayacağını hiç kestirememişti! Bunlar iktidarda olsalardı suçlananların durumu dumandı demek!*⁵⁷⁴

⁵⁷² Türkali, age.,s.188.

⁵⁷³ Türkali, age.,s.189.

⁵⁷⁴ Türkali, age.,s.209-210.

Ülkede her gün kıyım haberleri duyulur. Doktor Gülşen, oğlunun da ölüm haberini duyma korkusu ile yüreği ağzında gezer:

Uykuları düzelmiyordu bir türlü; sık sık ilaca başvuruyordu. Gazeteyi, televizyonu açarken, her telefon ya da kapı çalınışında ya da derinlerden kulağına çalan bir radyo konuşmasıyla pat diye düşüverecek kötü bir haberin ağır beklentisinde ezildi eziliyordu her an. Pek seyrek görüyordu Levent'i; bu kuşkulu uzaklık sinirlerine yüklenmiş gerilimi daha da ağırlaştırıyordu. Semih'in sıcak, sevecen yaklaşımıyla ara sıra gevşemese, günler, aylar boyu yayılıp duran ölüm haberlerinde oğlunun adı ne vakit çıkacak diye beklerken sonu neye varacaktı?⁵⁷⁵

Oğlu Levent'in tutuklanma haberine, sağ kaldığı için sevinir: “Bir gece yarısı telefon sesiyle deli gibi fırladığında, ardından gelen mutlu haber olmasa yıkılıp kalır mıydı kim bilir?.. Hayır öldürülmemişti, tutukluydu Levent! Dört arkadaşıyla birlikte, bir haftadır Birinci Şube'deydiler.”⁵⁷⁶

Doktor Gülşen, yalnızca kendi oğlu için değil bütün mahkûmların özgürlüğü için mücadele eder:

Ülkeyi hapur hupur yiyenlerin zindanına kapatılmış ölümü bekleyen oğluyla bir yazgıyı paylaşanların yakınlarına karşı ayırım yapmaksızın anlayışla, sevecenlikle yaklaşarak her türden dertlerine koşma çabasında olmuştu elinden geldiğince.... yalnız Levent'in mi, tüm tutuklu gençlerin annesiydi o. Bu bilinç düzeyiyle ulaştığı konumunu Yurdagül'ün varlığına borçluydu biraz da.⁵⁷⁷

Silahlı mücadele ile devrimci mücadelenin devam etmesini sindiremese de oğlu ve daha nicelerinin inançlı ve kararlı bir şekilde mücadeleye devam etmelerini takdir eder:

Daha yükseklerde, daha rahat yaşam uğruna, neleri yitirmeyi göze alarak bol parayla savunulan çoğulculuk!Tanrı layığınızı versin sizin!..Seninle övünüyorum benim güzel oğlum. Şu duvarların ardındakiler güzel çocuklarımız

⁵⁷⁵ Türkali, age.,s.319.

⁵⁷⁶ Türkali, age.,s.319.

⁵⁷⁷ Türkali, age.,s.321.

*bizim. Yanılırları olabilir, paraya pula satılmadılar. Halkımızın için için yanan yüreğinden kaynaklanıyor dirençleri, yiğitlikleri.*⁵⁷⁸

Nazif'in tuzağına düşmeyen oğlu ile gurur duyar. Oğlunun ölüm fermanına yüreği için için kanasa da oğlunun davasına saygısından ötürü dik durmaya çabalar. Onu yolundan döndürmeye çalışmaz:

*Sonra ben kalkıyorum Nazif'i salıyorum Levent'in üstüne böyle bir günde! İşkence polisinin yüksek kattan akıl hocası profesörün bağışlayıcı kollarına sığınacak benim oğlum! Canını kurtarmak için saflarında yer tutacak! Bunları düşünmüyorum Levent'ciğim, kendime saygımı bu kadar yitirmedim daha. Senin yerine ölemediğim için kahroluyorum.... Boğazına dolanmış ilmeğin ucunda ince, uzun gövdesiyle darağacında çırpınışı, o güzel yüz kaslarının acıyla seyirişi içinde sallanan Levent'i görünce, bağırarak, bir yerlerini paralamak, kendini yerden yere atmak mı, yoo, -keşke yapabilseydi bunları- korkuyordu taş gibi çakılıp kalmaktan başka bir şey gelemeyecekti elinden.*⁵⁷⁹

Nazif'in küçük burjuva korkaklığı içinde korkup sinmesinden dolayı onu affedemez:

*Kavga burda da yürüyor. Niye kaçıp da kurtarmıyorsun kendini Levent'ten? Sen kim, o kim? Korku içinde karanlıklara sığınan pis bir böceksin sen. Öyle olmanı istediler, öyle oldun. Yapayalnızsın!..İsterse topuklarını bastırıp eziverirler seni. Bize güçleri yetmez. Ezip yok ettiklerini sandılar, eskisinden daha güçlü çıktık.*⁵⁸⁰

Nazif'in cezaevi kapısında işi olmadığına inanır. Levent'in Müslim'in oğlu olduğunu Nazif'e söylemeye karar verir. Bu gizi Levent de Nazif gibi bilmez. Bu karar onun hafiflemesini sağlar: "Levent de bilmeli mi bunu? İlyas Ağbi'yi söylesem mi? Umursamaz belki de. Koridordan çıkıp gardiyan erlerin yanı sıra bahçede yürümeye başladıklarında çözümsüz hiçbir şey kalmamış gibiydi içinde. Herkes

⁵⁷⁸ Türkali, age.,s.325.

⁵⁷⁹ Türkali, age.,s.325-326.

⁵⁸⁰ Türkali, age.,s.327.

yazgısını çizecek! Asılmak Levent'in sorunu! Biz de kendi kararımızı verelim. İlyas Tartan gibi. »⁵⁸¹

Korunaklı yaşamına dönmesi için Levent'in onun oğlu olmadığını söyler. Onu böylece yükümlülükten kurtarır:

*Öç alma duygusunu bir türlü yenemiyordu. Yadsıyacak ne var? Baba olarak suçlu değil mi bu adam?En yakıcı cezayı ordan yemeli!. . Onu cezaevi kapılarına getiren bu ilkel bağdan kurtarmak gerek. Güvenlik'te ürkü içinde dil döküp salt kendini kurtarmaya bakan herifin ne işi var burda?*⁵⁸²

Gerçekte öyle olmasa da, Nazif, oğlu olarak bildiği Levent için cezaevine gelir. Gülşen ise, bu duyguyu “ilkel bağ” olarak görür. Bu, onun siyasal düşüncesiyle uyuşan, ancak annelik duygusu ile bağdaşmayan bir değerlendirmedir. Bu değerlendirmede, Nazif'e duyduğu öfkenin payı büyüktür.

Güven 1-2

İstanbul Üniversitesi'nde Türk Dili ve edebiyatı okuyan Turgut, Manisalı yoksul bir aileden gelmektedir.

Turgut, varlıklı bir ailenin kızı olan Necla ile bir süre bir ilişki yaşar. Necla, bir burjuva kızıdır. Yaşam standartları yüksek olan Neclaların evinde yoksulluğunu iliklerine dek hisseder:

Kendisini yapayalnız duyumsadı. Tavanın ortasından sarkmış şıkır şıkır kristal avize salonu değil de, tüylü halı üstünde yavru köpek leşi gibi duran ıslak, kıyısı açıldı açılacak, çarpuk çarpuk ayakkabılarını aydınlatıyordu sanki. Utanmıştı birden. Çoraplarım da ıslak. Kirli, yırtık da... İyiki ayakkabı çıkartmıyorlar. Annem kimseyi eve sokmazdı ayakkabıyla.... Nakışlı halıda, kapıdan beri gelen çamurlu ayak izlerini görünce daha da utandı. Mükerrerrem Hanım da görmüştür. Beni kabak gibi ortaya çıkarmak için açtı avizeyi karı!

⁵⁸¹ Türkali, age.,s.329.

⁵⁸² Türkali, age.,s.328-329.

*Mallarına bile saygı duymak zorundasın burjuvaların! Burjuva mı bunlar
“Finans kapitale satılmış ulusal kahramanlarımız monşer.”⁵⁸³*

Turgut bir Anadolu çocuğudur. Bu nedenle gelenek ve modernitenin ruhunda yarattığı çatışmaya engel olamaz. Necla'nın bakire olmadığını anlayınca öfkeye kapılır. Onun babasıyla karşılıklı içki içmesini de yadırgar:

İlk kez benimle yatmıyor! Aylardır numaralar yaptı bir de. Sana yamanacak! Zor. Önleyemediği bir acılıkla kavrulur gibi oldu. Sonra delice bir kızgınlık, sonra gene acılık. Hem de gittikçe artan, dayanılmaz varacakmış gibi artan bir acılık kapladı içini. Hani önem vermiyordun böyle şeylere? Doğruyu söylemeliydi bana, saklamamalıydı. Söyledi işte! Söylemedi.”⁵⁸⁴

Turgut, ekonomik sıkıntılar içerisinde. . Bir yandan da mutsuz bir evliliği olan ablası Mediha'nın eşinden ayrılarak kızı ile birlikte Turgut'a sığınması ihtimali vardır. “Ablasının kocasından ayrılması olasılığını düşündü mü tedirginlik çöküyordu içine; çocuğuyla birlikte onun başına kalması demektir. Ne yaparım ben?”⁵⁸⁵

Turgut, eğitimini sürdürebilmesinde ablasının payının büyük olduğunu bilir. Bu nedenle vefa borcu ile ablasına bağlıdır: “Her şeyin ötesinde borçlulukla bağlıydı ablasına. Köyden Manisa'ya gönderilip lisede okumasını, babasına yalvarıp o sağlamıştı. Okuyan başka da çocuk da yoktu köylerinde. Kardeşinin okuyup İstanbul'a gitmesi, büyük adamlar arasına karışması tutkuydu kızda. Onu okutmamışlardı.”⁵⁸⁶

Annelerini erken yitirmişlerdir. Babaları da öldükten sonra Manisa'da babadan kalan birkaç bağı amcası işletir. Turgut amcasına güven duymaz.

Turgut, İstanbul ve edebiyat meftunu biridir: “Ortaokuldan beri şiir, edebiyat, sinema, tiyatroydu tutkusu; köyde ne yapardı? Öğretmen olursa, İstanbul dışına atanmayı bile sindiremiyordu içine. Fakülte'yi bitirmeyi ağırdan alması bu

⁵⁸³ Türkali, *Güven 1*,s.9-10.

⁵⁸⁴ Türkali, *age.*,s.15.

⁵⁸⁵ Türkali, *age.*,s.79.

⁵⁸⁶ Türkali, *age.*,s.174.

yüzdendi belki de. Ama bu parasızlık, kör olası parasızlık. ”⁵⁸⁷Yaşadığı ekonomik sıkıntıya rağmen, bir an önce okulu bitirip atanmak, para kazanmaya başlamak gibi gerçekçi hedefleri yoktur.

Turgut, Necla ile birlikte olduktan sonra hiçbir açıklama yapmadan çekip gider. Daha sonra Necla'nın hastalandığını duyar ve onu birkaç kez ziyaret eder. Necla iyileştikten sonra ona bir oyun oynar. Tekrar ilişkiye girerler. Ancak daha sonra Necla ona hakaret eder. Bu durum Turgut'u sarsar:

*Günler boyu içindeki karmaşa bezgin etmişti Turgut'u. Necla'nın, "Siktir ol, git!" diye çatlaman kısılmış sesi kulaklarında oturup kalmış, sürekli yankılanıyor, üstüne dikilmiş tiksinti dolu bakışları, birbiri ardından sıralanmış ağılı bir sürü sözcük, sancılı kıymıklar gibi çakılı duruyordu içinde. Başkalarıyla da yatmış böyle. Çok kolay olmuş onlarla da. Onlar da tıpkı benim gibiymiş. Ben de buymuşum işte! Sonradan daha çok koyuyordu; düşündükçe koyuyordu.*⁵⁸⁸

Turgut, fakülteye de doğru dürüst uğramaz. Onu fakülteye bağlayan Ahmet Hamdi Tanpınar'dır. Bitirme tezini, “Bir sürü saçma sapan herifin arasında tek o var dinlenecek.”⁵⁸⁹ dediği Tanpınar'dan alır.

Bir süre sonra ablası, kızı Serpil'i de alarak Turgut'un yanına gelir. Ablasının İstanbul'a gelişi onu mutsuzluğa sürükler: “ .... ablasının, Serpil'in durumları, kımıldayıp duran tüm kaygıların üstüne çıkarak kördüğüm olup yerleşti içine. Düştüğü derin, karanlık kuyunun dibinde çırpınma duygusunu bile yitirmiş, kolu, kanadı kırık bir umarsızlıkta duyumsuyordu.”⁵⁹⁰

Ablasının, onu okutmak için yaptığı fedakârlıkları bilmesine rağmen, bu gelişin onu, ev arkadaşı Halil'den ayrılmak zorunda bırakmasının da etkisiyle mutsuzluğa sürüklenir.

Turgut, devrimci mücadelede yer almak isteyen Marksist biridir. Arkadaşı Refik'in para uğruna yozlaşmasını hazmedemez.

⁵⁸⁷ Türkali, a.g.e, s.79.

⁵⁸⁸ Türkali, age.,s.174.

⁵⁸⁹ Türkali, age.,s.128.

⁵⁹⁰ Türkali, age.,s.383.

Bir süre sonra ablasının ruh sağlığı bozulur. Bu durum onu daha da çaresiz kılar. Refik vasıtasıyla girdiği gazetede tanıştığı Sahir ve karısı Nedret Hanım aracılığı ile bu zor günleri atlattılar.

Turgut, Sahir'in karısı Nedret'i sever: "İçimi tahtakurdu gibi kemirse de, kendimle alay ederek geçiştireceğim bu yarayı; yok başka yolu."⁵⁹¹ Bu sevgi, onun içinde geçiştirmek zorunda olduğu bir yara gibidir.

Bir süre sonra Necla ile tekrar bir ilişkiye başlar. Necla, yapayalnız günlerine bir renk katar. Necla'yı sevmez; ancak ona saygı duyar:

*Necla'yla başlayan ilişkileri ışıklı bir kapı gibi açılmıştı yolunda. İçi saygıyla doluydu bu kıza. Böyle bir saygının içinde sevgi de vardır; olmaz olur mu? Onun sevgisinin ikimize de yeteceğini söylemesine hem şaşıtm, doğrusu, hem de korktum biraz! Bu kız bana el koyuyor demek! Koysun!*⁵⁹²

Necla'daki değişim onu etkiler ve ona saygı duymasını sağlar. Necla ile birlikteyken Nedret'i düşünmesini doğru bulmaz: "Gülünç buluyor, karasevdalı diye alaya alıyordu kendini bazı bazı. Alaya alınacak gibi mi? Necla'ya da acıyordu kiminde. Gerçekten başka bir kız olmuştu. Akıllı, hem açık yürekli. Senden daha dürüst. Benden daha dürüst."⁵⁹³

Turgut Nedret'e duyduğu yasak aşk nedeniyle kendisinden zaman zaman utanır:

Öylesine sıcak, sevecen, hep de öyle olacağına güvendiren ışıltılı bakışıyla, duduru mavi gözleriyle biri var karşımda; onu sevdiğim için suçlu oluyorum! Kimi seviyorsun? Yani öyle birini. Kimseye söyledin mi? Niye suçlu oluyorum? Erkeği var onun; o da erkeğini seviyor. Bu da doğal. Ama ta içinde onun da bir şeyler yok mu? Serpil'i sevmesinde sözgelimi; içindeki bir duygunun gölgesi! Ne sersem herifim ben? .... Kuruntuna bak! Ne sanıyorsun kendini? Serpil'e sevgisi demek sana olan... O kadarlık mı? Yakınına istiyor ki,

⁵⁹¹ Türkali, age.,s.481.

⁵⁹² Türkali, age.,s.567.

⁵⁹³ Türkali, age.,s.575.

*seni daha sık görsün! Nasıl utanıyordu! Suçluluk duygusuna battıyordu; yıkıcı olan da oydu.*⁵⁹⁴

Turgut, Necla'yı niçin sevmediğini sorgular. Necla'ya alışkanlıkla bağlıdır. Necla'yı çekici kılan, birlikte bölüştükleri cinsel ilişkidir aslında:

*Niye bu kadar seviyor beni? Neyimi seviyor? Sen sevmiyor musun? Niye sevmiyordu? Sevmiyor da değilim. Arıyorum, sık sık düşünüyorum. Ara sıra istiyorum. Bir de hep istemek var; bütün benliğinin çakılıp kalması birine. Hani oluyorum ya bazı da, kurtulamayacağım sanıyorum bir türlü; öyle değil Necla'yla. Hiçbir gün öyle olmayacağını da biliyorum artık. O üstüme varmasa çoktan bitip gitmişti. Öyle değil mi? Öyleydi.*⁵⁹⁵

Turgut, Halil, Kemal, Ohannes, Hasan, Nihat üç yıla yakın bir süre Parti'yi ararlar. Rahmi Usta vasıtasıyla Parti'ye kabul edilirler. Ancak Halil bu çalışmaya katılmaz. Halil, devrimci mücadelenin Parti ile bir yere varamayacağına inanır. Turgut, Halil'deki bu değişimin sebebinin Mansur olduğunun bilincindedir.

Bir süre Parti'den görev almayı bekler. Ancak bu bekleyiş zaman zaman onun ikilem yaşamasına neden olur: “Beklemesi var mı, Parti çalışıyor işte! Ben ne yapıyorum? Hiç! İçini oyuveren boşluğa düşecekmiş gibi duyumsaması kiminde yüreğini öyle karartıyordu ki, yanlış doğru demeden tutkuya kapılıp ortalara atılmaktan korkuyordu.”⁵⁹⁶

Turgut, aynı anda Necla ve Süheyla ile bir ilişki yaşar. Bu durumun yanlışlığının da bilincindedir: “-Uykularım bombok olmuş. İçinden çıkamıyorum bir türlü. Necla'ya yalan söylüyorum. Öte yanda o kız ağlıyor sürekli. Kuru ekmeğe razıymış benimle. Al beni diyor bu işlerden; kölen olayım, yaşamım boyu ablana hizmetçilik yapayım evde, diyor. Boğulmaya başladım.”⁵⁹⁷

Bir süre sonra bu kadınları sevmediğini anlar. Turgut'u bu kadınlara çeken cinsel hazdır. Aşkta kavuşma olmadığına inanır. “İkisini de seviyordu bu kadınların! Belki de asıl doğru olanı ortaya çıkarmıştı bu hazlara boğularak geçtiği sınav; ikisini

⁵⁹⁴ Türkali, age.,s.575.

⁵⁹⁵ Türkali, age.,s.575-576.

⁵⁹⁶ Türkali, age.,s.693.

⁵⁹⁷ Türkali, age.,s.774.

de sevmiyordu! Bir kadını sever insan! Ona da kavuşamaz çoğu kez! Dünyanın bildiği tek şey bu; boşuna mı yazıyor romanlar!”⁵⁹⁸

Bunaldığı bir sıra Ankara’ya Refik’in yanına gider. Orada Fikri Bey’le evli olan Zübeyde Hanım’la tanışır. Uzun boylu ve yakışıklı olan Turgut kadınların dikkatini çeker. Halil, bu durumu yadırgar: “-Aklımdan bile geçmiyordu namussuzum, dedi. O beni hakladı oğlum. Bir de o bela başıma. Gün geçmiyor ki gazeteye telefon açmasın Ankara’dan. Ne vakit geliyormuşum? İşim oluyormuş, falan...”⁵⁹⁹

Necla, Turgut’un Süheyla ile olan ilişkisini öğrendikten sonra onu terk eder. Turgut, bir süre Necla’yı arar; ancak bulamaz. Daha sonra Necla’nın bu kararını doğru bulur: “Necla’yı da aramayacağım artık. Acımayla karışık saygı duyuyor, yüz yüze gelmekten de korkuyordu sanki. Ne derim kıza? Nasıl derim? Yoldaşız. En ağır biçimde konuşacak şimdi, suçlayacak; yüzüm kızarmadan söyleyebileceğim ne sözüm var? Yalancı diyor bana! Ne desindi?”⁶⁰⁰

Turgut, yaşam şeklinin devrimci bir gence yakışmadığının farkındadır: “-Ben erkeğin orospusu; üstümüze varan karı düzüyor bizi! İçim karmakarışık. Boyuna yalanımı örtbas ediyorum. Öyle sevmek istiyorum ki oysa...”⁶⁰¹

Turgut, korkak ve bencildir. Tensel hazlara düşkündür. Süheyla’nın sınıf bilincine ulaşma çabasını samimi bulmaz:

*Seher’i de görmüyormuş. Görse keşke! Epey şeyler kapmış. Çevresinden kapıyor şimdi. Adam ol da senden kapsın! Kapsın da üstüne kalsın! Korkak bencil herif! Ne yapalım peki? Daha kendimizi taşıyamıyoruz, bir de onu yüklenelim! Şahin Efendi’yi atlattık derken, ülkenin eşkıyaları saldırsın üstümüze! İnsanları tek tek kurtarmak mı bizim işimiz? Bırak, kız ne olursa olsun öyleyse! Onu da diyemiyorsun eti tatlı! Onun payı var belki.*⁶⁰²

⁵⁹⁸ Türkali, age.,s.711.

⁵⁹⁹ Türkali, age.,s.776.

⁶⁰⁰ Türkali, age.,s.24.

⁶⁰¹ Türkali, age.,s.777.

⁶⁰² Türkali, *Güven 2*,s.26-27.

Süheyla, ondan iki kez hamile kalır. İlk hamileliğinde Şahin Efendi ile evlidir. Kürtaj olabilmek için doktorun cinsel birlikteliğe zorlamasına çaresizlikle katlanır. Turgut, bu konuda da bencil ve acımasızdır: “Asıl babası sensin; hiç mi içinde yani üzüntü filan... Bunlara takılacak durumda mıyız? Benim dölüm diye ona mı adayayım kendimi? Bana bulaşmasın da ne bok olursa olsun; kendimi güç taşıyorum ben! Alçaklık diyeceksin Ne yapacaktım başka? Ablamın bir sevimsizi var evde yeter!”⁶⁰³Turgut’un kendi çocuğu ile ilgili ifadeleri, onun bencilliğinin en açık kanıtlarıdır.

Bir süre sonra Parti tarafından görevlendirilir. Sürgünde bulunan Halim Akkanat’a bir pusula götürmek üzere Kırşehir’e gider. Daha sonra komünizm propagandası ve Parti ile işbirliği nedeniyle eş zamanlı tutuklamalar yapılır. Turgut da gözaltına alınır.

Birinci Şube Emniyet Şefi Sait Tartan tarafından günlerce falakalara yatırılır. Kanlı ayakları ile yürütülür. Ağır işkencelere maruz kalır. Ancak hiçbir şekilde çözülmez:

Gövdesinde, canavarca saldırıların yıkıntısı vardı daha. Büyük abdestini yaparken kanama oluyor, acılar içinde kalıyordu. İkinci kez sorguya aldıklarında –Sait köpeği yoktu bu kez-, falakaya yatırmamışlar, soyup cinsel organlarına tükürmüşler, arkasına kalın sopa sokmuşlardı. Hemoroit değilmiş; kan damarları yırtılmış bağırsağında,⁶⁰⁴

Turgut, Süheyla’nın ölümünden kendisini de sorumlu tutar. Süheyla’nın acılı yaşamı ve cinayete kurban gidişi onu derin kederler içerisinde bırakır:

Süheyla’nın dün gece, ilk karşılaştıklarındaki ürkek gülümseyen hüznü bakışıyla, küçük salondaki, ağız dolusu sövgülerle bu çirkef dünyaya başkaldırışı, devinimsiz iki resim gibi, yan yana çakılıp kalmıştı belleğinin aynasında! Nasıl trafik kazası bu? Bu hırsız pezevenklerin, orospu çocuklarının kazası bu! Çıyanların, yılanların ortasındaydı kız. Onunla buluşmalarında,

⁶⁰³ Türkali, age.,s.164-165.

⁶⁰⁴ Türkali, age.,s.510.

*acılar içindeki saf saf konuşmaları geliyordu kulağına. Gözleri doldu. Hıçkırarak ağlayacaktı bıraksa.*⁶⁰⁵

Turgut, serbest kaldıktan sonra Halil'in ölümüyle de bir başına kalır. Can dostunun ölümü onu çok üzer.

Ancak yaşam kaygısı nedeniyle ayakta kalmak zorundadır. Ablasının üst komşuları olan Ebe Hanım, kızı Rabia ve oğlu Şahap Bey ile olan ilişkilerinden dolayı huzursuzdur: "İşsizdi; iş bulmak için de, acılarına basa basa-sağ ayağının topuğuna birden zonklama saplanıyordu uzun uzun yürürse-dolaşmak zorunda olması, hep kaçmak istediği evden, sabah erken fırlayıp gece yarısı, evdekiler uykudayken dönmek için iyi bir nedendi."⁶⁰⁶

Turgut, Necla'nın birkaç ay tutuklu kalıp sorguda konuşmamasından dolayı ona minnettar kalır. Teşekkür etmek için Soğanağa'daki konağa gider. Ancak Necla onu soğuk karşılar. Turgut'a hakaret eder. Bu hakaret üzerine Turgut Necla'yı neden sevmediğini anlar:

-Şimdi daha iyi anlıyorum seni niye sevmediğimi, dedi. Halktı, emekçi insanlıktı, eşitlikti, kardeşlikti, hepsi, babanın evinde olmayan süslü oyuncaklardı senin için! Şimdi gördün şakaya gelmediğini bu işlerin. Korku ezip geçmiş seni! Saklayamıyorsun artık; için dışına vurmuş!

....

*-Doğru babanın evine, Necla Hanım! dedi. Yerin orası senin!*⁶⁰⁷

Turgut, devrimci mücadelede aslında omuz omuza yürüyebileceği güçlü bir kadın özlemiyle yanmıştır. Ancak gerçek aşkta kavuşma olmayacağı düşüncesiyle yoluna devam etme kararına varır:

Yatağa uzandığında yaşamına girmiş kadınları düşündü. Cinsellik ağırlıklıydı tümü de; o hep sevgiyi aramıştı. Nedret'e duyduğu tutku da, o arayıp da bulamadığını onda düşlemesindendi belki. Yaşam kökenli değil, salt

⁶⁰⁵ Türkali, age.,s.204.

⁶⁰⁶ Türkali, age.,s.511.

⁶⁰⁷ Türkali, age.,s.517.

edebiyat kaynaklı bir düştü belki de! Sevince, çılgın gibi seveceksin! Erişemeyeceksin de! Aşılmaz engel dikilecek önüne.... Öz benliğinin tekeline düşmüş, toplumsal sorumluluğu umursamayan kişinin böyle bir uğraşı olabilirdi. Onun olabilir miydi? Halil ölmüştü. Kavga sürüyordu.⁶⁰⁸

Turgut, Nedret'e duyduğu aşkta bile hislerinden çok romantik düşlerinin payı olduğunun farkına varır. Bir yandan da, devrimci mücadele içerisinde böyle düşlere yer olup olmadığını sorgular.

Turgut bir rastlantı eseri tramvayda Seher'e rastlar. Seher, ağır işkencelere maruz kalmasına karşın hiçbir şekilde konuşmamıştır. Okuldan atılmıştır. Halil'in gelmesi ümidiyle yaşama tutunmuştur. Turgut Seher'i güzel ve cıvıl cıvıl bulur. Onunla yepyeni bir yaşama başlamayı hayal eder. Ancak bu düşüncesi onu mahzun eder:

Halil ölmüştü. Kesinlikle bilmese söyler miydi Refik? Sallanır gibi oldu. Ölümün doğru olduğuna inanmayı mı yeğliyordu? Bu kadar bencil bu kadar kendine yenik miydi? Onu istediğini, ölümü bildirmeden de söyleyemez miydi Seher'e? Doğrusu da oydu belki; ölüm acısını tattırmamış olurdu kıza! Halil'in ölmediğine inanıyorsa onun olur muydu Seher? Çaldığı bu dönem sevgiyle mi mutlu sayacaktı kendini? Nasıl güvenirdi böyle birine? İç içe girmiş, arapsaçı ilmiklerle birbirine tutturulan yaratıklardık biz insanlar! Duygu seli bir duygusuzlukla çığ gibi saldıran yaşam önünde ne kadar çelimsizdik! Atmaya çalıştı kafasından. Neyin doğru olduğunu bulacak durumda olmadığını ayırımındaydı. Gözleri yandı önce. Tutamadı, yaşlar indi ağırdan. Bıraktı kendini, içini çekerek, kesik kesik hıçkırıklarla ağlamaya başladı. Bir gemi bağırdı limanda, böğürür gibi.⁶⁰⁹

En yakın dostunun ölümünü, Seher'i elde edebilmek için kullanıp kullanmama noktasında yaşadığı kararsızlık, onu insan doğası ile ilgili sorgulayışlara iter.

CHP bürokrati Eşref Bey'in İngiliz Dili ve edebiyatı bölümünde öğrenci olan kızı Necla, Turgut aracılığıyla siyasal bir bilinç kazanır.

⁶⁰⁸ Türkali, age.,s.560-561.

⁶⁰⁹ Türkali, age.,s.589-590.

Bir süre sonra da Turgut'a tutkuyla bağlanır:“.... film üstüne, sanat, şiir, özellikle Nazım'ın şiiri üstüne yoğunlaşan söyleşi, coşkulu bir yaklaşımla bağlayıvermişti Necla'yı Turgut'a. Onun istediği, aradığı kişi buydu işte; akıllı, güçlü, yakışıklı...”⁶¹⁰

Necla, Turgut ile tanışmadan önce her türlü cinsel deneyimi yaşamıştır. Daha küçük yaşlarda iken cinsel tacize uğramıştır.

On iki yaşındayken liseli bir komşu çocuğuyla bekâretini korumak için anal seks yapmıştır.

Annesinin isteğiyle Notre Dame de Sion'da eğitimine devam ettiği yıllarda ise lezbiyen bir ilişki içerisindeydi.

Üniversite'ye başladığı ilk yıllarda babasının ortağı tütün tüccarı Ali Rıfkı'nın evinde tanıdığı Mühendis İzzet Bey'le bir ilişkiye başlar. Necla'nın yaşlarında kızları olan İzzet Bey yaşlı bir hovardadır. Cinsel hazzı onunla öğrenir. Bir süre sonra onunla da ilişkisini noktalar.

Necla Turgut ile bir ilişkiye başladıktan sonra, geçmişinde yaşamış oldukları onu mutsuz etmeye başlar. Turgut'un kendisini terk etmesinden korkar:

Turgut'u yakından tanıyıp sevgisi kök saldıkça, cinsel özlemi de büyüyor; onu kaçırıp yitirme korkusu, bu korkunun yarattığı acı da o ölçüde artıp yüreğine oturuyordu. Daha önce başkasıyla yatmış, kızlığını vermiş olmanın bizim erkeklerce kolay bağışlanmayacağı konusunda duyup da o güne dek pek aldırmadığı şeyler, Turgut'u tanınmasıyla öyle önem kazanmıştı ki, umarsızlıkla kıvranmaktan öte bir şey gelmiyordu elinden. Her şeyi açık açık konuşmayı düşündü, olmadı. Bütün insancıl savlarına, politik konulardaki açık, ilerici düşüncelerine karşın cinsel konularda bağnazlığa varan tutuculukta bir taşra delikanlısıydı Turgut. Daha ilk konuşmalarında apaçık ortaya koymuştu kendini. Yargıları kesindi bu konuda. Önüne gelenle yatarmış burjuva karıları

⁶¹⁰ Türkali, age.,s.49.

*gibi! Orospunun biri, tam burjuva karısı, yatmadığı yok. Karıları, kızları onlan bunlan yatar pezevenklerin... Ne dese nasıl karşı çıksaydı bu sözlere?*⁶¹¹

Turgut'un bakire olmadığı için kendisini bırakıp gitmesi onu derinden yaralar. Turgut'un bu davranışıyla aşağılandığını hisseder: "Salt sevgi sorunu da değil. Onuruna dokunuyor insanın. Tek sözcük etmeden bırak git koridorun ucundan pis bir şeyden kaçır gibi bak öyle. Hayvan! Aramasın! Ben de aramayacağım."⁶¹²

Necla, Turgut'un bu davranışını ikiyüzlü bulur:

*-Hasta filan değilim Turgut'cuğum, dedi, öyle iyiyim ki... Boşuna aldatma kendini. Gerekçe aramaya kalkışma, söyle söyleyeceğini. Bak ben çekindim mi? Biraz yürekli davransan, anlatacağın bir alay şey vardır senin de. Yok mu? Hiç mi yatmadın başkasıyla? Ağzın süt mü kokuyor? Sıkılmana gerek yok.... Ama sen erkeksin! Suçlaman gerek beni, aşağılayıp çiğnemen gerek!*⁶¹³

Necla'nın ailesi ona sevgiden ziyade para vermiştir. Ailesiyle bağı kuvvetli değildir:

*Erken yaşta yatılı okula gitmesi ev içinde dönenlerle ilgisini kesmişti. Umursamıyordu da; babası, annesi ona gerekli gereksiz para veren, istediğini, istemediğini alan biraz uzağındaki en yakınlarıydı. Babasına düşkün denirdi eskilerde; Eşref Bey için de övünç konusuydu bu. Daha dünyayı bilmediğim günler. İlk soğuduklarım da onlar oldu gibi. Olup bitenleri kavramaya başlayınca kafama ilk çarpan, ülkeyi elinde tutan şebekenin ortaklarından babamla ona sersemce bir bağlılıkla karılık eden annem oldu demek.*⁶¹⁴

Necla, hastalığı sırasında annesinden beklediğinin üstünde bir sevgi ve ilgi görmüştür. Ancak ruhunda barındırdığı derin yaralar nedeniyle başta ailesi olmak üzere pek çok şeye kırgın ve küskündür:

Oldum bitim sıkıcıdır bu kadın. Ne severmiş beni! Bilmiyor muydun? Bu kadarını bilmiyordum, ne yalan söyleyeyim. Anne olunca öğrenirsin! Batsın anneliği. Anne filan olacağım yok benim. İnsanlar birbirinden tatsız sıkıcı.

⁶¹¹ Türkali, age.,s.49.

⁶¹² Türkali, age.,s.55.

⁶¹³ Türkali, age.,s.152.

⁶¹⁴ Türkali, age.,s.138-139.

*Çocuklar da ayrı bela olmalı. Çocukları severdim ben oysa. Annemi sevmez miydin? Babamı da severdim. En tatsız da o aslında. Annem zavallı, bana sarılışı da ondan besbelli.*⁶¹⁵

Necla annesine için için kızgınlık duymaktadır. Babası Eşref Bey'in annesini Terzi Nezahat'la aldattığını bilir. Annesinin bu durumu sineye çekmesini hazmedemez:

*Ne biçim kadın? Gören bir şey sanır. Saçı, başı, giyimi, kuşamı, sırasında iyi kötü bir iki söz edebilmesi. Sonra, “Kes zırlıtyı!” deyince adam, susacak! Hele önceki diretme çabası! “Ben mi, ben mi sokuyorum burnumu senin işlerine!” deyişi titrek, ağlamaklı sesiyle. “Sersem burnunu benim işlerime sokma!” diye hırlamış adam. Bir de terzi kadın var.... Nasıl götürmüşler bu evliliği bunca yıl? Nasıl götürüyorlar?*⁶¹⁶

Necla, Turgut'un “Tam bu evin kızıdır. Ne mal olduğunu kendin de biliyorsun işte...” söylemi üzerine ailesi ile yollarını ayırır: “Annemmiş, babammış, bu evmiş, mal mülkmüş bir sürü, inandıklarım söz konusu oldu mu her şey vız gelir bana. Tümünün Allah belasını versin gerekirse.... Batsın ailesi de, malı mülkü de! Cehennem dibine kadar hepsi.”⁶¹⁷

Necla, ailesinin desteğini almadan ayakları üstünde durmaya çalışır. İngilizce ve Fransızca bilmesinden dolayı hocası Halide Edip'in sağladığı çeviri işleri ile hayatını kazanmaya başlar:

*Nasıl mutlu olabilirdi! Ara sıra, o da uzaktan uzağa görüp yitirdiği birindeydi mutluluğun anahtarı. Gerçekten sevmişti bu adamı. Şimdi de seviyordu, hem de hiç çekinmeden kendine apaçık söyleyecek kadar içten seviyordu. Yadsımıyor, uydurma nedenler bulup buluşturmaya da kalkmıyordu. Evi onun için bırakmıştı. Açıklarken içi acıdan katılır gibi oluyordu; yadsımıyordu.*⁶¹⁸

⁶¹⁵ Türkali, age.,s.138.

⁶¹⁶ Türkali, age.,s.139-140.

⁶¹⁷ Türkali, age.,s.148.

⁶¹⁸ Türkali, age.,s.355.

Necla, yalnız başına kaldığı Soğanağa'daki ahşap evde yalnızlığı ile olgunlaşır. Sevgiyle, sabırla, Turgut'u bekler.

Babası Eşref Bey, Necla'nın evi terk etmesinden sonra kızı ile konuşmaya cesaret edemez: "Kendisi gelmez. Hiçbir gün açık çatışmayı göze almamıştı kızıyla. Necla'nın başkaldırmasıyla, direnimiyle karşılaşmayı onuruna yediremiyor olmalıydı. Böyle bir girişimin, aşamayacağı bir engele çarparak kızıyla arasına onarılmaz bir yıkıntı açmasından çekiniyordu besbelli. İyi bildiniz Eşref Bey, ben Mükerrerem Hanım değilim." ⁶¹⁹

Necla, Galip ile Turgut'u kıyaslar. O, Turgut'a âşıktır: "Turgut'a duyduğu özleme gölge düşürebilse, kendisi için de düşünülmecek şey değildi ki! Boyalı muhabbet kuşu gibi parlak adam, kartal gibi yabanıl birinin, hiç aşağılara düşmeden, yüksek maviliklerde süzülüp durmasını nasıl önleyebilirdi?" ⁶²⁰

Necla, Turgut'u özler ve ona kavuşmak için çırpınır. Turgut'un duyarsızlığına öfkelenir. Cinsel dürtüleri de kımıl kımıldır: "Utanca boğan bir acıyla başkaldırıyor, sövgüler yağdırıyordu içinden Turgut'a. Nasıl anlamamış, niye böyle yalnızlığa bırakmıştı onu it? Upuzun bir zaman parçası içinde bastırıldığı cinsel dürtülerle didişmenin yorgunluğu, bezginliği de karartıyordu içini." ⁶²¹

Necla, Jülide ve Salih aracılığıyla uzun bir süreden sonra tekrar bir araya geldiği Turgut'a ilanı aşk eder:

-Seni seviyorum; önüme yeni bir dünya açan sensin çünkü. O budalaca oyunun gülünçlüğüne anlamayı da sana borçluyum; kendimi özgür duyumsadığım bu evi, bu yaşamı da. Bak, hiç çekinmeden açıklayayım: Senin için geldim bu eve ben. Senden bir şey beklediğim için mi? Yoo düşlerim için sadece. En aptalca kızgınlıklar yaşadığım günlerde bile sen vardın, değerliydin benim için. ⁶²²

⁶¹⁹ Türkali, age.,s.362.

⁶²⁰ Türkali, age.,s.536.

⁶²¹ Türkali, age.,s.536.

⁶²² Türkali, age.,s.552.

Turgut'a hiçbir beklentisi olmadığını söyler: “İlişkilerimizin sana bir şey yükleyeceğini sanma sakın, dedi. Diyorum ya hiçbir beklentim yok senden. Seviyorum, o kadar! Yüreğini kapatmazsan güç kazandırırıs bana. ”⁶²³

Bir süre sonra Turgut'un kendisini Şarkıcı Sitare'yle aldattığını öğrenir. Hayal kırıklığına uğrar: “Bitecekti bu iş... Onu sevmediği için değil, başkasıyla yattığı için de değil, ona yalan söylediği için bağışlayamazdı Turgut'u. Şaka değildi, ölümüne birlikte olmayı severek benimsediği biriydi onu böyle aldatıp dolandırmaya kalkan. Nasıl güvensizdi artık, niçin güvensindi. ”⁶²⁴

Necla, Turgut'u çok sevmiştir ve bir türlü unutamaz: “birlikte yaşadığı tüm olaylarda bir sürü kurt yeniği yakalayarak yüreğini burkan bir sezgiyle nasıl kurnazca aldatıldığını duyup kavıyor olmasına karşın, kazıyıp kolay olmuyordu yuvarlarına bile sinmiş görünen bu adamı. ”⁶²⁵

Bir süre sonra Turgut ile olan ilişkilerinden dolayı komünist suçlamasıyla gözaltına alınır.

Sorgu sırasında görevlilerin, Turgut'un kadınlarla olan ilişkilerini ince bir alayla dile getirmeleriyle kendisini aşağılanmış hisseder:

Onuru çiğnenmiş, kirletilmiş duyumsuyordu kendini. O pis herifin tüm söyledikleri, yazık ki doğrudu! Turgut'un, birinden ötekine giderek koynuna girip çıktığı bilinen kadınlardan biri de kendisiydi. Bir kova çirkefli suyu kafasından boşaltıvermişlerdi, Turgut hergelesi yüzünden! Üşüyordu! Acılıydı her şey. Unutmalydı; başka yolu yoktu. Nasıl unutacaktı?⁶²⁶

Necla, tutuklu bulunduğu günlerde erkek ve kadın ilişkisini üzerine düşünmeye başlar. Erkekleri kaba ve saldırgan bulur:

Şimdi şimdi bilincine varıyordu bir şeyin; saldırgan yapısını sevmiyordu erkeğin! Duyguları, davranışları, kadına yaklaşımları, elleri, kafaları, cinsel organları, tüm varoluş biçimleri, içindeydi bu yapının! Kadına koşan, kadını

⁶²³ Türkali, age.,s.553.

⁶²⁴ Türkali, age.,s.842.

⁶²⁵ Türkali, *Güven 2*,s.139.

⁶²⁶ Türkali, age.,s.459-460.

*arayan bu yapı, salt erişmeyi değil, paralamayı, ezip aşmayı tutku edinmişti. Doğa mı veriyordu erkeğe bu dürtüyü, toplumdun mıydı? İkisinden de kapıldığı belliydi. Sevmeyecek miydi erkeği? Bilmiyordu. İçinde kuruyan bir şey vardı.*⁶²⁷

Necla, tutukluyken bir görevli tarafından cinsel saldırıya uğrar. Bu olay erkeklere olan nefretini ayyuka çıkarır.

Necla erkekleri değil kadınları sevdiğini düşünür. Ancak böyle düşünmesinde Turgut'un aşkına karşılık vermemesi ve onu aldatması yatmaktadır. Erkeklere olan güven duygusunu yitirir.

Necla, Jülide'yi sevdiğini anlar: "Jülide'yi seviyordun asıl; hem ne çok seviyordun! Aptal aptal konuşmalarını anımsayıp seviyordun! Renkli bakışlarını, ışık demeti saçlarını, saydam kulak memelerini özlemle seviyordun! Nesi vardı ki sevmediği, o Allah'ın pislik herifi Salih'inden başka?"⁶²⁸

Burjuva bir ailenin sol ideolojiye meylenmiş kızı Necla, yaşam çizgisini değiştirme kararı alır. Hocası Halide Edip'le Doktora çalışmalarına başlar. Devrimci mücadelede tam olarak bilmediği çalışmaların içerisinde olmayı doğru bulmaz. Tutuklanan herkesin işkence görmesine rağmen kendisinin hiçbir şekilde işkenceye maruz kalmamasının babasının konumuna bağlı olduğunu anlar. Politik mücadeleden vazgeçer. Jülide ile eşcinsel bir ilişki yaşamaya başlar.

Romanda karakter çiziminde dramatik yöntem kullanılmıştır. Karakterler, duygu düşünce ve davranışlarını diyalog, iç monolog ve bilinçaltı teknikleri ile sergiler. Romanda yer alan kişiler, hem kendi karakterleri hem de romanda yer alan diğer kişiler hakkında bilgi verirler.

Turgut, Necla, Sahir Hoca, Rahmi Usta, Halil, Süheyla, Galip çok boyutlu (yuvarlak) kişilerdir. Kişilerin iç ve dış çatışmaları gerçekçi bir şekilde yansıtılır. Kişilerin yaşadığı gelgitler aile ve çevre ilişkisi ile temellendirilerek verilir. Yaşanan olaylar kişilerin değişim ve dönüşüm yaşamalarına neden olur.

⁶²⁷ Türkali, age.,s.473.

⁶²⁸ Türkali, age.,s.462.

Eşref Bey, Mükerrerem Hanım, Hüsnümelek Bey, Şerife Hanım, Mithat, Sait, Fehime, Mediha, Seher, Nedret, Kemal, Mithat, Ohannes, Hasan, Mazlum, Muharrem, Remzi Bey, Kürt Nurettin, Pakize-Esma kumalar, Terzi Nezahat, Zübeyde Hanım tek boyutlu (yalnıkat kişilerdir) .

Kayıp Romanlar

Doktor Nahit Kotar, otuz sekiz yıl süren sürgün hayatından sonra geçmişte yaşamış olduklarını unutma arzusuyla İstanbul’da yepyeni bir hayat kurma gayesindedir: “Yaşamında yeni başlayan döneme eskiyle ilgili ne kadar az şey girse kendini o denli mutlu duyumsayacaktı. Anımsamak bile istemiyor, elinden gelse bütün bir geçmişi silip atarcasına, her şeyi unutmak geliyordu içinden.”⁶²⁹

Doktor Nahit, toplumcu gerçekçi bir bilince kavuşmasını TKP’li yaşlı bir işçiyi tanınmasına borçludur.

Doktor olmaya ise çok sevdiği okul arkadaşı İdris’in ihmalkârlık yüzünden apandisit patlaması sonucu ölmesi ile karar verir: “İdris’le birlikte çıktıkları yolda, insanlığın kurtuluşu için verdiği kavganın yanı sıra iyi doktor olup tek tek insanları da kurtarma düşüncesi, kendini tutkuyla kaptırdığı edebiyatı çiğneyip geçmiş, bir tür saplantıya dönüşmüştü.”⁶³⁰

Doktor Nahit, edebiyata düşkünlüğünü annesinden duyduğu hikâyelere ve okul sıralarında tanıdığı Türkçe öğretmenine bağlı olduğunu düşünür:

Çocukluk yıllarından başlıyordu edebiyata düşkünlüğü. Daha parmak kadar annesinin yanık sesle okuduğu “Siretinnebi”ye, ramazan gecelerinde evlerde toplanarak çıkarılan oyunlara, anlatılan cinli perili padişah öykülerine, özellikle “Keloğlan’la Köse Dayı” masallarına bayılırdı ya, edebiyata asıl ilgisi ortaokul son sınıfta, ileriye açık kafasıyla o günkü edebiyatı iyi izleyen coşkulu, genç Türkçe öğretmeniyle uyanmıştı. Nazım’ı da ondan öğrenmişti, Necip Fazıl’ı da.⁶³¹

⁶²⁹ Türkali, *Kayıp Romanlar*, s.11.

⁶³⁰ Türkali, age.,s.15.

⁶³¹ Türkali, age.,s.14.

Doktor Nahit, İstanbul özlemiyle yıllarca yanıp tutuşmuş bir İstanbul aşığıdır: “Şu Boğaz’ın bitişinde, Haliç’i, Marmara girişindeki liman ağzını çevrelemiş kuleleri, yükselen minareli, kubbeli camileri, tüm anıtsal yapılarıyla akşam alacasında, baş döndürücü bir senfoni gibi yükselen bu kentten nasıl sıkılır insan?”⁶³²

Doktor Nahit, Klasik Batı müziği ve türküler ile ruhunu sık sık doyurur. Müzik dinlemek vazgeçemediği bir tutkudur.

Vedat Türkali’nin Güven adlı romanını okuduktan sonra romanı devam ettirme isteğine kapılır: “Sevmiş, heyecanla, okumuştum Güven romanını. Romanın sonunda Seher’le Turgut için düşürülmüş not kıskırtıcı olmuş, o günler gene kurmaya başladığı yazarlığa geçme isteğini kamçılamiş gibiydi.”⁶³³

Devrimcilerin aşkını anlatan bir aşk romanı yazmak ister. Vedat Türkali ile irtibata geçer. Aydın sorumluluğu ile devrimci mücadeleye ışık tutacak bir roman yazmak istediğini dile getirir:

*Sorumlulukları yok mu bugünün? Bitti mi savaş? Biter mi? Yaşamın yasası! Bu kokuşmuş bataklıkta kimler yürütecek savaş? Hangi doğrularla yürütecekler? Yol yöntem ne olacak? Bizim yerimiz ne olacak bu savaşta? Bunlara ışık tutmalı roman bence. Romanı yazar mıyım yazmaz mıyım bilmiyorum ama temel çabam bu benim. Temel sorun da bu!*⁶³⁴

Doktor Nahit Kotar, örgütte yer alan kişilerin değerlerinden ödün verip bireysel çıkarları nedeniyle yön değiştirmelerinden dolayı üzgündür:

-O sizin bugün görmedim dediklerinizi, en büyük yiğitlikleri gösterip dayanılmaz acıları göze alanlardan kimilerini görmedim değil ben, gördüm sonra.

Kısa bir süre daha baktık.

-Leş gibi kokmaya başlamışlardı. Çürüyorlardı çünkü!

⁶³² Türkali, age.,s.310-311.

⁶³³ Türkali, age.,s.12.

⁶³⁴ Türkali, age.,s.90.

....

*-Saklamanın bir yararı yok Vedat Bey, dedim. Siz de biliyorsunuz benim kadar bu çürüyüp kokuşmayı!*⁶³⁵

Doktor Nahit, kadın erkek eşitliği ve cinsellik söylemleri ile insanlığın uyutulduğu inancındadır: “Cinsler arası kavga kızıştı mı sınıflar arası kavga savsaklanıyor, bir şeyler yitiriyor çünkü.”⁶³⁶

Bu durumun finans kapitale batmış tefeci bezirgânların oyunu olduğunu savunur: “Düzenin işine gelen de oydu; uğraşp didişecek cinsellik-eşcinsellik çatışmalarından daha önemli ne vardı ki şu dünyada!”⁶³⁷

Nahit Kotar, Avukat Mustafa vasıtasıyla Esmeye adlı genç bir kadınla tanışır. Bir süre sonra aralarında yaş uçurumu olmasına karşın Esmeye’ye âşık olur.

Ancak Doktor Nahit, Esmeye ile olan ilişkisini sorgulamaktan kendini alıkoyamaz: “Yirmi sekizinde -bile değil, daha yeni girecek- kız, seksenine dayanmış bir adamla sevişmeye kalkışırsa doğal olur mu bu?”⁶³⁸

Doktor Nahit, Esmeye’ye ilanı aşk eder. Esmeye’yi daha önce tanımadığına kahrolur: “O kadar mutluyum ki Esmeciğim, nice yıllarımı tükettiğim için değil, sensiz tükettiğim için mutsuzum! O günlerinde seninle yan yana olmak istemezdim, deme sakın! Ölürüm! Aşk bu olmalı!”⁶³⁹

Doktor geçmişini hatırlamak istememesine rağmen geçmişi onun peşini bırakmaz. Doktor Sara adlı bir kadınla evlenmiş ve bu evlilikten bir oğlu olmuştur. Ancak Sara’dan ayrıldıktan sonra oğlu ile de ilişkisi kopmuştur. Bu durum onu içten içe üzer: “Doktor Sara’yı mı anlatayım, nikâhlı evlilik yaptığım tek kadın? Altı yaşından beri yüzünü görmediğim, benden nefret ettiğini bildiğim oğlum Nesim’i.

⁶³⁵ Türkali, age.,s.127.

⁶³⁶ Türkali, age.,s.128.

⁶³⁷ Türkali, age.,s.34.

⁶³⁸ Türkali, age.,s.203.

⁶³⁹ Türkali, age.,s.245.

(Sara ölmüş. Bir Amerikan-İsrail elektronik ortaklığında çalışıyormuş Nesim de. Musevi'ydi Sara) belki adımı bile duymamış iki torunumu. ”⁶⁴⁰

Geçmişte pek çok kadınla ilişkisi olan Doktor Nahit, ilişkide dürüstlük taraftarıdır. Ancak Esmе, çocukluk yıllarında annesinin arkadaşı olan Hadiye adlı bir kadınla olan ilişkisini ve onu aldattığını Doktor Nahit'e hatırlatır: “Kadınlarımı aldattım. Onlar da yaptı. Kimileri gizli yaptı ben saklamadım; o kadar. Bir eksik yanım var yalan ilişkiye dayanmam. En iyi bildiğim acı yalnızlık acısıdır onun için de.”⁶⁴¹

Esmе, Doktor Nahit'in geçmişini öğrenmek ister. Doktor Nahit Esmе'ye hikâyesini anlatır.

İspanya'da çıkan iç savaştan kaçan komünist bir aileden gelen Sofya Alvarez adlı bir kadınla bir ilişki yaşamıştır: “ “-Dengesizdi! Tüm aileyle kavgalıydı. Anarko-komünistti belki bir anlamda. Güzel gitar çalar, şarkı söyler, şiir yazmaya kalkar üç dilde, resim yapar... Büyülemişti beni! Biyo-kimya diye tutturdu bir ara, bıraktı. Daldan dala öyle biri. ”⁶⁴²

Bir süre sonra Sofya ile kavgalı bir şekilde ayrılırlar. Ancak daha sonra Sofya hamile olarak geri döner. Doktor Nahit, Sofya'ya tutkuyla bağlanmıştır. Bebeğin ikisinin olduğuna inancıyla mutlu olurlar:

-Çocuk senden demiyordu ki! Senin çocuğun diyordu. O da tam bilmiyordu kimden olduğunu. O kadar değişik kişilerle yatmış ki.... Çünkü kimle yatarsa yatsın düşlediği tek kişi benmişim; yüreğinin ta içinde benimle yatıyormuş!

....

⁶⁴⁰ Türkali, age.,s.314.

⁶⁴¹ Türkali, age.,s.314-315.

⁶⁴² Türkali, age.,s.319.

*-Belki de güleceksin. Evet, inandım! Bir sürü kadınla benim de ilişkim oldu o günler; her yattığımla da, saplantı gibi Sofia'yı düşünüyordum sadece. İstersen alay et benimle!*⁶⁴³

Sofya, bebeğini doğurduktan sonra başıboş ve sorumsuz yaşamına yeniden döner. Doktor Nahit, Janin adlı bu kızı nüfusuna alır. Janin onu babası olarak bilir. Sofya, kızı Janin'i yakını olan koyu Katolik İspanyol bir kadına bırakıp gider: “-Birilerine takılıp Güney Amerika'ya gitti bir yıl kadar sonra. Nikaragua'da, gerillalara takılacaktı. Dağa çıkmadan barda bir Amerikan çavuşunu mu bıçaklamış ne; kurşunlamışlar bunu. Yıllar sonra öğrendik.”⁶⁴⁴

Janin'in babası olarak bildiği Doktor Nahit'le cinsel bir ilişkiye girmek istemesi üzerine Doktor Nahit, bu ensest ilişkiden kaçarak kurtulur:

-Niye kaçtığımı mı öğrenmek istiyorsun Janin'den? Dedi.

-Çünkü benimle yatmak istiyordu, dedi.

-Kızınız olmadığını söylemişsiniz, dedi.

*-Bunu kimse ona söylememişti. Beni öz babası biliyordu; patolojik, belki çevresinden kaynaklanan özenti bir saplantıyla da yatmak istiyordu benimle. Gizli, yaygın bir ensest vardır kuzeyde.*⁶⁴⁵

Janin, bir süre sonra uyuşturucu bağımlılığından ölür. Doktor Nahit, bu ölümden kendisini de sorumlu tutar. Kızı olarak nüfusuna almasına rağmen ona sadece para verdiği için kendisini suçlar. Kapitalizmin cinselliği metalaştırarak ahlaki çöküşü hızlandırmasını içten içe sorgular. Aile içindeki yasak ilişkilerin patolojik bir hastalık haline gelmesini yadırgar:

Bağlılık sınavından geçtiğin değer yargıların mı tuttu seni, kızın uyuşturucu bataklığı içinde çırpındığını bilmenden duyduğun deli kızgınlık mı? Yarı bunak bir İrlandalıyla aptal bir Katolik kadının elinde, Amsterdam'da, baskılı bir başıboşlukta yetişen, annesini hiç görmemiş zavallı bir kızın esrar,

⁶⁴³ Türkali, age.,s.321.

⁶⁴⁴ Türkali, age.,s.322.

⁶⁴⁵ Türkali, age.,s.318-319.

marihuadan, kokaine, her türden uyuşturucunun kucacağına düşmesinden doğal ne var? Sen de sorumluydun bundan! Gerçekten benimsemedin ki çocuğu; avucuna para koydun sadece! Aşırı ölçüde eroinden öldüğünü duyduğunda sızı duymadın mı vicdanında? Bilmiyor muydun hangi toplumda yaşadığını? Bireyin, yüce kutsal özgürlüğü, eroin kullanma hakkını da içermesin olur mu; milyarlarca dolar getirisi var! Uyuşturucu da doğal, eşcinsellik de doğal; ensesti doğal yapacaklar, uğraşları o;kazanmanın ötesinde etik kural istemiyor şu rezil yeryüzü!⁶⁴⁶

Doktor Nahit Kotar, uyuşturucu, eşcinsellik, ensest ilişki gibi olguların finans kapitale batmış tefeci bezirgân sistemin oyunu olduğu inancındadır. Ona göre insani değer yargıların çöküşü ve ahlaki yozlaşmanın yaygınlaşması kara güçlerin bilinçli eylemleridir. Cemiyetin kanını emen bu olguların birey özgürlüğü ve birey hakları ile bir temele oturtmalarını da eleştirir.

Doktor Nahit Kotar, yokluk ve yoksunluklar içinde ömür tüketen insanlığın kurtulacağı inancıyla yaşar:

Evet, her şey bireyin özgürlüğü için! Böyle böyle giderek, toplumun bağnaz, çürümüş ahlak takıntılarını aşip sınıflı toplumun bütün baskı kurallarını yıkıp parçaladık da, günü geldi mi sonunda, sorunu kalmayacak insanların! Açlık, yoksulluk, işkence karanlığında sürünen milyarlar da, bu karanlığın seni taşa tutmayıp yanında yer almışlarsa-isterse almasınlar, kimin umurunda!-tüm insanlık kurtulacak, özgürlüklerimize kavuşacağız!⁶⁴⁷

Vasken’le İsviçre bankasındaki ortak hesapları eski yoldaşları tarafından tehdit edilmesine ve izlenmesine yol açar. Doktor Nahit’le konuşması için bir aracı gönderirler. Doktor Nahit, yapılan etkinliklerde emekleri olmadığı halde bu paraya hangi hakla sahip çıktıklarını sorgular.

Olaya mafya karışır. Sol mafya otuz milyar haraç karşılığında bu işten sıyrılacağını bildirir. “Mafya, Kürt Beyi, işkenceci polisle el ele eski

⁶⁴⁶ Türkali, age.,s.325.

⁶⁴⁷ Türkali, age.,s.325-326.

yoldaşlarımızdan korunmaya çalışacağız! Öyle eski yoldaşın... Olaylar geçip bitse de karanlık ilişkilerin içe çökecek tortusunu taşımak var bir de.”⁶⁴⁸

Doktor Nahit Kotar, örgütle bağlantısı olduğu dönemde TKP'nin ilkel, köksüz ve anlayışsız olması nedeniyle sorunlar yaşar. Kürt meselesi ve ülkede yaşanan sorunlar nedeniyle Parti üyeleri ile anlaşamaz. Bir süre sonra örgüt ile bağına son verilir. Bu olaydan sonra devrimci mücadelede birlikte yol aldığı yoldaşları Doktor Sacide ve Macit'le kültür sanat etkinlikleri için çalışmaya başlarlar.

“BİRARADA” adını verdikleri sosyal bir projeyi gerçekleştirmek için canla başla çalışırlar. Bu sosyal proje ilk bakışta ütopyik olarak algılanır. Ancak ülke içerisinde asırlardır birlikte yaşayan tüm halkın din, dil, ırk ayrımı yapılmaksızın özgürce kültürel miraslarını sürdürebilmesini isterler:

*Parti'yle çatışmalara girmektense, kültür-sanat etkinliklerine adayacaktık kendimizi. Toplanacak parayla da, bir büyük yapı kuracaktık Avrupa'da. “BİRARADA” diye düşünüyorduk adını. Türkiye'de yaşayan tüm halkların Türk'ü, Kürt'ü, Ermeni'si, Laz'ı, Çerkez'i, Çingene'si, Boşna'ğı, Süryani'si, Keldani'si, Rum'u, Gürcü'sü, Arnavut'u, Yahudi'si, hangi dilden, hangi dinden, hangi mezhepten olursa olsun tümünün, BİRARADA'dan gelmiş tüm BİRARADA'luların eşit haklarla engelsiz girip çıktığı, müziğini yaptığı, oyunlarını, yayınlarını, kitaplarını topladığı, buluştuğu, kaynaştığı bir yer olacaktı burası. Tarihin kültür kalıtçısı değil miydik; öyle dememiş miydi Lenin? Ülkede geçmişten bize gelen, yaşaması gerekli tüm güzellikleri, insan sevgisinin ortak paydası olarak korumaya alacaktık. Bunu da ilerde istenilen düzeye varacağına inandığımız partimizin, TKP'nin yan kurumu yapacaktık sonunda.*⁶⁴⁹

Doktor Nahit ve arkadaşları “BİRARADA” adlı kurumu ülkede asırlardır yaşanan temel sorunların uzağında sığınılan bir liman olarak görürler. Doktor Nahit Kotar, hümanist biridir:

⁶⁴⁸ Türkali, age.,s.311.

⁶⁴⁹ Türkali, age.,s.342-343.

*Ülkemizde yaşayan halkların, acılardan uzak, güzellikler içinde birbirlerini sevmek için özgürce buluştukları yer. Yalnız güzel bir Türkiye'nin değil, özlemle varmak istediğimiz tüm dünyanın minicik bir örneği tür. Hangi nedenle olursa olsun, insanların birbirlerini öldürmek zorunda oldukları dünyayı sevmiyorum ben. Sorunlarını ancak kanla çözüyor tarih, onu da biliyorum; deli değilim, düşü de. Hiç değilse, gelecekteki güzel günlere açılmış ışıklı bir pencere gibi, acısız bir köşe olsun şu yeryüzünde; ben de bir katkıda bulunayım ona!*⁶⁵⁰

Bu amaçla çeşitli ülkelerde kültür sanat etkinlikleri düzenlerler. Ancak örgüt bu etkinlikleri desteklemekten ziyade zamansız olduğuna inanır:

*Biz bu etkinlikleri gerçekleştirebilmek için ne hırlaşmalar yaşadık, biliyor musun? Ermeni'si, Kürt'ü, Süryani'si, Yezidi'si, Alevi'si; hepsinin kültür sanat sorunu var. Paylarını verelim diyoruz kültürlerinin. Laiklikten ödüne kayarmış bu; ırkçılığı, ulusalcılığı kışkırtmaya gidermiş! Erkenmiş bu konular daha, ivmeye gerek yokmuş! Devrimden sonra nasıl olsa çözülecekmiş bunlar! Hay batsın devrimden sonranız!*⁶⁵¹

Doktor Nahit, yaşadığı pek çok sorunun içinde Esmen'in varlığı ile mutlu olur: "Ne yapayım ki, ben de seni çok seviyorum birtanem. Borçlulukla seviyorum! Bu yaşta, nereden bela oldun başıma biricik sevgilim!"⁶⁵²

Esmen'in hayatına girmesiyle yalnızlığından sıyrılıverir. Esmesiz geçen günlerde zaman zaman bunalımlara düşer: "Yükümlülükleri var biliyorum; arada uğruyor evet... de, hiç de öyle aman aman bağlı değil! Bırak aptallıkları! Anlayışsızlık etme kıza! Yaptığım bencillik biliyorum ama ben de kimsesiz kalıveriyorum işte, o olmadı mı? Kal, ne yapalım; alıştı kendini yokluğuna!"⁶⁵³

Bir süre sonra kalp krizi geçirir. Sağlığı ciddi anlamda bozulmuştur. Esmen'in Berlin'e babaannesini tedaviye götürmesi ile yapayalnız kalır. Mafyanın istediği haracı vermeyince kedisi öldürülür ve ruhsatlı silahı çalınır. Esmen'den de bir türlü haber alamayınca İsviçre'ye Vasken'in yanına gider:

⁶⁵⁰ Türkali, age.,s.342-343.

⁶⁵¹ Türkali, age.,s.367.

⁶⁵² Türkali, age.,s.453.

⁶⁵³ Türkali, age.,s.376.

Nasıl bir yalnızlık karabasanı içinde yaşamıştı o günler. Kaç kez aradığı Esmen'in telefonu da kapalıydı sürekli. Onun hiç aramamış olması da kanatır gibi olmuş, sürüp giden bir burukluk bırakmıştı içinde. Sindiremiyordu bir türlü. Diyelim babaannesine bir şey oldu, acısı var; bir aramaz mı insan? Bana nasıl bu kadar ilgisiz kalabilir bu kız? Bir akşamüstü kıyıda ki yürüyüşten yorgun, bezgin eve dönünce birden vermişti Vasken'e gelme kararını. İzleyenleri yanıltmak için Viyana'ya gidiyorum, diye yaymaya çalıştı; kalbine baktıracaktı!⁶⁵⁴

Esmen'i bir daha görememe ihtimali onu derinden üzer. Esmen'in özlemiyle yanıp tutuşur:

Bir daha göremeyecek miydi çelik ışıltısındaki yeşil gözlerini Esmen'in. Olacak şey miydi bu? Niye? Neler olmuyordu ki bu aşağılık dünyada! Beklemiyor muydun böyle bir kötü günün geleceğini? Bekliyordum diyelim... de, beni böyle nasıl bırakır bu kız? Umutsuz hasta bir yaşlının başını mı beklesindi? Gerçek acı da olsa gerçek! Değil! Acı, gerçek de olsa acı! En iyisi burada ölmek belki de!⁶⁵⁵

Doktor Nahit, mafyanın gözdağı vermek amacıyla evine girmelerinden ürkmüştür. İstenci dışında ödün vermek en büyük korkusudur:

Tam açık yüreklince konuşsana! Kendime konuşabilmiş miydim? Sorun oydu aslında! Korktuğunu düşünmekten korkarak, yabancı saldırgan heriflerin elinde istenci dışında bir şey imzalarsam diye korkmuştu. Şeker'in öldürüldüğünün gecesi buydu en çok yüreğini zonklatan. Çevreyi kuşkuyla gözleyerek tek başına dolaştığı günler boyu saplantı gibiydi yüreğinde bu korku. Tek umar, buraya gelip tüm yetkiyi Vasken'e bırakmak diye düşünmüştü sonunda.⁶⁵⁶

Vasken'in bankadaki ortak hesabı üstlenme önerisini kabul eder. Ancak bu kararı içine sindiremez. Vicdanen rahatsızdır. Bu kaçıışı inançlarından verdiği bir taviz olarak algılar:

⁶⁵⁴ Türkali, age.,s.493.

⁶⁵⁵ Türkali, age.,s.502.

⁶⁵⁶ Türkali, age.,s.504.

*Kafasındaki bulutu bir çabayla dağıtmaya çalıştıkça gerçekler de arınıp ağırdan ışımaya başlamıştı içinde! Sonunda kaçıyordu işte! Tutunduklarını bırakıp karanlık bir yamaçtan kuytulara kaymaya başlamıştı; yaşamı boyu öğrenip içine sindirerek savundukları, susuz bırakılmış çiçekler gibi solmayı bekleyiyordu içinde! İrkildi. Onları yitirirse ne gücü kalırdı ki?*⁶⁵⁷

Doktor Nahit, bankanın eşiğine kadar gitmesine karşın bankadaki hesap ortaklığını Vasken'e bırakmaktan vazgeçer: “-Bağışla beni Vasken, korkak damgası ağır bir şey bu yaşta! Kim vuracak damgayı? -Kendim!”⁶⁵⁸

Vasken'in İsviçre'ye yerleşme teklifini kabul etmez. İnanıp güvendiği birilerini bulma umuduyla İstanbul'a dönmeye karar verir. Esme'yi sabırla bekler. Ancak bir süre sonra kendini Esme'nin yokluğuna alıştırmaya karar verir:

*Her telefonda yüreği hop etse de, daha serinkanlı düşünebiliyordu artık. Gene doğrusunu yapmıştı kız. Hem yaşlı, hem hasta birine niye bağlansındı? Birlikte yaşadıkları o benzersiz güzel günlerin solmadan kalması için en uygunu böyle bitmesiydi belki de. Koparak ayrılmanın gülünçlüğüne düşürmemişti onu, kesip atmıştı birden!*⁶⁵⁹

Bir süre sonra Terörle Mücadele Şubesi'ne götürülmek üzere gözaltına alınır. Bu durumu yadırgar: “Bütün yaşamı boyu karşılaşmayı beklediği polis olgusuyla bu yaşta yüz yüze geliyordu. Terörle Mücadele Şubesi'nde hem de; alaylı gülümseyecekti neredeyse!”⁶⁶⁰

Esme'ye ve Rohat'a yönelik sorular sorulur. Ermeni asıllı Vasken'le İsviçre bankasındaki ortak hesaplarının bilindiğini ve bu yüklü parayı hayali ve tehlikeli serüvenlerde kullanmaması için üstü kapalı tehdit edilir.

Doktor Nahit, Esme'siz geçen günlerde rutin bir hayat sürmeye başlar. Esme'nin yokluğu onu kederler içerisine sürükler:

⁶⁵⁷ Türkali, age.,s.521.

⁶⁵⁸ Türkali, age.,s.522.

⁶⁵⁹ Türkali, age.,s.544.

⁶⁶⁰ Türkali, age.,s.553.

Müzik dinliyor, masasında kitaplar karıştırıp bir şeyler karalıyor, akşamları çıkıp bir süre kıyıda geziniyor, kiminde çıkıp Galata'da, Tünel'de, Beyoğlu'nda ara sokaklara dalarak aylak aylak dolanıyor, yüreğini gittikçe karartan bir umutsuzlukla kurtaracak birini arar gibi bakıp duruyordu çevresine. Her an özlemle düşünüp varmak için yollar arandığı acılı bilinmezler içindeki Esmeye, gittikçe uzaklaşan yakıcı bir düştü artık.⁶⁶¹

Bir süre sonra Esmeye çıkar. Esmeye'nin yaşadıklarını duyunca çok üzülür. Esmeye'nin kendisinden uzaklaşmasını başka bir erkeğin varlığına bağlar. Ancak buna rağmen Esmeye'ye kıyamaz. Ona ve Rohat'a yardım etmeye karar verir.

Esmeye'den haber beklediği günlerde tekrar gözaltına alınır. Yurt dışına çıkma yasağını duyunca mutsuzluğa sürüklenir. Esmeye'ye kavuşamama düşüncesi yıkılmasına neden olur: "Düş olmuştum, hem de umutsuz düş olmuştum artık kavuşmaları."⁶⁶²

Doktor Nahit Kotar, kendisini iyi hissetmemesi üzerine Vedat Türkali'yi arayıp hemen evine gelmesini rica eder. Vedat Türkali eve geldiğinde Doktor Nahit'i ölü olarak bulur.

Bir reklam şirketinde çalışan Esmeye, yirmi sekiz yaşında genç bir kadındır. Güzel Sanatlar'da son sınıf öğrencisidir.

Almanya'da ailesiyle birlikte yaşarken on beş yaşında, bir oğlanla birlikte olur. Bu olayı öğrenen babası, Esmeye'yi döver ve apar topar Türkiye'de yaşayan annesine yollar: "-On beşimdeydim, bir oğlanla yattım diye tıpkı işkence yapar gibi durup durup dövdü beni babam; etlerim çürük içinde kaldı. Alman polisine sığınırım diye korktular, o yüzden postaladılar buraya."⁶⁶³

Esmeye, anne ve babasına karşı olumsuz duygular içerisindedir. Annesinin bencil bir kadın olduğunu ve babasını aldattığını dile getirir.

---

⁶⁶¹ Türkali, age.,s.566.

⁶⁶² Türkali, age.,s.628.

⁶⁶³ Türkali, age.,s.113.

Esme, Alman gençle birlikte olduktan sonra hamile kalmıştır. O dönem intiharın eşiğine kadar gider. Ancak bu sıkıntılı günleri babaannesinin desteği ile atlattır: “-Olmasa iyiydi. Ancak bu kadar üzülecek bir şey yok bebeğim.... Seni ben getirttim buraya, bana arkadaş olman için. Babaannenim ben. Ne babanım, ne annenim senin; onlardan öte, en yakın arkadaşımım. Bu bebek vakitsiz geldi istemiyoruz o kadar!”⁶⁶⁴

Esme, ailesi tarafından dışlandığını, anlaşılmadığını dile getirir: “-Bakın, dedi Esme. Kendimi bildim bileli, babam, amcam, tüm çevremiz, büyük büyük savlarla konuşup dururlar! Hep kaygıyla bakıyorlar bana; kafasız, ahlaksızın biriyim onlara göre!”⁶⁶⁵

Esme, Doktor Nahit Kotar’ı merak eder. Onunla tanışmak amacıyla Avukat Mustafalarla yemeğe katılır:

*Dünya öyle renkli, o kadar çok yönlü ki oysa. Siz bu işleri en iyi bilenlerden birisiniz, diyorlar. Saygıları var size. Sanat, edebiyat, felsefeyle ilgilenmişsiniz; doktorsunuz, insan bilgisiyle donanımlısınız. Çok kültürlüsünüz yani, dedikleri. Halka yakınlığınızı, sürekli düzenlediğiniz etkinlikleri bilmeyen, duymayan yok. Dedim ya size, merakla geldim o gece.*⁶⁶⁶

Daha sonra Vedat Türkali’nin Güven adlı romanını okur ve bu konuda konuşmak için Doktor Nahit’le tekrar bir araya gelir.

Esme rahat tavırlarıyla, açık sözlü bir kadındır. Kadın erkek eşitsizliği üzerine söylemleri onun feminist bir kadın olduğunu gösterir: “Ayıp olan, insana yakışmayan eşitsizliktir. Hangi biçimde olursa olsun kadın baskı altında olacak ille;”⁶⁶⁷

Feminist olmasını okuduğu kitaplardan ve sevip saydığı babaannesinden öğrendiğini dile getirir:

⁶⁶⁴ Türkali, age.,s.316-317.

⁶⁶⁵ Türkali, age.,s.169.

⁶⁶⁶ Türkali, age.,s.170.

⁶⁶⁷ Türkali, age.,s.113.

-Epey kitap okudum, karıştırdım. Erica Jong, Emma Goldman, Simon de Beauvoir, Betty Friedan, Neval El Saadavi, Margaret Fuller. Bizimkileri de izliyorum doğal ki. Ama biliyor musunuz, erkeklere kendini ezdirmemiş, savaşını sırasında tek başına, hem de hiçbir kitap okumadan yürütmüş kadın olarak babaannemden öğrendiklerimin yeri de başka, türü de. ”⁶⁶⁸

Cinsel yaşam konusundaki baskıların insanları korkulara, gizliliğe götürdüğünü dile getirir. Cinselliğin özgürce yaşanması taraftarıdır.

Esme, Marksist savlarla devrimci mücadelede yol olanları bireysel çıkarları uğruna yozlaşmakla suçlar: “-Siz temeli değiştirmeye uğraşmadınız ki.... - Başkalarının yerine geçmek istediniz. ”⁶⁶⁹

Esme, Nahit Kotar’a bir süre sonra âşık olur. Vedat Türkali’nin “-nasıl bu kadar sevdim” sorusuna şu şekilde cevap verir: “-Kafasız, bilgici, burun burna yaşadığım bir sürü diplomattan bıktım ben! Bu açık yürekli adam çıktı karşıma. Kendi kafasıyla düşünen, sadece düşündüğünü söyleyen biri. Niye sevmeyecektim?”⁶⁷⁰

Esme, kendisinden elli yaş büyük olan Doktor Nahit Kotar’la aşkını doludizgin yaşar. Nahit cinsel gücünün zayıflığı nedeniyle zaman zaman bu aşkın Esme’ye yetmeyeceğini düşünür:

-Sen çok kadınlar tanıdın değil mi Doktor? dedi. Benim yaşım yirmi sekiz. Yirmiden çok erkekle yattım ben de. Erkekleri tanıdım. Senden ayrı bir yanımda var.... Egemen güç olmak körleştiriyor sizi.... Bugüne dek yaşamadığım mutluluğu yaşıyorum seninle. Geçmişteki hiçbir şeye de en küçük bir özlem duymuyorum, bunu bil!”⁶⁷¹

Esme, paradan başka değer tanımayan bir yaşam sürmeyi doğru bulmaz.

Esme’nin Kürt meselesine bakış açısı dikkat çekicidir: “-Kürt dağa çıkıyor, ben Kürt’üm diye! Öteki saldırıyor, değilsin diye! İnsanlar ölüyor. Kendini

⁶⁶⁸ Türkali, age.,s.291.

⁶⁶⁹ Türkali, age.,s.85-86.

⁶⁷⁰ Türkali, age.,s.483-484.

⁶⁷¹ Türkali, age.,s.442.

koruyamayan kadınlar, çocuklar ölüyor. Birileri kahraman oluyor. Birileri hayın oluyor!”⁶⁷²

Geliri göçe zorlanmış Kürt köylü çocuklarına verilecek bir sosyal projede yer almayı kabul eder. Rohat’ın hikâyesini orada öğrenir ve çok etkilenir. Yaşanan bu acı hikâyelerin son bulacağından şüphelidir

Esmeye, ataerkil toplum yapısının erkeği yücelten toplum bilincini eleştirir. Kadını ötekileştirenlere kızgınlık duyar. Mücadelede kadın ve erkeklerin omuz omuza el ele yürüyerek ilerleyebileceğine inanır: “-Kuracaksak doğru dürüst kuralım. Salt erkeklerin kuru sıkı palavralarıyla değil, gerçek akılla olur bu iş! Kadınlarla birlikte olur ancak; olacaksa!”⁶⁷³

Esmeye bir süre sonra çok sevdiği iki kişinin hastalıklarıyla yıkılır: “-Melodram sanki! dedi. O kalbine yenildi yenilecek, Babaannem kanser! Yürekten bağlandığım iki insan. Kahrolası dert gelip aynı anda vurdu ikisini; birileri benim sevgimden öç alıyor sanki!”⁶⁷⁴

Esmeye, Doktor Nahit’in doktoru Neşide Hanım’ın kendisi ile konuşması üzerine çok sevmesine rağmen bir süre ondan uzak durmaya karar verir. Babaannesini tedavi için Berlin’e götürür.

Esmeye, Türkiye’ye döndükten sonra Rohat’a yardım ve yataklık nedeniyle gözaltına alınır. Yaklaşık bir ay tutuklu kalır. Bu sırada ağır işkencelere maruz kalır. “-Falakaya yatırdılar birkaç kez. Elektrik, buzlu sular... Her türlü pisliği yaptılar. Bıraktılar sonra. Suçsuzluğuna inandılar demek. İzliyorlardır. Nerelerden dolaştım buraya gelmek için! Peşime birini takmadım sanıyorum.”⁶⁷⁵

Doktor Nahit’ten yardım ister. Esmeye, ayrılık gecelerinde Doktor Nahit’e yalnız onu sevdiğini söyler. Ondaki uzaklaşmasının gerekçesini açıklar:

⁶⁷² Türkali, age.,s.394.

⁶⁷³ Türkali, age.,s.398.

⁶⁷⁴ Türkali, age.,s.483.

⁶⁷⁵ Türkali, age.,s.569.

-Doktor Neşide'nin dediklerinin aynısını Almanya'da da söyledi doktorlar. Seks acı getirirdi bize. Aylar isterdi daha... İnan pek umursamadım. Salt seninle olmanın mutluluğu yetiyordu bana.... Ama sana yetmiyordu; ben de diretemiyordum. Kaç kez denedim, beceremedim. Sana acı çektirmek ister miyim? Bulamadım yolunu. Seni sakınayım derken bir de polis belası girdi araya.⁶⁷⁶

O gece birlikte olurlar. Doktor Nahit, Esm'e'ye gebe kalma ihtimalini hatırlatması üzerine: “-Gebe kalırsan? -Keşke!”⁶⁷⁷ şeklinde cevaplandırır.

Doktor'un da ardından gelmesi şartıyla banka vekâletnamesini alır. Doktor Nahit'in aracı olması sayesinde Muhittin'in yardımıyla yurt dışına kaçarlar:

-Ben de şimdi gidiyorum birtanem, dedi. Seni bekleyeceğim. Ne kuşkulara düş, ne karamsar ol! Açıklayayım sana; yaşamımda en yüce değer, sana en karşı çıktığım anlarda da sen oldun benim için! Parçalı değildin; içtendi, tutarlıydı her şeyin. Poliste en çok seni düşündüm. O acıları ben senin adına, senin sevgin için çekiyordum, buna inanmanı istiyorum! O inançla dikilmeseydim dayanamazdım! Yenilmediğim için sevecektin beni. O pis heriflere yenilmediğim için seni böyle borçlulukla seviyorum ben de! Sağlıkla kal! Seni beklediğimi bil!⁶⁷⁸

Romanda karakter çiziminde dramatik yöntem kullanılmıştır. Doktor Nahit duygu düşünce ve davranışlarını diyalog, iç monolog ve bilinçaltı teknikleri ile sergiler. Romanda yer alan kişiler, hem kendi karakterleri hem de romanda yer alan diğer kişiler hakkında bilgi verirler.

Doktor Nahit Kotar ve Esm'e, çok boyutlu (yuvarlak) kişilerdir. Ruhlarında yaşamış oldukları gelgitler ve ülkede yaşanan olaylar sunucunda yaşadıkları ile değişir ve dönüşüm yaşarlar.

Vasken, karısı Ovsanna, Vedat Türkali, Avukat Mustafa, Fikret Bey, Mahmut-Şerife adlı karı koca, Zeynel Kürt Aşiret Bey'i Ferhat Bey, eski polis

⁶⁷⁶ Türkali, age.,s.620.

⁶⁷⁷ Türkali, age.,s.622.

⁶⁷⁸ Türkali, age.,s.623.

memuru Macit, Edip Mansır, Muhittin, Süleyman, Ferdane, Ovsanna tek boyutlu (yalımkat) kişilerdir.

Yalancı Tanıklar Kahvesi

Romanın merkez kişisi olan Muhsin, romanda karakter olarak yer alır. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni yarım bırakarak Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde felsefe okumaya başlar.

Sosyalist bir ideolojiye sahip olan Muhsin, fakülteden tanıdığı ve kendisine bir kardeş kadar yakın hissettiği arkadaşı Salih'le devrimci mücadele içerisinde yer alır: “Salih'le en yakın iki arkadaşlar karşılıklı sevgiye, güvene dayanan tam bir yoldaşlık bağı oluşmuştu aralarında.”⁶⁷⁹

Örgütle bağı olması sebebiyle tutuklanır. Ağır işkencelere maruz kalmasına rağmen kimseyi ele vermez:

*Polis'te, Birinci Şube'de, falakada patlamış ayaklarının acısıyla sessizce kıvrıldığı hücrede, yıllar boyu yaşanmış olaylar kafasından ağır ağır akıp geçerken varacaktı. Günlerden beri, gecesi gündüzü belli olmayan bu hücrede, dünyayla ilişkisi kesilmiş, tutukluydu. Son sorgulamada, sille tokatla kalmamış, falakaya yatırmışlardı. Kaçıp saklanmış arkadaşlarını istiyorlardı. Kimsenin ne adını ne yerini falakada da vermemişti. Acılardan çok korkular basıyordu; ya ağzından bir şey kaçırırsaydı!*⁶⁸⁰

Reyhan'la ilişkilerinin gelişmeye başladığı sırada tutuklanır. Muhsin aşkı devrimci mücadelede “ başa bela” olarak gören Salih'in söyleminde haklılık payı olduğunu düşünür.

Başlayan bu serüvende, kafasına takılı kalan da tam ilişkilerinin gelişmeye başladığı o güzelim günlerde tutuklanıp Dişçi Reyhan'dan ayrılması olmuştu. Ailesinin parayı bastırıp cezasını düşürmeye kalkışmasına sert tepki göstermemesi ondandı belki de! Söylemeye dili varmasa da içinden duyuyordu

⁶⁷⁹ Türkali, *Yalancı Tanıklar Kahvesi*, s.15.

⁶⁸⁰ Türkali, *age.*,s.21.

*bunu. Salih haklıydı demek; aşk dediğin başına belaydı devrimcinin. Tutukluluğunun ilk günlerinde Reyhan'dan ayrılması çok koymuştu insana.*⁶⁸¹

Üç yıl hapis yattıktan sonra ayla cezaevinden çıkar. Ailesinin hapisteyken kendisini gözetmesi için Hüdaı Bey adlı eski bir baş komıserı para yedırmesınden dolayı utanç içerisinde. Örgüt'ün güvenını sarstığını düşünmektedir:

*Üç yıllık büyük gerginliklerden sonra gelen ayla cezaevinden çıkıp da yaşamında yeni bir sayfa açılınca, bağılığını sürdürdüğü örgütündeki arkadaşlarının davranışlarında, kendine karşı tutumlarında üzücü bir değışiklik duyumsamamıştı ama verdikleri görevler önemli sayılmazdı pek. Çok gizli kararlardan, eylemlerden bilinçlice uzak tutuluyordu sanki. Örgüte yardım için para istiyorlardı daha çok. Verebilmek için evden annesinin değıerli bir-iki takısını çaldığı, kamyon dolusu zeytinyağı kaçırdığı bile olmuştu.*⁶⁸²

Muhsin, Babası Hacı Ağa'yı köylüyü yoksulluğa sürüklemesinden dolayı sevmez. Onu cemiyetin ruhunu emen kan emicilerden biri olarak görür. Yetişkin olduktan sonra babasından uzaklaşır. Annesinin babası tarafından şiddete uğramasını bir türlü unutamaz:

*Bildi bileli tek egemen, babasıydı ortalıkta. Küçüklüğünde korkardı; lise yıllarında önce gizliden, sonra açık direnmelere başladı. Anneannesinin, daha küçük yaşlarında var olduğunu duyumsadığı, damadına karşı güvensizlik, onda giderek nefret duygusuna dönmüş; gözünün önünden bir türlü kaybolmayan, annesinin tekme tokat dövülmesi olayıyla karışınca babasına karşı ağılı bir tohum gün günden boy atmaya başlamıştı içinde.*⁶⁸³

Muhsin, bir arayış içerisinde. Fakülteye uğramaz: "Çoktandır fakülteye gitmemişti; içinden de gelmiyordu. Bıkmıştı fakülte dalgasından da. Bir işe mi atılsaydı? Örgütte de bildiği kadarıyla, doyurucu bir halt yoktu ki! Ayrılmayı bile düşündüğü oluyordu."⁶⁸⁴

⁶⁸¹ Türkali, age.,s.23.

⁶⁸² Türkali, age.,s.26.

⁶⁸³ Türkali, age.,s.116.

⁶⁸⁴ Türkali, age.,s.29.

Lise'den tanımış olduğu Nedim Hoca ile Ankara'da karşılaşmasına çok sevinir. Fide Kitabevi'ne yakın bir çatı katında oturduğu için de Nedim Hoca'yla sık sık bir araya gelir.

Bir süre sonra Reyhan'la ilişkilerine tekrar başlamak onu mutlu eder: “Dört yıl önce, böyle otobüse binip uzaklaşmasıyla ayrıldıkları gece yarısının acısı, içinde kımıldayıverince çok sevindiğinin ayırına vardı sanki! Rastlantı değildi ki, bıraktığı yerden başlıyordu yaşam!”⁶⁸⁵

Muhsin, Reyhan'a âşıktır. Reyhan'a olan sevgisini devrimci mücadelesine bir engel olarak görmez:

*Reyhan'la yaşadıkları, beklenmedik tatlı düşler dünyasında kendinden geçmek gibi olmuştu Muhsin için. Reyhan vardı yaşamında, sonra Reyhan vardı, yalnızca Reyhan vardı. Bir kadına böylesine bağlılıkla yaşanan güzellik devrimci için engelse, asıl devrimcilik korkup uzak durmak değil, gereğinde alınının akıyla geçebilmektir o sınavı.*⁶⁸⁶

Muhsin, Reyhan'ı evlenme teklif edecek kadar sever. Ancak bu kararını sonradan gülünç bulur. Çünkü Reyhan, onu bir öğrenci olarak görür: “Kız sana, daha öğrencisin diyor, sen evlenme öneriyorsun! Babanı da dolandırarak yaşıyorsun, evlenmeye kalkıyorsun yalan mı?”⁶⁸⁷

Muhsin, ağa çocuğu oluşunun yükünü hep sırtında taşır. Ankara'da ailesinden gelen para ile yaşamaktan dolayı huzursuzdur; ancak yaşam tarzını değiştirme gücünü kendinde bulamaz. Yoklukla yetişmediği için ezilmemiştir:

Doğruydı Hoca'nın dedikleri; bir işin başında akşamlara kadar çakılı kalmak onun taşıyacağı yük değildi. İnandığı, bağlandığı bir meslek olsa belki... Var mı senin sevip bağlandığın böyle bir meslek? Parasızlığı biliyor musun ki! Ah bir şunu olsam da kurtulsam diye mi gittin okula? Meslek dediğin ne? Büyük yağmadan kırıntı koparmak için bir şeyler belleyeceksin yani! Yeni mi öğreniyorsun! Dedelerin yağmasına konmuşsunuz; baba kesesinden

⁶⁸⁵ Türkali, age.,s.39.

⁶⁸⁶ Türkali, age.,s.56.

⁶⁸⁷ Türkali, age.,s.51.

*devrimcilik yapıyorsun! Halka borcumuzu ödeyelim diyoruz! Böyle mi ödeyeceksin? Başka ne yapacağım, bilmiyorum ki! Fakülte bitirsem ne olacak? Bir kente atanıp öğretmen aylığıyla mı geçineceğim!*⁶⁸⁸

Bir süre sonra Muhsin, örgüt ile bağıını koparır. Salih’le silahlı mücadeleye dâhil olmazlar. Salih’in işsiz olduğu günlerde ona baba parasıyla destek olur:

*İşsiz olması üzüyordu Salih’i bir de. Muhsin’i daha da çok üzüyordu belki. Umarsızdı çok bir şey gelmiyordu elinden. Para bitip de, Hacı Baba’nın gönderdiği aylıklara kalırsa, bugün Sedef aracılığıyla elektrik, su faturalarını ödemek, Salih’e zorla kışlık palto, ayakkabı almak gibi, küçük gibi yardımları da nasıl yapardı!*⁶⁸⁹

Bir süre sonra iş bulan Salih’in çalıştığı sendikaya kendisini de aldırmasını bekler.

Annesinin ısrarı ile bir süreliğine Antalya’ya gider. Ailesinin müreffeh yaşamlarından dolayı mutsuzdur. Varsıl ailesinin eleştirisini yapar: “Yemek odasındaki büyük, ceviz masaya geçtiler. Necibe yemekleri bir saydı; ne oldu ki gene! Etlar, tavuklar, börekler. Kolla kendini oğlum; ağa gibi şişirecekler seni! Hacı Baba’na benzersin! Anacığın baksana; çifte gerdan! Semiha’nın kalçaları, bu yaşta anasından aşağı değil.”⁶⁹⁰

Muhsin sık sık ailesine mallarının mirasçısı olmadığını ve babasının yerine geçmek istemediğini söyler: “Malınızın kalıtçısı da ben değilim, bu köylüler!”⁶⁹¹

Köylü Muhsin’e babası Hacı Ağa’yı şikâyet eder: “-Dağ taş her yan Tulukçular’ın, biliyorsunuz Muhsin Ağbi. Acımasız! Anası ağlıyor köylünün.”⁶⁹²

Hacı Ağa’nın köylünün topraklarına türlü oyunlarla el koyduğunu öğrenir: “Köylünün çok eskilerden kalma kayıtları, tapuları olan arka yamaçtaki otlığa uyduruk belgelerle el koyuyormuş Hacı Emmi. Yargıçların kimine rüşvet, kimine

⁶⁸⁸ Türkali, age.,s.52.

⁶⁸⁹ Türkali, age.,s.96.

⁶⁹⁰ Türkali, age.,s.119.

⁶⁹¹ Türkali, age.,s.133.

⁶⁹² Türkali, age.,s.137.

gözdağı verilmiş, sürdürülmüş, doğru karar yukardan bozdurulmuş... Sütü de ucuza alıyormuş, hayvanlarınız benim otlakta besleniyor diye. ⁶⁹³

Muhsin, köylüden duyduğu şeylerden dolayı babasına öfke duyar. Babası ile köylü arasında sütün litre fiyatı üzerine çıkan bir çatışmada babasına karşı gelerek köylünün yanında olur:

-Malımızın kâhyası mı bunlar bizim?

....

-Şimdi malından da... Kimse kâhyası değil senin malının. Sütün litresini dokuzdan ödeyeceğin o kadar.

-Kim diyormuş bunu?

-Ben diyorum!

-Ödemezsem?

....

-Sen de onlardansın değil mi?

....

-Evet onlardanım! Hadi vur beni!

Derin bir nefretle bakıyorlardı birbirlerine. Birden uzandı, tabancayı çekip aldı babasının elinden, fırlattı attı yana doğru. Döndü şoföre,

-Al götür ulan bunu!

Kıpkırmızı kafası sararmaya başlamış, ağızsız, dilsiz, inmeli gibi kalmıştı Hacı Bey. ⁶⁹⁴

Muhsin, Nedim Hoca'nın Kitabevi'ni işletmeyi düşünür. Ancak kendisinde düzenli çalışma ruhu bulamaz:

---

⁶⁹³ Türkali, age.,s.139.

⁶⁹⁴ Türkali, age.,s.147.

*FİDE'yi o mu devralsaydı acaba? Remziye Hanım'ı kandırır mıydı nasıl olsa? Bakarsın sevinirdi de! Hiç kuşku yoktu ki, daha da artacak her türden belayı göğüslemek gerekiyordu. Değer miydi? Nedim Hoca gibi sabahtan akşama kadar kapanabilir miydi öyle bir yere. Ortaklık mı önerseydi yoksa! Sen otur ben gezeceğim yani!*⁶⁹⁵

Muhsin, amaçsız bir şekilde yaşamaktan dolayı huzursuzdur; ancak şikâyet etmekten başka bir şey yapmaz. Hacı babasının yanına dönmek zorunda kalmaktan ürkemektedir:

-Bir şeyler yapmam gerek. Böyle boş boş...

Acı gülümser bir takılmayla ekledi.

-Hacı baba'mın yanına dönmekten başka her şeyi yaparım Salihçğim.

Bir an suskunluktan sonra,

*-O da yanlış, dedi Salih! Bir kıpırtı var demek yörede. Sevenlerin de çok. İlle de burada kalacağım diye boşu boşuna beklemek de akıl işi değil Muhsinciğim!*⁶⁹⁶

Nedim Hoca da Muhsin'e memleketine dönmesini söyler: “-Köyüne, kentine git; iyi kötü orada yap ne yapacaksın! Orada güçlüsün; sözün geçiyor! Orası Türkiye değil mi? Derviş gibi dolanıp da nereye varacaksın burada? Devrim mi yapacaksın kimle nasıl?”⁶⁹⁷

Muhsin memleketinde çürümekten korkmaktadır. Bu nedenle temelli dönüş yapma cesaretini kendinde bulamaz.

Halkı kazanmak amacıyla işçileri yasal örgüte dâhil etme çabası sırasında öldürülen Salih'in acısını içinden söküp atamaz. Çünkü silahlı saldırı sırasında korku güdüsüyle kendisini düşünüp kaçmıştır. Bu davranışını affedemez: “Salih'i

⁶⁹⁵ Türkali, age.,s.161.

⁶⁹⁶ Türkali, age.,s.165.

⁶⁹⁷ Türkali, age.,s.214.

vurmuşlardı, o kaçmıştı. İçine işleyerek büyüyen bu çıbandan nasıl kurtulacaktı dağlayıcı acılar olmadan?’’⁶⁹⁸

Ara sıra uğradığı bir meyhanede Zeliş adlı ressam bir kadınla tanışır. Tensel arzulara düşkün olan Muhsin, Zeliş ile birlikte olur.

Salih’in annesine ve Sedef’e yüzkarası olarak gördüğü olayı nasıl anlatacağını bilemez: “Ne diyecekti şimdi Salih’in annesine? Sedef’in yüzüne nasıl bakacaktı? Gördün mü olanları Salihciğim! Bırakıp kaçtı seni ağa oğlu! Tutamamış içini çeke çeke ağlamaya başlamıştı. Geçıştirmeye çalıştıkça hıçkırıkları derinleşiyordu.”⁶⁹⁹

Muhsin, Salih’in annesi Hanife Hanım’ın isteği ile mevlit okutur. Ancak baba parası ile yaptığı bu mevlidi ikiyüzlü bulur:“Evet, ağa oğluyum. Kurban kesmişler kurtuldum diye. Asıl kurban sen oldun Salihciğim! Ben de varsılığım la bu mevlidi yaptırıyorum sana!”⁷⁰⁰

Muhsin yaşam tarzına ironik yaklaşır. Ayağını yere sağlam basmadığının bilincindedir. Reyhan’ın terk etmesi, Nedim Hoca’nın Antakya’ya yerleşme kararı ve Salih’in ölümü onu yapayalnız bırakır:

Nedim Hoca da gidiyor; kaç kişi kaldı konuşacağın? İçine kapanıp kalma! Fakülte’den kaçyorsun: Dert değil! Ama iki şey bellekle de devrimci olunmuyor. Öğrencilerden kopuksun. Gizli örgütlere güvensizsin. Oyuna getirilmekten korkuyorsun. Çevren boş. Mülkiyeliler, Piknik, solcu akşam meyhaneleri arasında Hacı Bey’in parasıyla dolan dur; devrimciliği de kimseye bırakma.... Yaşamla bağın yok oğlum.... Adam yerine koymadığın Hacı Baba’n sende daha gerçekçi oğlum! Mülk benim diyor soyuyor. Sen ne yapıyorsun? Ondan pay koparıp solculuğa kalkıyorsun! Ağa solculuğu!⁷⁰¹

Bu yalnız günlerinde Nahide’yle karşılaşmak onu mutlu eder. Nahide’ye o gün Ankara’ya dönmemesi için ısrar eder. Nahide’nin uçak biletini yırtar. Muhsin baba parasıyla yaşamının acısı ile özeleştiri yapar: “Bu masayı kim ödedi Muhsin

⁶⁹⁸ Türkali, age.,s.227.

⁶⁹⁹ Türkali, age.,s.229.

⁷⁰⁰ Türkali, age.,s.284.

⁷⁰¹ Türkali, age.,s.274.

Tulukçu! Kızın bol keseden uçak biletini kim aldı? Nasıl da cakayla yırttın bileti, değil mi oğlum? Hangi filmde görmüştün! Anladık Hocam, yanlışsınız diyor muyum? Özenti de olsa bir yaşam biçimi arıyorum kendime. Ne yapayım; o acı içinde mi yok olup gideyim?”⁷⁰²

Muhsin, Nahide ile birlikte olur. Nahide'nin bakire olması çatışma yaşamasına neden olur: “Bakire” ymiş! Mutluluk, pişmanlık, kızgınlık, sevinç, suçluluk duygusu, itiş kakıştı, yatağa düşüvermiş Muhsin'in içinde.”⁷⁰³

Nahide ile birlikte olduktan sonra Nahide'nin hamile kalma ihtimali onu endişelenir. Ancak Muhsin, bencil davranarak kendisini işin içerisinden sıyrır: “Amaan, gebe kalırsa da kalır; ne yapayım yani! Zorla mı yatırdım altına! Kazıtır bir şey olursa. İkimiz için de iyi olur. Çocuk değil ya, koca avukat! Kollasaydı kendini!”⁷⁰⁴

Karmaşık bir ruha sahip olan Muhsin, kafasını toplamak için Antalya'ya döner. Muhsin, Salih'in ölümünü unutamaz. Acı içinde sallantılı günler geçirir:

*Salih'in gözleri önünde öldürülmesi eksenindeydi, kafasında döne döne akıp giden geçmiş olaylar. “Unutmamaktı sorun!”Katiller işbaşındaydı. Unutturmuyorlardı. Devrimci yola birlikte atıldıkları o pırıl pırıl, dev yürekli kardeşini unutturmuyorlardı! Kafasına, yüreğine kök salmış bilinç dünyasının alçak gönüllü, dürüstlük anıtydı o. O ağır acıdan biraz önce, birlikte gittikleri yapı alanında, barakada işçilerle yaşadığı üç saate yakın sürede yaşamına silinmez damgasını vurmuş en mutlu olay da unutturmuyordu acısını.*⁷⁰⁵

Muhsin, mücadelenin kıyasına itilmekten dolayı da huzursuzdur. İşçilerle emekçilerle birlik olmak ister: “Kolunu kanadını kıran, işçilerin arasına doğrudan sokulamamasıydı. Bir siyasal örgütün çevresindeki, bilinç diye bir-iki şey belletilmiş sınırlı sayıda işçiler değil, işçilerin kalabalık örgütleriymiş aradığı.”⁷⁰⁶

⁷⁰² Türkali, age.,s.327.

⁷⁰³ Türkali, age.,s.324.

⁷⁰⁴ Türkali, age.,s.326.

⁷⁰⁵ Türkali, age.,s.340-31.

⁷⁰⁶ Türkali, age.,s.341.

Balığa çıkararak, yüzerek günlerini geçirir. Çocukluk arkadaşı Pehlivan Ali ve Berber Mustafa ile bir araya gelerek onları bilinçlendirmeye çalışır:

Kaba çizgileriyle bir şeyler anlatmaya çalıştı Muhsin. Kandırıyorlardı onları. Soyuyorlardı. Bütün bu ağalar, Hacı Emmi de içinde, toprakta, beside, ormanda, sütte, onların yaptığı ne varsa hepsinde, namusu Allah'ı karıştırıp milleti kandırarak yiyip yutuyorlardı her şeyi.

....

-Bak Pehlivan, dedi. Kafanı işlet, dinle beni. Yukarı Değirmen'de, o gün dokuz yaptık sütü. Hacı Emmi'nin battı mı? Zarar mı etti? Yoksul köylü sevindi biraz. Öyle mi?⁷⁰⁷

Muhsin, çocukluk arkadaşı Pehlivan Ali'nin Komünizmle Mücadele derneğinde hükümete kovculuk etmesini doğru bulmaz. Pehlivan'a bu işten sıyrılmasını söyler:

-Biz çocukluk arkadaşınız Pehlivan, dedi. İçinde bana biraz sevgi varsa kafanı çalıştır, sıyrıl bu işten! Akli olan bulaşmaz bu pis işlere. İşim gücüm var, ben bu işi yapamıyorum! Bu kadar! Ne komiser, ne kimse zorlayamaz seni! Böyle bir şey derse Hacı Emmi'ni de dinleme! Bana söyle başına bir şey gelirse. Anladın mı arkadaşım?⁷⁰⁸

Ramazan bayramında Nahide ve annesi Muhsin'lere konuk gelir. Muhsin, Nahide'yi görmekten mutluluk duyar.

Ülke alkanlar içerisinde acılı günler yaşarken Hacı Ağa ve ailesi konuklarıyla bayram yemeğinde obur bir iştahla tüketme telaşı içerisindeydi. Muhsin bu manzarayı ironik bir şekilde yansıtır:

Necibe'yle, Semiha'nın iki çalışan kadını mutfakla masa arasında koşturmaya başlamışlardı. Salatalar, turşular, dilimlenmiş ekmek sepetleri, su dolu bardaklar arasına konup boşaldıkça yenileri taşınan kayık tabaklarda etler, tavuklar, sebzeler, pilav, börek birbirini kovalamaya başladı. Sonunda

⁷⁰⁷ Türkali, age.,s.354-355.

⁷⁰⁸ Türkali, age.,s.356.

*cevizli tel kadayıfıyla kâselerde sütlaçlar kondu masaya. Onlar kaldırılınca da türlü meyvelerle donatıldı masa. Bir saate yakın saldırıyla hapur hapur temizlenen şu masa, en yakını, yemekleri taşıyan üç kadın, kaç kişinin hakkından çalındı?*⁷⁰⁹

Muhsin, yangın yerinden, olayların merkezinden kaçarak Antalya'ya ailesinin yanına sığınmaktan dolayı içi ile barışık değildir: “Tam inandığı için mutlulukla bağlandığı dünyasından uzak kalmak ağırdı. Zebanilerin elindeki bu güzel köşede kuşatılmış kalmak dayanılmaz cehennemdi.”⁷¹⁰

Nahide'nin hamile olduğunu duyunca pek çok duyguyu bir arada yaşar: “Ağır bir yumruk yemişti Muhsin. Bir buruklukla baş kaldırmak istiyordu; mutluymdu. Seviniyordu, kızgınlıkla kavruluyordu. Peşinden koşup yüreğine bastırmak geliyordu içinden, uzaklara kaçmak istiyordu. Ne yapmalıydı şimdi bu kızla?”⁷¹¹

Muhsin, evlilik ve çocuk sahibi olmak gibi kararları devrimci mücadeleye engel olan bağlar olarak görür:

*-Bak Nahide, dedi. Gerçekten çok sevdim, çok seviyorum seni. Acım da oradan geliyor.... Seni de mutsuz ederim. Benim yaşadığım cezaevi olayı, uğradığımız saldırı geçmiş gitmiş, rastlantı şeyler değil canım. Kardeşimden yakın bir devrimci arkadaşımı yanımda vurdular. Şimdi kıyıdaayım süt liman gibi. Ne Türkiye burada kalır, ne ben. Binlerce insan öldürüldü. Gençler gitti. Bitti mi bu iş? Bu ülke bu dünya değişmedikçe bu kan bitmez. Hem bunu bilincinde olacağım, hem de salt bireysel, bencil mutluluğum için köşeme çekileceğim! Böyle birini ben taşıyabilir miyim?*⁷¹²

Ailesi ile yaşamaktan dolayı onurunun kırıldığını Nahide'ye anlatır. Nahide'den kendisini anlamasını ister: “Şu evde oturmak, yaşamak, ağrıma gidiyor. Kaç köylünün lokmasından çalınmış şeyler. Bunlara mı batayım! Sakın o duruma

⁷⁰⁹ Türkali, age.,s.358.

⁷¹⁰ Türkali, age.,s.364.

⁷¹¹ Türkali, age.,s.370.

⁷¹² Türkali, age.,s.374.

düşecek beni, bana karşı savunmaya kalkma! Sevme böyle birini! Kaçarım senden! Seni çok seviyorum çünkü. »⁷¹³

Nahide'nin kırgın olarak gidişine üzüldür. Ancak ikisi için en doğru kararı verdiğine inanır. Unutma arzusuyla İngilizce öğrenmek için çalışmaya başlar. Daha sonra özel ders almaya başlar.

Bir süre sonra babası trafik kazasında yaşamını yitirir. Muhsin, musalla taşında yatan babasıyla vedalaşır. Babasını haksız kazanç elde etmesi nedeniyle affetmez:

*Sen beni oğlunum diye seviyordun Hacı Fahri. Çok şey yapmışsın benim için. Çok kişinin hakkını yedin! Sadakayla bağışlanmaz. Senin Allah'ın bunlara aldırılmıyorsa cennetine sokacak seni! O cennette benim yerim yok. Biliyor musun, benim içinde de bir ağırlık var. Keşke benim de sevilesi bir babam olsaydı! Bunca köyü, köylüyü soyan birini sevsem, bizim Allahımız cehenneminden çıkarmaz beni.*⁷¹⁴

Arayış içerisinde olan Muhsin, Nahide ile yeni bir yaşam kurma kararını vererek yazgısına boyun eğer.

Reyhan, İğdırlı Azeri kökenli orta varlıklı bir tüccarın kızıdır. Babası Ali Ekber, çok sevdiği karısını, Reyhan'ın annesini genç yaşta bir trafik kazasında yitirir. Bu olaydan sonra tüm sevgisini Reyhan'a verir. İkinci eşine ve ondan olan iki oğluna yakınlık göstermez.

Reyhan, Hacettepe Üniversitesi'nden Diş hekimi olarak mezun olur. Daha sonra evlenip Almanya'ya yerleşir. Üç yıl Almanya'da yaşadktan sonra Türkiye'ye dönüş yapar. Kocasından homoseksüel olması nedeniyle boşanır.

Muhsin'le ilişkilerinin gelişmeye başladığı dönemde Muhsin hapse girer. Ancak Reyhan Türkiye'ye yerleştikten bir süre sonra Muhsin'le tekrar karşılaşır. İlişkilerine kaldıkları yerden devam etmeye başlarlar.

⁷¹³ Türkali, age.,s.374.

⁷¹⁴ Türkali, age.,s.394.

Reyhan, devrimci mücadeleye inanmaz. Ona göre kanlı çatışmalarla ülke yaşanamaz hale dönüşmüştür.

Reyhan kendisinde mücadele ruhu olmadığını düşünür. Sosyalist akımı kendisine yakın bulmaz:

-Eskisinden daha mı yakınız, uzak mıyız, bilmiyorum, Türk'ü, yabacısı, türlü çevreler tanıdım Almanya'da. Epeyi şey öğreniyor insan. Örgütler var bir sürü. Çok üstelediler, bağlanmadım hiçbirine. Belki de yapımdan geliyor. Sıkılıyorum bir şeye bağlanmaktan. İnsanlara yardımsa iyi kötü yapıyoruz işte! Bütün bir toplumu, insanlığı kurtaracakmışız! Ben o işi beceremem.⁷¹⁵

Reyhan, Muhsin'in sık sık yinelediği "seni seviyorum" cümlesinin anlamını yitirdiğine inanır:

-Bayılıyorsun sözlere. Seni seviyorum, dedin diye değil; kendim isteyerek yaptım ne yaptımsa. Sana bunlar bir şeyler söylemiyor mu? Çok duydum o sözü. Yutturulan yalanın gizliden ağılı sosu. Ben de söyledim bir günler! Kendime yediremiyorum şimdi.... Yaşam önümüze ne korsa onu yiyoruz oğlum. Gerisi boş söz. Sen de hiç söyleme artık. Yapabileceğini yaparsın, görürüm. Bana yeter bu.⁷¹⁶

Reyhan, günübürlük bir yaşam sürme taraftarıdır. Evlenmeyi ve çocuk sahibi olmayı istemez. Bunu da Muhsin'e sık sık söyler: "Ne mal isterim senden, ne evlenme, ne bayat aşk sözleri! Bir aptallığıma gelir de evlenme haltı edersem kesinlikle çocuk yapmam. Uğraşamam çünkü. Kötü anne olmayı da hiç göze alamam."⁷¹⁷

Reyhan, klasik Batı müziği tutkunudur. Keman çalar. Suna Kan hayranıdır.

Muhsin için zaman zaman endişelenir. Muhsin'i temkinli olması için sık sık uyarır.

⁷¹⁵ Türkali, age.,s.44.

⁷¹⁶ Türkali, age.,s.88.

⁷¹⁷ Türkali, age.,s.88.

Bir süre sonra Iğdır Olayları ile ülke karışır. Reyhan'ın Iğdır'da yaşayan ailesi de saldırıya uğrayanlar arasındadır: "Iğdır karışmış. Babasının işyeri de saldırıya uğramış. Asker girmiş kente. Gece gündüz sokağa çıkma yasağı koymuşlar... Babasının durumu ağırmiş. Büyük oğlan kardeşinin de ayağı mı kırılmış ne." ⁷¹⁸

Reyhan, Iğdır Olayları'ndan sonra Almanya'ya yerleşmeye karar verir. Alevi-Sünni, sağ-sol çatışmaları ile ülkenin yaşanmaz hale gelmesinden dolayı üzgün ve tedirgindir.

Reyhan, Muhsin ile olan ilişkisini de sonlandırmaya karar verir: "-Bundan sonraki yaşamımda sen olmayacaksın! Senin yaşamında da ben yokum artık! Bu işi burada kapatıyoruz!" ⁷¹⁹

Reyhan, Muhsin'in Marksist tutumu sebebiyle tehlikeler içinde olmasından dolayı tedirgindir. Muhsin'i çok sevmesine rağmen bu korkulu yaşamı göze alamayacağını söyler:

-Iğdır'da bile yaşadığım acının asıl ağırlığı sana kıyıldığını duymak korkusundan geliyordu, biliyor musun? Seni tuttuğun yoldan ayırmaya gücüm var mı? Aptal değilim ben. Çok iyi biliyorum ki, yok! Niye dayanmak zorunda olacaktım bu kahreden acıya! Leyla-Mecnun öyküsü mü yaşayacağım aptalca! Sevmek buysa; hayır oğlum, ben seni sevmiyorum! Sağlıkla kal! ⁷²⁰

Reyhan, tedavi için götürdüğü babasını bir süre sonra kaybeder. Bu acı olay onu çok üzer.

Muhsin'i gerçekten sevmiştir. Almanya'dan yakınlarını arayarak Muhsin'i sorar: "Sağlığını sordu. Yaran filan var mı? İşkence görmüş müsün, falan. Ankara'da mı kalıyorsun? Ailenin yanına niye gitmiyorsun? Anlattım bildiğim kadarıyla. Belli

⁷¹⁸ Türkali, age.,s.111.

⁷¹⁹ Türkali, age.,s.169.

⁷²⁰ Türkali, age.,s.173.

belirsiz ağlıyor gibiydi. İçkili miydi neydi, anlayamadım! Sağ ol, deyip kapattı yavaşıca. ”⁷²¹

Ailesini Türkiye’ye getirdiği sırada Muhsin’i görme isteğine engel olamaz: “-Burnun büyümesin! dedi. Kadının taptığı erkek havalara girme! Ayrıntılar bir yana, bütün erkekler aynı! Nasıl olsa geçecekti. Birlikte olsak çoktan bitmişti belki. Senden kaçmakla iyi etmedim! Azdırdım, takıntı oldu! Aptallık!”⁷²²

Muhsin’le yaşadığı tek gecelik bir ilişkiden sonra geride bir mektup bırakarak ona veda eder.

Nahide, muhafazakâr bir aileye mensuptur. Babası Kâşif Bey’in despot olması nedeniyle katı kurallar ile yetişmiştir.

Nahide, lise yıllarından tanıdığı Muhsin’i sever. Muhsin, ona dindar olması sebebiyle “Hafız Hanım” diye takılır: “Beş vakit namaz kılıyor, ilahiler söylüyor, çoğu Cuma geceleri okuduğu Kuran bütün evi inletiyordu.... Koyu sofu babasının kızıydı tam. ”⁷²³

Nahide, babası Kâşif Bey’e inme inip yatağa bağlanmasından cesaret alarak hafızlığı bırakıp başını açar. Hukuk Fakültesi’nden mezun olduktan sonra İstanbul’da büyük bir avukatlık bürosunda çalışmaya başlar.

Yıllar sonra bir iş için gittiği Ankara’da Muhsin’le karşılaşır. Muhsin’ e onu daha önce aradığını söyler. Muhsin’in ısrarı ile o gece Ankara’da kalmayı kabul eder. Muhsin’le o gece birlikte olur. Muhsin, Nahide’nin birlikte olduğu ilk erkek olur: “-Erişilmez bir düştün benim için, gerçek oldu. Biriciğimsin. ”⁷²⁴

Bir süre sonra hamile kalır. Muhsin’in kürtaj olma önerisini reddeder: “-O haltı edemem! Her rezilliğe katlanırım! Beni esrik etmiş o çılgın mutluluğunu yaşamışım! İlk gecemiz! Canlı parçamızı kazıyıp kanalizasyona atacaklar!

⁷²¹ Türkali, age.,s.243-244.

⁷²² Türkali, age.,s.298.

⁷²³ Türkali, age.,s.17.

⁷²⁴ Türkali, age.,s.325.

Dayanamam! Asla izin vermem ona! Boş ver, keyfine bak! İstersen bunları duymamış ol!”⁷²⁵

Nahide geldiği konumun kolay olmadığını ve pek çok kişiyi karşısına aldığı Muhsin’e anlatmaya çalışır:

-Buraya kadar gelebildim. Kolay mı oldu sanıyorsun? Babama inme inip köşesine çekilmeseydi çok daha güç olurdu. Annem anlayışlıdır. Babam zorba yobaz. Bulduğum noktaya küçümseyerek bakıyorsun şimdi! Öteye nasıl gideceğim? Çevreyle boğuşmak çok güç Muhsinciğim.... Hafızlığı bıraktım ben.... Hafızlığı bırakıp başımı açtım diye en yakınlarımız avukat olarak ücretsiz yardımı bile almıyorlar.⁷²⁶

Muhsin’i zorlu bir dönemden geçen ülkede tek başına bırakmayı istemez. Nahide, Muhsin’den bir karar vermesini ister. Aksi takdirde yurt dışına eğitime gideceğini bildirir:

-Ben sadece hemen sana gelmek kararını verdim. Fırladım o anda da. Yakın akrabamın öldüğünü duyunca da Sait Mahir uğraştı her şey için. Kuzeni Kurmay Albay’mış İstanbul Sıkıyönetim’de.... Sıkıyönetim izin kâğıdını onlar imzaladı....

....

-Burada anlaşmalar, sözleşmeler var Muhsinciğim. Paris bileti, hepsi içinde. Aşağı ineceğim şimdi. Düşün karar ver. Yırtarsan top çamın altında bekliyorum seni.⁷²⁷

Muhsin, Nahide’nin gitmesini istemez. Nahide’nin isteği gerçekleşir.

Romanda karakter çiziminde dramatik yöntem kullanılmıştır. Muhsin, duygu düşünce ve davranışlarını diyalog, iç monolog ve bilinçaltı teknikleri ile sergiler. Romanda yer alan kişiler, hem kendi karakterleri hem de romanda yer alan diğer kişiler hakkında bilgi verirler.

⁷²⁵ Türkali, age.,s.370.

⁷²⁶ Türkali, age.,s.375.

⁷²⁷ Türkali, age.,s.405-46.

Muhsin, Reyhan, Nahide, Nedim Hoca çok boyutlu (yuvarlak) kişilerdir. Roman boyunca yaşadıkları olaylar nedeniyle değişime uğrarlar.

Hacı Ağa, Remziye Hanım, Reşat Alımlı, Semiha, Hanife Hanım, Sedef, Rıza, ise tek boyutlu (yalıncat) kişilerdir. Roman boyunca duygu ve düşünceleri aynı kalır.

2.1.2.4. Yardımcı Kişi

Nurullah Çetin, yardımcı kişiler hakkında şu bilgileri verir:

“Bu kişiler tip ve karakter özellikleriyle görülmeyen, olayın ya da dekorun tamamlanmasında kendilerine ihtiyaç duyulan ve zaman zaman ortaya çıkan yardımcı unsurlardır. Genellikle ya isim olarak ya da kendilerine verilen kısa görevleriyle ortaya çıkarlar. Roman incelemesinde çok fazla işlevsel değiller.”⁷²⁸

Şerif Aktaş, romanda yer alan yardımcı kişilerin psikolojik derinlikten uzak olduklarını ve olayların somutlaştırılmasında vasıta görevi gördüklerini dile getirir:

*Tiyatro ve sinemada figüran rolündeki oyuncular gibi anlatma esasına bağlı edebi eserlerde, mahalli rengi aksettiren, dikkatlere sunulmak istenen vaka veya vaka parçasına ait tablonun gözler önünde daha iyi tecessümüne hizmet eden şahıslar da vardır. Bunların vaka içinde yüklendikleri herhangi bir fonksiyon yoktur, eserde psikolojik hususiyetlerinden söz edilmez.*⁷²⁹

Yardımcı kişiler, olay örgüsünün somutlaştırılmasında bir tablo görevi üstlenirler.

Bir Gün Tek Başına

Romanda toplumu geniş bir biçimde yansıtabilmek için hemen her kesimden kişilere yer verilir.

Sait, gazeteci Engin Erbil ve Sadi Yılbak, Matbaacı İrfan, Fahir Cemal, Fadıl Bey, Sinemacı Salih Bey, Süleyman Dayı, Reşit, Mustafa, Cemal ve devrimci

⁷²⁸ Çetin, age., s. 165.

⁷²⁹ Aktaş, age., s. 158.

mücadele içerisinde yer alan üniversite öğrencileri romanın olay örgüsünde yer alan yardımcı kişilerdir.

Romanda, Atatürk, İsmet İnönü, Adnan Menderes, Ecevit gibi siyasi liderlerin yanı sıra çeşitli meslek gruplarını temsil eden asker, polis, doktor, doçent, asistan, memur, garson, şoför, kapıcı gibi kişilere yer verilmiştir.

Bedri Rahmi Eyüboğlu, Nazım Hikmet, Peyami Safa, Namık Kemal, Beşir Fuat, Pir Sultan Abdal, Baki, Nefi, Naili, Yunus Emre, Karacaoğlan, Aşıkpaşazade, Mercimek Ahmet edebiyat sohbetlerinde isimleri anılan yazar ve şairlerdir.

Mavi Karanlık

Romanda toplumun hemen her kesimini temsil eden kişiler vardır. Geniş bir toplumsal panorama çizilmiştir.

Mürüvvet ve kocası Şahap Bey, Muhtar'ın ortağı Selami, Hanna, Zerrin, Natalie, Gerard, Pierre'in yanı sıra Recai Birdal ve karısı Madelet Hanım, Ramiz Ayrancı ve karısı Zübeyde Ayrancı, yerli ve yabancı turistler romanın olay örgüsünde yer alan yardımcı kişilerdir.

Polis, öğretmen, şoför, memur, avukat, mimar, oyuncu gibi çeşitli meslek gruplarını temsil eden kişiler de yardımcı kişiler olarak romanda yer alır.

Yeşilçam Dedikleri Türkiye

Yönetmen Şadi Yılbak, Kameraman Mahmut, Kameraman Nahit, figüran, başoyuncu, film yapımcıları, yönetmenler, set işçileri gibi yardımcı kişiler Yeşilçam dünyasını yansıtır.

Lena'nın kocası Niko ve kızları Teta ile İrini, Madam Annik'in kocası Bedros, Zühtü Bey'in annesi Saadet Hanım, Mefharet'in koyu sofusu annesi Şakire Hanım, Pervin'in annesi Meliha Hanım, Emine'nin annesi Neyire Hanım, babası, ağabeyi, ablası Perihan ve kocası Selim, romanda yer alan kişilerin yakın çevresini oluşturan yardımcı kişilerdir.

Şoför, garson, polis, avukat, doktor, işçi gibi kişiler de çeşitli meslek gruplarını temsil eden yardımcı kişilerdir.

Tek Kişilik Ölüm

Nöbetçiler, görüşmeciler, çoğu taşralı görünümlü kadınlar, Obenle Gürbüz'ün annesi Makbule Hanım, subaylar, astsubaylar, yüzbaşı, binbaşı, üsteğmen, resmi giysili polisler, Binbaşı, Uzman psikolog cezaevi çevresini yansıtır.

Nazım Hikmet, Doktor Hikmet, Doktor Şefik Hüsnü, Martel Rüştü, Baytar Cevdet, Hacıoğlu Salih, Mustafa Suphi, Şevket Süreyya, Vedat Nedim, İsmail Hüsrev Tökini, Hasan Ali, Eczacı Vasıf, Tornacı Emin, Reşat, Suat Derviş, Sebati Selimoğlu, Tornacı Emin, Ahmet Fırıncı (Dede), Celal Benneci, Halil Yalçınkaya, Behice Boran ise TKP örgütünün önde gelen yöneticileridir.

Lenin, Stalin, Atatürk, İnönü gibi liderler de yardımcı kişiler olarak karşımıza çıkar.

İlyas Tartan'ın karısı Mürvet, sevgilisi Şahika, yeğeni Besime, Nazif'in bir zamanlar ilişki yaşadığı Saliha da yardımcı kişilerdir.

Avukat, doktor, yargıç, garson gibi kişiler de çeşitli meslekleri temsil eden yardımcı kişilerdir.

Güven 1-2

Tütüncü Ali Rıfkı, Berber Şahin (Süheyla'nın kocası) Ortaköylü tütün işçileri, Hamdi Hoca, Naim, Gece Sekreteri Nafiz, Parmaksız Hamdi, Mazlum, İş adamı Salim Birbaş, Saffet Arıkan, Ankara Dil Tarih öğrencileri Tayyar ve Meral, İzmirli işadamı Hadi Bey-kaynı Sermet Bey, Razi Bey, kızılı oğlanlı bir sürü öğrenci, Sadi, Lüsyen, Heraki Yetvart Mannikyan, Mister Hill, Mihayil-Yuri, Başkanın oğlu Öner Bey, Muharrem, Çarliston, Necla'nı arkadaşı Ester, İş adamları Hadi Bey-Sermet Bey, Seherle irtibata giren Azeri Radyof Yoldaş-Yuri-Mustafa Bayirof, Galip ve Nazif'in yanında çalışan Nuri, Rasim Efendinin emektarları Tahsin Ağa-Firdevs Hanım Doktor Nedretlerin tanıdığı Doktor Şadan, Rasim Efendinin komşusu Kurmay Yarbay Nevzat Bey, Sait'in yardımcısı Zahit, Turgut'ların komşusu Ebe

Hanım, kızı Rabia ve oğlu Şadan Bey, romanda yer alan kişilerin çevresini oluşturan yardımcı kişilerdir.

Nazım Hikmet, Dimitrof, Şefik Hüsnü, Doktor Hikmet, Reşat Fuat-Suat Derviş, Dede Ahmet, Zeki Baştımar, Laz İsmail, Mihri Belli, Hasan Basri Alp, Vedat Nedim, Baytar Cevdet, Tornacı Emin, Zekeriya Sertel, Sabiha Sertel TKP örgütünü temsil eden yardımcı kişilerdir.

Nihal Atsız, Reha Oğuz Türkkkan, Zeki Velidi, Hasan Ferit Cansever ise romanda Turancı düşünceleri temsil eden yardımcı kişilerdir.

Lenin, Stalin, Atatürk, Refik Saydam, Şükrü Saracoğlu, Roosevelt, Churchill, Fevzi Çakmak, Bakan Hasan Ali, Numan Menemencioğlu, Fuat Ağral ise siyasi liderleri temsil eden yardımcı kişilerdir.

Nurullah Ataç, Sait Faik, Abidin Dino, Sabahattin Ali, Ahmet Hamdi Tanpınar, Sabri Esat Siyavuşgil, Peyami Safa, Nihal Atsız, Reha Oğuz Türkkkan, Zeki Velidi, Hasan Ferit Cansever, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, Yusuf Atılgan ise edebiyat dünyasını temsil eden yardımcı kişilerdir.

Garson, balıkçı, esnaf, tüccar, hamallar, boyacılar, satıcılar, hizmetçi kadın, şoför, doktor, öğretmen, avukat çeşitli meslekleri temsil eden yardımcı kişilerdir.

Kayıp Romanlar

Romanın olay örgüsünde Esmen'in babaannesi, Doktor Nahit'in evini kiraladığı ev sahibi Ferhunde Hanım, Nahit'in Asliye Hukuk'ta zabıt kâtabi olan babası, avukat karı koca Nazan-Şakir, Esmen'in birlikte çalıştığı Reklamcı Suat, Eczacı Kerim, Ortaköylü komünist tütün işçileri, Nazan'ın kız kardeşi Türkan, Fikret Ağbi'nin yeğeni Nazire Hanım, Muhittin'in İspanyol sevgilisi Karmelya, Nicole, Doktor Cevdet, Doktor Bahattin, Doktor Zekeriya, Ressam Nerim, Ferhat Bey-ağbisi Vakkas Bey, Nahit Kotar'ın fakülteden arkadaşı Cemşit, Avukat Mustafa'nın kardeşi Necati, Diyarbakır'da tanıştığı eski TKP'li Doktor Tarık Akdağ-İrfan Kilkaya, Mizgin, Doktor Neşide, Kahveci Recep, Doktor'un ev işlerinde yardımcıları Nuriye,

Yunus, Doktoru takip eden hastabakıcı Ertan, Esm'e'nin Aile avukatı Umran Atak yer alan yardımcı kişilerdir.

Türk edebiyatının ve Dünya edebiyatının önde gelen isimleri: Ahmet Hamdi Tanpınar, Nurullah Ataç, Kemal Tahir, Orhan Veli, Nazım Hikmet, Yahya Kemal, Hilmi Ziya, Dino, Sabahattin Ali, Orhan Veli, Saik Faik, Ülkü Tamer, Ece Ayhan, Cemal Süreyya, Ahmet Arif, Baki, Nef'i, Nedim, Naili, Şeyh Galip, Schiller, Goethe, Marks, Eluard, Balzac, Stendhal, Tolstoy, Dickens, Romain Rolland, Steinbeck, Hemingway romanda yer alan yardımcı kişilerdir.

Lenin, Stalin, Atatürk gibi liderler romanın bir diğer yardımcı kişileridir.

Fatih Sultan Mehmet, Ermeni Atik Sinan, Piyer Loti, Talat Paşa gibi kişiler Osmanlı'yı temsil eden yardımcı kişilerdir.

Sandalcılar, balıkçılar, garson, şoför, doktor, hemşire, sekreter kız, resepsiyon görevlisi, hastabakıcı çeşitli meslek gruplarını temsil eden yardımcı kişilerdir.

Vivaldi, Çaykovski, Bach, Mozart, Beethoven, Sarah Vaughan, Ella Fitzgerald, Billie Holiday, Klasik Batı müziğini temsil eden yardımcı kişilerdir.

Arif Sağ, Neşet Ertaş, Ali Ekber Çiçek, Ruhi Su ise halk müziği sanatçılarını temsil eden yardımcı kişilerdir.

Yalancı Tanıklar Kahvesi

Romanın olay örgüsünde yer alan Reşat Alımlı'nın babası Yargıtay'dan emekli yargıç Gıyaseddin, Hizmetçi Necibe, Berber Mustafa, Pehlivan Ali, Şoför Emin, Fide'de çalışan Behçet, Mahmut ve Rıza, Muhsin'in anneanesi Hacı Nine, Almanya'da işçi Ergin, Doktor Tahsin Bey, Emmioğlu ve karısı Semra, Avukat Füsün, Zeliş, Balıkçı Niyazi, Naciye Hanım ve kocası Kâşif Bey, Muhsin'in yeğeni küçük Semra, Profesör Sait Mahir, Başmuallim'in İngilizce öğretmeni kızı Tomris, Hacı Ali yardımcı kişilerdir.

Hoca, polis, doktor, garson, şoför, sekreter, imam çeşitli meslek gruplarını temsil eden yardımcı kişilerdir.

Mao, Tito, Che Guevara, Marks, Lenin, Stalin devrimci mücadelenin önemli temsilcileri olarak romanda yer alırlar.

Kant, Hegel, Feuerbach, Voltair, Diderot, Rousseau, Montesquie gibi düşünürler de romanda adı geçen yardımcı kişilerdir.

Türk edebiyatının önemli temsilcileri olan Namık Kemal,Ziya Gökalp, Tevfik Fikret gibi sanatçılar da romanda ismi geçen yardımcı kişilerdir.

Reyhan'ın müzik tutkusu nedeniyle Mozart, Vivaldi, Suna Kan gibi önemli sanatçıların da ismi anılır.

1970'li yıllarda silahlı saldırılara maruz kalan Bedrettin Cömert, Bedri Karafakioğlu, Abdi İpekçi, Mihri Belli, Cavit Orhan Tütengil, Ümit Yaşar Doğanay, Cevat Yurdakul, Ümit Kaftancıoğlu, Gün Sazak, Nihat Erim, Kemal Türkler, Abdurrahman Köksaloğlu da romanda gerçek kimlikleriyle yer alan yardımcı kişilerdir.

2.1.3. KİŞİLERİN SUNUMU

Roman kişilerinin sunumunun da, değerlendirilmesi gereken bir özellik olduğunu belirten Nurullah Çetin, bu değerlendirmeyi yapabilmek için sorulması gereken soruları şöyle sıralar: “Romanda kişiler, nasıl ve hangi özellikleriyle sunuluyorlar? Kişilerin sunuluşunda hangi yöntemlerden hareket ediliyor? Kişilerin okuyucu gözünde belirgin kılınabilmesi için ne türlü yöntemlere başvuruluyor? Romancı, kişileri uzun uzun tasvir mi ediyor; yoksa olaylar içinde ve karşısındaki tavır alışlarıyla, davranışlarıyla veya konuşmalarıyla mı sunuluyor?”⁷³⁰

2.1.3.1. Kişilerin Başkaları Tarafından Sunumu

Kişilerin sunumunda kullanılan yöntemlerden biri de kişilerin başkaları tarafından sunumudur. Nurullah Çetin bunu şöyle açıklar:

---

⁷³⁰ Çetin, age., s. 168-169.

“Bu daha çok klasik roman yöntemlerinde tercih edilen bir yöntemdir. Bu yöntemde roman kişilerinin gerek dış gerek iç özellikleri, başkası tarafından açıklanarak, tasvir ve tahlil edilerek sunulur. Burada sözü edilen başkası ya romancı ya da roman kişilerinden biri olur.”⁷³¹

Romanda yer alan kişiler, roman yazarı ya da romanda yer alan bir başka kişi tarafından sunulur. Bu yöntem daha çok klasik romanlarda tercih edilir.

Bir Gün Tek Başına

Bir Gün Tek Başına romanında kişiler, yer yer bir başka kişi tarafından sunulur. Romanın merkez kişisi olan Kenan, zaman zaman Nermin’in zaman zaman da Günsel’in bakış açısından tanıtılır. Yine Kenan, Nermin ve Günsel’i tanımamızı sağlayacak bilgiler verir. Günsel aracılığıyla ise teyzesi, ağbisi, Handan ve Sermet hakkında bilgi edinilir.

Günsel, Kenan’ın özünde iyi biri olduğuna inanır. Kenan’ın yaşadığı bireysel bunalımların bilincindedir: “İyice tanıdı artık Günsel de ara sıra bunalımlara düşen bu koca adamı. Özü iyi, kafası, yüreği iyi, içinde bulunduğu ortam kötü.”⁷³²

Kenan, Nermin’i samimi bulmaz. Nermin’in sergilediği bu davranışları yadırgar: “Nasıl değişebiliyor bu kadın? Annesine mutluluk masalı yutturabilmek için sesini bile nasıl değiştirebiliyor böyle. Bu kadar sürekli nasıl oynar insan? Her şeyi yalan üstüne kuruyor.”⁷³³

Kenan’a göre Günsel, akıllı ve çalışkan biridir. “Her şeyin en doğrusunu, en uygununu tam vaktinde düşünen eksiksiz bir makine bu kız!Dünyanın en “güzel” makinesi!..”⁷³⁴

⁷³¹ Çetin, age., s. 169.

⁷³² Türkali, *Bir Gün Tek Başına*, s.460.

⁷³³ Türkali, age.,s.369-370.

⁷³⁴ Türkali, age.,s.115.

Kenan, Günsel'i düşüncelerinden dolayı işçilere benzetir. Söylemlerini keskin bulur: "Tam bir işçi gibi düşünüyor bu kız. Aklarla karalar var onun için..."⁷³⁵

Günsel'i devrimci mücadelede yiğit ve cesur bulur. Ona göre Günsel aynı zamanda oldukça naif biridir. "Düşünen, direnen, yiğitlikle kafa tutan kişiliğinin altında kuş gibi ürkek, minicik bir kız bu!.." ⁷³⁶

Mavi Karanlık

Romanda yer alan kişilerin fiziksel ve ruhsal özellikleri yine romanda yer alan bir başka kişi tarafından sunulur. Nergis'i babası Muhtar ve sevgilisi Korhan vasıtasıyla tanıma fırsatı buluruz. Yine Muhtar Bey'i, Korhan'ı, Özgür'ü İzzettin Hadi'yi, Haberci'yi ve romanda yer alan diğer kişilerin niteliklerini Nergis aracılığıyla öğreniriz.

Muhtar, kızı Nergis'i şu şekilde tanıtır: "Benim bildiğim, sağduyulu, içtenlikli, biraz inat (biraz mı), katır gibi olsun ne yapalım, katır gibi inat; sözünü de gözünü de esirgemeyen öyle bir karıdır ki o...Korhan'ı değil, dünyayı umursamaz sırasında..."⁷³⁷

Muhtar, kızını hırçın, delidolu bir tekneye benzetir: "Nergis koyacağım teknenin adını da. Deli kızım benim. Tekne gibi..."⁷³⁸

Korhan, Nergis'i ruhsal olarak şu şekilde tanımamızı sağlar: "-Çelişkiler içindesin Nergisciğim, dedi Korhan. Beni de sürüklüyorsun... Mutluluk veriyor sana bu. Eşitlik için diretirken üstünlük peşine düşüyorsun." ⁷³⁹

Korhan, Nergis'in hem iyi hem kötü olduğunu dile getirir: "Kendini bir şeye adamak, seyrek de olsa insanların içtenlikle yapabildikleri bir şeydir, dedi Korhan.

⁷³⁵ Türkali, age.,s.134.

⁷³⁶ Türkali, age.,s.212.

⁷³⁷ Türkali, *Mavi Karanlık*, s.227.

⁷³⁸ Türkali, age.,s.330.

⁷³⁹ Türkali, age.,s.179.

Ama sen değil.... -İyisin, çok iyisin, dedi Korhan aynı batıcı sesle. (Kötüsün dese başka etki yapardı?) Şımarıksın ama...⁷⁴⁰

Nergis, Korhan ve Özgür tanımamızı sağlayacak açıklamalarda bulunur. Korhan, ona ve Özgür'e göre daha şeffaf biridir. Hayat ile olan bağları Nergis ve Özgür'e oranla daha canlı ve daha umutludur: "Her şeyi önemli bir iş gibi yapıyor bu adam. Meyhaneye gidişi de laboratuvara gider gibi."⁷⁴¹

"Ne iyisin Korhancığım. Nasıl dupdurusun...Aman bulanık olma!. . Kötü şey bulanık olmak; acı şey, ağır şey..."⁷⁴²

"İyice su yüzüneyim artık yüz yüzebildiğin kadar. Yanımda da o hamsi azmanı Laz!.. Laboratuvardan çıkarabilirsen!.. Abartma!.. Doğayı, yaşamı onun kadar sevebiliyor musun sen?Ben mi? Sen!.. İstersen ötekiler... Karanlıkta körebe oynamıyor o. Yordamla değil, gerçek tutkusuyla seviyor. Doğaya da yaşama da saygısı var. O alçakgönüllü sevgisi par par yanan bu ateşten kaynaklanıyor... O par par yanan ateş sana da sıçradı mı?"⁷⁴³

Korhan, fakir bir aileden gelmektedir. Halkla iç içe olmaktan keyif alır. Yardımsever bir kişiliğe sahiptir. Bu özelliğini Nergis aracılığıyla öğrenmekteyiz: "Daha küçükken böyleymiş demek. Arkadaşlarına kol kanat gereyim derken kaç kez başı belaya girdi Fakülte'de;Dekan'la, Bölüm Başkanı'yla takışmış!..."⁷⁴⁴

Nergis tarafından Özgür'ün kültürel yapısı hakkında bilgi verilir. Özgür'ün Fransızcası çok iyidir: "Fransızcaya evde başlamış o. Ablasından mı ne?.. Sonra Galatasaray... Fransa'da kaç yıl kaldı?.. Bazı inanmazlar Fransız olmadığına..."⁷⁴⁵

Muhtar, Özgür hakkında fiziksel ve ruhsal yönden açıklamalarda bulunarak onu daha iyi tanımamızı sağlar: "Deniz kurduydu Özgür. Muhtar'a öncülük, öğretmenlik etmişti dalmalarda, balık vurmada. Tple dalar, çıplak dalar. Ne de yakışıklı oğlandır. Ne olurdu Nergis'le... Fakat oğlan deli az buçuk... Tatlı deli..."

⁷⁴⁰ Türkali, age.,s.176.

⁷⁴¹ Türkali, age.,s.181.

⁷⁴² Türkali, age.,s.236.

⁷⁴³ Türkali, age.,s.363-364.

⁷⁴⁴ Türkali, age.,s.174.

⁷⁴⁵ Türkali, age.,s.63.

İşimize gelmeyince deli, diyoruz. Mert oğlandır aslında ya. Benim kızım çok mu akıllı? Ne boklar yemiştir kim bilir. Anasının kızı!.. ”⁷⁴⁶

Yeşilçam Dedikleri Türkiye

Gündüz’ün Refik’e dönük algısı şu şekildedir: “Hepsi güzel de, biz bu çocukla biraz güç anlaşacağız. Yalnız Yeşilçam alışkanlıklarının getirdiği bir direktme değil, düşünce yapısında bir karşıtlık, örtbas etmeye çabaladıkça sırtan bir tedirginliği var. Ön yargıların baskısından mı kurtulamıyor demeli?...Kötü yollara sürüklemeyeceğimize inandırmasak olmayacak!”⁷⁴⁷

“Kötü oğlan değil. İnatçılığı bilgisizliğinden. Onuru da kırılıyor! Kolay mı yönetmen adam!”⁷⁴⁸

Pervin, Refik ve Zühtü Bey’i şu şekilde tanıtır:

*Korkar bunlar Gündüz Bey, konuşmaktan, düşünmekten filan... Zühtü Bey, babası, bir yanıyla tonton adamdır... Ama biraz kurcalayın... Hitler Döneminde Almanya’da kalmış galiba, ondan belki... Biraz gerçeklerden söz edin, şöyle nedenlerine bastırarak, çekip vuracak adam sanki... İlişkilerini de bilemezsiniz... Karışık biraz. Ya da bana öyle göründü. Babasının etkisinden kurtulamaz Refik de. Ara sıra dikilir o kadar.*⁷⁴⁹

Refik, Emine’yi “Kız mimar da. Dil biliyor, geniş kültürü var”⁷⁵⁰ şeklinde tanıtır.

Gündüz’ü Refik’in bakış açısı ile tanıma fırsatı buluruz. Film çalışmalarındaki “kılı kırk yaran” titizliği Refik’in dikkatini çeker: “Gündüz ağbiyle çalışmak ayrı sorun. Gerçi birinci filmin başarısında onun kılı kırk yaran titizliğinin de payı var kuşkusuz; var da, kafayı bir yere taktı mı bezdiriyor.”⁷⁵¹

⁷⁴⁶ Türkali, age.,s.54.

⁷⁴⁷ Türkali, *Yeşilçam Dedikleri Türkiye*, s.82.

⁷⁴⁸ Türkali, age.,s.274.

⁷⁴⁹ Türkali, age.,s.101.

⁷⁵⁰ Türkali, age.,s.295.

⁷⁵¹ Türkali, age.,s.239.

“Sıcak adam aslında, görünüşü soğuk. Yoo, soğuk da değil; durgun, çekingen. Ne çekingeni, atak bile; sırasında saldırgan. Bir özelliği var işte bu adamın. Ne iş yapıyor?Düzeltilmiş ya...”⁷⁵²

Refik, Fuat’ı yardımsever ve samimi bulur:“Gerçekten cana yakın bir adam bu! Gelen gidene, hastalara davranışı da öyle babacan ki. Zühtü Bey gibi kazulet bir heriften sonra bu adam yadırganacak burada! Bu da durur mu bakalım?”⁷⁵³

Tek Kişilik Ölüm

Nazif, eski karısı Gülşen’i şu şekilde tanıtır: “Yadsımaya çalıştığı bir kırgınlıkla Doktor Hanım dediği Doktor Gülşen, Levent’in, cezaevindeki oğlunun annesiydi. Yirmi yılı geçiyordu, ayrıralı beri görüşmemişlerdi bir.”⁷⁵⁴

Nazif, eski karısı Doktor Gülşen’in kendisinden daha güçlü olduğuna inanır: “Gülşen acımasızdı, katıydı, kaskatıydı. Bir süre özendim ben de. Parçalandım. Bunu bugün söylüyorsun. Yo, o günler de biliyordum. O yüzden yitirdim ne yitirdimse. Gülşen benden her vakit güçlü oldu;”⁷⁵⁵

Doktor Gülşen, Nazif’i korkak ve bencil olarak yansıtır: “Türkiye’nin üstüne çökmüş zebani soyguncular kadar, korkudan yamru yumru kesilmiş, köşesine çekilip etliye sütlüye karışmayan bu dönek “namuslu” aydınların yakasına yapışmak gerek! Çocuklarımızın darağaçlarına gitme yolunu, düşmanı yüreklendiren yılgınlıklarıyla onlar açtı.”⁷⁵⁶

Semih Deren’in aile yapısını Gülşen aracılığıyla tanırız: “Baba yanından Hataylı bir tüccar aileden geliyordu. Dil öğrenimine altı yaşında Fransız mürebbiyeye başlamış. Mal mülk olarak bir şey kalmamış babadan. Emekli aylığıyla, kimi kitaplarından gelen paraya bakıyordu o da.”⁷⁵⁷

⁷⁵² Türkali, age.,s.25.

⁷⁵³ Türkali, age.,s.115.

⁷⁵⁴ Türkali, *Tek Kişilik Ölüm*, s.2.

⁷⁵⁵ Türkali, age.,s.3.

⁷⁵⁶ Türkali, age.,s.328.

⁷⁵⁷ Türkali, age.,s.200.

Semih'in pek çok dil bildiğini ve kültürlü biri olduğunu Doktor Gülşen vasıtasıyla öğreniriz:“Almanca, İngilizce, Fransızca, İtalyanca bilen, son yıllarda Rusça'sını ilerletmeye çalışan Semih'in yanında çok geri kalmış sayıyordu kendini. Onun bir de pek sözünü etmediği, oldukça iyi Arapça'sı, Farsça'sı vardı. ”⁷⁵⁸

Nazif, aracılığıyla Yurdagül hakkında bilgi sahibi oluruz: “Arkadaşlarının muhasebe bürosunda çalışıyormuş Yurdagül. Durgun bir tanışma söyleşisi başlamıştı artık. Annesi öğretmen, babası astsubay emeklisi. Ağbisi avukatlık stajı yaparken tutuklanmış. Karısını da arıyorlarmış, yokmuş ortada. On bir aylık bebeklerine Yurdagül'ün annesi bakıyormuş. Bir katlı evleri varmış Ziverbey'de, orda kalıyorlarmış. ”⁷⁵⁹

Nazif, Levent'i şu şekilde tanıtır: “İçine kapanık, az konuşan bir delikanlıydı Levent. ”⁷⁶⁰

Güven 1-2

Turgut, Halil'in bakış açısıyla yansıtılır: “Bir yanıyla kapalı kutu bu oğlan. Yüreksiz desen, değil. Namuslu da kuşkusuz. Bir bakarsın pırıl pırıl, bir bakarsın bulanıvermiş kafası. İnatçı da. ”⁷⁶¹

Halil, Turgut'un çapkın oluşuna dair bilgi verir: “Tam anasının gözü bizim Turgut da. Olsun. En iyi arkadaşım. Yakışıklı oğlan; karılar, kızlar dayanamıyor. Karılara, kızlara o dayanamıyor. ”⁷⁶²

Mükerrem Hanım, Turgut'u şu şekilde tanıtır: “Yok oğlan akıllı, iyi oğlana benziyor. Yakışıklı da. Yakışıklı da söz mü! Artist! Yalnız pek düşkün durumları var gibi. ”⁷⁶³

⁷⁵⁸ Türkali, age.,s.200.

⁷⁵⁹ Türkali, age.,s.67.

⁷⁶⁰ Türkali, age.,s.8.

⁷⁶¹ Türkali, *Güven 1*,s.26.

⁷⁶² Türkali, age.,s.120.

⁷⁶³ Türkali, age.,s.90.

Gazete’de birlikte çalıştığı Sahir Hoca ise onu şu şekilde tanıtır: “Saygılı, çalışkan bir genç. Bu yıl fakülteyi bitirmek uğraşında; işini de aksatmaz. Baskıdan dağıtıma çeşitli işlere koşturular. Yabancı dil bilmediği için çeviri veremiyoruz.”⁷⁶⁴

Turgut, yakın arkadaşı Halil’i şu şekilde tanıtır: “Bugüne dek en sevdiği, en anlaşabildiği kişiydi Halil. En de inandığı. Hem yürekli, hem de iyi yürekli. Ama kadın kız dedin mi kafası taş!”⁷⁶⁵

Necla, Halil tarafından şu şekilde sunulur:

*Rıfat diye tanıtıldığı Necla’ya karşı sorumluluk duyuyordu sanki içinde. Umduğundan çok başka bulmuştu Necla’yı ilk gördüğü gece. Güzel değil demişti Turgut. Çirkin sayılmazdı. Sıcak bir yanı vardı kızın; güzel bile denebilirdi. Kafası da iyi çalışıyor. Özverili. Turgut’un bir sözüyle durumu kavramış, en doğru şeyleri söylemişti. Yapmacık bir yanı da yok öyle.*⁷⁶⁶

Necla’yı Galip aracılığı ile de tanıma fırsatı buluruz: “Çok güzel sayılmazdı; bu da iyiydi belki. Arkadaşlarıyla konuşurken üstten bakıyor görünen, baskın kişilik tutumuyla, özellikle de gençliğiyle iyice çekici gelmişti uzaktan.”⁷⁶⁷

Necla, annesi Mükerrerem Hanımı, korkak ve pasif bir kadın olarak tanıtır: “Kocasına nasıl köpek gibi bağlıdır annem! Çok da çapkınmış babam. Terzi Nezahat’ı herkes söylüyor. Annem de biliyordur, hiç belli etmez. Soylu kadın! Allahın aptalı. Herif kim bilir ne numaralar çeviriyor Ankara’da, bir terzi Nezahat mi? Bu sersem de burda...”⁷⁶⁸

Galip, Eşref Bey tarafından tanıtılır: “Akıllı genç ya, çok kendini beğenmiş.”⁷⁶⁹

Refik ise Galip’i bir başka yönden tanıtır: “Komisyoncu Galip diye biliniyor Ankara’da. Alman anahtarı derler. MAH’ın adamı derlerler. Gestapo derler.”⁷⁷⁰

⁷⁶⁴ Türkali, age.,s.231.

⁷⁶⁵ Türkali, age.,s.78.

⁷⁶⁶ Türkali, age.,s.765.

⁷⁶⁷ Türkali, age.,s.275.

⁷⁶⁸ Türkali, age.,s.56.

⁷⁶⁹ Türkali, age.,s.104.

Eşref Bey, kız kardeşinin kocası Hüsnümelek Bey'i tanımamızı sağlar: "Emekli Binbaşı Hüsnü Bey'in, Erkilet Paşa'yla da, Almanlarla içli dışlı Kazanlı, Kıvrımlı Tatarlarla da, giderek Azerbaycan Musavvat'çılarıyla da yakın siyasi ilişkiler içerisinde olduğunu biliyordu Eşref Bey. Biraz da bundandı Hüsnü Bey'in, erken emekliliği." ⁷⁷¹

Turgut, fakülteden arkadaşı Refik hakkında bilgi verir:

Fakülteye geldiği ilk yıl tanışmış, uzun süre partili sanmıştı Refik'i. Öyle kapalı yanları vardı ki, kuşku duymuştu bir ara da. İçkici. Meyhanelerde dolaşır. Babîâli dedikodularını hemen de günü gününe bilir. Yeni edebiyat çıkarırken akşam sabah çevrelerindeydi; onlar da yadırgamıyorlardı demek! Hasan Ali'leri Vasıf'ları tanışmış daha önceleri. Doktor Hikmet'in yakınında bulunmuş. ⁷⁷²

Turgut, Sahir Hoca'nın titiz ve düzenli oluşu hakkında bilgi verir: "Yazı yazıyor, çevirilerini yapıyor, hiç şaşmadan yürütüyor işini; zamanı hep doğru gösteren bir saat gibi adam." ⁷⁷³

Rahmi Usta ise Sahir Hoca'yı bir başka açıdan tanımamızı sağlar: "Her şeye kuşkuyla bakan, çevreye güvensiz bir yanı vardı adamın. Olaylara bakışı, genelde yaklaşım biçimi Marksistçeydi." ⁷⁷⁴

Sahir Hoca, karısı Nedret'i şu şekilde sunar: "Duygulu, ara sıra coşkulu, çoğun sağduyulu, gerçekçi, kiminde düşlere de yer veren dengeli kişiliğiyle evin de, yaşamlarının da gerçek egemeniydi Nedret." ⁷⁷⁵

Halil kız arkadaşı Seher'i "Babası çoktan ölmüştü; Edremit'te bir elektrikçiyle evli ablasından da, onun yanında kalan annesinden de çekindiği yoktu pek." ⁷⁷⁶ şeklinde tanıtır.

⁷⁷⁰ Türkali, age.,s.389.

⁷⁷¹ Türkali, age.,s.99.

⁷⁷² Türkali, age.,s.132-133.

⁷⁷³ Türkali, *Güven 2*, s.168.

⁷⁷⁴ Türkali, *Güven 1*,s.199.

⁷⁷⁵ Türkali, age.,s.216.

⁷⁷⁶ Türkali, age.,s.300.

Kayıp Romanlar

Doktor Nahit, Esmeyi kültürlü bulur; ancak aynı zamanda da ukala olduğunu düşünür. “Boş biri değildi bu kız. Okuduğu, bir şeyler karıştırdığı belliydi. Görmüş geçirmiş de benziyordu! Yalnız, olduğunun üstünde sanıyordu kendini.”⁷⁷⁷

Esmeyi, Doktor Nahit’e göre inatçı, açık sözlü ve ince bir tabiata sahiptir. “Umut kıran direnci, Batıcılığını utandıran uysallığı, kabalığa varan açık sözlülüğü, sırasında unutturan sevecen inceliğiyle serseme çeviriyor insanı.”⁷⁷⁸

Vedat Türkali, Esmeyi sinsi ve başına buyruk olarak nitelendirir. “Her şeyi sinsi sanki bu kızın; güzelliği de! Hele bakışı! Hiçbir şeyi umursamıyor gibi.”⁷⁷⁹

Avukat Mustafa’nın ailesi Doktor Nahit tarafından tanıtılır: “22 yıllık evliydi Mustafa. Üniversitede siyasal tarih okuyan bir kızı, bu yıl liseye başlayan bir oğlu vardı. Evine, Karşılı bir Kürt beyinin kızı olan karısına bağlılığı da herkesçe biliniyordu.”⁷⁸⁰

Avukat Mustafa, Muhittin’i Doktor Nahit’e tanıtır:

*Solculukla başlayanlardanmış Muhittin. İlk tutuklanmasında ucuz kurtulunca iş alanına atılarak kimyasal madde dış alımcılığında (Kimya mühendisliğinin son sınıfında tutuklanıp ayrılmış öğrenciyken) büyük ölçüde bir iki vurgunla yolunu bulup iyi para yapmış. Borsada beceriklice oynamış epeyi yıllar; repoda tutup daha da arttırmış parasını. Kısa süreli iki evlilik yapmış. Bırakıp gitmiş kadınlar bunu daha doğrusu! Evliliği mevliliği taktığı yokmuş, yemediği nane kalmıyormuş; hem de tam bir rezillikle. Estikçe dışarılarda gezginliğe pek düşkünmüş şimdilerde tuzu kuru yoldaş.*⁷⁸¹

Yalancı Tanıklar Kahvesi

Muhsin’in babası Hacı Ağa, Tanrısal bakış açısıyla tanıtılır: “Hacı Bey, Akdeniz kıyısındaki bu güzel kentin tanınmış, varıl tüccarlarındandı. Neredeyse

⁷⁷⁷ Türkali, *Kayıp Romanlar*, s.92.

⁷⁷⁸ Türkali, age.,s.353.

⁷⁷⁹ Türkali, age.,s.338.

⁷⁸⁰ Türkali, age.,s.52.

⁷⁸¹ Türkali, age.,s.59.

unutulmuş asıl adı Fahri Tulukçu'ydu, zeytinyağı, zeytin, peynir, bal gibi yörenin ünlü besinlerinin üretimi, alım satımıyla tanınmış, yörede geniş toprakları olan eski bir ailedendi.⁷⁸²

Muhsin, Nedim Hoca'yı kuşkucu bir aydın olarak tanıtır: “Salih'in “tıkız” dediği Nedim Hoca ilkeli, yol yöntem bilen, büyük savlara kalkışmayan, kafası düzenli biriydi aslında. Korkak değildi ama kılı kırk yaran kuşkucu bir çekingenliği vardı.”⁷⁸³

Naime Hanım kocası Nedim Hoca'nın eğitimi ile ilgili bilgi verir:“-Saint Josef. Sonra, Beyrut Amerikan Üniversitesi'nde “Tarih Felsefesi okumuş. Sonra da... Sonra da, önce İsveç'te kalmış bir süre. Kanada'ya gidip Montreal'de, “Ekonomi” yapmış dört yıl kadar. Üniversitede kalması için önerilere takılmadan ülkeye dönmüş.”⁷⁸⁴

2.1.3.2. Kişilerin Kendi Kendilerini Sunumu

Kişilerin sunumundaki bir diğer yöntem de kişilerin kendi kendilerini sunumudur. Vedat Türkali, romanlarında bu yöntemden de oldukça yararlanmıştıdır.

*Daha çok modern romanlarda tercih edilen bu yöntemde roman kişileri, gerek sözleriyle gerek davranışlarıyla kendi kendilerini tanıtır. Bu yöntemde biz kişileri daha çok parça parça da olsa davranış biçimleriyle, konuşmalarıyla, duygu ve düşüncelerini ifade etmeleriyle, geçmişlerini hatırlamalarıyla tanırız. Dolayısıyla kişi sunumu, topluca bir bütün olarak değil de romanın geneline yayılan parçalardan çıkar. Burada kişinin ayrıntılı özellikleri, ancak romanın tamamından, roman okunup bittikten sonra parçaları okuyucu tarafından bir araya getirilerek tamamlanır.*⁷⁸⁵

Modern Türk romanında önemli bir yere sahip olan Vedat Türkali'nin romanlarında kişiler gerek sözleriyle gerek davranışlarıyla kendi kendilerini tanıtır.

⁷⁸² Türkali, *Yalancı Tanıklar Kahvesi*, s.7.

⁷⁸³ Türkali, age.,s.26.

⁷⁸⁴ Türkali, age.,s.261.

⁷⁸⁵ Çetin, age., s. 170.

Bir Gün Tek Başına

“Bir Gün Tek Başına” romanında yer alan kişiler, duygu ve düşüncelerini sergilerler, kendi kendilerini bazı sıfatlarla nitelerler ya da davranışlarıyla kendilerini tanımamızı sağlarlar.

Kenan’ın kendisine dönük algısı şu şekildedir. “Şu Nermin, benden değerli... Kafası karışık değil hiç olmazsa. Dümdüz... Evet dümdüz... Ne yapalım, işte. Çakul çukul değil ya senin kafan gibi. Günsel bile alay eder seninle. Senin bu küçük burjuva duyarlılığım...”⁷⁸⁶

Kenan, bencil olduğunun bilincindedir: “Bencilim, ne yapalım. Yüz binlerce yıldır bencilim böyle, var oldukça da bencil olacağım!”⁷⁸⁷

Günsel’in gözaltına alındığını duyan Kenan, aslında kendisini düşünür. Çünkü Günsel, onun hayata yeniden tutunmasını sağlamıştır: “Ya bu kızını öldürürlerse?.. Ne yaparsın değil mi?.. Kendini düşünüyorsun aslında. Hep kendini, sadece kendini. Basbayağı, bilincindesin de bunun. Ne çöküntüsü?.. Bencilsin. Söylemesi zor.”⁷⁸⁸

Kenan, dürüst biridir. Hayatı ile ilgili pek çok şeyi Günsel’e anlatır: “Evliyim çocuğum da var... Ama o evde... Ah bilemezsin, kurtulmam gerek... Sensiz ne yaparım ben?”⁷⁸⁹

Mavi Karanlık

Mavi Karanlık romanında yer alan kişileri konuşmaları ve sergiledikleri davranışlarıyla tanıma fırsatı yakalarız. Romanın son sayfasına kadar onları tanımaya devam ederiz.

Nergis, bencilliğini ve sevgisizliğini anne ve babasının ensest ilişkilerine ve Özgür ile yaşamış olduğuna birlikteliğe bağlamaktadır: “Hiçbir şeyi sevemem ben. Düşürüp çatlattırım hep böyle. Beni de onlar düşürüp paraladılar. İki parça oldum

⁷⁸⁶ Türkali, *Bir Gün Tek Başına*, s.66.

⁷⁸⁷ Türkali, age.,s.172.

⁷⁸⁸ Türkali, age.,s.640.

⁷⁸⁹ Türkali, age.,s.179.

işte. Kim yan yana getirip yapıştırabilir. Korhan mı? Laboratuvara gitsem uğraşır, dener belki! Bu zavallının kendisi parça parça...”⁷⁹⁰

Hoyrat ve günübürlük bir yaşam süren Özgür, yaşamış olduğu işkence olayından sonra değiştiğini daha bilinçli birine dönüştüğünü dile getirir: “Oynuyordum ben, inan ki kötülük için değildi. Ben de sonradan anladım her şeyi... Bozuldu oyunlarım... Söv istediğin kadar. Ben de Korhan’a sövüp sayıyordum içimden... Ne oldu şimdi? Ezildim... Yürümekse, al götür beni de. İlle de yalnız mı gideceksin?..Tam sağlıklı olacağıma inanmıyorsun?”⁷⁹¹

Yeşilçam Dedikleri Türkiye

Refik, özünün başkalaşmaya başladığının bilincindedir:“Niye böyle karmakarışık oldum ben? Eskiden böyle miydim? Değildim biliyorum. Aptalın biriydim!. Dünyayı daha çok yanlarıyla görebiliyorum. Kavrayamıyorsun ama!..Kavrayamıyorum. Yo, kavriyorum, niye kavramıyayım? Yalnız, nereye varır insan böyle bir karmaşa içinde?”⁷⁹²

Gündüz siyasal görüşlerinden dolayı kısıtlı bir yaşam sürer:“Her şeyim kısıtlanmış benim. Biraz politik görünümlü bir eyleme kalkışsam önce en yakınımız olacaklar kaçacak çevremden. Kimmiş o yakınlar? O da ayrı sorun... Bizi öylesine dışladılar ki... Bir yerden ötesine izin yok; çizdikleri sınırın dışında yapacağız ne yapacaksak.”⁷⁹³

Tek Kişilik Ölüm

Nazif’in kendine dönük algısı şu şekildedir. “Görünüşe bakarsan hayınlık etmiş biriyim. Arkadaşlarını ele vererek cezasının dörtte üçünden kurtulmuş dönem bir devrimci!..”⁷⁹⁴

Gülşen, kendisinden “Marksist bir ruh-sinir uzmanısın.”⁷⁹⁵ şeklinde bahseder.

⁷⁹⁰ Türkali, *Mavi Karanlık*, s.256-257.

⁷⁹¹ Türkali, *age.*,s.404-405.

⁷⁹² Türkali, *Yeşilçam Dedikleri Türkiye*, s.380.

⁷⁹³ Türkali, *age.*,s.198.

⁷⁹⁴ Türkali, *Tek Kişilik Ölüm*, s.8.

Gülşen, kendini şu şekilde tanıtır:

Çocukluğu pek kısıtlı geçmişti ya, gene de para sıkıntısı çekmiş saymıyordu kendini. Oldukça geç evlenmiş bir matematik öğretmenin tek kızıydı. Erken yaşta yitirdiği babasından sonra annesiyle, bir ağır ceza yargıcının dulu olan anneannesinin emekli maaşlarıyla okumuştur liseyi, üniversiteyi. Doktorluğunda da muayenehane açmamış, aylıkla yaşamıştı. Mesleğine bağlıydı, düşkün değildi. Okumaya, devrimci alanda çalışıp kendini yetiştirmeye bolca vakit ayırabildiği için seviyordu daha çok! Fransızcası vardı; İngilizce kitaplardan da yararlanabiliyordu.⁷⁹⁶

Güven 1-2

Halil'i kendisi aracılığı ile tanıma fırsatı buluruz: "Niksarlıyım, dedi. Orda doğmuşum. Liseyi filan Sivas'ta okudum."⁷⁹⁷

Eşref Bey ise yaşam tarzı hakkında bilgi vererek onu tanımamızı sağlar:

Gençliğim desen yoksullukla, yarı aç yarı tok, bin bir hastalıkla cephelerde geçti. Uçtu gitti onlar; senin kadar rahat yaşayan kim var? Ankara Palas'ta odan hazır. Yemeğini Karpiç'te yersin. Nezahat emrinde; ara sıra çeşni değiştirmene de karışanın yok.... Karısına az çile çektiğini düşünüyordu.⁷⁹⁸

Sahir Hoca, sosyalist bir ideolojiye sahip olduğunu dile getirir: "Ben sosyalistim," diyordu Sahir Hoca, "hem de Marksist sosyalistim." Lenin'e inanıyorum; Stalin'e saygım var. Ama sizler gibi olamam gene de."⁷⁹⁹

Necla, kavgacı bir ruha sahip olduğu hakkında bilgi verir: "Kızlarda pek görülmeyen kavgacı, yırtık bir yanı vardı; çekinirlerdi okulda da."⁸⁰⁰

Seher, ailesi ve sosyalist bir ideolojiye sahip olması hakkında bilgi verir:

⁷⁹⁵ Türkali, age.,s.173.

⁷⁹⁶ Türkali, age.,s.200.

⁷⁹⁷ Türkali, *Güven 1*,s.67.

⁷⁹⁸ Türkali, age.,s.93.

⁷⁹⁹ Türkali, age.,s.198.

⁸⁰⁰ Türkali, age.,s.56-57.

-Ortaokulu Ayvalık'ta okudum ben, dedi. Babam prina fabrikasında çalışıyordu orda. Ayvalık'ta vardı. Babama uğrarlardı bazı. Sonra Çanakkale'ye döndük. Orda da Bedri Bey'in, hani dava vekili dedim, Nazım'ın şiirlerini okuyan, onun kardeşi vardı Ramiz Ağbi. Fen memuru. Karısı Nurten abla da öğretmendi köyde. Bu okula da onlar şey yaptılar beni... Sınavı da verdim. Çok yakındık onlarla. Çocuklarını bize bırakırlardı. Onlardan okudum kitapları.⁸⁰¹

Kayıp Romanlar

Esmе, kendisi ve ailesi hakkında Doktor Nahit'i bilgilendirir: “-Almanya'da doğdum ben, dedi.... -On beşimde geldim buraya. Liseyi burada bitirdim. -Babanız? -Opel'de çalışıyordu. Wiesbaden'deydik. Öldü trafik kazasında.... Annem evlendi. İkizleri varmış. Ben görmedim. Babaannemin yanındayım yıllardır. Bir daha gitmedim Almanya'ya!”⁸⁰²

Fikret Bey, hayat serüveni hakkında Doktor Nahit'i bilgilendirir:

Ben Rüştüye ikiden ayrıldım, diye aldı gene Fikret Ağbi. Ortaokulu yani o günlerin. Girip çıkmadığım iş de yok. Uçak atölyesine girdim Eskişehir'de; askerliğimde de ordaydım. Boyacılık yaptım. Odunculuk, kömürcülük yaptım. Sebze-meyve hal'inde çalıştım. Eczacı kalfalığı yaptım! Boya fabrikasında çalıştım.

....

DİSK'ten emekli olduk sonunda. Kimya-iş'te çalıştım on altı yıl, örgütlenmede.⁸⁰³

Yalancı Tanıklar Kahvesi

Nahide Hanım: “-Üsküdar Amerikan Kız Koleji'nde okudum. Siyasal'a geldim Ankara'ya. İki yıl sonra dönemedim Antakya'dan; kaza olunca. İş Bankası'na girdim.⁸⁰⁴ şeklindeki açıklamalarıyla onu tanımamızı sağlar.

⁸⁰¹ Türkali, age.,s.168.

⁸⁰² Türkali, *Kayıp Romanlar*, s.84.

⁸⁰³ Türkali, age.,s.68.

2.1.3.3. Kişi Sunumunda İki Boyut

2.1.3.3.1. Bedensel Boyut

*Roman kişilerinin fiziki özellikleri, onların bünyesinde var olan somut vasıflarla belirtilen, değinilen, işaret edilen yeri ya da sayısı gösterilen nitelikleridir. Bir başka deyişle dış yapının tasviri olup somut çizgilerin toplamıdır. Kişilerin şekli, şemali, biyolojik özellikleri, boyu, rengi, vücut yapısı, organları, giyim kuşamı gibi özelliklerinin sunumudur.*⁸⁰⁵

Roman kişilerinin fiziksel özellikleri somut özelliklerle sunulur.

Bir Gün Tek Başına

Romanda yer alan kişiler bedensel özelliklerinden ziyade ruhsal boyutlarıyla verilir.

Rasim ve Günsel vasıtasıyla Kenan'ın fiziksel özelliği hakkında bilgi ediniriz: "Esmer, orta boylu, gözleri yeşil, zayıf..."⁸⁰⁶

Kenan aracılığıyla Nermin ve Günsel'in güzel ve dalgalı kumral saçlara sahip olduklarını öğreniriz: "Günsel önüneydi. Islak saçları, öne eğik başı, pardösüsünün altında belli belirsiz kalçaları, taşıdıklarını umursamayan dimdik, kımıltılı bacakları, minicik topuklu pabuçları..."⁸⁰⁷

Kenan, Baba'nın fiziksel özelliklerini şu şekilde tasvir eder. "Bembeyaz saçları, kırışıklıkları iyice artmış alnı, fosforlu gibi parıltısı ile yüzündeki bütün yaşlılık anlamını siliveren yeşil gözleri, yuvarlak, güçlü çenesi, geniş omuzlu yapısı ile Baba..."⁸⁰⁸

⁸⁰⁴ Türkali, *Yalancı Tanıklar Kahvesi*, s.261-262.

⁸⁰⁵ Çetin, age., s. 171.

⁸⁰⁶ Türkali, *Bir Gün Tek Başına*, s.68.

⁸⁰⁷ Türkali, age.,s.54.

⁸⁰⁸ Türkali, age.,s.117.

Romanda Selim'in dış görünüşü hakkında da kısaca bilgi verilir: "Kahverengi giysileri, yeşile çalan kravatı, briyantınli pırıl pırıl saçları... Koltuğun koluna ilişmiş, yarı ayakta duran kumral, yakışıklı bir adam. "809

Günsel'in eski sevgilisi Sermet, mavi gözlü, sarı saçlı, uzun boylu yakışıklı biri olarak çizilir.

Kenan, işçi Şevket'in fiziksel özellikleri hakkında bilgi verir: "Şevket ağbi dediği uzunca boylu, esmer, yüzü kırışıklarla dolu, sivri burnuyla sağ yanağı arasında kocaman şark çıbanı olan, kasketinin yanından beyaz saçlar taşmış, karakaş, kara göz bir adamdı. Koyu renk paltosunun cebinden çıkarıp Günsel'e uzattığı eli soğuk, kemikliydi. "810

Mavi Karanlık

Muhtar, aynada görmüş olduğu sureti hakkında şu bilgiyi verir: "Kırılmış saçlarına, yorgun gözaltları..."811

Muhtar kızı Nergis'i şu şekilde tasvir eder: "Kumral, kırışık Tatar bakışlı, ince uzun bir kız..."812

Korhan'ın bedensel özellikleri Nergis tarafından sunulur:

*Dümdüz karnına yapışık soluk mavi silip üstünde yükseliveren geniş, kabarık göğsü, kaslı omuzları, olduğundan uzun görünen güçlü kolları, sarıya çalan renksiz bir yüzün, çerçevesi, camlı açık mavi gözlerin altında görkeminden bir şeyler yitiriyordu. Geniş alnı, ince kemerli burnu, etli dudakları da yardımcı olamıyordu görkemli görünümüne.*⁸¹³

Nergis Özgür'ün fiziksel yapısı ile ilgili şu şekilde bir tasvir yapar: "Enseyeye dökülmüş kara saçlarla, uzun kara sakal arasında ışıldayan iki göz. "814

⁸⁰⁹ Türkali, age.,s.329.

⁸¹⁰ Türkali, age.,s.222.

⁸¹¹ Türkali, *Mavi Karanlık*, s.2.

⁸¹² Türkali, age.,s.2.

⁸¹³ Türkali, age.,s.14.

⁸¹⁴ Türkali, age.,s.34.

Dişiliği ve cazibesi ile öne çıkan Fatoş, Muhtar Bey'in gözünden şu şekilde yansır:“Fatoş. Rüzgârda dağılan kumral saçları, bal rengi gözleri, keten bluzu biçimlendiren göğüsleriyle neler yaşadık şu kadınla... Sürekli doyumsuz kaldığını söylerdi kocasıyla.”⁸¹⁵

Banu, “Esmer, soluk, uzunca boylu bir kız duruyordu kapıda. Şile bezinden, uzun, kara bir giysi üstünde, ayaklarında sandalet. Saçları... Kocaman, nerdeyse yüzünü kaplayan güneş gözlüğü.”⁸¹⁶ şeklinde tanıtılır.

Küçük burjuva aydın tipinin temsilcisi konumunda olan İzzettin Hadi, Nergis tarafından şu şekilde tasvir edilir:

*Ara sıra yinelediği böyle çağrılar, şölenler dışında dağ taş kırlarda Leleg Çobanı'yım diye başıboş dolaşıp kentsel ilkel giysileriyle gezinse de kısaca boyu, etekleri sarkmış gömleğini kabartan ayva göbeği, ter içindeki dazlak başı, güllüklü çizgi çizgi yanaklarıyla, balıkçı, manav, kasap türünden babacan, şarapçı bir esnafa benziyordu daha çok.*⁸¹⁷

Yeşilçam Dedikleri Türkiye

Gündüz, Zühtü Bey'i “Oğluna ne çok benziyor bu adam? Onun yaşlısı, biraz da kabadayı görünümlüsü!. Kızarsa dövecek! Oğlu öyle yukardan bakan izlenimi vermiyor. Tek benzemeyen yanları o gibi...”⁸¹⁸ şeklinde tasvir eder.

Refik, Emine'nin fiziksel özelliklerini şu şekilde yansıtır:

*Emine'nin civıltılı konuşmalarındaydı kulağı. Dönüp bir iki de baktı. Aman aman güzel sayılmaz ya... Islak perçem altındaki cin gibi gözleri, - yeşile çalan bir maviydi, badem çene üstünde buğdaysı yüzü, miniğe çalan yapısı, bıcır bıcır konuşkanlığı öyle bir şey yapıyor ki bu kızı; yani şey... Bulamadım birden, güzel yani...”*⁸¹⁹

⁸¹⁵ Türkali, age.,s.51.

⁸¹⁶ Türkali, age.,s.161.

⁸¹⁷ Türkali, age.,s.21-22.

⁸¹⁸ Türkali, *Yeşilçam Dedikleri Türkiye*, s.156.

⁸¹⁹ Türkali, age.,s.119-120.

Refik, Gündüz'ü "...saçları kumral, kır düşmüş... Gözleri kuytu biraz. Dipsiz... Yalnız ışıltılı bakıyor... Ela mı ne?.." şeklinde tanıtır.⁸²⁰

Refik, Pervin'i güzel ve alımlı bulur; ancak bakışları Refik'i rahatsız eder: "Tepesinde topladığı kestane rengi saçları, buğdaysı yüzü, fıldır fıldır gözleriyle ela gözleriyle çekici kadın. Gene de itiyordu Refiği. Doğrudan bakışı var karının. Bizim piyasadakiler, daha maldırlar ya, yalancıkdan da olda-tam açılıp saçılıncaya kadar örtmeye çalışırlar; bu karının bakışı..."⁸²¹

Refik, babasının eczanesinde çalışan Fuat'ın dış görünüşü hakkında bilgi verir: "Makarna örgü, kahverengi gemici kazağı içinde görkemli görünse de ortaya yakın kısa boyluydu; üst raflara uzanmada güçlük çekiyordu. Uzandıkça da, bu yaşta saçları açılmış tepesi göze çarpıyordu."⁸²²

Tek Kişilik Ölüm

Nazif, "Saçlarım döküldü, tepeye doğru genişlemiş kırışık bir arsa gibi alnım. Şakaklarım iyice kırıştı, hele son yıllarda." ⁸²³diyerek bedensel yapısı hakkında bilgi verir.

Nazif eski karısı Doktor Gülşen'in gençlik yıllarındaki bedensel yapısı hakkında bilgi verir: "Esmer de, çavlan gibi dökülen saçları, ışıltılı kara gözleri alev alev!"⁸²⁴

Yurdağül'ün bedensel yapısını Nazif aracılığı ile öğreniriz: "Soğuk izlenimi veren gülümseme vardı kızın gözlerinin içinde. Mavi hem de... Saçları buğday sarısı, kıvrırcık."⁸²⁵

Güven 1-2

Necla, esmer, zayıf kara gözlü bir şekilde tasvir edilir.

⁸²⁰ Türkali, age.,s.28.

⁸²¹ Türkali, age.,s.12.

⁸²² Türkali, age.,s.114-115.

⁸²³ Türkali, *Tek Kişilik Ölüm*, s.147.

⁸²⁴ Türkali, age.,s.156.

⁸²⁵ Türkali, age.,s.50.

Rahmi Usta, Turgut'u uzun boylu yakışıklı bir delikanlı olarak tasvir eder: "Uzun boylu, yakışıklı bir oğlan."⁸²⁶

Sahir, Turgut'un fiziksel yapısı hakkında bilgi verir: "Göze batacak kadar da yakışıklı. James Stewart mı ne diyorlarmış fakültede kızlar, şu sinema artisti.... Erkek güzeli tam."⁸²⁷

Halil, Sahir Hoca'nın dış görünüşü hakkında bilgi vererek onu tanımamızı sağlar: "Bağa gözlükleri altında zeki bakışlı bu esmer, kemikli yüzlü adama karşı ne duymalıydı içinde?"⁸²⁸

Sahir Hoca, karısı Nedret'in fiziksel özellikleri hakkında bilgi verir: "İlk bakışta göze çarpmayan, buğday benizli, kara saçlı, incecik ama içi dışı olgun kadınla. Gözlerinde kırpışıp duran mavi pırıltılara baktıkça bakmak geliyordu içinden."⁸²⁹

Halil, Seher'in bedensel özelliklerini tasvir eder: "Küçümencik, bir güzel kız bu! Ufacık, düzgün burnunun iki yanından yanaklarına doğru serpiştirilmiş belli belirsiz çiller, minicik ben, nasıl da tertemiz, çocuksu bir görünüm veriyordu yüzüne."⁸³⁰

Süheyla, Turgut tarafından tasvir edilir: "sarı ipek saçları, gülücüklü mavi gözleriyle baş döndürücü geldi birden Turgut'a."⁸³¹

İşçi sınıfını temsil eden Rahmi Usta: "Arkaya taralı kırılmış saçları, birkaç günlük sakalı, irice burnu, köşeli çenesi, durgun bakışıyla ortaya yakın kısa boylu, kara yağız bir adam..."⁸³² şeklinde tasvir edilir.

⁸²⁶ Türkali, *Güven 1*,s.460.

⁸²⁷ Türkali, *age.*,s.610.

⁸²⁸ Türkali, *Güven 2*,s.71.

⁸²⁹ Türkali, *Güven 1*,s.233.

⁸³⁰ Türkali, *age.*,s.161.

⁸³¹ Türkali, *Güven 2*,s.31.

⁸³² Türkali, *Güven 1*,s.61.

Kayıp Romanlar

Doktor Nahit Kotar, kadınlar tarafından beğenilen yakışıklı biri olduğunu; ancak artık yaşlandığını belirtir: “Kadınlarca hep beğenilirdi eskilerde. Gene de yakışıklılığından söz edildiğini duyuyordu ya, saçları ağarmış, alnında, göz kıyılarında derinleşmiş kırışıklıklardan başka tepesi de iyice açılıyordu.”⁸³³

Vedat Türkali, Doktor Nahit’in bedensel boyutu hakkında bilgi verir: “Soyunup sırtına geçirdiği, kalın, lacivert yün balıkçı kazağı, geçmişlerde kalmış sağlıklı, yakışıklı bir gençliği sevecen bir tanıklıkla çağrıştırıyor, şakaklarından boğazına doğru yayılmış yaşlılık benleri bile olduğundan genç görünmesini engelleyemiyordu.”⁸³⁴

Vedat Türkali, Doktor Nahit’in fiziksel özelliklerini kendisi ile kıyaslayarak verir: “Vedat Bey değil mi? Türkali” diye soran ben yaşlarda, ben yapıda, benden daha dinç görünümde, açık mavi gözlü kişi, “Doktor Nahit” deyince kısa bir duraklamayla anımsadım.”⁸³⁵

Esmeye, yeşil gözlü kumral güzelce bir kız olarak sunulur: “Ne güzel, ne çirkin dedirtmeyecek kadar donuk, kumrala çalan bir kız .... Ot yeşili gözleri...”⁸³⁶

Muhittin’in bedensel özellikleri Doktor Nahit tarafından sunulur: “ .... uzunca boylu, saçları alnına dağılmış gibi karışık, sırtık bakışıklı Muhittin”⁸³⁷

Doktor Nahit arkadaşı Vasken’i kara yağız biri olarak betimler: “Gaga burunlu, şahin bakışlı, kımiltısız kara yağız adam”⁸³⁸

Yalancı Tanıklar Kahvesi

Reyhan’ın fiziksel özelliklerini Muhsin vasıtasıyla öğreniriz: Reyhan düzgün fiziğiyle çekici bir kadındır: “İnce, uzun yapısı, buğdaysı yüzü, kişilikli görünümüyle çekiciydi.”⁸³⁹

⁸³³ Türkali, *Kayıp Romanlar*, s.100.

⁸³⁴ Türkali, *age.*,s.124.

⁸³⁵ Türkali, *age.*,s.119.

⁸³⁶ Türkali, *age.*,s.22-25.

⁸³⁷ Türkali, *age.*,s.137.

⁸³⁸ Türkali, *age.*,s.87.

Reyhan, renkli gözlü ve doğal bir güzelliğe sahiptir:“Gözleri ne renk bunun? Değişiyor sanki! Uçuk maviydi; yeşile çalıyor! Yüzü buğdaysı, kaşları da kumral sanki! Yolmuyor. Öyle süs püs düşkünü de değil, belli. Kırmızı, etli dudaklarında da boya belli belirsiz. ”⁸⁴⁰

Muhsin, Salih’in annesi Hanife Hanım’ın yaşına göre erken çöktüğünü belirtir: “Geniş alnı, biçimli burnu, kara kara bakışıyla yaşlanmış, kırıklıklar içinde bir Salih! Niye bu kadar yaşlı bu kadın! Olsa olsa altmışın üstündedir. ”⁸⁴¹

Muhsin, Nahide’yi koyu lacivert gözlü güzel bir genç kız olarak tasvir eder: Lacivertmiş gözleri. Nasıl da güzel kız olmuş bu! Güzel değil miydi? Kâkülü de var. ”⁸⁴²

2.1.3.3.2. Ruhsal Boyut

“Roman kişilerinin duyguları, düşünceleri, heyecanları, idealleri, beklentileri, özlemleri, üzüntüleri, iç çatışmaları, hayal kırıklıkları, çelişkileri yani bir bütün olarak ruhsal dünyalarının sunumudur. Buna göre roman kişilerinin iç dünyalarında olup bitenler, duygu ve düşünceleri, tepki ve tavır alışları, hayalleri, ince duyguları aktarılır. ”⁸⁴³

Romanlarda yer alan kişiler, duygu ve düşünceleri, iç çatışmaları, hayal kırıklıkları, çelişkileri, özlemleri, tüm gelgitleri, çatışmaları ve bunalımları ile geniş bir şekilde verilir.

2.1.3.3.2.1. Ruhsal Boyutun Sunuluş Yöntemleri

2.1.3.3.2.1.1. İç Konuşma

“Romanı anlatıcı yazarın işlevinin neredeyse yok olduğu sahneleme/ gösterme yöntemiyle aktarmayı kolaylaştıran tekniklerden biridir. ”⁸⁴⁴

⁸³⁹ Türkali, *Yalancı Tanıklar Kahvesi*, s.17.

⁸⁴⁰ Türkali, age.,s.46.

⁸⁴¹ Türkali, age.,s.38.

⁸⁴² Türkali, age.,s.312.

⁸⁴³ Çetin, age., s. 173.

⁸⁴⁴ Çetin, age., s. 177.

*İç konuşma, bilinç akımından farklıdır. İç konuşmada kişi, sanki karşısında bir muhatabı varmış gibi belli bir düzene ve sisteme bağlı kalarak konuşur. Cümlelerini akla, dil bilgisine, görgüye, toplumsal kurallara uygun biçimde düzenler. Yalın ve doğal bir konuşma dili vardır. Roman kişilerinin iç konuşmaları, kimi zaman kendi kendine, bazen de bir başkasına konuşuyormuş gibi olur.*⁸⁴⁵

Bir Gün Tek Başına

Roman da yer alan Kenan ve Günsel iç monolog ile iç dünyalarını sergilerler.

Nermin, Kenan ile evliliklerine nazar değdiğiğine inanır. Eyüp Sultan'a gider. Onun gerçekleri görmez tavrı Kenan'ı kahreder:

*İçinden gülmek geliyordu Kenan'ın. Eşekkulağı, köpek pisliği filan yedirmişti bu kadın belki de bana, büyüü bozmak için. Gülmesi kalıverdi birden; bir öğürtü duydu içinde, yataktan fırladı. Terlikleri bile takamamıştı ayağına, dar yetişti lavaboya... Acı sular geliyordu ağzından. Üst üste öğürtülerle sarsılıyordu. Bir süre sonra yarı baygın banyonun kıyasına çöktü; lavaboya başını dayadı, kaldı öylece. Kalkıp içeri gidecek gücü yoktu artık. Yaşlar akıyordu gözlerinden. İcini çekti bir-iki, sessizce ağlamaya başladı. Kendi de bilmiyordu niye ağladığını. Ağladığını bile bilmiyordu önce; sonradan anlamıştı. Utanca boğuldu birden. Pis küçük burjuva seni... Ağla, ağla; çıksın ne bok olduğun ortaya. Ağla bakalım...*⁸⁴⁶

Günsel ve çevresinin onun polis olduğuna inanması Kenan'ı yavaş yavaş tüketir:

Sevmezdi uyku ilaçlarını. Bir sinir doktoruna görünsem mi? Ne diyeceğim herife? Yatarken banyoda ılık su doldurup içinde uzanıyordu bir süre. Bir yerlerde okumuştun sinirlere iyi gelir diye. Yararı olur. Ne gündüz, ne gece üç-beş sözcükten öte bir şey konuştuğu yoktu kimseyle. Kara bulutlarla örtülü bu kapkara durgun denize, umutla mı umutsuzlukla mı bakması gerektiğini kestirmeden bekliyor gibiydi Nermin'de. Kızıyordu ya, daha çok bir

⁸⁴⁵ Çetin, age., s. 178.

⁸⁴⁶ Türkali, *Bir Gün Tek Başına*, s.333.

*acımaydı Nermin'e karşı içinde biriken. Acımaz da ne yaparsın böylesine zavallı düşmana. Tohumunu çaldı, karnında saklıyor, bir gün o da çıkacak ortaya!.. Çıksın da o da bir şey katsın bunca pislige.*⁸⁴⁷

Günsel, Nermin'in hamile olduğunu duyunca içinde derin bir boşluk hisseder: "Gebe olduğunu mu söylemiş Nermin?.. Önce anlamsız, sonra ummayacağı kadar acı geldi Günsel'e. Katılıp kaldı bir süre. Bir gülmeyele çözüldü. Bilinmezi buymuş adamın. Kırılıverdi kapalı kutu. Vicdan azabından uykusu kaçmış!.." ⁸⁴⁸

Günsel, Rasim aracılığı ile serbest bırakılmasından dolayı utanca batar. Kenan'ın polis olduğu şüphesi için kemirir: "Polisin yakalayıp da kendisi kadar kolayca bıraktığı kim vardı? Hem de iki kez. Demek... En son Vilayet'teki semiz herif geldi gözünün önüne; bakışı, duruşu... Ben ağbime ne yüzle... Ya Teşvikiye'deki çocuklar... Onlara bir şey olsun, kıyarım canıma..." ⁸⁴⁹

Mavi Karanlık

Nergis ve Muhtar iç monolog yöntemi ile iç dünyalarını sergilerler. Zaman zaman kendi kendilerine konuşur gibi zaman zaman da karşılarında bir muhatapları varmış gibi konuşurlar.

Korhan ve Özgür arasında bocalayan Nergis ruhsal bir çatışma yaşamaktadır. Nergis karmaşık bir ruha sahiptir. Roman boyunca yaşamış olduğu gelgitler ile aslında içsel bir yolculuk yapmaktadır. Özgür onda şehveti simgelerken Korhan ise güvenci ve inancı simgelemektedir:

*Alnına dökülen dağınık kara saçlarıyla, kıvrık dudağı, kirli yeşil'e çalan gözleriyle, hele yapısıyla bu adamdan ne daha güzel, ne daha yakışıklı, ne de güçlü. Akıllı olamaz zaten!.. Peki ne? Saplantıların kölesi bir manyak mıyım yoksa ben? Seviyorum, dedim mi o herifi artık? Nerde o yürek sende? Sevmiyorum ki... Kimseyi sevmiyorum ben... Sakın vurmasınlar bu adamı. Dayanamam..."*⁸⁵⁰

⁸⁴⁷ Türkali, age.,s.707.

⁸⁴⁸ Türkali, age.,s.644.

⁸⁴⁹ Türkali, age.,s.694.

⁸⁵⁰ Türkali, *Mavi Karanlık*, s.43-44.

Nergis sürekli olarak iç dünyasını sergileyerek yaşadıklarını ve çelişkilerini yansıtır:

Paris'e gitmem, Fransızca öğrenmem, psikoloji lisansı... Bırak da asıl doğruyu söyle... Bunlar da doğru. Bugün adını bile unuttuğun çeşitli kişilerle yatıp kalkmaya başlaman da başka bir kişiliğe yöneltti beni. Neyi kanıtlamak istedim, orospuluk mesleğini becerebileceğimi mi? Özgür'ü kıskandırıp küçültebileceğimi mi? Her neyse sonunda pısrıklıktan kurtulmama kişilikli bir kadın olmama yaramadı mı bunlar? Yaramaz olur mu? Özgür şimdi bir gel deyiverse, kişilikli biçimde bobi gibi koşarsın!"⁸⁵¹

Yeşilçam Dedikleri Türkiye

Zühtü Bey, Lena'nın yüzüne haykırdıkları ile hayal kırıklığına uğrar:

Yıllarca sakladığı kinini mutlulukla kusan Lena vardı karşısında. İnanmadığı bir düş gibiydi, kızmak gelmiyordu içinden. Nasıl da öc alarak konuşuyor bu kız! Oğluna da anlat!.. Neyi anlatacağım oğluma? Ben bu kadını... Nasıl söylerim?Kimselere söylenmez bu!. Utanca battı. Git kendine söyle!... Seni seviyorum, söylenmez bu! söyle!... Seni seviyorum, de!... Yüzüne bir daha tükürsün. Bu çalkantıdan kurtulmanın bir yolu olmalı. Batsın böyle gerçek!. Lena bir türlü çekilip gitmiyordu gözlerinin önünden. Düşlediği değil, dün gece ağılar saçan Lena'ydı bu; yüreğinin bir incecik damarına inatla çakılıp kalmıştı. Oracıktan söküp atmaya gücü yetmiyordu Zühtü Bey'in. Yetmedi de.⁸⁵²

Gündüz, kadın erkek ilişkileri konusunda içsel çatışmalar yaşar. Yozlaşmış değerler onu huzursuz eder:

Fuat'la nişanlı mıdır nedir, o kız, Emine'yi alalım. İlişkilerindeki bağımsızlık, başına buyrukluğ, başıboşluk de şuna, başıboşluk olsun, aslında saygıdeğer bir şey olmalı; ben yadırgıyorum. Yalnız ben mi? Bizim çevremizdeki arkadaşları düşünüyorum yıllar öncesindeki; böyle bir ilişkiyi nasıl damgalarlardı? Kız kalkıp bir sürü erkekle sere serpe dolaşacak!; Nişanlısı da gülerek bakacak onlara... O dönemlerde de Fuat'lar, Emine'ler

⁸⁵¹ Türkali, age.,s.13.

⁸⁵² Türkali, *Yeşilçam Dedikleri Türkiye*, s.487.

*vardı; bir de Salih'ler, Gündüz'ler vardı... Devrimciler arasında da mı? Daha karışıkları da vardı ne sanıyorsun?*⁸⁵³

Gündüz, Pervin ve Seniye ile gizli yürüttüğü ilişkiden dolayı kendisini ikiyüzlü bulur:

*Yalana dayanan bir ilişki biçimi cinsellikteki yaygınlığıyla daha da yakıştıramadığı, utanılası bir tutumdu kendisi için. Kördüğüm gibi oturmuştu içine. Asıl acı veren yanı da çözmeye gücü yetmemesiydi. Bu gerçeği açıklaması da açıklayamaması da yıkıcı oluyordu. "Namuslu" kalmak bu kadar güç demek!... Palavra suçlamalarla olmuyor işte.*⁸⁵⁴

Refik'in dünyası genişleyen çevresiyle değişmeye başlar. Emine'den aldığı kitaplar, plaklar ona farklı bir bakış açısı katar:

*Yüreğindeki korkuyu bastırıp öğrenmesi, ısınıp içine sindirmesi günler sürdü; üst üste bindiren olaylar, tam yerleşmesine de izin vermiyordu öğrendiklerinin. Dipteki taşları çürüten bir şeyler birikiyordu temelde! Emine'yle birlikte ne çok yerlere girip çıkmışlar, ne çok kişiyle konuşmuşlardı Türkiye'de ilaç sorunlarının ayrıntılarına varabilmek için.*⁸⁵⁵

Gündüz ve Seniye bir otel odasında birlikte olurlar. O gece Salih, mide kanamasından dolayı hastaneye kaldırılır. Salih, son kez Gündüz'ü görmek ister. Salih'in bu isteği üzerine Pervin, Gündüz'ün evine gider; ancak onu evde bulamaz. Ruhunda yaşadığı bu ızdırabı Gündüz şu şekilde yansıtır:

*Dün gece ben, boş bir oyuna kapıldım gene. Yaşamın değişmez kurallarını tartıştık bir kızcağızla!. Yalnız bıraktın beni Salih. Biliyorum, ne etsem suçluluğum üste çıkacak. Gece eve gelseydik yetişecektim sana. Ya gelseydik, Pervin basacaktı bizi;o geçiyor içimden!. Ağlıyamıyorum da işte. Utanıyorum. İçine böyle dünyanın!...*⁸⁵⁶

⁸⁵³ Türkali, age.,s.199.

⁸⁵⁴ Türkali, age.,s.416.

⁸⁵⁵ Türkali, age.,s.492.

⁸⁵⁶ Türkali, age.,s.370.

Tek Kişilik Ölüm

Nazif, delikanlılık döneminde devrimci mücadele içerisinde iken saf değiştirir. Devrimci de olan cesarettin, eylem ruhundan yoksun oluşunun bilincindedir. Kıyıya itilmenin huzursuzluğu içersindedir:

Yoldan taşarak yaklaşan kalabalığa bulaşmaktan kaçıyorum, hep de kaçacağım. Bu kalabalığa karışmanın sanatı, şiiri de varmış! İnanmıyorum. Kalabalık sürükler, alıp götürür, kendine bir şey bırakmaz insanın. Sanat kişinin kendisiyle sorunudur. Kalabalığa karışalım, kendimizi yitirelim; bize bir şey kalmasın istiyorlar. Başkalarına yararlı olanları yineleyip duracaksınız! Sanatın işlevi bu!.. Birileri için vuruşup durmak da bizim işlevimiz! Peki, ben ne olacağım? Mutlu yalnızlığımı bile çok görüp bağışlamayacak birileri ile içeriği boşaltılmış tam takır bir yaşamı bağımlı biçimde sürünerek çürüyüp gitmekse niye geleceğiz bu yeryüzüne?⁸⁵⁷

Devrimcilik gücünü kolektif bir mücadeleden alır. Bu uğurda yapılacaklar yığınlarla yapılır. Nazif’te ise “toplu hareket etme” ruhu yoktur. Nazif, ölümlerin “tek kişilik” olduğuna inanır.

Devrimciler ölmez mi? ya da devrim... Bilmem ne! Gücü, görkemi, anlamını çiğneyen yığınsal patlamasındaydı sözlerin. Tehlike de burada! Yargılama giderek doğru dürüst düşünme yeteneğiniz bile yiter gider! Ne varsa alınmıştır elinizden! Toplu bağıracaksınız!.. Toplu yineleyeceksiniz doğruları. Mutluluk da yok tek başınıza, acı çekmek de... Ölümüne de toplu gideceksiniz; tek kişilik ölüm bile yok!.. Öyle değil oysa; ölümler tek kişilik!.. Öyle de, yaşarken bu zorlama, iç içelik niye? Herkesin bir mezar taşı var;⁸⁵⁸

Güven 1-2

Necla çabuk sıkılan, inatçı ve şımarık bir kişidir:

“Sıkıntılı karı” derdi halası küçükken daha. Uzun süre hiçbir yerde kalamaz; en tatlı oyununu bile hiç hiçbir neden yokken kesip giderir, ağlatmış çocukları. “Tutturukçu karı” da derdi ama! Almadan bırakmazmışım

⁸⁵⁷ Türkali, *Tek Kişilik Ölüm*, s.160.

⁸⁵⁸ Türkali, *age.*,s.153.

*kafama koyduğum şeyi. Şımarık büyüdüm biliyorum. Turgut'u almayı da, o yüzden mi kafama koydum! Almayı mı? Kendini vermeyi aklına koymuştu sadece; öylesine vermeyi.*⁸⁵⁹

Turgut, Necla'yı sevmediğini dürüstlikle kendisine itiraf eder: “Peki o nasıl bakıyordu Necla'ya? Biraz acıyarak.... Bu kızı sevmiyordu; yeni değildi ki bu! Öyle değil yeni, yepyenyidi! Doğruydu dediği Necla'ya; güvenmişti ona; boşa çıkmış da değildi bu güveni.... Yaşam boyu birlikte olmayı ne düşünebilir ne de düşleyebilirdi böyle biriyle?”⁸⁶⁰

Turgut, ablası ve yeğeni ile birlikte yaşam sürmekten hoşnut değildir. Bu sorumluluktan zaman zaman başını alıp giderek ya da hapse girerek kurtulacağını düşünür: “Neyse biz sıramızı savdık! Akşama kapıyı çalarlarsa görürsün sırasını! Buyursun gelsinler! Ablam ne yapar acaba? Ne yaparsa yapar; yetti kafama taktığım ona da. Alır kızını gider köye, ben de bir oh derim; bu kadar sıkıntıdan başka türlü de kurtulunmaz.”⁸⁶¹

Kayıp Romanlar

Doktor Nahit, Esme'ye sövüp saydıktan sonra onu gece yarısı sarhoş bir şekilde sokak ortasında bırakıvermesinden acı bir doyum almıştır. Esme'den etkilendiğini anlar: “Haftalar önce sövüp sayarak gece yarısı sokakta bıraktığım Esme'ye takılmıştı gene kafam. Taksiye bindiğimde sonunda ele geçirdiğim acı bir doyumla sallanıyor gibiydim o gece.... Aldırmaz görünmeme karşın, o dangul dungul direnimiyle bayağı etkiledi bu kız beni.”⁸⁶²

Doktor Nahit sonbaharını yaşarken Esme ise henüz ilkbaharını yaşamaktadır. Esme, genç ve cesur bir kadındır. Doktor Nahit onun gençliğini kıskanır:

O ters bulduğu her şeyin karşısına gözü kara dikilen canavar kız düştüğü bataklıktan arınarak çıkmış, sağa sola atılıyor şimdi! En ağır koşullarda

⁸⁵⁹ Türkali, *Güven 1*,s.537.

⁸⁶⁰ Türkali, *Güven 2*,s.170.

⁸⁶¹ Türkali, *age.*,s.27.

⁸⁶² Türkali, *Kayıp Romanlar*, s.131.

*koruyup sakladığı Rohat'ı kıskanmam için cinsellik koşul değil! Gençliğini kıskanıyorum senin ben Esmeciğim; hiçbir ağılı nesneden etkilenmeyen yaşam dolu gençliğini! Umarsız biçimde kıskanıyorum Esmeciğim; seni senden kıskanıyorum! Çözümü olmadığını bildiğim için kıskanıyorum.*⁸⁶³

Yalancı Tanıklar Kahvesi

Muhsin, Reyhan'ın Almanya'ya yerleşmesinden dolayı üzülür. Yaşamı anlamsız bulur. Devrimci mücadelesinde de eylemsizlik içerisinde mutsuz ve huzursuz günler geçirir:

*Doğru söylemiyordu. Sözüünü etmişti ya, ev mev aramamıştı. İçinden gelmiyordu aramak. Daracık çatı katında bölüştüğü mutlulukların o dağınık odaya sinmiş anıları mıydı? Olabilirdi, niye olmasındı! Korkacak, bir an önce kaçıp kurtulmak mı isteyecekti yani! Ondan değil de, tembellikten, bir iş yapmaya karşı isteksizlikten belki. Bu isteksizlik neden peki? Ne bileyim; anlamı yok. Yaşayıp gidiyordu da, bu anlamsızlık duygusunun, kişiyi yığınların arasından çekip çıkararak yalnızlık ateşinde kıvrandıran acımasız bir ejderha olduğunu derin bir ürpertiyle sezinlerken, şimşek çakar gibi bir soru da dikilmeye başlamıştı kafasında. Devrimcilik savıyla direktmişti Reyhan'a! Devrimcilik adına ne yapıyordu peki? Hiç? Gizli örgüt bağı yoktu. Olmasını istememişlerdi. Sendikada çalışmak için Salih'ten gelecek duyumu beklemekten başka yaptığı hiçbir şey yoktu!*⁸⁶⁴

Muhsin, Nahide'nin yaşamına renk kattığına inanmaktadır. Bebek haberine aslında sevinmiştir. Ancak bu bağların onu zamanla mücadelesinden uzaklaştırmasından korkmaktadır:

Düşünmüyor gibiydi, Nahide'yi düşünüyordu sadece. Haftalar önce yıkılmış gibi sığındığı bu kent, asıl anlamını Nahide'nin gelmesiyle kazanmıştı. Bıraktığı dış dünyayla mutlu bağlantısıydı bebek. İyi ki olmuştu! Güzel de kopamayacağı savaşta asıl büyük tehlike de bu mutlu bağlardı.... Tek başına nasıl varacaktı bir yere? Ayrılırsa yaşayamayacağına inandığı, Salih'le çıktıkları yoldan saptırarak bir takıntının utancını, onu ezebilecek ağırlığını nasıl taşırdı? Göze alınmaya değer bir yanı var mıydı bu onursuz yıkıntının!

⁸⁶³ Türkali, age.,s.599.

⁸⁶⁴ Türkali, *Yalancı Tanıklar Kahvesi*, s.174-175.

Kavrayabilecek miydi bunu Nahide? Sarmaldaydı. İyice anlamıştı tüm sorunları tek başına çözmeye yazgılı olduğunu. Tüm yükümlülüğü gerçekleri tüm açıklığıyla göstermekti Nahide'ye. Ötesi onun bileceği şeydi.⁸⁶⁵

Muhsin yaşam şeklinden dolayı mutsuzdur:“Bırak dünyayı, kan içinde ülkeyi soyuyorlar. Biz keyfimizdeyiz burada. Ağa oğlusun! Rahat değilim Salihciğim. Niye inanmıyorsun bana? Uzanıp kalmayacağım bu bataklıkta. Ne güzel şu doğa. İnsanlar niye bu kadar çirkin?”⁸⁶⁶

2.1.3.3.2.1.2. Bilinç Akımı

“Romanı anlatıcı-yazarın işlevinin neredeyse yok olduğu sahneleme/gösterme yöntemiyle aktarmayı kolaylaştıran tekniklerden biridir. Bilinç akımı da iç konuşma gibi roman kişinin iç dünyasının, aklından geçenlerin, duygu ve düşüncelerinin anlatıcı-yazar araya girmeden okuyucuya doğrudan doğruya sunulması yöntemidir.”⁸⁶⁷ diyen Nurullah Çetin, bilinç akımının iç konuşmadan farklılığını şöyle ifade eder:

İç konuşmada kişinin mantığı, aklının kontrolü altındadır ve ne dediğini bilir. Yani kişi, karşısında gerçekten bulunan bir kişiye nasıl konuşuyorsa kendi kendine de öyle konuşur. Cümleleri düzgündür. Dilbilgisi kuralları ve mantık açısından yanlış ve eksiklik olmaz. Bilinç akımında ise cümleler, kelimeler, ifadeler dilbilgisi, akıl, mantık kurallarına bağlı kalmadan; sayıklama biçiminde, kişinin o an aklına nasıl geliyorsa öyle aktarılır.⁸⁶⁸

Bir Gün Tek Başına

Vedat Türkali, Bir Gün Tek Başına’da bilinç akımı tekniğinden sıkça yararlanmışır. Romanda Kenan’ın yaşamış olduğu bunalımlar bilinç akımı tekniği ile verilmiştir.

Çıraydım, tutuşturdun beni, ağulu bir solukta üfleyip söndürdün şimdi de; kara kara tütüyorum. Yatak odasına gidip geçti masaya. Ne yazacağı kesin

⁸⁶⁵ Türkali, age.,s.372-373.

⁸⁶⁶ Türkali, age.,s.367.

⁸⁶⁷ Çetin, age., s. 180-181.

⁸⁶⁸ Çetin, age., s. 181.

biliyordu, yine de birkaç kez yırtıp yeniden yazdı. Günselciğim, diyordu, ne polisim ben, ne de senin düşlediğin gibi biriyim. Kendi düşlediğim gibi bile değilim. Senin düşlediğin gibi olamadıktan sonra. Karanlıkta son kez bırakıp gidince sen, birden anladım her şeyi. Sokakta rastlarsan bir daha öyle bakma bana. Bitti bu iş... Ne olursun benimle oynama! Bittim ben... Ne olursun... Vay canına bu sözleri Nermin söylemişti demin. Ne doğru söylemiş; kalsın böyle... Tarih atmamıştı mektubun üstüne, durdu. Yarını mı atsam? Daha yarın olmadı ki... Saate baktı on ikiye iki vardı. Kalem elinde, yelkovanın dönüşünü izlemeye başladı. Tam on ikiyi geçince, mektubun üstüne tarihi koydu: 26 Mayıs 1960. İmzalayıp zarfı kapattı. Üstüne Günsel'in adını yazdı. Yarın Burak'a bırakır. İzmir'e gideriz Günsel'le... Nermin'le... Hiç görmedim İzmir'i, öyle istiyorum ki görmek. Uğrar ya da telefon ederse verir Burak. Biz dönünceye kadar aramazsa dönünce ben yırtarım. En iyisi de o belki. Kalkıp banyoya geçti. Banyo küveti ovulmuş, temizlenmiş, pırıl pırıldı. Geceleri suya girdiği için Nermin hazırlıyordu gündüzden. Şofbeni yaktı, musluğu açtı, ılık suların akışına baktı bir süre. Dönüp odaya geçti, yatağa uzandı sırt üstü. Tavana bakakaldı. Boşalmıştı iyice, içerden, banyoya dolan suyun şarılması geliyordu.⁸⁶⁹

Kenan'ın romanın sonunda gerçekleşen intiharından önceki ruhsal durumu, bilinç akışı tekniğiyle yazılmış bu kısımda oldukça başarılı biçimde ortaya konmuştur. Kenan'ın kararsız, dirençsiz kişiliği, Günsel'e aşkı, hayattan bıkkınlığı gibi pek çok özelliği bir arada, mantıksal bağlantılar kurulmaksızın sunulmuştur.

Öğrenci eylemlerinde ön saflarda yer alan Günsel'in aklından geçenler bilinç akımı tekniği ile yansıtılmıştır:

Sesimizi onlara duyurma çabamızdayız şimdi de... Yoksa onlar mı sürüklüyor bizi bu oyuna? Katiller!.. Kim gerçek katiller? At şunları kafandan... Kavgaya girmişsin, yararı var mı içini bulandırmanın? Niye karşı çıkıyor bu adam bana? Karşı çıktığı yok. Doğru yolu bulmaya çalışıyor. Doğru yol kavgaya yolu! Nerededir ki şimdi o?.. Yakınımda olsaydı. Niye ayrıldık sanki?.. Ateş etmeyecekler galiba... Tank mı o karşıdan gelenler? Tankla mı saldıracaklar? Antep'te saldırdılar ya!.. Ne de tatlı hava... Karga uçuyor... Silahlar patlarsa kaçır mıyız? Katiller... Katiller... İstifa Menderes.... Hürriyet... Hürriyet...

⁸⁶⁹ Türkali, *Bir Gün Tek Başına*, s.726-727.

NATO'dan mı istiyoruz özgürlüğü? Niye NATO'dan isteyelim? Onlara karşı istiyoruz... Onlara başkaldırmak da var bu isteklerin, haykırıışların içinde. Gerçekten de nasıl düşünmedim bunu şimdiye kadar? Hürriyet... Hürriyet... Hürriyet... Herifler pencerelere dökülmüşler... Haklı değil Kenan. Daha güçlü bağırın, daha yürekten... NATO'culara karşı bir gösteri bu temelde. Hürriyet... Hürriyet... Tüyü bozuk İsmail de bağırıyor... Panoyu o tutmuş bir yanından... Garip oğlan... Ne canavar çıktı şu Handan da... Aslan kız... Şevket Ağbi'ye Kenan'la gitsek mi? Nerde nasıl buluşacağımızı bile konuşmadan ayrıldık... Hürriyet... Hürriyet... İşyerinden ararım, eve gelir belki de. Askerler geliyor galiba... General o emir veriyor... Subaylar... Şevket Ağbi de... Sevil de ne salak... Ağbin midir? Cehennem dibidir.⁸⁷⁰

Kenan'ın ölüm haberini alan Günsel, acısını iç içe geçmiş cümleler ile yansıtır:

“Gidip yatsın, diyor, ak saçlı adam Burak'a. Sarsıntı... Geçer... Geçer mi? Yumdu gözlerini. Duygusuzdu. Niye fısıl fısıl anlatıyor Burak? Bileklerini kesmiş banyoda. Sabah karısı gelmiş, kıpkırmızı sular... İşyerini kapatıyordum. Ağlıyor Burak sessiz hıçkırıklarla niye? Saat dörtte doktor Hanım. Burası değil. Handan bekleyecekti Cağaoğlu... Ak giysili öldüm ben. Kıpkırmızı sular...”⁸⁷¹

Mavi Karanlık

Romanda Nergis ve Muhtarın yaşamış oldukları ruhi bunalımlar, bilinç akımı tekniği ile verilir.

Nergis, çağrışım yolu ile bilinçaltında olan pek çok şeyi yansıtır.

Muhtar Bey, bilinçaltının derinlerinde yatan pek çok şeyi gün yüzüne çıkarır.

Ah Nergisciğim, sakın bir aptallık edip Banu, Filiz filan deyip... İrfan dinlenmeye gelmiş Nergisciğim... Ankara'nız hazır İrfan Bey... Her vakit hazır onun Ankara'sı... Ben ne yapabilirim? Ayrıca Zübeyde, Maliklerle geldi mi

⁸⁷⁰ Türkali, age.,s.662-663.

⁸⁷¹ Türkali, age.,s.740-741.

*buraya, bir de lacivert kaptan şapkası, üniforma, Yiğitlevent de emrimizde, ayda yüz bin... Gelirin ne kadar, Muhtar? Mezbaha burası...*⁸⁷²

Nergis'in yaşadığı olaylar onu tüketme noktasına getirir. Pek çok kişiye hatta kendine bile kırgın ve kızgındır:

*Peki Özgür nerde? Hani o sedirin üstünde biz ilk kez onunla öyle bir düşünle sarsılınca taa Amerika'dan, Florida'dan dilbalıkları Akdeniz'i boydan boya nasıl bulup Mandalya Körfezi'ne hıçkırma hıçkırma ağlatmıştı beni ilk kez o gün kanatıp... Kaç mil yüzdük onunla kim bilir? Gene dönüp gidiyorlar demek dilbalıkları. Yassı, çirkin, tepegöz... Sonra gene geliyorlar... Pembeye çalan akkarınları kumda. Sakalsız da gördüm Özgür'ü; böyle değildi ki. Şimdi de böyle değildir o, bir yerlere saklanmış! O soluk, çökmüş derinin ardında bir yerlere. Nasıl olsa çıkıp gelir alaylı gülümseyerek. Gitme frenkincirinin altına, yılan var...*⁸⁷³

Yeşilçam Dedikleri Türkiye

Refik, yozlaşmış bir aile yapısına sahiptir. Bu durum onu ruhsal olarak yaralar:

*Ne aileymişiz biz de!. Zühtü Bey berber cici anneme iş açıyor, cici babam da bana!... Şemi Bey de benden bono isterse... Gerilen sinirleri patlar gibi boşalır birden; bir kahkahayla katılarak gülmeye başladı. Tutmaya çalışıyor olmuyordu; yaşlar geliyordu gözlerinden.*⁸⁷⁴

Gündüz'ün ilerici aydın kimliğinin altında gizlediği çelişkileri açığa çıkar. Eleştirdiği yanlışları yapmaktan kendini alamaz:

Pervin'e davranışını alıp suçladı gene. Daha yakın olabilirdim. Evlenmeye mi kalkıştı kız? Korkuyor insan... Feriha'da kanser, memesini alacaklar... Seniye'yle evlenmeyi kurmadın mı? Kurdum. Saçmaydı belki... Pervin'e borçlusun!... Seniye'nin ne üstünlüğü var? Niye açıkça söylemiyorsun? Erkeği ilk kez seninle tanınması mı? Söyle!... Öyle belki... Belki mi?... Erkek bencilliği... Ne eşsoğlueşşegiz biz!... Değil misiniz? Söyledik ya... Karımın bir

⁸⁷² Türkali, *Mavi Karanlık*, s.309-310.

⁸⁷³ Türkali, *age.*,s.227.

⁸⁷⁴ Türkali, *Yeşilçam Dedikleri Türkiye*, s.402.

*başka erkekle... Onu, Londra'da elin karısıyla yatarken niye düşünmedin?
Düşünmez olur muyum? Asıl o zaman düşündüm!...*⁸⁷⁵

Emine, Londra'ya gitmeden önce Refik ile vedalaşmaya gelir. İkisinde de bir keder vardır. Refik, aynı anda pek çok duyguyu bir arada yaşar. Üzüntüsünü unutmaya telaşı içerisinde:

*Son sözcükleri söylerken boğazına bir şeyler takılıyor gibi miydi sesi?
Kapıdan çıktı çıkacak duralayıp döndü gene. Bir çekingenliğe baş kaldırır gibi,
iki adımda dikildi karşısına, uzanıp Refik'in yanaklarına-Hem de o ıslak
perçemiyle!. -iki öpücük kondurdu. Biraz kızarıklık dolu muydu gözleri?
Göremedi ki... Hızla dönüp çıktı, çekti kapıyı. Merdivenlerdeki ayak sesleri
eriyip bitinceye dek donmuş kalmıştı Refik... Sonra geldi kendine. Yöresine
bakındı. Odada bir şeyler arandı. Artık hiç bulamayacaktı; biliyordu bunu...
Tuvalete gitti, yıkandı, tıraş oldu özenerek. Yarasına baktı. ne yarası derince
stıyrık işte... Hemen gidip başlamalı işe. O orospu çocukları görsün nasıl film
yaptığımı. Bir tabanca bulmak gerek. Gene çıksınlar önüme... Sizi galaya
bekleyeceğim Fuat'cığım! Karınla seni... Bugün gene bir arayayım Şahin
Doğu'yu... Sendika için de Pervin'le niye konuşmuyorum? O da sendikacı...*⁸⁷⁶

Tek Kişilik Ölüm

Yurdağül, devrimci mücadelede herkesin üzerine düşeni yapması gerektiğini düşünür. Halkı ancak bu şekilde uyandırabilecekleri inancındadır. Yurdağül'ün bu söylemleri Nazif'in bilinçaltının karanlıklarında olan pek çok şeyi gün yüzüne çıkarır: "Bağırıp çağırmak, kovmak istiyordu şu kızı. Vurgun yemiş istenciyle donakalmıştı ortada! Demir adımlarla biz... fabrikalarda... doğacak... yıldızı... yaratan... Yırtık pırtık sesler... Bir de o pis komiser karşısında parmağını uzatmış. Deli bunlar!.." ⁸⁷⁷

İdam mahkûmu Levent, iç dünyasını gözler önüne serer:

*Yaşamı boyunca ilk kez yan yana gördüğü bu iki insanı Levent'e
dürbünün ters yanından bakılan iki minik yaratık gibi, camın ötesinde, çok*

⁸⁷⁵ Türkali, age.,s.545.

⁸⁷⁶ Türkali, age.,s.523-525.

⁸⁷⁷ Türkali, *Tek Kişilik Ölüm*, s.73-74.

uzaklarda görünüyordu. Biri konuşuyor, öteki susup duruyor.... Seni çok sevdim anneciğim.... Boyun eğmemden mi korktun? Ne işin var bu adamın yanında senin? Uzun yıllar boyu bana söylemediklerini de biliyorum. Yüreğimizdeki par par ışığı bu zavallının soluğu söndürebilecek olsa çoktan kararırdu içimiz. Kovayım diye mi getirdin? Bu senin işin;çocuk edinmişsin böyle birinden!.. Neyim benziyor bu adama benim? Ölümü düşünmüyorum bile. Daha vakit var! Bakarsın yıkılır bu duvarlar! Delinir bir yerinden. Yaşamaktan korkanlar içindir ölüm. İlmeğe giden bir iki basamağı göze alamıyorsan, sen de sıradan birileri gibi bütün pisliklere katlanacaksın. Hani devrimciydin?.. Seni seviyorum anneciğim. Yurdağül nerde? Çoraplarım yırtıldı. Getirdiğin pijamayı da bir giyişte patlatıverdim; kilo da almadık ya... Ne uzun beş dakika bu! Bitse de gitseniz artık!⁸⁷⁸

Güven 1-2

Turgut, Necla'nın bakire olmadığını anlayınca Necla'yı terk eder. Necla bu kaçıışı affedemez. Necla bir süre sonra onunla tekrar birlikte olur. Daha sonra Turgut'a onun daha önce yattığı erkeklerden hiçbir farkı olmadığını söyler. Turgut, bu söylem üzerine çeker gider. Annesinin Galip'in evlilik teklifini söylemesi ile ruhsal dünyası altüst olur: "Galip Bey... Seni istiyormuş. Sonunu getiremedi. Galip Bey mi istiyormuş beni? Galip Bey istiyormuş. Nasıl inanır bu oyuna sersem? Onun için oynadığımı, deli gibi hem de... Sen busun işte dedim ona. Galip Bey misin sen eşek? Gitsin bu kadın, bakıp durmasın böyle!"⁸⁷⁹

Necla, Turgut'u çok sevmiştir. Onu bir türlü içinden söküp atamaz: "Niye gelmişti buralara! Bu kadar mı onursuzlaşmıştım! İğrenç bir şeyden, cüzamlıdan kaçır gibi karanlık koridorda adamın ben bu yağmur altında... Ağlamak geliyordu içinden, ağlamıyordu."⁸⁸⁰

Turgut Zübeyde Hanım ile birlikte olmaktan dolayı huzursuzdur. Bu huzursuzluk karmaşık duygu dünyasının açığa çıkmasına neden olur: "Evet, Zübeydeciğim, seni her vakit göremem. Hiç görmesem daha mı iyi olacaktı acaba? Eski bir köşkün karanlık geceye açılmış ışıklı pencereleri gibi gözlerinden

⁸⁷⁸ Türkali, age.,s.333-334.

⁸⁷⁹ Türkali, *Güven 1*,s.155.

⁸⁸⁰ Türkali, age.,s.59.

ürküyorum işte; konağın odalarında neler saklı, bilmiyorum ki. Tayyarları da görmek istiyorum Ankara'ya gelmişken. O Refik'in ben ağzına..."⁸⁸¹

Kayıp Romanlar

Romanda bilinçaltı tekniğine rastlanmamıştır.

Yalancı Tanıklar Kahvesi

Muhsin Reyhan'ın kendisinden ayrılmasından dolayı üzgündür. Salih'in aşkı devrimci mücadele için tehlike olarak gördüğünü dile getiren sözlerini hatırlar. Karmaşık duygular içerisinde olan Muhsin çatışma yaşar:

Reyhan yoktu artık. Yoksa yok; ne yapalım yani! Neleri nasıl yapacağı konusundaki tasarılarına, oturup tek başına kesin biçim vermesi gerekirdi. Hadi yap bakalım! Alaycı, sırtık bakışıyla Salih dikilivermişti gene karşısına! Ne bakıyorsun? İyi, dediğin oldu işte! Kıçına kına yak! Ödün verdik mi? Kız ödün istemedi ki, doğrudan sepetledi seni! Biz ne yaptık; hadi güle güle dedik biz de! Ağladık mı? Yok ağlayacaktın bir de! Kız da ayağına kapanmanı beklemiyordu. "Seni çok seviyorum" yalvarmanı umursadı mı? Neredeyse ağlamaklıydı sesin! Hassaktır ulan! Adamın sinirini bozar bu herif! Senin sinirini bozan belli oğlum! Görelim ne yapacaksın şimdi? Ulan, bu hergele Salih'le..."⁸⁸²

Muhsin bir sabah uykudayken patlama sesiyle irkilir. Apar topar Fide Kitabevi'ne koşar. Nedim Hoca'nın işyerine bomba atıldığını görür. Olay yerine gelen polisler şüpheli olarak Muhsin'i gözaltına alırlar. Tutuklu kaldığı sırada karmakarışık duygular içerisinde:

Nedim Hoca ne durumdadır? Rıza, Mahmut... Ulan alçaklığın da böylesi yani... Sanki suçlu biziz! Ezecekler akıllarınca! Sorguyu yapan herif de bilmiyordur belki! Kalkıp dolanmaya başladı odada. Gene oturup daldı bir süre. Salih takıldı kafasına. Hanife Teyze seccade de sallanarak dua ediyordu.

⁸⁸¹ Türkali, *Güven 2*, s.187.

⁸⁸² Türkali, *Yalancı Tanıklar Kahvesi*, s.173.

*Sedef'in gebeliğini duymuş mudur? Reyhan... Saatler oldu be. Ağırdan artan bir eziklik, kazıntı vardı içinde. Para da yok!*⁸⁸³

2.1.4. KARŞILAŞTIRMA VE KARŞITLIK MOTİFİ

“Bazı romancılar, konunun ve iletinin etkisini arttırmak için karşılaştırma, karşıtlık motifinden yararlanma yoluna giderler. ”⁸⁸⁴

Vedat Türkali'nin romanlarında Karşılaştırma ve Karşıtlık Motifi işlevsel olarak kullanılmıştır.

Bir Gün Tek Başına

Romanda bireysel çıkarlarını ülke çıkarlarının önünde tutan, yalnızca kendisini ve yakınlarını düşünen, dönemin iktidarı ve hâkim güçleriyle karşılıklı çıkar ilişkisi kuran küçük burjuva kesimi temsil eden kişiler ile devrimci mücadelenin içerisinde olan ve ülkesini aydınlık güzel günlere kavuşturmak isteyen bilinçli aydını ve işçi sınıfını simgeleyen kişiler karşıtlık içerisinde çizilmiştir. Yazar, bu karşıtlıkla okuyucuya güzel, iyi, doğru tarafı göstermeye çalışmıştır.

Mavi Karanlık

Yazar karşıtlık motifinden yararlanarak iki farklı tablo çizer Bodrum küçük burjuva aydınlar için sığınılan bir limandır adeta. Oysa başta Ankara ve İstanbul olmak üzere pek çok şehir terörün ülkeyi kana buladığı günleri yaşamaktadır. Ülke tam bir kaos içerisinde. Tufandan kaçan aydınlar ise Bodrum'u Nuh'un gemisi olarak algılar. Bodrum güzelliklerin envai çeşidini simgeleyen bir cenneti andırmaktadır. Bodrum'un maviliğinde aydınlar gününbirlik ve hevaperest bir yaşam sürmektedirler. Beri taraftan ülkede terör, işkence ve kıyımlar karanlık bir tablo çizmektedir.

⁸⁸³ Türkali, age.,s.202.

⁸⁸⁴ Çetin, age., s. 183.

Yeşilçam Dedikleri Türkiye

Vedat Türkali, Yeşilçam dünyası ile Türkiye arasında paralellikler kurar. Türkiye ile Yeşilçam'da yaşanan olaylar birbirine benzer. Yerli sinemada izlediğimiz melodramlar aslında gerçek hayatta birebir yaşanmaktadır. Ülke bir kaos yaşar. Büyük tekellerin vurgunları, hâkim güçlerin kanlı kıyımları, sansür baskısı, ticari amaçla yapılmış filmler, toplumsal ve bireysel bunalımlar doğurmuştur.

Tek Kişilik Ölüm

Devrimci mücadele içerisindeyken kimileri saf değiştirip mücadeleden vazgeçmesine karşın kimileri ise mücadelenin içerisindeyken. Yalnız ve küskün bir şekilde korkup sinenler ile toplumsal bilinçle halkının hakları için gözünü kırpmadan canı pahasına mücadele eden kişiler karşıtlık motifi ile verilir.

Güven 1-2

İkinci Dünya Savaşı'nın hüküm sürdüğü yıllarda dünyada ve Türkiye'de yaşanan olaylar halkı ağır vergi yükü altında sefaletle sürükler. Temel gıdalar karne sistemi ile verilir. Ancak diğer taraftan savaş, varlıkların daha da zenginleşmesini sağlamıştır. Zengin kesim halkın yiyemeyeceği, bulamayacağı birbirinden çeşit yiyecekleri obur bir iştahla tüketmektedirler. Ülkede pek çok harp zengini ortaya çıkmıştır. Almanlarla, İngilizlerle, Amerikalılarla savaşın seyri doğrultusunda ticari ilişkiler sürdürülür. Yaşanan bu çarpıklıklar karşıtlık motifinden yararlanılarak verilir.

TKP örgütü içerisinde devrimci mücadelede gerçekten hürriyet, adalet ve işçi hakları için mücadele edenlerin yanı sıra kendi çıkarlarını her şeyin üstünde tutan kişiler de karşıtlık motifinden yararlanılarak yansıtılır.

Kayıp Romanlar

Bir zamanlar devrimci mücadelede örgüt adına pek çok savla öne atılanların, işkenceye maruz kalanların, hapsilere düşenlerin çoğu bir süre sonra kendi çıkarlarından başka hiçbir şeyi düşünemez hale gelmiştir. Egemen güçlerle, mafyayla işbirliği içine girmekten hiçbir şekilde çekinmezler.

Emperyalist güçlerin uyuşturucu kaçakçılığını devlet mafyaları ile işbirliği içerisinde yürütmesi, sonu çoğunlukla ölümlerle biten kanlı eylemler, tefeci bezirgân finans kapitale boğulmuşların sinsî oyunları insanlığı felakete sürüklemiştir.

Yaşanan tüm çürümüşlüğe ve ahlaki yozlaşmaya rağmen insanlığın kurtuluşu için pek çok tehlikeyi göze alarak ve kimi zaman ucunda ölüm olduğunu bilerek yürüyen insanlar karşıtlık motifinden yararlanılarak verilir.

Yalancı Tanıklar Kahvesi

1970’li yılları yaşayan ülke Alevi-Sünnî ve sağ sol çatışmaları ile ikiye bölünmüştür. Türkiye kanlı kıyımlar ile çıkmaza sürüklenmiştir. Ülke karanlık bir manzara sergilemektedir. Finans kapitale batmış tefeci bezirgân sınıfı halkı yoksulluğa sürüklemiştir.

Sosyalist devrimci kesim ise emekçi halkı bilinçlendirerek karanlıklardan kurtulmak için emperyalist güçlerle mücadele etmektedirler. Bu uğurda hayatlarını tehlikeye atmaktan çekinmemektedirler.

2.1.5. KİŞİ İSİMLERİNİN SİMGESEL DEĞERLERİ

“Bazı romancılar, roman kişilerine isim verirken o kişinin kişiliğini, özelliklerini, tipik boyutunu yansıtacak özellikte ad seçmeye çalışırlar. Kimi zaman bu tür isim vermeler, bilinçli tercihlerin sonucudur. Bu tür roman kişileri, ismiyle müsemmadırlar. ”⁸⁸⁵ diyen Nurullah Çetin, yazarın roman kişilerinin isimlerini verirken bazı kıstasları göz önünde bulundurabileceğini belirtir.

Bir Gün Tek Başına

Asıl adı Refia olan ve romanda küçük burjuva toplumunun tüm özelliklerini bünyesinde barındıran Refüş ismi yazar tarafından kasıtlı olarak seçilmiştir. Refüş ismi uğradığı sessel dönüşümle birlikte küçük burjuva sınıfının ahlaki değerlerdeki bozulmuşluğunu da ifade eder.

---

⁸⁸⁵ Çetin, age., s. 183.

Nermin, Farsça kökenli bir kelimedir. “Yumuşak”⁸⁸⁶ anlamına gelmektedir. Nermin kocası Kenan’a karşı yumuşak başlı ve itaatkârdır. Nermin’in Kenan’ın tüm olumsuz tavırlarına baş eğmesi adıyla, adının anlamıyla örtüşür.

Romanda işçi sınıfıyla bütünleşmiş, yıllarca hapislerde yatan ve sürgün hayatı yaşayan sosyalist ideolojiyi temsil eden bir aydını simgeleyen “Baba” lakaplı Reşit Ataşlı ise gücü ve güveni simgeler. Yazar, burada kişinin adından çok lakabına dayalı bir simgesellikten yararlanır.

Mavi Karanlık

Yazar, romanda yer alan kişilere kendi nevi şahıslarına münhasır isimler seçmiştir. Kişi isimleri romanda simgeseldir.

Yazar, Nergise bu ismi vererek mitolojideki Narkissos ile paralellikler kurmuştur. Yunan mitolojisinde sudaki aksine âşık olan Nerkissos ile roman kahramanı Nergis arasında paralellikler kurulmuştur. Nergis kendi güzelliğinin ve dişiliğinin bilincindedir. Evin içinde çıplak dolaşmaktan bedenini sergilemekten bir çeşit haz alır:

“Kestane rengi saçları yastığa dağılmıştı. Omuzlarından aşağı, dolgun göğüslerinde minik, ak boncuklar gibi parlayan serpilmiş terler vardı. Kalçaların, düzgün bacakların sıcak çizgileri arasında kuytulmuş dişiliğini, solumayla belli belirsiz kımlıdayan ağzı, pembe dudakları, hiçbir çekinme duymadan sergiliyordu.”⁸⁸⁷

Nergis’in kendini beğenmiş tavrı istediği şekilde davranma arzusu İbraam ile alay etmesine neden olur:

Kendinden epeyi küçük güzel oğlanı, belki içkinin de etkisiyle içi çekmiş; içkiden, tepinmeden, türkülerden herkesin yıkıldı yıkılacağı bir sıra öpüşmüştü İbraam’la. Oğlanın ağzı leş gibi soğan kokuyordu; yinelemesine izin vermedi. Daha ötesini de düşünmemişti zaten. İbraam sarhoş gibi peşinde dolaştı birkaç gün. Beceriksiz, yılışık, saygılı gülücüklerle bakıp duruyor, Nergis’e ortak bir

⁸⁸⁶ Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, s. 822.

⁸⁸⁷ Türkali, *Mavi Karanlık*, s.14-15.

gizlerini anımsatıyordu kendince. Sonunda bir akşam kahvede otururlarken, kalabalığın ortasında, gülerek baktı İbrahim'e,

-Geçende öpüştük biz seninle değil mi, İbraam? Dedi. Ağzın gene soğan kokuyor mu?

İbraam'ın kırmızı yüzü, çevrede patlayan, biraz sonra unutulup gidecek sulu kahkahalarla kapandı o iş.⁸⁸⁸

Nergis'in narsist bir şekilde tavır alışını aile ve sosyal çevre ilişkilerinde yaşamış olduğu sorunlarla temellendirebiliriz. Bilimsel veriler narsist kişilerin davranışlarının altında yatan sebepleri ve davranış bozukluklarını şu şekilde açıklar:

“Kohut, narsist bozukluğun temel patolojisini “benlik yapısındaki temel kusur” olarak tanımlamıştır. İfade edilen temel kusurlar, düşük benlik saygısı, depresyon, derin ve ihmal edilmiş değersizlik, reddedilme hisleri”⁸⁸⁹ olduğunu dile getirir.

“Narsistlerin erken çocuklukta ebeveynleri ile yaşadıkları negatif deneyimlerinden dolayı sonraki ilişkilerinde de düşmanlık ve şüphecilikle dolu olmaları doğrudan iş yaşamlarına yansımaktadır.... erken çocuklukta negatif deneyimleri nedeniyle sadece güvensizlik duymamakta, başkalarını gerçekten sevememekte, önemseyememekte hatta küçümsemektedir.”⁸⁹⁰

Özgür'e verilen isim ise asi ve özgür ruhlu yapısı ile ilişkilendirilerek verilmiştir. “Özgür” kelimesi herhangi bir kısıtlamaya, şarta bağlı olmayan, serbest, hür⁸⁹¹ anlamına gelmektedir.

“Malik”in kelime anlamı “sahip, bir şeye sahip, bir şeyi olan”⁸⁹² dır. Romanda yer alan Malik tipi ise güce ve paraya sahip biridir. Dönemin hâkim güçlerini simgeleyen Malik Bey, arsa spekülasyonlarının ve silah kaçakçılığının kilit

⁸⁸⁸ Türkali, age.,s.11.

⁸⁸⁹ Atay, *Narsistik Kişilik Envanteri'nin Türkçeye Standardizasyonu*, s. 184.

⁸⁹⁰ Atay, agm., s. 185.

⁸⁹¹ *Türkçe Sözlük*, s. 1557.

⁸⁹² Devellioğlu, age., s. 578.

isimlerinden biridir. Malik Bey, fabrikalarında işçileri sömüren, faili meçhul cinayetlere neden olan olumsuz bir tip olarak karşımıza çıkar.

Muhtar Bey, küçük burjuva aydın tipinin pek çok özelliğini bünyesinde barındırır. Muhtar'ın kelime anlamı ise “hareketlerinde serbest olan, istediği gibi davranan, dilediğini yapan”⁸⁹³ dır. Oportünist bir tiptir.

Fatoş ismi ise o kesimin kullandığı burjuvaziyi simgeleyen isimlerden biridir. Aslında ismin orijinali Fatma'dır. Fatoş, süslenmekten, gezmekten ve tensel hazlardan başka hiçbir şeyi umursamayan biridir.

Yerli halkın temsilcisi olan İbrahim isminin kısaltılışı olan İbraam ismi de saflığı ve yerelliği simgelemektedir.

Sağ ideolojiyi ve Türk milliyetçiliğini temsil eden Doktor Oğuzata'nın ismi de simgeseldir. Oğuz: “XI. yüzyılda Harezm bölgesinde toplu olarak yaşayan ve daha sonra Batı'ya göç ederek bugünkü Türkmen, Azeri, Gagavuz ve Türkiye Türklerinin aslını oluşturan Türk boyu.”⁸⁹⁴ anlamına gelmektedir.

Yeşilçam Dedikleri Türkiye

Zühtü Bey'in ismi eskiyi simgeler. Zühtü Bey de ideolojik olarak geçmişe takılıp kalmış biridir.

Gündüz ismi ise aydınlığı simgeler. Gündüz, bilinçli aydın kimliği ile yanlışları değiştirme çabası içerisindedir. Bu uğurda çeşitli işkencelere maruz kalarak yıllarca hapis yatmıştır. Siyasi yasaklı olduğu için kalemi ile ülkesini karanlıktan çıkarma gayreti içerisindedir.

Refik, ismi ise Yeşilçam'daki jön isimlerini hatırlatır.

Rum olan Lena, babası Yorgo Mavridis, kocası Niko, kızları Teta ve İrini'nin isimleri; Madam Annik ve kocası Bedros'un isimleri de onların kendi kültürlerini temsil eder.

⁸⁹³ Devellioğlu, age., s. 674.

⁸⁹⁴ *Türkçe Sözlük*, s.1491

Tek Kişilik Ölüm

Romanda yer alan kişi isimleri simgesel değildir.

Güven 1-2

Romanda yer alan Ermeni İş Adamı Mannikyan Yetvart, Sovyet Rus Elçiliğinde görevli olan Rus Mihayil, Yuri, Radyof, Azeri Mustafa Bayirof isimleri kendi uluslarının ismini temsil eder.

CHP bürokrati Eşref Bey'in ismi onun temsil ettiği özelliklerin tersini yansıtır. "Eşref" in kelime anlamı şerefli, onurlu⁸⁹⁵ demektir. Ancak Eşref Bey, şahsi çıkarları uğruna şerefini de onurunu da düşünmeyen biridir.

Eşref Bey'in karısı Mükerrerem Hanım'ın ismi de kelime anlamı olarak muhterem, aziz, sayın, saygıdeğer⁸⁹⁶ anlamlarına gelmektedir. Ancak Mükerrerem Hanım ne kocası ne de kızı tarafından saygıdeğer olarak görülür. Tam tersi olarak cahil, değersiz olarak yansıtılır.

Galip'in isminin kelime anlamı ise galabe eden, üstün gelen, yenen⁸⁹⁷ anlamlarına gelmektedir. Galip, çok zengin olma amacına ulaşmıştır.

Hüsnümelek Bey'in ismi simgeseldir. Hüsnümelek Bey, Alman yanlısı ve ırkçılığa varacak derecede milliyetçidir. Savaş koşullarına Almanlara masonluk yapar. Hüsn'ün kelime anlamı güzel, iyi, güzellik, iyilik⁸⁹⁸ meleğin kelime anlamı ise yüzü ve huyu pek güzel, çok temiz olan kimse⁸⁹⁹dir. Ancak Hüsnümelek Bey, isminin özellikleri taşımaz.

Burjuva sınıfını temsil eden ve masonluk yapan Kurtdoğan Paşa'nın ismi de simgeseldir.

---

⁸⁹⁵ Devellioğlu, age., s. 238.

⁸⁹⁶ Devellioğlu, age., s.717.

⁸⁹⁷ Devellioğlu, age., s. 275.

⁸⁹⁸ Devellioğlu, age.,s.392.

⁸⁹⁹ Devellioğlu, age.,s.608.

Rahmi Usta'nın isminin kelime anlamı ise rahmete mensup, rahmetle ilgili⁹⁰⁰ anlamlarına gelmektedir. Rahmi Usta da merhametli bir insandır. Karısı Fehime'nin kendisini terk edip dinsizlikle itham etmesine karşın hastalığı boyunca ondan maddi ve manevi hiçbir desteği esirgemez.

Kayıp Romanlar

Romanda yer alan kişi isimleri simgesel değildir.

Yalancı Tanıklar Kahvesi

Muhsin'in isminin kelime anlamı ihsan eden, iyilikte, bağışta bulunan⁹⁰¹ anlamlarına gelmektedir. Muhsin isminin anlamını taşır. Yardımsever biridir.

Nedim Hoca'nın isminin kelime anlamı sohbet arkadaşı, büyükleri fıkra ve hikâyeleriyle eğlendiren, güzel hikâye anlatan, tatlı konuşan⁹⁰² anlamlarına gelmektedir. Nedim Hoca da isminin anlamını taşır. Hoş sohbet biridir. Anlattığı hikâye ve fıkralarıyla çevresini eğlendirir.

Muhsin'in babası Fahri Tulukçu Hacı Ağa lakabı ile çevresinde tanınmıştır. Hacı adı Hacca gitmesinden Ağa lakabı ise varsıllığından dolayıdır.

---

⁹⁰⁰ Devellioğlu, age., s. 874.

⁹⁰¹ Devellioğlu, age., s. 673.

⁹⁰² Devellioğlu, age., s. 816.

SONUÇ

Vedat Türkali, Türk edebiyatı tarihinde “romancı” kişiliğiyle yerini almış yazarlarımızdandır. Yazar, genellikle kendisinin de tanıklık ettiği yakın tarihî dönemleri “toplumcu gerçekçi bakışla” ele almıştır.

Roman, yapısı itibariyle birtakım kişiler etrafında şekillenir. Roman sanatında şahıs kadrosu romanın ana eksenini konumundadır. Çünkü romanın terkiibini oluşturan ve diğer öğelere anlam ve dinamizm kazandıran insandır. Yazar da, bu bilinçle roman kişileri üzerine dikkatle eğilmiş ve onları kurgularken oldukça ayrıntıcı bir tutum takınmıştır.

Yazar, roman kişilerinden yola çıkarak sosyal, toplumsal, ekonomik ve kültürel panoramayı yansıtmaya çalışır. Bu noktada Vedat Türkali, kişi kadrosunu işlevsel kullanır.

Vedat Türkali romanlarında kronolojik olarak Türkiye'nin tarihsel sürecini anlatmıştır. Romanlarında çirkine, yanlış, sömürüye başkaldıran toplumu değiştirme kavgasına girmiş kişilerin yanı sıra bireysel çıkarlarını ülke çıkarlarının önünde tutan küçük burjuva kesimi temsil eden kişiler de yer almaktadır. Bir Gün Tek Başına'da Baba, Hasan, Günsel, Mavi Karanlık'ta Korhan, Turgut, Banu, Yeşilçam Dedikleri Türkiye'de Gündüz, Emine, Fuat, Tek Kişilik Ölüm'de Doktor Gülşen, Levent, Yurdagül, Güven'de Turgut, Halil, Kemal, Nihat, Ohannes, Hasan, Rahmi Usta, Seher, Kayıp Romanlar'da Doktor Nahit, Esmé, Yalancı Tanıklar Kahvesi'nde Muhsin, Salih toplumu değiştirme kavgasına girmiş kişilerdir.

Romanlarda Vedat Türkali'nin kendi ideolojik düşüncesine uygun davranan kişilerin çoğu, olumlu kişiler olarak karşımıza çıkar. Bir Gün Tek Başına'da Baba bu durumun en önemli örneğidir.

Romanlarda karşılaştığımız olumlu/iyi kişiler, toplum sorunlarıyla hemhal olan, ülke çıkarlarını bireysel çıkarlarına tercih eden ve mücadele ruhuna sahip olan kişilerdir.

Romanda yer alan kişilerin kimi ise özünde iyi olmasına rağmen iradesiz ve karamsar özelliklerinden ötürü model alnamayacak kişilerdir. Bir Gün Tek Başına'da Kenan, Mavi Karanlık'ta Nergis ve Özgür bu durumu yansıtan kişilerdir.

Romanlarda karşılaştığımız olumsuz/kötü kişiler ise bireysel çıkarlarını ülke çıkarlarının önünde tutan, yalnızca kendisini ve yakınlarını düşünen, dönemin iktidarı ve hâkim güçleriyle karşılıklı çıkar ilişkisine giren küçük burjuva kesimi temsil eden kişilerdir. Bir Gün Tek Başına'da Rasim, Mavi Karanlık'ta Muhtar, Malik, Yeşilçam Dedikleri Türkiye'de Gündüz'ün arkadaşları Mandrake Nevzat, Kâğıtçı Turgut, Şehit Niyazi, Tek Kişilik Ölüm'de Nazif, Fehmi Bey, Profesör ve gazeteci karısı, Güven'de Eşref Bey, Hüsnümelek Bey, Kurtdoğan Paşa, Galip, Mithat, Sait bu durumu temsil eden kişilerdir.

Vedat Türkali, romanlarında ideolojik tavrını yansıtan bir yazardır. Bu tavrına paralel olarak, devrimci mücadeleye katılmış kişilerin çoğunu olumlu bir bakış açısıyla ele almıştır. Bu mücadeleye yürekten inanmış; ancak bu inancı eyleme dökemeyen roman kişileri silik, zayıf karakterli olarak var olsa da, onları olumlu roman kişileri kategorisinden ayrı tutmamıza neden olacak tavırlar içerisine girmezler. Yazarın söz konusu tavrı, özellikle Bir Gün Tek Başına romanında belirgindir.

Vedat Türkali roman kişilerinin, gerçek hayattan, romancının yaşamışlıklarından beslenmesi gerektiği inancındadır. Yaşadığı dönemin, bir tarihin yok olup gitmesini istemeyen Vedat Türkali, romanlarına dâhil ettiği kişileri gerçek hayattan seçerek gerçeklik açısından başarılı roman kişileri yaratır. Ancak, yazarın roman kişilerinin çoğunu çok boyutluluktan uzak bir yaklaşımla ele aldığı görülür. Bu noktada, özellikle anne ve baba kimliği taşıyan roman kişilerinde, onların bu kimlikleriyle ilgili pek çok boşluk ya da belirsizlik bulunduğu ifade edilebilir. Kenan, Nergis'in anne ve babası, bu noktada akla ilk gelen örneklerdir.

Yazarın roman kişileri arasında gerçek hayattan alınmış olanlar, gerçek hayattan esinlenerek yaratılmış olanlar çoğunluktadır. Hikmet Kıvılcımlı ya da Yeşilçam Dedikleri Türkiye romanındaki Şahin Doğu karakteri bunlar arasındadır. Bunun yanı sıra roman sanatının doğal bir sonucu olarak görülmesi gereken kurmaca

kişiler de vardır. Yazarın gerçekçi bakış açısıyla paralel olarak, olağanüstü özellikler taşıyan kişilerin varlığından söz edilemez.

Yazar bazı romanlarında kişileri bireysel gerçekliğinden çok, içinde buldukları toplumsal koşulların gerçekliği içerisinde verir. Bu kaygı bazı romanlarını kurmacanın sınırından belgeselci bir yaklaşıma götürmüştür. Tek Kişilik Ölüm bu noktada anılması gereken romanlardan biridir.

Bir Gün Tek Başına'da Kenan, Mavi Karanlık'ta Nergis, Tek Kişilik Ölüm'de Nazif, Güven'de Turgut, Kayıp Romanlar'da Doktor Nahit ve Yalancı Tanıklar Kahvesi'nde Muhsin olay örgüsünün gelişip şekillenmesinde önemli bir yer teşkil eden merkez kişi konumundadır. Yeşilçam Dedikleri Türkiye adlı romanda merkez kişi yoktur. Refik ile Yeşilçam dünyası, Gündüz ile 12 Mart sonrası ve 1980 öncesi ülkenin siyasi yapısı, Zühtü Bey ile ise muhafazakâr-milliyetçi dünya görüşünün altında yatan çelişkiler yansıtılır.

Romanlarda yer alan merkez kişilerin çoğu eserin sonunda ölüm, intihar, mahpus gibi kötü bir sonla karşılaşır. Ancak yazar ideolojik kaygılarından ötürü romanlarının sonuna umut, inanç gibi duyguların simgesi olarak görülebilecek olumluluklar eklemiştir. Bir Gün Tek Başına, Mavi Karanlık, Yeşilçam Dedikleri Türkiye gibi romanlarda, varlığı duyurulan ve her türlü zorluğa rağmen doğacak olan bebekler bu yaklaşımın örnekleridir.

Vedat Türkali'nin romanlarının tamamı toplumcu gerçekçi bir çizgidedir. Vedat Türkali, roman kişilerinin gerisinde toplum panoramasını vermeyi amaçlamıştır. Bu nedenle şahıs kadrosu geniş tutulmuştur. Yazarın romanlarının tamamında şahıs kadrosu oldukça kalabalıktır.

Vedat Türkali, kendi ideolojik tavrı ile ilişkili olarak olumsuz bir yaklaşım sergilediği roman kişilerine karşı okuyucuda da olumsuz bir duygu oluşmasını ya da tam aksine kendisinin olumladığı kişilerin okuyucunun gözünde de olumlu bir şekilde algılanmasını sağlar.

Romanlarda yer alan kişilerin iç ve dış çatışmaları gerçekçi bir şekilde verilir. Yaşanan olaylar kişilerin değişim yaşamalarına yol açar.

Vedat Türkali'nin romanlarında karakter çiziminde dramatik yöntem kullanılmıştır. Yazar, roman kişilerini tanıtmak gibi bir işlev üstlenmemiştir. Karakterler duygu, düşünce ve davranışlarını diyalog, iç monolog ve bilinç akışı teknikleri ile sergilemiştir. Yazar, bilinç akışı ve iç monolog gibi teknikleri başarıyla kullanmıştır. Romanda yer alan kişiler, hem kendi karakterleri hem de romanda yer alan diğer kişiler hakkında bilgi vermiştir.

Vedat Türkali, roman kişilerinden bazılarını oldukça düz bir perspektiften ele almışken, kimilerini de ayrıntılı psikolojik tahlillerden yararlanarak çok boyutlu biçimde yansıtmıştır. Bir Gün Tek Başına'da Kenan, Mavi Karanlık'ta Nergis, Yeşilçam Dedikleri Türkiye'de Gündüz, Refik, Zühtü Bey, Tek Kişilik Ölüm'de Nazif, Güven'de Turgut, Necla, Kayıp Romanlar'da Doktor Nahit, Yalancı Tanıklar Kahvesi'nde Muhsin romanlarda yer alan çok boyutlu (yuvarlak) kişilerdir.

Romanlarda yer alan yardımcı kişiler psikolojik derinlikten uzaktır. Olayların somutlaştırılmasında vasıta görevi üstlenmişlerdir.

Bireysel çıkarlarını ülke çıkarlarının önünde tutan, sadece kendisini ve yakın çevresini düşünen, aynı zamanda dönemin iktidarı ve hâkim güçleriyle karşılıklı çıkar ilişkisi kuran küçük burjuva kesimi temsil eden kişiler ile devrimci mücadele içerisinde olan ve ülkesini güzel günlere kavuşturma amacıyla bilinçli aydını ve işçi sınıfını temsil eden kişiler, romanlarda karşıtlık motifinden yararlanılarak verilmiştir.

Vedat Türkali, roman kişilerine isim verirken kişinin özelliklerini yansıtmak şeklinde ad seçmiştir. Bir Gün Tek Başına'da Refüş, Mavi Karanlık'ta Fatoş küçük burjuva sınıfını temsil eden kişilerdir. Bu isimler yazar tarafından kasıtlı olarak seçilmiştir. Yazar roman kişilerine isim verirken kimi zaman o kişinin tam tersi özelliklerini yansıtan isimler seçer. Güven romanında Necla'nın annesi Mükerrerem Hanım ve babası Eşref Bey'in isimleri bu durumun tipik örnekleridir.

Bir Gün Tek Başına'da Kenan, Mavi Karanlık'ta Nergis, Özgür, Tek Kişilik Ölüm'de Nazif, Güven'de Sahir Hoca aydın-halk kopukluğunu somutlaştıran kişilerdir.

Romanlarda yer alan küçük burjuva kadın tiplerin hayatı gezmekten, süslenmekten, lüks yaşamaktan, yemek ve içmekten ibarettir. Ülkede yaşanan siyasal ve toplumsal olaylar onları hiçbir şekilde ilgilendirmez. Ancak, yazar, devrimci mücadeleyi sahiplenmiş, bu açıdan oldukça bilinçli kadın kahramanlara da yer vermiştir.

Romanlarda yer alan kişilerin pek çoğunun çarpık bir evlilik hayatı vardır. Eşlerini aldatmaktan çekinmezler. Çürümüş olan ahlaki ve toplumsal değerler bu kişiler vasıtasıyla gözler önüne serilir.

Romanlarda aydın sınıfı temsil eden kişiler aile kurmanın devrimci mücadeleyi engellediği inancındadır.

Romanlarda yer alan kişilerin kimileri kendisi ve içinde yaşamış olduğu toplumla çatışma içerisinde olan mutsuz ve huzursuz, düşünceleri ve eylemleri arasında denge kuramayan, edilgen kişilerdir. Bir Gün Tek Başına'da Kenan, Mavi Karanlık'ta Nergis ve Özgür bu durumu temsil eden kişilerdir.

Romanlarda yer alan kişilerin pek çoğu tensel hazlara düşkündür. Cinsellik onların zayıf noktalarıdır. Bir Gün Tek Başına'da Kenan, Mavi Karanlık'ta Muhtar, Nergis, Özgür, Yeşilçam Dedikleri Türkiye'de Gündüz, Refik, Güven'de Turgut, Necla, Kayıp Romanlar'da Doktor Nahit, Esmе, Yalancı Tanıklar Kahvesi'nde Muhsin için bu durum söz konusudur.

Yaşanan siyasal ve toplumsal açmazlar romanlarda yer alan kişilerde bir ürkeklik yaratmıştır. Bu durum toplumun genelinde mevcuttur. Kimse kimseye güvenemez hale gelmiştir. Bu durum herkeste izlenme korkusu yaratmıştır.

Romanlarda devrimci mücadelede yer alan kişilerin kimileri çeşitli işkencelere maruz kaldığından dolayı bedensel ve psikolojik bir çöküntü içerisindeydir. Mavi Karanlık'ta Özgür, Banu, Yeşilçam Dedikleri Türkiye'de Nihat, Güven'de Turgut, Sahir Hoca maruz kaldıkları işkencelerden dolayı bedensel ve ruhsal bir çöküntü yaşarlar.

Romanlarda yer alan ve aydın sınıfı temsil eden kişilerin pek çoğu kadın erkek ilişkisine geleneksel bağlar çerçevesinde yaklaşır. Yeşilçam Dedikleri Türkiye’de Gündüz, Güven’de Turgut bu durumu yansıtan ve öne çıkan kişilerdir.

Devrimci mücadele içerisinde yer alan ve toplumsal sorumluluğu umursayan kişilerin pek çoğu aşk, evlilik ve çocuk sahibi olmak gibi bağları düş olarak algılar. Devrimci mücadele de böyle düşlere yer olup olmadığını sorgular. Yeşilçam Dedikleri Türkiye’de Gündüz, Emine, Güven’de Turgut, Halil, Yalancı Tanıklar Kahvesi’nde Muhsin ve Salih bu sorgulamaları yapan kişiler arasında yer alır.

Devrimci mücadele içerisinde yer alan kişilerin pek çoğu insanlık savlarına, politik konulardaki ileri düşüncelerine rağmen cinsel konularda bağnaz davranırlar. Bekâret konusu erkeklerin önemseydiği bir konudur.

Mavi Karanlık’ta Nergis, Yeşilçam Dedikleri Türkiye’de Emine, Tek Kişilik Ölüm’de Doktor Gülşen, Güven’de Necla, Kayıp Romanlar’da Esmen toplumların bağlandığı genel geçer ahlak kurallarının kadınları köleleştirdiğine inanan feminist kişilerdir.

Romanlarda yer alan kişilerin pek çoğunun aileleri ile olan bağları kuvvetli değildir. Mavi Karanlık’ta Nergis, Özgür, Yeşilçam Dedikleri Türkiye’de Refik, Seniye, Emine, Tek Kişilik Ölüm’de Levent, Güven’de Turgut, Halil, Necla, Kayıp Romanlar’da Esmen, Yalancı Tanıklar Kahvesi’nde Muhsin bu durumu temsil eden kişilerdir.

Vedat Türkali’nin romanlarında yer alan kişiler bedensel özelliklerinden ziyade ruhsal boyutlarıyla verilir.

Vedat Türkali’nin romanlarında yer alan kişiler kendi ait oldukları toplumsal sınıfın konuştukları dili yansıtır.

Vedat Türkali, romanlarında kent insanının bunalımlarını farklı perspektiflerden, farklı panoramalarla yansıtmak istemiştir. Türkali, bireysel psikolojinin en derinlerine inerken canlı bir toplumsal dokuyu da gün yüzüne çıkarır.

Onun romanlarında yaşanan bu sıkıntılı zamanlar kişiler aracılığıyla gerçekçi bir şekilde çizilir.

KAYNAKÇA

Çalışmaya Esas Olan Eserler

Türkali V. (2011) *Bir Gün Tek Başına*, Everest Yayınları: İstanbul.

Türkali V. (2010) *Mavi Karanlık*, Everest Yayınları: İstanbul.

Türkali V. *Yeşilçam Dedikleri Türkiye*, Öteki Yayınevi: Ankara.

Türkali V. (2011) *Tek Kişilik Ölüm*, Everest Yayınları: İstanbul.

Türkali V. (2011) *Güven I*, Everest Yayınları: İstanbul.

Türkali V. (2009) *Güven II*, Everest Yayınları: İstanbul.

Türkali V. (2009) *Kayıp Romanlar*, Everest Yayınları: İstanbul.

Türkali V. (2009) *Yalancı Tanıklar Kahvesi*, Turkuvaz Kitap: İstanbul.

Yararlanılan Eserler

Edebiyat Tarihleri

Türk Edebiyatı Tarihi III (2007) Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: İstanbul.

Türk Edebiyatı Tarihi IV (2007) Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: İstanbul.

Sözlükler

Devellioğlu, F. (2007) "*Osmanlıca-Türkçe Lügat*", Aydın Kitabevi: Ankara.

Türkçe Sözlük (2005) Türk Dil Kurumu: Ankara.

Kitaplar

Aktaş Ş. (1991) *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ: Ankara.

Akyüz K. (1995) *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923*: İnkılâp Kitabevi.

Belge M. (2012) *Edebiyat Üstüne Yazılar*, İletişim Yayınları: İstanbul.

Çetin N. (2011) *Roman Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap: Ankara.

Çetişli İ. (2009) *Metin Tahlillerine Giriş/2 Hikâye-Roman-Tiyatro*, Akçağ: Ankara.

Naci F. (2010) *Yüzyılın 100 Türk Romanı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul.

Özdemir S. (2005) *Vedat Türkali*, Everest Yayınları: İstanbul.

Sert G. (2001) *Çağının Tanığı İki Yazar Vedat Türkali ve Wolf'ta Gerçeklik*, İlya: İzmir.

Tekin M. (2001) *Roman Sanatı-1*, Ötüken Yayınları: İstanbul.

Türkali V. (2011) *Komünist*, Everest Yayınları: İstanbul.

Türkali V.(2005) *Tüm Yazıları Konuşmaları*, Everest Yayınları, İkinci Baskı, İstanbul.

Yalçın A. (2005) *Sosyal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Devri Türk Romanı 1946-2000*, Akçağ: Ankara.

Çeviri Kitap

Stevick P. (1988) *Roman Teorisi*, (Çev. S. Kantarcıoğlu), Gazi Üniversitesi Yayınları: Ankara.

Makaleler

Atay S. (2009) “Narsistik Kişilik Envanteri’nin Türkçeye Standardizasyonu”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, ss. 184.

Hece Türk Romanı Özel Sayısı (2002) 65. 66. 67 Mayıs-Haziran-Temmuz, *Hece Yayıncılık*, Ankara.

Hisar A. Ş. (1946) “Romanın Şahısları I”, *Varlık*, y. 14, nr. 316, ss. 6-7.

Timuçin A. (1974) “Romanda Romancının Yeri”, *Yeni Ufuklar*, nr. 254, ss. 7-10.

Türkali V. (1976), Bir Gün Tek Başına, *Milliyet Sanat*, nr. 187, ss. 3.

Tezler

Akyüz Sizgen, B. (2009) “*Mithat Cemal Kuntay ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Romanlarında İstanbul*”, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.

Arkon G. (2010) “*Türk Romanında Cumhuriyet Dönemi Siyasi Partileri (1923-1960)*”, Doktora Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kocaeli.

Samsakçı M. (2010) “*Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Parti/Particilik Algısının Türk Romanına Aksisi (1909-1980)*”, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı :Yasemin KOÇ
Doğum Yeri ve Tarihi :Yüreğir / Adana 07/02/1987

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi :Adnan Menderes Üniversitesi Fen Edebiyat
Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar : Zübeyde Hanım Kız Teknik ve Meslek Lisesi
Projeler :
Çalıştığı Kurumlar :

İletişim

e-posta Adresi :yasminkoc07@gmail.com

Tarih :17/06/2014